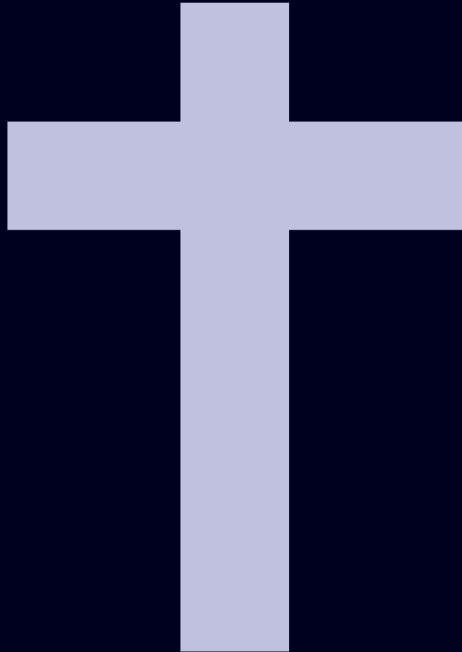

AGUMÉ WAMBÍYA

Lika: AGUMÉ WAMBÍYA (New Testament+)

AGUME WAMBIYA

Lika: AGUME WAMBIYA (New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lika

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
f796df90-b7da-5393-9b93-c756eba4e5d6

Contents

Matayo	1
Maliko	55
Luka	88
Yuani	142
Ligubo	178
Baluma	224
1 Bakolito	245
2 Bakolito	266
Bagalatia	279
Baefeso	287
Bafilipi	295
Bakolosai	300
1 Tesalonika	305
2 Tesalonika	310
1 Timotio	313
2 Timotio	319
Tito	323
Filimono	326
Bebelenia	328
Yakobo	345
1 Petele	351
2 Petele	357
1 Yuani	361
2 Yuani	367
3 Yuani	368
Yuda	370
Bonziki	372

Mongoni Manza ka Yeso beyo Matayo okpikaga ndi mino Likpamuka la mambwa

Mongoni Manza beyo Matayo okpikaga ndi mino nima. Matayo nino Yeso amakaga ndi kaiko mabibya, a ndi ndombe wa manzanza. A ndi bemoti luga ka batatambwa nibo Yeso utika ndi kabikyaga Mongoni Manza, kauyikoso bambanzu kaiko bakilisito. Kuso wa kitabi yi niyi, Matayo atambulaga beyo Yeso ibukuta ndi mino, ligubo nilo Yeso agya ndi ka obili na beyo ikaga ndi mino kautiwa bambanzu. Atambulaga ndi goni beyo Yeso okwa ndi mino na beyo opupa ndi mino ka mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpamuka mambanga-mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu.

Matayo ukpikilya ndi bamamaki beyo ka Bayuda kauwonisilo be ka linguna Yeso ni Muhukuso nino bogyalandu babikyaga ndi likpamuka kaki ka Mobiso Motu. Masi nimo babikyaga ndi ko bulya kaki kambwa kodoku ka obili igyonosa ndi beyo aka yo. Iyi no a ngama nino akwanana ndi kodoku. Bambanzu budingi bamakaga be Mika Daudi kye Daudi a ndi ngama mudingi kugbe luga ka bangama ba Bezaleli nibo livananza ko Kunzi. Gutugu beyo Yeso uwonisila ndi mino Bezaleli Bungama ko Kunzi, bangama kabu aka bikpe bo bamaya ndi. Niyo Yeso okwa ndi, bukunya ndi babibya kaki, burakya kogulya ka bandabu baya malumba. Kinili, bomisikana kuwa ndi ka obili, kabikyaga Mongoni Manza.

Yigbananaga ya kitabi yi niyi:

Puponogo ka Yeso-Kilisito na yibukuta kaki 1:1-2:23

Kuu ka Yuani-Mubatizai 3:1-12

Ibatiso ka Yeso, na beyo abili a ndi mino kabobo 3:13-4:11

Yeso ogoni kaiko ka Galilaya 4:12-18:35

Pupo ka Yeso ka Galilaya na gulyo kaki ka Yelusalema 19:1-20:34

Poso ya mulibo ka Yeso kunu ka obili, yisasambya na kukwaku kaki 21:1-27:66

Yeso opupini ka mbuku 28:1-20

Puponogo ka Yeso

(Luka 3:23-38)

¹ Mina ka batitaki Yeso-Kilisito nima: iyi bikpe opupa ndi ka livananza ka ngama Daudi. Na iyi ngama Daudi opupa ndi ka livananza ka Abalahamu.

² Abalahamu abukuta ndi Isaka,
Isaka abukuta ndi Yakobo,
Yakobo abukuta ndi Yuda na bamamaki,

³ Yuda ibu na mukaki beyo ka Tamali babukuta ndi Pelesi na Zela,
Pelesi abukuta ndi Esiloni,
Esiloni abukuta ndi Lamu,

⁴ Lamu abukuta ndi Aminadabu,
Aminadabu abukuta ndi Nasoni,
Iyi Nasoni abukuta ndi Solomono,

⁵ Solomono ibu na mukaki beyo ka Laaba babukuta ndi Boazi,
Boazi abukuta ndi Obedi. Amaki Obedi ndi ni Luta,
Obedi abukuta ndi Yesu,

⁶ Yesu abukuta ndi ngama Daudi.

Ngama Daudi abukuta ndi Solomono na muka Ulia*. Iyi Ulia a ndi ni okwini,

⁷ Solomono abukuta ndi Leoboamu,

Leoboamu abukuta ndi Abia,

Abia abukuta ndi Asa,

⁸ Asa abukuta ndi Yozofati,

Yozofati abukuta ndi Yolamu,

Yolamu abukuta ndi Uzia,

⁹ Uzia abukuta ndi Yotamu,

Yotamu abukuta ndi Ahazi,

Ahazi abukuta ndi Izikia,

¹⁰ Izikia abukuta ndi Manasi,

Manasi abukuta ndi Amoni,

Amoni abukuta ndi Yosia,

¹¹ Yosia abukuta ndi Yekonia na bamamaki. Ubukutaga ndi ngbingo nino buhokisa ndi mino Bezaleli kaında na ibu ka busunzu ka Babiloni.

¹² Kumbuso kauhokiso Bezaleli kaında ka Babiloni,

Yekonia abukuta ndi Salatieli,

Iyi Salatieli abukuta ndi Zelubabeli,

¹³ Zelubabeli abukuta ndi Abiudi,

Abiudi abukuta ndi Eliakimu,

Eliakimu abukuta ndi Azolo,

¹⁴ Azolo abukuta ndi Zadoki,

Zadoki abukuta ndi Akimu,

Akimu abukuta ndi Eliudi,

¹⁵ Eliudi abukuta ndi Hiyazali,

Hiyazali abukuta ndi Matani,

Matani abukuta ndi Yakobo,

¹⁶ Yakobo abukuta ndi Yezefu, nino a ndi munya Malia. Malia abukuta kuwa ndi Yeso nino bamakaga be Kilisito†.

¹⁷ Katukya ka Abalahamu kadwe ka ngama Daudi, a ndi bevananza tekebe na bayikwanganya, katukya ka Daudi kadwe ku buhokisa ndi mino Bezaleli kaında ka Babiloni, a ndi bevananza bayagogo tekebe na bayikwanganya, katukya wa buhokisa ndi mino Bezaleli kaında ka Babiloni kadwe ka libukuti ka Kilisito, a ndi bevananza tekebe na bayikwanganya bata goni‡.

Yibukuta ka Yeso-Kilisito (Luka 2:1-7)

¹⁸ Yibukuta ka Yeso-Kilisito a ndi bene: Amaki beyo ka Malia ba ndi kavanana na Yezefu. Luki limoti, kambwa ibu kavanana, Malia ava ndi muma ko ngu ya Limbengi-Lotu. ¹⁹ Yezefu nino ba ndi kavanana na iyi, a ndi mutu wo wongbingbili. Kegu ndi kapa ka pisiso suni ko misa ka bambanzu. Kinili, a ndi kapa kaasa biwesese.

²⁰ Tamanaga yi niyo a kuwa ndi kuso ka Yezefu aka, kani malaika ka Mombukwono-dosu anopuponilyoku ko nziki, abikya be: «Yezefu, mika ngama Daudi, wakobongonitogu kava mukaku beyo ka Malia, kye miki nino a na iyi ka muma a pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu. ²¹ Abukuta banu miki muluku yi, waluka be Yeso\$. A beyo, iyi no uhukuso ndeke batu kaki ka bunye kabu.»

²² Niyo yasi igyonosa ndi kye itulyani manzina nino Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu be:

²³ «Musika bemoti nino kanibigu likpumuka ka baluku avatu ndeke muma,

* **1:6** 1:6 muka Ulia: Ina ndi be Betiseba. **1:11** 1:11 Wanda ka 2 Bangama 24:12-16. † **1:16** 1:16 «Masiya» ka Libelenia na «Kilisito» ka Ligiliki akabikya be Nino Kunzi apunaga ‡ **1:17** 1:17 Ka Bayuda, livanza limoti agyaga ndi byanga 40 § **1:21** 1:21 Yeso: Isi yo lino Yeso ni Mombukwono-dosu Muhukuso.

abukuta miki muluku yi,
baluka ndeke be Imanueli.»
Isi yi be: «Kunzi pa imoti na ibusu».

²⁴ Niyo Yezefu ozuzuko, agya ndi beyo aka yo malaika ka Mombukwono-dosu akpamyā ndi mino. Ava kuwa ndi mukaki beyo ka Malia. ²⁵ Luki limoti, kasyegu ndi na iyi kambwa Malia kabukuta. Yezefu aluka ndi miki be Yeso.

2

Batu ba yimibo bodunuku kabibiso Yeso

¹ Yeso ibukuta ndi ko mikya mugi nimo ina be Betelehemu ka iwili ya Yudea. Ko ngbingo yi nino, Elodi no a ndi ngama. Kumbusa wa yibukuta ka Yeso, batu ba yimibo botukyoku ndi misa ka ingenge, bosila ndi ka Yelusalema. ² Buusa ndi be: «Miki nino ibukuti kaiko ngama ka Bayuda a yani? Tini bi lingutu kaki ananze misa ya ingenge, kinili todoku kabibiso.»

³ Niyo ngama Elodi ukana mongoni mi nimo, ombomboya kugbe pa imoti na batu ba Yelusalema basi. ⁴ Umumula kuwa ndi bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu basi. Umuusa ndi be: «Bogyalandu babikyaga ndi be babukuta ndeke Kilisito yani?» ⁵ Ibu aka ndi be: «Ka Betelehemu, ka iwili ya Yudea. A beyo, kye mugyalandu okpikaga ndi be:

⁶ «Iwe Betelehemu, ka iwili ya Yudea,

wakegu mugi ma payaya lugo wo giyo yakpukpa ya Yudea.

A beyo, ngama opupa ndeke ku kaku nino ika ndeke kaunanaga batu kami, bomikya Bezaleli beyo mububulyo wa bakondolo agyago mino.»

⁷ Kuwa wa, Elodi umaka ndi batu ba yimibo ka kpolo, ubikya be batumbulyagi ngbinga tino no bina ndi mino lingutu. ⁸ Kumbuso yi, utika ndi ka Betelehemu. Ubikya be: «Windoni ku beyo, muusogo binza mongoni ko miki yi nino. Makamina, modoku kemibiso, iba nindito goni imi kabibiso.»

⁹ Niyo bukana likpumuka ka ngama, бага ndi. Lingutu li nilo bina ndi misa ya ingenge a ndi goni ka isisilogo aka kambwa kabu, amaga ndi tili na pa niyo miki a ndi mino. ¹⁰ Niyo batu ba yimibo bina lingutu, botuma ndi na magyagya bidε.

¹¹ Bingya kuwa ndi ka ndabu, bamina miki na amaki beyo ka Malia. Bobuna ndi moli kabibiso yi. Kumbuso yi, bakulaga ndi mukumba kabu, bapá apee wa olo, adudu na malazi nino balikyaga be manemanε. ¹² Kuwa wa, Kunzi ubikya ndi ko nziki be bakigonitogu bata pisi ku ka Elodi. Biga kuwa ndi ku kabu ko pisi yagogo.

Yezefu na Malia bopikitini na Yeso ka Misili

¹³ Ngbingo yi nino batu ba yimibo batukyo mino, malaika ka Mombukwono-dosu apuponilyoku ndi Yezefu ko nziki, abikya be: «Tukya, muva miki na amaki mapikita ka Misili, mika ku kwa ku kadwe ko ngbingo yi nino nubikya ndeke mino ambe wigoku. A beyo, Elodi apungatu kakisa miki bivaka-vaka bekye bamwi.» ¹⁴ Yezefu atukya kuwa ndi, ava miki ibu na amaki, batukya ndi na gundu kaında ka Misili. ¹⁵ Bika ndi ku kadwe ko ngbingo yi nino ngama Elodi okwa ndi mino. Niyo igyonosa ndi kye itulyani munzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu be: «Namaka ndi mikami ambe igiku kotukyoku ka Misili.»

Ngama Elodi akaulumwisisogo bomiki baluku bi

¹⁶ Niyo Elodi andunga be batu ba yimibo babuni, limbengi akandikanaga ndi bisulu-sulu. Akpamyā kuwa ndi be bulumwisogi bomiki baluku bi basi ba byanga bifa ikani kusili yi ka Betelehemu na ko giyo niyo ka bakpoko-kpoko bi. Agya ndi beyo kabyenene

no ngbingo yi nino batu ba yimibo bina ndi mina lingutu. ¹⁷ Nilo lasi, itulyana ndi kowonisilo nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Yelemia be:

¹⁸ «Katukya ka Lama, bukana ndi liyu limoti.

A liyu la mugamu mo kumbu na yigomisogo yidingi.

Lasele no akaugama bomikaki,
kegu gutugu kapa be batumisi limbengi,
kye bomikaki bolumwogini.»

Yezefu na livananza kaki botukyini ku Misili

¹⁹ Kumbusa wa kukwaku ka Elodi, malaika ka Mombukwono-dosu apuponilya ndi bata Yezefu ko nziki ku ka Misili. ²⁰ Abikya ndi be: «Zuzuko, muva miki na amaki, miga ka mugi ma Izaleli, kye batu nibo ba ndi kapa kamwo miki, bolumwogini kuwa.»

²¹ Kuwa wa, Yezefu ozuzuka ndi, ava miki na amaki biga ka Izaleli. ²² Luki limoti, Yezefu ukana ndi be Alikelau nino a ndi mika ngama Elodi no a kuwa ni iyi ngama ka iwili ya Yudea. Kuwa wa, Yezefu abanga ndi kaina ku beyo. Mombukwono-dosu anzilya bata ndi ko nziki, Yezefu aga kuwa ndi ka iwili ya Galilaya. ²³ Ku beyo, ika ndi ka gudfu nino bamakaga be Nazaleti. Nimo masi, igyonosa ndi kye itulyani nilo ibikya ndi pisi ka bogyalandu be: «Bamakaga ndeke be mutu wa Nazaleti.»*

3

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza (Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18; Yuani 1:19-28)

¹ Ko ngbingo yi nino, Yuani-Mubatizai opupana ndi ka isa ya Yudea, anakwa kuu yo Mongoni Manza be: ² «Yikosoni mambengi, kye Bungama ba kugu wa lisy e a kuwa buwobi.»* ³ Mugyalandu Isaya anzina ndi ko bulya ka Yuani be:

«Mutu bemoti akapamikanaga ka isa be:

«Mubungusilyoni Mombukwono-dosu pisi!

Munonilyoni bopisi bingbi-ngbingbi†!»

⁴ Yuani imokisyaga ndi kutuko kwo tukatu ta ngamia na mukaba ma sibokuso sa nyama ka idukufiso. Ulyaga ndi banabunyeny e no nzuki niyo ikaga ko tutu.

⁵ Bambanzu badulyogoku ndi kotukyoku ka Yelusalema, ka Yudea wasi na ko giyo yasi niyo ya mutili ma Yolodani. ⁶ Batwaga ndi bunye kabu ka pa yangba, Yuani anubotiso ka Yolodani.

⁷ Niyo Yuani amina ndi Bafalisayo na Basadukayo bakpu kadulyoku bitutee kye ubotisi, ubikya ndi be: «Ibunu livananza ka banzakaaaa! Wani no amuwonyi pisi kapikita mungimbo ko Kunzi nimo akodoku? ⁸ Wonisoni neki pisi ka yigya be moyikosoni mambengi. ⁹ Makitombyonitogu kabikya be: «Titosu ni Abalahamu!» A beyo, nakamubikya ambe, Kunzi akwanana koitiso matamu mi nima kaiko bomika Abalahamu. ¹⁰ Gboni a se kuwa yakitulya kagbita bukuto ka motino mi. Bagbitatu sibukuso sasi niso kegu kabukuta bumo yanzanza, badikita ko buku. ¹¹ Imi, nakamubotiso ko libo kowonisilo be mayikosoni obili kunu. Luki limoti, nino akodoku kumbuso kami a no ngu kekitaga imi. Iyi, amubotisa banu na Limbengi-Lotu no buku. Nakakwananigu gutugu kanyogo bekpaku kaki aka. ¹² A na dunga mugwi kapipa mupunga. Amumula ndeke mupunga, abiso ka basa ya masolo kaki. Luki limoti, abusya ndeke bevulu ko buku nibo kolimikogigu.»

Yuani abotisini Yeso (Maliko 1:9-11; Luka 3:21-22)

^{2:18} 2:18 Wanda ka Yelemia 31:15. * ^{2:23} 2:23 Ka bapa bayagogo bamakaga be Munazaleti. Matayo 22:11.

* ^{3:2} 3:2 Matayo alikyaga Bungama ko Kunzi be Bungama ba kugu wa lisy e † ^{3:3} 3:3 Isaya 40:3kabyenene na Mobiso mandeli ma Ligiliki.

¹³ Kūwa wa, Yeso atukya ndi ka Galilaya inda ka Yolodani, asilya Yuani be kye abotisi. ¹⁴ Luki limoti, Yuani kegū ndi kapa kabotiso. Iyi aka ndi na Yeso be: «Iwe no wakwanana kebotiso, woduku se kūwa kē kami liki!» ¹⁵ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Wasa, igyonosi ko ngbingo yi nimū beyo aka yo. A beyo, okwononi tagyi masi nimō Kunzi apaga be tagyi.» Kūwa wa, Yuani abailya ndi. ¹⁶ Niyo babotisa Yeso, opupoku ndi ko libo. Ko ngbingo yi ninō aka no, lisyē oukwikono, ina Limbengi ko Kunzi ni anosyoku abe likpondi, ika kugū kaki. ¹⁷ Liyū limoti otukyoku ndi kugū wa lisyē, abikya be: «Mikami mupaka nimū, nogwaga magyagya na iyi kugbe.»

4

Mumuyoniso akabobo Yeso (Maliko 1:12-13; Luka 4:1-13)

¹ Kūwa wa, Limbengi-Lotu atika ndi Yeso ka isa be kye mumuyoniso abobi. ² Niyo Yeso agya masye batekebe bakwanganya, biti na lisyē ni kalyalyagigū, imukana ndi nza. ³ Mumuyoniso akpudoku kūwa ndi kabobo, abikya be: «Wakika Miko Kunzi, kpamya matamū mi nima iiti mukati.»

⁴ Yeso asikisya ndi be: «Ikpikaga be:
«Obili ka mumbanzū kegū asi ko bulya malili aka,
Luki limoti, a ka likpumuka lasi nilo opupaga ka mūnokū ko Kunzi.»»

⁵ Kumbuso yi, mumuyoniso aga ndi na iyi ka gūfū wotu ka Yelusalema adokisa kugbondo wa Ndaḅu ko Kunzi. ⁶ Abikya be: «Wakika Miko Kunzi, bumbuko katukya wanū wadwe wasi, kye ikpikaga be:
«Kunzi ukpamilyatū bamalaika kaki

be bubiniki ka mabokū,
kye wakidwoni kugūko ka litalū.»»

⁷ Yeso asikisya ndi be: «Ikpikagatū gōni be: «Wakabobonitogū Kunzi Mombukwana-dakū.»» ⁸ Mumuyoniso inda ndi bata na Yeso kugū wa ngūpa niyo yikungū kugbe. Kū beyo, awonisa ndi bungama basi ba obili na ibiba yi. ⁹ Abikya kūwa ndi be: «Wakobuna moli kambwa kami kebibiso, nupā nimana masi.»

¹⁰ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Abili! Tukya! Kye ikpikaga be:
«Mubibisaga Mombukwana-dakū Kunzi aka,
wanalumbaga asi ko lino kaki aka.»»

¹¹ Ka mulibo, mumuyoniso asa ndi. Bamalaika bakpudoku kūwa ndi Yeso, bapunga kagugubyo.

Yeso opungini ligubo lo Mongoni Manza ka Galilaya (Maliko 1:14-15; Luka 4:14-15)

¹² Niyo Yeso ukana be bagwini Yuani-Mubatizai, atukya ndi wa, inda ndi ka Galilaya. ¹³ Kū beyo, atukya ndi ka Nazareti, inda kaika ka gūfū wa Kapelenaumu, ka mutili ma ibombu ya Galilaya, ka iwili ya Zabuloni na niyo ya Nafutali. ¹⁴ Igyonosa ndi beyo, kye itulyani mūnzina nimō Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalanda Isaya be:

¹⁵ «Ka iwili ya Zabuloni na niyo ya Nafutali,
a miso yo libo lidingi,
kūsyakū wa Yolodani.

Ka Galilaya,
mugi ka batū nibo bakegū Bayuda.

¹⁶ Batū nibo bikaga ndi ko biti,

binini bumbanganya,
 nibo ba ndi bakidukufu bigubu ka kululuko kwa kukwaku,
 bumbanganya upupilyini!»

¹⁷ Katukya ko ngbingo yi ninu aka nu, Yeso apunga ndi kaubikyaga bambanzu Mongoni Manza be: «Yikosoni mambengi, kye bungama ba kugu wa lisyu a kuwa buwobi.»

*Yeso umokini mbezi babiyya bakwanganya
 (Maliko 1:16-20; Luka 5:1-11; Yuani 1:35-51)*

¹⁸ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mina kakpakyana ka mutuli ma ibombu ya Galilaya, umina ndi banyu bosu baba nibo ba ndi bomika-maluku. A ndi ni Simoni ninu bamakaga ndi goni be Petele se kuwa mamaki beyo ka Andilia. Ibu basi baba ba ndi kolubo moyo. ¹⁹ Yeso ubikya ndi be: «Ibyeniku! Namuitiso kuwa banyu-bambanzu.» ²⁰ Wa aka wa, basa ndi moyo kabu, bapunga kabibya. ²¹ Niyu Yeso isisilo kambwa yikedu, umina ndi bata bomika Zebedayo baba, Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. Ba ndi ka ingbolu yidingi pa imoti na ababu beyo ka Zebedayo, banobungusyo moyo kabu. Yeso umaka ndi. ²² Wa aka wa, basa ndi ingbolu yidingi, basa ababu, banyu ndi Yeso.

*Yeso akatiwa bambanzu na anohukuso bokolobu
 (Luka 6:17-19)*

²³ Yeso inda ndi kolingyo giyo yasi ya Galilaya. Anatiwa ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Anubikyaga bambanzu Mongoni Manza ma bungama ba kugu wa lisyu. Anohukuso bokolobu bayasi na buyo ba nzuu dididi. ²⁴ Mongoni kaki itulyana ndi ko giyo yasi ya Sulia. Mongoni mi nimo, ukpamyu ndi bambanzu kadulyoku na batu basi ba mobi ma bokolobu na buyo dididi. Luga kabu, a ndi na nibo ba ndi kaimukana kuge, nibo ba ndi na mambengi ma bunyu, nibo ba ndi na liga na nibo ba ndi bazegesi. Yeso uhukusa ndi basi. ²⁵ Bambaza ka bambanzu budingi kuge ba kuwa ndi kabibya bingboo. Botukyogoku ndi ka iwili ya Galilaya, ka iwili ya Bagudu-Tekete, ka Yelusalema, ka Yudea na kusyaku wa Yolodani.

5

*Yeso akapa mutuu ni a kugu wa ngura
 (Luka 6:20-23)*

¹ Niyu Yeso umina bambaza ka bambanzu, adaka ndi ka ngura, iko, babiyya kaki bakpudoku ndi. ² Apunga kuwa ndi katiwa be:

³ «Igyagya ka nibo ba na yangya ka mambengi,
 kye bungama ba kugu wa lisyu a ba kabu.

⁴ Igyagya ka nibo bakalya kumbu,
 kye Kunzi utumisatu ndeke mambengi.

⁵ Igyagya ka nibo ba bitombiii,
 kye binisanatu ndeke na lisimo nilo Kunzi uwanyaga ndi.

⁶ Igyagya ka nibo ba na nza na musasa kagya likpumuka lo ngbingbili ko misa ko Kunzi,
 kye bikutagatu ndeke.

⁷ Igyagya ka nibo buminyaga bengeni kumbu,
 kye Kunzi uminyila ndeke ibu begayo.

⁸ Igyagya ka nibo ba na mambengi manza,
 kye baminatu ndeke Kunzi.

⁹ Igyagya ka nibo bakapa maziyo,

kye bumaka ndeke be bomiko-Kunzi.

¹⁰ Igyagya ka nibo bakaugyogyiso kye bakagya nimo okwononi ko misa ko Kunzi, kye bungama ba kugu wa lisyε a ba kabu.

¹¹ Gwoni magyagya kika ni bakamutumbwa, banamugyogyiso, banamubukalyaga makpumuka manyenyε ko bulya kami. ¹² Gwoni magyagya kugbe, miko ka magyagya aka! Kye minisono ndeke na mukalya mudingi kugu wa lisyε. A beyo, a mudfongoni begyo bugyogyisa ndi mino bogyalandu nibo bodoku ndi kambwa kunu.»

Babiba ba abe liniko na bungbanganya ka obili
(Maliko 9:50; Luka 14:34-35)

¹³ «Ibunu, ma liniko ka obili. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki tino bata lo akwanana kondingimosogo? Kikigu bata na izangiya, luki limoti bomisya kuwa kunzi, bambanzu baditaga.

¹⁴ Ibunu, ma bungbanganya ka obili. Gudu nino ipiko kugu wa ngupa kakwananigu kaisuma. ¹⁵ Bakatunagigu tala be bagbukumisiyi bata na mumbi. Luki limoti, babisaga kugu, ka pa niyo babisogo mino kye uzigi batu basi nibo ba ka ndabu.

¹⁶ Okwononi be bungbanganya kunu iki beyo ko misa ka bambanzu. Bika kaina yigya kunu yanza, babibiso Obonu nino a kugu wa lisyε.»

Yeso akanzina ko bulya Mutuu

¹⁷ «Makosimonitogu be nodoku ndi kolimogo Mutuu ka Musa, ikani nimo ibikya ndi na bogyalandu. A beyo, imi, nakodokugu kolimogo, luki limoti, nodoku kotulyasa masi. ¹⁸ A lingunu, nakamubikya ambe, ngbingo yi nino lisyε na obili a mbeyi bata mino aka, kegū na ikya libiso gutugu limoti aka la Mutuu nilo akwanana kolimiko, gutugu ikya lingbeti li aka, kambwa be makpumuka mi nimo masi igyonosi. ¹⁹ Kinili, mutū wasi nino obuno mutuu gutugu nimo makede aka, uwonisila batū bagogo kagya begyo, iyi bikpe no ika ndeke mutū wa payaya kugbe ka Bungama ba kugu wa lisyε. Luki limoti, mutū nino akagya mutuu, uwonisila batū bagogo kagya begyo, iyi no ika ndeke mutū wa ibiba kugbe ka Bungama ba kugu wa lisyε. ²⁰ Nakamubikya ambe, okwononi yigya kunu iki yanza kakitaga niyo ka Bafalisayo na bowonisila ba mutuu. Kiki beyo, makingyigu ndeke ka Bungama ba kugu wa lisyε.»

Mutuu ko bulya lingangi
(Luka 12:57-59)

²¹ «Mukanatu ndi beyo bubikya ndi mino botitonu be: «Wakamwonitogu mumbanzu. Mumbanzu kamwo daki, baga na iyi ka ngbanga.» ²² Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, mumbanzu kika na lingangi na daki, okwononi baga na iyi ka ngbanga. Na kika ni atumbwini mamaki be: «Wa ngingi!», okwononi baga na iyi ka Basa-Yidingi. Katumbwa goni be: «Wa mutū wa ibikyasu!», okwononi badikiti ko buku ba benze na benze! ²³ Kika neki ni wakainda kapá Kunzi aperse ka gboibo, watamana be makegu kaukanana na mamaku, ²⁴ wasa mbeyi aperse kaku kambwa wa gboibo wa, waga kaukanana na iyi. Kumbuso yi, wodoku se kuwa kapá.

²⁵ Hukanana bigala-gala na mumuyoniso kaku ni ma mbeyi na iyi ko pisi aka kambwa kadwe ka zozī. Kiki beyo, iyi udwisatu ka zozī, zozī ukitisaga ka polisi, polisi ugwi. ²⁶ A lingunu, nakamubikya ambe, wakopupigu ku beyo kani wakanokolyigu buyi basi nibo ika ni bukuni.»

Mutuu ko bulya kasye na muko ikani na muluku wodi

²⁷ «Mukanatu ndi beyo ibikyo mino be: «Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni.» ²⁸ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe mumbanzu kanda muko na musasa, ika kani osyini na iyi pisi ka limbengi kaki.

²⁹ Liso kakū la kumbanzikaniko kumokoyisiso ka banyē, muko, wombimbo byi na iwe. A beyo, a binza kombimbo pa yimoti ya nzūyi kakū, ni bakombimbigu nzūyi kakū yasi ko buku ba benze na benze. ³⁰ Kubokuko kakū kwa kumbanzikaniko kumokoyisiso ka banyē, ko, wombimbo byi na iwe. A beyo, a binza kombimbo pa yimoti ya nzūyi kakū, ni bakombimbigu nzūyi kakū yasi ko buku ba benze na benze.»

Mutuu ko bulya yisikiso muko
(Matayo 19:9; Maliko 10:11-12; Luka 16:18)

³¹ «Ibikyatu ndi goni be: «Mumbanzu kasikisa mukaki, api balawa yi nino asikisi na iyi.» ³² Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, mutū wasi kasikisa mukaki, kiki ni agwini na muluku aka, ahukwilyini muko yi nino pisi kasye na muluku wodi. Mutū wasi kava muko yi nino, iyi goni ogyini bilya.»

Mutuu ko bulya silika

³³ «Mukanatu ndi goni beyo bubikya ndi mino botitonu be: «Wakakonitogu silika wabongo kambwa ka Mombukwono-dosu. Luki limoti, gyogoni masi nimo makulya ndi mina silika.» ³⁴ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe makakogonitogu. Gutugu ko lino la kugu wa lisyē, kye a kiti wa bungama ko Kunzi. ³⁵ Gutugu ko lino la obili, kye a buliki nibo Kunzi ibisago mina magu. Gutugu ko lino la gudu wa Yelusalema aka, kye a gudu ka Ngama mudingi. ³⁶ Makakogonitogu silika ka bamu kunu, kye makakwananigu kobubiso ikani kopiyasa litukatū gutugu limoti aka la bamu kunu. ³⁷ Makabailya likpumuka, be «Iyo» iki kuwa beyo aka yo. Makanganya be «Haaa», manganya kuwa lingunu aka. Kye likpumuka nibo bamatilaga bata kugu yi, apunyaga ka Mumuyoniso.»

Mutuu ko bulya kigisyo likosi
(Luka 6:29-30)

³⁸ «Mukanatu ndi beyo ibikya ndi mino be: «Liso ko liso, lanzu ka lanzu.» ³⁹ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, makigisonitogu banyē ka banyē. Mumbanzu kubita ka panga ya kumbanzikaniko, wayikosilya goni niyo yagogo. ⁴⁰ Mumbanzu kapa kausungilya kye avi simizi kakū, wasilya goni koti kakū. ⁴¹ Mumbanzu kukpamya ka mapupu be mubinikilya likumbogi kabisilyoku ka kilometele yimoti, wabisilya kuwa ka kilometele yiba. ⁴² Mumbanzu kukunga luki, wapā. Mumbanzu kukunga be mukupisa luki, wakamongonyilyonitogu.»

Mutuu kupa bomuyoniso
(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Mukanatu ndi bata beyo ibikya ndi mino be: «Mupa wai-daku, wamuya mumuyonisa kakū.» ⁴⁴ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe huponi bomuyoniso kunu. Hulumbilyoni nibo bakamugyogyiso. ⁴⁵ Kuwa wa, mika bomiko Obonu nino a kugu wa lisyē. A beyo, iyi opupisaga moni ka bambanzu banza na gutugu ka nibo banyē aka. Olukusaga mbwayi ka batu bongbingbili na gutugu ka nibo bakegu bongbingbili aka. ⁴⁶ Kika ni mupaga nibo aka bo bamupaga, minisana na izangiya tino? Gutugu bandombe ba manzanza aka bupaga bawai-dabu begeyo! ⁴⁷ Kika ni mumuusogo bomomonu aka, magyaga likpumuka limbanga tino kaukitaga batu bagogo? A beyo, gutugu batu nibo bakamibigu Kunzi, bagyaga ibu begeyo! ⁴⁸ Wikoni neki banza, mudongoni beyo Obonu nino kugu wa lisyē o mina wanza.»

6

Mutuu ko bulya yibinika buti ka batu ba yangya

¹ «Wibuulyonito, makikonitogu kaipupisa ko misa ka bambanzu ngbingo yi nino mo mino kagya bunza. Kye makagya beyo, makinisonigu na izangiya kotukyoku ko Obonu nino a kugu wa lisyε.

² Kuwa wa, ngbingo yi nino wasingyi mino mutuu wa yangya, wakibibonitogu. A beyo, batu ba kuboboku bo bagyaga beyo ka bandabu kabu baya malumba, ka bopisi kye bambanzu biki kaubiba. A lingunu, nakamubikya ambe, ibu binisononi kuwa na izangiya kabu. ³ Luki limoti, ngbingo yi nino wo mino kapá mutuu wa yangya luki, kubokuko kaku kwa kulekuke kibonitogu niyo kubokuko kwa kumbanzikaniko akagya. ⁴ Okwononi yigya yi niyo iki ko dikidi. Na Abaku nino akaina goni nilo wakagya ko dikidi, ukalyatu.»

Mutuu kugu wa malumba

(Luka 11:2-4)

⁵ «Ngbingo yi nino miko mino kalumba, makikonitogu mudongoni abe batu ba kuboboku. Ibu baraga kalumba bomononini bigba ka bandabu kabu baya malumba na ka bakpolo-kpolo baya bopisi. A lingunu, nakamubikya ambe, ibu binisononi kuwa na izangiya kabu. ⁶ Luki limoti, iwe, ngbingo yi nino wo mina kalumba, wingyo ka ndabu ya kuso. Widulaga mupumi, wakunga Abaku nino a wa ka pa yo dikidi. Iyi Abaku nino akaina nilo wakagya ko dikidi, ukalyatu. ⁷ Ngbingo yi nino mo mina kalumba, makikonitogu kaigilyaga likpumuka limoti bikyo mudongoni beyo batu nibo bakamibigu Kunzi bakagyo mino. A beyo, mutamanagi kabu a be Kunzi umukana kye banzina ya yakru. ⁸ Makogyonitogu mudongoni abe ibu. Kye kambwa kakunga, Obonu akaiba musasa kunu.»

Obosu nino kugu wa lisyε

(Luka 11:2-4)

⁹ «Ibunu, makwanana neki kaika kalumbaga be:

<Obosu nino kugu wa lisyε,
bambanzu basi bibi be,
lino kaku a lotu.

¹⁰ Bungama kaku oduku,
sipananiso kaku igyonosi,
ka litombu mudongoni abe kugu wa lisyε.

¹¹ Tipano masye masi, malili nimo okwononi na ibusu.

¹² Tipilyano lubu kusu,
mudongoni beyo ibusu tupilyago mino batu nibo bikaga no lubu kusu.

¹³ Wakatisonitogu kogwa ka kuboboku,
luki limoti, tibuulyogo ka mumuyoniso.

[Kye bungama, ngu na ibiba a ba kaku, ka benze na benze!

Iyo a beyo.]»

¹⁴ Yeso abikya ndi bata be: «A beyo, kika ni mupilyagatu bomomonu bunye kabu, Obonu nino kugu wa lisyε amupilyatu ndeke goni ibunu. ¹⁵ Luki limoti, makupilyogi bomomonu, Obonu kamupilyigu ndeke begeyo.»

Mutuu ko bulyo yiginyo malili ko ngbingo

¹⁶ «Ngbingo yi nino mo mina kagya malili ko ngbingo, makikonitogu misa mundindilo mudongoni abe batu ba kuboboku. Ibu bondindilaga miso beyo kauwonisilo bambanzu basi be boginyini malili ko ngbingo. A lingunu, nakamubikya ambe, ibu binisononi kuwa na izangiya kabu. ¹⁷ Luki limoti, iwe, ngbingo yi nino wo mina kagya malili ko ngbingo, wisukusa misa bingō na wibuma malazi bipupupu ka

mũ. ¹⁸ Kũwa wa, bambanzũ bakibigu ße wakakya malili ko ngbingo ko bulya kabũ. Luki limoti, ko bulya ka Abakũ ninũ a wa ka pa yo dikidi. Iyi Abakũ ninũ akaina nilo wakagya ko dikidi, ukalyatũ.»

Yeso akanzina ka lingama la kũgũ wa lisyẽ

(Luka 12:33-34)

¹⁹ «Makikonitũgũ kapimbya lingama wa ka õbili wa. Makagya ßeyo, bakẽkẽdũ balyatũ na nzũma apũta. Batũ ßo kubakũ bakwanana goni kobuna ndabũ, ßibo. ²⁰ Luki limoti, pimbyogoni lingama kunu kũgũ wa lisyẽ. Kũ ßeyo, bakẽkẽdũ bakalyigũ na nzũma kapũtigũ. Batũ ßo kubakũ bakakwananigũ goni kobuna ndabũ na kaibo. ²¹ A ßeyo, pa yi niyũ mukumba kakũ o mino, limbengi kakũ ika kũ go kũ.»

Miso ni tala wa nzũyi

(Luka 11:34-36)

²² «Miso a tala wa nzũyi. Misa kakũ kiki no kolobu, nzũyi kakũ yasi ika ka ßungbanganya. ²³ Luki limoti, miso kakũ kidwonoso, nzũyi kakũ yasi ika ko biti. Kika nekĩ ni ßungbanganya nißo a kũso kakũ a abe biti, biti yi niyũ ika kũwa yopi kũgbe.»

Kagugubyo Kunzi ikani buyi

(Luka 16:13)

²⁴ «Mutũ ßemoti kakwananigũ kaugugubya ßangama ßaba. A ßeyo, amũya ßemoti, apa wagõgõ, ikani igũmya ka ßemoti, amina wagõgõ payaya. Makakwananigũ kagugubya ko ngbinga ßemoti Kunzi no buyi.»

Okwononi kaiko na baya ko Kunzi

(Luka 12:22-31)

²⁵ «Kinili, imi, nakamũbikya ambẽ: Makigbomisonitũgũ ßamũ ko bulya õbili kunu, iki ko bulya malili ikani luki limwo, iki ka nzũyi kunu ikani ko luki la kimokisyo. A ßeyo, õbili kunu a na izangiya kũgbe kakitaga malili, na nzũyi kunu a na izangiya kũgbe kakitaga botu. ²⁶ Huminoni mbeyi bombu! Bakakũnagigũ, ßakobuulyogigũ, ßakegũ na pa niyũ bobisaga mina masolo. Obonu ninũ kũgũ wa lisyẽ ulyolisagatũ! Wina se, ibunu, ma na izangiya yidingi kũgbe kaũkitaga bombu! ²⁷ Wani no akwanana luga kunu, pisi kaigbomisa mũ, kosisilo mina masye ma õbili kaki?

²⁸ Ko bulya iki yõ mo mino kaigbomisa ßamũ ko bulya botu? Wondoni mbeyi maũwa mo tutu bizumuuu, winoni ßeyo abakago mino: kagyagigũ ligubo, kakũbagigũ botu. ²⁹ Luki limoti, nakamũbikya ambẽ, gũtũgũ ngama Solomõnõ aka ka ibiba kaki yasi, kimokisyagũ ndi kutuko kwanza gũtũgũ kumoti aka abe liũwa limoti luga wa nima. ³⁰ Kika nekĩ ni Kunzi akomokisyogo mapakũ mo tutu nimõ a na lisyẽ li nili wa, na ßũgala ßadikita ko buku. Ko bulya iki yõ kakwananigũ mino kamumokisyogo ibunu ßikpẽ? Eeeze, se kũwa ibunu ßana ma na baya yikẽdẽ aaa! ³¹ Makigbomisonitũgũ nekĩ ßamũ ße: <Talya se iki? Tomwo iki? Ikani timokisyo iki?> ³² A ßeyo, batũ nißo ßakamibigũ Kunzi ßo ßikaga kaamama kakisa masi nimõ. Obonu ninũ kũgũ wa lisyẽ ibagatũ ße ma na mũsasa ma makpũmũka mi nimõ. ³³ Ibunu, kisoni mbeyi Bũngama ko Kunzi na kabye ßungbingbili nißo apaga. Iyi, amũmatilyatũ makpũmũka magõgõ masi kũgũ yi. ³⁴ Kinili, makigbomisonitũgũ nekĩ ßamũ ko bulya ßũgala. Bũgala ikisilya ni iyi mombukwana-daki yi. Masye masi a na ßũkpeki-kpeki kaki.»

7

Makokonitũgũ mũkũmbũ ka batũ ßagõgõ

(Luka 6:37-38, 41-42)

¹ «Makokonitogụ mụkọmbụ ka mụmbanzu, iba Kunzi kamukulyonitogụ nimo kunu bẹgęyo. ² A bęyo, Kunzi amukulya ndeke mụkọmbụ mụd'ongoni bęyo mụkulyago mina bęngeni. Mụd'ongoni bęyo męgyago mino bęngeni, Kunzi amumigisilya ndeke ibunu mụd'ongoni bęgęyo. ³ Ko bulya iki yọ wo mina kamina asi okuku aka nino a ko lisa ka mamaku, ni wakegu se kaina ingbi niyo a ka nilo kaku? ⁴ Wakwanana kabikya mamaku liki be: «Gya mbeyi nanyu okuku ko lisa kaku», ni ka nilo kaku ka mombukwana-daki yi a na ingbi? ⁵ Mutu wa kuboboku! Winyo mbeyi ingbi niyo a ko lisa kaku. Kumbuso yi, wakwanana kuwa kaina bingbanganya kanyo okuku ko lisa ka mamaku.

⁶ Makumbimbilyonitogụ benva makpumuka nimo bapaga Kunzi, kye bakwanana kamuikyonilyo, bamukukaga. Na makumbimbilyonitogụ bangya makpumuka kunu ma lisika, kye bakwanana kobunaga na magu bikipwekpwewe.»

Nino akungaga, Kunzi apagatu

(Luka 11:9-13)

⁷ «Kungoni, bamupatu. Kisoni, minisanatu nolu. Yiponi holi, bamuhukwilyatu. ⁸ A bęyo, mutu wasi nino akungaga, bapagatu. Nino akisaga, inisanagatu nolu. Na nino ayipaga holi, bahukwilyagatu mupumi. ⁹ Wani no luga kunu akwanana kapá mikaki litalu ni akungini mukati? ¹⁰ Ikaní kakunga musí, akwanana liki kapá nzuka? ¹¹ Gutugu bęyo mo mino banye yo, luki limoti, mibagatu kaupá bomiki kunu makpumuka manzanza. Obonu nino kugu wa lisyę akwanana kapá mutu wasi nino akungaga makpumuka manzanza kakitaga.

¹² Masi nimo mapaga be bamugyilyi, hugyilyoni bęngeni bęgęyo. Ikpikaga bęyo ka Mutu ka Musa na ka bakitabu ka bogyalandu.»

Mupumi makpwo

(Luka 13:24)

¹³ «Wingyogoni pisi ka mupumi makpwo. A bęyo, mupumi ma kinda ka banye a makpu na pisi yi yahu. Na batu budingi babyege ku bęyo. ¹⁴ Luki limoti, mupumi ma kinda ka obili wa benze a makpwo, pisi yi a bimbítiti. Nibo bakitaga ku, ba bakese.»

Bibogo sibukaso ko bumo yi

(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Wibuulyonito na bogyalandu ba bongo. Bamudulyogoku mụd'ongoni abe bakondolo, luki limoti, ka mambengi kabu, ba bosukopi. ¹⁶ Mumibaga ndeke pisi ka yigya kabu. Bakapwagigu bumo ya muzabibu ka muligi mo mowo. Bakapwagigu goni bumo yanza ka sibukaso so mowo. ¹⁷ Kinili, sibukaso sanza abukutaga bumo yanzanza, niso sanye abukuta bumo yanyenye goni. ¹⁸ Sibukaso sanza kakwananigu kabukuta bumo yanyenye, na sibukaso sanye kakwananigu kabukuta bumo yanzanza. ¹⁹ Sibukaso sasi niso kabukutagigu bumo yanza, bagbitatu, badikita ko buku. ²⁰ A bęyo, mumibaga ndeke bogyalandu ba bongo pisi ka yigya kabu.»

Babiba ba lingunu

(Luka 13:25-27)

²¹ «Kegu batu basi nibo bema kaga be: «Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu!» bo bogulyo ndeke ka bungama ba kugu wa lisyę. Luki limoti, a nino aka no akagya sipananiso ka Baba nino a kugu wa lisyę. ²² Ka lisyę li nilo, bambanzu budingi bebikyatü ndeke be: «Hebe Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu! Takanzinagigu mbeyi ndi na bogyalandu ko lino kaku? Tanokpumyo mambengi ma banye, tagya makpumuka mumbanga-mbanga mudingi?» ²³ A bęyo, nubikya ndeke bingbanganya be: «Imi, nakamumibagu ndi imi gutugu iki yi aka. Tukyoni buwobi na imi, ibunu bagya-manye!»»

*Bibu kugu wa bandabu bayiba
(Luka 6:47-49)*

²⁴ «A beyo, mumbanzu ninu ukanaga likpamuka kami, anagya beyo ibikiyi mino, ika ndeke mudongoni abe mutu wa yimibo ninu opika ndi ndabu kaki kugu wa litalu.

²⁵ Ngbingo yi ninu mwayi aluka ndi mino, mobo otumogo, muvivi mapu okukwa ndi ka ndabu yi niyo. Luki limoti, kodukanagu ndi kye bakpo ndi mubumbe mi kugu wa litalu. ²⁶ Luki limoti, mumbanzu ninu ukanaga likpamuka kami ni kegu kagya beyo ibikiyi mino, ika ndeke mudongoni abe ngingi. Kye opika ndi ndabu kaki kugu wo mbumi. ²⁷ Ngbingo yi ninu mwayi aluka ndi mino, mobo otumogo, muvivi mapu okukwa ndi ka ndabu yi niyo. Kuwa wa, odukana ndi wasi bigbatata.»

²⁸ Niyo Yeso ama ndi mino kanzina beyo, bambaza ka bambanzu bombombaya ndi kugbe ka inguo ya mutuu kaki. ²⁹ A beyo, mutuu kaki a ndi no ngu ni kegu mudongoni abe nimo ka bowonisilo kabu ba mutuu.

8

*Yeso ahukusini kebu-kebu
(Maliko 1:40-45; Luka 5:12-16)*

¹ Ngbingo yi ninu Yeso osya ndi mino ka ngupa, ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabye bingbooo. ² Kuwa wa, kebu-kebu bemoti akpudoku ndi. Obuna moli kambwa kaki, abikya ndi be: «Hiii, Mombukwono-dosu! Wakapa, wakwanana baka kengumoso.» ³ Yeso anana ndi kubokuko, avila. Abikya ndi be: «Eee! Noboilyini, ngumana!» Wa aka wa, angumana ndi bingu. ⁴ Kumbuso yi, Yeso agbityaga ndi be: «Wiminyatu, wakabikyonitogu mumbanzu gutugu bemoti aka! Luki limoti, waga kaimoniso ko kumu, wapa apee mudongoni beyo Mutuu ka Musa abikyaga mino, iba mutuu wasi ibi be woukini bi.»

*Yeso ahukusini mugya-ligubo ka ngama ka basuda
(Luka 7:1-10)*

⁵ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino kogulya ka gudfu wa Kapelenaumu, ngama ka basuda akpudoku ndi, igama na iyi, ⁶ abikya ndi be: «Kikiliki Mombukwono-dosu, mugya-ligubo kami a bikpwu ka ndabu, nzayi adikogini bidede.» ⁷ Yeso asikisya ndi be: «Nakodoku kahukuso.» ⁸ Luki limoti, ngama yi ninu asikisya ndi be: «Eze, Mombukwono-dosu! Nakokwononigu be wingya ka ndabu kami. Luki limoti, bikyano likpamuka limoti aka, mugya-ligubo kami ahukatu. ⁹ A beyo, gutugu imi, na goni kusili wa mutuu ka bangama. Natu goni na basuda nibo bikaga kusili wa mutuu kami. Nakabikya bemoti ambe: <Waga!>, aga. Nakabikya wagogo ambe: <Doku!>, odoku. Na nakabikya mugya-ligubo kami ambe: <Gya bene!>, agya beyo aka yo.»

¹⁰ Ngbingo yi ninu Yeso ukana ndi mino likpamuka li nilo, ombomboya kugbe. Ubikya ndi batu nibo ba ndi kabibya be: «A liguu, nakamubikya ambe, luga ka Bezaleli basi, nakanaminigu ndeke mutuu wa baya yidingi mudongoni abe nimu!

¹¹ Nakamubikya bingbanganya ambe bambanzu budingi bodokuto ndeke katukya ka ingenge na ka Dumbe. Bambanzu bi nibo balyalya ndeke pa imoti na Abalahamu, Isaka na Yakobo ka bungama ba kugu wa lisyee. ¹² Luki limoti, nibo bibukuta ndi be bingyi ka Bungama bi nibo, bumbimbo ndeke kunzi ko biti. Ku beyo, bagamana ndeke na kailya manzu.» ¹³ Kumbuso yi, Yeso abikya ndi ngama ka basuda no be: «Wiga ku kaku! Igyonosi ku kaku mudongoni beyo baya kaku a mino.» Na ko ngbingo yi ninu aka no, mugya-ligubo kaki ahuka ndi.

*Yeso uhukusini batu ba bokolobu budingi
(Maliko 1:29-34; Luka 4:38-41)*

¹⁴ Kumbuso yi, Yeso aga ndi ka ndabũ ka Petele. Ku beyo, ogulya ndi, atakanya titaki Petele muko yi wakanga ni animukana budi. ¹⁵ Yeso agwi ndi kubokuko, budi asyo. Kuwa wa, mama no amaga ndi, apunga kagugubyo Yeso.

¹⁶ Niyo bugogo osyo, badulyoku ndi Yeso na bambanzu budingi ba mambengi ma bunye. Yeso okpumya ndi mambengi ma bunye mi nimo na munzina aka, uhukusa ndi batu basi ba bokolobu. ¹⁷ Agya ndi beyo, kye itulyani manzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya be: «Iyi, ava ndi bupo kusu, abinika buti ba bokolobu kusu.»

Bambanzu bakapa kabye Yeso

¹⁸ Niyo Yeso amina ambaza ka bambanzu akungulini, ukpamya ndi babifya kaki be bazabi kusyaku wa ibombu. ¹⁹ Kuwa wa, muwonisilo bemoti wa mutuu akpudoku ndi Yeso, abikya be: «Muwonisilo! Imi, nubifya pa yasi ku winda ndeke mino.» ²⁰ Yeso asikisya ndi be: «Banzio ba na mabaga, bombu ba na bandabu. Luki limoti, Mika-mumbanzu kegũ na pa yakanga na yakimumbiso.» ²¹ Kumbuso yi, bemoti luga ka babifya kaki abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, isilya mbeyi ngbingo kaina kalumba baba.» ²² Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Iwe, ibyeku! Husa bamanda, bolumbi bamanda kabu.»

Yeso opomilyini mbumbo yapu (Maliko 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Kuwa wa, Yeso adaka ndi ka ingbolo yidingi, pa imoti na babifya kaki, baga ndi. ²⁴ Ko ngbingo bemoti, mbumbo yapu apunga ndi kovivo kugu wa ibombu. Mubaka a ndi buwobi kotikyo ingbolo yidingi. Luki limoti, Yeso a ndi ni ololini bipi. ²⁵ Kuwa wa, babifya bisisila ndi kazuzukiso, babikya be: «Tihukusanõ baka, Mombukwono-dosu! Tanolumwogo!» ²⁶ Yeso usikisya ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino kabanga? Eze, ma na baya yikede!» Kuwa wa, amaga ndi, apamilya mbumbo na libo la ibombu. Pa aka ndi linganu biwo. ²⁷ Baluku bo bombombaya ndi kuge, bimusa be: «Mutu tino piye mu? Gutugu mbumbo yapu no libo akamukana!»

Yeso uhukusini batu ba mambengi ma bunye baba (Maliko 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Ngbingo yi nino Yeso bazaba ndi mino, bosila ndi ka Bagelasi*. Ku beyo, batu baba nibo ba ndi na mambengi ma bunye borupoku ndi ka bekunde, basilya ndi Yeso. Batu bi nibo ba ndi budiya kuge, gutugu mumbanzu bemoti aka kikipandagigu ndi kabye ko pisi yi niyo. ²⁹ Bapunga kuwa ndi kapamikanaga be: «Miko-Kunzi, nilo kusu na ibunu opukogi buni? Woduku katigyogyiso kambwa ngbingo kaitulyana?» ³⁰ Ka kpolo wa, ambaza mudingi ka banguya a ndi kalyalya. ³¹ Kuwa wa, mambengi ma bunye mo itatanaga ndi na Yeso be: «Kika ni watikpumyini, titikano baka ka ambaza ka banguya nimuna ku.» ³² Yeso ubikya ndi be: «Wogoni!» Mambengi ma bunye mi nimo opupo kuwa ndi, ogulyo ka banguya. Ko ngbingo bemoti, ambaza wasi ka banguya yi nino okpililoku ndi katukya ka ngupa, idikita ka ibombu bikudumu, olumwaga ndi.

³³ Niyo bobubulyo ka banguya bina beyo, baga ndi mbangu ka gudũ, katumbulaga masi nimo igyonosa ndi mo, na nilo usilya ndi batu baba bi nibo ba ndi na mambengi ma bunye bo. ³⁴ Kuwa wa, bambanzu basi ba gudũ binda ndi ku Yeso a ndi mino. Niyo bamina, bitatanaga ndi na iyi be opupi ku kabu.

8:17 8:17 Wanda ka Isaya 53:4. * **8:28** 8:28 Gelasi: A ndi gudũ ka batu nibo bakegu Bayuda. A ndi ka bakilometele banda tekebe miso ya Zebu na ya ibombu Genezaleti ikani ya Galilaya.

9

*Yeso ahukusini zegesi**(Maliko 2:1-12; Luka 5:17-26)*

¹ Yeso adaka ndi ka ingbolo yidingi, azaba bata ibombu, aga ka Kapelenaumu ka gudfu yi nino ikaga ndi mino. ² Ku beyo, badulyoku ndi na zegesi wakanga ka kalagba. Niyō Yeso ina baya ka batu bi nifo, abikya zegesi no be: «Mikami! Wigwi limbengi! Nupilyini bunye kaku.» ³ Kuwa wa, bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti babikya ndi luga kabu be: «Mutu yi nimu akatumbwa Kunzi!»

⁴ Luki limoti, Yeso andunga ndi tamanaga kabu. Umuusa kuwa ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino na tamanaga yanye beyo?» ⁵ Iki yo a yopoli kugbe, kabikya be: «Nupilyini bunye kaku», ikani kabikya be: «Wamaga, wakpakyana?» ⁶ Imi, nakapa ambe wiboni binza be Mika-Mumbanzu a no ngu yipilya bunye kunu ka obili.» Kuwa wa, Yeso abikya ndi zegesi no be: «Wamaga! Wava kalagba kaku, wiga ku kaku.» ⁷ Aluku no amaga ndi, iga ku kaki. ⁸ Ngbingo yi nino bambaza ka bambanzu bina ndi mino beyo, bombombaya ndi kugbe. Babibiso Kunzi nino upa bambanzu inguo yo ngu yi niyi.

*Yeso amokini Matayo**(Maliko 2:13-17; Luka 5:27-32)*

⁹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina kakitaga, amina ndi aluku bemoti nino ina ndi be Matayo wakiko ka bilo yilipisa manzanza. Kuwa wa, Yeso abikya ndi be: «Matayo! Ibyeku!» Matayo amaga ndi, apanga kabibya. ¹⁰ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kalyalya ku ka Matayo. Ku beyo, bandombe ba manzanza budingi na batu ba bunye bodoku kaiko, na kalyalya pa imoti na Yeso na babibya kaki. ¹¹ Ngbingo yi nino Bafalisayo bina ndi mino beyo, bumuusa kuwa babibya ka Yeso be: «Ko bulya iki yo muwonisilo kunu akalyalya pa imoti na bandombe ba manzanza na bagya-manye?» ¹² Niyō Yeso ukana beyo, ubikya be: «Batu baruru bakakisagigu munganga, luki limoti, nifo aka bo ba bokolobu. ¹³ Windoni mbeyi katamanaga kugu wa isi ya munzina mi nima: «Imi, nakegu kapa be iponi aperse, luki limoti, nakapa ambe huminyiyogoni bambanzu kumbu.» A beyo, nakodokugu kaukisa batu bongbingbili, luki limoti, nifo banye.»

*Yeso akanzina ko bulyo yiginyo malili ko ngbingo**(Maliko 2:18-22; Luka 5:33-39)*

¹⁴ Kuwa wa, babibya ka Yuani-Mubatizai bakpudoku ndi Yeso, bamuusa be: «Ibusu na Bafalisayo toginyagatu malili ko ngbingo. Ko bulya iki yo babibya kaku bakoginyogigu ibu mino?» ¹⁵ Yeso usikisya ndi be: «Makasima be bawai-daki mombukwono dumo wo vononi bakwanana kalya kumbu ngbingo yi nino ba mbeyi mino pa imoti na mbunya muko? Kigyonosigu! Luki limoti, ikatu ndeke na lisyē nilo batumbo mino mbunya muko luga kabu. Ka lisyē li nilo, boginyatu ndeke malili ko ngbingo.

¹⁶ Mumbanzu gutugu bemoti aka kodikogigu inzanza na panga ya kutuko kwambiya. Kagya beyo, panga yambiya anuwatu inzanza, ngala ahumana bata kugbe.

¹⁷ Na bakabungwagigu goni vinya wambiya ka bambike bayo bokuto ta bamanya bayigbangbalaga. Bakagya beyo, vinya opumukisagatu bambike, bambike ulikaga, vinya agbo wasi. Luki limoti, badukogo vinya wambiya ka bambike bayambiya goni. Kuwa wa, makpamuka nimo masi ibuulyogo binza.»

*Yeso ahukusini muko, abiliso masika**(Maliko 5:21-43; Luka 8:40-56)*

¹⁸ Ngbingo yi ninɔ Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka na bambanzu bi nibo, ngama bemoti adulyoku ndi. Ngama yi ninɔ obuna ndi moli kambwa kaki, abikya be: «Mikami musika yi apunya kosisa limbengi mbiya wanu. Gutugu beyo, dokuno baka, wabisilyo mafoku kye inisoni bata na obili.» ¹⁹ Kwa wa, Yeso amaga ndi, abye ngama no pa imoti na babibya kaki.

²⁰ Ku beyo, a ndi na muka bemoti ninɔ bangu apupaga ndi ka byanga tekebe na biba. Muko yi ninɔ odoku ndi kumbuso ka Yeso, avila mu ma kutuko kaki. ²¹ A beyo, a ndi katamanaga be: «Nakavila gutugu kutuko kaki aka, nahukatu.» ²² Niyɔ Yeso ikwe kumbuso, amina ndi muko yi ninɔ, abikya kwa be: «Mikami, wigwi limbengi! Baya kaku uhukusini.» Wa aka wa, muko yi ninɔ ahuka ndi.

²³ Kumbuso yi, Yeso osila ndi ka ndabu ka ngama yi ninɔ. Ku beyo, utakanya ndi bambanzu ni banimbila mambu ma kukwaku, batu bagogo ni banagama. ²⁴ Kwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Puponi wanu! Musika yi nimu kegumu mukwo! Luki limoti, a ka toto!» Ngbingo yi ninɔ bambanzu bukana mina beyo, batiba ndi bikyaaa. ²⁵ Gutugu beyo, bopupa ndi. Kwa wa, Yeso ogulya ndi ka ndabu ya kuso, agwi musika ninɔ ka kubokuko. Wa aka wa, musika no amaga ndi. ²⁶ Mongoni mi nimo ada ndi kugbe ka mugi masi.

Yeso uhukusini batu bo kolobu ya mamomo baba

²⁷ Ngbingo yi ninɔ Yeso atukya ndi mino wa, batu bo bokolobu ya mamomo baba bapanga ndi kabye. Batu bi nibo ba ndi kapamikanaga be: «Hiii, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!» ²⁸ Ngbingo yi ninɔ Yeso ingyo mina ka ndabu, batu ba bokolobu ya mamomo bi nibo bakpudoku ndi. Umuusa kwa ndi be: «Matu na baya be nakwananatu kagya likpumuko li nilo?» Basikisya ndi be: «Iyo, Mombukwondosu.» ²⁹ Kwa wa, Yeso uvilaga ndi miso, ubikya be: «Igyonosi na ibunu mudongoni beyo baya kunu o mino.» ³⁰ Misa kabu oukwikana ndi. Yeso ugbityaga ndi be: «Wiminyonito, mumbanzu gutugu bemoti aka kibonitogu.» ³¹ Luki limoti, ngbingo yi ninɔ aka no bopupa ndi mina wa, bapanga ndi kowowiso mongoni kugu ka Yeso ka mugi mi nimo masi.

Yeso ahukusini bobo

³² Ngbingo yi ninɔ baluku baba bi nibo baga ndi mino, badulyoku ndi Yeso na bobo. Bobo yi ninɔ a ndi ni limbengi la bunye andungulyogini. ³³ Yeso okpumya ndi limbengi la bunye li nilo, bobo apanga kanzina. Bambaza ka bambanzu bombombaya ndi kugbe, babikya be: «Kuso wa mugi masi ma Izaleli, takaninigu ndeke inguo ya likpumuka li nili!» ³⁴ Luki limoti, Bafalisayo babikya ndi be: «Ngama ka mambengi ma bunye no apaga ngu kokpumyo mambengi ma bunye!»

Yeso a no kumbu ka bambanzu

³⁵ Yeso a ndi kolingyo bagudu no giyo yasi, anatiwa ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Anubikyaga bambanzu Mongoni Manza ma Bungama. Anohukusa bokolobu bayasi na bupo ba nzuyi dididi. ³⁶ Ngbingo yi ninɔ Yeso ina ndi mina bambaza ka bambanzu, ukwilya ndi kumbu. Ba ndi kaigyogyiso, bupini bidapada mudongoni abe bakondolo nibo bakegu na mububulyo. ³⁷ Kwa wa, ubikya ndi babibya kaki be: «Masolo a mudingi, luki limoti, bagya-ligubo ba bacede. ³⁸ Yeki a beyo, mubikyoni neki Mombukwona tiko ambe utikiku bagya-ligubo budingi kanyo masolo kaki.»

10

*Yeso na batutumbwa kaki tekebe na baba
(Maliko 3:13-19; 6:7-13; Luka 6:12-16; 9:1-6)*

1 Yeso umaka ndi babibya kaki tekēbe na baba. Upá kúwa ndi ngu yikpumya mambengi ma bunye, yihukuso bokolobu bayasi na bupó ba nzayi dididi. 2 Mino ka batutumbwa bi ndi nima: mutú wa mambwa ni Simoni (nino bamakaga ndi goni be Petele) na mamaki beyo ka Andilia, Yakobó mika Zebedayo, na mamaki beyo ka Yuani, 3 kumbuso yi, Filipi, Batulumei, Tuma, Matayo nino a ndi ndombe wa manzanza, Yakobó mika Alufayo, Tadei, 4 Simoni nino a ndi goni bemoti ka lidu ka batú bi nibo ba ndi kakisa kulikanaga, se kúwa Yuda Isikalioti nino agaba ndi Yeso.

*Yeso utikini batutumbwa tekēbe na baba
(Maliko 6:7-13; Luka 9:1-6)*

5 Kúwa wa, Yeso utika ndi batutumbwa tekēbe na baba bi nibo, upá ndi mutuu be: «Makondonitogu ka batú nibo bakegu Bayuda na makingyonitogu ka bagudu ka Basamalia. 6 Luki limoti, windoni ka Bezaleli aka. A beyo, ibu ba mudongoni abe bakondolo nibo bobungogoni ndi. 7 Ko pisi, ubikyogoni bambanzu be: «Bungama ba kugu wa lisyé atikpudiniku!» 8 Huhukusoni batú ba bokolobu, mubililiso bamanda, huhukusoni bakebu-kebu, mokpumya mambengi ma bunye. Bamupá ndi payaya, ibunu, hupóni neki goni bengeni payaya aka. 9 Kusó wa fuku kunu makovonitogu gutugu olo aka, ikani buyi, ikani bangweyi baya ligabu lapu. 10 Makuvonitogu bakugba ka ligundu, ikani botu bayiba, ikani bekraku, ikani mudukro. A beyo, mugya-ligubo okwononi na malili kaki.

11 Ngbingo yi nino mogulyaga banu mino ka gudu ikani ka mugi mimoti bene, mukisoni mutú nino akwanana kamutilya. Wikoni ku kaki aka kadwe ko ngbingo yi nino mopupa ndeke mino. 12 Niyó mogulyaga banu mino ka ndabu, uusogoni banu be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!»* 13 Kika ni batú ba ndabu yi niyo bamutilyini, maziyo mi nimo asikana wa. Luki limoti, kika ni bakamutilyigu, midukulo kambwa na maziyo mi nimo. 14 Kika ni bakamutilyigu na bakamumukonigu ka ndabu imoti bene ikani ka gudu, puponi wa, mibumaga libungu la magu kunu. 15 A linganu, nakamubikya ambe, ka lisyé liko ngbanga, batú ba gudu yi nino bigyogyisa ndeke kugbe kaukitaga batú ba Sodomu na Gomolo.»

*Babibya bigyogyisatu banu
(Maliko 13:9-13; Luka 21:12-17)*

16 «Hukononi! Imi, namutiki mudongoni abe bakondolo luga ka bosukopi. Yeki a beyo, wikoni neki bakiminya abe banzuka na bitombiii abe bonzuwo. 17 Wibuulyonito, kye bambanzu bamulikisagatu ndeke ko bongbongu, bamutina pimbo ka bandabu kabu baya malumba. 18 Bindagatu ndeke na ibunu kambwa ka bangama ba bewili na kambwa ka bangama bakrukru ko bulya kami. Kúwa wa, mika ndeke bademu kami kambwa kabu na kambwa ka batú nibo bakegu Bayuda. 19 Luki limoti, ngbingo yi nino bamusilisaga ndeke mina kambwa kabu, makigbomisonitogu bamu be tanzina se piye bu? Ikani be tabikya se piye iki? Iyo, ko ngbingo yi nino aka no, Kunzi amupatu nilo mabikya. 20 A beyo, kegu ibunu bo manzina ndeke, luki limoti, Limbengi ka Obonu lo anzinaga ndeke kusó kunu.

21 Ko ngbingo yi nino, mumbanzu agabaga ndeke mamaki bikpe ka kukwaku, baba agya mikaki begayo. Bomiki butilya ndeke babukuta kabu, bumwisiso. 22 Bambanzu basi bamumuya ndeke ko bulya lino kami. Luki limoti, mutú yi nino okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisanatu na muhukuso. 23 Bakamugyagya ndeke ka gudu bemoti bene, mapikita ka nino wago. A linganu, nakamubikya ambe, makamagu kolingyo giyo yasi ya Izaleli ni Mika-Mumbanzu kanodukugu.

24 Miki wa ikolo kakitagigu muwonisilo kaki. Na musunzu kakitagigu mombukwana-daki. 25 Okwononi miki wa ikolo iki mudongoni abe muwonisilo kaki,

* 10:12 10:12 Yuuso ka Bayuda a ndi beyo

bosunzu abe mombukwana-daki. Kika mbeyi ni bamokini ngama wa livananza be Belizebuli, angenengene kuwa batu ba livananza la ndabu kaki aka!»

Nino okwononi kabanga

(Luka 12:2-9)

²⁶ «Yeki a beyo, makubongonitogu bambanzu. A beyo, masi nimo a makisuma, inisanatu ka bungbanganya, masi nimo a ko dikidi, imibisikosatu ndeke. ²⁷ Masi nimo nakamubikya ko biti, bikyoni ka bungbanganya. Masi nimo bakamubikya ka bepisi-pisi, kuwoni ndeke ka bakugbondo. ²⁸ Makubongonitogu batu nibo bakwanana kamwo nzayi aka ni bakomwigu limbengi. Luki limoti, mubongoni Kunzi nino akwanana iyi kamwo nzayi na limbengi pa imoti ko buku ba benze na benze. ²⁹⁻³¹ Ambe, bakugabagigu mbeyi bakoyokoyo baba ka ambuma bemoti aka? Luki limoti, gutugu bemoti kabu kakwananigu kogwoku wasi ni Obonu kopagu. Makobongonitogu, ifunu, ma na izangiya kaukitaga bakoyokoyo budingi! Gutugu tukatu ta bamu kunu aka, Kunzi iba isabu yi yasi.

³² Mutu wasi kebinikyana kambwa ka bambanzu, imi, nabinikyana ndeke begayo ko misa ka Baba nino a kugu wa lisyu. ³³ Luki limoti, mumbazu kemanganya ko misa ka bambanzu, imi, namanganya ndeke begayo ko misa ka Baba nino a kugu wa lisyu.»

Yeso akabikya be bambanzu bigbananagatu

(Luka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ «Makosimonitogu be nodoku ndi kapá maziyo ka obili. Nakodokugu kapá maziyo, luki limoti nodoku ndi kaudwonosa bambanzu luga kabu. ³⁵ A beyo, nodoku ndi kagbonoso miki na abaki, kagbonosa musika na amaki, kagbonosa muzyozyo na titaki. ³⁶ Bomuyonisa ka mumbanzu bopupaga ndeke ka ndabu kaki aka.

³⁷ Mutu wasi nino apaga abaki ikani amaki kekitaga imi, iyi, kokwononigu kebibya. Nino apaga mikaki malaku yi ikani nino musika yi kekitaga imi, kokwononigu goni kebibya. ³⁸ Mutu nino kanobinikigu musalaba kaki kebibya, kakwananigu kaika mubibya kami. ³⁹ A beyo, mumbanzu kapa kahukuso obili kaki, abungusatu. Luki limoti, nino abunguso ko bulya kami, inisanatu ndeke bata na iyi.»

Bambanzu nibo bakamutilya, baketilya imi bikpe

(Maliko 9:41)

⁴⁰ «Kika ni mumbanzu amutilyini, etilyi imi. Nino etilyi, atilyi nino etikoku ndi. ⁴¹ Kika ni mumbanzu atilyini mugyalandu kye a mugyalandu, bakalya ndeke mutu yi nino mudongoni abe mugyalandu. Kika ni atilyini mumbanzu wongbingbili kambwa ko Kunzi, kye a wongbingbili, bakalya ndeke mudongoni abe mutu wongbingbili goni. ⁴² A lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu kapá gutugu kopo wo libo lade aka ka bemoti ka bomiki nibana kye ika kani a mubibya kami, mutu yi nino inisanatu ndeke na mukalya kaki.»

11

¹ Ngbingo yi nino Yeso ama ndi mino kaupá babibya kaki tekebe na baba mutuu, atukya ndi wa. Aga kuwa ndi ka bagudu ba Galilaya kautiwa bambanzu na kaubikyaga Mongoni Manza ko Kunzi.

Yuani-Mubatizai utikini batutumbwa ku ka Yeso

(Luka 7:18-35)

² Ngbingo yi nino Yuani-Mubatizai a ndi mino ka boloko, ukana ndi mongoni ma mogubo nimo Kilisito a ndi kagya. Kuwa wa, utika babibya kaki kamuusoku be: ³ «Ambe, iwe ni mutu yi nino akodoku, ikani takwanana kabunda wagogo?»

⁴ Yeso usikisya ndi be: «Widoni katumbulyaga Yuani likpumuka nilo makaukana

na nilo makaina: ⁵ batu ba bokolobu baya mamomo bakaina bata, nibo ba mutingbi bakakpakayana ngbingbili, bakebu-kebu boukini, baaduka bakaakana, bamanda akozuzuko na batu ba payaya bakaakana Mongoni Manza. ⁶ Igyagya ka mutu nino kupigu ndeke kebiba ka baya!»

*Yeso akanzina ko bulyo ka Yuani-Mubatizai
(Luka 7:18-35)*

⁷ Ngbingo yi nino babiba ka Yuani bopupa ndi mino, Yeso apunga ndi kanziniya ambaza ka bambanzu ko bulya ka Yuani, anabikya be: «Minda ndi kaina iki ka isa? Ligugu nilo a ndi kodimbo na muvivi? Kali! ⁸ Ambe, minda ndi kaina iki? Mumbanzu bemoti wakimokisyaga yanzanza? Luki limoti nibo bimokisyaga botu baya ligabu lapu bikaga ka bandabu ka bangama. ⁹ Minda se kuwa ndi kaina iki? Mugyalandu bemoti? Iyo, nakamubikya ambe akitogito mugyalandu. ¹⁰ A beyo, Yuani a nino Mobiso Motu ikpikaga kugu kaki be:

«Imi, natika banu atutumbwa kami kambwa kaku,
kaubungusilyaga pisi.»

¹¹ A lingunu, nakamubikya ambe, kugu na mumbanzu nino ibakuta na muko, nino a mudingi kakitaga Yuani-Mubatizai. Luki limoti, nino a mukede kuge ka Bungama ba kugu wa lisyé a mudingi kakitaga iyi.

¹² Katukya ka masye ka Yuani-Mubatizai kadwe na lisyé li nili, bambanzu bakobumonisa bungama ba kugu wa lisyé. Na batu bo gilito bakakisa kava ko ngu. ¹³ A beyo, bogyalandu basi na mutuu ka Musa banzina ndi na bugyalandu kugu wa Bungama kadwe ko ngbingo ka Yuani. ¹⁴ Na makapa kabailya, Yuani ni mugyalandu liya nino akwanana ndi kodoku. ¹⁵ Nino a na motili, ukanito!

¹⁶ Nakwanana piye kaukingyasa batu ba lisyé li nili na beki? Ba mudongoni abe ba wani? Ba mudongoni abe bomiki bi nibo ba bakikaga ka pa yangba, banutubilaga bengen be:

¹⁷ «Tamungbotilyi bi byembi,
ni makobinigu!

Tamumbimbilyi bi mambu ma idumasu,
ni makogomigu beyo!»

¹⁸ A beyo, niyo Yuani odoku ndi, kalyalyagigu ndi ikani komwo luki. Bambanzu barunga ndi kabikya be: «A na limbengi la bunye.» ¹⁹ Niyo kuwa Mika-mumbanzu odoku, analyalya, anomwo, barunga ndi kabikya be: «Mundoni aluku wa musasa yi nimuna, akalyalya na kamwa vinya pa imoti na bandombe ba manzanza na batu ba bunye!» Luki limoti, yimibo ko Kunzi inisononi pisi ka mogubo nimo agyaga ndi.»

*Yeso akanzina ko bulya bagudu nibo amuyaga kabinikyana
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Kumbuso yi, Yeso apunga ndi kaunyakilya batu ba bagudu nibo agya ndi mina makpumuka mumbanga-mbanga mudingi. A beyo, ibu batu bi nibo bakegu ndi kapa kayikoso obili kabu. Kuwa wa, apunga ndi kautiwa be: ²¹ «Kumbu kaku, gudu wa Kolazini! Kumbu kaku gudu wa Betesaida! Makpumuka mumbanga-mbanga nimo igyonosa ndi ku kunu kigyonosa ndi ka Tilo na Sidona, iba katukya ka bundeli, batu bi bowonisiloni ndi kumbu kabu, bimokisya botu baya lilebu, bibubisa nzayi na libu bitu, boikono. ²² Kinili, imi, nakamubikya ambe ka lisyé liko ngbanga, yigyogyisa kunu ika ndeke yapu kuge kaukitaga batu ba Tilo na nibo ba Sidona!

²³ Se kuwa ibunu batu ba Kapelenaumu, makasima be Kunzi amudokisatu banu kadwe kugu wa lisyé? Makotomononitogu gutugu iki yi ikede aka! Amusisa ndeke kadwe ka babili. A beyo, makpumuka mumbanga-mbaga nimo igyonosa ndi ku kaku,

kigyonosa ndi ka Sodomu, iba gudu yi nino atu mbeyi bata aka kadwe na lisyε li nili. ²⁴ Kinili, imi, nakamubikya ambe ka lisyε liko ngbanga, yigyogyisa ya Sodomu kikiyu ndeke yapu kugbe kakitaga niyo kaku!»

*Yeso akamibikoso Abaki
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Ko ngbingo yi nino, Yeso abikya ndi be: «Baba ooo, Mombukwana masi nimo a kugu wa lisyε na nimo kunu ka litombu, nubibisini kye uwonisoni batu nibo bakibigu luki makpamuka mumbanga-mbanga nimo usumilya ndi batu ba yimibo na nibo ba akili. ²⁶ Iyo Ba, a beyo kye wabailya ndi beyo.

²⁷ Baba eponi makpamuka masi. Gutugu mutu bemoti kamibigu Miki kiki asi Baba aka, na gutugu mumbanzu bemoti aka kibigu be Baba ni wani kiki asi Miki aka, na se kawa nibo Miki akapa kaumbiso.

²⁸ Doniku ku kami! Ibunu basi nibo ma bakupo na likumbogi liti, imi, namumumbisatu. ²⁹ Wikoni bakitulya kabinika likumbogi na kabye mutuu kami. A beyo, imi, na wotombiii na na limbengi la kisiso. Namuyukumisatu. ³⁰ Likumbogi kami a lanza na buti bi a bipoli.»

12

*Yeso ni Mombukwana Lisyε la kimumbiso
(Maliko 2:23-28; Luka 6:1-5)*

¹ Kumbuso wo ngbinga mukede, Yeso a ndi kakitaga ka botiko baya nganu ka Lisyε la kimumbiso. Babibya kaki bimukana ndi nza, bapunga kawa kakogo bekaza baya nganu, banalya. ² Niyo Bafalisayo bina beyo, babikya Yeso be: «Wina! Babibya kaku bakagya likpamuka nilo bapakya kagya ka Lisyε la kimumbiso!» ³ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Ambe, makonotongulogigu ndi ibunu likpamuka nilo ngama Daudi agya ndi, ngbingo yi nino bimukana ndi mino nza pa imoti na bawai-daki? ⁴ Ingya ndi ka Ndaβu ko Kunzi pa imoti na bawai-daki, balya ndi mukati nino ba ndi ni bapini Kunzi. Wina se, mutuu kakpamyagu ndi be balyagi kiki ni bokumu aka.

⁵ Ambe, makanotongulogigu ndi goni ka mutuu ka Musa? Masye ma kimumbiso, bokumu nibo bagyaga ligubo ka Ndaβu ko Kunzi, bakpakanaga kunzi wa mutuu. Iβu bakikogigu kaiba be bagyaga bunye! ⁶ Luki limoti, nakamubikya ambe, wanu atu na mboku wa izangiya kakitaga Ndaβu ko Kunzi! ⁷ Ibunu, makibo bi ka linganu isi ya Mobiso Motu mi nima: «Imi, nakegu kapa be iponi apee, luki limoti, huminyilyogoni bambanzu kumbu,» makakwananigu bi kaumakya batu nibo bakogyigu bunye ka mukombu. ⁸ A beyo, Mika-mumbanzu no a Mombukwana Lisyε la kimumbiso.»

*Yeso ahukusini mumbanzu wa kubokuko kukwo
(Maliko 3:1-6; Luka 6:6-11)*

⁹ Kawa wa, Yeso atukya ndi ka pa yi niyo, ogulya ndi ka ndaβu ya malumba ka Bayuda. ¹⁰ Ku beyo, a ndi na mutuu bemoti wa kubokuko kukwo. Bambanzu bemoti-bemoti nibo ba ndi goni ku beyo ba ndi kapa kasungulya Yeso. Kawa wa, bamuusa ndi be: «Mutuu atikpamyagatu be tahukusi mumbanzu ka Lisyε la kimumbiso?»

¹¹ Yeso usikisya ndi be: «Kika ni bemoti kunu a na kondolo bemoti aka, kondolo yi nino ogwa ka libye ka Lisyε la kimumbiso, kanyugu ka lisyε li nilo aka lo? ¹² Eee! A beyo, mumbanzu no a na izangiya kugbe kakitaga kondolo! Yeki a beyo, mutuu akatikpamyaga be tiki tanagyaga bunza ka Lisyε la kimumbiso.» ¹³ Kawa wa, Yeso abikya ndi aluku no be: «Nana kubokuko.» Anana ndi, kubokuko kwi nikwo ita ndi mudongoni abe kwagogo. ¹⁴ Bafalisayo bamumukana ndi, baga kagya dikidi kakisa pisi tina yo bamwisiso mina Yeso.

Yeso ni mugya-ligubo nino Kunzi apunaga ndi

¹⁵ Niyo Yeso ukana be Bafalisayo bogoni kagyilya dikidi, opupa ndi wa. Bambaza bakpukpu ka bambanzu babibya ndi. Uhukusa ndi batu ba bokolobu basi. ¹⁶ Ugbityaga ndi bikpokpokpo be bakanyonitogu mugongu kunzi. ¹⁷ Igyonosa ndi beyo kye italyani likpumuka nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya be:

¹⁸ «Muminoni mugya-ligubo kami, nino napunaga ndi, a mikami mupaka. Napaga kugbe.

Nobisa ndeke Limbengi kami kugu kaki.

Ufikyaga ndeke mababa ka bambanzu likpumuka kami longbingbili.

¹⁹ Kasaanigu ndeke na bambanzu ikani kamakya ipambu.

Na bakukanigu ndeke liyu kaki ko bopisi.

²⁰ Kobunigu ndeke ligugu nilo liyiga, kolimigu ndeke itambi niyo akofunguwo.

Agyaga ndeke beyo,

kadwe ku kwa ku bungbingbili inisa ndeke mina ka bapa bayasi.

²¹ Mababa obisa ndeke mutamanagi kabu ko lino kaki.»

Babikyini Yeso be akagya ligubo no ngu ka Belizebuli

(Maliko 3:20-30; Luka 11:14-23)

²² Kawa wa, badulyoku ndi Yeso na mutu nino a ndi na limbengi la bunye, no kolobu ya mamomo, a ndi goni bobo. Yeso ahukusa ndi, apunga ndi kanzina na kaina. ²³ Bambaza ka bambanzu basi bombombaya ndi kugbe. Ibu aka ndi be: «Kegu mbeyi Mika ngama Daudi mu?» ²⁴ Ngbingo yi nino Bafalisayo bukana mina beyo, babikya ndi be: «Aluku yi nimu akokpumya mambengi ma bunye ko ngu ka Belizebuli, ngama ka bomuyoniso!»

²⁵ Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu, ubikya kawa ndi be: «Livananza la bungama bumoti kapunga kaigbanana luga yi, iba bungama bi nibo osyini. Bambanzu ba gudfu bemoti ikani ndabu yimoti bakigbanana, gudfu yi nino ikani ndabu yi niyo omisikanatu. ²⁶ Kika ni Abili akakpumya Abili-daki, akaibumoniso iyi mombukwana-daki yi bikpe. Bungama kaki akwanana kawa kaidukulaga kaamaga liki? ²⁷ Kika ni imi nakokpumyo mambengi ma bunye no ngu ka Belizebuli, bomikunu, ba kawa ibu kokpumyo no ngu ka wani? Kinili, ibunu bamombukwana-donu bi bo mika ndeke bazozu. ²⁸ A beyo, imi nakokpumya mambengi ma bunye no ngu ya Limbengi ko Kunzi. Niyo akowonisilo be Bungama ko Kunzi odunuku luga kunu.

²⁹ Kegu na mumbanzu nino akwanana kogulya ka ndabu ko tutungyo katupa lingama kaki ni kanakondigu mbeyi. Luki limoti, kika se kawa ni akondini, akwanana kagya beyo! ³⁰ Mutu nino kegu pa imoti na imi, a mumuyoniso kami. Mutu nino kegu kamumula pa imoti na imi, a komisyo. ³¹ Kinili nakamubikya ambe, bakwananatu kapilya bambanzu bunye, na mosikoni masi nimo basikaga Kunzi. Luki limoti, bakakwananigu ndeke kapilya mumbanzu nino asiki Limbengi-Lotu. ³² Mutu wasi nino akanzina yanyenye ko bulya ko Mika-mumbanzu, inisatu na mupilya. Luki limoti, nino anzinaga yanyenye ko bulya Limbengi-Lotu, bakapilyigu ndeke ka obili yi nimu ikani ka nino akodoku.»

Bibogo sibukuso ko bumo yi

(Luka 6:43-45)

³³ «Kika ni sibukuso a sanza, bumo yi ika yanza goni. Kika ni a sanye, bumo yi ika begyo. A beyo, sibaga sibukuso ko bumo yi. ³⁴ Livananza ka banzuka! Makwanana piye kabikya makpumuka manzanza liki, ni ma banye? A beyo, munoku opupisaga nimo ikaga mutumo ka limbengi ka mumbanzu! ³⁵ Mutu

wanza agyaga makp̄m̄ka manzanza nimo opupaga ka limbengi kaki lanza. Mutu wanye opupisaga makp̄m̄ka manyenye nimo opupaga ka limbengi kaki lanye. ³⁶ Nakamubikya bingbanganya ambe, ka lisyε liko mukombu, bambanzu batumbulaga ndeke makp̄m̄ka ma payaya masi nimo opupaga ndi ka noku kabu. ³⁷ A beyo, muhukuso ikani kukwaku kaku inisana ndeke kabyenene na munzina kaku.»

*Bambanzu bakakunga Yeso be ugyilyi likp̄m̄ka limbanga
(Maliko 8:11-12; Luka 11:29-32)*

³⁸ Kuwa wa, bemoti-bemoti luga ka Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu, babikya ndi Yeso be: «Muwonisilo! Takapa be tiwoniso likingyosi.»

³⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ibunu batu ba lisyε li nili, ma banye na makokwononigu ko misa ko Kunzi! Makakunga be bamuwonisi likingyosi. Luki limoti, makinigu ndeke bata likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona. ⁴⁰ Beyeyo, Yona agya ndi mino masye masaa, biti na lisyε ka muma ka musu mudingi, Mika-Mumbanzu agya ndeke iyi masye masaa beyeyo, biti na lisyε ka mbuku. ⁴¹ Ka lisyε liko ngbanga, batu ba Ninawe bamanana ndeke ka mudongo bigwo kausungulya batu ba lisyε li nili! Kye bagomosyanatu ndi ibu obili kabu ngbingo yi nino bamukana ndi mino Yona. Wina se wanu a na mutuu mudingi kakitaga Yona!

⁴² Ka lisyε liko ngbanga, ngama muko yi nino otukyoku ndi byi ka gudu wa Siba kodoku kaukana munzina ma yimibo ka ngama Solomono amaga ndeke kambwa ka batu ba lisyε li nili kausungulya! Winoni se, wanu, a na mutuu mudingi kakitaga Solomono.»

*Limbengi la bunye amigilyini mumbanzu
(Luka 11:24-26)*

⁴³ «Limbengi la bunye kapupa mumbanzu, aga kolingyo bapa ka besa bilelele. Akisa pa ya kimumbiso, luki limoti ni kinigu, ⁴⁴ ilu aka be: «Nakaiga ka ndabu kami, ku nopupiku bi mino.» Niyo iga bata, atakanya bikpo, yikpaga bingu na yibungusya binza. ⁴⁵ Aga kuwa kava mambengi ma bunye magogo madia na ika nimo manyenye kakitaga iyi, bogulyo, bilikisyo wa. Obili ka mutuu yi nino ika kuwa wanye kakitaga wa a ndi mino kambwa. Ika ndeke mudongoni beyo ka batu ba livananza lanye li nili.»

*Ba iki bo ba bamamaki Yeso?
(Maliko 3:31-35; Luka 8:19-21)*

⁴⁶ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi bata mina kanzina aka na bambaza ka bambanzu bi nibo, amaki na bamamaki ba ndi bakamagaga kunzi. Ibu, ba ndi kapa kanzina na iyi. ⁴⁷ Mutu bemoti abikya kuwa ndi be: «Wikwe! Amaku na bamamaku ba bakamagaga kunzi. Bakapa kanzina na iwe.» ⁴⁸ Yeso asikisya ndi aluku no be: «Mama ni wani? Bomika-mama ni ba iki?» ⁴⁹ Kumbuso yi, uwanya ndi babibya kaki na kubokuko, abikya be: «Huminoni! Mama na bomika-mama niba! ⁵⁰ A beyo, mutuu wasi nino agyaga sipananiso ka Baba nino a kugu wa lisyε, iyi ni mama, mika-mama muluku yi ikani musali kami.»

13

*Lizuni ka mukukuna
(Maliko 4:1-9; Luka 8:4-8)*

¹ Ka lisyε li nilo, Yeso opupa ndi ka ndabu, ikoku ndi ka kpolo wo liba lidingi. ² Ku beyo, bambaza bakp̄kp̄ kuge ka bambanzu bakungula ndi bikululu. Kinili, adaka ndi, ika ka ingbolo yidingi. Bambaza bi nibo basikana ndi bakamanana kubi.

³ Kūwa wa, Yeso unzinilya ndi makpamuka mudingi bindi pisi ka mozuni. Iyi aka ndi na ibu be: «Lisye limoti, aluku bemoti inda ndi kakuna mupunga. ⁴ Niyō a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyukaga ko pisi. Bombu bodoku ndi, balya. ⁵ Masolo magogo anyukaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegū ndi na litombu lakpu. Nimo, abaka ndi bigala-gala litombu kegū ndi lakpu wa. ⁶ Luki limoti, niyo moni osumbo, awisiya, umilaga kye lyo yi kigwinanagu ndi binza ka litombu. ⁷ Masolo magogo anyukaga ndi ko kpokiki. Kpokiki abaka ndi, akandaga bikpeki-kpeki ni kopingigu. ⁸ Luki limoti, nimo anyukaga ndi ka litombu la dōbo, abukuta biyuyuyu. Litino limoti abukutaga ndi bumo miya, lagogo batekebe madīya na lagogo bata batekebe basaa.» ⁹ Yeso opipila kūwa ndi be: «Nino a na motili, ukanito!»

Ko bulya iki yo Yeso anzinaga ndi mino na mozuni?

(Maliko 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Kūwa wa, babiyya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa be: «Ko bulya iki yo wo mina kaunzinilya bambanzu bi niba na mozuni aka?» ¹¹ Usikisya ndi be: «Kunzi amumibisatu ibunu bodikidi baya Bungama ba kugu wa lisye. Luki limoti, kegū beyo ka batu bagogo. ¹² A beyo, mambanzu nino a no luki, bamatilyatu bata, ika kūwa na imu makpu. Luki limoti, mutū yi nino kegū no luki bakupya gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaika nolu. ¹³ Kinili, imi, nunzinilyaga na mozuni. Gutugu bakika kaanda, bakinigu,

Gutugu bakika kaukana, bakukani ikani bakotombisyigu.

¹⁴ Italyana kūwa ndi kugu kabu likpamuka nilo mugyalandu Isaya abikya ndi be: Mikatu kaukana binza, luki limoti makotombisyigu.

Mikatu kaanda binza, luki limoti makinigu.

¹⁵ A beyo, mambengi ka batu nibana a kūwa muti.

Bidulogoni ndi motili,

babūwa miso,

kye misa kabu kinonitogu,

motili kabu kukononitogu,

mambengi kabu kotombisyonitogu

bekye bakemigilyonitogu, nuhukuso.

¹⁶ Luki limoti, igyagya ku kunu, kye misa kunu akaina na motili kunu akaukana.

¹⁷ A linguna, nakamubikya ambe, bogyalandu bakpu na batu bongbingbili ba ndi na musasa kaina makpamuka mambanga-mbanga nimana makaina ma, luki limoti bakinagu ndi. Ba ndi goni na musasa kaukana nimana makaukana ma, luki limoti bakukanagu ndi.»

Yeso akatumbulaga isi ya lizuni ka mukukuna

(Maliko 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ «Hukononi neki isi ya lizuni ka mukukuna. ¹⁹ Masolo nimo anyukaga ndi ka kpolo wo pisi, a likingyosi ka mutū yi nino ukanaga Likpamuka la Bungama ko Kunzi, luki limoti, ni kobinikyonigu. Mumuyoniso odoku, anyogo masi nimo ikuna ndi ka limbengi kaki.

²⁰ Masolo nimo anyukaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegū ndi na litombu lakpu, a likingyosi ka mutū yi nino ukanaga Likpamuka ko Kunzi bikwa, ogwi na magyagya.

²¹ Luki limoti, ni likpamuka li nilo kegū no lyo kuso kaki, ogwi ko ngbinga mukede aka. Niyō bukpeki-kpeki na yigyogyiso usilyogo mino ko bulya Likpamuka ko Kunzi, batukya bikwa ka baya.

²² Masolo mi nimo anyukaga ndi lugo wo kpokiki, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpamuka ko Kunzi, luki limoti, bukpeki-kpeki ba obili na masasa ma lingama, akandaga Likpamuka li nilo kuso kaki bikpeki-kpeki ni kopigu bumo.

²³ Na nimo anyukaga ndi ka pa ya idobo a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpamuka ko Kunzi, abinikyana. Likpamuka li nilo abukuta bumo ka obili kaki. Mumbanzu bemoti ika no bumo miya, wagogo batekebe madiya, wagogo bata batekebe basaa.»

Yeso akatwa lizuni kugu wa tonito tanye

²⁴ Yeso utwilya bata ndi lizuni lagogo nili: «Tokingyoso Bungama ba kugu wa lisyε na mutu bemoti nino akuna ndi masolo manza ko tiko kaki. ²⁵ Biti yimoti, ngbingo yi nino bambanzu basi ba ndi mina ka batoto, mumuyoniso kaki odoku ndi bipela kakuna tonito tanye ka mupunga, aga ndi iyi. ²⁶ Niyο mupunga abaka, abukuta, tonito tanye ti nito inisana ndi goni.

²⁷ Bosunzu ka mombukwano tiko, bodoku ndi kamuusa be: «Mombukwono-dosu, wakakunagu mbeyi ndi asi masolo manza aka ko tiko kaku? Tonito tanye ti niti apunya kuwa tu yani?»

²⁸ Usikisya ndi be: «Mumuyoniso no ogyi bi beyo.» Bosunzu bamuusa ndi be: «Wapatu be taga kanyogo?»

²⁹ Iyi aka ndi na ibu be: «Kali! Makinda kanyogo, yagogo manyogotu goni mupunga nino ko tiko. ³⁰ Wosoni masi angati pa imoti kadwe ko ngbingo mubuulyo. Ngbingo yi nino, nubikya banu bagya-ligubo be: Nyogoni mbeyi tonito tanye, makandaga ka begbi kye babusi. Kumbuso yi, mamumula mupunga ka basa ya masolo kami.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya libumo likede

(Maliko 4:30-34; Luka 13:18-21)

³¹ Yeso utwilya ndi bata lizuni lagogo be: «Bungama ba kugu wa lisyε a abe libumo likede nilo mutu bemoti ava ndi, akuna ko tiko kaki. ³² Gutugu beyo a ndi mina likede yo kakitaga bumo yagogo yasi, luki limoti, niyo abaka, opinga kuwa kakitaga malili masi mo tiko. Ita sibukuso sidingi, bombu bodoku ndi kopika bandabu kabu kugu wa tabi yi.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya sibukuso niso ofulisogo mukati

(Luka 13:20-21)

³³ Yeso utwilya bata ndi lizuni lagogo be: «Bungama ba kugu wa lisyε a mudongoni abe sibukuso niso ofulisaga mukati. Muko bemoti ava ndi, opula ka bambike bayisaa baya fufu kadwe kukwaku fufu ofula ndi mino wasi bidai-dai.»

³⁴ Yeso unzinilyaga ndi bambaza ka bambanzu makpamuka masi mi nimo ka mozuni aka. Na kegu ndi na likpamuka nilo ubikyaga ndi ni kotwigu lizuni.

³⁵ A beyo, igyonosa ndi beyo kye itulyani nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu be: «Nanzinaga ndeke pisi ka mozuni. Natumbulaga ndeke bingbanganya makpamuka nimo isuma ndi katukya ka mupunganagi ma obili.»

Yeso akatumbulaga isi ya lizuni la tonito tanye

³⁶ Kumbuso yi, Yeso usa ndi bambaza ka bambanzu, ogulya ndi ka ndabu. Babibya kaki bodoku ndi kabikya be: «Titumbulyaga isi ya lizuni la tonito tanye nito a ndi ko tiko.»

³⁷ Yeso usikisya ndi be: «Nino akunaga masolo manza ni Mika-Mumbanzu. ³⁸ Tiko ni obili. Masolo manza ni bambanzu nibo ka bungama ko Kunzi. Na tonito tanye ni bambanzu nibo bukananaga na Mumuyoniso. ³⁹ Aluku nino odoku ndi kakuna tonito tanye ni mumuyoniso. Buulya masolo ni mulibo ma obili. Na bagya-ligubo

ni bamalaika. ⁴⁰ Beye banyogo mino tonito tanye badikita ko buku, ika ndeke mudongoni begoyo ka mulibo ma obili.

⁴¹ Mika-Mumbanzu utika ndeke bamalaika kaki, kautumba ka bungama kaki batu basi nibo bumakyaga bengeni ka banye na basi nibo bagyaga banye. ⁴² Budikita ndeke ko fulu wo buku. Na ku beyo, bagamana ndeke na bilya manzu bikyalu-kyalu. ⁴³ Ko ngbingo yi nino, batu bongbingbili bika ndeke biwenge-wenge abe moni ka bungama ka Ababu. Nino a na motili, ukanito!»

Yeso akatwa lizuni ko bulyo luki la izangiya nilo isuma ndi

⁴⁴ «Bungama ba kugu wa lisyé a mudongoni abe luki la izangiya nilo isuma ndi ko tiko. Niyo mutu bemoti ina ndi, asuma bata. Ogwa ndi magyagya kugbe, inda kagaba makrumuka kaki masi dingbufu, oluwa tiko yi niyo.

⁴⁵ Bungama ba kugu wa lisyé a bata mudongoni abe ambula bemoti nino akisaga ndi koluwo sanga yanzanza. ⁴⁶ Ngbingo yi nino ina ndi mino musanga ma ligabu lapu kugbe, inda ndi kagaba makrumuka kaki masi, odoku ndi koluwo.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya banyo bosu

⁴⁷ «Bungama ba kugu wa lisyé a bata mudongoni abe moyo nimo bodinga ndi ko liba lidingi. Moyo mi nimo ugwi mobi ma bosu masi. ⁴⁸ Niyo otiwo, bodudula kuwa ndi kubi. Banyo bosu bikanana ndi kamumula bosu banzanza ka bengbolo. Luki limoti, bumbimba ndi nibo banyenyé.

⁴⁹ Ika ndeke mudongoni begoyo ka mulibo ma obili. Bamalaika bodoku ndeke kugbanana batu banye na nibo bongbingbili. ⁵⁰ Nibo banye, budikitaga ndeke ko fulu wo buku. Na ku beyo, bagamana ndeke na bilya manzu bikyalu-kyalu.»

Mutu mambiya na nimo mandeli

⁵¹ Yeso umuusa kuwa ndi babibya kaki be: «Ambé, mukonito binza makrumuka masi nimo namubikiyi?» Ibu aka ndi be: «Iyo.»

⁵² Kumbuso yi, ubikyoku ndi be: «Kinili, muwonisilo wa mutu wasi nino bawonisilo likrumuka la Bungama ba kugu wa lisyé, a mudongoni abe mombukwana ndabu. Mombukwana ndabu yi nino anyogo ka lingama kaki makrumuka mambiya na nimo mandeli.»

Batu ba Nazaleti bakegu kabinikyana Yeso

(Maliko 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Niyo Yeso ama ndi katwaga mozuni mi nimo, atukya ndi wa. ⁵⁴ Aga ndi ka Nazaleti ku opinga ndi mino. Ku beyo, apunga ndi kapá mutu ka ndabu ya malumba ka Bayuda.

Noku udika ndi bambanzu bide, banimuusa be: «Wani no apá yimibo no ngu yigya makrumuka mumbanga-mbanga bene? ⁵⁵ Ambé, kegu mbeyi mika musemala mu? Kegu amaki ni Malia? Kegu mbeyi bamamaki ni Yakobo, Yezefu, Simoni na Yuda? ⁵⁶ Takikogigu mbeyi na basali kaki basi pa imoti wanu? Wani no apá kuwa yimibo no ngu niyo?» ⁵⁷ Kinili bakakwananagu ndi kabinikyana.

Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Mugyalandu a na ibiba pa yasi, luki limoti, kegu nolu ka mugu nimo ibukuto mino ikani ka livanza kaki.»

⁵⁸ Kinili, Yeso kagyagu ndi bata makrumuka mumbanga-mbanga mudingi ku beyo, kye batu bi nibo bakegu ndi kabinikyana.

14

Kukwaku ka Yuani-Mubatizai
(Maliko 6:14-29; Luka 9:7-9)

¹ Ko ngbingo yi ninɔ, Elodi ngama mudingi wa iwili ya Galilaya, ukana ndi mongoni ka Yeso. ² Ubikya ndi bagya-ligubo kaki be: «Matu yi nimu ni Yuani-Mubatizai! Oupiniku ka babili! Kinili, a kuwa no ngu kagya makpamuka mumbanga-mbanga.»

³ A beyo, Elodi a ndi ni agwisisini Yuani, akondisiso, badikita ka boloko. Elodi agya ndi beyo, ko bulya ka muka bemoti ninɔ ina ndi be Elodia. Iyi Elodia a ndi muka mamaki Yuani ninɔ ina ndi be Filipi. ⁴ Yuani a ndi kayoyisa ngama Elodi bingbanganya be: «Kakwananigu kava Elodia.» ⁵ Kuwa wa, Elodi a ndi kapa kamwisisa Yuani. Luki limoti, a ndi kambanga bambanzu. Bambanzu basi baminaga ndi Yuani be a mugyalandu.

⁶ Wina se, a ndi lisyε lo dumo mutomosya yibukuta ka ngama Elodi. Mika Elodia ninɔ musika yi obina ndi kambwa ka batu nibo bumaka ndi wa. Miki no ako ndi Elodi limbengi bikya, ⁷ kinili, Elodi apa ndi agume pisi ka silika be: «Nupatu luki lasi nilo wekunga.» ⁸ Kuwa wa, musika no inda ndi kamuusa amaki. Niyo amaki atiwa, inda kuwa kabikya Elodi be: «Ipoku, wa aka wanu, mu ka Yuani-Mubatizai ka papi.» ⁹ Ngama alya ndi kumbu kugbe. Luki limoti, kakwananagu ndi bata kakya ko bulya silika ninɔ ako ndi kambwa ka batu nibo umaka ndi ko dumo wa. ¹⁰ Atika ndi kakoku Yuani-Mubatizai mu ku ka ndabu ya boloko.

¹¹ Kuwa wa, bodoku nomu ka papi, bapa ndi musika yi ninɔ. Iyi, amindilya ndi na imu amaki.

¹² Kumbuso yi, babibya ka Yuani bodoku ndi kava manda kaki, бага kolumbo. Binda kuwa ndi katumbulyaga Yeso mongoni mi nimɔ.

*Yeso uolyisini bambanzu belofu kubukumuti
(Maliko 6:30-44; Luka 9:10-17; Yuani 6:1-14)*

¹³ Ngbingo yi ninɔ Yeso ukana ndi mina mongoni mi nimɔ, atukya ndi wa mukaka ka ingbolo yidingi. Inda ndi bikedε ka pa niyo mumbanzu kegū ndi mino. Luki limoti, wa bambanzu bukana mina beyo, batukya ndi ka bagudu na magu, binda kabye.

¹⁴ Ngbingo yi ninɔ Yeso osya ndi mina ka ingbolo, umina ndi bambanzu budingi kugbe, ukwilya kumbu. Luga kabu, uhukusa ndi batu nibo ba ndi na bokolofu.

¹⁵ Niyo bugogo osyo, babibya bakpuḍoku ndi, babikya ndi be: «Wanu a isa, na ngbingo okitogini. Yeki a beyo, ukpamy bambanzu niba бага ko giyo kailuulyo luki lilya.»

¹⁶ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Kokwononigu be бага ku. Hupono ni ibunu aka bamombukwono-donu bi malili.»

¹⁷ Ibu, babikya ndi be: «Wanu, ibusu ta na mukati kubukumuti aka na bosu baba.»

¹⁸ Yeso ubikya kuwa ndi be: «Ipóniku wanu.»

¹⁹ Kumbuso yi, ukpamy ndi bambanzu kaikonono ka tonito. Ava ndi mukati kubukumuti na bosu baba bi nibo, atumba miso kugu wa lisyε, abibisa Kunzi. Obunanaga ndi mukati mi nimɔ, upaga babibya kaki. Ibu, bugbananilyaga ndi bambanzu. ²⁰ Ibu basi balyalya ndi na bikutogo bikpekede-kpekede. Kumbuso yi, babibya bamumula ndi bodongbu nibayo asikana ndi, otumo mumbi tekebe na miba. ²¹ Batu nibo balyalya ndi ba ndi banda baluku belofu kubukumuti ni bakutongigu boko na bomiki.

*Yeso akakpakyana kugu wo libo
(Maliko 6:45-52; Yuani 6:15-21)*

²² Kumbusa wa niyo, Yeso ukpamy ndi babibya kaki be badaki ka ingbolo yidingi, utakanyi kusyaku wa ibombu. Ko ngbingo yi ninɔ, iyi asikana ndi kaupá bambanzu ligandu. ²³ Niyo upa bambanzu ligandu, adaka ndi bikedε ka ngupa kalumba. Niyo biti osyo, Yeso a bata ndi ku kwa ku mukaka. ²⁴ Ingbolo yi niyo a kuwa ndi ni itundulini ka limbengi lo libo. Mufaka a ndi koyungo diyongo-yongo. Na muvivi a ndi kakpingbaga. ²⁵ Ko mbolugo, Yeso inda ndi misa ku babibya kaki ba ndi mino

ni anakpakyana kugu wo libo bipapapa. ²⁶ Niyo babibya bamina ndi kakpakyana kugu wo libo beyo, babanga ndi kuge. Babikya ndi be: «Abili mu!» Barunga ndi kakugwaga na kubangaku.

²⁷ Luki limoti, ko ngbingo yi nino aka no, Yeso ubikya ndi be: «Wigwini mambengi, imi no! Makobongonitogu.» ²⁸ Petele asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu! Kiko lingunu be iwe no, ikpamy nindi ku wo mino ni nanakpakyana goni kugu wo libo.» ²⁹ Yeso aka ndi na iyi be: «Dokuno.»

Kuwa wa, Petele osya ndi ka ingbolo, arunga ndi kakpakyana kugu wo libo bipapapa kainda misa ku Yeso a ndi mino. ³⁰ Luki limoti, ngbingo yi nino ino mino muvivi mapu, abanga, arunga ndi kolindo. Apamikana ndi be: «Hiii Mombukwono-dosu, ihukusano baka!»

³¹ Wa aka wa, Yeso ananilya ndi kubokuko, agwi. Kuwa wa, abikya ndi be: «Eze, wa mutu wa baya yikedede! Ko bulya iki yo wo bi mino na botumo?» ³² Niyo badaka ndi ibu basi baba ka ingbolo, muvivi mi nimo osya ndi. ³³ Kuwa wa, babibya nibo ba ndi ka ingbolo bobuna ndi moli kambwa ka Yeso, babikya be: «A lingunu, wa Miko Kunzi!»

*Yeso uhukusini batu ba bokolobu ka Genezaleti
(Maliko 6:53-56)*

³⁴ Niyo Yeso na babibya kaki bazaba ndi, bosila kuwa ndi ka iwili ya Genezaleti. ³⁵ Batu ba ku beyo bamiba ndi Yeso. Barunga kuwa ndi kowowisa mongoni kaki ka iwili yasi, banadulyoku na batu ba bokolobu basi. ³⁶ Batu ba bokolobu bi nibo, bitatanaga ndi na Yeso be bavilino baka gutugu mu ma kutuko kaki aka. Batu basi nibo bavilaga ndi, bahukagatu ndi.

15

*Lutono kugu wa yigya ka batite
(Maliko 7:1-13)*

¹ Lisyé limoti, Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu botukyoku ndi ka Yelusalema. Ngbingo yi nino basilya ndi mina Yeso, bamuusa be: ² «Ko bulya iki yo babibya kaku bakobuno mina yigya ka botitosu? A beyo, bakisukusagigu maboku ni bakalyalya!»

³ Yeso usikisya ndi be: «Yegu se ibunu, ko bulya iki yo mo mino kobuna mutuu ko Kunzi ko bulya yibye yigya ka botitonu? ⁴ A beyo, Kunzi abikya ndi be: «Mubanga abaku na amaku.» Omotiloku be: «Mumbanzu kagbusyo abaki ikani amaki, okwononi bamwi.» ⁵ Luki limoti, ibunu mabikyaga be mumbanzu akwanana kabikya abaki ikani amaki be: «Luki nilo nakwanano bi nolu kausingyo, nopi kuwa ka aerepe ko Kunzi.» ⁶ Mutu yi nino kakwananigu bata kabanga abaki ikani amaki. Ibunu makolimogo Likpamuka ko Kunzi ko bulya yibye yigya ka botitonu.

⁷ Batu ba kuboboku! Bugyalandu ka Isaya a ndi ba lingunu kugu kunu, ngbingo yi nino abikya ndi mina be:

⁸ «Batu bi niba babikyaga be debangagatu,
luki limoti, beminaga payaya.

⁹ Malumba nimo begyilyaga a payaya.

A beyo, mutuu kabu akabyenene na bopisi nibayo bibisilyogo aka.»»

*Luki nilo akwanana kapá mumbanzu bunye
(Maliko 7:14-23)*

¹⁰ Kumbuso yi, Yeso amaka ndi ambaza ka bambanzu, ubikya be: «Hukononi, motombisya binza likpamuka li nili. ¹¹ Luki nilo ingyaga ka munoku ka mumbanzu kapagigu bunye. Luki limoti, nilo opupogo lo apaga bunye.»

¹² Kūwa wa, babibya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa be: «Wibito bi be munzina kakū utulito bi Bafalisayo?»

¹³ Yeso usikisya ndi be: «Luki lasi nilo abakaga ni Baba nino kugu wa lisyε kokunigu, bomukatū. ¹⁴ Yeki a beyo, husoni! Ba batū bo kolobu ya mamomo ni bo bakaukpkyonisa badabu! Mutū wo kolobu ya mamomo kika kakpkyonisa daki, ibu basi baba bogwatū ka libye.»

¹⁵ Petele abikya ndi be: «Titambulyaga isi ya lizuni li nili.»

¹⁶ Yeso usikisya ndi be: «Ambe na gutugu ibunu aka, makakwananigu kayibo isi yi? ¹⁷ Ambe, makibogigu mbeyi be luki lasi nilo ingyaga ka mənokū, osyaga ka muma, kumbuso yi, opupo, inda ka limbi? ¹⁸ Luki limoti, lasi nilo opupaga ka mənokū ka mumbanzū, atukyaga ka limbengi kaki. Na ilu lo apaga mumbanzū bunye. ¹⁹ A beyo, tamanaga yanye opupogo ka limbengi ka mumbanzū, limwomwo, kasye na muko ikani mbunya bengeni, budanda, kubakū, mutamanagi mubikya bongō na banvenve. ²⁰ Nimana masi mo apaga mumbanzū bunye. Luki limoti, kalyalya ni wakisukusigu mabokū kakwananigu kapā mumbanzū bunye.»

Wabakanana abinikyonini Yeso (Maliko 7:24-30)

²¹ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi wa, inda ndi misa ya iwili ya Tilo na niyo ya Sidona. ²² Kū beyo, Wabakanana bemoti asilya ndi. Muko yi nino akukwaga ndi, abikya be: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu! Mikami musika yi akaigyogyisa kugbe na limbengi la bunye!»

²³ Luki limoti, Yeso kasikisyagu ndi likpamuka gutugu limoti aka. Kūwa wa, babibya kaki bakpudoku ndi, bitatanaga na iyi be: «Mukpamyā neki muko yi nimu aga, kye akatigbomisa bamu aka na mupamu.» ²⁴ Usikisya ndi be: «Betikoku ndi ka Bezaleli aka, ni bo ba mudongoni abe bakondolo ni bo bobungaga ndi.»

²⁵ Luki limoti, muko yi nino odoku ndi kobuna moli kambwa kaki, itatanaga ndi na iyi be: «Hiii Mombukwono-dosu, kikiliki, isingyano baka!» ²⁶ Yeso asikisya ndi be: «Kegu binza kava malili ka bomiki, kaumbimbilya benva.»

²⁷ Muko yi nino abikya ndi be: «A beyo, Mombukwono-dosu. Luki limoti, gutugu benva aka balyagatu goni kumbo ya bamalili nimo anyukaga ka miza ka mombukwana-dabu.»

²⁸ Kūwa wa, Yeso asikisya ndi be: «Ye ma, baya kakū a yidingi! Igyonosi ku kakū mudongoni beyo baya kakū o mino.» Ko ngbingo yi nino aka no, mikaki musika yi ahuka ndi.

Yeso uhukusini batū budingi ba bokolobu

²⁹ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi kū, inda ka mutili ma ibombu ya Galilaya. Kū beyo, adaka ndi ka ngupa, iko. ³⁰ Kūwa wa, bambaza ka bambanzū budingi bakpudoku ndi. Badulyogoku ndi na batū ba mutingbi, ni bo ba bokolobu baya mamomo, bazegesi, bobobo na batū bagogo ba bokolobu budingi. Ibu basi, subisaga ndi kambwa ka Yeso na iyi anuhukuso.

³¹ Nokū udika ndi bambanzū ni bo ba ndi ka bambaza wa bide kaumina babobo kanzina, batū ba mutingbi kananikana, bazegesi kakpakyana na batū ba bokolobu baya mamomo kaina. Bapunga kūwa ndi kabibiso Kunzi wa Izaleli.

Yeso ulyolysisini bambanzū belofu bakwanganya (Maliko 8:1-10)

³² Yeso umaka kūwa ndi babibya kaki, ubikya be: «Nakauminyilya batū bi nibana kumbu. Ta kūwa na ibu na masye masaa, bakegu bata no luki lilya. Nakegu kapa kausa be baga ni banimukana banza. Bakaga beyo, yagogo nzuyi udikagatu ko pisi.»

³³ Babibya kaki bamuusa ndi be: «Wanu ka isa, tinisonoku na malili yani nimo akwanana be ambaza mudingi ka bambanzu bene ikuti?» ³⁴ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga?» Basikisya ndi be: «Ta na mukati madia na ika na boshi bafede aka.»

³⁵ Kuwa wa, Yeso ukpama ndi bambanzu be bikononi wasi. ³⁶ Ava ndi mukati madia na ika na boshi bi nibo. Kumbuso kabibiso Kunzi, obunonogo, upaga babibya kaki, bugbananilyaga kuwa ndi bambanzu.

³⁷ Ibu basi balyalya ndi, bikutogo bikpekedekpekedek. Kumbuso yi, babibya bamumalaga ndi bodongbu nibayo asikana ndi, otuma ndi mambi madia na ika. ³⁸ Batu nibo balyalya ndi, ba ndi banda baluku belofu bakwanganya ni bakutongigu boko na bomiki.

³⁹ Kumbuso Yeso kaupá bambanzu bi nibo ligandu, adaka ka ingbolo, aga ndi ka iwili ya Magadani.

16

Bafalisayo na Basadukayo bakungini Yeso likingyosi (Maliko 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Bafalisayo na Basadukayo bakpudoku ndi Yeso kabobo. Babikya kuwa ndi be uwanyi likingyosi kotukyoku kugu wa lisy.

² Luki limoti, usikisya ndi be: «Na bugogo, niyo minaga be bekuaba a bingbu, mabikyaga be lisy asyetu lanza na bugala. ³ Na busobi, bekuaba kopiyo, mabikya be mbwayi alukatu. Ifunu, makwananatu kaiba mokingyosi dididi ma bekuaba. Luki limoti, makakwananigu kaiba mokingyosi mo ngbingo yi nima. ⁴ Ifunu batu ba lisy li nili, ma banye na makokwononigu ko misa ko Kunzi! Makakunga be bamuwonisi likingyosi. Makinigu likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona.» Kuwa wa, Yeso usa ndi, imagalya iyi.

Yigya ka Bafalisayo na Basadukayo

⁵ Ngbingo yi nino babibya ka Yeso bazaba ndi mina libo lidingi, babusala ndi kava mukati. ⁶ Ubikya kuwa ndi be: «Wiminyonito na kuboboku ka Bafalisayo nikwo a abe sibukuso niso ofulisaga mukati na yigya ka Basadukayo.»

⁷ Babibya bapunga ndi kanzina luga kabu be: «Akabikya beyo kye takavigu bi mukati.» ⁸ Yeso iba ndi tamanaga kabu, ubikya kuwa ndi be: «Eze, ma batu ba baya yikede! Ko bulya iki yo mo mina kanzina luga kunu be makegu na mukati? ⁹ Makonotombisyigu ndeke? Makegu mbeyi katamana beyo bambanzu elofu kubukumuti bikutaga ndi mino mukati kubukumuti? Mamumula ndi mambi minga ka nimo asikana ndi? ¹⁰ Bambanzu elofu yikwanganya nibo bikutaga ndi mukati madia na ika, na mambi minga mo mamumula ndi?»

¹¹ Iki kuwa makegu bi kotombisyo be nakegu bi kamunzilya ko bulya mukati ngbingo yi nino no bi mino kamabikya be: Wikoni ni manibuulyo na yigya ka Bafalisayo na Basadukayo niyo a abe sibukuso niso ofulisago mukati?»

¹² Kuwa wa, babibya fiba ndi be kegu kabikya be biki kaibuulya na sibukuso ka Bafalisayo na Basadukayo niso ofulisaga mukati. Luki limoti, a ndi kaubikya be bibuulyi na mutiwi ka Bafalisayo na Basadukayo.

¹³ Ngbingo yi nino Yeso inda ndi mina misa ya mugi ma Kaizalia-Filipi, umuusa ndi babibya kaki be: «Bambanzu ba piye kabikya be Mika-Mumbanzu ni wani?»

¹⁴ Basikisya ndi be: «Bemoti-bemoti bakabikya be iyi ni Yuani-Mubatizai. Bagogo be iyi ni Iliya. Bagogo bata be iyi ni Yelemia, ikani bemoti ka bogyalandu.»

¹⁵ Yeso umuusa ndi bata be: «Yegu se ifunu, makabikya be imi ni wani?»

¹⁶ Simoni Petele asikisya ndi be: «Iwe, wa Kilisito! Wa Miko Kunzi nino a na obili!»

¹⁷ Yeso abikya ndi be: «Simoni mika Yona, wa mutu wa maziyo! A beyo, kegu mumbanzu no utumbulyogi. Luki limoti, Baba nino a kugu wa lisyε. ¹⁸ Imi, nakaubikya ambe iwe ni Petele*. Na kugu wa litalu li nili, nopika banu mino kanisa kami. Na ngu ya kukwaku kikigu ndeke kugu yi. ¹⁹ Nupa ndeke lifungula la bungama ba kugu wa lisyε. Lasi nilo wakandaga ndeke wanu ka obili, bakandaga ndeke kugu wa lisyε. Lasi nilo wakulaga ndeke wanu ka obili, bakulaga ndeke kugu wa lisyε begeyo.»

²⁰ Kuwa wa, Yeso ugbityaga ndi babibya kaki be bakabikyonitogu mumbanzu be iyi ni Kilisito.

*Yeso obikyini be okwatu na opupo ka mbuku
(Maliko 8:31-9:1; Luka 9:22-27)*

²¹ Katukya ko ngbingo yi nino, Yeso apunga ndi kaubikya babibya kaki bingbanganya be okwononi indi ka Yelusalema. Na ku beyo, igyogyisatu kugbe ka maboku ka bamboku-mboku, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu. Bamwisisatu, kumbusa wa masye masaa opupo ka mbuku.

²² Kuwa wa, Petele amaka ndi bikede, apunga kayoyiso, anabikya be: «Mombukwono-dosu! Kunzi ukpingbilyito baka nilo! Haaa, nilo kigyonosigu ndeke na iwe gutugu iki yi aka!»

²³ Luki limoti, Yeso oyikana ndi, abikya Petele be: «Abili mu! Kitaga kumbuso kami! Wakakisa kegwisiso! Tamanaga kaku kegu abe niyo ko Kunzi, luki limoti, a abe niyo ka bambanzu.»

²⁴ Kumbuso yi, Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «Mumbanzu kapa kebiba, okwononi imuyi iyi mombukwana-daki yi bikpe, abinika musalaba kaki, apunga kebiba. ²⁵ A beyo, mumbanzu kapa kahukuso obili kaki, abungusatu. Luki limoti, nino abunguso ko bulya kami, inisanatu bata na iyi. ²⁶ A izangiya tino mumbanzu kainisana na lingama lasi la obili ni aputini obili kaki? Iki yo akwanana bata kapaky ahukusi obili kaki?»

²⁷ Mika-Mumbanzu odokuto ka ibiba ka Abaki pa imoti na bamalaika kaki. Akalya mumbanzu yikaka-yikaka kabyenene na yigya kaki. ²⁸ A linganu, nakamubikya ambe: «Bambanzu bemoti-bemoti luga kunu wanu, bakokwigu kani ni bakaminigu Mika-Mumbanzu kodoku ka bungama kaki.»

17

*Miso ka Yeso igomosyonini
(Maliko 9:2-13; Luka 9:28-36)*

¹ Kumbusa wa masye madiya, Yeso ava ndi Petele, Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. Adaka ndi na ibu basi bikede ka ngupa yikungu kugbe. ² Ku beyo, misa ka Yeso igomasyana ndi kambwa kabu, apunga kanze abe moni. Botu kaki ofuba ndi bitu kugbe abe libu.

³ Babibya basaa bi nibo bamina ndi Musa na Hliya bigbututu ni bananzina na Yeso. ⁴ Kuwa wa, Petele abikya ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu! A binza ifusu kaiko wanu. Wakapa, nopiki wanu bangbangba bayisaa, niyo kaku, niyo ka Musa na niyo ka Hliya.»

⁵ Ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino kanzina aka, lindindi lawenge-wenge utikya ndi. Kusoo yi ku, liyu opuponoku ndi be: «Nimuna, a Mikami mupaka! Nobisa limbengi kugu kaki! Mumukononi iyi!» ⁶ Niyo babibya bukana mina beyo, babanga ndi kugbe. Bogwaga ndi mokpukpu wasi bingomu-ngomu.

* **16:18** 16:18 Petele: Isi yo lino li nilo ni litalu.

⁷ Luki limoti, Yeso ukpudofoku ndi, uvilaga, ubikya be: «Womogoni, makobongonitogu!» ⁸ Niyɔ bikwe, bamina kuwa ndi Yeso aka mukaka.

⁹ Niyɔ ba ndi kosyoku ka ngɔpa, ugbityaga ndi be: «Kpɔkpɔkpɔ, makatumbulyogonitogu mumbanzu likpamuka li nilo mini lo, kadwe ku kwa ku Mika-mumbanzu opupa banu mina ka mbuku.»

Yuuso kugu wa doku ka Hliya

¹⁰ Kumbuso yi, babibya ka Yeso bamuusa ndi be: «Ko bulya iki yo bowonisilo ba mutuu babikyaga mina be okwononi Hliya igiku mbeyi?»

¹¹ Yeso usikisya ndi be: «A beyo, okwononi Hliya igiku mbeyi, obungusyaga makpamuka masi. ¹² Nakamubikya bingbanganya ambe Hliya odoniku ndi. Luki limoti, bambanzu bakamibagu ndi, ba ndi kagya beyo aka yo ba ndi mina kapa. Gutugu Mika-mumbanzu aka, bagyogyiso ndeke begayo.»

¹³ Babibya biba kuwa ndi be Yeso a ndi kaunziniya kugu ka Yuani-Mubatizai.

Yeso ahukusini miki wa liga

(Maliko 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Niyɔ Yeso na babibya kaki badwe ndi buwobi na pa niyo ambaza ka bambanzu a ndi mino, mutuu bemoti akpudofoku ndi. Mutuu yi ninɔ obuna ndi moli kambwa kaki. ¹⁵ Abikya kuwa ndi be: «Hiii, Mombukwono-dosu! Mukwilyano baka mikami kumbu. A na kolobu ya liga, akaigyogyisa kugbe. Ogwaga kuwa bongbinga basi ko buku ikani ko libo. ¹⁶ Nindito bi na iyi ka babibya kaku. Luki limoti, bakokwononigu bi kahukuso.»

¹⁷ Yeso usikisya ndi be: «Eeeze ifunu, livananza la masye mi nima makegu na baya, ma banye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti na ifunu bongbinga binga? Nakwanana kapila buzu kunu bongbinga binga? Doku neki na iyi kunu!»

¹⁸ Niyɔ bapá ndi miki, Yeso apamilya limbengi la bunye nilo a ndi kuso kaki. Limbengi la bunye opupa ndi, wa aka wa miki no auka ndi.

¹⁹ Kumbuso yi, babibya kaki bakpudofoku ndi ni ba kuwa asi ibu aka, bamuusa ndi be: «Ko bulya iki yo ifusu takokwononigu bi mina kokpumyo limbengi la bunye li nilo?»

²⁰ Yeso usikisya ndi be: «A kye baya kunu a yikede. A lingunu, nakamubikya ambe makiko bi na baya gutugu kani a yikede aka abe maya ma agbede-gbede, makwanano bi kabikya ngɔpa yi niyi be: <Tukya wanu, waga ku>, agatu bi. Kikigu bi no luki gutugu limoti aka nilo kakwananigu bi ku kunu.» [²¹ *]

Yeso obikyini bata be okwatu, opupoku ka mbuku

(Maliko 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mina pa imoti na babibya kaki ka iwili ya Galilaya, ubikya ndi be: «Basutatu banu Mika-mumbanzu ka mafoku ka bambanzu, ²³ bamwo. Kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.» Niyɔ babibya bukana beyo, balya ndi kumbu kugbe.

Kakalya manzanza wa ndabu ya malumba

²⁴ Ngbingo yi ninɔ Yeso na babibya kaki badwe ndi mino ka Kapelenaumu, batuu nibo bolipisaga ndi manzanza wa ndabu ya malumba bakpudofoku ndi Petele, bamuusa be: «Muwonisilo kunu kakalyagigu iyi manzanza ma ndabu ya malumba?»

²⁵ Petele usikisya ndi be: «Iyo, akalyagatu.»

Ngbingo yi ninɔ Petele ingya ndi mino ka ndabu, Yeso apunga ndi ni iyi kanzina. Amuusa ndi be: «Simoni! Wakaina buni? Ngbingo yi ninɔ bangama ba obili nimu»

* **17:21** 17:21 Mugele-gele mi nima kugu kuso wa Mofiso mandeli ma Ligiliki. **17:24** 17:24 Wanda ko Pupo 30:11-16.

bikogo mino kolipiso manzanza, bulipisogo batu ba livananza kabu ikani bobiko?»
²⁶ Petele asikisya ndi be: «Bulipisogo bobiko aka.»

Yeso abikya kuwa ndi be: «A beyo, livananza la bungama kakalyagigu ilu manzanza. ²⁷ Luki limoti, takegu kapa kaugwisiso batu bi nibo. Kinili, winda ka ibombu, wadikita kungaku. Musi nino wanyo wa mambwa, wahukwa munoka, kuso yi, watakanya ambuma wa lifalanga. Wava ambuma yi nino, wakalya ko bulya manzanza kusu na iwe.»

18

Wani no a mutu wa ibiba ka Bungama ba kugu wa lisyε?

(Maliko 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ Ko ngbingo yi nino aka no, babibya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa be: «Kuso wa bungama ba kugu wa lisyε, wani no a mutu wa ibiba kugbe?»

² Yeso amaka kuwa ndi miki, abisa luga kabu. ³ Ubikya ndi be: «A lingunu, nakamubikya ambe, kika ni mokoyikonigu, mika mudongoni abe bomiki bakekeke, makingyigu ndeke ka Bungama ba kugu wa lisyε. ⁴ Kika ni mumbanzu isisini, ika mudongoni abe miki mukede yi nimu, iyi no ika banu mudingi ka Bungama ba kugu wa lisyε. ⁵ Na kika ni mumbanzu atilyini miki mukede mudongoni abe nimu ko lino kami, etilyi imi bikpe.»

Mutu ko bulya bunye

(Maliko 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Luki limoti, mumbanzu kagwisisa bemoti ka bomiki nibo bebinikyana ka bunye, okwononi kakpikila litalu lakpu ko singasu, badikita ko libo lidingi bikudumu.

⁷ Kumbu ka obili! Bopisi kogwa ka bunye a bayakpu! A beyo, a binza be bopisi ba kugwaku ikitu. Luki limoti, kumbu ka mutu yi nino ulutaga bengen kagya bunye!

⁸ Kika ni kubokuko ikani kuguko kaku umokyini ka bunye, ko, wombimba byi! A binza ku kaku kogulya ka obili walingunu na kubokuko ikani kuguko kumoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, badikita kuwa ko buku ba benze na benze. ⁹ Kika ni liso umokyini ka bunye, muko, wombimbo byi! A binza ku kaku kogulya ka obili walingunu no lisa limoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, badikita ko buku ba benze na benze.»

Lizuni ka kondolo nino obungaga ndi

(Luka 15:3-7)

¹⁰ «Wiminyonito, makaminonitogu gutugu bemoti ka bomiki bi niba payaya! A beyo, nakamubikya ambe, bamalaika kabu nibo kugu wa lisyε ba masyε masi buwobi na Baba. [¹¹ Mika-Mumbanzu odoku ndi ka obili kauhukuso nibo bobungaga ndi.]

¹² Makaina bu? Kika ni mumbanzu a mbeyi na bakondolo miya, bemoti luga kabu obungogo. Ambe, kusigu mbeyi batekebe kubomu na kubomu ka ngupa, aga kakisa nino bemoti kika kani obungogini?

¹³ A lingunu, nakamubikya ambe, ngbingo yi nino amino mino, ogwa magyagya kugbe, kakitaga beyo ikago mino na magyagya ka nibo bakondolo batekebe kubomu na kubomu, nibo bakobungagagu ndi. ¹⁴ A mudongoni begayo, Obonu nino kugu wa lisyε kapagigu be gutugu bemoti aka ka bomiki nibana obungogi.»

Kapa mumbanzu nino ogyi bunye mutu

¹⁵ «Kika ni mamaku ugyilyini bunye, winda kamina, miko ibunu na iyi aka. Na kika ni umokonini, migilya kuwa bata yukana. ¹⁶ Luki limoti, kika ni kumukonigu, muva mutu wagogo bemoti ikani batu baba, kye <likpamaka imibisikosi lingunu kambwa ka bademu baba ikani basaa.> ¹⁷ Kika ni okyini kamukana, winda

katumbulaga ka kanisa. Kanya gonni kahukana kanisa, wava abe mutu nino kamibigu Kunzi na mugya manye abe bandombe ba manzanza.

¹⁸ A lingunu, nakamubikya ambe, masi nimo makandaga ndeke ka obili, bakandaga ndeke kugu wa lisyε begeyo. Na masi nimo makulaga ndeke ka obili, bakulaga ndeke kugu wa lisyε begeyo.

¹⁹ A lingunu, nakamubikya ambe, kika ni batu baba luga kunu ka obili buknononini kakunga lasi, Baba nino kugu wa lisyε upatu luki li nilo. ²⁰ A beyo, pa niyo batu baba ikani basaa bomumukoni mino ko lino kami, imi, na wa luga kabu.»

Bibu ka mugya-ligubo nino akya ndi kapilya

²¹ Kuwa wa, Petele akpuda ndi Yeso, amuusa be: «Mombukwono-dosu, kika ni mika-mama egyilyini bunye, nakwanana kapilya kadwe nganga yinga? Kadwe nganga madiya na ika?» ²² Yeso asikisya ndi be: «Nakamubikya ambe, kegε asi kadwe nganga madiya na ika aka. Luki limoti, nganga batekebe madiya na ika nganga madiya na ika.

²³ Kinili, likingyosi la Bungama ba kugu wa lisyε a mudongoni abe ngama bemoti, nino a ndi kapa be bosunzu kaki babikiyi isabu ya bolubu kabu. ²⁴ Ngbingo yi nino apunga ndi mino kaumuusogo, badulyoku ndi na bemoti nino a ndi no lubu wo buyi bakpu kugbe. ²⁵ Mugya-ligubo yi nino kegε ndi no pisi yikalya lubu yi nino. Mombukwana-daki akpamyā ndi be bagabi, pa imoti na mukaki, bomikaki na makpumuka kaki masi, kadwe ku kwa ku igiso mino lubu kaki. ²⁶ Musunzu yi nino obuna ndi moli kambwa ka mombukwana-daki, abikya be: «Ipilyano baka! Nakalyatu lubu kaku wasi.» ²⁷ Mombukwana-daki akwilya ndi kumbu. Asa lubu yi nino, akpamyā ndi be aga.

²⁸ Ngbingo yi nino opupa ndi mino, babangana na daki mugya-ligubo. Daki mugya-ligubo yi nino a ndi no lubu kaki mukede wa bambuma miya. Kuwa wa, agwi ndi, ambimbata ko singasu bimbitali, abikya be: «Ikalya makpumuka kami!»

²⁹ Daki mugya-ligubo yi nino obuna ndi moli kambwa kaki. Abikya be: «Ipilyano baka! Nakalyatu makpumuka kaku.» ³⁰ Luki limoti, akya ndi. Aga kamokyisiso daki nino ka ndabu ya boloko, kadwe ko ngbingo nino akalya ndeke mino lubu yi nino. ³¹ Ngbingo yi nino bawai-daki bagya-ligubo bina ndi mino beyo, mambengi utula ndi kugbe, baga katumbulyaga mombukwana-dabu masi nimo akitanaga ndi.

³² Kuwa wa, mombukwana-dabu amaka ndi mugya-ligubo yi nino, iyi aka na iyi be: «Wa mugya-ligubo wanye! Ngbingo yi nino witatanaga ndi mino na imi be nupilyi lubu kaku, nupilyatu ndi ka masi. ³³ Iwe, wakakwananigu bi kapilya daku mugya-ligubo, mudongoni beyo imi nupilya ndi mino?» ³⁴ Limbengi akandikanaga kuwa ndi mombukwana-daki bisulu-sulu. Asuta ndi aluku no be bagyagi kadwe ku kwa ku akalya ndeke mino makpumuka kaki masi.»

³⁵ Yeso abikya ndi bata be: «Baba nino a kugu wa lisyε amugya ndeke begeyo, kika ni bemoti kunu kegε kapilya mamaki na limbengi kaki lasi.»

19

Mutu ka Yeso ko bulya yibuna nduwa (Maliko 10:1-12)

¹ Ngbingo yi nino Yeso ama ndi mina kabikyaga makpumuka mi nimo, atukya ka Galilaya, inda kuwa ndi ka Yudea kusyaku wa Yolodani. ² Bambaza budingi ka bambanzu babye ndi. Ku beyo, uhukuso nibo ba ndi na bokolobu.

³ Kuwa wa, Bafalisayo bemoti-bemoti bakpudoku ndi kabobo, bamuusa be: «Ambe, mutu kusu akpamyatu muluku kasikisa mukaki ko bulya bunye basi?»

4 Yeso usikisya ndi be: «Makanotongulogigu ndeke ifunu be katukya ka mupunganagi <Kunzi agya ndi muluku na muko?» 5 Kumbuso yi, abikya ndi be: <Kinili, muluku asaga ndeke abaki na amaki. Bavanana na mukaki, ibu basi baba biita kuwa nzuyi yimoti.> 6 Kuwa wa, bakikigu bata baba, luki limoti, nzuyi yimoti. Yeki a beyo, mumbanzu kogbonosonitogu nilo Kunzi omotoni.»

7 Bafalisayo bamuusa bata ndi be: «Ko bulya iki Musa akpamyanda ndi be muluku akwanana kapá mukaki balawa mubuna ndawa kambwa kasikiso?»

8 Yeso usikisya ndi be: «Musa amukpamyanda ndi kausikiso boko kunu beyo ko bulya buru ba mambengi kunu. Luki limoti, ka mupunganagi kabikyagu ndi beyo. 9 Nakamubikya ambe, kika ni mumbanzu asikisini mukaki, kiki ni agwini na muluku aka, ava wagogo, muluku yi nino ogyini bilya.»

10 Kuwa wa, babibya ka Yeso babikya ndi be: «Kika ni mutuu a beyo kugu ka muluku na mukaki, kegu neki binza kavanana!»

11 Yeso usikisya ndi be: «Bambanzu basi bakakwananigu kaukana mutuu mi nima. Kiki nibo aka bo Kunzi upunaga ndi. 12 Kabyenene na niyo, bambanzu bemoti-bemoti bakavananagigu, kye bibukuta gongu bibobobo. Bagogo kye bambanzu bo bugya ndi be bakobukutonitogu ibu. Na bagogo nibo bakakwananigu kavanana ko bulya bungama ba kugu wa lisyé. Nino akwanana kaukana mutuu mi nima ukana.»

*Yeso ufukilyini bomiki bubunga
(Maliko 10:13-16; Luka 18:15-17)*

13 Kuwa wa, bambanzu badulyoku ndi Yeso na bomiki be ubisilyi maboku, ulumbilya. Luki limoti, babibya bunyakilya ndi. 14 Yeso ubikya kuwa ndi babibya kaki be: «Husoni bomiki boduku kunu no mino! Makupokyonitogu, kye bungama ba kugu wa lisyé a ko bulya ka batu bi nibo ba abe ibu.»

15 Kuwa wa, Yeso ubisilya ndi bomiki bi nibo maboku. Kumbuso yi, atukya ndi wa.

*Muwanza bemoti wa lingama bakanzina na Yeso
(Maliko 10:17-31; Luka 18:18-30)*

16 Kuwa wa, aluku bemoti adulyoku ndi Yeso, amuusa be: «Muwonisilo, bunza tino bo nakwanana kagya, kye ninisoni na obili wa benze na benze?»

17 Yeso asikisya ndi be: «Ko bulya iki yo wo mino kemuusa kugu wa bunza? A beyo, mutuu bemoti aka no a wanza! Wakapa kogulya ka obili wa benze na benze, byege mutuu.»

18 Muwanza no amuusa kuwa ndi Yeso be: «Mutuu tino?»

Yeso asikisya be: «Wakamwonitogu mumbanzu, wakogyonito bilya, wakibonitogu, wakabukulyogonitogu mumbanzu likpumuka. 19 Mubanga abaku na amaku, wapa mamaku mudongoni beyo wipago mino iwe mombukwana-daku.»

20 Aluku no abikya ndi be: «Nagyaga mutuu mi nimo masi. Iki bata yo etigolyi?»

21 Yeso abikya kuwa ndi be: «Wakapa kaika mutuu wanza, waga, wagaba makpumuka nimo wa nomu masi. Buyi bi ugbananilyaga batuu ba yangya. Kuwa wa, winisana ndeke na lingama kugu wa lisyé. Kumbuso yi doku, webyoku.»

22 Niyo aluku no ukana beyo, atukya ndi wa ni analya kumbu kye a ndi na lingama lidingi.

23 Kuwa wa, Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «A lingunu, nakamubikya ambe: <A yapuru ka mutuu wa mukumbo kogulya ka bungama ba kugu wa lisyé!»>

24 Nakamubikya bata ambe: <A yapuru ka ngamia kakitanaga ka ngala ya musada. Luki limoti, a bata yapuru kugbe mutuu wa lingama kogulya ka bungama ko Kunzi!»>

²⁵ Ngbingo yi nino babibya bukana ndi mina beyo, bombombaya ndi kugbe. Bimuusa kuwa ndi be: «Wani se kuwa no akwanana kainisana na muhukuso?»

²⁶ Yeso unda ndi bizumuuu, ubikya be: «Luki nilo bambanzu bakakwananigu kagya gutugu iki yi aka, Kunzi agyatū iyi.»

²⁷ Kuwa wa, Petele abikya ndi be: «Ibusu, tosoni ndi masi, tapunga kaubibya. Tinisana kuwa ndeke ibusu na iki?»

²⁸ Yeso usikisya ndi be: «A lingtonu, nakamubikya ibunu nibo mebiba ambē: ka obili wambiya, wa Mika-mumbanzu ika ndeke mino ka buliki kaki ba ibiba, ibunu mika ndeke goni bakikonono ka moliki tekebe na maba kosombisa mababa tekebe na maba ka Bezaleli. ²⁹ Mumbanzu wasi kasa ndi bandabu kaki, usa bamamaki, asa abaki, ikani amaki, usa bomikaki ikani botiko kaki ko bulya kami, inisanatu ndeke bata na masi nimo nganga miya imoti kakitaga. Inisana goni na obili wa benze na benze. ³⁰ Luki limoti, batū budingi nibo ba kambwa bika ndeke kumbuso, na nibo budingi ba kumbuso bika kuwa ndeke kambwa.»

20

Yeso akapā likingyosi ko bulya mukalya ka bagya-ligubo

¹ «Takwanana kokingyasa Bungama ba kugu wa lisyē na mombukwono tiko nino opupa ndi kunzi na busobi fibo. Opupa ndi beyo, kaukisa bagya-ligubo bo tiko kaki ya muzabibu. ² Ukanana ndi na bagya-ligubo bi nibo be akalyaga banu mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti ka lisyē. Kumbuso yi, utika ndi ko tiko kaki.

³ Niyo itulyana saa tatu, opupo bata ndi kunzi. Umina batū bagogo bakamanana payaya aka ka pa yangba. ⁴ Ubikya ndi be: «Windoni goni ibunu kagya ligubo ko tiko kami. Napā banu mumbanzu yikaka-yikaka mukalya nimo okwononi.» ⁵ Kuwa wa, бага ndi.

Mombukwono tiko opupa bata ndi kunzi na musikatu, kumbuso yi na saa tisa, anagya asi mudongoni aka. ⁶ Buwobi kadwe bugogo, opupa bata ndi kunzi. Umina bata batū bagogo bakamanana ka pa yangba wa. Umuusa ndi be: «Ko bulya iki yo molipyogi mino bakamanana aka benze?» ⁷ Basikisya ndi be: «Kegu na mumbanzu nino atiwoyi pa ya ligubo.» Ubikya kuwa ndi be: «Windoni goni ibunu kagya ligubo ko tika kami ya muzabibu.»

⁸ Niyo bugogo ogwo, mombukwono tiko yi niyo abikya ndi kapita kaki be: «Humaka bagya-ligubo, wapā mumbanzu yikaka-yikaka mukalya kaki. Wapunga na nino osiliku ka mulibo, wopipilo na nino wa mambwa.» ⁹ Bagya-ligubo nibo bapunga ndi ligubo na bugogo, bodoku ndi. Bapā mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti.

¹⁰ Nibo bodoku ndi ka ligubo na busobi, bisiloku ndi. Ba ndi kasima be bupātu buyi kakitaga. Luki limoti, bapā goni mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti aka.

¹¹ Niyo bavago mina mukalya kabu, bapunga ndi kanzinzinya mombukwono tiko. ¹² Banabikya be: «Batū nibo bosiliku ka mulibo bogyi ligubo ka saa imoti aka! Ukolyi mudongoni abe ibusu nibo tolipyogi ni moni anatilya ka ligubo lapu kugbe.»

¹³ Luki limoti, mombukwono tiko yi niyo asikisya ndi bemoti ka bagya-ligubo bi nibo be: «Ye wai, nakubibigu imi! A beyo, tukononi bi ambē nika kaukalya na ambuma bemoti ka lisyē! ¹⁴ Yeki a beyo, va mukalya kakū, watukya ko misa kami. Imi no noboilyi kakalya matu wa mulibo mudongoni abe iwe. ¹⁵ Ambē, nakokwononigu kagya na mukumbo kami mudongoni beyo nopo mino? Ikanī wa na imi no miso mopi kye na na yigya yanza?»

¹⁶ Yeso amatila bata ndi be: «A beyo, batū nibo bakumbuso bika ndeke bamambwa, na nibo bamambwa bika kuwa ndeke bakumbuso.»

*Yeso obikyini ka nganga ya yisaa be okwatū, opupa ka mbuku
(Maliko 10:32-34; Luka 18:31-34)*

¹⁷ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mina kadaka ka Yelusalema, ite ndi na babibya kaki tekebe na baba bikedε. Ubikya be: ¹⁸ «Hukononi! Mbiya wanu, takadaka ka Yelusalema. Ku beyo, basutatu Mika-mumbanzu ka maboku ka bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu. Babikya banu be bamwi. ¹⁹ Kumbuso yi, basuta ka maboku ka batu nibo bakamibigu Kunzi. Ibu, batiba banu bikyaaa, batina pimbo, babangilaga ka musalaba. Luki limoti, kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.»

*Bomika Zebedayo bakakisa bungama
(Maliko 10:35-45)*

²⁰ Kuwa wa, muka Zebedayo pa imoti na bomikaki bakpuɔoku ndi Yeso. Iyi mama no obuna ndi moli kambwa ka Yeso kakunga luki limoti. ²¹ Yeso amuusa ndi be: «Wakapa iki?» Iyi aka be: «Ngbingo yi ninɔ wika banu mino ka Bungama kaku, hubikyano baka ikani bomikami baba bi nibana bikatuu bemoti ka kumbanzikaniko kaku, wagogo ka kulekuke.»

²² Yeso usikisya ndi be: «Makegu kaiba nilo makekunga. Makwananatu kamwo kopɔ wa yigyogyiso ninɔ namwo banu?» Basikisya be: «Iyo, takwananatu.»

²³ Yeso ubikya ndi be: «Makwananatu kamwo kopɔ wa yigyogyiso yi ninɔ. Luki limoti, ka nilo o ndi kalikisa mumbanzu ka kumbanzikaniko ikani wa kulekuke kami, kegu liguba kami. Bapa nibayo a ko bulya ka batuu nibo Baba ubungusilyaga ndi.»

²⁴ Ngbingo yi ninɔ babibya bagogo tekebe bukana ndi mina mongoni mi nimo, mambengi utula ndi na yigya ka bomika Zebedayo.

²⁵ Kuwa wa, Yeso amaka ndi ibu basi, ubikya be: «Mibagatu be bangama bakpukpu ba bevananza ba obili yi nimu batiwaga bevananza kabu na muramu. Batuu bakpukpu buditaga batuu bagogo na bungama kabu binvi. ²⁶ Luki limoti, kikonitogu beyo luga kunu. Ninɔ akapa kaika mutuu mudingi luga kunu, okwononi iki mugya-ligubo kunu. ²⁷ Mumbanzu kapa kaiko wa mambwa luga kunu, okwononi iki musunzu kunu.

²⁸ Kinili, gutugu Mika-mumbanzu aka kodokugu ndi kye biki kagugubyo. Luki limoti, oduku ndi kaugugubya bambanzu, kapaa obili kaki abe mukalya kaukulaga batuu buindingi ka bunye.»

*Yeso uhukusini batuu baba bokolobu ya mamomɔ
(Maliko 10:46-52; Luka 18:35-43)*

²⁹ Ngbingo yi ninɔ Yeso na babibya kaki ba ndi mina katukya ka guɔu wa Yeliko, ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kaubibya bingbooo. ³⁰ Na ka kopɔ wo pisi, batuu baba bo kolobu ya mamomɔ ba ndi bakikaga wa. Niyɔ bukana be Yeso no akakitaga, bakugwaga ndi be: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!»

³¹ Niyɔ ambaza ka bambanzu ukana mino beyo, unyakilya ndi binyaka-nyaka be badaki. Luki limoti, bapamikanaga bata ndi be: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!»

³² Yeso amaga ndi, amaka, umuusa be: «Makapa be namugyilyi iki?» ³³ Ibu aka be: «Mombukwono-dosu, takapa be miso atihukwikoni.»

³⁴ Yeso ukwilya ndi kumbu, uvilaga miso. Wa aka wa, miso uhukwikana ndi. Kuwa wa, babye ndi Yeso.

21

*Yeso akogulya ka Yelusalema
(Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40; Yuani 12:12-19)*

¹ Ngbingo yi ninɔ Yeso na babibya kaki ba kuwa ndi mina buwobi kadwe ka Yelusalema, bosila ndi ka Betefagi, misa ya Ngupa ya Mizeituni. Kuwa wa, Yeso utika

ndi babibya baba kambwa, ² ubikya ndi be: «Windoni ka mugi nimo a kambwa kunu ma, matakanya omoyi wa punda bemoti no mikaki bukandila. Hukulogoni, modoku na ibu kunu. ³ Mambanzu kamumuuso likpumuka ko bulya bapunda bi nibo, masikisya be: «Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.» Wa aka wa, mutu yi nino amusilyatu.»

⁴ Nilo igyonosa ndi beyo, kye itulyani munzina nimo ibikya ndi pisi ka mugyalandu be:

⁵ «Hubikyoni batu ba Siona be:

«Winoni, ngama kunu akamudulyoku, mutumo na yisiso, kugu wa omoyi wa punda, na kugu wa mwanza wa mikya punda, mika omoyi wa punda.»

⁶ Babibya baba bi nibo baga ndi, bagya beyo aka yo Yeso ukpamyanda ndi mino. ⁷ Bodoku ndi na omoyi wa punda nino no mikaki. Bumolosaga ndi na botu, Yeso ika ndi kugu yi. ⁸ Bambanzu budingi ka ambaza ba ndi koolosaga botu kabu ko pisi. Bagogo ba ndi kakogo mangu ma masisi, banolosaga begayo. ⁹ Bambanzu nibo ba ndi kakpakyana kambwa na kumbuso ka Yeso ba ndi kapamikanaga, banabikya be: «Ibiba ko Mika ngama Daudi!

Kunzi adukilyi nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu babunga! Ibiba ko Kunzi kugu kugbe!»

¹⁰ Niyu Yeso ingya kuwa ndi mino ka Yelusalema, gudu wasi ogulya ndi ka bukwuku-kpwuku budingi. Bambanzu bapunga ndi kaimuuso be: «Wani piye mu?»

¹¹ Bambanzu nibo ba ndi ka bambaza bosikisya ndi be: «Yeso no. A mugyalandu ka gudu wa Nazaleti, ka Galilaya.»

Yeso ukpomyini bambula ka Ndabu ko Kunzi

(Maliko 11:15-19; Luka 19:45-48; Yuani 2:13-22)

¹² Yeso ogulya ndi ka Ndabu ko Kunzi. Ku beyo, ukpomyanda ndi batu basi nibo ba ndi kaigagabya, na nibo ba ndi koluwo. Ugbukumisaga ndi bamiza ka bogomosyana buyi. Umisya bokiti ka nibo ba ndi kaugaba bonzuwo. ¹³ Ubikya ndi be: «Ikpikaga be: «Balikyaga ndeke ndabu kami be ndabu ya malumba.» Luki limoti, ibunu moitisini kuwa pa ya ksuma ka batu bo kubaku!»

¹⁴ Ku ka Ndabu ko Kunzi, batu bo kolobu baya mamomo na batu ba mudili basilyoku ndi Yeso. Iyi, uhukusa ndi. ¹⁵ Ngbingo yi nino Yeso agya ndi mina beyo, bokumu-kumu, na bowonisilo ba mutuu bina ndi likpumuka limbanga li nilo. Bukana ndi goni beyo bomiki ba ndi mino kapamikanaga ka Ndabu ko Kunzi ku be: «Ibiba ko Mika ngama Daudi!»

Likpumuka li nilo utulisa ndi bangama bi nibo mambengi kugbe. ¹⁶ Kuwa wa, bamuusa ndi Yeso be: «Watu kaukana likpumuka li nilo bomiki nibana bakabikya?»

Yeso usikisya ndi be: «Iyo. Ambe makanotongulogigu mbeyi ndi beyo ikpikaga mino ka Mobiso Motu be:

«Pisi ka noku ka bomiki bakekeke na ka nibo bawese, bimbilaga ibiba kaku.» »

¹⁷ Kumbuso yi, Yeso usa ndi. Opupa ka Yelusalema, inda ndi kasye ka Betania.

Yeso ogbongini sibukuso niso kapagigu ndi bumo

(Maliko 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Na busobi ba bugala bi, ko ngbingo nino Yeso a ndi mino kaigoku ka Yelusalema, imukana ndi nza. ¹⁹ Ka kpolo wo pisi, ina ndi sibukuso simoti, akpada. Luki limoti, atakanya ndi asi mapaku aka ni kegu no bumo kugu yi. Kuwa wa, agbanga ndi

sibukuso si niso be: «Katukya na lisyε li nili, wakabukutigu ndeke bata bumo kadwe ka mulibo!» Wa aka wa, sibukuso si niso okwa ndi.

²⁰ Niyo babibya ka Yeso bina ndi mina beyo, bombombaya ndi kugbe. Bamuusa kuwa ndi be: «Igyonosi piye buni sibukuso si nisi kokwo ko ngbinga bemoti aka bene?»

²¹ Yeso usikisya ndi be: «A linguna, nakamubikya ambe, kika ni ma na baya, ni makegu na botumo, ibunu makwanano bi kagya aka mudongoni beyo nogyi mina ka sibukuso si nisi. Luki limoti, gutugu ngupa yi niyi, mabikyatu bi be: «Mukuko, widikitoku ko liba lidingi.» Ko ngbingo bemoti aka igyonoso bi beyo. ²² Kika ni ma na baya, yasi niyo makunga, Kunzi amupatu.»

Wani no apa Yeso ngu?

(Maliko 11:27-33; Luka 20:1-8)

²³ Yeso ingya ndi bata ka Nda bu ko Kunzi. Ngbingo yi nino a ndi mino kabikyaga Mongoni Manza, bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda bodoku ndi kamuusa be: «Masi nimana wakagya ma, wakagya no ngu tino? Wani no upa ndi ngu yi niyo?»

²⁴ Yeso usikisya ndi be: «Na imi, nakamumuusa likpumuka limoti aka. Makesikisyo, namutumbulyaga kuwa be nakagya no ngu ka wani. ²⁵ Yeki a beyo! Ibatiso ka Yuani apunya yani? Kugu wa lisyε ikani ka bambanzu?»

Kuwa wa, bapunga ndi kainzinzinya luga kabu, banabikya be: «Takosikisya be apunya kugu wa lisyε, atimuusatε be: «Yeki a beyo! Ko bulya iki yo makabinikyanagu ndi likpumuka kaki?» ²⁶ Takosikisya ambe ka bambanzu, tabangatu bi ambaza ka bambanzu bi nifa. A beyo, ibu basi bibagatu ndi be Yuani a ndi mugyalandu.»

²⁷ Kuwa wa, basikisya ndi Yeso be: «Takibigu.» Iyi aka goni na ibu be: «Gutugu imi aka, nakamutumbulyigu goni ikani nagyaga makpumuka mi nimo no ngu ka wani.»

Lizuni ka bomiki baluku bi baba

²⁸ Yeso abikya ndi bata be: «Ibunu makaina buni ko bulya lizuni li nili? A ndi na aluku bemoti nino a ndi na bomiki baba. Aluku yi nino abikya ndi mikaki wa mambwa be: «Mikami! Na lisyε li nili waga kagya ligubo ko tika ya muzabibu.» ²⁹ Iyi aka be: «Nakopagu!» Luki limoti, kumbuso yi oyikosa ndi tamanaga kaki, inda ndi kagya ligubo.

³⁰ Aluku no abikya ndi mikaki wagogo mudongoni beyo abikya ndi mino nino wa mambwa. Iyi, asikisya ndi be: «Iyo ba, nagatu!» Luki limoti, ni kogagu.

³¹ Yeki a beyo! Luga ka bomiki baba bi nibo, wani no agya ndi mudongoni beyo ababu a ndi mino kapa?» Basikisya ndi be: «Nino wa mambwa.»

Yeso ubikya ndi be: «A linguna, nakamubikya ambe, bandombe ba manzanza na badanda bo bogulyo ndeke kambwa kunu ka Bungama ko Kunzi. ³² A beyo, Yuani odoku ndi ku kunu kamwanya pisi ya bungbingbili, ibunu makabailyagu ndi. Luki limoti, bandombe na badanda, babailyatu ndi. Gutugu ko ngbingo yi nino mina ndi mino makpumuka mi nimo, makopupagu ndi ka bunye kunu be mabailyi.»

Lizuni ka bagya-ligubo budiya

(Maliko 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ Yeso ubikya ndi bata be: «Hukononi lizuni lagogo. A ndi na mutε bemoti nino akuna ndi tiko ya muzabibu, okungula ndi, akpo ndi libye liata bumo yi, opika ndi na munala manda ko bulya ka bobubulyo. Kumbuso yi, ukanana ndi na bagya-ligubo kobuulyaga tiko yi niyo, akpakyana ndi.

³⁴ Niyo ngbinga mubuulya masolo itulyana ndi, utika bagya-ligubo kaki ku ka bagya-ligubo bi nibo be bapiku kuwa masolo mi ma kaki.

³⁵ Luki limoti, badima-botiko bi niḅo ḅugwi ndi ḅagya-ligubo kaki. Balya ndi bemoti na ḅama ḅisususu. Bamwo wagogo, bayipaga ndi wagogo bata na matamu kadwe ku kwa ku badikisa ndi mino.

³⁶ Kwa wa, utika bata ndi ḅagya-ligubo ḅagogo. Bagya-ligubo bi niḅo ḅa ndi ḅudingi kaukitaga niḅo a ndi ni utikini kambwa. Luki limoti, badima-botiko ḅugyagya ndi ḅagya-ligubo bi niḅo muḅongoni ḅeyo ḅagya ndi mino niḅo ḅa mambwa.

³⁷ Ka mulibo, atika ndi mikaki bikpe, anasima ḅe: <ḅabangatu.> ³⁸ Luki limoti, niyo ḅagya-ligubo ḅo tiko yi niyo ḅamina kodoku, ḅabikyana luga kabu ḅe: <Aluku yi ninḅo alya ndeke lisima nimu! Donuku, tamwini, ibusu kwa ḅo totigoli na lisimo kaki.>

³⁹ Kwa wa, ḅagwi ndi, ḅambimba kunzi wo tiko, ḅamwo ku ḅeyo.»

⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa ndi ḅe: «Ngbingo yi ninḅo mombukwono tiko igoku ndeke mino, ugya ḅagya-ligubo bi niḅo ḅu?» ⁴¹ Basikisya ndi ḅe: «Mombukwono tiko ulumwisaga ni kegu no nzonzi, upa kwa ḅagya-ligubo ḅagogo tiko yi niyo niḅo biko ḅanapaga masolo ko ngbingo ninḅo okwononi.»

⁴² Kwa wa, Yeso ubikya ndi bata ḅe: «Makanotongulogigu mbeyi ndi ka Mobiso Motu ku ikpikaga mino ḅe:

<Litalu niḅo ḅopipiko ḅakya ndi,

ilu lo ita kwa la angba.

Mombukwono-dosu no agya ndi ḅeyo.

Ku kusu, a likpumuka limbanga.>

⁴³ Yeki a ḅeyo, nakamubikya bata ambe: ḅamukupyatu ibunu ḅungama ko Kunzi, ḅepa batu niḅo bika kabukuta bumo yi. [⁴⁴ Mutu wasi ninḅo ogwa kugu wa litalu li niḅo obunikaga ndeke ḅiseke-seke, na muti yi ninḅo litalu li niḅo agwilya ndeke, akputikana ndeke ḅiseke-seke.]»

⁴⁵ Niyo ḅokumu-kumu na Bafalisayo ḅukana ḅeyo, biba ndi ḅe a ndi kabikya ko bulya kabu. ⁴⁶ Bakisa kwa ndi pisi kagwi, luki limoti, ḅabanga ḅambaza ka ḅambanzu kye ḅambaza bi niḅo ḅibagatu ndi ḅe Yeso a mugyalandu aka.

22

Lizuni ko bulyo dumo wo vononi

(Luka 14:15-24)

¹ Yeso idukulaga ndi kaunzinyi bata ḅambaza ka ḅambanzu bi niḅo na mozuni, ubikya ndi ḅe: ² «ḅungama ḅa kugu wa lisyε a muḅongoni abe ngama bemoti ninḅo alyisisya ndi mikaki muluku yi dumo mudingi mavanana. ³ Ngama yi ninḅo utika ndi ḅagya-ligubo kaki kaumokoku batu niḅo ḅutikisya ndi ko dumo. Luki limoti, batu bi niḅo ḅakya ndi kodoku.

⁴ Kwa wa, utika ndi bata ḅagya-ligubo ḅagogo, ubikya ḅe: <Windoni kaubikya batu niḅo nutikisiyi bi ḅe: Mbiya wanu, malili a kwa mubyo! Numwisisini bi ḅangombe na ḅanyama kami ḅagogo ḅanvadu-nvadu. Masi a makitulya, doniku ko dumo wo vononi!>

⁵ Luki limoti, yalikya yi niyo kudwisagu ndi po gutugu limbengi aka. Bemoti imagalya ndi iyi ko tiko kaki na wagogo inda ndi kagaba makpumuka kaki. ⁶ Batu ḅagogo ḅugwi ndi ḅagya-ligubo bi niḅo, bulya ndi bisususu, ḅamwogo.

⁷ Limbengi akandikanaga ndi ngama yi ninḅo ḅisulu-sulu. Utika kwa ndi ḅasuda kaki kaulumwisogo batu ḅanye bi niḅo ḅamwogo ndi ḅagya-ligubo kaki na kabusya guḅu yi ninḅo.

⁸ Kumbuso yi, ubikya ndi ḅagya-ligubo kaki ḅe: <Malili mo dumo obyini bi. Luki limoti, batu niḅo nutikisiyi bi bakokwononigu kodoku. ⁹ Yeki a ḅeyo, syoni mu ma sengi. Hubikyoni batu basi niḅo mabangana na ibu ḅe ḅoduku ko dumo wo vononi.>

¹⁰ Bagya-ligubo bi nibo bosya ndi pisi. Bumamula batu basi nibo ba ndi kabangana na ibu iki batu banye ikani banza. Bodoku kuwa ndi na ibu, ndabu yo dumo otuma ndi bidfe.

¹¹ Niyo ngama yi ninu ogulya ndi ka ndabu kye umini bobiko, amina ndi mutu bemoti ninu kimokisyagu ndi botu bayo dumo. ¹² Amuusa ndi be: <Ye wai! A bani wingyiku mino kunu, ni wakimokisyigu botu bayo dumo?> Luki limoti, aluku no adaka ndi iyi biwo.

¹³ Kuwa wa, ngama yi ninu ubikya ndi bagya-ligubo kaki be: <Mukondoni aluku yi nimu magu na maboku, mambimba kunzi ko biti! Ku beyo, ika ndeke kaigomisogo na kailya manzu bikyalu-kyalu.> ¹⁴ Kumbuso yi, Yeso omosisyoku be: <Batw nibo bumakaga ba bakru, luki limoti nibo burunaga ba bafedfe.>

Bafalisayo bakamuusa Yeso ko bulya yikalya manzana
(Maliko 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Bafalisayo бага ndi kagyilya Yeso dikidi, balika ndi be igwinoni pisi ka munzina kaki. ¹⁶ Kuwa wa, batikilyoku ndi babibya bemoti-bemoti kabu pa imoti na batw ba lidu ka Eldi. Batw bi nibo bamuusa ndi Yeso be: <Muwonisilo! Takaiba be wa mutw walingunu, wowonisilogo na bungbingbili beyo Kunzi apago mino be obili kusu iki. Wakabangagigu mumbanzu gutugu bemoti aka, kye wakundagigu goni bambanzu kabyenene na ibiba kabu. ¹⁷ Tibikya neki mutamanagi kaku: Ambe, takwananatu kakalya ikani takokolyonitogu manzana ka Ngama Kaizali?>

¹⁸ Luki limoti, Yeso iba ndi tamanaga kabu yanye. Usikisya be: <Batw ba kuboboku! Ko bulya iki yo mo mina kakisa kobo? ¹⁹ Iwonyoni buyi nibo makalyaga na ibu manzana.>

Bapa kuwa ndi ambuma bemoti. ²⁰ Yeso umuusa ndi be: <Mulundu no lino li nili, a la ka wani?> ²¹ Basikisya ndi be: <Ma ka Ngama Kaizali.>

Yeso aka ndi na ibu be: <A beyo, muponi neki Kaizali makpamuka nimo okwononi na iyi. Mapa Kunzi nimo ko Kunzi.>

²² Niyo bukana sikisyo yi niyo, bombombaya ndi kugebe, basa ndi wa, бага.

Basadukayo bakamuusa Yeso ko bulyo pupo ka mbuku
(Maliko 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³ Ka lisyε li nilo aka lo, Basadukayo bemoti-bemoti bakpudoku ndi Yeso. (Ibu babikyaga be bamanda kopupogigu ka bambuku.) Bamuusa kuwa ndi be: ²⁴ <Muwonisilo! Musa abikya ndi be: <Kika ni mumbanzu okwini, asa mukaki ni kobukuti na iyi, akwanana be mamaki amigilyi woko yi ninu, kye abukutilyagi yaa-daki ninu okwa ndi bomiki.>

²⁵ Wina se, luga kusu a ndi na bomiki baluku bi madiya na ika nibo bopupa ndi muma mimoti. Puta ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigu na iyi. Asilya kuwa ndi syononoga kaki woko yi ninu. ²⁶ Syononoga kaki yi ninu okwa ndi goni. Igyonosa ndi mudongoni begeyo ka mama bu yi ninu wa masaa, kadwe ka ninu wa madiya na ika. ²⁷ Kumbuso ibu basi kolumwogo, muko yi ninu ubye kuwa ndi goni iyi. ²⁸ Ka lisyε lipupa ka bambuku, muko yi ninu ika ndeke muka wani luga kabu? A beyo, ibu basi madiya na ika bavatu ndi!>

²⁹ Yeso usikisya ndi be: <Ma subungogo, kye makegu kotombisyo Mofiso Motu ikani ngu ko Kunzi. ³⁰ A beyo, ngbingo yi ninu bamanda opupa ndeke mino ka bambuku, baluku bakuvigu ndeke bata boko ikani boko kavyege. Luki limoti, bika ndeke mudongoni abe bamalaika ba kugu wa lisyε!>

³¹ Ko bulyo yipupa ka bambuku, makanotongulogigu mbeyi beyo Kunzi abikya ndi mino be: ³² <Imi, na Kunzi ka Abalahamu, ka Isaka na ka Yakobo.> Yeso omotiloku ndi be, Kunzi kegu Kunzi ka bamanda, luki limoti, a Kunzi ka batw nibo ba na obili!>

³³ Bambaza ka bambanzu niƙo bƙana ndi mutiwi mi nimo, bombombaya ndi kugbe.

Mutuƙu nimo okitogi magoƙo na izangiya
(Maliko 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴ Ngbingo yi nino Bafalisayo bƙana ndi mina be Yeso udokisini Basadukayo, Bafalisayo bi niƙo bamumukana kƙwa ndi pa imoti. ³⁵ Bemoti kabu nino ibaga ndi mutuƙu kugbe, akpuƙoƙo ndi Yeso kakisa kabobo, amuusa be: ³⁶ «Muwonisilo! Kƙso wa mutuƙu masi, mutuƙu tina mo okitogi magoƙo na izangiya kugbe?»

³⁷ Yeso asikisya ndi be: «Mupa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi na yimibo kaku yasi.» ³⁸ Mutuƙu ma izangiya kugbe na ma mambwa nimo. ³⁹ Mutuƙu ma miba a mufongoni: «Mupa mamaku mufongoni beyo wipago mino iwe mombukwana-daku yi.» ⁴⁰ Mutuƙu miba mi nimo a madulu ma masi nimo ikpikaga ka Mutuƙu ka Musa na ka bakitabu ka bogyalandu.»

Kilisito ni Mombukwana ngama Daudi
(Maliko 12:35-37; Luka 20:41-44)

⁴¹ Ngbingo yi nino Bafalisayo ba ndi mina bamumukana, Yeso umuusa ndi be: ⁴² «Mutamanagi kunu a buni kugu ka Kilisito? Opupa ndi ka livanza ka wani?» Basikisya ndi be: «A miko-mika ngama Daudi.»

⁴³ Yeso ubikya ndi be: «Yeki a beyo, pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu, Daudi akwanana ndi liki kamaka Kilisito be Mombukwono-dosu? A beyo, Daudi abikya ndi be:

⁴⁴ «Mombukwono-dosu abikya ndi Mombukwana-dami be:

Da wiki ka kumbanzikaniko kami,

kadwe ku kwa ku nubiso mino bomuyoniso kaku

kusili kaku.» ⁴⁵ Kika neki ni Daudi akamaka Kilisito be Mombukwono-dosu, igyonosa kƙwa liki be iki bata miko-mikaki?»

⁴⁶ Kegu na mambanzu gutugu bemoti aka nino akwanana ndi kasikisya Yeso likrumaka. Katukya ka lisyeli ni nilo, kegu na mutu nino ikpanda ndi bata be amuusogi makrumaka.

23

Yeso akauyoyo bowonisilo ba mutuƙu na Bafalisayo
(Maliko 12:38-40; Luka 11:39-44, 46-52; 20:45-47)

¹ Yeso ubikya kƙwa ndi bambaza ka bambanzu na babibya kaki be: ² «Ligubo ka bowonisilo ba mutuƙu na Bafalisayo ni kautumbulyaga bambanzu Mutuƙu ka Musa.

³ Yeki a beyo, humukononi, managya masi nimo bika kautumbulyaga.

Luki limoti, makobyenitogu yigya kabu. A beyo, mutuƙu nimo bamupaga, kegu imu mo bagyaga. ⁴ Bƙandilyaga bambanzu mokumbogi mutititi, yapuru kabinika, bubinikisa ka mambiga. Luki limoti, ibu bamombukwana-dabu bi bakaviligu po gutugu na kpengbe aka kaubinikiso.

⁵ Makrumaka masi nimo bakagya, ikaga ko bulya kaiwonisa aka kambwa ka bambanzu. Bƙpikilaga bapanga baya botu ka tɔndukuto ikani ka makamba. Kugu yi, bƙpikaga ndi mina gele-gele yimoti-yimoti ya Mongoni ko Kunzi. Bopundisaga ndi goni bamu baya balopo kabu bayindanda na malende*. ⁶ Ko dumo, bapaga kaikonono ka bapa baya ibiba. Ka bandabu baya malumba kabu, bikononogo ka moliki ma kambwa. ⁷ Ibu bapaga kugbe be biki kaumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni, banamaka be: «Muwonisilo!».

22:37 22:37 Wanda ka Yigilya 6:5. **22:39** 22:39 Wanda ka Balawi 19:18. **22:44** 22:44 Wanda ka Mambu 110:1. * **23:5** 23:5 malende: Bayuda bopundisaga ndi bamu baya balopo kabu, kowonisilo likingyosi be Kunzi upanogoni ndi.

⁸ Luki limoti, ibunu makoboilyonitogũ lino la <Muwonisilo!>. A beyo, Muwonisilo kunu a bemoti aka. Na ibunu basi ma luki-limoti. ⁹ Makamokogonitogũ mũmbanzũ gutũgũ bemoti aka ka ɔbili be <Baba!>. A beyo, Obonu a bemoti aka nino kũgũ wa lisyẽ. ¹⁰ Makoboilyonitogũ be bamũmakagi be <Ngama!>. A beyo, Ngama kunu a bemoti aka ni Kilisito.

¹¹ Mũmbanzũ wa ibiba kũgbe luga kunu, akwanana be iki mũgya-ligubo kunu. ¹² Mũtu wasi nino ibinikaga, Kunzi asisagatũ. Luki limoti, nino isisogo, Kunzi abinikagatũ.

¹³ Kumbu kunu bowonisilo ba mũtũũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kũbɔbɔkũ! Makaũdũyaga bambanzũ pisi yigulyo ka bũngama ba kũgũ wa lisyẽ. Ibunu bamombukwono-donu bi makegũ kogulya kũ begeyo na manũkpingba goni batũ nibo bakapa be bogulyi.

[¹⁴ Kumbu kunu, bowonisilo ba mũtũũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kũbɔbɔkũ! Mũkũpyaga bowoko mukumba kabũ masi, magyaga malũmba mandandanda ka yiwoniso kambwa ka bambanzũ. Kinili, bamusombisa ndeke yapũ kũgbe.]

¹⁵ Kumbu kunu, bowonisilo ba mũtũũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kũbɔbɔkũ! Molingyogo giyo kũgbe, manakpakyana ko mobo mudingi-dingi, kakisa pisi tino yo makwanano mino kayikoso ɔbili ka mũtu gutũgũ bemoti aka be iiti mũbĩbya kunu. Kamũbailya, madĩkitisa kũwa ko buku ba benze na benze nganga yiba kamũkitaga ibunu!

¹⁶ Kumbu kunu, ibunu batũ bokolobu baya mamomo nibo mukpokyonisogo bodonu! Mabikyaga be mũmbanzũ kako silika ko lino la Ndabũ ko Kunzi, niyo kagyigũ likpũmũka. Luki limoti, kika ni akuni ko lino la ɔlo nino ikaga ka Ndabũ ko Kunzi, okwononi be agyi nilo aku mina silika. ¹⁷ Ma bongingi na batũ ba kolobu ya mamomo! Iki yo a na izangiya kũgbe kakitaga? ɔlo ikani Ndabũ ko Kunzi niyo abubisaga ɔlo yi nino bitu?

¹⁸ Mabikyagatũ goni be: <Mũmbanzũ kako silika ko lino la gbogbo nino bapago mino apeepe, niyo kagyigũ likpũmũka. Luki limoti, kika ni akuni ko lino la apeepe nino a kũgũ wa gbogbo, okwononi be agyi nilo aku mina silika.> ¹⁹ Batũ ba kolobu ya mamomo! Iki yo a na izangiya kũgbe kakitaga? Apeepe ikani gbogbo yi nino abubisaga apeepe bitu? ²⁰ Yeki a beyo, mũtu yi nino akogo silika ko lino la gbogbo nino bapago mina apeepe, akako ko lino li nilo na ko lino la masi nimo a kũgũ yi.

²¹ Na goni, mũtu yi nino akogo silika ko lina la Ndabũ ko Kunzi, akako ko lino li nilo na ko lino ko Kunzi nino ikaga kũso yi. ²² Na mũmbanzũ yi nino akogo silika ko lino la kũgũ wa lisyẽ, akako ko lino lo kiti wa bũngama ko Kunzi na ko Kunzi nino ikaga kũgũ yi.

²³ Kumbu kunu ibunu bowonisilo ba mũtũũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kũbɔbɔkũ! A beyo, mapaga Kunzi zaka wa makpũmũka masi. Luki limoti, minaga payaya makpũmũka mi nimo a na izangiya kũgbe ka Mũtũũ mũdɔngoni abe: kaika ngbingbili, kaika no kumbu na kaika mũtu walingũũ. Makwanano bi kagya nimo ni makinigũ magogo payaya. ²⁴ Ibunu batũ bi nibo bukpokyonisaga batũ ba kolobu ya mamomo! Mũtũmbaga bobingi bakekeke ko libo limwo, luki limoti, mamyo nyama mudingi abe ngamia!

²⁵ Kumbu kunu, bowonisilo ba mũtũũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kũbɔbɔkũ! Masũkusaga kopo na sani kunzi yi aka. Luki limoti, kũso yi ika mutumo na makpũmũka mo kubakũ na tamanaga yanyẽ. ²⁶ Mufalisayo! Wa mũtu wo kolobu ya mamomo! Sũkũsa mbeyi kopo kũso yi, kũwa wa kunzi yi isũkusatũ goni bingɔ!

²⁷ Kumbu kunu, bowonisilo ba mũtũũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kũbɔbɔkũ! Ma mũdɔngoni abe bambũkũ nibayo bogbodyaga na mũkpũndũ bitu, aninisana bayanza kunzi yi. Luki limoti ni a bayitumo no kuwo ya bamanda na popotũ dididi kũso yi

bidε. ²⁸ Ibunu ma mufongoni beyo, ko misa ka bambanzu, minisanaga abe makika batu bongbingbili, luki limoti, ma butumo kuso kunu na kuboboku na yigya yanye.

²⁹ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kuboboku! Makopika bambuku ka bogyalandu ko Kunzi, manobungusya binza, bingu nibayo ka batu nibo ba ndi bongbingbili ko misa kaki. ³⁰ Ibunu, mabikyaga be: <Takika ndi goni ko ngbingo ka botitosu, takukananigu ndi na ibu ko dikidi yidukusaga bangu ka bogyalandu.> ³¹ Ibunu, miyipaga goni kubatu be ma bomiko-mika baluku nibo bulumwisaga ndi bogyalandu. ³² Likpamuka nilo botitonu bapunga ndi, ibunu, wisisiloni kawa nolu na kodwisa ka mulibo!

³³ Livananza ka banzuka! Pisi tina yo makwanana ndeke mina kanyika yigyogyiso ko buku ba benze na benze? ³⁴ Kinili, imi, namutikilyatu bogyalandu, batu ba yimibo na bowonisilo. Mamwogo ndeke bemoti-bemoti kabu, mubangilaga bagogo kugu wa salaba, mutina bagogo bata pimbo ka bandabu baya malumba kunu na mukpumyo ka bagudu bemoti-bemoti. ³⁵ Eee, ibunu kawa ndeke bo mibunya linuu ko bulya bangu ka batu basi niyo adukaga ndi payaya ka obili. Bapunga mbeyi ndi kodukusaga bangu ka Abeli nino a ndi mutuu wongbingbili kadwe ka niyo ka Zakalia nino a ndi mika Balakia. Iyi Zakalia, mamwo ndi ka Ndabu ko Kunzi luga wa pa yotu kuge na gogbo. ³⁶ A lingunu, nakamubikya ambe: batu ba livananza la lise li nili, bibunya ndeke linuu ko bulya makpumuka nimo masi.»

Yeso akalya kumbu ko bulya Yelusalema

(Luka 13:34-35)

³⁷ «Eeze ibunu batu ba Yelusalema, batu ba Yelusalema, ibunu makaumwisiso na matamu bogyalandu nibo Kunzi utikoku! Nganga yinga yo napa ndi mino kamumula batu kaku mufongoni beyo koku umumulago mino bomikaki ka bapandulu, luki limoti, ibunu makapagu ndi! ³⁸ Wiboni se binza ambe ndabu kunu otigala ndeke ngundu. ³⁹ Nakamubikya ambe, katukya mbiya wanu, makeminigu bata kadwe ku kwa ku mabikya ndeke mino be: <Kunzi adukulyi mutuu yi nino akodoku bupunga ko lino ka Mombukwono-dosu!> »

24

Yeso akabikya be bapanzatu banu Ndabu ko Kunzi

(Maliko 13:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kaaga ni opupini ka Ndabu ko Kunzi, babibya kaki bakpudoku ndi. Bamonisilo kawa beyo Ndabu ko Kunzi ipika ndi mino. ² Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Matu kaina masi nima? A lingunu, nakamubikya ambe, ka masi nimo makaina wanu, litalu gutugu limoti aka kotigoligu ndeke wanu kugu wa lagogo, apanzikana ndeke masi.»

Mokingyosi nimo igyonosa ndeke ka mulibo ma obili

(Maliko 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina wakika ka Ngupa ya Mizeituni, babibya kaki bakpudoku ndi bikedε, bamuusa be: «Tibikya mbeyi, likpamuka li nilo igyonosa ndeke ngbinga tino? Likingyosi tino lo atimibisa ndeke yigoku kaku na mulibo ma obili?»

⁴ Yeso usikisya ndi be: «Wiminyonito, mambanzu gutugu bemoti aka kamubonitogu! ⁵ Bambanzu budingi bodokuto ndeke ko lino kami, banabikya be: <Imi ni Kilisito!> Bubungusaga ndeke bambanzu budingi! ⁶ Mukanatu ndeke bomongoni ba munga na bakuambe bi. Gutugu beyo, makobongonitogu. A beyo, masi nimo igyonosatuu, luki limoti kikigu mbeyi mulibo ma obili.

⁷ A bɛyɔ, livananza limoti abumanaga ndeke na livananza lagogo, bɔngama bimoti ulananaga ndeke na bɔngama bagogo. Ayandi na bazigizo bika ndeke ka bapa dididi. ⁸ Luki limoti, niyɔ yasi ika ndeke mɔɔngoni abe mɔpunganagi ma mɔzuzula ma libukuti aka.

⁹ Kɔwa wa, bamugaba ndeke kayigyogyiso, bamumwogo. Bamumaya ko giyo yasi ko bulya lino kami. ¹⁰ Ko ngbingo yi ninɔ, bambanzu budingi bogwa ndeke ka baya kabu. Bagabanaga ndeke na bamuyana luga kabu. ¹¹ Bogyalandu budingi ba bongo boruponokuto ndeke, bubungusaga bambanzu budingi. ¹² Bunye ika kɔwa ndeke bakpu kugbe, sipananiso ka bambanzu budingi adikaga.

¹³ Luki limoti, mutɔ yi ninɔ okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisanatu na muhukuso. ¹⁴ Babikyaga ndeke Mongoni Manza ma Bɔngama ba kugu wa lisyɛ ka obili wasi, iba budemu inisoni ka mababa masi. Kɔwa wa, mulibo ma obili odoku.»

Yigyogyiso obedulini

(Maliko 13:14-23; Luka 21:20-24)

¹⁵ «Ko ngbingo yi ninɔ, maminatɔ ndeke aluku ninɔ bamakaga be «Mɔpɔpɔta mumbanga», bamomosini ka Pa yo Tu. A mutɔ yi ninɔ mugyalandu Danyele anzina ndi ko bulya kaki. (Mutɔ yi ninɔ akatangalaga likpumuka li nili, akanito isi yi.)

¹⁶ Kɔwa wa, batɔ niɔ bika ndeke ka Yudea bogwa ndeke mbangu miso ya bangura. ¹⁷ Mumbanzu kiko kugbondo, kosyigu ndeke bata kava luki ka ndabu. ¹⁸ Mumbanzu kika ko tiko, kigigu ndeke bata kava kutuko.

¹⁹ Ka masyɛ mi nimɔ, boko ba bamuma na niɔ bika ndeke kaulunguso bomiki balya ndeke kumbu! ²⁰ Lumboni ambe mbangu kunu kikonitogu ko ngbinga wa ndobo ikani ka lisyɛ la kimumbiso.

²¹ A bɛyɔ, ka masyɛ mi nimɔ, yigyogyisa ika ndeke yakpu kugbe niyɔ kanigyonosigu ndeke katukya ka mɔpunganagi ma obili kadwe na lisyɛ li nili. Na inguo ya yigyogyiso yi niyɔ kigyonosigu ndeke bata. ²² Kunzi kokundumosi ndi masyɛ mi, iba kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka ninɔ ahuka ndeke. Luki limoti, okundumosa ndi bɛyɔ ko bulya ka batɔ niɔ upanaga ndi.

²³ Kika ni mumbanzu amubikyini be: «Winoni! Kilisito a wanu!» Ikani «A ku!», makabinikyononitogu. ²⁴ A bɛyɔ, bakilisito ba bongo na bogyalandu ba kaboboku borupokuto ndeke. Bagyaga ndeke mokingyosi makpukpu na makpumuka mumbanga-mbanga kakisa kaubungusaga gutugu batɔ niɔ aka bo Kunzi upanaga ndi. ²⁵ Ee, hukononi! Imi, namutukusyogini motili kambwa aka.

²⁶ Kika ni mumbanzu amubikyini be: «Winoni! Kilisto a ka isa!», makindonitogu ku bɛyɔ. Ikani kamubikya be: «Winoni! A ka ndabu ya kusu!», makabinikyononitogu.

²⁷ A bɛyɔ, doku ko Mika-mumbanzu ika ndeke mɔɔngoni abe ngbangbata kanginana, ozigo obili wasi katukya ka ingenge adwe ka dumbe. ²⁸ Pa yasi niyɔ manda ika ndeke mino, bombu niɔ balyaga makolo bamumukana wa go wa.»

Doku ko Mika-Mumbanzu

(Maliko 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Ngbinga mukede kumbusa wa masyɛ ma yigyogyiso yi niyɔ, «Mɔni olimika ndeke bipi.

Timba kanzigu ndeke bata.

Mangutu onyukogoku ndeke kotukyoku kugu wa lisyɛ.

Makpumuka mo ngu nimɔ kugu wa lisyɛ izukula ndeke bingbwuku-ngbwuku.»

³⁰ Kɔwa wa, likingyosi ko Mika-Mumbanzu inisanatu ndeke kugu wa lisyɛ. Mababa masi ka bambanzu niɔ kusili wa mɔni igomisagatu ndeke. Bamina kɔwa ndeke Mika-Mumbanzu ni anodoku ka bekuba no ngu na ibiba yakpu. ³¹ Bofya ndeke siba

niyo apága liyu lapu. Mika-Mumbanzu utika ndeke bamalaika kaki ka mondu masi makwanganya ma obili, kamumula batu basi nibo upunaga ndi ka banakpangbala basi ba obili.»

*Yeso akatwa lizuni ko bulya sibukuso niso abukutaga
(Maliko 13:28-31; Luka 21:29-33)*

³² «Hukononi mutiwi nimo sibukuso akapá. Ngbingo yi nino mapaku ma sibukuso obuukonogo mino, magogo apunga kabaka, mibaga be syangasu a kuwa buwobi kobuniko. ³³ Mufongoni goni, ngbingo yi nino ibunu mina ndeke mina makpumuka mi nimo masi, wiboni ambe doku ko Mika-Mumbanzu a kuwa buwobi, a ka mupumi.

³⁴ A lingunu, nakamubikya ambe, batu ba livananza li nili bakolumwogigu basi ni makpumuka mi nimo masi kanigyonosigu. ³⁵ Lisyé na litombu olimikatu ndeke, luki limoti likpumuka kami kolimikigu ndeke lu.»

*Kunzi yikaka aka no akaibo ngbingo wa mulibo
(Maliko 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)*

³⁶ «Mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu lisyé ikani ngbingo yi nino makpumuka mi nimo igyonosa ndeke mino, iki bamalaika ba kugu wa lisyé ikani Miki. Luki limoti, Baba mukaka aka no akaibo. ³⁷ Mufongoni begoyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka Nua, ika ndeke begoyo ko ngbingo yi nino Mika-mumbanzu odoku ndeke mino. ³⁸ A beyo, kambwa wo tumo yidingi, bambanzu bikaga ndi kalyalya, banomwo, banavanana, banugaba bomikabu ka bovononi kadwe ka lisyé li nilo Nua ogulya ndi mino ka ingbolo. ³⁹ Bakatamanagigu ndi likpumuka gutugu limoti aka, kadwe ku kwa ku tumo yidingi odoku ndi mino kaulumwisaga basi bigbatata.

Ika ndeke mufongoni begoyo ka lisyé li nilo Mika-mumbanzu igoku ndeke mino. ⁴⁰ Ngbingo yi nino, bambanzu baba bikaga ndeke ko tiko, bavaga ndeke bemoti, basa wagogo. ⁴¹ Boko baba bikaga ndeke kadwa mupunga, bava ndeke bemoti, basa wagogo.

⁴² Yeki a beyo, wikoni neki bubisi, kye makibigu lisyé nilo Mombukwono-donu igoku ndeke mino. ⁴³ Wiboni binza ambe, mombukwana ndabu kibaga ndi ngbingo yi nino mutu wo kubaku odoku mino, iba ikaga bongbinga basi wakitulya kye bakobunonitogu ndabu kaki. ⁴⁴ Kinili, wikoni neki bakitulya, kye Mika-mumbanzu odoku ndeke ko ngbingo yi nino makikigu mino na mutamanagi.»

*Lizuni ka mugya-ligubo wongbingbili na wa yimibo
(Luka 12:41-48)*

⁴⁵ «Wani se kuwa no a mugya-ligubo walingunu na wakimibo? A nino mombukwana-daki asilya ligubo lilupyaga malili ka bagya-ligubo bagogo ko ngbingo yi nino okwononi mino. ⁴⁶ Igyagya ka mugya-ligubo nino mombukwana-daki kigoku, atakanya idukufini bigubu kagya ligubo li nilo. ⁴⁷ A lingunu, nakamubikya ambe, mombukwana-daki abisa ngama kaanda mukumba kaki masi.

⁴⁸ Luki limoti, kika mugya-ligubo wanye nino ibikyaga be: «Mombukwana-dami kegú kaigoku mbiya wanu.» ⁴⁹ Apunga kuwa kaubuma bawai-daki bagya-ligubo, kalyalya na komwo pa imoti na badangbala.

⁵⁰ Mombukwana-daki yi nino igoku banu ka lisyé na ko ngbingo yi nino kikigu mino kaibo. ⁵¹ Akpumyo, agyogyisa mufongoni beyo Kunzi ugyogyisa ndeke mino batu ba kuboboka, ambimbo ka pa niyo bagamanaga mino, banilya manzu bikyalu-kyalu.»

25

Bibu ka basika tekebe

¹ «Ka lisyé li nilo, bokinyasa ndeke bungama ba kugu wa lisyé na basika tekebe. Ibu, buva ndi batala kabu, baga katilya mombukwono dumo wa nduwa. ² Luga kabu,

kubukumuti ba ndi nibo bakimibo. Na kubukumuti bagogo batu buzinga. ³ Nibo buzinga buva ndi batala kabu aka, ni bakovigu molingo magogo mumatila kuso yi. ⁴ Luki limoti, nibo bakimibo, buva ndi batala na molingo magogo ka basupa.

⁵ Niyo mombukwono dumo wa nduwa olipya ni kanodukugu, boko bi nibo basi bapunga ndi kazinga batoto, balalana ndi.

⁶ Lugo wo biti, liyu limoti abikya ndi be: <Winoni! Mombukwana dumo wa nduwa a ko pisi! Gyoni, togoni katilya!> ⁷ Kuwa wa, boko basi bozuzuka ndi, butunaga batala kabu.

⁸ Basika buzinga bubikya ndi nibo bakimibo be: <Tiponi goni mino ikya molingo, kye batala kusu banolimiko.> ⁹ Luki limoti, busikisya ndi be: <Kali! Moling mi nima a makede, kakwananigu katitulyana basi! Windoni koluwo mokunu ka batu nibo bagabaga.>

¹⁰ Ngbingo yi nino binda ndi mino, mombukwono dumo wo vononi osiloku. Bawai dabu kubukumuti nibo ba ndi bakitulya, bingya ndi pa imoti na ibu ka ndabu yo dumo. Kumbuso yi, badula ndi mupumi.

¹¹ Kuwa wa, nibo buzinga bigoku ndi, babikya be: <Hiii Mombukwono-dosu! Mombukwono-dosu! Tihukwilyano baka mupumi!> ¹² Luki limoti, osikisya ndi be: <A linganu, nakamubikya ambe, nakamumibigu!>

¹³ Yeso abikya bata ndi be: «Wikogoni neki bubisi! Kye makibigu lisyε ikani ngbingo.»

Lizuni ka bagya-ligubo nibo bupaga ndi buyi

(Luka 19:11-27)

¹⁴ «Bokingyasa ndeke Bungama ba kugu wa lisyε na mutu bemoti nino a ndi na ligundu. Kambwa katukya, umaka ndi bagya-ligubo kaki, ugbananilyaga makpamuka kaki. ¹⁵ Kabyenene no ngu ka mumbanzu yikaka-yikaka, apa ndi mugya-ligubo bemoti bambuma kubukumuti. * Wagogo, apa ndi bambuma baba. Na wagogo bata, apa ambuma bemoti. Kumbuso yi, aga ndi iyi.

¹⁶ Mugya-ligubo nino bapa bambuma kubukumuti, aga ndi na ibu koyikosogo, inisana ndi bata na bagogo kugu yi kubukumuti. ¹⁷ Nino bapa ndi bambuma baba, aga ndi iyi koyikosogo begoyo, inisana ndi na bagogo kugu yi baba goni. ¹⁸ Luki limoti, nino bapa ndi ambuma bemoti, inda ndi kakpo libye, olumbo, asuma ndi.

¹⁹ Niyo masyε akitaga mudingi, mombukwana-dabu igoku ndi. Ubikya kuwa ndi bagya-ligubo kaki bi nibo be batumbulyagi isabu ya makpamuka kaki. ²⁰ Mugya-ligubo nino bapa ndi bambuma kubukumuti, odoku, apa bagogo kubukumuti kugu yi. Abikya ndi be: <Mombukwono-dosu! Wesa ndi na bambuma kubukumuti. Wina! Ninisana ndi bata na bagogo kubukumuti goni.>

²¹ Mombukwana-daki abikya ndi be: <A binza! Wa mugya-ligubo wanza. Wo bi na bungbingili ko luki likede, nubisa banu ngama kobuulyaga makpamuka mudingi. Gulyo ka igyagya ka Mombukwana-daku!>

²² Mugya-ligubo nino bapa ndi bambuma baba, odoku ndi goni iyi, abikya ndi be: <Mombukwono-dosu! Wesa ndi na bambuma baba aka. Wina! Ninisana ndi bata na bambuma bagogo baba kugu yi.>

²³ Mombukwana-daki abikya ndi be: <A binza, wa mugya-ligubo wanza na walinganu! Wo bi mutu walinganu kobuulyogo luki likede, nubisa banu ngama kobuulyogo makpamuka mudingi. Gulyo ka igyagya ka Mombukwana-daku!>

²⁴ Kuwa wa, mugya-ligubo nino bapa ndi ambuma bemoti, odoku, abikya ndi be: <Hiii Mombukwono-dosu, nibagatu ambe wa mudiya. Wobuulyaga ku wakakunagigu

* 25:15 25:15 Ambuma bemoti wo buyi bi nibo uluwaga ndi bangombe kubukumuti.

mino, wanyogo masolo ku wakokunigu mino. ²⁵ Kinili, nabangatu ndi, naga kasuma ambuma kakū ka litombu. Wina! Va ambuma kakū nimu.»

²⁶ Mombukwana-daki asikisya ndi be: «Wa mugya-ligubo wanyε, mafolobondo! Wibagatu ndi be nobuulyaga ku nakakunagigu mino, namumula masolo nimo nakokunigu. ²⁷ Yeki a beyo! Wakwanana ndi kobisa buyi kami ka baki, iba wa nigiku mino, nakwanano bi konyoku ni itundini. ²⁸ Mukupyoni neki ambuma yi nino, mapá mutū yi nino a ndi nobu tekebe. ²⁹ A beyo, mumbanzu kika no luki, bamatilyatu bata, ika kuwa na imu makpu. Luki limoti, mutū yi nino kegū no luki bakupya gutugū luki likebe aka nilo akwanano bi kaika nolu. ³⁰ Mugya-ligubo yi nimu kegū na izangiya, mudikitori kunzi ko biti, a pa ya kigomisogo na kailya manzu.»»

Beyo Mika-Mumbanzu ako ndeke mino mungimbo ma obili

³¹ «Ngbingo yi nino Mika-Mumbanzu odoku ndeke mina ka ibiba kaki, pa imoti na bamalaika basi, ika ndeke ko kiti kaki wa bungama, ka ibiba ya kugu wa lisyε. ³² Bambanzu bo giyo yasi bamumukana ndeke kambwa kaki. Ugbanana ndeke bambanzu dididi mudongoni beyo mububulyo ugbananaga mino bamemi na bakondolo. ³³ Ubisa ndeke bakondolo ka nakpangbala wa kumbanzikaniko kaki, ubisa bamemi ka kulekuke.»

³⁴ Nibo ba ka kumbanzikaniko, ngama ubikya kuwa ndeke be: «Doniku, ibunu nibo Baba amudukulyoni ndi bubunga. Voni lisimo la bungama nilo bamubungusilyaga ndi katukya ko ngbingo nino aka no bagya ndi mino obili. ³⁵ A beyo, na ndi kaimukana nza, mepatu ndi malili. Na ndi na musasa, mepa libo limwo. Na ngbingo yi nino na ndi mino mubiko, metilyatu ndi. ³⁶ Ngbingo yi nino na ndi mino ndumbu, mepatu ndi botu. Na ndi no kolobu, modokuto ndi kenda. Ko ngbingo yi nino na ndi mino ka boloko, modokuto ndi kenda.»

³⁷ Kuwa wa, batu bongbingibili bamuusa ndeke be: «Mombukwono-dosu, ngbinga tino no tumina ndi mina na nza, tupa malili? Ikani na musasa, tupa libo limwo? ³⁸ Ngbinga tina no wa ndi mino mubiko, tatilya? Ikani wa ndi ndumbu, tupa botu? ³⁹ Na ngbinga tina no tumina ndi mino no kolobu, ikani ka boloko taga kaunda?»

⁴⁰ Kuwa wa, ngama usikisya ndeke be: «A lingunu, nakamubikya ambe, lasi nilo magyilya ndi bemoti luga ka bomiki bakekeke bi niba ikani bemoti luga ka bomikamama, megyilya ndi imi bikpe.»

⁴¹ Kuwa wa, ubikya ndeke nibo bika ndeke ka kulekuke kaki be: «Tukuyoni buwobi na imi, ibunu migbongisisoni! Windoni ko buku ba benze na benze. Buku bi nibo ibungusyaga ndi ko bulya ka mumuyoniso na bamalaika kaki! ⁴² A beyo, na ndi kaimukana nza, makepagu ndi malili. Na ndi na musasa, makepagu ndi libo limwo. ⁴³ Ngbingo yi nino na ndi mina mubiko, maketilyagu ndi. Ngbingo yi nino na ndi mina ndumbu, makepagu ndi botu. Na ngbingo yi nino na ndi mina no kolobu ikani ka boloko, makodokugu ndi kenda.»

⁴⁴ Kuwa wa, basikisya ndeke be: «Mombukwono-dosu, ngbinga tina no wa ndi mina kaimukana nza, ikani musasa, ikani wa ndi mubiko, ikani wa ndi ndumbu, ikani no kolobu, ikani ka boloko ni takusingyigu?»

⁴⁵ Ngama usikisya kuwa ndeke be: «A lingunu, nakamubikya ambe, lasi nilo makagyilyagu ndi bemoti luga ka bomiki bakekeke bi niba, makegyilyagu ndi imi.»

⁴⁶ Batu bi nibo bopupa ndeke wa, baga kaigyogyiso ka benze na benze. Luki limoti, nibo bongbingibili, bogulyo ndeke ka obili wa benze na benze.»

26

*Bangama bakagya dikidi kamwisiso Yeso
(Maliko 14:1-2; Luka 22:1-2; Yuani 11:45-53)*

¹ Ngbingo yi ninɔ Yeso ama ndi mina kapá mɔ̀tiwi mi nimɔ masi, ɔ̀bikya babibya kaki bɛ: ² «Makaiba bɛ yinga wa Pasika ika banɔ kumbusa wa masyɛ maba. Basutatɔ Mika-Mɔmbanzɔ kye babangilagi ka mɔsalaba.»

³ Kɔwa wa, bokumu-kumu na bambɔku-mbɔku ka Bayuda bamɔmɔkana ndi ka ndabɔ ko kumu-kumu bɛyɔ ka Kayafa. ⁴ Bagya ndi dikidi kagwisiso Yeso bipele na kamwisiso. ⁵ Luki limoti, ba ndi kabikya bɛ: «Takagwinitɔgɔ ko ngbinga wa yinga, kye bambanzɔ bakovikimonogoni.»

Muka bemoti akpozyini Yeso na malazi ka mɔ
(Malikɔ 14:3-9; Yuani 12:1-8)

⁶ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mina ka Betania, ogulya ndi ka ndabɔ ka Simoni ninɔ a ndi kebu-kebu. ⁷ Muko bemoti akpuɔoku ndi. Muko yi ninɔ a ndi na malazi ma ligabɔ lapɔ kugbe ko supa ninɔ bagya ndi na litalɔ la alibati. Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino kalyalya, muko yi ninɔ akpazyaga ndi na malazi mi nimɔ ka mɔ. ⁸ Niyo babibya kaki bina bɛyɔ, ɔtula. Babikya bɛ: «Ko bulya iki yo akapɔta mino malazi bɛyɔ? ⁹ Bakwanano bi kagaba ka ligabɔ lapɔ kugbe na kaupá batɔ ba yangya buyi bi!»

¹⁰ Yeso andɔnga ndi yikpɔkɔmɔkya kabɔ, umuusa kɔwa bɛ: «Ko bulya iki yo mo mino kaikpɔkɔmɔkya kugɔ ka muko yi nimɔ? Nilɔ egyilyi, a yanza! ¹¹ A bɛyɔ, mika ndeke pa imoti na batɔ ba yangya masyɛ masi. Luki limoti, imi, takikigɔ ndeke pa imoti na ibunu aka. ¹² Ngbingo yi ninɔ ekpozyi mino na malazi nima ka nzɔyi, akebungusyogo ko bulya lisyɛ nilɔ belumba banɔ mino. ¹³ A lingɔnɔ, nakamɔbikya ambe: bapa bayasi kɔ babikyaga ndeke mino Mongoni Manza mi nima ka ɔbili wasi, batamanaga ndeke nilɔ muko yi nimɔna ogyi, banatɔmbɔlaga yi.»

Yuda Isikalioti obingisyini kagaba Yeso
(Malikɔ 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Kɔwa wa, Yuda Isikalioti, bemoti luga ka batɔtɔmbwa tekebe na baba, inda ndi ka bokumu-kumu. ¹⁵ Umuusa ndi bɛ: «Nakamɔgabilya, mɛpá iki?» Kɔwa wa, bapá bambuma bayo buyi batekebe basaa. ¹⁶ Katukya ko ngbingo yi ninɔ, Yuda apɔnga kɔwa ndi kakisa pisi kaugabilya Yeso.

Yeso akalya Pasika na babibya kaki
(Malikɔ 14:12-26; Luka 22:7-23; Yuani 13:21-30; 1 Bakolito 11:23-25)

¹⁷ Ka lisyɛ la mambwa la yinga wa Mukati mokofulu, babibya ka Yeso bakpuɔoku ndi, bamuusa bɛ: «Wakapa bɛ tubungusilyogiku malili ma Pasika yani?»

¹⁸ Usikisya ndi bɛ: «Windoni ka gɔɔɔ, * ka alɔku bemoti benɛ. Mabikyoku bɛ: Muwonisilo akabikya bɛ: «Ngbingo kami a kɔwa buwobi. Nakalya Pasika kɔ kaku pa imoti na babibya kami.» ¹⁹ Babibya bagya ndi mɔɔngɔni bɛyɔ Yeso ukpamya ndi mino, bamba kɔwa ndi malili ma Pasika kɔ bɛyɔ.

²⁰ Niyo bɔgɔgɔ ogwo, Yeso ika ndi kalyalya pa imoti na batɔtɔmbwa tekebe na baba. ²¹ Ngbingo ninɔ ba ndi mino kalyalya, abikya bɛ: «A lingɔnɔ, nakamɔbikya ambe, bemoti kunu egabatɔ.» ²² Batɔtɔmbwa balya ndi kumbu, bapɔnga kamuusogo yikaka-yikaka bɛ: «Mombukwono-dosu! Imi?»

²³ Yeso osikisya bɛ: «Mɔtɔ yi ninɔ akamakyaga kubɔkɔkɔ ka sani pa imoti na imi nɔ egaba banɔ. ²⁴ Mika-mɔmbanzɔ akokwa mɔɔngɔni bɛyɔ ikpikaga ndi mino ko bulya kaki. Luki limoti, kumbu yidingi ka mɔtɔ yi ninɔ akagaba yi! Ika gatɔgɔ ndi binza kugbe ni kibukutigu!»

²⁵ Kɔwa wa, Yuda ninɔ a ndi kagaba, amuusa bɛ: «Muwonisilo! Imi?» Yeso asikisya ndi bɛ: «Wobikyi ni iwe!»

* 26:18 26:18 Gɔɔɔ yi ninɔ ni Yelusalema.

²⁶ Ngbingo yi ninɔ ɓa ndi mino kalyalya, Yeso ava ndi mukati. Kumbuso kabibisa Kunzi, obunonogo, ɳpága ɓabibya kaki. Ƴɓikya kɳwa ndi ɓe: «Voni, malya, a nzɳyi kami.» ²⁷ Kɳwa wa, ava ndi kɔpɔ, kumbuso kabibiso Kunzi, ɳpá. Ƴɓikya ndi ɓe: «Mwoni ibunu ɓasi! ²⁸ A ɓeyɔ, niyina a ɓangɳ kami. Ƴangɳ ya agɳme ko Kunzi. Oɓukonaga ndeke ko bulya ka ɓatɳ ɓudingi na ko bulya mɳpilya ma ɓunyɳ. ²⁹ Nakamɳɓikya amɓe, nakamwigɳ ndeke ɓata vinya wa muzabibu, kadwe ka lisyɳ nilɔ namwo ndeke mino ninɔ wambiya pa imoti na ibunu ɓasi ka ɓangama ka Baba.» ³⁰ Kɳwa wa, ɓimbila ndi limbɳ libibisa Kunzi. † Kumbuso yi, ɓopupa ndi wa, ɓaga ka Ngɳpa ya Mizeituni.

Yeso obikyini ɓe Petele amanganyatɳ

(Malikɔ 14:27-31; Luka 22:31-34; Yuani 13:36-38)

³¹ Kɳwa wa, Yeso ɳɓikya ndi ɓabibya kaki ɓe: «No biti ya lisyɳ li nili, ibunu ɓasi memanganyatɳ. A ɓeyɔ, ikpikaga ndi ɓe: <Namwo ndeke mufubulyo ka ɓakɔndɔɔ. Na ambaza kabɳ omisikana ɓingbwi.>

³² Luki limoti, kumbuso imi kopupo ka mbɳkɳ, metokonyoku ndeke ka Galilaya.»

³³ Kɳwa wa, Petele ɳɓikya ndi ɓe: «Gɳtɳgɳ ɓengeni ɓasi ɓakuginyo, luki limoti, imi nakumanganyigɳ ndeke!»

³⁴ Yeso asikisya ndi ɓe: «A lingɳnɳ, nakaɳɓikya amɓe, no biti ya lisyɳ li nili, kambwa kɔkɳ kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.»

³⁵ Petele asikisya ndi ɓe: «Gɳtɳgɳ kiko ɓe tokwi pa imoti, nakumanganyigɳ ndeke!» Babibya ɓagɔgɔ ɓasi ɓabikya ndi ɓegɳyɔ.

Yeso akalɳmba ko tiko ya Getesemani

(Malikɔ 14:32-42; Luka 2:39-46)

³⁶ Kɳwa wa, Yeso na ɓabibya kaki ɓosila ndi ka Getesemani. Ngbingo yi ninɔ ɓadwe ndi mino, ɳɓikya ɓe: «Wikonononi wanɳ ko ngbingo yi ninɔ na mbeyi mino kainda kalɳmba kɳ.» ³⁷ Kumbuso yi, ɓaga ndi na Petele na ɓomika Zɳɓedayɔ ɓaba. Yeso apɳnga ndi kalya kumbu, otuma na kɳɓangakɳ ɓidɳɳ.

³⁸ Kɳwa wa, ɳɓikya ndi ɓe: «Nakalya kumbu kɳgɓe ɓuwobi kokwo. Wikoni wanɳ, mika ɓubisi aka pa imoti na imi.»

³⁹ Kumbuso yi, isisila ndi kambwa yikedɳɳ, ogwo mokpukpu. Apɳnga kalɳmba ɓe: «Babooo! Kika ni akwananatɳ, ikidisyano ɓaka kɔpɔ wa yigyogyiso yi nimɳ! Gɳtɳgɳ ɓeyɔ, kikonitɔgɳ sipananisɔ kami. Luki limoti, iki nisɔ kakɳ aka.»

⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso igoku ndi wa ɳsa ndi mina ɓabibya kaki, ɳtakanya kɳwa ndi ka ɓatɔtɔ. Amuusa ndi Petele ɓe: «Wakokwononigɳ kaika mubisi pa imoti na imi gɳtɳgɳ ka saa-imoti aka? ⁴¹ Wikoni ɓubisi, manalɳmba, kyɳ makogulyonitɔgɳ ka kɳɓɔɓɔkɳ! Limbengi a na mɳsasa kagya ɓunza, luki limoti, nzɳyi a na ɓɳpɔ.»

⁴² Yeso ɳkida ndi ka nganga ya yifa, alɳmba ɓe: «Babooo! Kika ni kokwononigɳ ɓi ɓe kɔpɔ wa yigyogyiso yi nimɳ akidi ni nakamwigɳ, sipananisɔ kakɳ igyonosi neki!»

⁴³ Ngbingo yi ninɔ igoku ndi mino ɓuwobi na ɓabibya kaki, ɳtakanya ɓata ɓulalana aka kyɳ tɔtɔ a ndi ni ubedulini. ⁴⁴ Kɳwa wa, Yeso ɳsa ndi ɓata, inda kalɳmba ka nganga ya yisaa. Malɳmba mi a ndi mɳɓɔngɔni abɳ nimɔ ma mambwa aka.

⁴⁵ Kumbuso yi, igoku ndi kɳ ɓabibya ɓa ndi mino, ɳɓikya ɓe: «Amɓe, ma asi ka ɓatɔtɔ aka na kaimumbiso? Ngbingo itulyonini! Ƴiko kasɳta Mika-mɳmbanzɳ ka maɓɔkɳ ka ɓatɳ ɓanyɳ. ⁴⁶ Zuzukoni, togoni! Winoni, mɳtɳ yi ninɔ akɳgaba, osiliniku!»

† 26:30 26:30 Bayuda, ngbingo yi ninɔ ɓamaga ndi mino kalya malili ma Pasika, ɓimbilaga ndi Mambɳ 113-118 na 136. 26:31 26:31 Wanda ka Zakalia 13:7.

*Bagwini Yeso**(Maliko 14:43-50; Luka 22:47-53; Yuani 18:3-12)*

⁴⁷ Ngbingo yi ninɔ Yeso a mbeyi ndi mina kanzina aka nɔ, bemoti luga ka babifya kaki tekebe na baba ninɔ ina ndi be Yuda opuponoku. A ndi pa imoti na ambaza mudingi ka bambanzu. Batu bi nibo ba ndi na badukpa na bengbingili. Bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda bo butikoku ndi. ⁴⁸ Yuda ninɔ a ndi ni agobini Yeso, a ndi ni ubikyini kambwa aka beyo agyo mino, ubikya be: «Aluku ninɔ napututo, iba iyi ninɔ. Mugwini!»

⁴⁹ Yuda akpudoku ndi Yeso bigala-gala, amusa be: «Muwonisilo! wanodokuuu!» Apututa kuwa.

⁵⁰ Iyi asikisya ndi be: «Wai! Gyano nilo woduku kagya.» Kuwa wa, batu bi nibo bisisiloku ndi, bagwi.

⁵¹ Bemoti ka babifya ka Yeso anyo ndi dukpa kaki, ayipa mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko.

⁵² Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Wigisa dukpa kaku ka pa yi! A beyo, mututu wasi ninɔ abumanaga na dukpa, okwa ndeke dukpa goni. ⁵³ Ambe, wakegu kaiba be nakwanana kakunga Baba kesingyo? Wa aka wa, etikilyoku kakitaga bambaza tekebe na baba ka bamalaika.‡ ⁵⁴ Luki limoti, kutikoku bamalaika beyo, Mobiso Motu akwanana kaitulyana liki? A beyo, Mobiso mi nimo akabikya be masi okwononi kaigyonasa beyo aka yo.»

⁵⁵ Kuwa wa, Yeso abikya ndi bambaza nɔ be: «Moduku kegwi na badukpa na bengbingili abe nakika mututu wo kubaku? Nikaga ndi pa imoti na ifunu masye masi wakiko ka Ndaɓu ko Kunzi ni nanapa mututu, makegwigu ndi. ⁵⁶ Luki limoti, masi nimana akaigyonosa kye itulyani beyo bogyalandu bokpikaga ndi mino.»

Kuwa wa, babifya basi basa ndi Yeso, bogwa mbangu.

*Yeso akasamba ka Basa-Yidingi ka bangama ka Bayuda**(Maliko 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yuani 18:13-14, 19-24)*

⁵⁷ Bambanzu nibo bagwi ndi Yeso, baga na iyi ka Kayafa ninɔ a ndi kumu-kumu. Bowonisilo ba mututu na bamboku-mboku ba ndi bumumukana ku beyo. ⁵⁸ Petele a ndi kabyifya Yeso mina byi kadwe ku kwa ku ka ndaɓu ko kumu-kumu. Ogulya ndi ka pa yangba, ikoku pa imoti na bazamu kaina beyo isilyoku mino.

⁵⁹ Bokumu-kumu na bangama bagogo basi ba Basa-Yidingi ba ndi kaukisa bademu ba bongɔ, kye binisoni no pisi kamwisiso Yeso. ⁶⁰ Luki limoti, bakinagu ndi, gutugu beyo batu buidingi bodogoku ndi mino kabukalyaga bongɔ.

Ka mulibo, batu baba bodoku ndi kabikya be: ⁶¹ «Mututu yi nimu abikya ndi be: <Nakwanana kapanza Ndaɓu ko Kunzi, kopika bata kumbusa wa masye masaa.>»

⁶² Kuwa wa, kumu-kumu amaga ndi, amusa Yeso be: «Ambe, wakegu kosikisyo? Wakabikya bu ka bangbanga nibana bambanzu bakaupilyaga ba?» ⁶³ Luki limoti, Yeso adaka ndi biwo.

Kumu-kumu abikya bata ndi be: «Nakaumuuso ko lino ko Kunzi ninɔ a na obili, tibikya pisi ka silika, iwe ni Kilisito, Miko Kunzi?»

⁶⁴ Yeso asikisya ndi be: «Iwe mombukwana-daki wobikyini! Luki limoti, nakamubikya ambe katukya mbiya wanu, maminatu Mika-mumbanzu wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi ninɔ wo Ngu. Na maminatu ndeke goni ni anodoku ka bekuɓa kugu wa lisyɛ.»

⁶⁵ Kuwa wa, kumu-kumu yi ninɔ inuaga ndi botu. Abikya be: «Atumbwini Kunzi! Takegu bata na nzoyi ya bademu. Marunya kaukana beyo atumbwi mino.

⁶⁶ Makabikya bu?» Basikisya ndi be: «Okwononi bamwi!»

‡ **26:53** 26:53 Bambaza tekebe na baba a ndi banda basuda mudongoni abe belofu batekebe madfiya na ika na baba.

⁶⁷ Kūwa wa, babakyaga ndi Yeso na botikito ko miso, bayipaga bangwasi. Bagogo bayipaga ndi bangwasi, ⁶⁸ banabikya be: «Kilisito! Ndanga pisi ka bugyalandu! Tibikya, wani no uipi?»

Petele amongonyini Yeso

(Maliko 14:66-72; Luka 22:56-62; Yuani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ko ngbingo yi nino, Petele a ndi iyi wakiko kunzi ka pa yangba. Kūwa wa, mugya-ligubo bemoti musika yi akpudoku ndi, abikya be: «Iwe, watu ndi goni pa imoti na Yeso mutu wa Galilaya.» ⁷⁰ Luki limoti, Petele anganya ndi kambwa ka batu basi be: «Imi, nakibigu nilo wakapa kabikya.»

⁷¹ Kumbuso yi, isisila ndi miso ya mupumi ma pa yangba. Mugya-ligubo musika yi wagogo amina ndi, ubikya batu nibo ba ndi wa be: «Mutu yi nimuna a ndi pa imoti na Yeso mutu wa Nazareti.» ⁷² Petele anganya bata ndi, ako silika be: «Imi, nakamibigu mutu yi nimu!»

⁷³ Kumbusa yikedde, batu nibo ba ndi wa bakpudoku ndi Petele, babikya be: «A beyo, wa goni bemoti kabu. Gutugu munzina kaku aka akowonisilo binza be wa Mugalilaya!» ⁷⁴ Petele ako ndi silika, abikya be: «Nigyogyisi! Kika ni nakabikya bongu. Nakamibigu aluku yi nimu!» Wa aka wa, koku alika ndi.

⁷⁵ Petele atamana munzina nimo Yeso abikya ndi be: «Kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» Kūwa wa, opupa ndi kunzi, apunga ndi kagama no kumbu kugbe.

27

Bogoni na Yeso kambwa ka ngama mudingi beyo ka Pilatu

(Maliko 15:1; Luka 23:1-2; Yuani 18:28-32)

¹ Niyo lisyε asyε, bokumu-kumu na bamboku-mboku bolikilya ndi dikidi kakisa kamwisiso Yeso. ² Kumbuso kakondisiso, banga na iyi, bamomosa ndi bigbu kambwa ka ngama Pilatu nino andaga ndi iwili ya Lama.

Yuda ibongisini

(Ligubo 1:18-19)

³ Niyo Yuda nino agaba ndi Yeso ukana be bomosini mutuu kamwo Yeso, apunga ndi kalya kumbu kugbe. Umigisya kūwa ndi bokumu-kumu na bamboku-mboku bambuma batekebe basaa baya buyi. ⁴ Ubikya ndi be: «Nogyi bi bunye kodukusaga bangu ka mumbanzu yi nino kegu bi na bunye.»

Luki limoti, ibu basikisya ndi be: «Katindigu ibusu. Undi iwe aka.»

⁵ Yuda ombimba ndi buyi bi nibo ka Ndabu ko Kunzi. Kumbuso yi, atukya ndi, aga kaibongiso.

⁶ Bokumu-kumu bapnaga ndi, babikya be: «Mutuu kusu katikpamyagu be tobisogi inguo yo buyi bi niba ka kpokoyo ya ndabu ya malumba. A beyo, a mukalya ma bangu.»

⁷ Kumbuso wa yukanana, boluwa ndi no buyi bi nibo tiko ka maboku ka aluku bemoti nino alukaga ndi bambike. Boluwa ndi tiko yi niyo ko bulya yilumbo mino bobiko. ⁸ Kinili, kadwe na lisyε li nili, tiko yi niyo balikyaga be «Tiko ya Bangu».

⁹ Kūwa wa, itulyana nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Yelemia be: «Bava ndi bambuma batekebe basaa baya buyi. Ligabu li nilo Bezaleli bobisa ndi ko bulya kaki. ¹⁰ Boluwa ndi no buyi bi nibo tiko ka maboku ka muluka bambike mudongoni beyo Mombukwono-dosu ebikya ndi mino.»

*Bogoni na Yeso kambwa ka Pilatũ**(Malikɔ 15:2-15; Luka 23:2-3, 18-25; Yuani 18:29-19:16)*

¹¹ Binda kũwa ndi na Yeso kambwa ka ngama wa iwili beyo ka Pilatũ. Iyi Pilatũ amuusa ndi be: «Ƴwe ni ngama ka Bayuda?» Yeso asikisya be: «Ƴwe no wobikiyi.»

¹² Kumbuso yi, bokumu-kumu na bambokũ-mbokũ basungulya ndi. Luki limoti, ni kosikisiyigũ. ¹³ Kũwa wa, Pilatũ amuusa ndi bata be: «Wakegũ kaukana bangbanga basi nibana bakaupilyaga ba?» ¹⁴ Luki limoti, Yeso kasikisyagũ ndi ka likpamũka gutugũ limoti aka. Likpamũka li nilo ambanga ndi ngama mudingi kugbe.

*Pilatũ okpomyini be bamwi Yeso**(Malikɔ 15:6-15; Luka 23:15-25; Yuani 18:39-19:16)*

¹⁵ Ka yinga ya Pasika, ngama mudingi akũlaga ndi mutũ wa boloko bemoti nimo ambaza ka bambanzũ atwaga ndi. Ikaga ndi mutũ yi ninũ ambaza apaga ndi. ¹⁶ Ko ngbingo yi ninũ, a ndi na mutũ wa boloko bemoti wakimibisikoso kugbe. Lino kaki ndi ni Balaba.

¹⁷ Kũwa wa, Pilatũ umuusa ndi bambanzũ nibo bamumũkana ndi wa be: «Wani no makapa be namukũlyi luga ka Balaba ibũ na Yeso ninũ bamakaga be Kilisito?»

¹⁸ Uusa ndi beyo kye a ndi kaiba be basuta ndi Yeso ko bulya imi aka.

¹⁹ Ngbingo ninũ Pilatũ a mbeyi ndi mino wakiko aka kasombiso Yeso, mukaki atikilyoku ndi liyũ be: «Mutũ yi ninũ kegũ na bunye, wakimokyonitogũ ka likpamũka kaki! A beyo, no biti yi niyi, nigyogyisi kugbe ko nziki ko bulya kaki.»

²⁰ Luki limoti, bokumu-kumu na bambokũ-mbokũ ka Bayuda butiwa ndi bambanzũ be bakũlagi Balaba, bamwo Yeso.

²¹ Ngama umuusa ndi be: «Luga ka batũ baba bi niba, wani no makapa be namukũlyi?» Basikisya ndi be: «Balaba.»

²² Pilatũ umuusa ndi bata be: «Nagya kũwa iki na Yeso ninũ bamakaga be Kilisito?» Bambanzũ basi basikisya ndi be: «Babangilagi ka mũsalaba!»

²³ Pilatũ igilya bata be: «Bunye tino se bo agya ndi?» Luki limoti, bidukulaga ndi asi kapamikanaga aka na liyũ lapũ be: «Babangilagi ka mũsalaba!»

²⁴ Ngbingo yi ninũ Pilatũ ina ndi mino be kakwananigũ kagya bata luki na ipumbũ akaisisilogo aka, atika ndi be boviku libo, isukusa mabokũ kambwa kabũ basi. Abikya ndi be: «Bangu ka mutũ yi nimũ kodukogonitogũ ko lina kami. A kũwa likpamũka kunu aka!»

²⁵ Batũ basi bosikisya ndi be: «Bangu kaki adũkagi ka mũ kusu na ka bomikusu!»

²⁶ Kũwa wa, Pilatũ ukũlyi ndi Balaba. Atinisisa ndi Yeso pimbo. Kumbuso yi, upũ ndi kye babangilagi ka mũsalaba.

*Basũda bakaŋiba Yeso**(Malikɔ 15:16-20; Yuani 19:2-3)*

²⁷ Kũwa wa, basũda bakaŋiba ndi na Yeso ka ndabũ ka ngama wa iwili. Kũ beyo, bũmũmũla ndi basũda basi, bakungulo Yeso bikululu. ²⁸ Banyogũ ndi botu, bamokisya kanzũ wangbũ. ²⁹ Bobungusyaga ndi biwilili muligi nimo a ndi no mowo, bamokisya ka mũ. Bagwisiso ligugũ ka kubokũko kwa kumbanzikaniko. Kumbuso yi, bobuna ndi moli kambwa kaki katiba, banabikya be: «Ngama ka Bayuda, tumuusito!» ³⁰ Babakyaga ndi na botikito. Bava kũwa ndi ligugũ li nilo banatinaga nolu ka mũ.

³¹ Kumbuso katiba beyo, banyo ndi kanzũ. Bamokisyo bata botu kaki, baka kũwa ndi na iyi kabangilagi ka mũsalaba.

*Basũda babongilogini Yeso ka mũsalaba**(Malikɔ 15:21-32; Luka 23:26-43; Yuani 19:17-27)*

³² Ngbingo yi nino basuda bopupa ndi mina wa, babangana na aluku bemoti nino a ndi mutu wa Kulene, ina ndi be Simoni. Babinikisa ndi na mapuru musalaba ka Yeso.

³³ Niyo bosila ndi ka pa niyo balikyaga be Golgota (isi yi ni: Pa ya Mukuwa ma mu), ³⁴ bapa ndi Yeso vinya mumatanaga no luki lozyo. Luki limoti, ngbingo yi nino akingila ndi mino, akya komwo.

³⁵ Kuwa wa, babangilaga ndi ka musalaba. Batwa ndi lifese ko bulya yigbananaga botu kaki. ³⁶ Kumbuso yi, bikanana ndi wa kabuulyogo.

³⁷ Na kugu wa mu kaki, bokpika ndi isi ya likpumuka nilo basungulya ndi mina be: «Aluku yi nima ni Yeso, ngama ka Bayuda.»

³⁸ A ndi na batu bo kubaku baba nibo bubangilaga ndi goni ka kpolo ka Yeso. Bemoti ka nakpangbala wa kumbanzikaniko, na wagogo ka kulekuke. ³⁹ Bambanzu bi nibo ba ndi kakitaga wa, ba ndi katumbwa Yeso, banagbitya bamu, ⁴⁰ banabikya be: «Wa ndi kapa kapanza Ndamu ko Kunzi, wopika yagogo ka masye masaa. Wihukusa neki mombukwana-daki yi, kika ni wa Miko Kunzi, syoku ka musalaba!»

⁴¹ Bokumu-kumu, bowonisilo ba mutuu pa imoti na bambuku-mbuku ba ndi goni katiba begyo, banabikya be: ⁴² «Uhukusa ndi batu bagogo. Kakwananigu kai hukuso iyi mombukwana-daki yi bikpe! A ngama ka Bezaleli. Osyikuno ka musalaba, ibusu, tabinikyana kuwa goni! ⁴³ A beyo, iguma ndi ko Kunzi, abikya ndi be a Miko Kunzi. Kika ni Kunzi apagatu, ahukusi neki mbiya wanu!»

⁴⁴ Gutugu batu bo kubaku aka nibo bubangilaga ndi ka kpolo ka Yeso, ba ndi katumbwa begyo.

Kukwaku ka Yeso

(Maliko 15:33-41; Luka 23:44-49; Yuani 19:28-30)

⁴⁵ Katukya ndi ka saa sita, biti ohuma ndi obili wasi ka basaa bayisaa. ⁴⁶ Niyo saa tisa a kuwa ndi buwobi kaitulyana, Yeso igomisa ndi na liyu lapu be: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Isi ni: «Hiii Kunzi! Hiii Kunzi! Ko bulya iki yo wesi mino?»

⁴⁷ Niyo batu bemoti-bemoti luga ka nibo ba ndi wa bamukana mino beyo, babikya ndi be: «Akamaka Hliya.» ⁴⁸ Wa aka wa, bemoti kabu apikita ndi, ovoku luki limoti bifubu-fubu, olubo ko vinya wa muzabibu wozyo. Kumbuso yi, abanga kuwa ndi ka ligugu, apa Yeso be omwi. ⁴⁹ Luki limoti, bagogo babikya ndi be: «Wosoni! Tinini mbeyi ikani Hliya odokuto kahukuso!»

⁵⁰ Luki limoti, Yeso igomisa bata ndi na liyu lapu. Osis limbengi.

⁵¹ Ko ngbingo yi nino aka no, kutuko nikwo ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kugbe ku ka Ndamu ko Kunzi ku, anuka ndi luga katukya kugu kadwe kusili. Mugi izukula ndi bingbuku-ngbuku, matamu makpakpa alikanaga ndi bikpakpakpa. ⁵² Gutugu bambuku aka oukwikana ndi na batu budingi nibo bokwaga ndi ni babinikyonini Kunzi, babilila ndi. ⁵³ Bopupoku kuwa ka bambuku. Kumbuso goni Yeso kopupa ndi ka mbuku, bingya ka Yelusalema, gudu wotu. Ku beyo, bupuponilya ndi bambanzu budingi.

⁵⁴ Niyo ngama ka basuda ka Baluma pa imoti na batu nibo ba ndi na ibu kabuulyaga Yeso bamina azigizo na masi nimo akitanaga ndi wa, bogwa ndi ombombo kugbe. Babikya kuwa ndi be: «Ka lingunu, mutu yi nima a ndi asi Miko Kunzi aka!»

⁵⁵ Wa go wa, a ndi na boko budingi nibo ba ndi kaina ka bubyi nilo akitanaga ndi lo. Botukyoku ndi pa imoti na Yeso ka Galilaya, kasingyo ka mogubo. ⁵⁶ Luga kabu, a mbeyi ndi ni Malia mutu wa Magadala, Malia nino abukuta ndi Yakobo ibu na Yezefu se kuwa amaki bomika Zebedayo.

*Banalumbo Yeso**(Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56; Yuani 19:38-42)*

⁵⁷ Niyo bugogo itulyana, aluku bemoti wa lingama, mutu wa Alimatia nino ina be Yezefu, a ndi goni iyi mubifya ka Yeso, osiloku ndi. ⁵⁸ Inda kuwa ndi ka ngama mudingi wa iwili beyo ka Pilatu, akunga be bapí nzuyi ka Yeso. Pilatu akpamyanda ndi be bapí. ⁵⁹ Yezefu inda ndi kava. Akandaga na kutuko kwambiya, ⁶⁰ amongosa ndi ka mbuku yambiya niyo ikpulya ndi ka litalu. Kumbuso yi, adula ndi mupumi mi na litalu lidingi, aga ndi. ⁶¹ Ko ngbingo yi nino, Malia Magadala na Malia nino wagogo ba ndi wa, bakikonono kambwa wa mbuku.

Basuda bakobuulya mbuku

⁶² Bugala bi, akabikya be lisyé li nilo a kambwa wa nilo la kibungusyogo ka Lisyé la kimumbiso, bokumu-kumu na Bafalisayo baga ndi ka Pilatu. ⁶³ Babikya ndi be: «Mombukwono-dosu! Totomonini bata beyo mutu wabongo yi nimu abikya ndi mino ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino mubisi aka be: «Kumbusa wa masye masaa, nopupatu ka mbuku.» ⁶⁴ Yeki a beyo, pá neki mutuu be bobuulyogi mbuku kadwe ku kwa ku masye masaa itulyano mino. Babifya kaki bakodonikuto kabifo, baga kabikya bambanzu be: «Opupini bi luga ka bamanda.» Muzima ma miba mi nima ika banu manye kakitaga nimo ma mambwa.»

⁶⁵ Pilatu usikisya ndi be: «Matu na basuda nibo bokwononi kobuulya mbuku. Wogoni, bobuulyogi mudongoni beyo mini mino binza.» ⁶⁶ Baga kuwa ndi ka mbuku, badula ndi miso ma mbuku na litalu bingbufu, bubisa ndi basuda wa kobuulyo.

28*Yeso opupini ka mbuku**(Maliko 16:1-10; Luka 24:1-12; Yuani 20:1-10)*

¹ Niyo Lisyé la kimumbiso akitaga ndi, kuwa na bugala bi ka lisyé la mambwa la poso* ko mbolugo, Malia nino a ndi mutu wa gudu wa Magadala pa imoti na Malia wagogo, baga ndi kaanda mbuku.

² Ko ngbingo bemoti, azigizo wapu apunga ndi. Malaika ka Mombukwono-dosu, osyoku ndi kotukyoku kugu wa lisyé, inda ndi kate ka kpolo litalu lidingi nilo otikya ndi mbuku, ika ndi kugu yi. ³ A ndi kanze kugbe mudongoni abe ngbangbata kanginana, botu kaki a ndi bitu abe libu.

⁴ Bobubulya nibo ba ndi kobuulyaga mbuku bapunga ndi kaguguma bikpwukpwukpu na kubangaku, kadwe ku kwa ku biita ndi mina abe bamanda.

⁵ Luki limoti, malaika nino abikya ndi boko bi nibo be: «Makobongonitogu. Nakaiba ambe makakisa Yeso, nino babongiligi bi ka musalaba. ⁶ Kegu bata wanu! A beyo, opupini bi ka mbuku mudongoni beyo abikya nduku mino. Doniku, winoni ku o bi mino mumongoso. ⁷ Windoni bigala kabikya babifya kaki be: «Opupini bi luga ka bamanda. Matokonyoku ka Galilaya. Maminoku banu ku beyo.» Nilo no bi ambe namubikiyi nilo.»

⁸ Boko baba bi nibo batukya ndi bigala-gala ka mbuku botumini na kubangaku bide na magyagya mudingi goni. Binda ndi mbangu kautumbulyaga babifya ka Yeso mongoni mi nimo.

⁹ Ko ngbingo bemoti, Yeso bikpe abangana ndi na boko bi nibo, umuuso. Bakpudoku ndi, bavilaga magu na babibiso. ¹⁰ Yeso abikya kuwa ndi be: «Makobongonitogu! Windoni kabikyaga bomika-mama be baga ka Galilaya. Beminku ku beyo.»

* **28:1** 28:1 lisyé la mambwa la poso: Ilu lo balikyaga ndi be lisyé la Mungu.

Bobubulyo ba mbuku bogoni kapaga mongoni

¹¹ Ngbingo yi ninɔ boko bi niɔ ba mbeyi ndi mino ko pisi aka, bobubulyo bemoti-bemoti ba mbuku batukya ndi, бага ka гадѹ. Kɛ beyɔ, butumbulyaga ndi bokumu-kumu lasi niɔ akitanaga ndi.

¹² Kɛwa wa, bokumu-kumu bi niɔ pa imoti na bambuku-mbuku ka Bayuda bagya ndi dikidi. Bukanana ndi kaupá basuda bi niɔ buyi budingi bipɛɛ. ¹³ Bɛbikya ndi bɛ: «Bikyoni ambe: <Babibya kaki boduku bi no biti kaibo manda kaki ko ngbingo yi ninɔ to bi mino ka batɔɔ.> ¹⁴ Kika ni mongoni asilyini ngama mudingi wa iwili, ibusu bamombukwono-dosu bi bɔ tatumbulyaga mongoni mi nimɔ. Tagya yasi ambe ibunu makogulyonitɔgɔ ka bukpwuku-kpwuku.»

¹⁵ Kɛwa wa, basuda bi niɔ bava ndi buyi na bagya mɔɔngoni beyɔ bukɔpɔmya ndi mino. Mongoni mi nimɔ italyana ndi luga ka Bayuda kadwe na lisyɛ li niɔ.

Yeso upupilyini babibya kaki

(Malikɔ 16:14-18; Luka 24:36-49; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)

¹⁶ Kɛwa wa, babibya bi niɔ tekebe na bemoti бага ndi ka Galilaya, ka ngɔpa niyɔ Yeso ɔwanyaga ndi. ¹⁷ Ngbingo yi ninɔ bamina ndi mino, babibiso. Luki limoti, bemoti-bemoti kabɔ ba ndi na botumo.

¹⁸ Kumbuso yi, Yeso ukɔɔdoku ndi, ɔbikya bɛ: «Bepɔni ndi ngu yasi ya kugɔ wa lisyɛ na kɔnɔ ka ɔbili. ¹⁹ Yeki a beyɔ, windoni ka bevananza bayasi, huyikosoni biki babibya kami. Hubotisoni ko lino ka Baba, ko Miki na ka Limbengi-Lotu.

²⁰ Huwonisiloni kabye masi nimɔ namɔbikyaga ndi. Wiboni binza ambe na pa imoti na ibunu bongbinga basi kadwe ka mulibo ma ɔbili.»

Mongoni Manza ka Yeso beyo Maliko okpikaga ndi mino Likpumuuka la mambwa

Mongoni Manza nimo Maliko okpika ndi nima. Maliko kegu iyi atutumbwa ka Yeso, luki limoti bakpakyanatu ndi pa imoti na Polo, bagya goni ndi ligubo lo Mongoni Manza ibu na Petele. A beyo, makpumuuka mi nimo okpiko ka kitabu yi niyi, a nimo ukana ndi na Petele ni anutumbulyaga bambanzu obili ka Yeso-Kilisito ka litombu li nili. Ukpikilya ndi batu bi nibo bakegu Bayuda, kauwonisilo ka linguna be Yeso a Mika Kunzi.

Kuso wa Mobiso, Kunzi abikya ndi be atikokoto ndeke mutu bemoti kauhukuso batu ba Izaleli nibo ba batu kaki. Yeso osiloku ndi ka litombu li nili ni Baluma bogoni ndi kava litombu la mugi ma Izaleli, bika ndi ku beyo. Bezaleli bamukanaga kawa ndi ibu aka.

Bezaleli bikaga ndi katamana be Kilisito nino Kunzi awanyaga ndi katikoku, uhukusagatu ndeke ka maboku ka Baluma. Luki limoti, kegu ko bulya muhukuso mi nimo, mo Yeso odoku mino. Uhukusaga ndi asi batu bi nibo aka bo basa ndi Mumuyoniso, basa bunye, bapunga kamukana asi iyi aka.

Maliko atumbulaga ndi ka kitabu yi niyi, niyo Yeso agya ndi ka litombu, beyo upa mino bambanzu mutuu, atumbulaga goni ku kwa ku na pupo ka Yeso ka mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpumuuka mumbanga mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu. Luki limoti, gutugu beyo Yeso a mino Miko Kunzi yo, kibinikagu ndi. Mobiso akabikya be: «A beyo, Mika-Mumbanzu kodokugu ndi be kye biki kagugubyo. Luki limoti, odoku ndi kaugugubya bambanzu, na kapo obili kaki abe mukalya kaukulaga batu budingi ka bunye.» (Maliko 10:45)

Bangama ka Bayuda bamuyatu ndi kadwe ku kwa ku bamwo ndi mino. Mutu wasi nino abyege Yeso, okwoni, ibi be bagyogyisatu, luki limoti, mulibo kaki ika na izangiya.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza 1:1-8

Ibatiso ka Yeso na beyo Mumuyoniso a ndi mino kakisa kabobo 1:9-13

Yeso ogoni kaiko ka Galilaya 1:14-9:50

Yeso otukyini ka Galilaya, aga ka Yelusalema 10:1-52

Poso wa mulibo ka Yeso ka litombu, kasombiso na kukwaku kaki 11:1-15:47

Yeso opupini ka mbuku 16:1-8

Yeso upupilyini babibya kaki 16:9-20

*Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza
(Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Yuani 1:19-28)*

¹ Mupunganagi ma Mongoni Manza ka Yeso-Kilisito, Miko Kunzi nima. ² Kuso wa kitabu ka mugyalandu Isaya, ikpikaga be:

«Imi Kunzi, nakatika atutumbwa kami kambwa kaku,
kaubungusilyo pisi.

³ Mumbanzu bemoti akatubilaga ka isa be:

«Bungusyoni pisi ka Mombukwono-dosu,
munonilyoni bopisi kaki bingbingbili!»

⁴ Yuani-Mubatizai opuponoku ndi ka isa, anakuwa bambanzu be: «Yikosoni mambengi, mibotisiso, Kunzi amapilya bunye kunu.» ⁵ Batu basi ba iwili ya Yudea na ba gudwa wa Yelusalema basilyogoku ndi Yuani-Mubatizai. Batu bi nibo batwaga ndi bunye kabu ka pa yangba, Yuani anubotiso ka Yolodani*.

⁶ Yuani imokisyaga ndi kutuko kwo tukatu ta ngamia na makaba ma sibokuso sa nyama ka idukufiso. Ulyaga ndi banabunyenye no nzuki niyo ikaga ko tutu. ⁷ Akawaga ndi be: «Mutu yi nino akodoku kumbusa kami, a no ngu kekitaga imi. Nakakwananigu gutugu kodidiko, na kakulaga ligi ya bekpaku kaki. ⁸ Imi, namubotisaga bi ko libo, luki limoti, iyi, amubotisaga banu ka Limbengi-Lotu.»

*Yuani akabotiso Yeso
(Matayo 3:13; Luka 3:21-22)*

⁹ Ka masye mi nimo, Yeso otukyoku ndi ka Nazaleti, ka iwili ya Galilaya adwe ka Yolodani. Ku beyo, Yuani abotisa ndi. ¹⁰ Niyo aka yo Yeso opupoku ko libo, ina ndi lisyε koukwikono, Limbengi-Lotu asilyoku ndi abe likpondi. ¹¹ Kuwa wa, liyu otukyoku ndi kugu wa lisyε be: «Iwe, wa mikami mupaka, nogwaga na iwe magyagya kugbe.»

*Abili akabobo Yeso ka isa
(Matayo 4:1-11; Luka 4:1-13)*

¹² Kumbuso yi, Limbengi-Lotu akpamya ndi Yeso kaaga ka isa. ¹³ Ku beyo, agya ndi masyε batekebe bakwanganya ni abili anaobo. Ikaga ndi pa imoti na banyama bo tutu, bamalaika banagubyo.

*Yeso akamaka babibya bakwanganya
(Matayo 4:12-22; Luka 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ Niyo bagwi Yuani-Mubatizai, Yeso aga ndi iyi ka Galilaya. Ku beyo, a ndi kabikyaga Mongoni Manza ko Kunzi. ¹⁵ Abikyaga ndi be: «Ngbingo itulyonini. Bungama ko Kunzi a kuwa buwobi. Yikosoni mambengi, mabinikyana Mongoni Manza!»

¹⁶ Yeso a ndi kakpakyana ka mutuli ma ibombu yidingi ya Galilaya, umina ndi banyo-bosi baba, Simoni ibu na mamaki beyo ka Andilia ni banolubo moyo. ¹⁷ Ubikya ndi be: «Ibyeniku. Namuitisa kuwa banyo-bambanzu†.» ¹⁸ Ko ngbingo yi nino aka no, basa ndi moyo kabu, bapunga kabibya.

¹⁹ Niyo Yeso idukula ndi bata mina yikedε bene, umina ndi bomika Zebedayo, Yakobo ibu na mamaki beyo ka Yuani. Ba ndi ka ingbolo yidingi‡ kabu ni banobungusyogo moyo. ²⁰ Ko ngbingo yi nino aka no, umaka ndi. Basa ndi ababu ka ingbolo pa imoti na bagya-ligubo kaki, baga ndi ibu kabibya Yeso.

*Yeso anyuni mutu bemoti limbengi la bunye
(Luka 4:31-37)*

²¹ Yeso na babibya kaki bogulya ndi ka Kapelenaumu. Ka lisyε la kimumbiso, Yeso ogulya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, apunga kapá mutuu. ²² Mutuu kaki umbanga ndi bambanzu nibo ba ndi kamakana bo kugbe. A beyo, a ndi kapá mutuu no ngu ni kegu abe bowonisilo ba mutuu kabu. ²³ Ku kwa ku, ka ndabu ya malumba ka Bayuda ku, aluku bemoti bene a ndi na limbengi la bunye. Aluku yi nino apunga ndi kapamikanaga be: ²⁴ «Hu! Yeso, mutu wa Nazaleti, lo kusu na ifunu ogwogi buni? Woduku katilumwisogo? Nakaumba binza! Iwe ni Mutu Wotu nino Kunzi atikoku!»

* **1:5** 1:5 Yolodani: A libo lidingi ka mugi ma Palesitina. † **1:17** 1:17 banyo-bambanzu: Bika kaukisa na kaunyogo bambanzu ka bunye kabu. ‡ **1:19** 1:19 ingbolo: Ingbolo yi niyo ikaga ndi yidingi mudongoni abe mikya bato.

²⁵ Yeso apamilyaga ndi limbengi la bunye, abikya be: «Daka! Pupa ka aluku yi nima!» ²⁶ Limbengi la bunye nilo ayunga ndi aluku no binye, opupa ndi bindede ni apamkana biliya-liya. ²⁷ Likpamuka nilo upa ndi bambanzu basi ombombo, barunga ndi kauusana be: «Likpamuka tina se piye li? A mutuu mambiya, mutumo no ngu. Akapamilyaga gutugu mambengi ma bunye aka, anamukana!» ²⁸ Ko ngbinga mukede aka, mongoni ka Yeso awawa ndi ka iwili ya Galilaya yasi.

Yeso uhukusini batu budingi ba bokolobu
(Matayo 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹ Kuwa wa, Yeso opupa ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Ba ndi na Yakobo ibu na Yuani, bingya ndi ka Simoni na ka Andilia. ³⁰ Ku beyo, titaki Simoni nino muko yi a ndi wakanga, animukana buci. Niyu aka yo Yeso osila wa, batumbulyaga ndi likpamuka nilo. ³¹ Yeso akpufa, agwi kubokuko, amomoso, muko yi nino ahuka ndi. Kumbuso yi, arunga ndi kaugubuyo.

³² Na bugogo, niyu moni ogwo, badulyoku ndi Yeso na batu basi nibo ba ndi na bokolobu na nibo ba ndi na mambengi ma bunye. ³³ Bambanzu basi ba gudfu ba ndi bumamukana ko misa ma mupumi ma ndabu wa. ³⁴ Yeso uhukusa ndi bambanzu budingi nibo ba ndi kaigyogyiso na bokolobu dididi, okpumya ndi goni mambengi ma bunye mudingi. Apakya ndi mambengi ma bunye kanzina, kye mambengi ma bunye nimo a ndi kamiba binza.

Yeso akalingyo Galilaya
(Luka 4:42-44)

³⁵ Ko mbolugo, Yeso ozuzuka ndi, opupa kunzi. Inda kuwa ndi kunzi wa gudfu ka pa yi niyu mambanzu kegua ndi mino. Ku beyo, arunga ndi kalumba. ³⁶ Simoni na bawai-daki binda ndi kakisa. ³⁷ Niyu bamina, babikya be: «Batu basi bakaukisa yi.»

³⁸ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Togoni ka bapa bayagogo, ko giyo niyina buwobi-buwobi wanu. Ku beyo, nakwanana goni kabikyaga Mongoni Manza. A beyo, nilo nodulyoku ndi yipepe nilo.» ³⁹ Kuwa wa, Yeso alingya ndi Galilaya wasi, anabikyaga Mongoni Manza ka bandabu baya malumba ka Bayuda, anokpumya mambengi ma bunye.

Yeso ahukusini kebu-kebu
(Matayo 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Lisy limoti, kebu-kebu bemoti asilyoku ndi Yeso, ogwo no moli kambwa kaki, itatanaga na iyi be: «Kikiliki, wakapa, wakwanana baka kengumoso.»

⁴¹ Yeso akwilya ndi kumbu, anana ndi kubokuko, avila, abikya be: «Noboilyini, ngumana!» ⁴² Ko ngbingo yi nino aka no, kebu-kebu asya ndi, angumana bingwa. ⁴³ Wa aka wa, Yeso anzinilya ndi na diya, kumbuso yi, apupisa ndi, anabikya be: ⁴⁴ «Wiminyatu! Wakatumbulyogonitogu mambanzu. Luki limoti, winda kaimoniso ko kumu. Kumbuso yi, wapapa apeepe mudfongoni beyo Mutuu ka Musa abikyago mino, iba mutuu wasi ibi be woukini bi.»

⁴⁵ Luki limoti, niyu aka yo aluku no aga, arunga ndi kopobo na kowowiso likpamuka li nilo. Kinili, Yeso kipupisogigu ndi bata bingbanganya ko misa ka bambanzu ka gudfu. Ikaga kuwa ndi kunzi aka, ka bapa nibayo bambanzu bakikogigu ndi mino. Ku beyo, bambanzu badulyogoku ndi kotukyoku ka bapa bayasi.

2

Yeso ahukusini zegesi
(Matayo 9:1-8; Luka 5:17-26)

¹ Kumbusa wa masye makede, Yeso igoku ndi ka Kapelenaumu. Bambanzu bukana ndi be a ka ndabu. ² Bamamukana kuwa ndi ku budingi, kadwe ku kwa ku mikya pa

kotigalagu bata ndi mino, iki gutugu ya kunzi aka ikani ko misa ma mupumi. Yeso a ndi kaubikyaga Likpamuka ko Kunzi. ³ Kwa wa, batu bakwanganya badulyoku ndi Yeso na zegesi mubinika. ⁴ Luki limoti, bakakwananagu ndi kasiliso kambwa ka Yeso ko bulya ambaza ka bambanzu. Boukwilya kwa ndi ngala kugbondo tili na pa niyo Yeso a ndi mino. Kumbuso yi, basisa kwa ndi zegesi no kugu wa kalagba niyo a ndi mino wakanga pisi ka ngala yi niyo. ⁵ Niyo Yeso ina baya kabu beyo, abikya ndi zegesi no be: «Mikami, nupilyini bunye kaku.»

⁶ Bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti nibo ba ndi bakikonono wa, bapunga ndi kaimuusa be: ⁷ «Ko bulya iki yo aluku yi nimuna o mino kanzina beyo? Akatumbwa Kunzi! Wani no akwanana kapilya bunye, kiki Kunzi aka yikaka?» ⁸ Ko ngbingo yi ninu aka no Yeso andunga ndi tamanaga kabu, umuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino na inguo ya tamanaga yi niyo?» ⁹ Iki yo a yopoli kugbe kabikya zegesi be: «Nupilyini bunye kaku», ikani kabikya be: «Wamaga, wava kalagba kaku, wakpakyana?» ¹⁰ Luki limoti, nakapa ambe wiboni be Mika-mumbanzu a no ngu yipilya bunye ka obili.» Kwa wa, abikya ndi zegesi no be: ¹¹ «Nakaukya ambe, wamaga, wava kalagba kaku, wiga ku kaku!» ¹² Wa aka wa, aluku no aka ndi bivanga ko misa ka batu basi wa, ava kalagba kaki, iga. Noku udika ndi ibu basi bide, bapunga ndi kabibiso Kunzi, banabikya be: «Takaninigu ndi inguo ya likpamuka li nili!»

*Yeso amokini Lawi
(Matayo 9:9-13; Luka 5:27-32)*

¹³ Kwa wa, Yeso iga bata ndi ka mutuli ma ibombu yidingi ya Galilaya. Ambaza ka bambanzu wasi asingyoku ndi, apunga kaupá mutiwi. ¹⁴ Wa a ndi mina kakitaga wa, amina Lawi, mika Alufayo, wakika ka bilo yilipiso manzanza. Yeso abikya ndi be: «Ibyeku!» Lawi amaga ndi, apunga kabibya. ¹⁵ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kalyalya ku ka Lawi. Ba ndi pa imoti na babibya kaki, bandombe ba manzanza bakpu na batu bagogo budingi nibo buminaga ndi abe bagya-manye. A beyo, budingi ba inguo ya batu bi nibo bikaga ndi kabibya bingbooo. ¹⁶ Niyo bowonisilo ba mutuu nibo bikaga ndi na Bafalisayo bamina ndi mino Yeso kalyalya pa imoti na bandombe na bagya-manye, bumuusa kwa ndi babibya kaki be: «Ko bulya iki yo o mina kalyalya pa imoti na bandombe ba manzanza na bagya-manye?» ¹⁷ Niyo Yeso umukana ndi beyo, ubikya be: «Batu bapupu bakakisagigu munganga, luki limoti, nibo aka bo ba bokolobu. Nakodokugu kaukisa batu bongbingbili, luki limoti, nibo banye.»

*Koginyo malili ko ngbingo
(Matayo 9:14-17; Luka 5:33-39)*

¹⁸ Lisyé limoti, babibya ka Yuani-Mubatizai na Bafalisayo ba ndi koginya malili ko ngbingo. Kwa wa, bambanzu bodoku ndi kamuusa Yeso be: «Ko bulya iki yo babibya ka Yuani na nibo ka Bafalisayo aka bo boginyaga ibu malili ko ngbingo, ni nibo kaku bakegu se ibu koginyo?»

¹⁹ Yeso usikisya ndi be: «Makasima be bawai-daki mombukwono dumo wo vononi bakwananatu koginya malili ngbingo yi ninu ba mbeyi mino pa imoti na mbunya muko? Kigyonosigu! Ngbingo yi ninu mbunya muko o mino pa imoti na ibu aka, bakakwananigu koginyo malili. ²⁰ Luki limoti, ikatu ndeke na lisyé nilo batumba mino mbunya muko luga kabu. Ka lisyé li nilo, boginyatu kwa ndeke malili ko ngbingo.

²¹ Mumbanzu gutugu bemoti aka kodikogigu inzanza na panga ya kutuko kwambiya. Kaga beyo, panga yambiya yi niyo anuwatu inzanza, ngala ahumana bata kugbe. ²² Na bata, mumbanzu gutugu bemoti aka kabungwagigu vinya wambiya ka bambike bayo bokuto ta bamanya bayigbangbalaga. Kaga beyo,

vinya opumukisagatu bambike, bambike ulikaga, vinya agbo wasi. Kinili, okwononi kabungwa vinya wambiya ka bambike bayambiya goni.»

Yeso ni ngama wa Lisye la kimumbiso
(Matayo 12:1-18; Luka 6:1-5)

²³ Ka Lisye la kimumbiso limoti bene, Yeso a ndi kakitaga ka botiko baya nganu. Babibya kaki bapanga ndi katinaga bekaza bi na ligandu. ²⁴ Kuwa wa, Bafalisayo bamuusa ndi Yeso be: «Wina! Ko bulya iki yo babibya kakubakagya nilo bapakya ka Lisye la kimumbiso?» ²⁵ Yeso usikisya ndi be: «Makonotongulogigu ndi ibunu likpumuka nilo ngama Daudi agya ndi wa a ndi mina na yangya pa imoti na batu bi nibo ba ndi na ibu, na bimukana ndi nza? ²⁶ Ogulya ndi ka Nda bu ko Kunzi, alya mukati nimo bapaga ndi Kunzi, upaga ndi goni batu bi nibo. Likpumuka li nilo igyonosa ndi ko ngbingo ko kumu-kumu Abiatali. Luki limoti, mutuu abikyaga ndi be bokumu aka bo bakwanana ndi kalya mukati mi nimo.» ²⁷ Yeso opipiloku kuwa ndi be: «Kunzi agya ndi Lisye la kimumbiso ko bulya ka bambanzu, luki limoti, kugyagu ndi bambanzu ko bulya Lisye la kimumbiso. ²⁸ Kinili, Mika-mumbanzu a goni ngama gutugu ka Lisye la kimumbiso aka.»

3

Yeso ahukusini mutuu wa kubokoko kukwo
(Matayo 12:9-14; Luka 6:6-11)

¹ Kuwa wa, Yeso ogulya bata ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Aluku bemoti a ndi ku beyo na kubokoko kukwo. ² Batu nibo ba ndi ku beyo, bapanga ndi kanda Yeso bingbangbangba, ikani ahukusatuu mutuu yi nino ka Lisye la kimumbiso. A beyo, ba ndi kakisa be bamina na ibo no pisi tino, kye basungilyi. ³ Yeso abikya kuwa ndi mutuu yi nino be: «Wamaga luga ka bambanzu basi kuu.» ⁴ Kuwa wa, Yeso umuusa ndi be: «Mutuu atibikya piye be okwononi kagya bunu ka Lisye la kimumbiso? Okwononi kagya likpumuka lanza, ikani kagya nilo lanye? Kahukuso obili ka mumbanzu, ikani kamwo?» Luki limoti, badakyana ndi biwo. ⁵ Yeso unda ndi ibu basi bingbangbangba, kani anuminyilya kumbu ko bulya mu mapu kabu. Abikya kuwa ndi aluku no be: «Nana kubokoko.» Anana ndi, kubokoko ahuka beyo aka yo ikaga ndi mino ⁶ Niyo aka yo Bafalisayo bopupa ndi ka ndabu ya malumba, bamumukana ko dikidi bigala na batu ba lifu ka ngama Elodi * kakisa pisi tina yo bamwisiso mina Yeso.

Ambaza mudingi ka bambanzu asilyini Yeso

⁷ Kumbuso yi, Yeso bakida ndi na babibya kaki misa ya mutuli ma ibombu ya Galilaya, ni ambaza mudingi ka bambanzu anabibya bingbooo. Batu bi nibo botukyoku ndi ka Galilaya, ka Yudea, ⁸ ka Yelusalema, ka iwili ya Idumeya, ka iwili niyo kusyaku wa Yolodani na ka bewili nibayo buwobi-buwobi na gudu wa Tilo na Sidona. Ambaza yi nino asilyoku ndi Yeso, kye ukana ndi mongoni ma masi nimo a ndi kagya. ⁹ Niyo ina beyo, abikya kuwa ndi babibya kaki be babungusyilyogi ingbolo, kye ambaza kamotosyonitogu. ¹⁰ Yeki a ndi kauhukuso bambanzu bakpu, batu basi ba bokolobu ba ndi kaiduso be bavili. ¹¹ Niyo batu ba mambengi ma bunye baminaga ndi Yeso, bogwaga ndi kambwa kaki, banapamikanaga be: «Iwe ni miko Kunzi!» ¹² Luki limoti, Yeso ugbityaga ndi bikpokpokpo be bakanyonitogu mugongu kunzi.

Yeso akaupunaga batutumbwa tekere na baba
(Matayo 10:1-4; Luka 6:12-16)

* 3:6 3:6 Elodi: A Elodi yi nino bamakaga ndi be Atipasi.

¹³ Kūwa wa, Yeso adaka ndi ka ngupa, umakaga batu bi nibo a ndi na nza yi kabu, bakpudoku ndi. ¹⁴ Urunaga ndi tekebe na baba luga kabu, uluka kūwa ndi be batutumbwa. Agya ndi beyo kye bikogi pa imoti na ibu, iki kautikaga kabikyaga Mongoni Manza, ¹⁵ upa ndi goni ngu yikpumyo mambengi ma bunye. ¹⁶ Mino ka batu tekebe na baba bi nibo nima: Simoni, nino Yeso aluka ndi goni be Petele, ¹⁷ Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. Ibu basi baba ba ndi bomika Zebedayo: Yeso uluka ndi be Boanelige, isi yi ni «Bomika ngbangbata»†. ¹⁸ Andilia, Filipi, Batulumei, Matayo, Tuma, Yakobo mika Alufayo, Tadei, Simoni nino akisaga ndi kulikanaga ya livananza kaki, ¹⁹ se kūwa Yuda Isikalioti, nino agaba ndi Yeso.

Yeso na livananza kaki

²⁰ Kumbuso yi, Yeso igoku ndi ka musengi. Ambaza mudingi ka bambanzu omumukonoku ndi bata. Yeso na babifya kaki bakegu bata ndi no ngbingo gutugu nino malyalya aka. ²¹ Niyu bava-kukaki bukana beyo, botukyoku ndi, binda kava. A beyo, ba ndi kabikya be: «Mu kaki kegu bata tili!»

Yeso akausikisya batu nibo bapilyogi bangbanga (Matayo 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10)

²² Lisyé limoti, bowonisilo ba mutuu nibo bodoku ndi kotukyoku ka Yelusalema, babikya ndi be: «Yeso a na Abili kuso kaki nino ina be Belizebuli. Abili yi nino a ngama wa mambengi ma bunye. Iyi no akapa ngu yikpumyo mambengi ma bunye!» ²³ Kūwa wa, Yeso umaka ndi, utulya mozuni mi nima: «Igyonosa liki Abili kayikpumyo iyi mombukwana-daki yi?» ²⁴ Livananza la bungama bumoti kapunga kabumana luga yi, iba bungama bi nibo osyini. ²⁵ Batu ba livananza limoti kapunga kaulanana luga kabu, iba livananza li nilo oponzikonini. ²⁶ Kika neki ni Abili akabumana na iyi mombukwana-daki yi bikpe, kibananaga, ngu kaki kakwananigu kaidukulogo. Luki limoti, iko mulibo mi.

²⁷ Gutugu mutu bemoti aka kakwananigu kaingyo ka ndabu ko tutungyo katupa lingama kaki ni kanagwigu mbeyi, akanda. ²⁸ A lingunu, nakamubikya ambe: Kunzi upilyatu ndeke bambanzu bunye, na mosikoni masi nimo basikaga. ²⁹ Luki limoti, mumbanzu kasikaga Limbengi-Lotu, kikigu ndeke na mupilya gutugu ikii aka, kye bunye bi nibo ika wa aka wa kadwe ka benze na benze.»

³⁰ Yeso a ndi kanzinilya bowonisilo ba mutuu beyo, kye babikya ndi be: «A na limbengi la bunye.»

Livananza la lingunu ka Yeso (Matayo 12:46-50; Luka 8:19-21)

³¹ Kūwa wa, amaki na bamamaki Yeso bodoku ndi. Bamaga ndi kunzi, batika mutu bemoti kamaka. ³² Ambaza ka bambanzu a ndi wakiko, akungulini Yeso bikululu, babikya kūwa ndi be: «Amaku na bamamaku ba kunzi ku, bakaukisa.» ³³ Yeso usikisya ndi be: «Mama ni wani? Bomika-mama ni ba iki?» ³⁴ Kumbuso yi, unda ndi batu nibo ba ndi ni bakungulini wa bizumuuu, abikya ndi be: «Mama na bomika-mama, niba. ³⁵ A beyo, bomika-mama na mama, ni mutu wasi nino agyaga sipananiso ko Kunzi.»

4

Yeso akatwa lizuni ka mukukuna (Matayo 13:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Yeso apunga bata ndi kapá mutiwi ni a ka kpolo-kpolo wa ibombu ya Galilaya. Ambaza mudingi kugbe ka bambanzu asingyoku ndi. Kūwa wa, adaka ndi ka ingbolo

† 3:17 3:17 Bomika ngbangbata: Yeso aluka ndi Yakobo na Yuani beyo ko bulya dya.

yidingi, iko. Ingbolo yi a ndi ka limbengi lo libo, na bambanzu ba ndi kubi, buwobi no libo. ² Yeso arunga ndi kauwonisilo makpamuka makpa pisi ka mozuni. Kaso wa mutiwi kaki, a ndi kaubikya be: ³ «Hukononi! Mutu bemoti inda ndi kakuna* mupunga ko tiko. ⁴ Niyo a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyukaga ko pisi. Bombu bodoku ndi, balya. ⁵ Masolo magogo anyukaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegua ndi na litombu lakpa. Niyo abaka ndi bigala-gala kye litombu kegua ndi lakpa wa. ⁶ Luki limoti, niyo moni osumbo, awisiya, umilaga kye lyo yi kigwinanagu ndi binza ka litombu. ⁷ Masolo magogo anyukaga ndi lugo wo kpokiki. Kpokiki abaka ndi, akandaga bikpeki-kpeki ni kobukutigu. ⁸ Luki limoti, magogo anyukaga ndi ka litombu la dofo. Abaka, opingo, abukuta ndi bekaza biyuyuyu. Ikaza imoti-imoti abukutaga ndi bumo batekebe basaa, yagogo batekebe madiya na yagogo bata miya.» ⁹ Kumbuso yi, Yeso omotiloku ndi be: «Mutu yi ninu a na motili ma kukana, ukanito!»

*Ko bulya iki yo Yeso anzinaga ndi mino pisi ka mozuni
(Matayo 13:10-17; Luka 8:9-10)*

¹⁰ Niyo Yeso ite ndi mina byi na ambaza, batu nibo ba ndi na ibu pa imoti na batutumbwa tekebe na baba arunga ndi kamuusogo ko bulya mozuni. ¹¹ Usikisya ndi be: «Kunzi amumibisatu ibunu bodikidi baya Bungama kaki. Luki limoti, batu bagogo bukanaga ibu pisi ka mozuni. ¹² Kuwa wa go wa,
<Bakwanana kaanda binza,
luki limoti, ni bakegua kaina.
Bakwanana kankana binza,
luki limoti, ni bakegua kotombisyo.
Bakotombisyaga ndi,
bakwanana ndi kamigilyoku Kunzi,
Kunzi upilya bunye.>»

*Yeso akatumbulaga isi ya lizuni ka mukakuna
(Matayo 13:18-23; Luka 8:11-15)*

¹³ Kumbuso yi, Yeso ubikya bata batu nibo ba ndi wa be: «Makegua kotombisyo isi ya lizuni li nili! Makwanana kuwa kotombisyo besi baya mozuni magogo liki? ¹⁴ Mukakuna akakuna Likpamuka ko Kunzi. ¹⁵ Batu bemoti-bemoti ba abe kpoko-kpoko wo pisi ka Likpamuka ko Kunzi anyukaga ndi mino. Bukanagatu, luki limoti Abili odoku bigala, anyo Likpamuka li nilo ikuni kaso kabu. ¹⁶ Bagogo ba abe pa ya ngyengye niyo kegua ndi na litombu lakpa. Niyo bukanaga Likpamuka ko Kunzi, bogwi na magyagya bigala-gala. ¹⁷ Luki limoti, Likpamuka li nilo kikogigu no lyo kaso kabu, bogwigo ko ngbinga makede aka. Niyo bukpeki-kpeki na yigyogyiso usilyogo mino ko bulya Likpamuka ko Kunzi, batukya bikwa ka baya. ¹⁸ Bagogo bata ba abe pa yo kpokiki ka bakuna ndi mino masolo magogo. Bukanagatu Likpamuka ko Kunzi, ¹⁹ luki limoti, bukpeki-kpeki ba obili, musasa ma lingama na musasa magogo dididi akandaga Likpamuka li nilo kaso kabu bikpeki-kpeki ni kopigu bumo. ²⁰ Ka mulifo, batu bagogo ba abe litombu la dofo ka masolo magogo anyukaga ndi mino. Bukanaga Likpamuka ko Kunzi, babailya, abukuta bumo. Batu ba baya bi bemoti-bemoti babukutaga bumo batekebe basaa, bagogo batekebe madiya, bagogo bata miya.»

*Yeso akatwa lizuni la tala
(Luka 8:16-18)*

²¹ Kuwa wa, Yeso ubikya bata ndi be: «Bakatunagigu tala kye bagbukumisiyi na mumbi ikani babisi kusyokoto. Luki limoti, babisaga kugu, ka pa niyo babisogo mino.

* **4:3** 4:3 kakuna: Ka Izaleli bomisyaga ndi ibu masolo mumisyo. **4:12** 4:12 Wanda ka Isaya 6:9-10.

²² A beyo, lasi nilo a lakisuma imibisikosatu ndeke, na lasi nilo a ko dikidi ipupisa bingbanganya. ²³ Mutu kika na motili ma kakana, ukanito!»

²⁴ Yeso ubikya bata ndi be: «Eee, wiminyonito se na likpamuka nilo makaukana lo! Mufongoni beyo mugyaga mino bengeri, Kunzi amumigisya ndeke ifunu mufongoni begayo, na bamumatilya bata kakitaga. ²⁵ A beyo, mutu yi nino a no luki, bamatilyatu bata. Luki limoti, mutu yi nino kegū no luki bakupya gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaika nolu.»

Lizuni lo bumo niyo ibakilyaga ni iyu aka

²⁶ Yeso obikyoku ndi bata be: «Bungama ko Kunzi a mufongoni abe mutu nino akana ndi masolo ko tiko kaki. ²⁷ Alalaga ndi bipe no biti, anozuzuka masye masi. Ko ngbingo yi nino, tiko anabaka, malili anopingo ni aluku no kegū kaiba be akabaka liki. ²⁸ Litombu yikaka aka lo obokisaga malili, apungaga mbeyi mapaku mi, kumbuso yi ikaza, ka mulibo bumo yingata kugu wa ikaza. ²⁹ Ngbingo yi nino mupunga atana mino, apunga kabuulyo kye iko ni ngbingo mubuulyo itulyonini.»

Yeso akatwa lizuni la libumo likede (Matayo 13:31-32, 34; Luka 13:18-19)

³⁰ Kumbuso yi, Yeso obikyoku bata ndi be: «Takwanana kokingyasa Bungama ko Kunzi na iki? Tokingyasa piye na lizuni tino? ³¹ A abe libumo likede nilo bakunaga, ikaga likede kugbe kakitaga bumo yasi ya obili. ³² Luki limoti, opingo kuwa, ita sibukuso sidingi kakitaga bukoto tasi to tiko. Abaka tabi yakpaku, bombu bagya bandabu kabu kugu yi, biko kaigbuka ka kululuko kwi.»

³³ Yeso utiwaga ndi bambanzu pisi ka mozuni dididi beyo ka nima. Utiwaga ndi beyo kye bakwananito kotombisyo. ³⁴ Unzinyaga ndi pisi ka mozuni aka. Luki limoti, niyo bikaga ndi asi na babibya kaki aka, utumbulyaga ndi makpamuka masi.

Yeso opomilyini mbumbo (Matayo 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵ Na bugogo ba lisyē li nilo aka lo, Yeso ubikya babibya kaki be: «Tozobini kusyaku.» ³⁶ Basa kuwa ndi ambaza ka bambanzu, babibya baga ndi pa imoti na Yeso ka ingbolo yidingi niyo a ndi mino. Bengbolo bayidingi-dingi bayagogo atu ndi goni buwobi na ibu wa. ³⁷ Mbumbo yapu kugbe odoku ndi bigbututu, mubaka apunga kokotukosaga libo ka ingbolo yi niyo, ingbolo apunga ndi komwaga libo. ³⁸ Luki limoti, Yeso a ndi miso ya kumbusa wa ingbolo, mulala bipe, mu ka apibu. Babibya kaki babanda ndi, babikya be: «Muwonisilo, tanolumwogo, nilo kegū gutugu iwe kaudwiso limbengi aka?»

³⁹ Niyo Yeso ozuzuko, apamilya ndi mbumbo, abikya libo be: «Daka! Pila bipisiii!» Kuwa wa, mbumbo adakilya ndi, pa aka ndi linganu biwo. ⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino kabanga? Makegu neki mbeyi na baya kadwe moni na buwanu?» ⁴¹ Luki limoti, babibya babanga ndi kugbe. Bapunga ndi kausono be: «Inguo ya mumbanzu tino piye mu? Gutugu mbumbo aka no libo akamukana!»

5

Yeso ahukusini mutu wa limbengi la bunye (Matayo 8:28-34; Luka 8:26-39)

¹ Kumbuso yi, Yeso na babibya kaki badwe ndi kusyaku wagogo wa ibombu ya Galilaya, ku ka Bagelasi. ² Niyo Yeso osya ndi ka ingbolo, wa aka wa, mutu bemoti nino a ndi na limbengi la bunye, opupoku ndi ka bekunde, asilya ndi. ³ Ikaga kuwa ndi iyi ka bekunde aka. Gutugu mutu bemoti aka kakwananagigu ndi bata kagwi, ikani kamakya ka kpaku. ⁴ A beyo, magu kaki ikaga ndi bongbinga basi ka kpaku,

mabokũ mukanda na selegeni bingbufu. Luki limoti, itinaga ndi baselegeni bi nibo bitututu, ulaga krukru yi niyo yasi. Kikogigu ndi na mutũ bemoti ninũ akwananaga ndi kagwigo. ⁵ Bongbingo basi, biti na lisyẽ, ikaga ndi kaamama bigbagbagba ka bekunde na ka bangũpa, anapamikanaga, anikũ bapwayi na matamũ.

⁶ Niyo aminoku Yeso asi byi aka, opikitoku, ogwo na moli bikpwu kambwa kaki, ⁷ apamikana bẽ: «Yeso, Miko-Kunzi ninũ Kũgũ-Kũgbe, nilo kusu na ibunu opukogi bunĩ? Kikiliki ko lino ko Kunzi, wakegyogyisonitogũ baka!» ⁸ A ndi kanzina bẽyo kye Yeso a ndi ni obikyini bẽ: «Limbengi la bunyẽ, pupo ka alũkũ yi nimũ!» ⁹ Kũwa wa, Yeso amuusa ndi bẽ: «Wina bun?» Asikisya bẽ: «Nina bẽ <Ndube>, kye ta budingi.» ¹⁰ Itatanaga ndi na Yeso kũgbe bẽ kokpumyonitogũ baka mambengi ma bunyẽ mi ninũ kunzi wa mugĩ mi ninũ.

¹¹ Ambaza mudingi ka bangũya a ndi kalyalya ka ngũpa wa. ¹² Mambengi ma bunyẽ itatanaga ndi na Yeso bẽ: «Titikano baka kũso ka bangũya bi niba, tisilya pisi kogulya kũso kabũ.» ¹³ Yeso asilya ndi mambengi ma bunyẽ pisi, opupa kũwa ndi, ogulya ka bangũya. Kũso wa ambaza, bangũya ba ndi banda belofũ baba. Bongbutukana kũwa ndi ko dida wa ngũpa kadwe ko libo lidingi, bolumwogo.

¹⁴ Bobubulyo ka bangũya baga ndi mbangũ kapága mongoni mi ninũ ka gũdũ na ko giyo. Bambanzũ bodoku ndi kaina nilo igyonosa ndi lo. ¹⁵ Niyo bosila buwobi na Yeso, bamina ndi mutũ yi ninũ a ndi na mambengi ma bunyẽ nũ mukuliko, ni imokisyini kutuko, mũpũla binza bipiii. Batũ bi nibo babanga ndi kũgbe. ¹⁶ Nibo bina ndi nilo igyonosa ndi lo, butumbulyogoku batũ bagogo: iki nilo asilya ndi alũkũ yi ninũ a ndi na mambengi ma bunyẽ nũ, na iki nilo usilya ndi bangũya.

¹⁷ Kũwa wa, bapunga ndi kaitatanaga na Yeso bẽ opupino baka ka litombũ kabũ. ¹⁸ Ngbingo yi ninũ Yeso a ndi mino kadaka ka ingbolo, mutũ yi ninũ a ndi na mambengi ma bunyẽ nũ itatanaga na Yeso bẽ bagano baka pa imoti na iyi. ¹⁹ Yeso akya, luki limoti, abikya ndi bẽ: «Wiga kũ kakũ, ka livananza kakũ, utumbulyogoku likpamũka lasi nilo Mombukwono-dosu ugyilyi, na bẽyo ukwilyi mino kumbu.» ²⁰ Alũkũ yi ninũ imagalya ndi, apunga ndi kabikyaga nilo Yeso agyilya ndi ka iwili ya Bagũdũ-Tekẽbẽ. Nokũ udika ndi batũ basi bide.

*Yeso ahukusini muka bemoti, abililisa goni mika Yailo
(Matayo 9:18-26; Luka 8:40-56)*

²¹ Niyo Yeso azaba bata ndi ka ingbolo kũsyakũ wa Galilaya, ambaza mudingi ka bambanzũ amũmũkana ndi buwobi na iyi wa. A ndi wakamaga ka kpolo-kpolo wa ibombu wa. ²² Ngama bemoti wa ndabũ ya malũmba ka Bayuda ninũ ina ndi bẽ Yailo, osiloku ndi goni wa. Niyo amina Yeso, ogwo kambwa kaki, ²³ itatanaga ndi na iyi kũgbe, anabikya bẽ: «Mikami mũsika yi a buwobi kosisa limbengi. Kikiliki, dokuno baka kabisilya mabokũ, kye ahũki, isisilaga na obili.»

²⁴ Kũwa wa, Yeso baga ndi na iyi. Ambaza mudingi a ndi kabibya bingbooo, amotosya bikpwo.

²⁵ Kũso wa ambaza wa, a ndi na muko bemoti ninũ bangũ apupaga ndi katũkya byanga tekẽbẽ na bĩba. ²⁶ A ndi ni igyogyisini kũgbe ka mabokũ ka bamunganga. Ama ndi mukumbo kaki masi bingbufu ka bukũto, luki limoti bangũ idukulogo kopupo aka. ²⁷ Niyo muko nũ ukana mongoni ka Yeso, ogulya ndi ka ambaza, kumbuso ka Yeso, avila mũ ma kutuko kaki. ²⁸ A bẽyo, a ndi katamanaga bẽ: «Nakavila gũtũgũ kutuko kaki aka, nahũkatũ.»

²⁹ Niyo aka yo avila kutuko ka Yeso, bangũ asa ndi kapupo wa aka wa, imũkana ndi binza. ³⁰ Ko ngbingo yi ninũ aka nũ, Yeso imũkana ndi bẽ ngu apupini mino. Oyikana kũwa ndi ka ambaza ka bambanzũ, uusa bẽ: «Wani piye nũ ovili kutuko kami?»

³¹ Babibya kaki basikisya ndi be: «Wakegu mbeyi kaina beyo ambaza umotosi mino bikpwo bene? Wa piye bata kauuso liki be: «Wani no evili?»»

³² Luki limoti, Yeso ikwe ka bakpolo-kpolo kaki kye amini mutu yi nino agya ndi beyo. ³³ Niyo muko yi nino iba likpumuka nilo asilya ndi, apunga ndi kaguguma na kubangaku. Odoku kuwa ndi kogwa kambwa ka Yeso, atumbulyaga likpumuka lasi ka bungbingbili. ³⁴ Yeso abikya be: «Mikami, baya kaku uhukusini. Waga na maziyo, woukini.»

³⁵ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka no, bambanzu botukyoku ndi ku ka ngama wa ndabu ya malumba ka Bayuda, babikya be: «Mikaku osisini limbengi. Wa se piye bata kadomiso Muwonisilo ko bulya iki?» ³⁶ Luki limoti, Yeso kobisagu ndi limbengi ka likpumuka li nilo, abikya ngama no be: «Wakobongonitogu! Wika na baya aka!» ³⁷ Yeso kapagu ndi kaında na batu bagogo kiki asi Petele aka, Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. ³⁸ Bosila kuwa ndi ka ndabu ka ngama Yailo. Ku beyo, Yeso atakanya ndi ipumbu, bambanzu banagamana na banakugwaga. ³⁹ Ingya ndi, abikya be: «Ko bulya iki yo mo mino kapá ipumbu na kagamana bene? Miki kegú mukwo, luki limoti, a ka toto.» ⁴⁰ Batu bi nibo batiba ndi bikyaaa.

Luki limoti, Yeso upupisisa ndi basi kunzi. Ava ndi abaki miki, amaki se kuwa babibya kaki basaa bi nibo, ogulya ku miki a ndi mino. ⁴¹ Agwi kubokuko, abikya ndi be: «Talita kumu» isi yi be: «Mikya basika, nakaabikya ambe, zuzuko!» ⁴² Ko ngbingo yi nino aka no, miki no amaga ndi, apunga kakpakyana. A ndi na byanga tekebe na bifa. Nokú udika ndi bambanzu bide kaina likpumuka li nilo. ⁴³ Luki limoti, Yeso aka ndi na ibu be: «Kpo kpo kpo, makatumbulyogonitogu mambanzu.» Kumbuso yi, ukpamyá ndi be: «Mupóni luki lilya.»

6

Batu ba Nazaleti bakegu kabinkyana Yeso (Matayo 13:53-58; Luka 4:16-30)

¹ Yeso atukya ndi ka pa yi niyo, ında ndi ku opinga ndi mino, pa imoti na babibya kaki. ² Niyo Lisyé la kimumbiso itulyana, apunga ndi kapá mutuu ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Nokú udika ndi bide batu budingi basi nibo ba ndi kamukana wa. Barunga ndi kauusono be: «Wani no awonisila masi mi nima? Yimibo tina yo bará ndi bene? Apunya no ngu yigya makpumuka mumbanga-mbaga bene yani? ³ Kegu mbeyi mutwo maba m? Mika Malia? Mamaki Yakobo, Yose, Yuda na Simoni? Takikogigu mbeyi pa imoti na basali kaki wanu?» Kinili bakakwananagu ndi kabinkyana.

⁴ Kuwa wa, Yeso abikya ndi be: «Mugyalandu ikaga na ibiba ka bapa bayasi, luki limoti, kikogigu na ibiba ku kabu, luga wa livanza kaki na ka ndabu kaki.» ⁵ Yeso kakwananagu ndi bata kagya likpumuka limbanga gutugu limoti aka ku beyo. Luki limoti, ubisilya ndi batu ba bokolobu bemoti-bemoti aka mafoku, bahuka ndi. ⁶ A ndi kombomboyo kye bambanzu bakegu ndi kabinkyana.

Yeso akatika batutumbwa tekebe na baba (Matayo 10:5-15; Luka 9:1-6)

Kumbuso yi, Yeso ında ndi kolingyo giyo yasi niyo buwobi-buwobi anapá mutuu. ⁷ Kuwa wa, umaka ndi batutumbwa tekebe na baba, apunga ndi katika baba-baba ni upini ngu yikpumyo mambengi ma bunye. ⁸ Ugbityaga ndi be: «Makigwinonogonitogu no luki ko pisi kiki asi muduko aka. Makavonitogu mukati, kugba, gutugu buyi aka ko fuku kunu. ⁹ Wimokisyoni bekpaku, luki limoti, makimokisyonitogu basimizi baba.» ¹⁰ Yeso ubikyoku bata ndi be: «Bakamutilya banu ka ndabu imoti bene, wikoni wa aka wa, kadwe ku kwa ku mopupo mino. ¹¹ Puponi ka bapa bayasi ku

bakamutilyigu banu mino na ku bakya banu mino kamumukana. Mibumaga libungu la magu kunu* kauwonisilo be bamukyini.» ¹² Kuwa wa, batutumbwa baga ndi kaubikyogoku bambanzu be okwononi bayikosi obili kabu ko Kunzi. ¹³ Bokpumya ndi mambengi ma bunye makpu, bugbodyaga ndi goni batu ba bokolobu budingi molingo, banahuka.

*Kukwaku ka Yuani-Mubatizai
(Matayo 14:1-12; Luka 9:7-9)*

¹⁴ Ngama mudingi beyo ka Elodi Atipasi ukana ndi mongoni ka Yeso, kye lino kaki a ndi na ibiba pa yasi. Batu bemoti-bemoti ba ndi kabikya be: «Yuani-Mubatizai no opupiku ka babili! Kinili, a kuwa no ngu kagya makpumuka mumbanga-mbanga.» ¹⁵ Batu bagogo be: «Iliya no.» Bagogo bata be: «A mugyalandu bemoti abe bemoti ka bogyalandu bandeli.» ¹⁶ Luki limoti, niyo Elodi ukana mongoni mi nimo, abikya ndi be: «Kegu Yuani nino nakusisa ndi mu no opupiku bata ka babili!» ¹⁷ A beyo, iyi Elodi no akpamya ndi be bagwi Yuani, bamakya ka boloko. Likpumuka li nilo igyonosa ndi kye Elodi ava ndi Elodia. Elodia a ndi muko mamaki nino miki yi beyo ka Filipi. ¹⁸ Yuani a ndi kayoyisa ngama Elodi be kokwononigu kava muzyaki. ¹⁹ Niyo Elodia ina beyo, abisa ndi Yuani no yoko, a ndi kapa kamwisiso. Luki limoti, kegu ndi wakinisono no pisi yi, ²⁰ kye Elodi abangagatu ndi Yuani. Ibagatu ndi goni be a matu wongbingbili na wotu, na ikaga ndi kabuulyogo. Ngbingo yi nino Elodi amukanaga ndi mino, tamanaga kaki amisikanaga ndi bingbwi, luki limoti apaga ndi kamukana aka.

²¹ Lisye limoti, Elodia inisana ndi no pisi yanza kamwisiso Yuani. A ndi lisye lo dumo yitomosyo yibukuta ka ngama Elodi. Iyi Elodi alyisa ndi dumo, umaka kuwa bangama kaki nibo bagyaga ndi na ibu ligubo, bangama ka basuda na bambanzu budingi-dingi ba Galilaya. ²² Mika Elodia nino musika yi ingya ndi ka ndabu, apunga kobino. Mobino kaki abosila ndi ngama Elodi na batu basi nibo umaka ndi ko dumo. Ngama abikya kuwa ndi musika no be: «Ikunga luki lasi nilo wakapa, nupatu.» ²³ Kumbuso yi, akulya ndi silika be: «Nupatu luki lasi nilo wekunga, gutugu kika kagbanana bungama kami lugo aka.» ²⁴ Kuwa wa, musika yi nino opupa ndi, inda kamuusa amaki be: «Nakungi luki tino?»

Amaki asikisya ndi be: «Kunga mu ka Yuani-Mubatizai.»

²⁵ Musika no iga ndi bigala-gala ku ka ngama, abikyoku be: «Nakapa ambe ipa mbiya-mbiya wanu mu ka Yuani-Mubatizai ka papi.» ²⁶ Ngama alya ndi kumbu kugbe. Luki limoti, kakwananagu ndi bata kakya ko bulya silika nino ako ndi kambwa ka batu nibo umaka ndi ko dumo. ²⁷ Atika kuwa ndi bigala-gala suda kaki bemoti nino abuulyaga ndi, akpamya be akuku Yuani-Mubatizai mu. Aluku no inda ndi ka boloko, akoku ndi mu. ²⁸ Kumbuso yi, odoku ndi nomu ka papi, apa musika yi nino. Musika yi nino apoku ndi amaki. ²⁹ Ngbingo yi nino babibya ka Yuani bukana ndi mino mongoni mi nimo beyo, bobinikoku ndi manda kaki, bolumba ndi.

*Yeso ulyoyisini bambanzu elfu kubukumuti
(Matayo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yuani 6:1-14)*

³⁰ Niyo batutumbwa bigononoku ndi buwobi na Yeso, batumbulyaga ndi makpumuka masi nimo bagya ndi, na mutiwi masi nimo bapa ndi. ³¹ Yeso abikya ndi be: «Togoni mbeyi ibusu aka bikedde ka pa niyo mumbanzu kegu mino, mimumbisoku.» Abikya ndi beyo kye bambanzu budingi kugbe basilyogoku ndi, banaga. Babibya bakegu ndi gutugu no ngbingo mulyalya aka. ³² Bakida kuwa ndi asi ibu aka ka ingbolo bapunga kaında ka pa niyo mumbanzu kegu ndi mino. ³³ Luki

* **6:11** 6:11 Kaibumaga libungu la magu: Yigya yi niyo owonisilaga ndi be batu ba mugu bakutilyigu babibikya ba Mongoni Manza. Wanda goni kaso Luka 10:11; Ligubu 13:51; 18:6.

limoti, batu budingi bumina ndi ni banaga, bumibo. Kwa wa, bambanzu ba gudu basi batinika ndi na mbangu, badikya ndi ni ibu kadwe kambwa ka Yeso na babibya kaki ka pa niyo ba ndi mino kainda. ³⁴ Niyo Yeso osya ka ingbolo, amina ndi ambaza mudingi, alya kumbu kugbe kye a ndi abe bakondolo nibo bakegu na mububulyo. Apunga ndi kaupá mutuu kugu wa makpamuka mudingi.

³⁵ Yeki ngbingo a kwa ndi ni okitogini, babibya bakpudoku ndi, babikya be: «Wanu a isa, na ngbingo okitogini goni, ³⁶ hukpama batu bi niba, baga ko giyo niyo a ka bakpolo-kpolo wanu na ka sengi niyina buwobi-buwobi wanu kailuulyo luki lilya.» ³⁷ Yeso usikisya kwa ndi be: «Hupono ni ifunu aka malili.»

Luki limoti, bamuusa ndi be: «Wakapa be tuluulyiku mukati ma bambuma miya yiba† todoku kaupá?» ³⁸ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga? Windoni mbeyi kaina.»

Niyo bondoku, basikisya be: «Ta na mukati kubukumuti na bosu baba aka.»

³⁹ Kwa wa, Yeso ukpama ndi be bulikisi bambanzu basi ka magbuta ka tonito. ⁴⁰ Bikanana ndi ka magbuta ma miya-yimoti-yimoti, na magogo ma batekebe kubukumuti kubukumuti. ⁴¹ Yeso ava ndi mukati kubukumuti na bosu baba bi nibo, ikwe kugu wa lisyé, abibisa Kunzi. Kumbuso yi, ofunonogo mukati, upaga babibya kaki pa imoti na bosu baba bi nibo be bulupyagi kwa. ⁴² Ibu basi balyalya ndi, bikutaga bikpekedé-kpekedé. ⁴³ Kwa wa, babibya bamumula ndi bodongbu baya mukati na bosu nibo basikana ndi. Otuma ndi mumbi tekebe na miba. ⁴⁴ Luga ka batu basi nibo balyalya ndi, baluku ba ndi elofu kubukumuti.

Yeso akakpakyana kugu wo libo

⁴⁵ Kumbusa yikedé, Yeso ukpama ndi babibya kaki kadaka ka ingbolo kye bazabi mbeyi ibu kambwa kusyaku wa ibombu, miso ka gudu wa Betesaida. Iyi, asikana ndi kapá ambaza ka bambanzu ligundu. ⁴⁶ Kumbusa kaupá ligundu, aga ndi kalumba ka ngupa. ⁴⁷ Niyo bugogo ogwo, ingbolo yidingi a kwa ndi ka limbengi lo libo. Yeso a ndi iyi mukaka aka kubi. ⁴⁸ Ina ndi be babibya kaki ba ndi na bukpeki-kpeki kawo ingbolo kye avivi a ndi kautundulo kumbuso. Kwa buwobi lisyé katinikaga, bamina ndi Yeso ninu odoku nu misa ya ku ba ndi mino. A ndi kakpakyana kugu wo libo, anapa kaukitaga. ⁴⁹ Niyo bamina beyo, bakugwaga ndi kye ba ndi kasima be abili. ⁵⁰ A beyo, ibu basi baminatu ndi, botuma ndi na kubangaku bidé. Luki limoti, ko ngbingo yi ninu aka nu, Yeso ubikya ndi be: «Wikoni na liluku! Imi nu, makobongonitogu!» ⁵¹ Kumbuso yi, adaka ndi ka ingbolo pa imoti na ibu, avivi adakilya ndi. Babibya botuma ndi na ombombo bidé, ⁵² kye bakotombisyagu ndi isi ya likpamuka limbanga nilo agya ndi kugu wa mukati. A beyo, mambengi kabu a ndi bidisili.

Yeso uhukusini batu ba bokolobu ka iwili ya Genezaleti

⁵³ Ngbingo yi ninu bazaba ndi mino, bosila ka iwili ya Genezaleti, bafuma ingbolo. ⁵⁴ Niyo aka yo bosya ka ingbolo, bambanzu bamiba ndi Yeso. ⁵⁵ Bapunga ndi kolingyo iwili yi niyo yasi. Banadulyoku Yeso na batu ba bokolobu kugu wa bakalagba ka bapa bayasi ku bukanaga ndi mino be a ku. ⁵⁶ Bapa bayasi ku Yeso indaga ndi mino, iki ka sengi, ka bagudu ikani ka basoko, bambanzu babisilyaga ndi batu ba bokolobu kunzi. Ibu batu bi nibo bitatanaga ndi na Yeso be batu ba bokolobu bavilino baka gutugu mu ma kutuko kaki aka. Na batu basi nibo bavilaga ndi, bahukagatu ndi.

7

Yeso akanzina ko bulya yigya ka batite ndi (Matayo 15:1-9)

† 6:37 6:37 Ko ngbingo ka Yeso, ambuma bemoti ikaga ndi mukalya ma lisyé limoti ka mugya-ligubo. Wanda goni ka Matayo 20:2.

¹ Lisye limoti, Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti nibo botukyoku ndi ka Yelusalema, bamumukana buwobi na Yeso. ² Bamina kuwa ndi babibya kaki bemoti-bemoti ni banalyalya na maboku ma mokoku, isi yi be ni bakisukusigu kabyenene na yigya ya kanisa kabu. ³ A beyo, Bafalisayo na Bayuda basi babangagatu ndi yigya ka batitabu niyo akungaga ndi be bisukusi maboku binza* kambwa kalyalya. ⁴ Ngbingo yi nino bigononogoku ndi mino ka soko, bakalyalyagigu ndi ni bakisukusigu maboku. Bobibisagatu ndi goni yigya yagogo dididi niyo ka batitabu mudongoni abe kausukusa bakopo, bambike na basani ba bangweyi.

⁵ Kuwa wa, Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu bamuusa ndi Yeso be: «Ko bulya iki yo babibya kamu bakabyegigu mino ibu yigya ka botitosu? Wina mbeyi, bakalyalya na maboku ma mokoku aka!» ⁶ Yeso usikisya ndi be: «Bugyalandu ka Isaya a ndi ba linganu kugu kunu. Ma batu ba kuboboku, mudongoni beyo okpikaga ndi mino be: <Batu bi niba babikyaga be babangagatu, luki limoti, beminaga payaya.»

⁷ Malumba nimo bagyaga a ma payaya,
a beyo, mutuu kabu,
ikaga asi yigya ka bambanzu aka»

⁸ Makaasa mutuu ko Kunzi, maniguma ka yigya ka bambanzu.»

⁹ Yeso ubikya bata be: «Masaga mutuu ko Kunzi ko bulya yibuulyogo yigya kunu aka. ¹⁰ A beyo, Musa abikya ndi be: <Mubanga abaku na amaku.> Omotiloku be: <Mumbanzu kagbusya abaki ikani amaki, okwononi bamwi.> ¹¹ Luki limoti, ibunu mabikyaga be: Mumbanzu kabikya abaki ikani amaki be: <Luki nilo nakwanano bi nolu kausingyo a kolobani.> Isi yi be <apepe ko Kunzi,> ¹² kabikya beyo, makakpamyama mutuu yi nino be kobinikonitogu buti ka abaki ikani amaki. ¹³ Kinili, molimogo likpamuka ko Kunzi pisi kapanana yigya ka botitonu. Managya goni makpamuka magogo dididi abe nimo.»

*Luki nilo apataga mumbanzu
(Matayo 15:10-20)*

¹⁴ Kuwa wa, Yeso alikya bata ndi ambaza ka bambanzu, ubikya be: «Ibunu basi, imukononi, motombisyo binza likpamuka li nili: ¹⁵ Kegu na likpamuka la kunzi nilo kingyo kuso ka mumbanzu, akwanana kaputa. Luki limoti, nilo akwanana kaputa mumbanzu, a luki li nilo opupogo ka limbengi kaki. [¹⁶ Nino apa kaukana, ukana.]»

¹⁷ Ngbingo yi nino Yeso atukya ndi mino buwobi na ambaza ka bambanzu, ingya ka ndabu. Babibya kaki bamuusa kuwa ndi isi ya lizuni li nilo. ¹⁸ Ubikya ndi be: «Gatugu ibunu aka, makegu neki na yimibo? Makegu kotombisyo be luki lasi la kunzi kingyo kuso ka mumbanzu akwananatu kaputa? ¹⁹ Makpamuka mi nimo kingyogigu ka limbengi ka mumbanzu, luki limoti, ka muma. Kumbuso yi, opupo, inda ka limbi.» (Pisi ka manzina mi nimo, Yeso a ndi kowonisilo be bakwanana kalya malili masi.)

²⁰ Yeso obikyoku ndi bata be: «Likpamuka nilo opupaga ka limbengi ka mumbanzu lo apataga. ²¹ A beyo, tamanaga yanye opupaga ka limbengi ka mumbanzu. Akpamyama kuwa kagya budanda, kaibo, kamwo mumbanzu, ²² kasye na muko ikani na muluku wodi, kaika na ligbugbu, kaika mudiya, kaika na bokoli, kagya bilya ikani budanda, kaika no misa mopi, kaunzinzinya bengeni, kaibinika na kaika na bungingi. ²³ Makpamuka manyenye mi nimo masi opupogo kuso ka mumbanzu, apata.»

*Wabasulia abinikyonini Yeso
(Matayo 15:21-28)*

* **7:3** 7:3 Kaisukusa maboku: Kambwa kalyalya Bayuda bisukusaga ndi ibu maboku kadwe ka mongusu kabyenene na yigya ka batitabu. **7:7** 7:6-7 Wanda ka Isaya 29:13.

²⁴ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi wa, aga ka iwili ya Tilo. Ku beyo, ingya ndi bipela ka ndaba yimoti bene. Kegu ndi kapa be bibito be a ku beyo, luki limoti, bambanzu biba ndi aka. ²⁵ Muka bemoti ninu mikaki muko yi a ndi kaigyogyiso na limbengi la bunye, ukana ndi goni mongoni ka Yeso. Muko yi ninu akpudoku ndi bigalagala, ogwo kambwa kaki. ²⁶ Kegu ndi iyi Wabayuda. Ibukuta ndi ka Foinikia ka iwili ya Sulia. Itatanaga ndi na Yeso be opupisi limbengi la bunye nilo a ndi kuso ko mikaki. ²⁷ Yeso abikya ndi be: «Husa mbeyi bomiki bikutogi. A beyo, kegu binza kava malili kabu, kaumbimbilyo benva.» ²⁸ Muko yi ninu asikisya ndi be: «Mombukwonodosu, a beyo! Luki limoti, gutugu benva aka balyagatu goni kumbo ya bamalili niyo unyakilyaga bomiki ka miza.» ²⁹ Yeso abikya kuwa ndi be: «Ko bulyo munzina mi ninu wosikisi mo, wiga ku kaku, limbengi la bunye apupini mikaku.» ³⁰ Niyo muko yi ninu iga ndi ku kaki, atakanya mikaki wakanga ni limbengi la bunye nilo apupini.

Yeso ahukusini aduka ninu a ndi goni bobo

³¹ Kumbuso yi, Yeso atukya bata ndi ka iwili ya Tilo, akitaga ka Sidona, akitanaga ka Bagudu-Tekede, igoku kuwa ndi misa ya ibombu ya Galilaya. ³² Ku beyo, badulyoku ndi na aduka bemoti ninu a ndi goni na bukpeki-kpeki bunzina. Bitatanaga ndi na iyi be abisilyi maboku kye ahuki. ³³ Yeso ite ndi na iyi katukya ka ambaza, amakya ndi bakpengbe ka motili, ibakya maboku na botikito, avila ndi lisasu ka bobo yi ninu. ³⁴ Kumbuso yi, Yeso ikwe ndi kugu wa lisyu, osiso muyukumi, abikyoku aluku nu be: «Efata» isi yi be: «Hukwikono!» ³⁵ Wa aka wa, motili ahukwikana ndi, lisasu apolimono, apunga ndi kanzina bingbanganya. ³⁶ Yeso ugbityaga ndi bambanzu be bokatumbulyogonitogu mumbanzu. Luki limoti, ngbingo yi ninu Yeso ugbityaga ndi mino beyo, bowowisa kuwa bata ndi mongoni mi ninu kugbe. ³⁷ Bambanzu bombombaya ndi bata kugbe, babikya be: «Masi ninu akagya a manza kugbe! Akauhukwo baaduka motili, anunziniso bobobo!»

8

Yeso ulyoyisini bambanzu elofu yikwanganya (Matayo 15:32-39)

¹ Lisyu lagogo, ambaza mudingi ka bambanzu amumukana ndi bata ka kpoko ka Yeso. Batu bi nibo bakegu ndi no luki nilo bakwanana ndi kalya. Yeso umaka kuwa ndi babibya kaki, ubikya be: ² «Nakauminilya batu bi nibana kumbu. Ta kuwa na ibu na masye masaa, bakegu bata no luki lilya. ³ Nakumigiso ka bakukabu na banza, nzuyi udikagatu ko pisi, kye bagogo luga kabu botukyiku bi byibyi byi.» ⁴ Babibya kaki basikisya ndi be: «Ta wanu ka isa, takwanana kainisa na malili ninu bikutaga na imu yani?» ⁵ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga?» Ibu aka ndi na iyi be: «Madiya na ika.»

⁶ Yeso ukpamyu kuwa ndi bambanzu be bikononi wasi. Kumbusa kava mukati madiya na ika mi ninu, abibisa ndi Kunzi, obunonogo, upaga babibya kaki, bugbananilyaga kuwa ndi bambanzu. Bagya ndi beyo aka yo. ⁷ Batu ndi goni mino na bomikya bosu bakede. Yeso abibisa ndi Kunzi ko bulya bosu bi nibo, ubikya ndi babibya kaki be bulupyagi goni. ⁸ Bambanzu basu balyalya ndi, bikutogo bikpekede-kpekede. Kumbuso yi, babibya bamumula ndi bodongbu baya mukati na bosu nibo basikana ndi, botumisa mumbi madiya na ika. ⁹ Wina se, bambanzu nibo balyalya ndi, ba ndi banda elofu yikwanganya. Kumbuso yi, Yeso upa ndi ligandu kaiganana ka bakukabu. ¹⁰ Kolipyagu bata, Yeso na babibya kaki badaka ndi ka ingboko yidingi, бага ka iwili ya Dalamanutu.

Bafalisayo bakungini Yeso likingyosi (Matayo 16:1-4)

¹¹ Bafalisayo basilyoku ndi Yeso, bapunga ndi na ibu bodongoso kakisa kabo be ugyilyi likingyosi kotukyoku kugu wa lisyε. ¹² Yeso alya ndi kumbu kugbe ka limbengi, obikyoku be: «Ko bulya iki yo batu ba lisyε li nili bo mino kakunga likingyosi? A lingunu, nakamubikya ambe, bakinigu ndeke gutugu limoti aka!» ¹³ Kumbuso yi, usa ndi, adaka ndi bata ka ingbolo, bazaba kusyaku wagogo wa ibombu.

*Yigya ka Bafalisayo na niyo ka Elodi
(Matayo 16:5-12)*

¹⁴ Babibya ba ndi ni bobusolini kava mukati. Ba ndi nomu mumoti aka ka ingbolo. ¹⁵ Yeso upa mutuu be: «Wiminyonito na kuboboku ka Bafalisayo na yigya ka Elodi. A beyo, yigya kabu a mufongoni abe sibukaso niso ofulisaga mukati.» ¹⁶ Babibya bapunga ndi kanzina luga kabu kye bakegu ndi na mukati.

¹⁷ Yeso undunga ndi, umuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino kaidomiso na tamanaga be makegu na mukati? Makegu mbeyi kotombisya likpumuka? Makanibigu mbeyi likpumuka? Mambengi kunu a neki bidisili aka? ¹⁸ Ma no miso, makegu kaina? Ma na motili, makegu kaukana? Makegu katamana, ¹⁹ ngbingo yi nino nobunanaga ndi mino mukati kubukumuti, nulyolyisa bambanzu elfu kubukumuti? Motumisaga ndi mbiyo yinga na bodongbu nibayo asikana ndi?» Basikisya ndi be: «Tekere na miba.» ²⁰ Yeso uusoku bata ndi be: «Ngbingo yi nino nobunanaga ndi mina mukati madiya na ika, nulyolyisa bambanzu elfu yikwanganya, motumisa ndi mumbi minga na bodongbu nibayo asikana ndi?» Bosikisya ndi be: «Madiya na ika.» ²¹ Yeso ubikya kuwa ndi be: «Makonotombisigu aka?»

Yeso ahukusini mutuu wo kolobu ya mamomo

²² Yeso na babibya kaki bosila ndi ka Betesaida. Ku beyo, badulyoku ndi na mutuu wa kolobu ya mamomo, bitatanaga na iyi be avili. ²³ Kuwa wa, Yeso agwi ndi kubokoko, inda na iyi kunzi wa mug. Ku beyo, abakya ndi na botikito ko miso, abisilya maboku, amuusa ndi be: «Watu kaina luki?» ²⁴ Aluku no ikwe ndi, abikya be: «Nakamuna bambanzu, nakamuna mufongoni abe bukato, luki limoti bakakpakanya.» ²⁵ Yeso igilya ndi bata kabisilyo maboku ko miso, aluku no ina ndi bingbanganya. Ahuka ndi, apunga kotombisya makpumuka dididi. ²⁶ Yeso apa ndi ligandu kaiga ku kaki, abikya be: «Wakigonitogu bata pisi ka mug mi nimo.»

*Petele obikyini bingbanganya be Yeso ni Kilisito
(Matayo 16:13-20; Luka 9:18-21)*

²⁷ Kuwa wa, Yeso na babibya kaki бага ndi miso ya sengi niyo ikaga ndi buwobi na gudu wa Kaizalia-Filipi. Ko pisi, umuuso babibya kaki be: «Bambanzu ba piye kabikya be imi ni wani?» ²⁸ Basikisya ndi be: «Batu bemoti-bemoti babikyaga be iwe ni Yuani-Mubatizai, bagogo be iwe ni mugyalandu hliya, bagogo bata be wa bemoti ka bogyalandu.» ²⁹ Yeso umuusa kuwa ndi be: «Se kuwa ifunu, mabikyaga be imi ni wani?» Petele asikisya ndi be: «Iwe ni Kilisito.»

³⁰ Yeso ugbityaga kuwa ndi be bakabikyonitogu mambanzu likpumuka li nilo.

*Yeso akatumbulaga bulyo kukwaku no pupo kaki ka mbuku
(Matayo 16:21-28; Luka 9:22-27)*

³¹ Kumbuso yi, Yeso apunga ndi kaupá babibya kaki mutuu be: «Okwononi be Mika-mambanzu igyogyisi kugbe. Bamboke-mboku ka Bayuda, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu bakyatuu ndeke. Bamwisiso, luki limoti, kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.» ³² Yeso ubikyaga ndi likpumuka li nilo bingbanganya. Kuwa wa, Petele amaka ndi bikede, apunga kayoyiso. ³³ Luki limoti, Yeso oyikana

ndi, unda babibya kaki bizumuuu, ayoyiso Petele be: «Abili mu! Kitaga kumbusa kami! Tamanaga kaku kegū abe niyo ko Kunzi, luki limoti, a abe niyo ka bambanzu.»

Mumbanzu akwanana kabibya Yeso liki?

(Matayo 16:24-28; Luka 9:23-27)

³⁴ Kumbuso yi, Yeso amaka ndi ambaza ka bambanzu pa imoti na babibya kaki, ubikya be: «Mumbanzu kapa kebibya, okwononi imuyi iyi mombukwana-daki yi bikpe, abinika musalaba kaki, apunga kebibya. ³⁵ A beyo, mumbanzu kapa kabuulyogo obili kaki, aputikosatu obili yi nino. Luki limoti, nino aputikosa ndeke obili kaki ka mombukwana-daki yi ko bulya Mongoni Manza, abuulyagatu. ³⁶ A na izangiya tino mumbanzu kainisono na lingama lasi la obili ni aputini obili kaki? Iki yo akwanana kapa bata kye ahukusi obili kaki? ³⁷ Kegū no luki gutugū limoti aka nilo mumbanzu akwanana kakalya ko bulya yihukuso obili kaki. ³⁸ Mutu wasi nino imukanaga suni ko bulya kami na ko bulya likpamuka kami, ko misa ka batu ba lisyeli nili, nibo ba abe badanda, banye na bakamibigu goni Kunzi. Imi, Mika-mumbanzu aminyilya ndeke goni suni begeyo wa odoku ndeke mino ka ibiba ka Abaki pa imoti na bamalaika botu.»

9

¹ Yeso ubikyoku ndi bata be: «A lingunu, nakamubikya ambe, bambanzu bemoti-bemoti luga kunu wanu, bakokwigu kani bakaninigu Bungama ko Kunzi kodoku no ngu.»

Miso ka Yeso igomosyonini

(Matayo 17:1-13; Luka 9:28-36)

² Kumbusa wa masye madiya, Yeso ava ndi Petele, Yakobo na Yuani, baga ndi na ibu aka bikedde kugu wa ngupa yikungu kugbe. Ku beyo, misa ka Yeso igomosyana ndi kambwa kabu. ³ Botu kaki obuba ndi biwenge-wenge kugbe. Kegū na mumbanzu gutugū bemoti aka ka litombu lasi nino akwanana kobubiso botu beyo. ⁴ Kuwa wa, babibya basaa bi nibo bamina ndi Hliya na Musa bigbututu ni bananzina na Yeso. ⁵ Petele aka ndi na Yeso be: «Muwonisilo, a binza ibusu kaiko wanu. Topiki bangbangba bayisaa: niyo kaku, niyo ka Musa na niyo ka Hliya.» ⁶ A beyo, Petele a ndi kanzina ni kegū kaiba be akabikya bu. Ibu na bawai-daki baba ba ndi ni botumini na ombombo bidde. ⁷ Ikuba odoku ndi, utikyo ibu basi na kululuko. Liyu kotukyoku ka ikuba imoti bene, abikya ndi be: «Mikami mupaka nimu. Mumukononi iyi aka!» ⁸ Ko ngbingo yi nino aka no, babibya bikwekwe ndi, luki limoti ni bakaminigu bata mumbanzu. A kuwa ndi asi Yeso aka mukaka pa imoti na ibu.

⁹ Niyo ba ndi kosyoku ka ngupa, Yeso ugbityaga ndi be: «Kpokpokpo, makatumbulyogonitogu mumbanzu likpamuka li nilo mini lo, kadwe ku kwa ku Mika-mumbanzu opupo banu mino ka mbuku.» ¹⁰ Ibu bobuulya ndi likpamuka li nilo ka mambengi aka. Luki limoti, bapunga ndi kauusono be: «Izi yi zuzuko ka kukwaku ni iki?»

¹¹ Kumbuso yi, babibya samuusa ndi Yeso be: «Ko bulya iki yo bowonisilo ba mutuu babikyaga mino be: «Okwononi Hliya igiku mbeyi?»» ¹² Yeso usikisyoku ndi be: «A beyo, Hliya igiku mbeyi, obungusyaga makpamuka masi. Luki limoti, ko bulya iki yo ikpikaga goni mino ko Mobiso Motu be okwononi Mika-mumbanzu igyogyisi kugbe, bamina payaya? ¹³ Luki limoti, nakamubikya ambe Hliya odoniku ndi, bambanzu bagya beyo ba ndi mino kapa, mudongoni begeyo Mobiso ikpikaga ndi mino ko bulya kaki.»

Yeso ahukusini miki bemoti wa limbengi la bunye

(Matayo 17:14-21; Luka 9:37-43)

¹⁴ Niyo Yeso pa imoti na babibya basaa bi nibo bosila ndi buwobi na babibya bagogo, bamina ambaza mudingi ka bambanzu ukungulini bikululu. Bowonisilo ba mutuu bo ba ndi na ibu ka bodongoso. ¹⁵ Niyo aka yo bambanzu bamina Yeso, bombombaya ndi kugbe, binda mbangu kamuuso. ¹⁶ Yeso umuusa ndi be: «Makagya na ibu bodongoso kugu wa likpumuka tino?»

¹⁷ Mutu bemoti luga wa ambaza asikisya ndi be: «Muwonisilo, nudulyiku no mikami muluku yi nino a na limbengi la bunye. Limbengi la bunye li nilo aitisoni bofo. ¹⁸ Ayungogo pa yasi, anabumya bingoma-ngoma, ofu anatumo ka munoku bide, anilya manzu, umilaga bikokolo-kokolo. Nitotonogi bi na babibya kaku ambe bokpummyino baka limbengi la bunye li nilo, luki limoti ugyagya.»

¹⁹ Yeso usikisya ndi be: «Eeze ifunu, livanza la masye mi nima makegu na baya, ma bunye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti na ifunu bongbinga binga? Nakwanana kapila buzu kunu bongbinga binga? Doku neki na iyi.» ²⁰ Badulyoku ndi na iyi. Niyo limbengi la bunye li nilo amina Yeso, ayunga ndi miki no no ngu, ogwo bingoma, okpungbukonogo bikpungbulu-kpungbulu kani ofu anapupo ka munoku. ²¹ Yeso amuusa ndi abaki miki yi nino be: «Likpumuka li nili apunga ndi na iyi ngbingo tino?» Asikisya be: «Katukya ndi ka limiki kaki aka. ²² Ngbingo wagogo, limbengi la bunye li nili agwisosogo ko buku ikani ko lilo kakisa kamwo. Luki limoti, kika ni wakwananatu kagya luki, kikiliki, tisingyano baka!»

²³ Yeso abikya ndi be: «Ko bulya iki yo wobikyi mina be: «Kika ni wakwananatu kagya luki?» Kunzi akwanana kagya makpumuka masi ka mutuu nino a na baya ku kaki.»

²⁴ Wa aka wa, abaki miki no abikya ndi na liyu lapu be: «Nobinikyonini! Isingyano baka kye baya kami a yikede!»

²⁵ Niyo Yeso ina be ambaza mudingi ka bambanzu okomumukonoku aka, apamilya kuwa ndi limbengi la bunye li nilo, abikya be: «Limbengi la bunye li nilo aitisogo bofo ikani aduka, pupo kuso ka bomikya-baluku yi nima, wakamigilyonitogu ndeke bata!» ²⁶ Limbengi la bunye li nilo apamikana ndi, ayungo bata miki no no ngu kugbe, apupo kuwa ndi. Miki aka ndi bikpomboma. Bambanzu budingi aka ndi be: «okwini.» ²⁷ Luki limoti, Yeso agwi ndi kubokuko, amomoso, miki aka ndi bigba.

²⁸ Niyo Yeso ingyoo ka ndabu, babibya kaki bamuusa ndi ni bitini na ibu bikede be: «Ko bulya iki yo ibusu takokwononigu bi kokpumyo limbengi la bunye li nilo?»

²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Bakwanana kokpumyo inguo ya limbengi la bunye li nilo pisi ka malumba aka.»

*Yeso igilyini katumbulaga bulyo kukwaku na pupo kaki ka mbuku
(Matayo 17:22-23; Luka 9:43-45)*

³⁰ Yeso na babibya kaki batukya ndi wa, bakitanaga ka iwili ya Galilaya. Kegu ndi kapa be mumbanzu ibito pa niyo a ndi mino. ³¹ A beyo, a ndi kaupá babibya kaki mutuu be: «Basutatu banu Mika-mumbanzu ka maboku ka bambanzu. Bamwo, masye masaa kumbusa wa kukwaku kaki, opupoku ka mbuku.» ³² Luki limoti, babibya bakegu ndi kotombisyo isi ya munzina mi nimo, banabanga kamuuso.

*Wani no a mutuu wa ibiba luga ka babibya?
(Matayo 18:1-5; Luka 9:46-48)*

³³ Yeso na babibya kaki bosila kuwa ndi ka Kapelenaumu. Ngbingo yi nino ba ndi mino ka ndabu, Yeso umuusa ndi be: «Mo bi kagya bodongoso kugu wo luki tino ko pisi?» ³⁴ Luki limoti, babibya badakyana ndi biwo. A beyo, ba ndi kagya bodongoso ko pisi kakisa kaiba be wani no a mutuu wa ibiba kugbe. ³⁵ Kuwa wa, Yeso ika ndi, umaka babibya kaki tekebe na baba, ubikya be: «Mutuu kapa kaika wa mambwa, okwononi iki mutuu wa mulibo ka batu basi, ika goni mugya-ligubo kabu.»

³⁶ Kumbuso yi, ava ndi miki, abisa luga kabu. Niyo adungo, ubikya ndi babibya kaki be: ³⁷ «Mutu nino atilya miki abe nimu ko lino kami, etilyi imi bikpe. Na nino aketilya, ketilyigu imi aka, luki limoti, atilyi nino etikoku ndi.»

Nino kegū mumuyoniso kusu a wai-dosu
(Luka 9:49-50)

³⁸ Kuwa wa, Yuani abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo, tamini bi mutu bemoti kokpumba mambengi ma bunye ko lino kaku. To bi kapa kapakya kye kegū ka mufongu kusu.» ³⁹ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Makapokyonitogu, kye kegū na mutu gutugu bemoti aka nino akwanana kagya likpumuka limbanga ko lino kami, kumbuso yi enzinilya yanyenye. ⁴⁰ A beyo, mutu yi nino kegū mumuyoniso kusu, a wai-dosu. ⁴¹ Na mutu wasi nino amupa ndeke gutugu kopo yo libo aka kye ma batu ka Kilisito, a lingunu, nakamubikya ambe, mutu yi nino inisanatu ndeke na mukalya kaki.»

Ange, makogwonitogu ka bunye
(Matayo 18:6-9; Luka 17:1-2)

⁴² Yeso abikya ndi be: «Mumbanzu kamokysiso bemoti ka bomiki nibo bebinikyana ka bunye, okwononi kakpikila litalu lakpa ko singasu, badikita ko liba lidingi bikudumu. ⁴³ Kika ni kubokuko umokyini ka bunye, ko. A binza kugbe iwe kogulya ka obili walingunu na kubokuko kumuti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, winda kuwa ko buku ba benze na benze, ko buku nibo kolimikigu ndeke. ⁴⁴ [Ku beyo, a na batutu nibo bulyaga bambanzu, bakokwogigu. A goni no buku nibo kolimikigu ndeke.] ⁴⁵ Kika ni kuguko umokyini ka bunye, ko. A binza ku kaku kogulya ka obili walingunu na kuguko kumuti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, badikita kuwa ko buku ba benze na benze. ⁴⁶ [Ku beyo, a na batutu nibo bulyaga bambanzu, bakokwogigu. A goni no buku nibo kolimikigu ndeke.] ⁴⁷ Kika ni liso umokyini ka bunye, muko. A binza ku kaku kogulya ka Bungama ko Kunzi no liso limoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, badikita ko buku ba benze na benze. ⁴⁸ Ku beyo, «a na batutu nibo bulyaga bambanzu, bakokwogigu. A goni no buku nibo kolimikigu ndeke.» ⁴⁹ A beyo, bakongogo ndeke mutu yikaka-yikaka ko buku mufongoni beyo bobungusyogo mino malili na liniko*.

⁵⁰ Liniko a luki lanza. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki tino bata lo akwanana kondingimosogo? Wikoni na liniko kaso kunu, mika na maziyo luga kunu.»

10

Yeso akapa mutuu ko bulya yisikiso muko
(Matayo 19:1-12; Luka 16:18)

¹ Niyo Yeso atukya ndi mino wa, aga ka iwili ya Yudea, azaba ndi kasyaku wagogo wa Yolodani. Bambaza ka bambanzu bamumukana bata ndi ka kpolo kaki, apunga kaupá mutuu mufongoni beyo agyaga ndi mino. ² Bafalisayo bemoti-bemoti bodoku ndi kabobo na manzina, bamuusa be: «Ambe, mutuu kusu akpamyatu muluku kasikisa mukaki?» ³ Yeso usikisya ndi be: «Mutuu tino se mbeyi mo Musa amupa ndi?» ⁴ Ibu aka ndi na iyi be: «Musa atipa ndi mutuu be muluku akpikogi baluwa musikisa muko, kumbuso yi, akpumyo se kuwa.» ⁵ Yeso ubikya ndi be: «Amukpikilya ndi mutuu mi nimo beyo ko bulya buru ba mambengi kunu. ⁶ Luki limoti, katukya ndi ka mupunganagi, ngbingo yi nino Kunzi a ndi mino kagya obili, agya ndi muluku

^{9:48} 9:48 Wanda ka Isaya 66:24. * ^{9:49} 9:49 liniko: A likingyosi la apepe nino bapaga ndi Kunzi ni bagyini na liniko. Wanda goni ka Balawi 2:13.

na muko. ⁷ <Kinili, muluku asaga ndeke abaki na amaki, bika kuwa pa imoti na mukaki, ⁸ ibu basi baba biita nzuyi yimoti.> Kuwa wa, bakikigu bata baba, luki limoti, nzuyi imoti aka. ⁹ Yeki a beyo, mumbanzu kogbonosonitogu nilo Kunzi omotoni.»

¹⁰ Niyoy bogulya ka ndabu, babibya bamuusa bata ndi Yeso likpamuka li nilo. ¹¹ Iyi aka ndi na ibu be: «Mumbanzu kasikisa mukaki, ava wagogo, iba ogyini bilya.

¹² Muka wasi katukya mbunyaki, avye, iba ogyini goni bilya.»

*Yeso akaudukilyo bomiki babunga
(Matayo 19:13-15; Luka 18:15-17)*

¹³ Bambanzu bemoti-bemoti badulyoku ndi Yeso na bomiki be ubisilyi maboku. Luki limoti, babibya bunyakilya ndi. ¹⁴ Niyoy Yeso ina beyo, limbengi atula ndi, ubikya babibya kaki be: «Husoni bomiki boduku kunu no mino! Makupokyonitogu, kye Bungama ko Kunzi a ko bulya ka batu bi nibo ba abe ibu. ¹⁵ A lingunu, nakamubikya ambe, mutu wasi nino kabailyagigu Bungama ko Kunzi mufongoni abe miki mukede, kakwananigu ndeke kogulya mino.» ¹⁶ Kumbuso yi, udungaga ndi bomiki bo, ubisilya maboku, udukilya babunga.

*Yeso na muti wa lingama
(Matayo 19:16-30; Luka 18:18-30)*

¹⁷ Niyoy Yeso atukilya ndi ligundu, aluku bemoti adulyoku ndi mbangu, ogwa na moli kambwa kaki, amuusa be: «Muwonisilo wanza, nakwanana piye kagya bunni kainisono na obili wa benze na benze?» ¹⁸ Asikisya ndi be: «Ko bulya iki yo wo mino kemaka be muti wanza? Mumbanzu gutugu bemoti aka kegu wanza kiki ni Kunzi aka mukaka. ¹⁹ Wibagatu mutuu nima: <Wakamwonitogu mumbanzu, wakogyonito bilya, wakibonitogu, wakabukulyogonitogu mumbanzu likpamuka, wakagyilyonitogu mumbanzu bunye, mubanga abaku na amaku.>»

²⁰ Aluku yi nino asikisya ndi be: «Muwonisilo, nagyaga mutuu mi nimo masi katukya ndi ka limiki kami.» ²¹ Yeso anda ndi bizumuuu, na sipananiso sasi abikya be: «Ubwi luki limoti aka: waga, wagaba makpamuka kaku masi. Ugbananilyaga batu ba yangya buyi bi. Kuwa wa, winisana ndeke na lingama kugu wa lisyu. Kumbuso yi doku, webyoku.» ²² Luki limoti, wa aluku no ukana mino beyo, alya ndi kumbu, aga ni ongbutini bikpu kye a ndi na lingama lidingi.

²³ Yeso unda ndi babibya kaki nibo ba ndi ni bakungulini bizumuuu, ubikya be: «A yaruru ka batu nibo ba na mukumbo kogulya ka Bungama ko Kunzi!» ²⁴ Babibya bombombaya ndi ngbingo yi nino bukana mino munzina mi nimo. Luki limoti, Yeso ubikyoku bata be: «Bomikami, a yaruru kogulya ka Bungama ko Kunzi! ²⁵ A yaruru ka ngamia kakitanaga ka ngala ya musada. Luki limoti, a bata yaruru kugbe ka muti wa lingama kogulya ka Bungama ko Kunzi.» ²⁶ Niyoy babibya bukana beyo, bombomboyo bata ndi kugbe, banuusana be: «Wani se kuwa no akwanana kainisa na muhukuso?» ²⁷ Yeso unda ndi bizumuu, ubikya be: «Luki nilo bambanzu bakakwananigu kagya gutugu iki yi aka, Kunzi agyatu iyi, kye kegu no luki gutugu limoti aka nilo agyagya Kunzi.»

²⁸ Kuwa wa, Petele abikya ndi be: «Ibusu, tosoni ndi masi, tapunga kaubibya.» ²⁹ Yeso asikisya be: «A lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu kasa ndabu kaki, usa bamamaki, usa basali kaki, asa amaki ikani abaki, usa bomikaki ikani botiko kaki ko bulya kami, na ko bulya Mongoni Manza, ³⁰ katukya mbiya wanu, muti yi nino inisana na bandabu, bamamaki, basali, bamaki, bomiki na botiko kakitaga nganga miya imoti, pa imoti na igyogyiso goni. Na ka masye nimo akodoku, inisana

ndeke na obili wa benze na benze. ³¹ Luki limoti, batu budingi nibo ba kambwa bika ndeke kumbuso, na nibo budingi ba kumbuso bika kuwa ndeke kambwa.»

Yeso obikyini ka nganga ya yisaa bulya kukwaku kaki
(Matayo 20:17-19; Luka 18:31-34)

³² Ngbingo yi ninu Yeso na babibya kaki ba ndi mino ko pisi kadaka ka Yelusalema, iyi, a ndi kakpakyana kambwa kabu. Babibya ba ndi kombomboyo, na batu nibo ba ndi kabibya ba ndi na kubangaku. Yeso akida ndi ka kpolo na babibya tekebe na baba, apunga kautumbulyaga nilo asilyo banu. ³³ Iyi aka ndi na ibu be: «Takadaka ka Yelusalema. Ku beyo, basutatu Mika-mumbanzu ka bokumu-kumu na ka bowonisilo ba mutuu. Ibu, babikya banu be bamwi, basuta ka maboku ka batu nibo bakamibigu Kunzi. ³⁴ Batu bi nibo batiba banu bikyaaa, babakyaga na botikito, batina pimbo, bamwo. Luki limoti, kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.»

Yakobo na Yuani bokungini bungama
(Matayo 20:20-28)

³⁵ Kumbuso yi, bomika Zebedayo baba beyo ka Yakobo na Yuani, bakpudoku ndi Yeso, babikya be: «Muwonisilo, to bi kapa ambe tigyilya nilo takaukunga.» ³⁶ Yeso umuusa ndi be: «Makapa be namugyilyi iki?» ³⁷ Ibu aka ndi na iyi be: «Takapa ambe ko ngbingo yi ninu wika banu mino ka ibiba kaku, tilikiso buwobi na iwe, mutuu bemoti ka kumbanzikaniko kaku, wagogo ka kulekuke.» ³⁸ Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Makegu kaiba nilo makekunga. Makwananatu kamwo kopo wa yigyogyiso ninu namwo banu? Ikani kogwo inguo ya ibatiso* niyo, imi, nogwa banu?» ³⁹ Basikisya ndi be: «Iyo, takwananatu.» Yeso ubikya ndi be: «Makwananatu kamwo kopo wa yigyogyiso yi ninu, mogwa inguo ya ibatiso yi niyo, imi, nogwo. ⁴⁰ Luki limoti, ka nilo o ndi kalikiso mumbanzu ka kumbanzikaniko ikani ka kulekuke kami, kegu ligubo kami. Bapa nibayo a ko bulya ka batu nibo bubungusilyaga ndi.»

⁴¹ Niyo babibya bagogo tekebe bukana mino beyo, mambengi utula ndi na Yakobo ibu na Yuani. ⁴² Yeso umaka kuwa ndi basi, ubikya be: «Mibagatu be bungama bakpukpu ba bevananza ba obili yi nimu batiwaga bevananza kabu na muramu. Batu bakpukpu buditaga batu bagogo na bungama kabu binvi. ⁴³ Luki limoti, kikonitogu beyo luga kunu. Bemoti kunu kapa kaiko mutuu wa ibiba, okwononi iki mugya-ligubo kunu. ⁴⁴ Mumbanzu kapa kaiko wa mambwa luga kunu, okwononi iki musunzu ka batu basi. ⁴⁵ A beyo, Mika-mumbanzu kodokugu ndi kye biki kagugubyo. Luki limoti, odoku ndi kagugubyo bambanzu, kapá obili kaki abe mukalya kaukulaga batu budingi ka bunye.»

Yeso ahukusini Balatimayo
(Matayo 20:29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶ Kuwa wa, Yeso na babibya kaki bosila ndi ka Yeliko. Wa ba ndi mino kuwa kopupa ka gudu yi ninu pa imoti na ambaza mudingi ka bambanzu, mutuu bemoti wo kolobu ya mamomo a ndi wakiko ka kpolo wo pisi, anikukungya. Mutuu yi ninu ina ndi be Balatimayo, mika Timayo. ⁴⁷ Niyo ukana be Yeso wa Nazaleti no, apunga ndi kapamikanaga be: «Yeso, Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!» ⁴⁸ Bambanzu budingi banyakilyaga ndi be adaki. Luki limoti, apamikanaga kuwa bata ndi kugebe be: «Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!»

⁴⁹ Yeso amaga ndi, abikya be: «Mumokoni.» Bamaka kuwa ndi, babikya be: «Wika kuwa na liluku aka! Wamaga, akaumaka!» ⁵⁰ Kuwa wa, ambimba ndi koti kaki, atukya bidafa, aga ku Yeso a ndi mino. ⁵¹ Yeso amuusa ndi be: «Wakapa be nugyilyi iki?» Iyi aka na iyi be: «Muwonisilo, nakapa ambe napungi bata kaina.» ⁵² Yeso

* **10:38** 10:38 inguo ya ibatiso: Ko pisi ya likingyosi li nili, Yeso akanzina kugu wa yigyogyiso na kukwaku kaki.

abikya ndi be: «Waga, baya kaku uhukusini.» Aluku no apunga bata ndi kaina wa ka wa, apunga kawa kabibya Yeso.

11

Yeso ogulyini ka Yelusalema

(Matayo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yuani 12:12-19)

¹ Yeso na babibya kaki ba kawa ndi buwobi kadwe ka Yelusalema, misa yo giyo ya Betefagi na Betania, buwobi na Ngupa ya Mizeituni. Kawa wa, Yeso utika ndi babibya baba kambwa luga ka babibya kaki, ² abikya be: «Windoni ka mugi nimana a kambwa kunu ma. Niyo aka yo mosilo, matakanya mikya punda mukandila wa, nino mumbanzu gutugu bemoti aka kanodokigu mino. Mukuloniku, modoku na iyi kunu. ³ Mumbanzu kamumuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino kagya beyo?» Musikisyoni be: «Mombukwono-dosu a no nzoyi yi, luki limoti, kolipyigu na iyi, amigisokuto.»

⁴ Babibya baba bi nibo baga kawa ndi, batakanya mikya punda mukandila kunzi, buwobi na mupumi ma ndabu ka kpolo wo pisi. Bakula ndi. ⁵ Batu bemoti-bemoti nibo ba ndi wa, bumuusa ndi be: «Iki yo makagya yo? Ko bulya iki yo ma mino kakula?» ⁶ Busikisya ndi madongoni beyo Yeso abikya ndi mino. Batu bi nibo busa ndi kaaga na iyi. ⁷ Badulyoku ndi Yeso no mikya punda no, bolosogo botu kabu kugu yi, ika mino. ⁸ Bambanzu bakru ba ndi koolosogo botu kabu ko pisi, bagogo banolosogo mangwa ma masisi nimo bakogo ndi ka botiko. ⁹ Batu nibo ba ndi kampakyana kambwa na kumbuso ka Yeso bapunga ndi kapamikanaga be: «Kunzi avi ibiba!

Kunzi adukulyi babunga nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu!

¹⁰ Kunzi ofuki babunga ka bungama nibo akodoku, bungama ka titosu beyo ka Daudi!

Kunzi nino kugu kugbe avi ibiba!»

¹¹ Yeso osila kawa ndi ka Yelusalema, ogulyo ka Ndabu ko Kunzi. Ku beyo, oyikanaga ndi, ina makpamuka masi, opupo. A kawa ndi bugogo, aga pa imoti na babibya tekebe na baba miso ya Betania.

Yeso ogbongini sibukuso

(Matayo 21:18-19)

¹² Bugala bi, wa ba ndi mino katukya ka Betania, Yeso imukana ndi nza. ¹³ Ina ndi byi sibukuso simoti bene opiyoni mapaku bipi. Aga ndi kaanda anasima be akwananatu kaina bumo kugu yi. Luki limoti, niyo osila kawa ndi buwobi nosu, atakanya asi mapaku aka. A beyo, kegu ndi ko ngbingo wo bumo yi. ¹⁴ Kawa wa, Yeso agbanga ndi sibukuso si niso be: «Katukya na lisyé li nili, mumbanzu kalyigu ndeke bata bumo kaku!» Babibya kaki bukana ndi likpamuka li nilo.

Yeso ukpomyini bambula ka Ndabu ko Kunzi

(Matayo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yuani 2:13-22)

¹⁵ Kumbuso yi, bosila ndi ka Yelusalema. Niyo Yeso ogulyo ka Ndabu ko Kunzi, apunga ndi kaukpumya batu nibo ba ndi kagaba na nibo ba ndi koluwo ku beyo. Utindikaga ndi bamiza ka batu nibo ba ndi kogomosyono buyi, na bokiti ka nibo ba ndi kagaba bonzuwo. ¹⁶ Upakya ndi goni batu ba likumbogi kakitanaga nolu ka pa yangba ya Ndabu ko Kunzi. ¹⁷ Kumbuso yi, upa ndi mutuu be: «Kunzi abikya ndi bingbanganya ka Mobiso kaki be:

«Balikyaga ndeke ndabu kami be ndabu ya malumba ka bevananza bayasi.»

Luki limoti, ibunu moitisini kawa pa ya ksuma ka batu bo kubaku!» ¹⁸ Ngbingo yi nino bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu bukana ndi mino likpamuka

nilo beyo, bapunga ndi kakisa be bamwo se piye no pisi tino. A beyo, ba ndi kabanga kye mutuu kaki a ndi kaumbanga batu basi. ¹⁹ Niyō bugoḡo ogwo, Yeso na babibya kaki bopupa ndi ka Yelusalema.

*Mutuu ko bulya sibukuso niso Yeso agbanga ndi
(Matayo 21:20-22)*

²⁰ Bugalo bi na busobi, ngbingo yi ninō ba bata ndi mino kakitaga ko pisi yi niyō, bina ndi sibukuso si niso kuwa sikwo kadwe ku kwa ku ko lyo. ²¹ Petele atamana nilo okitogi bi, abikya Yeso be: «Muwonisilo, wina sibukuso si niso wogbongi bi ku okwi mino.» ²² Yeso ubikya kuwa ndi babibya kaki be: «Muboilyoni Kunzi. ²³ A lingunū, nakamubikya ambe, mutū yi ninō abikya ngupa yi niyina be: «Mukuko, widikitoku ko libo lidingi», ni kegū na botumo ka limbengi, kika na baya be likpamuka nilo igyonosatū, Kunzi agyilyatū. ²⁴ Kinili, nakamubikya ambe, luki lasi nilo makungaga, wikoni na baya be minisonini nolu. Kunzi amupātu. ²⁵ Ngbingo yi ninō momogi mino kalumba, makika na likpamuka na mumbanzū, mapilya, kye Obonu ninō kugū wa lisyē amupilyito ḡoni bunyē kunu. [²⁶ Luki limoti, makupilyogi bengenī, Obonu ninō kugū wa lisyē kamupilyigū ndeke beḡeyo.]»

*Ngu ka Yeso akotukyoku yani?
(Matayo 21:23-27; Luka 20:1-8)*

²⁷ Yeso na babibya kaki bigoku bata ndi ka Yelusalema. Wa a ndi mino kakpakyana ka Ndaḡu ko Kunzi, bokumu-kumu, bowonisilo ba mutuu na bamboku-mboku bakpuḡoku ndi, ²⁸ samuusa be: «Wakagya makpamuka mi nimana no ngu tino? Wani nō upá ndi ngu kagya yi?» ²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Imi, nakamumuuso likpamuka limoti aka. Isikisyonī, namutumbulyaga kuwa be nakagya no ngu ka wani. ³⁰ Ibatiso ka Yuani apunya kugū wa lisyē ikani ka bambanzū? Isikisyonī.»

³¹ Luki limoti, bapunga ndi kainzinzinya luga kabū, banabikya be: «Takosikisyo be apunya kugū wa lisyē,» atimuusatū be: «Yeki a beyo! Ko bulya iki yo makabinikyanagu ndi likpamuka kaki?» ³² Takosikisya be: «ka bambanzū», (Ba ndi kabanga ambaza ka bambanzū bi niḡo ba ndi wa. A beyo, iḡu basi bibagatū ndi be Yuani a ndi mugyalandu walingunū.) ³³ Kuwa wa, basikisya ndi Yeso be: «Takibigū.» Yeso aka ndi na iḡu be: «Gutugū imi aka, nakamutumbulyigū ḡoni ikani nagyaga makpamuka mi nimō no ngu ka wani.»

12

*Lizuni ka bagya-ligubo budiya
(Matayo 21:33-46; Luka 20:9-19)*

¹ Kumbuso yi, Yeso apunga ndi kaunzinyi pisi ka mozuni. Ubikya ndi be: «Aluku bemoti akuna ndi tiko ya muzabibu, okungula ndi, akpo libye liuta bumo yi, opika ndi munala ko bulya ka bobubulyo bo tiko. Kumbuso yi, ukanana ndi na bagya-ligubo kobuulyaga tiko yi niyō, akpakyana ndi. ² Niyō ngbinga mubuulyo masolo itulyana, atika mugya-ligubo kaki bemoti ku ka bagya-ligubo bo tiko yi niyō be bapiku kuwa masolo mi ma kaki. ³ Luki limoti, bagwi ndi mugya-ligubo nō, balya na buma bisususu, bamigisoku maboku papuyi. ⁴ Mombukwono tiko atikoku bata ndi mugya-ligubo wagogo. Bayipaga ndi ka mu, babubiso bitu na mosikoni. ⁵ Atikoku bata wago, bamwo. Utikoku kuwa ndi bagogo bakpu, bagya-ligubo bo bubuma ndi bemoti-bemoti, bamwogo bagogo. ⁶ Mombukwono tiko asikana kuwa ndi na mutū bemoti aka: mutū yi ndi ni mikaki ninō mupaka. Ka mulibo, atika ndi, anasima be: «babangatu.» ⁷ Luki limoti, bagya-ligubo bi niḡo babikyana ndi luga kabū be: «Aluku yi ninō alya ndeke lisima nimū! Doniku, tamwini, kye lisimo iki kuwa lo kusu!» ⁸ Bagwi ndi miki nō, bamwo, bombimba manda kaki kunzi wo tiko.»

⁹ Yeso uusa k̄wa ndi ɓe: «Mombukwono tiko agya k̄wa ɓan̄ ɓu? Odoku ɓan̄, ulumwisaga ɓagya-ligubo bi niɓo, ɓpá k̄wa ɓagya-ligubo ɓagogo tiko yi niyo.

¹⁰ Mekanotongulogigu niɓo ɓokpikaga ka Mɓiso Motu ɓe:

«Litalu niɓo ɓopipiko ɓombimba ndi

ilu k̄wa lo iita ndi litalu la izangiya ka muɓumbe.

¹¹ Mombukwono-dosu no agya ndi ɓeyo,

a likp̄m̄ka limbanga ko miso kusu!»

¹² ɓangama ka ɓayuda ɓakisa ndi pisi kagwi Yeso. Luki limoti, ɓabanga ndi ambaza ka ɓambanzu. ɓa ndi ni ɓibini ɓe atwa ndi lizuni li niɓo ko bulya kabu. Basa ndi, ɓaga.

Yuuso ko bulya yikalya manzanza

(Matayo 22:15-22; Luka 20:20-26)

¹³ ɓatikilyoku ndi Yeso ɓafalisayo ɓemoti-ɓemoti na ɓatu ɓa lidu ka Elodi. ɓatu bi niɓo ɓapunga ndi kabobo na munzina. ¹⁴ ɓodoku ndi kamuusa Yeso ɓe: «Muwonisilo! Tibagatu ambe wa mut̄u walingunu, wakabangagigu mumbanzu gut̄u ɓemoti aka. Wakundagigu goni ɓambanzu kabɓenene na ibiba kabu. Luki limoti, wowonisilogo na ɓungbingbili ɓeyo Kunzi apaga mino ɓe ɓbili kusu iki. Tibikya neki ambe, takwananatu kakalya manzanza ka Kaizali, Ngama mudingi wa ɓaluma? Takalyito ikani takokolyonito?» ¹⁵ Luki limoti, Yeso iba ndi tamanaga kabu ya kaboboku, usikisya ɓe: «Ko bulya iki yo mo mino kakisa kebo? Ipóniku ambuma ɓemoti, namini.» ¹⁶ ɓapá ndi ambuma ɓemoti. Yeso umuusa ndi ɓe: «Mulundu no lino ka wani li?» ɓasikisya ndi ɓe: «Ma ka Ngama Kaizali.» ¹⁷ Yeso aka k̄wa ndi na ibu ɓe: «Mupóni neki Kaizali makp̄m̄ka nimo okwononi na iyi. Mapá Kunzi nimo ko Kunzi.» Niyo ɓukana sikisyo yi niyo, ɓombombaya ndi kugbe.

Basadukayo ɓamuusini Yeso bulyo yipupo ka mbuku

(Matayo 22:23-33; Luka 20:27-40)

¹⁸ ɓemoti-ɓemoti luga ka ɓasadukayo niɓo ɓabikyaga ɓe ɓamanda kopupogigu ka mbuku ɓakpudoku ndi Yeso, ɓamuusa k̄wa ɓe: ¹⁹ «Muwonisilo! Musa atibikya ndi ɓe: «Mamaki mumbanzu kokwo, asa mukaki ni kobukutigu na iyi, akwanana ɓe mamaki amigilyi woko yi nino, kye abukutiyagi yaa-daki nino okwa ndi ɓomiki.» ²⁰ A ndi na ɓomiki ɓalaku bi mad̄iya na ika niɓo ɓopupa ndi mama mimoti. Pata ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigu na iyi. ²¹ Syononogo kaki amigilya ndi woko yi nino, okwa ndi ni kobukutigu iyi ɓeɓeyo. Igyonosa ndi mufongoni ɓeɓeyo ka mamabu yi nino wa masaa, ²² na kabu basi mad̄iya na ika. Bolumwaga ndi ni ɓakobukutigu na iyi. Kumbuso yi, muko yi nino okwa k̄wa ndi goni iyi. ²³ Ka lisyɛ lipupo ka ɓambuku, wa ɓatu niɓo ɓokwoga ndi ɓopupo mino, muko yi nino ika ndeke muko wani luga kabu? A ɓeyo, ibu basi mad̄iya na ika ɓavatu ndi!» ²⁴ Yeso usikisya ndi ɓe: «Kinili maɓubungogo, kye makegu kotombisyo Mɓiso Motu ikani ngu ko Kunzi. ²⁵ A ɓeyo, ngbingo yi nino ɓamanda opupa ndeke mino ka ɓambuku, ɓalaku ɓakuvigu ndeke ɓata ɓoko ikani ɓoko kavyege. Luki limoti, ɓika ndeke mufongoni abe ɓamalaika ɓa kugu wa lisyɛ. ²⁶ Ko bulya yipupo ka ɓambuku, makanotongulogigu mbeyi ndi ka kitab̄u ka Musa niɓo Kunzi abikya ndi ɓuwobi na gbogo niyo a ndi kagbandikana? Abikya ndi Musa ɓe: «Imi, na Kunzi ka Abalahamu, Kunzi ka Isaka na Kunzi ka Yakobo»» ²⁷ Yeso omotiloku ndi ɓe: «Kunzi kegu Kunzi ka ɓamanda, luki limoti, a Kunzi ka ɓatu niɓo ɓa ɓubisi. Ibunu, ma ɓubungaga ligu.»

Mutu mudingi kugbe

(Matayo 22:34-40; Luka 10:25-28)

²⁸ Muwonisilo wa mutuu bemoti a ndi wa ngbingo yi nino Yeso ba ndi mino ka bodongoso na Basadukayo. Muwonisilo no ina ndi be Yeso usikisya ndi yanza. Akpudoku kawa ndi, amuusa be: «Mutuu tino mo a mudingi kugbe kakitaga mago masi?» ²⁹ Yeso asikisya ndi be: «Mutuu nimo a mudingi kugbe kakitaga mago masi nima: «Ukana, Izaleli! Mombukwono-dosu Kunzi kusu ni Mombukwono-dosu yikaka aka. ³⁰ Mupa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi na yimibo kaku yasi, no ngu kaku yasi.» ³¹ Mutuu ma yiba nima: «Mupa bengeni mudongoni beyo wipago mino iwe mombukwana-daku.» Kegū na mutuu magogo nimo okitogi nimana miba ma na izangiya.»

³² Kawa wa muwonisilo wa mutuu abikya ndi Yeso be: «A binza, Muwonisilo! Wobikiyi ka lingunu be Mombukwono-dosu a Kunzi bemoti aka na kegū no Kunzi wagogo kiki asi iyi aka. ³³ Mumbanzu akwanana kapa Kunzi na limbengi kaki lasi, na yimibo kaki yasi, no ngu kaki yasi na kapa bengeni mudongoni beyo ipaga mino iyi mombukwana-daki yi. Niyo a na izangiya kugbe kaukitaga gutugu banyama basi nibo tabusyiyaga Kunzi ikani bapere bagogo basi nibo tapaga.» ³⁴ Niyo Yeso ina ndi be asikisya na yimibo, abikya be: «Wakegu byi na Bungama ko Kunzi.» Kumbuso yi, mumbanzu gutugu bemoti aka kikipandagu ndi bata kamuuso likpumuka.

Kilisito ibu na Ngama Daudi
(Matayo 22:41-46; Luka 20:41-44)

³⁵ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kapá mutiwi ka Ndabu ko Kunzi, uusa ndi be: «Bowonisilo ba mutuu bakwanana piye kabikya liki be Kilisito a miko-mika ngama Daudi? ³⁶ Daudi bikpe, ni a mutumo na Limbengi-Lotu, abikya ndi be: «Mombukwono-dosu Kunzi abikya ndi Mombukwana-dami be:

Doku kaiko ka kumbanzikaniko kami,
kadwe ku kwa ku nubiso ndeke mino bomuyoniso kaku
kusili wa bakagba kaku.»

³⁷ Daudi iyi mombukwana-daki yi amakaga Kilisito be «Mombukwono-dosu.» Igyonoso kawa liki be Kilisito iki miko-mikaki?»

Ambaza wakpu ka bambanzu a ndi kamukana Yeso na magyagya.

Yeso akauyoyo bowonisilo ba mutuu
(Matayo 23:1-36; Luka 20:45-47)

³⁸ Kusō wa mutuu kaki, Yeso ubikyaga ndi bambanzu be: «Wibuulyonito na bowonisilo ba mutuu, bapaga kakpakyana ni bimokisyogini baloru bakpukpu, biki kaumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni. ³⁹ Bakisaga kaiko ka moliki ma kambwa aka ka bandabu baya malumba, na goni ka moliki ma ibiba ka bapa baya bodumo. ⁴⁰ Bukupyaga bowoko no bou makpumuka masi nimo bikaga nomu, na ko ngbingo yi nino goni no, banubobo na malumba mandandanda kye binisoni abe batu banza. Kinili, Kunzi usombisa ndeke yapu kugbe.»

Yeso akabiba apere ko woko
(Luka 21:1-4)

⁴¹ Kawa wa, Yeso ika ndi ka kpolo wa mumbi ma apere ka Ndabu ko Kunzi. A ndi kaina beyo bambanzu ba ndi mino kadikita buyi ka mumbi. Batu ba lingama bakpu ba ndi kadikita buyi budingi. ⁴² Woko muko yi bemoti wa yangya odoku ndi goni iyi kadikita ikya bambuma maba nibo kegū ndi na izangiya kugbe. ⁴³ Yeso umaka kawa ndi babibya kaki, ubikya be: «A lingunu, nakamubikya ambe, woko wa yangya yi nimuna no opi iyi yidingi ka mumbi kaukitaga batu bagogo basi. ⁴⁴ A beyo, batu

bagogo basi bopí buyi nibo ba kegú bata bi na íbu na ligubo. Luki limoti, iyi, ka yangya kaki, opí masi nimo o bi nomu kaibuulyogo ka obili kaki.»

13

Yeso obikyini be bapanzatu banu Ndabu ko Kunzi
(Matayo 24:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kopupo ka Ndabu ko Kunzi, bemoti ka babibya kaki abikya ndi be: «Muwonisilo, wina! Matamu tino mana manzanza ma! Bandabu tino bayina bayidingi-dingi ba!» ² Yeso asikisya ndi be: «Watu kaina bandabu bayidingi-dingi bi niba-yina? Litalu gutugu limoti aka kotigoligu ndeke kugu wa lagogo, apanzikana ndeke masi.»

Yigyogyiso niyo odoku ndeke kambwa wa mulibo ma obili
(Matayo 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Yeso a ndi wakika ka Ngupa ya Mizeituni kambwa wa Ndabu ko Kunzi. Kuwa wa, Petele, Yakobo, Yuani na Andilia bamuusa ndi bikede be: ⁴ «Tibikya mbeyi, likpamuka li nilo igyonosa ndeke ngbinga tino? Luki tino lo atimibisa ndeke ngbingo yi nino makpamuka mi nimo masi odoku ndeke mino?»

⁵ Yeso usikisya ndi be: «Wiminyonito, mumbanzu gutugu bemoti aka kamubonitogu. ⁶ Bambanzu budingi bodokuto ndeke ko lino kami, banabikya be: «Imi ni Masiya». Babogo ndeke bambanzu budingi. ⁷ Ngbingo yi nino mukana ndeke mino bomongoni ba munga na bakuambe bi, makobongonitogu. Masi nimo igyonosatú, luki limoti, kikigu mbeyi mulibo ma obili. ⁸ A beyo, livananza limoti abumanaga ndeke na livananza lagogo, bungama bimoti ulananaga ndeke na bungama bagogo. Ka bapa dididi, ika ndeke na bazigizo na ayundi wapu. Makpamuka mi nimo masi ika ndeke mufongoni abe mupunganagi ma muzuzula ma libukuti aka.

⁹ Luki limoti, ifunu, wibuulyonito! Bamulikisatu ndeke ka bongbongu, bamubama bibetele ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Bamusombisa ndeke kambwa ka bangama ba bewili na bangama bakpukpu ko bulya kami. Mika kuwa ndeke bademu kami kambwa kabu. ¹⁰ A beyo, okwononi mbeyi be babikyagi Mongoni Manza ka bambanzu basi. ¹¹ Ngbingo yi nino bamugwi ndeke mino, binda na ifunu kamosombiso, makombomboyonitogu kambwa be tofikyoku buni. Luki limoti, bikyoni nilo aka lo amupupo ko ngbingo yi nino aka no. A beyo, kegú ifunu bo manzina ndeke, luki limoti a Limbengi-Lotu. ¹² Ko ngbingo yi nino, mumbanzu agabaga ndeke mamaki bikpe ka kukwaku, baba agya mikaki begeyo. Bomiki buitilya ndeke babukuta kabu, bumwisiso. ¹³ Bambanzu basi bamumuya ndeke ko bulya lino kami, luki limoti, mutú yi nino okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisana na muhukuso.»

Yigyogyiso yidingi
(Matayo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ «Maminatu ndeke nino bamakaga be «Mupuputa mumbanga», bamomosini ka pa niyo kokwononigu be iki mino. (Mutu yi nino akatangulaga likpamuka li nili, ukanito isi yi binza.) Kuwa wa, batu nibo bika ndeke ka iwili ya Yudea bogwa ndeke mbangu misa ya bangupa. ¹⁵ Mutu nino ikaga ndeke kugbondo, kakwananigu bata kosyo kovoku luki ka ndabu. ¹⁶ Mutu nino ikaga ndeke ko tiko, kakwananigu ndeke bata kaiga ku kaki kava kutuko. ¹⁷ Ka masye mi nimo, boko ba bamuma na nibo bika ndeke kaulunguso bomiki balya ndeke kumbu. ¹⁸ Lumboni ambe likpamuka li nilo kigyonosonitogu ko ngbingo wa ndobo. ¹⁹ A beyo, masye mi nimo ika ndeke masye

makigyogyisa yakpɔ kugbe niyɔ kanigyonosigu ndeke katukya ka mɔpunganagi ma ɔbili, wa Kunzi agya ndi mino masi kadwe na lisyɛ li nili. Na inguo ya yigyogyiso yi niyɔ kigyonosigu ndeke bata. ²⁰ Mombukwono-dosu kokundumosi ndi masyɛ mi nimɔ, iba kegɔ na mambanzu gutugu bemoti aka ninɔ ahaka ndeke. Luki limoti, okundumosa ndi beyɔ ko bulya ka batɔ niɔ ɔpɔnaga ndi. ²¹ Kika ni mambanzu amubikyini be: <Winoni! Kilisito a wanu!> Ikani <A ka!>, makabinikyononitogu. ²² A beyɔ, bakilisito ba bongo na bogyalandu ba kaboboku bopupokuto ndeke. Bagyaga ndeke mokingyosi na makpɔmuka mambanga-mbanga kakisa kaubungusogo gutugu batɔ niɔ aka ɔɔ Kunzi ɔpɔnaga ndi. ²³ Eɛɛ ibunu, wiminyonito neki! Imi, namutukusyɔ motili kambwa aka ka masi nimɔ.»

Mika-mambanzu akaigoku
(Matayo 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ «Luki limoti, ka masyɛ mi nimɔ, kumbusa wa igyogyiso yi niyɔ, mɔni olimika ndeke bipi. Timba kanzigu ndeke bata. ²⁵ Mangutu onyukogoku ndeke kotukyoku kugu wa lisyɛ. Makpɔmuka mo ngu nimɔ kugu wa lisyɛ izukula ndeke bingbwukungbwuku. ²⁶ Bamina kɔwa ndeke Mika-mambanzu kodoku ka bekaba, mutumo no ngu yidingi na ibiba. ²⁷ Utika ndeke bamalaika ka mondu masi makwanganya ma ɔbili katukya ka mutili mumoti kadwe ka magogo kaumumula bambanzu basi niɔ ɔpɔnaga ndi.»

Yeso akatwa lizuni la sibukuso
(Matayo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Hukononi mutiwi nimɔ sibukuso akapá. Ngbingo yi ninɔ mapaku ma sibukuso obuukonogo mino, magogo apunga kabaka, mibaga be syangasu a kɔwa buwobi kobuniko. ²⁹ Mɔɔngoni goni, ngbingo yi ninɔ ibunu mina ndeke mino makpɔmuka mi nimɔ kaigyonosu, wiboni ambe doku ko Mika-mambanzu a kɔwa buwobi, a ka mupumi. ³⁰ A lingunu, nakamubikya ambe, batɔ ba livananza li nili bakolumwogigu basi ni makpɔmuka mi nimɔ masi kanigyonosigu. ³¹ Lisyɛ na litombu olimikatu ndeke, luki limoti likpɔmuka kami kolimikigu ndeke lu.»

Kunzi yikaka aka no akaibo ngbinga wa mulibo
(Matayo 24:36-44)

³² «Mambanzu gutugu bemoti aka kibigu lisyɛ ikani ngbingo yi ninɔ makpɔmuka mi nimɔ igyososa ndeke mino, iki bamalaika ba kugu wa lisyɛ ikani Miki. Luki limoti, Baba mukaka aka no akaiba. ³³ Wiminyonito! Wikogoni bubisi, kye makibigu be ika ndeke ko ngbinga tino. ³⁴ Ika ndeke mɔɔngoni abe aluku bemoti ninɔ atukyilya ndi ligundu. Asa ndi ndabu kaki, usilya bagya-ligubo kobuulyogo. Apá ndi mutɔ yikaka-yikaka pisi ya ligubo, akpamya ndi zamɔ be iki wakitulya kobuulyaga mupumi. ³⁵ Yeki a beyɔ, wikoni neki bubisi, kye makibigu ngbinga tino no mombukwana ndabu igoku ndeke mino: yagogo ika ndeke na bugogo ikani ka gundu, yagogo ka koku wa mambwa ikani na busubi. ³⁶ Kigoku bigbututu, kokwononigu be amutakanyi ka batoto bingbwungono. ³⁷ Nilina nakamubikya li, nakaubikya bambanzu basi: <Wikogoni bubisi!>»

14

Bangama bakagyilya Yeso dikidi
(Matayo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yuani 11:45-53)

¹ A ndi ni otigolini masyɛ maɔa kadwe ka yinga wa Pasika ninɔ balyaga ndi mino Mukati wokofulu. Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu ba ndi kakisa

pisi niyo bagwisiso mina Yeso bipela na kamwisiso. ² A beyo, ba ndi kabikya be: «Takagwinitogu ko ngbingo wa yinga, kye bambanzu bakovikimonogoni.»

Muko bemoti adukini Yeso na malazi ka mu
(Matayo 26:6-13; Yuani 12:1-8)

³ Yeso a kuwa ndi ka Betania, ka ndabu ka Simoni nino a ndi kebu-kebu. Ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya ka miza, muko bemoti ogulyoku ndi. Muko yi nino a ndi na malazi mutumo bidε ko mukεu nimo bagya ndi ka litalu la alibati. Malazi nimo a ndi ma ligabu lapu kugbe. Ulandi ndi mukεu mi nimo, aduka ndi na imu Yeso ka mu. ⁴ Mambengi utula ndi bambanzu bemoti-bemoti nibo ba ndi wa, babikya ndi luga kabu be: «Ko bulya iki yo akaputa mino malazi bene? ⁵ Bakwanana gutugu bi kagaba ka bambuma kakitaga miya yisaa, bugbananilyaga batu ba yangya buyi bi!» Banyakilya ndi muko yi nino binyaka-nyaka. ⁶ Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Musoni. Ko bulya iki yo mo mino kanyakilya? Egyilyi likpamuka lanza. ⁷ A beyo, mikaga ndeke na batu ba yangya masye masi. Makwanana kaugyilya bunza bongbinga basi nibo mopo mino. Luki limoti, imi, takikigu banu pa imoti na ibunu masye masi. ⁸ Muko yi nimu, ogyi nilo okwononi bi kagya. Edfuki na malazi ka nzayi, kebungusyogo ko bulya lisyε nilo belumbo banu mino. ⁹ A lingunu, nakamubikya ambε, bapa bayasi ku babikyaga ndeke mino Mongoni Manza ka obili wasi, batamanaga ndeke nilo muko yi nimuna ogyi, banatumbulaga yi.»

Yuda awakitulya kagaba Yeso
(Matayo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Kuwa wa, Yuda Isikalioti, bemoti luga ka batutumbwa tekebe na baba, inda ndi ka bokumu-kumu kye ugabilyi Yeso. ¹¹ Niyo bukana beyo, bogwa ndi magyagya, bawanyaga buyi. Yuda apunga kuwa kakisa pisi kaugabilya Yeso.

Yeso akalya Pasika na babibya kaki
(Matayo 26:17-25; Luka 22:7-14, 21-23; Yuani 13:21-30)

¹² Ka lisyε la mambwa la yinga wa Mukati mokofulu, lisyε nilo busasaga ndi mino bakondolo ba Pasika, babibya bamuusa ndi Yeso be: «Wakapa be tindi kaubungusilyogo malili ma Pasika yani?» ¹³ Yeso utika kuwa ndi babibya baba luga ka babibya kaki, ubikya be: «Wiconi ka gudū, aluku bemoti nino ika na mbike yo libo yibinika amutilyatu. Mubyeni. ¹⁴ Pa niyo ogulyo mino, mumuusoniku mombukwana ndabu be: «Muwonisilo akauuso be: ndabu tino yo alya mino malili ma Pasika pa imoti na babibya kaki?» ¹⁵ Amuwanya kuwa miso ma ndabu mudingi ka ndabu ya kugu, niyo ayibungusyaga binza, bingu. Matibungusilyaga kuwa pa ilyalya ku beyo.» ¹⁶ Babibya baba ndi, bosila ka gudū, batakanya masi beyo Yeso a ndi mino ni ubikyini, bamba kuwa ndi malili ma Pasika ku beyo.

¹⁷ Niyo bugogo ogwo, Yeso odoku na batutumbwa tekebe na baba. ¹⁸ Ngbingo yi nino ba ndi mina kalyalya, Yeso abikya ndi be: «A lingunu, nakamubikya ambε, mutu bemoti luga kunu, nino takalyalya na iyi pa imoti, akegaba.» ¹⁹ Batutumbwa balya ndi kumbu, bapunga kamuusogo yikaka-yikaka be: «Imi?» ²⁰ Yeso usikisya ndi be: «A bemoti luga kunu, nino ta na iyi kalyalya ka sani bemoti. ²¹ Mika-mumbanzu akokwo mudongoni beyo ikpikaga ndi mino ko bulya kaki. Luki limoti, kumbu yidingi ka mutu yi nino akagaba! Ika gutugu ndi binza ni kibukutigu!»

Malili ka Mombukwono-dosu
(Matayo 26:26-30; Luka 22:14-20; 1 Bakolito 11:23-25)

²² Ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya, Yeso ava mukati. Kumbuso kabibisa Kunzi, obunanaga ndi, upaga babibya kaki, ubikya ndi be: «Voni, lyoni nzayi kami niyi.» ²³ Ava kuwa ndi kopu wa vinya. Kumbuso kabibisa Kunzi, upaga, ibu basi bamwa

ndi. ²⁴ Yeso ubikya kuwa ndi be: «Bangũ kami niyi, bangũ yi niyo akotulyasa agume ko Kunzi. Bangũ yi niyo akodukonogo ko bulya ka batũ budingi. ²⁵ A lingũũ, nakamubikya ambe, nakamwigũ ndeke bata vinya wa muzabibu kadwe ka lisyẽ nilo namwo ndeke mino ninũ wambiya ka Bungama ko Kunzi.»

²⁶ Kuwa wa, bimbila ndi limbũ libibiso Kunzi. * Kumbuso yi, bopupa ndi wa, baga ka Ngũpa ya Mizeituni.

*Yeso akabikya be Petele amanganyatũ
(Matayo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yuani 13:36-38)*

²⁷ Kuwa wa, Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «Ifunu basi mesatũ banũ mukaka. A beyo, batangulaga ko Mobiso be:

«Namwo ndeke mububulyo ka bakondolo,
bakondolo bazanzukana bingwi.»

²⁸ Luki limoti, kumbuso imi kopupo ka mbukũ, metokonyoku ndeke ka Galilaya.»

²⁹ Petele abikya ndi be: «Gutugũ bengenĩ basi bakusa, imi, nakusigu gutugũ ikii aka!» ³⁰ Yeso asikisya ndi be: «A lingũũ, nakaubikya ambe, no biti ya lisyẽ li nili, kambwa kũkũ kaalika nganga yĩba, wika ni wemongonyini nganga yĩsaa.» ³¹ Luki limoti, Petele igilyaga ndi kabikya na liyu lapũ be: «Gutugũ kiko be tokwi pa imoti, nakumanganyigũ ndeke!» Babibya bagogo basi babikya ndi begeyo.

*Yeso akalũmba ka Getesemani
(Matayo 26:36-46; Luka 22:39-46)*

³² Kuwa wa, Yeso na babibya kaki bosila ndi ka pa niyo balikyaga ndi be Getesemani. Kũ beyo, ubikya ndi be: «Wikonononi wanũ, ngbingo yi ninũ no mina kainda kalũmba.» ³³ Ava ndi Petele, Yakobũ na Yuani baga na ibũ. Yeso apũnga ndi kalya kumbu, otumo na kubangakũ bidẽ. ³⁴ Ubikya ndi be: «Nakalya kumbu kũgbe buwobi kokwo. Wikoni wanũ, mika bubisi aka!» ³⁵ Isisila ndi yikede kambwa, ogwo mokpukpu, alũmba be kakwanana, Kunzi ekidisilyi byi ngbingo wa kigyogyiso yi nimũ. ³⁶ Iyi aka ndi be: «Aba,† Babooo, kegũ na likpũmũka nilo ukitaga iwe. Ikidisyano baka kũpũ wa yigyogyiso yi nimũ. Wakogyonito nilo imi nakapa, luki limoti, gya nilo aka lo iwe wakapa.»

³⁷ Kuwa wa, Yeso igoku ndi wa usa ndi mino babibya basaa bi nibo, utakanya ka batoto. Amuusa ndi Petele be: «Simoni, wa ka toto? Wakokwononigũ kaika mubisi gutugũ ka saa-imoti aka? ³⁸ Wikoni bubisi, manalũmba, kye makogwonitogũ ka kubobokũ. Limbengi a na musasa kagya bunza, luki limoti, nzuyi a na bũpũ.»

³⁹ Yeso akida bata ndi, alũmba mũdũngũni beyo alũmba ndi nimũ ka mambwa. ⁴⁰ Niyo igilya bata kainda kũ babibya bi nibo ba ndi mino, utakanya bata bulalaga aka kye toto a ndi ni ubedulini. Bakegũ bata ndi kaiba be babikya Yeso bũ. ⁴¹ Yeso usa ndi bata ka nganga ya yĩsaa. Niyo igoku, ubikya ndi be: «Ambe, ma mbeyi asi ka batoto aka na kaimumbiso? Ama kuwa bũbwa! Ngbingo itulyonini! Biko kasũta Mika-mũmbanzũ ka maobokũ ka batũ banye. ⁴² Zuzukoni, togoni! Winoni, mutũ yi ninũ akegaba, osiliniku!»

*Ligwigwi ka Yeso
(Matayo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yuani 18:3-12)*

⁴³ Ngbingo yi ninũ Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka, bemoti luga ka batũtũmbwa kaki tekebe na baba ninũ ina ndi be Yuda opuponoku. A ndi pa imoti na ambaza

14:24 14:24: Wanda ko Pupo 24:8; Yelemia 31:31-34. * **14:26** 14:26 Bayuda, ngbingo yi ninũ bamaga ndi mino kalya malili ma Pasika, bimbilaga ndi Mambũ 113-118 na 136. **14:27** 14:27 Wanda ka Zakalia 13:7. † **14:36** 14:36 Aba: Ka Lilamee, lino li nilo owonisilaga abaki mutũ yi ninũ akanzina bikpe ikani ninũ bakanzina ko bulya kaki.

mudingi ka bambanzu. Batu bi nibo ba ndi na badukpa na bengbingili. Bokumu-kumu, bowonisilo ba mutuu na bamboku-mboku ka Bayuda bo butikoku ndi. ⁴⁴ Yuda nino a ndi ni agobini, a ndi ni ubikyini kambwa aka beyo agyo mino. Ubikya ndi be: «Aluku nino napututo, iba iyi nino. Mugwini, maga na iyi ni manabuulyo binza.» ⁴⁵ Niyo bosiloku ndi, Yuda akpudoku ndi Yeso bigala-gala, amaka be: «Muwonisilo!» Apututa kuwa. ⁴⁶ Kuwa wa, batu bi nibo bisisiloku ndi wa Yeso a ndi mino, bagwi. ⁴⁷ Luki limoti, bemoti ka nibo ba ndi wa anyo ndi dukpa kaki, ayipo mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko. ⁴⁸ Kuwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Moduku kegwi na badukpa na bengbingili abe nakika mutu wo kubaku?» ⁴⁹ Nikaga ndi masye masi luga kunu kapá mutuu ka Ndabu ko Kunzi, makegwigu ndi. Luki limoti, masi nimana akaigyonoso kye Mobiso Motu itulyani.»

⁵⁰ Babibya basi basa kuwa ndi Yeso, bogwa mbangu. ⁵¹ Mwanza bemoti nino a ndi na ikwembe ya kikandila, a ndi kabibya Yeso. Bakingila ndi kagwi, ⁵² luki limoti, ukaga, asa ndi ikwembe, apikita ndumbu.

Banaga kasombiso Yeso

(Matayo 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71; Yuani 18:13-14, 19-24)

⁵³ Baga kuwa ndi na Yeso ko kumu-kumu. Ku beyo, bokumu-kumu basi, bamboku-mboku na bowonisilo ba mutuu bamumukana ndi. ⁵⁴ Petele a ndi kabibya Yeso mina byi kadwe ka pa yangba ya ndabu ko kumu-kumu. Ika ndi pa imoti na bazamu, apunga kauta buku.

⁵⁵ Bokumu-kumu na bangama bagogo basi ba Basa-Yidingi ba ndi kaukisa bademu ba bongu, kye binisoni no pisi kamwisisa Yeso. Luki limoti, bakinagu ndi. ⁵⁶ A beyo, batu bakpu ba ndi kabukulyaga Yeso bongu. Luki limoti, manzina kabu a ndi asi dididi aka. ⁵⁷ Bemoti-bemoti bamagaga ndi kabukulyaga bongu, banabikya be: ⁵⁸ «Ibusu, tamukanatu ndi mutu yi nimu ni anabikya be: «Napanzatu banu Ndabu ko Kunzi yi niyi ipika ndi na bambanzu yi. Kumbusa wa masye masaa, nopika banu niyo kipikigu na bambanzu.»» ⁵⁹ Gutugu beyo, manzina kabu a ndi asi dididi aka. ⁶⁰ Kuwa wa, kumu-kumu amaga ndi luga ka bambanzu, amuusa Yeso be: «Ambe, wakegu kosikisyo? Wakabikya bu ka bangbanga nibana bambanzu bakaupilyaga ba?» ⁶¹ Yeso adaka ndi biwo ni kosikisiyu likpumuka gutugu limoti aka. Kumu-kumu amuusa ndi bata be: «Iwe ni Kilisito, Miko Kunzi nino tabibisogo?» ⁶² Yeso osikisya ndi be: «Iyo! Maminatu ndeke Mika-mumbanzu wakiko misa ka kumbanzikaniko ko Kunzi nino wo Ngu. Maminatu ndeke goni ni anodoku ka beku ba baya kugu wa lisyu.» ⁶³ Kuwa wa, kumu-kumu inuaga ndi botu, abikya be: «Takegu bata na nzoyi ya bademu. ⁶⁴ Mukonini na motili kunu aka beyo atumbwi mino Kunzi. Makabikya bu?» Ibu basi bako ndi be okwononi bamwi. ⁶⁵ Bemoti-bemoti kabu babakyaga ndi Yeso na botikito ko miso. Bakandila ndi miso, bapunga kayipaga makofi, banamuusa be: «Wani no uipi? Tibikya pisi ka bugyalandu!» Bazamu ba Ndabu ko Kunzi bagwi ndi, babitaga.

Petele amongonyini Yeso

(Matayo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yuani 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino ka pa yangba aka wa, mugya-ligubo bemoti muko yi ko kumu-kumu odoku ndi. ⁶⁷ Niyo amina ni anuta buku, anda bizumuuu, abikya be: «Iwe, mikagatu ndi goni pa imoti na Yeso, mutu wa Nazaleti.»

⁶⁸ Luki limoti, anganya ndi, anabikya be: «Imi, nakegu kaiba nilo wakabikya lo. Nakegu gutugu kotombisyo yi» Kumbuso yi, opupa ndi misa ya mupumi ma pa yangba. [Kuwa wa, koku alika ndi.]

⁶⁹ Niyo mugya-ligubo muko yi nino amina ndi bata ku, igilya kaubikya batu nibo ba ndi wa be: «Aluku yi nimu a bemoti kabu!» ⁷⁰ Luki limoti, Petele anganya bata

ndi asi bidaka-daka. Kumbusa yikedε, batu nibo ba ndi wa babikya bata be: «A beyo, wa goni bemoti kabu, kye iwe wa Mugalilaya goni.» ⁷¹ Kuwa wa, Petele ako ndi silika be: «Kunzi egyogyisi kika ni nakabikya bongolo! Nakamibigu aluku yi nimuna makabikya mu!» ⁷² Ko ngbingo yi nino aka no, koku alika ndi ka nganga ya yiba. Petele atamana munzina nimo Yeso abikya ndi be: «Kambwa koku kaalika nganga yiba, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» Kuwa wa, apunga ndi mugamu.

15

Ba kuwa na Yeso kambwa ka Pilatu
(Matayo 27:1-2, 11-14; Luka 23:1-5; Yuani 18:28-38)

¹ Na busobi hibo, bokumu-kumu pa imoti na bamboku-mboku, bowonisilo ba mutuu na bamboku basi nibo ba Basa-Yidingi bolikilya ndi dikidi kakisa kamwisisa Yeso. Niyo bakondisiso, бага na iyi, basa ndi ka maboku ka ngama Pilatu nino andaga ndi iwili ya Luma. ² Pilatu amuusa ndi be: «Iwe ni ngama ka Bayuda?»

Yeso asikisya ndi be: «Iwe mombukwana-daku no wobikyi beyo.» ³ Bokumu-kumu basungulya ndi ka bopisi dididi. ⁴ Pilatu amuusa ndi bata be: «Wakegu gutugu kosikisya likpumuka limoti aka? Wakegu kaukana beyo bo mino kausungulya bene?»

⁵ Luki limoti, Yeso kosikisyagu ndi likpumuka. Likpumuka ambanga ndi Pilatu.

Bokpomyini be bamwi Yeso
(Matayo 27:15-26; Luka 23:15-25; Yuani 18:39-19:16)

⁶ Ka yinga wa Pasika wasi, Pilatu akulaga ndi mutuu wa boloko bemoti. Ikaga ndi mutuu yi nino ambaza ka bambanzu atwaga ndi. ⁷ Ku ka boloko ku, a ndi na aluku bemoti nino ina ndi be Balaba pa imoti na baluku bi nibo bugwi ndi, kye bamwo ndi aluku bemoti bene ngbingo yi nino bambanzu bavikimanaga ndi mino. ⁸ Ambaza ka bambanzu inda ndi ku ka Pilatu. Apunga kuwa ndi kakanga be ugyilyi mudongoni beyo ugyilyaga ndi mino ka bundeli. ⁹ Kuwa wa, Pilatu umuusa ndi be: «Makapa be namukulyi ngama ka Bayuda?» ¹⁰ A beyo, Pilatu a ndi kaiba be bokumu-kumu basuta ndi Yeso ko bulya imi aka. ¹¹ Luki limoti, bokumu-kumu ba ndi kapipya ambaza ka bambanzu kabikya Pilatu be ukulyi no ibu Balaba aka. ¹² Pilatu umuusa ndi bata be: «Ma neki kapa be nagyi iki na aluku yi nimu mamakaga be ngama ka Bayuda mu?» ¹³ Bapamikanaga ndi be: «Mubangilaga ka musalaba!» ¹⁴ Pilatu umuusa ndi bata be: «Banye tino se mbeyi bo ogyi bi?» Luki limoti, bidukulaga ndi bata kapamikanaga pulu be: «Mubangilaga ka musalaba!» ¹⁵ Kaungongoliso mambengi, Pilatu ukulya ndi Balaba. Atinisisa kuwa ndi Yeso pimbo, upa be babangilagi ka musalaba.

Basuda bakatiba Yeso
(Matayo 27:27-31; Yuani 19:2-3)

¹⁶ Basuda бага kuwa ndi na Yeso ka pa yangba ka imbaa ka ngama wa iwili. Ku beyo, bumaka ndi basuda basi. ¹⁷ Bamokisya ndi kanzu wangbu, baluka ndi muligi nimo a ndi no mowo biwilili, bamokisya ka mu abe sikpakpasu ka bangama. ¹⁸ Kumbuso yi, bamuusaga ndi be: «Ngama ka Bayuda, tumuusito ba!» ¹⁹ Bakilyaga ndi na ligugu ka mu bingwengwengwe, banabakya na botikito. Bobunaga ndi moli kambwa kaki, banodidiko kadwe ku kwa ku ka litombu. ²⁰ Niyo bama katiba beyo, banyo ndi kanzu yi nino, bamokisya bata botu kaki.

Babongilogini Yeso ka musalaba
(Matayo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yuani 19:17-27)

Kuwa wa, binda ndi na iyi kunzi kabangilaga ka musalaba.

²¹ Niyo ba ndi kopupoku ku, bamina ndi aluku bemoti nino ina ndi be Simoni, a ndi mutu wa Kulene. Iyi Simoni a ndi abaki Alesandulia ibu na Lufu. Obyeku ndi wa ni anigoku ko tiko. Basuda babinikisa ndi na maparu musalaba ka Yeso. ²² Baga ndi na Yeso ka pa niyo balikyaga be Golgota, isi yi ni: «Pa ya ikpukpukuso.» ²³ Bapa ndi vinya wa muzabibu mumatanaga no luki lozyo, luki limoti, akya kamwo. ²⁴ Kuwa wa, basuda babangilaga ndi ka musalaba. Batwa ndi libese ko bulya yigbananaga botu kaki kakisa be mutu yikaka-yikaka ava iki. ²⁵ A ndi saa-tatu ya busobi ngbingo yi nino babangilaga ndi mino ka musalaba. ²⁶ Bokpika ndi kugu wo mikya liba mobiso nimo a ndi katumbulaga isi ya kukwaku kaki be: «Ngama ka Bayuda.» ²⁷ Babangilaga ndi goni batu bo kubaku baba ka kpolo ka Yeso. Bemoti ka kumbanzikaniko, wagogo ka kulekuke. ²⁸ [Nilo otulyoso Mobiso Motu nimo ikpikaga ndi be: «Bamatana ndi na bagya-manye.»]

²⁹ Bambanzu nibo ba ndi kakitaga wa, ba ndi katumbwa Yeso, banagbitya bamu, banabikya be: «Eee, wa ndi kapa kapanza Ndabu ko Kunzi, wopiko yagogo ka masye masaa, ³⁰ wihukuso neki iwe mombukwana-daki yi, syoku ka musalaba!» ³¹ Bokumukumu na bowonisilo ba mutuu ba ndi goni luga kabu katiba begoyo, banabikyana be: «Uhukusa ndi batu bagogo. Kakwananigu kai hukuso iyi mombukwana-daki yi bikpe! ³² Kilisito, ngama wa Izaleli, osyikuno mbiya wanu ka musalaba, takina beyo, tabinikyana kuwa!» Gutugu batu nibo babangilaga ndi na ibu, ba ndi katumbwa begoyo.

Kukwaku ka Yeso

(Matayo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yuani 19:28-30)

³³ A ndi saa sita, biti ohuma ndi obili wasi ka basaa bayisaa. ³⁴ Na saa tisa, Yeso apamikana ndi be: «Eloi, Eloi, lama sabakatani?» Isi yi be: «Hiii Kunzi kami! Hiii Kunzi kami! Ko bulya iki yo wesi mino?»

³⁵ Niyo batu bemoti-bemoti luga ka nibo ba ndi wa bamukana mino beyo, babikya ndi be: «Hukononi, akamaka Hliya.» ³⁶ Bemoti kabu inda ndi mbangu, oluboku luki limoti lafubu-fubu ko vinya nino wonzuwo-nzuwo. Kumbuso yi, amakyana ndi ka ligugu, ananilya Yeso be omwi, anabikya be: «Bundoni! Tini ikani Hliya odokoto kasisa ka musalaba!» ³⁷ Luki limoti, Yeso apamikana ndi bata, osiso kuwa limbengi.

³⁸ Kutuko nikwo ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kugbe ku ka Ndabu ko Kunzi ku, anuka ndi luga katukya kugu kadwe kusili. ³⁹ Niyo ngama ka basuda ka Baluma nino a ndi wakamaga kambwa ka Yeso wa, ina mina beyo osisa ndi mino limbengi, iyi aka ndi be: «Ka lingunu, mutu yi nimu a ndi asi Miko Kunzi aka!»

⁴⁰ Boko bagogo ba ndi ku go ku, banina byi likpamuka nilo. Luga kabu, a ndi ni Malia mutu wa Magadala, Malia amaki Yakobo nino miki yi na mamaki beyo ka Yose, se kuwa Salume. ⁴¹ Boko bi niba ba ndi kabibya Yeso, banasingyo ka mogubo ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ka Galilaya. Atu ndi goni na boko bagogo budingi nibo ba ndi kabibya kadwe ku kwa ku ka Yelusalema.

Balumbini Yeso

(Matayo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yuani 19:38-42)

⁴² A kuwa ndi bugogo. Lisyeli nilo, a ndi lisyeli nilo bibungusyaga ndi mino ka yinga. Ikaga ndi lisyeli nilo a kambwa wa Lisyeli la kimumbiso. ⁴³ Yezefu, mutu wa gudu wa Alimatia, a ndi mutu wa ibiba ka Basa-Yidingi, osiloku ndi. Ikaga ndi kabundaga Bungama ko Kunzi. Aga kuwa ndi ni keggu na kubangaku ka ngama mudingi beyo ka Pilatu kakunga manda ka Yeso. ⁴⁴ Luki limoti, Pilatu ombombaya ndi kaukana be

Yeso okwini bi. Amaka k̄wa ndi ngama ka bas̄da ka Bal̄ma, amuusa b̄e: «Okwini bi ndeli?» ⁴⁵ Niyo ukana mutumbulagi ka ngama ka bas̄da yi nin̄o, Pilat̄u akpamya k̄wa ndi Yes̄fu kava manda ka Yeso. ⁴⁶ Yes̄fu oluwa ndi kutuko kwanza, asisa ndi ka musalaba, otikyaga na kutuko kwi nikw̄o, amongosa ka mb̄ku niyo bakp̄o ndi ka lital̄u. Kumbuso yi, ad̄la ndi mupumi mi na lital̄u lidingi b̄ingbufu. ⁴⁷ Malia Magadala na Malia nin̄o amaki Ȳose ba ndi wa kaina pa niyo ba ndi mino kalumba Yeso.

16

Yeso opupini ka mb̄ku

(Matayo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yuani 20:1-10)

¹ Kumbusa wa Lisye la kimumbiso, Malia Magadala, Malia nin̄o amaki Yak̄ob̄o na Sal̄me boluwa ndi malazi kotutwogoku na imu manda ka Yeso. ² Ka lisye la M̄nḡu na b̄s̄obi b̄ibo, ngbingo yi nin̄o mangbam̄ ma m̄ni opupogoku mino, b̄aga ndi ka mb̄ku. ³ Ba ndi kauusana b̄e: «Wani se k̄wa n̄o atitindikilya lital̄u nil̄o botikyi bi nolu mupumi ma mb̄ku?» ⁴ Luki limoti, niyo b̄ikwe, b̄ina ndi lital̄u nil̄o lidingi lo kani botini ka kp̄olo. ⁵ K̄wa wa, bogulya ndi ka mb̄ku, b̄amina m̄wanza b̄emoti wakimokisya kanz̄u wotu, ikini miso ya kambanzikaniko. K̄bangak̄u utuma ndi b̄amama bi nībo b̄id̄e. ⁶ Luki limoti, ubikya ndi b̄e: «Makobongonit̄ogu. Makakisa Yeso nin̄o mut̄u wa Nazaleti, nin̄o babongiligi bi ka musalaba. Opupini bi ka mb̄ku, keḡu bata wan̄u. Winoni pa niyo babisi bi mino. ⁷ Mbiya wan̄u, hubikyoniku babibya kaki, gut̄ugu Pet̄ele aka b̄e: «Ogoni iyi kambwa, matokonyok̄u ka Galilaya. Maminoku ban̄u k̄u b̄eyo, m̄d̄onḡoni b̄eyo am̄bikya ndi mino.» ⁸ Bopupa k̄wa ndi, b̄aga mbanḡu byi na mb̄ku, kye nz̄uyi a ndi kautwa b̄ikyakyakya, banombomboyo. Bakatumbulyagaḡu ndi m̄mbanzu gut̄ugu b̄emoti aka likp̄um̄ka li nil̄o, kye ba ndi na k̄bangak̄u.

Yeso apuponilyini Malia Magadala

(Matayo 28:9-10; Yuani 20:11-18)

[⁹ Kumbuso Yeso kopupo ka mb̄ku ko mbolugo, ka lisye la M̄nḡu, apuponilya mb̄eyi ndi Malia Magadala nin̄o anyo ndi mambengi ma b̄unye mad̄iya na ika. ¹⁰ Aga ndi kaup̄aga bat̄u nībo b̄ikaga ndi pa imoti na Yeso mongoni mi nim̄o. Bat̄u bi nībo ba mb̄eyi ndi asi ka idumas̄u aka, banagamana. ¹¹ Luki limoti, niyo b̄ukana b̄eyo Malia ubikya mino b̄e Yeso a mubisi, aminito, kani bakabinikyoniḡu.

Yeso upuponilyini babibya baba

(Luka 24:13-35)

¹² Kumbuso yi, Yeso upuponilya ndi babibya baba luga kab̄u ni igomosyonini. Babibya bi nībo ba ndi kaında ka mugi mumoti b̄ene. ¹³ Bigoku ndi kaup̄aga babibya baḡo mongoni mi nim̄o. Luki limoti, bakabinikyanaḡu ndi ib̄u b̄eḡeyo.

Yeso upuponilyini babibya tek̄ebe na b̄emoti

(Matayo 28:16-20; Luka 24:36-49; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)

¹⁴ Yeso upuponilya ndi babibya tek̄ebe na b̄emoti wa ba ndi mino kalyalya. Uyoyisa ndi kye b̄akeḡu ndi na baya na kye ba ndi na botumo ka mambengi, kye b̄akeḡu ndi kab̄inikyana bat̄u nībo b̄amina ndi kani opupini ka mb̄ku. ¹⁵ Kumbuso yi, ubikya ndi b̄e: «Windoni ka ob̄ili wasi, mubikyogoku bat̄u bas̄i Mongoni Manza. ¹⁶ Nin̄o abinikyana ndeke Mongoni Manza mi nim̄o na babotiso, inisanat̄u ndeke na muhukuso. Luki limoti, nin̄o kab̄inikyaniḡu ndeke Mongoni Manza mi nim̄o, Kunzi amakya ndeke ka m̄nḡimbo. ¹⁷ Bumibaga ndeke bas̄i nībo bab̄inikyana ka yiḡya yimbanga-mbanga yi niyi: ko lino kami, bokp̄umyaga ndeke mambengi ma b̄unye, banzinaga ndeke masas̄u mambiya, ¹⁸ bugwiga ndeke banz̄uka na māok̄u ikani

komwo sumu, kani luki kugyigu. Bubisilyaga ndeke batu ba bokolobu maboku, batu bi nibo bahuka.»

Yeso igini ka Baba

(Luka 24:50-53; Ligubo 1:9-11)

¹⁹ Niyo Mombukwono-dosu Yeso ubikya beyo, Kunzi adokisa ndi kugu wa lisyε, ikoku ka kumbanzikaniko kaki. ²⁰ Babibya baga kuwa ndi kabikyaga Mongoni Manza ka bapa bayasi. Mombukwono-dosu a ndi pa imoti na ibu ka mogubo mi nimo masi. Lingunu la Mongoni Manza nimo bapaga ndi, a ndi kainisono pisi ka mokingyosi mumbanga-mbanga nimo ba ndi kagya.]

Mongoni Manza ka Yeso beyo Luka okpikaga ndi mino Likpamuka la mambwa

Mongoni Manza beyo Luka okpikaga ndi mino nima. Luka kegụ ndi iyi atutambwa ka Yeso. Luki limoti, ikaga ndi pa imoti na batụ nibo bakpakanaga ndi na Yeso, anumuusa beyo obili ka Yeso a ndi mino kadwe kụ kwa kụ iba ndi mino binza. Kumbuso yi, akpikilya kụwa ndi mutụ bemoti nino ina ndi be Tiofilo kitabụ yi niyi. Luka a ndi manganga, bakpakanaga ndi bongbinga basi na atutambwa beyo ka Pɔlɔ. Luga ka batụ basi nibo bokpikaga ndi Mobiso, iyi mukaka aka no kegụ ndi Muyuda. Luki limoti, atambulaga yigya ka Bayuda be kye bawai-daki sibito binza be Yeso ni wani.

Luka abikya ndi be Bayuda ba ndi kabundaga ngama nino uhukusogo. A Muhukuso nino bogyalanda ko Kunzi babikya ndi ka Mobiso be Kunzi atikoku ndeke. Kunzi a ndi kaiba be Muhukuso kiki, ibusu basi tika batụ subungogo. Atikoku ndi mukpekpe mo Mikaki kauhukusogo batụ basi ba bevananza bayasi nibo babinikyana. Miki yi ni Yeso-Kilisito.

Luka atambulaga ndi ka kitabụ yi niyi beyo Yeso ibukata ndi mino, ligubo nilo agya ndi ka obili. Atambulaga goni beyo utiwaga ndi mino bambanzu, atambulaga bulyo ya kukwaku na pupa ka Yeso mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpamuka mambanga-mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu.

Luka okpikatu goni kitabụ ya yiba: kitabụ yi ni «Ligubo ka batutambwa». Atambulaga ndi kuso yi nilo usilya ndi batutambwa katukya wa Kunzi adokisa ndi mino Yeso kugu wa lisyɛ na beyo Mongoni Manza itulyana ndi mino bapa bayasi.

Yigbananaga ya kitabụ yi niyi:

Isi ya likpamuka nilo Luka okpikaga ndi mino kitabụ yi niyi 1:1-4

Beyo Yuani-Mubatizai na Yeso sibukata ndi mino 1:5-2:52

Kuu ka Yuani-Mubatizai 3:1-20

Ibatiso ka Yeso na beyo Abili a ndi mino kabofu 3:21-4:13

Yeso ogoni kaiko ka Galilaya 4:14-9:50

Yeso opupini ka Galilaya, inda ka Yelusalema 9:51-19:27

Poso ya mulibo ka Yeso kuu ka obili, yisasambya na kukwaku kaki 19:28-23:56

Yeso opupini ka mbuku 24:1-12

Yeso upuponilyini babifya kaki, Kunzi adokiso kugu wa lisyɛ 24:13-53

Likpamuka la mambwa

¹ Amboku Tiofilo, mutụ wa ibiba kugbe, bambanzu budingi bokingiloni kokpiko mongoni ma likpamuka nilo igyonosa ndi luga kusu. ² Mufongoni beyo batụ nibo bina ndi no miso ka mambwa batutambulyaga ndi mino, na bita kuuwa ndi babibikya ba likpamuka ko Kunzi. ³ Kinili, kumbuso mukpima, imi, nini imi binza goni kaukpikilyo ka bungbingbili, iwe Tiofilo, likpamuka lasi nilo igyonosa ndi katukya ka mambwa, ⁴ iba wibatụ lingunu la mutiwi nimo bupá ndi.

Malaika opini mongoni ma yibukata ka Yuani-Mubatizai

⁵ Ko ngbingo yi nino Elodi Mboku a ndi mino ngama wa iwili ka Bayuda, a ndi no kumu bemoti nino ina ndi be Zakalia. Iyi, a ndi ko pigo ya bukumu ka Abia. Mukaki beyo ka Elisabeti a ndi ka livananza ka Aluni nino a ndi kumu mudingi. ⁶ Ibu basi

baɓa ba ndi bongbingbili ko misa ko Kunzi. Bagyaga ndi mutuu ka Mombukwono-dosu ni baɓeɓu na daki yi. ⁷ Luki limoti, baɓeɓu ndi no miki kye Elisabeti a ndi nduya. Iɓu basi baɓa ba kuwa ndi bambokū-mbokū kugbe.

⁸ Lisye limoti, Zakalia a kuwa ndi kagya ligubo kaki la bukumu kambwa ko Kunzi kye mu ma ligubo a kuwa ndi ka ligbuta kaki. ⁹ Kabyeɓene na mutiwi ma ligubo li nilo, lifese awanya kuwa ndi iyi kogulya ka pa Yotu Kugbe ka ndabu ka Mombukwono-dosu Kunzi kasumbo adudu.* ¹⁰ Ko ngbingo yi nino Zakalia a ndi mino kasumbo adudu no, ambaza ka bambanzu nibo ba ndi kunzi, ba ndi kalumba.

¹¹ Kuwa wa, malaika bemoti ka Mombukwono-dosu apuponilyoku, amaga figba ka kambanzikaniko kwa gbogbo niyo a ndi mino kasumbo adudu yo. ¹² Ngbingo yi nino Zakalia amina mino beyo, ombomboyo, ogwa kubangaku kugbe. ¹³ Luki limoti, malaika abikya ndi be: «Zakalia, wakoɓongonitogu, kye Kunzi ukonini malumba kaku. Mukaku beyo ka Elisabeti ukutilya banu miki muluku yi, waluka be Yuani. ¹⁴ Iwe wogwa banu igyagya kugbe na bambanzu buɓingɓi bogwa banu magyagya ko bulya libukuti kaki. ¹⁵ A beyo, ika ndeke mutu mudingi kambwa ka Mombukwono-dosu. Iyi kamwigu ndeke vinya gutugu makana magogo nimo mapu aka. Ika ndeke mutumo na Limbengi-Lotu katukya ka muma ka amaki. ¹⁶ Uyikosa ndeke bomikya Bezaleli buɓingɓi kamigilya Mombukwana-dabu Kunzi. ¹⁷ Odoku ndeke kambwa ko Kunzi abe atutumbwa pa imoti na limbengi no ngu mudongoni abe mugyalandu hliya, kaigiso mambengi ka baba-bomiki ka bomikabu. Uyikosa ndeke batu banye kodoku batu ba linganu kaiko bakitalya kagya mutuu ka Mombukwono-dosu Kunzi na kagugubyo.»

¹⁸ Luki limoti, Zakalia abikya malaika be: «Luki tino lo emibiso be likpamuka nilo a linganu? Kye imi na kuwa mbokū-mbokū, muka kami a kuwa mbokū-mbokū goni.»

¹⁹ Malaika amigisya be «Imi ni Gabilieli, nikaga buwobi no Kunzi bongbinga basi kagugubyo. Iyi no etikiku kaubikya na kaupá mongoni manza mi nima. ²⁰ Yeki iwe wakobinikyonigu munzina kami nimo igyonosa banu ko ngbingo yi, eee wina se, wiita kuwa boɓo, wakakwananigu bata kanzina kadwe ndeke ka lisye li nilo likpamuka li nilo igyonoso mino.»

²¹ Ko ngbingo yi nino, batu basi ba ndi kunzi kabunda Zakalia. Niyo olipya kuwa bindi ka Ndadu ko Kunzi ku, likpamuka umbanga ndi. ²² Wa opupoku mino kakwananagu ndi bata kanzina na ibu. Kinili bambanzu biba kuwa ndi be a abe inini likpamuka limbanga ku ka ndabu ku. A kuwa ndi kauwanyaga bapa na maɓoku kye a kuwa ndi boɓo.

²³ Niyo Zakalia ama ngbingo wa ligubo kaki beyo, iga ku kaki. ²⁴ Kuwa kumbusa wa masye mi nimo, mukaki beyo ka Elisabeti ava muma. Katukyagu ndi ku kaki ka batimba kubukumuti. A ndi kabikya be: ²⁵ «Wina likpamuka lansa nilo Mombukwono-dosu Kunzi ogyi bi ko bulya kami, ketamba suni ya bundaya ko misa ka bambanzu.»

Malaika opini mongoni ma yibukuta ka Yeso

²⁶ Niyo muma ka Elisabeti itulyana batimba maɓiya, Kunzi atikoku malaika Gabilieli ka gudu bemoti wa Galilaya nino ina be Nazaleti. ²⁷ Atikoku ndi ka musika bemoti nino a ndi kavanana na muluku bemoti nino ina ndi be Yezefu ka livananza ka ngama Daudi. Musika yi nino ina ndi be Malia. ²⁸ Malaika apuponilya Malia ku a ndi mino, abikya be: «Gwano magyagya Malia, Mombukwono-dosu uɓukilyini buɓunga. Iyi a pa imoti na iwe.»

²⁹ Niyo Malia ukana likpamuka li nilo beyo, ombomboyo kugbe, imuusa be: «Inguo ya yuuso tino se yina?» ³⁰ Malaika abikya be: «Wakoɓongonitogu, Malia, kye

* **1:9** 1:9 Bokumu basumbaga ndi adudu abe malumba kabu kambwa ko Kunzi.

winisonini na b̄ub̄unga ko Kunzi. ³¹ Wava ban̄u m̄uma, wab̄uk̄uta miki m̄ul̄uk̄u yi, wal̄uka ban̄u b̄e Yeso.† ³² Iyi ika nd̄eke m̄utu wa ib̄iba, bal̄uka nd̄eke b̄e Mika Kunzi nin̄o K̄uḡu-K̄uḡbe. Mombukwono-dosu Kunzi ap̄a nd̄eke b̄ungama ka titaki b̄eȳo ka Daudi, ³³ ika nd̄eke ngama k̄uḡu ka Bezaleli ka b̄enze na b̄enze, b̄ungama kaki k̄ik̄iḡu nd̄eke na mulibo.»

³⁴ Kumbuso yi, Malia amuusa malaika b̄e: «Lik̄p̄am̄uka li nil̄o igyonosa k̄wa ban̄u liki kye imi sanibiḡu lik̄p̄am̄uka ka bal̄uk̄u?»

³⁵ Malaika amigisyoku b̄e: «Lim̄b̄engi-Lotu lo usilyoku ban̄u, ngu ko Kunzi nin̄o K̄uḡu-K̄uḡbe utikya ban̄u ab̄e kululuko. Kinili miki yi nin̄o wab̄uk̄uta ban̄u ika nd̄eke m̄utu Wotu, bal̄uka nd̄eke b̄e Miko Kunzi. ³⁶ Wikwe se, Elisabeti nin̄o a ndi nd̄aya ka livananza kak̄u a k̄wa iyi na m̄uma ma bat̄imba mad̄iya. Ab̄uk̄uta ban̄u miki m̄ul̄uk̄u yi, gutuḡu b̄eȳo a k̄wa mino mb̄ok̄u-mb̄ok̄u ȳo. ³⁷ Kye keḡu na lik̄p̄am̄uka nil̄o a lap̄up̄u k̄uḡbe ko Kunzi.»

³⁸ Malia asikisya k̄wa b̄e: «Imi ni musunzu ka Mombukwono-dosu. Yasi igyonosi k̄uḡu kami m̄ud̄onḡoni b̄eȳo web̄ikȳi mino.» Kumbuso yi, malaika aga ndi.

Malia ogoni kanda Elisabeti

³⁹ Kumbuso wa masye maked̄e, Malia ava ndi liḡundu kaaga bigala-gala k̄u ka mugi mimoti ka iwili ya b̄anḡupa b̄aya Yudea. ⁴⁰ Niȳo adwe k̄u b̄eȳo, ogulya ndi ka ndab̄u ka Zakalia, amuusa mukaki b̄eȳo ka Elisabeti. ⁴¹ Ko ngbingo yi nin̄o Elisabeti uk̄ana mino yuuso ka Malia, miki adwo bid̄uku-d̄uku ka m̄uma. Elisabeti otuma na Lim̄b̄engi-Lotu. ⁴² K̄wa wa apamikana b̄e: «Kunzi ufukilyini b̄ub̄unga kah̄uk̄itaga boko basi na ḡoni miki yi nin̄o wab̄uk̄uta ban̄u, b̄ub̄unga kaki a k̄wa k̄uḡu kaki ḡoni! ⁴³ Ngasa yimbanga tino se ina amaki Mombukwana-dami edulyiku mina b̄ene? ⁴⁴ Kye ko ngbingo yi nin̄o nukoni mino yuuso kak̄u, miki odwa na magyagya bid̄uku-d̄uku ka m̄uma kami. ⁴⁵ Igyagya yidingi k̄u kak̄u kye wobinikyonini b̄e lik̄p̄am̄uka nil̄o Mombukwono-dosu Kunzi uk̄ib̄ikya nd̄uk̄u igyonosat̄u.»

Malia akat̄umb̄ulaga b̄anza ko Kunzi

⁴⁶ K̄wa wa Malia ab̄ikya ndi b̄e:
«Lim̄b̄engi kami akobibiso b̄udingi ka Mombukwono-dosu Kunzi,
⁴⁷ na mutumo na igyagya
ko bulya ko Kunzi, Muhukuso kami,
⁴⁸ kye umokini bazwa kaki bo kumbu k̄uḡu ka musunzu kaki, imi m̄utu wa payaya.
Katukya mbiya wan̄u, b̄evananza bayasi b̄emaka k̄wa b̄e m̄utu wa b̄ub̄unga,
⁴⁹ kye Kunzi Mombukwono Ngu egyilini lik̄p̄am̄uka limbanga.
Lino kaki ni Kunzi Wotu.
⁵⁰ Owonisolaga kumbu kaki ka b̄evananza bayasi
nibaȳo babangaga.
⁵¹ Ogyini mak̄p̄am̄uka mak̄p̄uk̄p̄u no ngu ya k̄ub̄ok̄uko kaki:
uk̄p̄umya bat̄u ba yibiba,
⁵² usisa b̄angama ka moliki ma b̄ungama
luki limoti udokisa bat̄u ba payaya k̄uḡu.
⁵³ Up̄a bat̄u banza mak̄p̄am̄uka manzanza,
luki limoti umigisa bat̄u ba mukumbo mab̄ok̄u papuyi.
⁵⁴ Usingyoku bosunzu kaki b̄eȳo ka livananza la Izaleli.
Iyi kab̄usalaḡu kaukwilya kumbu,
⁵⁵ k̄uḡu ka Abalahamu na b̄evananza kaki ka b̄enze na b̄enze,
m̄ud̄onḡoni b̄eȳo up̄a ndi mino botitosu aḡume.»

† 1:31 1:31 Lino li nil̄o akabikya ḡoni b̄e Muhukuso.

⁵⁶ Malia asyeyeye ndi ku ka Elisabeti buwobi kadwe batimba basaa. Kumbuso yi, iga ndi ku kaki.

Yibukuta ka Yuani-Mubatizai

⁵⁷ Niyɔ ngbingo wa libukuti ka Elisabeti italyana, abukuta miki muluku yi.
⁵⁸ Bapimbani kaki na bevananza bukana ndi be Kunzi Mombukwono-dosu awon-isilyini bunza. Ibu basi bogwa ndi magyagya pa imoti na iyi.

⁵⁹ Niyɔ miki otulyasa masye bugina, bodoku kuwa ndi kaku. Ba ndi kapa kaluka na iyi abaki beyo ka Zakalia. ⁶⁰ Luki limoti amaki osikisya be: «Kali, kegɔ beyo, baluka be Yuani.»

⁶¹ Ibu aka na iyi be: «Kegɔ na mutɔ bemoti ka livananza kaku nino ina beyo!»
⁶² Kuwa wa bamuusa ndi abaki ni bananzina libobo be bibi, beyo a ndi mino kapa kaluka mikaki.

⁶³ Zakalia akunga ndi libau nilo bokpikaga mino, kumbuso yi okpika ndi be: «Lino kaki bikpe ni Yuani.» Bombombaya ndi ibu basi. ⁶⁴ Na ko ngbingo yi nino goni no, munoku ahukwikana ndi, apunga kuwa ndi bata kanzina, apunga ndi kapamikanaga kani anobibisa Kunzi. ⁶⁵ Kuwa wa, basi nibo bikaga ndi pa imoti na ibu ka mugi bogulya ndi ka kubangaku, na ku ka iwili ya bangura baya Yudea, batu basi banatumbula kuwa ndi likpumuka nilo aka lo. ⁶⁶ Batu basi nibo bukanaga ndi likpumuko li nilo, bapungaga ndi katamana ko bulya yi, banimuusa be miki yi nimuna ika se piye ndeke buni? Kubokako kwo ngu ka Mombukwono-dosu a ndi pa imoti na iyi.

Zakalia akatumbulaga makpumuka mumbanga-mbanga ko Kunzi

⁶⁷ Abaki beyo ka Zakalia otuma ndi na Limbengi-Lotu, apunga ndi kanzina abe mugyalandu, anabikya be:

⁶⁸ «Mombukwono-dosu Kunzi ka Bezaleli avi ibiba, kye ohukusogini livananza kaki, ukulaga ka busunzu.

⁶⁹ Atitikilyiniku Muhukuso nino wongu, ka livananza ka musunzu kaki beyo ka Daudi.

⁷⁰ A begeyo atumbulaga ndi mino ndeli kugbe ka munoku ka bogyalandu kaki bikpe:

⁷¹ Apa ndi agume be atikulaga ndeke ka maboku ka bomuyoniso kusu, na ka basi nibo bakisaga katigya bunye.

⁷² Begeyo, aminilya ndi botitosu kumbu, atamana ndi agume kaki wotu ko Kunzi.

⁷³ Kye Kunzi apa ndi titosu beyo ka Abalahamu agume wotu kaki,

⁷⁴ katikulaga ka maboku ka bomuyoniso kusu, na katisa kagugubyo kuwa ni takegu na kubangaku.

⁷⁵ Agya ndi beyo kye tiki botu na bongbingbili ko misa kaki ka masye masi ma obili kusu.

⁷⁶ Na iwe mikami, buluka ndeke be mugyalandu ko Kunzi nino Kugu-Kugbe, kye wodoku ndeke kobungusyaga pisi ka Mombukwono-dosu kambwa,

⁷⁷ na kowonisilo livananza kaki be uhukusaga ndeke pisi kaupilya bunye kabu.

⁷⁸ Kunzi nino kusu a na limbengi lanza kugbe no kumbu: atitikilyoku ndeke limomo kotukyoku kugu abe mangbamu ma moni,

⁷⁹ kauzigo nibo ba ko biti na kuso wa kubangaku kwa kukwaku, katiwonisilo kabye pisi ya maziyo.»

⁸⁰ Miki a kuwa ndi kopingo ni limbengi anatumo. Ikaga ndi iyi ka isa aka, kadwe ko ngbingo yi nino imibisikosa ndi mino bingbanganya ka bomikya Bezaleli.

2

Yibukuta ka Yeso (Matayo 1:18-25)

¹ Ka masye mi nimɔ, ngama mudingi wa Luma beyɔ ka Ogisiti apá ndi mutuu be butangi bambanzu kaki basi. ² Litatanga nilɔ la mambwa lo igyonosa ndi ko ngbingo yi ninɔ Kilinio a ndi mino ngama wa iwili ya Sulia. ³ Bambanzu basi bindaga ndi ka yikpikisiso, mumbanzu yikaka-yikaka ka mugi mi nimɔ ibukuta mino.

⁴ Yezefu atukya ndi gɔni iyi ka gudɔ wa Nazaleti, ku ka iwili ya Galilaya, kaında ka gudɔ wa Betlehemu, mugi ma kibukuta ka ngama Daudi, ka iwili ya Yudea. İnda ndi ku beyɔ kye a ndi iyi ka livananza ka Daudi, ⁵ kayikpikisiso ibu na Malia ninɔ ba ndi kavanana na iyi. Malia a se kuwa ndi wa na muma.

⁶ Ngbingo yi ninɔ ba ndi mino ku ka Betlehemu, masye kaki ma libukuti itulyana. ⁷ Abukuta ndi miki muluku yi, puta kaki. Atikyogo na botu baya budi, amongosa ka kpokoyo ninɔ banyama balyalyaga ndi mino, kye bakegu ndi bata ibu na pa ka ndabu ka bobiko.

Malaika upupilyini bobubulyo ba banyama

⁸ Ka iwili yi niyo gɔni yo, bobubulyo ba banyama basyege ndi kunzi ko tutu, kaubuulyogo banyama kabu. ⁹ Malaika ka Mombukwono-dosu Kunzi upuponilyo, ibiba ya mangbamu ka Mombukwono-dosu ukungulo. Babanga ndi kuge. ¹⁰ Luki limoti, malaika ubikya be: «Makobongonitogu, kye noduku kamupa mongoni manza nimɔ mupa igyagya yidingi ka bambanzu basi. ¹¹ Na lisyɛ li nili, Muhukuso ibukutini ko bulya kunu ku ka mugi ka Daudi, iyi ni Masiya, Mombukwono-dosu. ¹² Mamiba miki yi ninɔ ka makpumu ka mi nima: Matakanya miki wawese mutikyogo na botu baya budi, mumongoso ka kpokoyo ninɔ banyama balyalyaga mino.»

¹³ Ambaza ka bamalaika osyoku bigbututu katukya kugu wa lisyɛ, pa imoti na malaika wagogo, bapunga kabibiso Kunzi, banabikya be: ¹⁴ «İbiba ko Kunzi kugu wa lisyɛ kuge, na maziyo kunu ka litombu ka batu basi nibo upaga!»

Bobubulyo ba banyama bogoni ka Betlehemu

¹⁵ Ngbingo yi ninɔ bamalaika batukya mino kaiga kugu wa lisyɛ, bobubulyo ba banyama babikyana luga kabu be: «Togoni neki ka Betlehemu, tiniku nilo opupi ku, nilo Mombukwono-dosu Kunzi atiwonisili.»

¹⁶ Binda ndi bigala-gala, batakanya Malia na Yezefu, se kuwa miki wawese mumongoso ka kpokoyo ninɔ banyama balyalyaga ndi mino. ¹⁷ Niyo bamina, batumbulaga nilo malaika ubikya ndi ko bulya ko miki wawese yi ninɔ. ¹⁸ Likpumu ka umbanga ndi batu basi nibo bukana ndi mongoni mi nimɔ. ¹⁹ Luki limoti, Malia a ndi kobuulyogo likpumu nilo lasi, obiso mino limbengi. ²⁰ Kumbuso yi, bobubulyo ba banyama biga ndi ni banabibisa Kunzi, banambimbilya ka masi nimɔ bukana ndi na nimɔ bina ndi, kye masi igyonosa ndi mudongoni beyɔ aka yo malaika ubikya ndi mino.

Balukini miki

²¹ Niyo masye bugina itulyana wa miki ibukuta mino, adwe ko ngbingo kaki muko, baluka be Yeso, lino li nilo malaika atwa ndi kambwa amaki kava muma.

Bogoni na Yeso kambwa ko Kunzi

²² Kuwa wa masye ma kibubiso kabu itulyana mino, kabyenene na mutuu ka Musa, Yezefu na Malia baga ndi no miki ka Yelusalema kabiso ka mafoku ka Mombukwono-dosu, ²³ kye, ikpika ndi ka Mutuu ka Mombukwono-dosu be: «Okwononi kapá abe arepe ka Mombukwono-dosu miki muluku yi wasi, ninɔ puto yi.» ²⁴ Binda ndi ka

Yelusalema kapá góni apere begayo mutuu mi nimo ibikya ndi mino: «Bonzuwo baba gutugu bomikya bamokpondi baba aka.»

²⁵ Wina se wa, aluku bemoti a ndi ka Yelusalema ku ina ndi be Simioni. A ndi mutuu wongbingbili na mutuu mubanga Kunzi kugbe. Ikaga ndi kabunda mutuu yi nino akwanana ndi kohukusa livananza la Izaleli. Limbengi-Lotu a ndi kugu kaki. ²⁶ Limbengi li nilo awonisila ndi be kokwigu ni kanaminigu Kilisito nino Mombukwono-dosu atikoku. ²⁷ Akpamyia ndi kogulya ka Ndabu ko Kunzi. Ngbingo yi nino Yezefu na Malia binda mino no mikabu beyo ka Yeso, kabiso ka mafuku ko Kunzi mufongoni beyo mutuu abikyaga ndi mino, ²⁸ Simioni adungo, abibisa Kunzi, abikya be:

²⁹ «Mbiya wanu, Eeze Mombukwono-dosu, hutulyosini bagume kaku:

Wakwanana kuwa kasa musunzu kaku kokwo ka maziyo,

³⁰ kye ninini muhukuso kaku no misa kami,

³¹ muhukuso mi nimo wofungusyaga ndi ko misa ka bambanzu basi:

³² A limomo li nilo uziga banu bambanzu basi ba obili nibo bakumibigu na nilo apa banu ibiba ka Izaleli, livananza kaku.»

³³ Likpamuka lasi nilo Simioni a ndi kabikya ko bulya ka Yeso, umbanga ndi babukuta kaki. ³⁴ Simioni akunga Kunzi be ufukilyi babunga, abikya Malia amaki Yeso be: «Kunzi atikoku ndi miki yi nimuna ko bulya yi niyo be ugwisisi ikani umomosi batuu budingi luga ko bomikya Bezaleli. Ika banu likingyosi be Kunzi akagya ligubo kaki ni bambanzu bakegu kabailya, ³⁵ na bata opupisa banu mutamanagi masi nimo isuma ka mambengi ka bambanzu budingi. Se kuwa iwe, Malia, wigomisaga ndeke ko bulya ko miki yi nima abe bakutumo dukpa.»

Ana, mugyalandu muko yi akanzina ko bulya ka Yeso

³⁶ Mugyalandu bemoti muko yi ina ndi be Ana, ikaga ndi goni iyi ka Yelusalema. A ndi mika Fanueli, ka livananza ka Aseli. A kuwa ndi mboku-mboku kugbe. Bagya ndi byanga madia na ika na mbanyaki nino ava ndi ni a mbeyi musika aka. ³⁷ Kumbuso yi, ika kuwa ndi woko aka, na ku odwisa ndi mino byanga batekebe bugina na bikwanganya. Katukyagigu ndi ka Ndabu ko Kunzi, luki limoti agyilyaga ndi Kunzi ligubo biti na lisyu: Avaga ndi ngbingo ko ginyo malili na kalumba. ³⁸ Odoku ndi ko ngbingo yi nino goni no, apunga kabibiso Kunzi. Utumbulyaga bambanzu basi nibo ba ndi kabunda be pisi tino yo Kunzi ukulaga mino batuu ba Yelusalema ka busunzu.

Babukuta ka Yeso bigini na Yeso ka Nazaleti

³⁹ Ngbingo yi nino Yezefu na Malia bama mino kagya masi nimo mutuu ka Mombukwono-dosu Kunzi akungaga ndi, biga na Yeso ka Galilaya, ka gufu wa Nazaleti. ⁴⁰ Miki apunga ndi kopingo na kopingogo. A ndi mutumo na yimibo na babunga ko Kunzi a ndi pa imoti na iyi.

Yeso otigolini ka Yelusalema

⁴¹ Byanga bayasi, abaki na amaki Yeso badakaga ndi ka Yelusalema ka yinga ya Pasika. ⁴² Wa Yeso otulyoso mino byanga tekebe na biba, badaka ndi na ibu beyo aka yo bagyaga ndi mino ka bundeli. ⁴³ Ngbingo yi nino yinga osyo mino, biga, luki limoti miki Yeso asikana ku ka Yelusalema ni abaki na amaki bakibigu. ⁴⁴ Ba ndi kasima be Yeso akakpakyana ka ambaza ka bambanzu nibo ba ndi kaiganana. Niyo bagya lisyu limoti ka ligundu ni bakegu kamina, bapunga kuwa ndi kakisa luga ka bevananza kabu na bawai-dabu. ⁴⁵ Luki limoti, bakaminagu ndi. Kinili biga bata ndi kakisa ku kwa ku ka Yelusalema.

⁴⁶ Kumbusa wa masye masaa, batokonyoku ka Ndabu ko Kunzi: A ndi mukuliko pa imoti na bowonisilo ba mutuu, anumukana na anumuuso makpamuka magogo.

⁴⁷ Likpamuka umbanga batuu basi nibo ba ndi kamukana, kaina yimibo kaki na sikisyo

kaki ka makpamuka nimo ba ndi kamuusogo mo. ⁴⁸ Ngbingo yi nino abaki na amaki bamina mino, likpamuka umbanga kugbe, na ku amaki amuusi be: «Mikami, iki piye yo watigyi bi mino beyo? Tomomini ibusu na abaku bigbagbagba kaukisa.»

⁴⁹ Umigisya be: «Mo bi kekisa ko bulya iki? Makegu kaiba be okwononi be niki ka ndabu ka Baba?» ⁵⁰ Luki limoti, bakegu ndi kaiba isi ya likpamuka nilo a ndi kaubikya lo.

⁵¹ Kwa wa Yeso iga ndi pa imoti na ibu ka Nazaleti. Agyaga ndi mutuu kabu masi. Amaki obuulyaga ndi likpamuka nilo lasi ka limbengi. ⁵² Yeso a ndi kopingo kani yimibo kaki anisisilo kambwa, anabosilo Kunzi na bambanzu.

3

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza (Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Yuani 1:19-28)

¹ A ndi syangasu sa tekebe na kubukumuti sa bungama ka Tibelio, ngama mudingi wa Luma. Ko ngbingo yi nino, Potio Pilatu andaga ndi iwili ya Yudea, Elodi a ndi ngama wa Galilaya. Mamaki beyo ka Filipi a ndi goni ngama wa iwili ya Itulia na Talakoniti begeyo Lisania a ndi mino ngama wa Abilene. ² Ana na Kayafa ba ndi bokumu-kumu. Mongoni ko Kunzi asilya ndi Yuani, mika Zakalia ka isa. ³ Kumbuso yi, Yuani inda ndi kolingyo giyo yasi ya mutili mo libo ma Yolodani, anakwa be: «Yikosoni mambengi, mibotisiso, Kunzi amapilya banye kunu.»

⁴ Igyonosa ndi beyo aka yo ikpika ndi mino ka kitabu ka mugyalandu Isaya be: «Mumbanzu bemoti akapamikanaga ka isa be:

Bungusyoni pisi ka Mombukwono-dosu,
nononi bopisi kaki bingbingbili!

⁵ Tikyoni mombudu masi,

gbotomosogoni bangura bayasi na bokpumo bayasi mufongoni,
nononi bopisi baiyigaga,
mosulyo nibayo baya mabye.

⁶ Na batu basi bina ndeke muhukuso ko Kunzi.»

⁷ Niyo Yuani amina bambanzu budingi banadulyoku be ubotisi, ubikya ndi be: «Ibunu livanza ka banzuka! Wani no amuwonyi pisi kapikita ngbata ko Kunzi niyo akodoku? ⁸ Wonisoni neki pisi ka yigya be moyikosoni mambengi, mosoni kabikya kuso kunu be: <Titosu ni Abalahamu!> A beyo, nakamubikya ambe, Kunzi akwanana koitiso matamu mi nima kaiko bomika Abalahamu. ⁹ Gboni a mbiya wanu yakitulya kagbita bukuto ka motino mi: bagbitatu bukuto tasi nito kegu kabukuta bumo yanzanza, badikita ko buku.»

¹⁰ Bambanzu budingi kuso wa ambaza bamuusaga ndi Yuani be: «Okwononi se kwa be tagyi buni?» ¹¹ Usikisyaga ndi be: «Mumbanzu kika na basimizi baba, apa mutuu yi nino kegu na iyi bemoti, na nino a na malili, agyi begeyo.»

¹² Bandambe ba manzanza bodoku ndi goni ibu kayibotisiso, bamuusa Yuani be: «Muwonisilo, okwononi be ibusu tagyi buni?» ¹³ Usikisya ndi be: «Makokungo-nitogu buyi kakitaga nibo mutuu ka bangama abikya.»

¹⁴ Basuda bamuusa ndi goni ibu be: «Se kwa ibusu, takwanana kagya buni?» Usikisya ndi be: «Makukupyogonitogu bambanzu buyi no bou gutugu kaubukulyaga likpamuka aka. Luki limoti, gwogoni magyagya na mukalya kunu aka.»

¹⁵ Bambanzu basi ba ndi kabandila, na musasa. Bimuusaga ndi be kegu se banu Yuani ni Kilisito? ¹⁶ Yuani usikisya ibu basi be: «Imi, nakamubotiso ko libo, luki limoti nino akodoku a no ngu kekitaga imi, nakakwananigu gutugu kakula ligi ya bekpaku kaki aka. Iyi, amubotisa banu na Limbengi-Lotu no buku. ¹⁷ A na dunga

mugwi, wakitulya kapipa mupunga. Amumula ndeke mupunga, abiso ka basa ya masolo kaki. Luki limoti, abusya ndeke bevala ko buku nibo kolimikogigũ.»

¹⁸ Kũwa wa, Yuani upaga ndi mutuu mógogo na bopisi dididi na kaubikyaga Mongoni Manza. ¹⁹ Luki limoti, Yuani a ndi kayoyiso Elodi ngama wa Galilaya kye ava ndi Elodia, muko mamaki beyo ka Filipi. Na kye agya ndi goni makpumuka manyenye makpu. ²⁰ Kumbuso yi, Elodi agya bata ndi likpumuka lanye kugbe kagwisisa Yuani.

*Yuani abotisini Yeso
(Matayo 3:13-17; Maliko 1:9-11)*

²¹ Kumbuso kaubotiso batũ nibo ba ndi wa, Yuani abotisa ndi goni Yeso. Ko ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino kalumba wa, lisyẽ ohukwikono, ²² Limbengi-Lotu asilyoku ndi abe likpondi. Kũwa wa, liyu otukyoku ndi kugu wa lisyẽ be: «Iwe ni Mikami mupaka, ninu nobiso mino limbengi.»

*Puponogo ka Yeso
(Matayo 1:1-17)*

²³ Yeso a ndi na byanga banda batekebe basaa ko ngbingo yi ninu apunga ndi mino ligubo kaki. Bambanzũ bapandaga ndi be a mika Yezefũ, Yezefũ ninu a ndi mika Eli. ²⁴ Eli ninu a ndi mika Matati, Matati ninu a ndi mika Lawi. Lawi ninu a ndi mika Meleki, Meleki ninu a ndi mika Yanai, Yanai ninu a ndi mika Yezefũ. ²⁵ Yezefũ ninu a ndi mika Matatia, Matatia ninu a ndi mika Amosi, Amosi ninu a ndi mika Naumu, Naumu ninu a ndi mika Esili, Esili ninu a ndi mika Nagai. ²⁶ Nagai ninu a ndi mika Mati, Mati ninu a ndi mika Matatia, Matatia ninu a ndi mika Simeini, Simeini ninu a ndi mika Yoseki, Yoseki ninu a ndi mika Yoda. ²⁷ Yoda ninu a ndi mika Yuanani, Yuanani ninu a ndi mika Lesa, Lesa ninu a ndi mika Zelubabeli, Zelubabeli ninu a ndi mika Salatieli, Salatieli ninu a ndi mika Neli. ²⁸ Neli ninu a ndi mika Meleki, Meleki ninu a ndi mika Adi, Adi ninu a ndi mika Kosamu, Kosamu ninu a ndi mika Elemadamũ, Elemadamũ ninu mika Eli. ²⁹ Eli ninu a ndi mika Yeso, Yeso ninu a ndi mika Eliezeli, Eliezeli ninu a ndi mika Yolamu, Yolamu ninu a ndi mika Matati, Matati ninu a ndi mika Lawi. ³⁰ Lawi ninu a ndi mika Simioni, Simioni ninu a ndi mika Yuda, Yuda ninu a ndi mika Yezefũ, Yezefũ ninu a ndi mika Yonamu, Yonamu ninu a ndi mika Eliakimu. ³¹ Eliakimu ninu a ndi mika Milia, Milia ninu a ndi mika Mina, Mina ninu a ndi mika Matata, Matata ninu a ndi mika Natani, Natani ninu a ndi mika Daudi. ³² Daudi ninu a ndi mika Yesẽ, Yesẽ ninu a ndi mika Obedi, Obedi ninu a ndi mika Boazi, Boazi ninu a ndi mika Solomõnõ, Solomõnõ ninu a ndi mika Nasoni. ³³ Nasoni ninu a ndi mika Aminadabũ, Aminadabũ ninu a ndi mika Adimi, Adimi ninu a ndi mika Alini, Alini ninu a ndi mika Esilomi, Esilomi ninu a ndi mika Pelesi, Pelesi ninu a ndi mika Yuda. ³⁴ Yuda ninu a ndi mika Yakõbõ, Yakõbõ ninu a ndi mika Isaka, Isaka ninu a ndi mika Abalahamu, Abalahamu ninu a ndi mika Tela, Tela ninu a ndi mika Naholi. ³⁵ Naholi ninu a ndi mika Selugi, Selugi ninu a ndi mika Leu, Leu ninu a ndi mika Pelegi, Pelegi ninu a ndi mika Hbele, Hbele ninu a ndi mika Sala. ³⁶ Sala ninu a ndi mika Kenani, Kenani ninu a ndi mika Alifakisadi, Alifakisadi ninu a ndi mika Semũ, Semũ ninu a ndi mika Nua, Nua ninu a ndi mika Lameki. ³⁷ Lameki ninu a ndi mika Metusela, Metusela ninu a ndi mika Inuka, Inuka ninu a ndi mika Yaledi, Yaledi ninu a ndi mika Maleleli, Maleleli ninu a ndi mika Kainana. ³⁸ Kainana ninu a ndi mika Enosi, Enosi ninu a ndi mika Seti, Seti ninu a ndi mika Adamũ, Adamũ ninu a ndi miko Kunzi.

4

*Mumuyoniso akabõõ Yeso
(Matayo 4:1-11; Maliko 1:12-13)*

¹ Yeso igoku kũwa ka mutili ma Yolodani, mutumo na Limbengi-Lotu. Limbengi li nilo a ndi kampakyoniso kũ ka isa. ² Kũ beyo, mumuyoniso a ndi kabõõ ka masye

batekebe bakwanganya. Kalyalyagigu ndi ka masye mi nimo. Niyo masye mi nimo itulyana, imukana ndi nza.

³ Kwa wa, mumuyoniso abikya be: «Wakika Miko Kunzi, kpamy litalu li nili iiti mukati.»

⁴ Yeso asikisya be: «Mobiso ko Kunzi abikya be: <Jbili ka mumbanzu kegu asi ko bulya malili aka.»»

⁵ Kumbuso yi, mumuyoniso inda ndi na iyi ka pa yikungu kugbe, amanya ko ngbinga bemoti, moliki ma bungama masi ma jbili. ⁶⁻⁷ Abikya be: «Wakobuna moli kambwa kami kebibiso, nupatu bungama na ibiba yasi niyi wakaina yi, kye bepa ndi imi. Nakwanana goni kapa mutu wasi nino napa kapa.»

⁸ Yeso amigisya be: «Mobiso ko Kunzi abikya be: <Mubibiso Mombukwana-daku Kunzi, wabanga asi iyi aka mukaka.»»

⁹ Mumuyoniso aga ndi bata na iyi ka Yelusalema, adokisa kugbondo wa Nda bu ko Kunzi, abikya be: «Wakika Miko Kunzi, bumbuko katukya wanu wadwe wasi, ¹⁰ kye ikpikaga be: <Kunzi ukpamilyatu bamalaika kaki be bubuulyogi,» ¹¹ bubiniki ka mafuku, <kye wakidwoni kuguko ka litalu.»»

¹² Luki limoti, Yeso amigisya be: «Mobiso ko Kunzi akabikya be: <Wakabobonitogu Mombukwana-daku Kunzi.»»

¹³ Niyo mumuyoniso ama kwa ndi kabobo Yeso ka bopisi dididi, asa ndi mbeyi.

Yeso opungini ligubo kaki ka Galilaya

(Matayo 4:12-17; Maliko 1:14-15)

¹⁴ Katukya kwa ndi wa, Yeso iga ndi ka Galilaya mutumo bidde no ngu ya Limbengi-Lotu, mongoni kaki itulyana ndi ka iwili yi niyo yasi. ¹⁵ Atiwaga ndi ka bandabu baya malumba ka Bayuda na bambanzu basi ba ndi kabiba.

Bambanzu ba Nazaleti bakegu kabailya Yeso

(Matayo 13:53-58; Maliko 6:1-6)

¹⁶ Yeso inda ndi ka Nazaleti, ku opinga ndi mino. Lisyela kimumbiso, ingya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda madongoni begeyo agyaga ndi mino. Amaga ndi katangulaga Mobiso. ¹⁷ Bapa kitabu niyo mugyalandu Isaya okpika ndi. Akulana*, ina ndi pa niyo ikpikaga mino be:

¹⁸ «Limbengi ka Mombukwono-dosu a pa imoti na imi, kye egbofya ndi molingo kaubikyaga batu bayangya Mongoni Manza.

Etikoku kaubikyaga batu ba ligbito be bakulikanagatu, nibo ba na bokolobu baya mamomo be miso ukulikanagatu, nibo bakaigyogyiso be bakulikanagatu,

¹⁹ kabikya bulyo syangasu si niso Mombukwono-dosu uwonisila ndeke mino bambanzu bunza kaki.»

²⁰ Kumbuso yi Yeso ofukufa kitabu, amigisya ndi mugya-ligubo. Bambanzu basi nibo ba ndi wa, ba kwa ndi kanda asa iyi aka bingbangbanga. ²¹ Kwa wa, apanga ndi kaubikya be: «Na lisyela li nili, Mobiso mi nima itulyonini kegu kunu nibo makemukana.»

²² Bambanzu basi ba ndi kabibisa Yeso, noku udika ndi bidde ko bulya munzina mumbanga-mbanga nimo a ndi kopupa ka munoku kaki. Babikyaga ndi be: «Kegu mbeyi asi mika Yezefu aka mu!»

4:4 4:4 Wanda ka Yigilya 8:3. **4:8** 4:8 Wanda ka Yigilya 6:13. **4:11** 4:11 Wanda ka Mambu 91:11-12. **4:12** 4:12 Wanda ka Yigilya 6:16. * **4:17** 4:17 Akulana: Ko ngbingo yi nino bodukufaga ndi kitabu abe kulugbu. **4:19** 4:19 Wanda ka Isaya 61:1-2.

²³ Yeso ubikya be: «Lingunũ aka makwanana banũ ketulya ligbitoku li nili: <Manganga, wihukusanõ ni iwe mombukwana-daki yi.> Mēbikyatu banũ goni be: <Tukana ndi masi nimõ wanya ndi ka Kapelenaumu, gya kũwa begeyo wa kũnũ wa.>»

²⁴ Ubikyoku bata be: «A lingunũ, nakamubikya ambe, mugyalandũ gutugũ bemoti aka, kegũ na ibiba ka mugi mi ninõ ibukuti mino. ²⁵ Na bata, nakwanana kamubikya lingunũ aka ambe ko ngbingo ka mugyalandũ Hliya, bowoko boko bi ba ndi bakpu ka Izaleli. Ko ngbingo yi ninõ mbwayi kalukagigũ ndi ka byanga bisaa na batimba madiya. Kũwa wa mufefenge ma nza itulyana ndi ka mugi masi. ²⁶ Gutugũ beyo, Kunzi katikagũ ndi Hliya ka bemoti luga kabũ kiki asi ko woko bemoti muko yi aka ninõ ikaga ndi ka Zalepeta ka iwili ya Sidõna. ²⁷ Na goni, bakebu-kebu ba ndi budingi kugbe ka Izaleli ko ngbingo ka mugyalandũ Elisa. Wina se, gutugũ bemoti kabũ aka luga kabũ kahakagũ ndi kiki asi Namani aka ninõ mutũ wa iwili ya Sulia.»

²⁸ Niyo bambanzũ basi nibõ ba ndi ka ndabũ ya malũmba ka Bayuda bukana likpumũka li nilõ, mambengi ukandikanaga ndi bisulũ-sulũ. ²⁹ Bamanana ndi bigwo, batindikaga ndi Yeso kunzi wa gudũ, binda ndi na iyi kugũ wa ngupa niyo bopika ndi mino gudũ kabũ, kye ba ndi kapa katindikoku kũnũ wasi. ³⁰ Luki limoti, akitaga ndi luga kabũ, imagalya ndi iyi ya kaki.

*Yeso ahukusini mutũ wa limbengi la bunye
(Malikõ 1:21-28)*

³¹ Yeso osya ndi kũwa ka Kapelenaumu, gudũ wa iwili ya Galilaya. Kũ beyo utiwaga ndi bambanzũ basi ka Lisye la kimumbiso. ³² Mutũũ kaki umbangaga ndi bambanzũ kugbe kye atiwaga ndi no ngu.

³³ Kusõ wa ndabũ ya malũmba ka Bayuda, alukũ bemoti a ndi na limbengi la bunye. Apũnga ndi kakugwaga: ³⁴ «Hu! Yeso mutũ wa Nazaleti, lo kusu na ibunu ogwogi bunĩ? Woduku bi katimosiyo? Nakaumiba binza ambe iwe ni wani. Iwe ni Mutũ Wotu ko Kunzi.»

³⁵ Yeso apamyaga ndi limbengi la bunye, abikya be: «Daka! Pupa ka alukũ yi nimũ!» Limbengi la bunye li nilõ abũmya ndi alukũ nõ wasi bingomũ kambwa ka bambanzũ basi, opupa ndi ni kagyogysisigũ ³⁶ Likpumũka li nilõ umbanga ndi bambanzũ basi, bapũnga ndi kaimuusa luga kabũ be: «Inguo ya munzina tina piye ma? Akapa mutũũ ka mambengi ma bunye no bou no ngu, anopupo!»

³⁷ Mongoni ka Yeso itulyana ndi pa yasi ka iwili yi niyo.

*Yeso uhukusini batũ ba bokolobu
(Matayo 8:14-17; Malikõ 1:29-34)*

³⁸ Yeso opupa ndi ka ndabũ ya malũmba ka Bayuda, aga kũ ka Simoni. Titaki Simoni ninõ muko yi a ndi kayimũkana badi, babikya ndi Yeso be ahukusi. ³⁹ Yeso akpũda ndi, adidikyo. Apamyaga ndi kolobũ, kolobũ osyo. Wa aka wa, ahũka ndi, apũnga ndi kahugugubyo.

⁴⁰ Ngbingo yi ninõ moni odidiko mino, badulyoku ndi na batũ basi nibõ ba ndi na bokolobu dididi. Ubisilyaga ndi mabokũ yikaka-yikaka, anuhukuso. ⁴¹ Mambengi ma bunye upupagatu ndi goni batũ budingi, anapamikanaga be: «Iwe, ni Miko Kunzi!» Luki limoti Yeso unzinilyaga ndi na diya, anũpakya kanzina kye ba ndi kamibo be iyi ni Masiya.

⁴² Niyo lisyẽ asyẽ, Yeso opupa ndi kainda ka pa niyo mumbanzũ kegũ ndi mino. Ambaza ka bambanzũ apũnga ndi kakisa, niyo bamina, ba ndi kapa kakpingba be kusonitõgũ bata. ⁴³ Luki limoti, Yeso ubikya be: «Okwononi goni kabikyaga Mongoni Manza ma Bũngama ko Kunzi ka bagudũ bagõgõ, kye Kunzi etikoku ndi ko bulya yi niyo.» ⁴⁴ Idukulaga ndi kabikyaga Mongoni Manza ka bandabũ baya malũmba ka Bayuda.

5

Yeso umokini babibya ba mambwa
(Matayo 4:18-22; Maliko 1:16-20)

¹ Lisyε limoti, Yeso a ndi wakamaga ka kpolo-kpolo wa ibombu ya Genezaleti.* Ambaza ka bambanzu otundukonoku ndi kahukana Mongoni Manza ko Kunzi, bamotosyo bikpwo. ² Ina ndi mangbolo maba buwobi na kubi. Bogwi bosu bo bafama ndi, bosya kasukusa moyo kabu. ³ Yeso adaka ndi ka ingbolo imoti, niyo ka Simoni, abikya ndi be osisili mbeyi mino byi na kubi. Ika kawa ndi ka ingbolo, apunga kapá mutiwi ka ambaza ka bambanzu.

⁴ Niyo ama kanzina beyo, abikya Simoni be: «Sisilo ingbolo ka pa yodu, kumbuso yi, molubo moyo kunu.» ⁵ Simoni amigisya be: «Muwonisilo, tosilyi luba moyo, luki limoti takogwigu musu gutugu bemoti aka. Yeki iwe kawa no wekpomyi, nigilyatu bata kolubo.» ⁶ Boluba kawa ndi, bugwi bosu budingi kugbe, moyo kabu apunga ndi katinikaga. ⁷ Bumaka ndi na maboku bawai-dabu nibo basikana ndi ka ingbolo yagogo be busingyiku kanyo moyo. Bodoku ndi, ibu basi pa imoti, botumisa ndi mangbolo masi maba na bosu, apunga ndi komwaga libo. ⁸ Niyo Simoni Petele ina beyo, ogwa no moli kambwa ka Yeso, abikya be: «Mombukwono-dosu, tukya buwobi na imi kye na muti wa bunye!» ⁹ Kye kubangaku agya ndi kugbe, kamina bosu budingi nibo bugwi ndi bo. ¹⁰ Gutugu Yakobo na Yuani bomika Zebedayo aka, bawai-daki Simoni, babanga ndi ibu begoyo. Luki limoti, Yeso abikya ndi Simoni be: «Wakobongonitogu, katukya mbiya wanu, wakikigu bata manyo bosu, luki limoti wika kawa manyo bambanzu ka bunye kabu.»

¹¹ Bafama ndi mangbolo, basa masi, bapunga kabibyo yi.

Yeso ahukusini kebu-kebu
(Matayo 8:1-4; Maliko 1:40-45)

¹² Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino ka gudfu bemoti bene, muti bemoti nino kebu-kebu a ndi ni amoni nzayi yasi bitita, asilyoku ndi. Niyo amina Yeso, ogwa mokpukpu kambwa kaki, igama na iyi be: «Mombukwono-dosu! Wakapa, wakwanana baka kengumoso.»

¹³ Yeso anana ndi kubokuko, avila, abikya be: «Noponi, ngumana!» Ko ngbingo yi nino aka no, aluku no angumana ndi bingoo. ¹⁴ Kawa wa Yeso agbityaga bikpokpokpo be: «Wakatumbulyogonitogu mumbanzu. Luki limoti, winda kayiwonisyo ko kumu, kumbuso yi, wapa apee beyo Mutu ka Musa abikyo mino, iba muti wasi ibi be woukini bi.»

¹⁵ Gutugu beyo, mongoni ka Yeso a kawa ndi asi kada aka kugbe. Bambaza bakpukpu ka bambanzu bamumukanaga ndi kamukana, anohukuso bokolobu kabu. ¹⁶ Luki limoti Yeso atukyaga ndi bipere luga kabu, inda ka isa kalamba.

Yeso ahukusini zegesi
(Matayo 9:1-8; Maliko 2:1-12)

¹⁷ A kawa ndi lisyε limoti, Yeso a ndi kapa mutiwi. Bafalisayo na bowonisilo ba Mutu ka Musa ba ndi bukuliko wa go wa, bodoku ndi katukya ko giyo yasi ya Galilaya, ya Yudea na ka gudfu wa Yelusalema. Ngu ka Mombukwono-dosu yo apaga ndi bututungyo kohukuso bokolobu. ¹⁸ Wina se bambanzu bosiloku ndi, ni babinikini zegesi bemoti kugu wa kalagba. Ba ndi kakisa pisi kaguliso ka ndabu niyo Yeso a ndi mino, na kabiso kambwa kaki. ¹⁹ Luki limoti, bagegu ndi kaiba be bagulisa pisi yani ko bulya ambaza ka bambanzu. Badaka kawa ndi na iyi kugbondo, batumba ndi mino mapala koukulya ngala, basisa kawa ndi na kalagba kaki luga ka bambanzu,

* 5:1 5:1 Balikyagatu goni be ibombu ya Galilaya.

kambwa ka Yeso. ²⁰ Niyo Yeso ina baya kabu beyo, abikya ndi zegesi no be: «Ye wai, nupilyini bunye kaku.»

²¹ Bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo bapunga ndi kaimuusa be: «Mutu tino piye muna akatumbwa Kunzi mu? Wani no akwanana kapilya bunye, kiki Kunzi aka yikaka?»

²² Yeso andunga ndi mutamanagi kabu, umuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino na mutamanagi mi nimo? ²³ Iki yo a yopoli kugbe kabikya be: «Nupilyini bunye kaku!», ikani kabikya be: «Wamaga, wakpakyana!» ²⁴ Luki limoti, nakapa kamumibiso ambe Mika-mumbanzu a no ngu yasi kunu ka litombu kapilya bunye.» Kuwa wa abikya ndi zegesi no be: «Nakabikya ambe wamaga, wava kalagba kaku, wiga ku kaku!»

²⁵ Wa aka wa, aluku no amaga ndi ko misa ka batu basi, abinika kalagba niyo a ndi mino wakanga, aga ku kaki ni anabibiso Kunzi. ²⁶ Likpumuka lo umbanga ndi bambanzu basi. Basi ba ndi kabibiso Kunzi ni kabangaku utumini ka mambengi bidu, banabikya be: «Tinini likpumuka limbanga na lisyu li nili.»

*Yeso amokini Lawi
(Matayo 9:1-8; Maliko 2:1-12)*

²⁷ Kumbusa wa niyo, Yeso opupa ndi, amina ndombe wa manzanza bemoti, ina ndi be Lawi, wakiko ka bilo kaki. Yeso aka na iyi aka be: «Ibyeku!»

²⁸ Lawi amaga, asa ndi makpumuka masi, apunga kabibya. ²⁹ Kuwa wa, Lawi alyisisya ndi Yeso dumo mudingi ku kaki, bandombe ba manzanza bakpu na batu bagogo ba ndi kalyalya pa imoti na ibu. ³⁰ Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu nibo bikaga ndi na ibu, bapunga ndi kainzinzinya ka kpolo, banumuusa babibya ka Yeso be: «Ko bulya iki yo makalyalya na komwo pa imoti na bandombe ba manzanza na bagya-manye?»

³¹ Yeso umigisya be: «Batu bapupu bakakisagigu munganga, luki limoti, nibo aka bo ba bokolobu bo bakisaga. ³² Nakodokugu kaukisa batu bongbingbili, luki limoti nibo banye, iba kye bayikosi obili kabu.»

*Yeso akatumbulaga bulyo yiginyo malili ko ngbingo wa malumba
(Matayo 9:14-17; Maliko 2:18-22)*

³³ Bafalisayo babikya ndi Yeso be: «Babibya ka Yuani na nibo kusu boginyagatu malili ko ngbingo bigala-gala, balumbagatu goni. Luki limoti nibo kaku, bikaga ibu asi kalyalya na komwo aka ko ngbingo yi nino.»

³⁴ Yeso umigisya be: «Makasima be makwanana kaugbama bambanzu nibo bumoki ko dumo wo vononi be bakolyolyonitogu ko ngbingo yi nino bo mino pa imoti na mbunya muko? Kigyonosigu! ³⁵ Luki limoti, ikatu ndeke na lisyu nilo batumba mino mbunya muko luga kabu. Ka lisyu li nilo, boginyatu ndeke malili ko ngbingo.»

³⁶ Yeso utulyoku goni lizuni li nili: «Mumbanzu gutugu bemoti aka kanuagigu panga ya kutuko kwambiya kofiko noyu inzanza, kagya beyo, kutuko nikwo kwa mbiya kwu anwika kye panga yi niyo yambiya yo kakwananigu na inzanza. ³⁷ Se kuwa goni, mumbanzu gutugu bemoti aka kabungwagigu vinya wambiya ka bambike bayo bokuto ta banyama bayigbangbalaga. Kagya beyo, vinya opumukisagatu bambike, vinya agbo wasi. ³⁸ Kinili, okwononi kaduko vinya wambiya ka bambike bayambiya goni. ³⁹ Na goni, mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kapa kamwo vinya wambiya ni amwini se nino mukpaga. Kye abikya be: «Nino mukpaga a wanza kugbe.»»

6

*Yeso akabikya likpumuka ko bulyo ya Lisyu la kimumbiso
(Matayo 12:1-8; Maliko 2:23-28)*

¹ Lisye la kimumbiso limoti, Yeso na babibya kaki ba ndi kakitaga pisi ka botiko baya nganu. Babibya kaki banatinaga bekazo bi, banatubo na maboku, banalya. ² Bafalisayo bemoti-bemoti nibo ba ndi wa, bumuusa be: «Ko bulya iki yo makagya nilo bapakya kagya ka Lisye la kimumbiso?»

³ Yeso umigisya be: «Makatangulagagu ndi likpumuka nilo ngama Daudi agya ngbingo yi nino ba ndi mino na banza ibu na bawai-daki? ⁴ Ingya ndi ka Ndabu ko Kunzi, ava mukati nimo bapaga ndi Kunzi. Alya, upa goni ndi bawai-daki, gutugu beyo bokumu balyaga ndi mino ni ibu aka mukati mi nimo.»

⁵ Yeso abikya bata ndi be: «Mika-mumbanzu no a mombukwana Lisye la kimumbiso.»

*Yeso ahukusini mutu bemoti wa kubokuko kukwo
(Matayo 12:9-14; Maliko 3:1-6)*

⁶ A ndi bata Lisye la kimumbiso lagogo, Yeso ogulya ka ndabu ya malumba ka Bayuda, apunga ndi kapati mutwi. Ku beyo, mutu bemoti a ndi na kubokuko kwa kumbanzikaniko kukwo. ⁷ Bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo ba ndi kanda Yeso bingbangbanga, be ikani ahukusatuu mumbanzu ka Lisye la kimumbiso. A beyo, ba ndi kakisa be bamina na ibo no pisi tino, kye basungulyi. ⁸ Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu. Abikya kuwa aluku no a ndi kubokuko kukwa no be: «Wamaga, wodoku wa luga ka bambanzu wa.» Amaga ndi, isisilo luga kabu. ⁹ Kumbuso yi, Yeso abikya be: «Nakamumuusa ambe: Luki tina piye lo okwononi kagya ka Lisye la kimumbiso? Kagya likpumuka lanza ka Lisye la kimumbiso ikanigu kagya likpumuka lanye? Kahukuso obili ka mumbanzu ikani kapata?»

¹⁰ Yeso unda ibu basi bizumuuu, kumbuso yi, abikya kuwa aluku no be: «Nana kubokuko.» Anana ndi, kubokuko ahuka beyo aka yo ikaga ndi mino. ¹¹ Luki limoti, mambengi ukandikanaga ndi bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo bisulu-sulu, bapunga ndi kaimuusa luga kabu be bakwanana kagya Yeso buni.

*Yeso upunogini batutumbwa tekebe na baba
(Matayo 10:1-4; Maliko 3:13-19)*

¹² Ka masye mi ndi nimo, Yeso aga kalumba ka ngupa, asilya ndi asi malumba aka. ¹³ Niyo lisye asye, umaka babibya kaki, upunaga tekebe na baba luga kabu nibo uluka kuwa ndi be batutumbwa. ¹⁴ A ndi ni: Simoni (nino Yeso aluka ndi goni be Petele), mamaki beyo ka Andilia, Yakobo, Yuani, Filipi, Batulumei, ¹⁵ Matayo, Tuma, Yakobo yi nino mika Alufayo, Simoni* nino a ndi kakisa ipandasi ka mugu kabu, ¹⁶ Yuda mika Yakobo se kuwa Yuda Isikalioti nino agaba ndi Yeso.

*Yeso akatiwa ni anohukuso bokolobu
(Matayo 4:23-25)*

¹⁷ Yeso pa imoti na babibya kaki bosyoku ndi ka ngupa, bamaga ndi ka pa yanza bikpa. Wa beyo, babibya kaki bagogo budingi ba ndi wa. Ambaza wakpu ka bambanzu a ndi wa go wa: bambanzu nibo bodoku ndi katukya iwili yasi ya Yudea, ka guduu wa Yelusalema, ka mutuli ma Tilo se kuwa Sidona. ¹⁸ Bodoku ndi kamukana na be Yeso uhukusi. Gutugu nibo mambengi ma bunye a ndi kaugyogyiso, bahuka ndi. ¹⁹ Bambanzu basi bakisaga ndi kavila, kye a ndi no ngu kuso kaki niyo uhukusaga ndi na iyu ibu basi.

*Yeso akapa mutwi ko bulyo igyagya no kumbu
(Matayo 5:1-12)*

²⁰ Kuwa wa Yeso unda ndi babibya kaki bizumuuu abikya be: «Igyagya kunu ibunu yi nibo ma na yangya,

* **6:15** 6:15 Bamakaga ndi goni be Ziloti.

kye Bungama ko Kunzi a bo kunu!

²¹ Igyagya kunu ibunu yi nibo ma na nza mbiya yi nimu,
kye mikutatũ ndeke!

Igyagya kunu ibunu yi nibo ma kagama mbiya yi nimu,
kye matibatũ ndeke!

²² Gwoni magyagya kika kani bambanzũ bakamũmũya, banamũkya, banamũtũmbwa, banamũbinikya makpũmũka manyenyẽ bitititi, ko bulya ko Mikamũmbanzũ. ²³ Ka lisyẽ li nilo, gwoni magyagya, mobumbukaga bitita-tita, kye minisona ndeke na mukalya mudingi kũgũ wa lisyẽ. A beyo, a mũdũngoni bẽgẽyo batitabũ bugyogyisaga ndi mino bogyalandũ.

²⁴ Luki limoti, kumbu kunu ibunu yi nibo ma na mukumbo,
kye igyagya kunu kũwa yu niyũ aka yũ mo mino yũ!

²⁵ Kumbu kunu ibunu yi nibo ma bakikutogo mbiya yi wanũ,
kye mimũkanatũ ndeke nza!

Kumbu kunu ibunu yi nibo makatiba mbiya wanũ,
kye malyatũ ndeke kumbu, migomisogo!

²⁶ Kumbu kunu kika ni bambanzũ basi bakamũbiba, kye a mũdũngoni bẽgẽyo batitabũ bugyaga ndi mino bogyalandũ ba kũbũbũkũ.»

*Huponi bomuyoniso kunu
(Matayo 5:38-48; 7:12)*

²⁷ «Luki limoti, nakamũbikya ibunu nibo makemũkana ambẽ: Huponi bomuyoniso kunu, hugyoni binza nibo bakamũmũya. ²⁸ Wolikyoni bũbũnga ko Kunzi ka nibo bakamugbusyo, mukũngũlya nibo bakamugyogyiso. ²⁹ Mũmbanzũ kũbita ka panga, wayikosilya goni niyũ yagũgũ. Mũmbanzũ kũkũpya koti kakũ, wasilya goni simizi. ³⁰ Mũmbanzũ wasi kũkũnga luki, warũ. Mũmbanzũ kũkũpya luki, wakabikyoniogũ bẽ umigisilyi. ³¹ Nilo mapaga bẽ bamũgyilyi, ugyilyoni bẽngeni mũdũngoni bẽgẽyo.

³² Kika ni mũpaga nibo aka bo bamũpaga, minisana na izangiya tino? Gũtũgũ batũ banyẽ bapananaga luga kabũ aka goni. ³³ Kika ni magyaga bũnza ka nibo aka bo bamũgyilyaga bũnza, minisana na izangiya tino? Gũtũgũ batũ banyẽ aka bagyaga bẽgẽyo. ³⁴ Minisana na izangiya tino, kika ni mukupisaga ibunu batũ bi nibo aka bo bakwanana kamumigisilyo? Gũtũgũ batũ banyẽ bokupisanaga luga kabũ aka iba bigisyoni luki li nilo aka lo! ³⁵ Luki limoti, ibunu huponi bomuyoniso kunu, hugyoni binza. Kupisoni ni makegũ bata na mũtamanagi bẽ bamumigisyatũ. Kũwa wa, minisana ndeke na mukalya mudingi, mika ndeke bomiko Kunzi ninũ Kũgũ-Kũgũ. A beyo, bũnza kaki a ka batũ basi iki ka nibo bakamigisyogigũ ibiba na ka batũ banyẽ. ³⁶ Wikoni na mambengi mo kumbu mũdũngoni beyo Obonu o mino na limbengi lo kumbu.»

*Makokonitogũ mukombũ ka batũ bagũgũ
(Matayo 5:38-48; 7:12)*

³⁷ «Makokonitogũ mukombũ ka mũmbanzũ, Kunzi kamũkũlyigũ ndeke nimo kunu bẽgẽyo, makubisonitogũ bẽngeni na mukombũ, Kunzi kamubisigũ ndeke na mukombũ bẽgẽyo, hupilyoni bẽngeni, Kunzi amũpilya ndeke bẽgẽyo. ³⁸ Hupõponi bẽngeni, Kunzi amũpũpa ndeke bẽgẽyo. Amũdũkilyaga ndeke ka mbiyũ kunu isangi ya mũpũnga niyũ yanza, mũpũpa, mũkpindila binza bimvi, mutumo na mukala, onogwanana bigbiya-gbiya. A beyo, mũdũngoni beyo mũgyaga mino bẽngeni, Kunzi amumigisya ndeke ibunu mũdũngoni bẽgẽyo.»

³⁹ Kũwa wa Yeso utũlya bata lizuni lagũgũ bẽ: «Mũtũ wa kolobũ ya mamõmõ akwananatũ kakpokyonisa daki? Gũtũgũ iki yi aka! Kagya beyo, bogwa ibũ basi baba ka libyẽ. ⁴⁰ Mũbibya gũtũgũ bemoti aka kakwananigũ kakitaga muwonisilo

kaki, luki limoti mubifya wasi ninɔ bawonisilaga binza, ika ndeke mudɔngɔni abe muwonisilo kaki.

⁴¹ Ko bulya iki yo wo mino kamina asi okuku aka ninɔ a ko liso ka mamaku, ni wakegu se kaina ingbi niyo a ka nilo kaku? ⁴² Wakwanana piye kabikya mamaku liki be: <Ya, gya mbeyi nanyu okuku ko liso>, iwe ninɔ wakegu gutugu kaina ingbi niyo a ko liso kaku? Iwe mutɔ wa kubɔbɔku muna, winyo mbeyi ingbi niyo a ko liso kaku. Kumbuso yi, wakwanana kuwa kaina bingbanganya kanyo okuku ninɔ a ko liso ka mamaku.»

Bibogo sibukuso ko bumo yi

(Matayo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Sibukuso sanza kabukutagigu bumo yanye, na goni sibukuso sanye kabukutagigu bumo yanza. ⁴⁴ A beyo, bibaga bukato tasi ko bumo yi aka. Bakarwagigu manga kugu wa sibukuso so mowo, na bakarwagigu mbunye kugu wa muligi mo mowo. ⁴⁵ Mutu wanza agyaga makpamuka manzanza nimo opupaga ka limbengi kaki lanza. Mutu wanye agyaga makpamuka manyenye nimo opupaga ka limbengi kaki lanye. Kye munokɔ ka mumbanzu opupisaga makpamuka nimo ikaga mutumo ka limbengi kaki.»

Bibu ka bopipiko baba

(Matayo 7:24-27)

⁴⁶ «Ko bulya iki yo memakaga mino be: <Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu> ni makegu kagya nilo nakamubikya? ⁴⁷⁻⁴⁸ Mutu wasi ninɔ ebibyaga, anukana likpamuka kami, anagya, a mudɔngɔni abe aluku bemoti ninɔ a ndi kopika ndabu. Akpo ndi libye lodu, obisa mubumbe kugu wa litalu. Ngbingo yi ninɔ tumo odoku mino, libo obuna ka bakpolo-kpolo ba ndabu yi niyo, luki limoti ni kodukonigu, kye ndabu ipika ndi yanza. ⁴⁹ Luki limoti, mumbanzu wasi ninɔ ukanaga likpamuka kami ni kegu kagya mudɔngɔni beyo no mino kabikya, a abe aluku bemoti ninɔ opika ndi ndabu kugu wa litombu aka ni kokpugu mubumbe. Ngbingo yi ninɔ libo okikoku mino ka kpolo-kpolo wa ndabu yi niyo, odukana ndi bigala-gala, yasi bigbatata.»

7

Yeso ahukusini mugya-ligubo ka ngama ka basuda wa Luma

(Matayo 8:5-13)

¹ Ngbingo yi ninɔ Yeso ama ndi mino kabikyaga likpamuka lasi nilo a ndi na ilu ka ambaza ninɔ a ndi na iyi mukungulo no, ogulya kuwa ndi ka gudu wa Kapelenaumu.

² Ku beyo, ngama bemoti ka basuda wa Luma a ndi na mugya-ligubo ninɔ apaga ndi kugbe. Mugya ligubo yi ninɔ a ndi no kolobu buwobi kosisa limbengi. ³ Niyo ngama ka basuda yi ninɔ ukana mongoni ka Yeso, atikilya ndi bamboku-mboku bemoti-bemoti ka Bayuda be bamokilyiku, oduku kahukuso mugya-ligubo kaki. ⁴ Niyo bamboku-mboku bi nibo badwe ku Yeso a ndi mino, bitatanaga na iyi kugbe, babikya be: «A mutu ninɔ okwononi be mugyilya beyo o mino kabikya, ⁵ kye apagatu mugi kusu, iyi aka goni no atipikisilyo ndabu kusu ya malamba.»

⁶ Kuwa wa, Yeso aga ndi pa imoti na ibu. A kuwa ndi buwobi kadwe aka ka musengi, kani ngama yi ninɔ anatikilyoku bawai-daki kabikya be: «Mombukwono-dosu, wakighbomisonitogu mu. Kokwononigu be wingyoku kanu ka ndabu kami.

⁷ Kinili nimini bi goni imi ambe sokwononigu kainda ku kaku. Luki limoti, bikyano likpamuka limoti aka, mugya-ligubo kami akwanana kahaka. ⁸ Imi, na kusili wa mutuu ka bangama kami, na goni na na basuda kusili wa mutuu kami. Nakabikya bemoti ambe: <Waga!>, aga, nakabikya wagogo ambe: <Doku!>, odoku, nakabikya mugya-ligubo kami ambe: <Gya bene!>, agya beyo aka yo.»

⁹ Niyɔ Yeso ukana munzina mi nimo ngama ka basuda a ndi kanzina mo, likpumu ka ambanga. Oyikana ndi ka ambaza ka bambanzu nino a ndi kabibya no, iyi aka be: «Nakamubikya bingbanganya ambe: Nakanigwa ndeke baya yidingi abe niyi lugo ko bomikya Bezaleli!»

¹⁰ Niyɔ batwa nibo butika ndi bosilo, batakanya ndi mugya-ligubo ni oukini.

Yeso abililisini manda ko mika woko muko yi

¹¹ Bugala bi, Yeso inda kuwa ndi ka mugi mimoti nimo ina ndi be Naini, babibya kaki na ambaza mudingi ka bambanzu ba ndi pa imoti na ibu. ¹² Niyɔ ba kuwa ndi buwobi kadwe ka mupumi ma gudfu yi nino, abangana ndi na bambanzu ni baninda kolumbo manda ka mwanza bemoti. Ibukuta ndi iyi mukaka aka ka amaki, nino a kuwa ndi goni woko. Ambaza mudingi ka bambanzu ba gudfu ba ndi pa imoti no woko yi nino. ¹³ Niyɔ Mombukwono-dosu amina muko yi nino, akwilya kumbu, abikya be: «Wasa mugamu.» ¹⁴ Kumbuso yi, isisila ndi, avila sanda, batwa bi nibo ba ndi na iyu yibinika bamaga. Kuwa wa Yeso aka be: «Mikya-bawanzaaaa, nakamubikya ambe, wamaga!» ¹⁵ Wa aka wa, mikya baluku yi nino a ndi manda no iko, apunga ndi kanzina. Kumbuso yi, Yeso apa ndi amaki.

¹⁶ Likpumu ka lo ubongisa ndi bambanzu basi, bapunga ndi kabibisa Kunzi banabikya be: «Mugyalandu bemoti mudingi opupiniku luga kusu!» na goni: «Kunzi osingyiniku livanza kaki!»

¹⁷ Na mongoni ma likpumu ka nilo Yeso agya ndi lo, itulyana kuwa ndi ka iwili yasi ya Yudea no giyo yasi niyo buwobi-buwobi wa.

Yeso ni Masiya nino a banu kodoku

(Matayo 11:2-19)

¹⁸ Babibya ka Yuani-Mubatizai bapaga ndi Yuani mongoni masi. Kuwa wa, Yuani umaka ndi baba luga kabu, ¹⁹ utika ndi ku ka Mombukwono-dosu kamuusa be: «Iwe ni mutwa yi nino a ndi kodoku, ikanigwa takwanana kabunda wagogo?»

²⁰ Niyɔ batu bi nibo badwe ku Yeso a ndi mino, babikya be: «Yuani-Mubatizai atitikiku kamuusa be: «Iwe ni mutwa yi nino a ndi kodoku ikanigwa takwanana kabunda wagogo?»»

²¹ Ko ngbingo yi nino aka no, Yeso uhukusa ndi batwa budingi ba bokolobu dididi, nibo bakigyagya, nibo ba mabengi ma bunye, uhukusa ndi goni batwa budingi nibo ba ndi no kolobu ya mamomo. ²² Kumbuso yi, Yeso usikisya batwa bi nibo be: «Windoni katumbulyaga Yuani nilo mini na nilo mukoni: batwa ba bokolobu baya mamomo bakaina bata, nibo ba matingbi bakakpakyaana ngbingbili, bakesu-kesu boukini, baaduka bakaukana, bamanda akozuzuko na batwa ba payaya bakaukana Mongoni Manza. ²³ Igyagya ka mutwa nino kupigwa ndeke kebiba ka baya!»

Yeso akanzina ko bulya ka Yuani-Mubatizai

²⁴ Niyɔ batwa bi nibo Yuani utikoku baga ndi, Yeso apunga ndi kanzinilya ambaza ka bambanzu ko bulya ka Yuani, anabikya be: «Minda ndi kaina iki ku ka isa? Ligugu nilo a ndi kodimbo na muvivi? Kali! ²⁵ Ambe, minda ndi kaina iki? Mumbanzu bemoti wakimokisyaga yanzanza? Luki limoti, nibo bimokisyaga botu baya ligabu lapu, bika na obili wanza, bikaga ka bandabu ka bangama. ²⁶ Minda se kuwa ndi kaina iki? Mugyalandu bemoti? Iyo, nakamubikya ambe akitogito mugyalandu. ²⁷ Kye ikpika ko bulya kaki be:

«Nakatika atutumbwa kami kambwa kaku, kye ubungusyili pisi.»

²⁸ Nakamubikya ambe: «Kegu na mumbanzu nino ibukuta na muko, nino a mudingi kakitaga Yuani. Luki limoti nino a mukede kuge ka Bungama ko Kunzi a mudingi kakitaga iyi. ²⁹ Niyɔ bambanzu basi na gutugu bandombe ba manzanza

aka bamukana ndi, biba be Kunzi a ngbingbili, Yuani ubotisa ndi. ³⁰ Luki limoti Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu bakabinikyanaga ndi likpamuka li nibo Kunzi a ndi kapa kugu kabu, bamaya ndi be Yuani ubotisi.»

³¹ Yeso abikya bata be: «Nakwanana piye kaukingyoso batu ba lise li nili na beki? Ba mudongoni abe ba wani? ³² Ba mudongoni abe bomiki bi nibo ba bakikaga ka pa yangba, banutubilaga bengeni be: «Tamungbotilyi bi byembi ni makobinigu! Tamumbimbilyi bi mambu ma idumasu ni makogomigu begeyo!» ³³ A beyo, niyo Yuani-Mubatizai odoku ndi, kalyagigu ndi mukati, kamwogigu ndi goni vinya, ibunu aka be: «A na limbengi la bunye.» ³⁴ Mika-mumbanzu odoku kuwa ndi, analyalya, anomwo, ibunu aka be: «Mundoni aluku wa musasa yi nimuna, akalyalya na kamwo vinya pa imoti na bandombe ba manzanza na batu ba bunye!» ³⁵ Luki limoti, yimibo ko Kunzi inisononi ka batu basi nibo babailya.»

Yeso ogulyini ka ndabu ka Simoni

³⁶ Mufalisayo bemoti amaka ndi Yeso kalyalya ibu na iyi ku kaki. Yeso inda ndi ku ka aluku yi nino, iko, bapunga kalyalya. ³⁷ Muka bemoti wa yigya yanye, ikaga ndi ka gufu yi nino. Niyo ukana be Yeso akalyalya ku ka Mufalisayo no, odoku ndi na mukuu mimoti nino bagya ndi na litalu la alibati,* otumini na malazi bidu. ³⁸ Amaga ndi kumbusa ka Yeso ka kpoko wa magu kaki. A ndi kagama, anudukusogo bomomiso-miso ka magu ka Yeso. Kumbuso yi akpaga kuwa ndi no tukatu kaki, anopututo magu, akpazya ndi na malazi. ³⁹ Niyo Mufalisayo yi nino amaka ndi Yeso ina beyo, abikya ndi kuso kaki be: «Kiko bi be aluku yi nima a mugyalandu walinganu, akwanano bi kaiba be muko yi nino akavivila no a na yigya yanye.»

⁴⁰ Kuwa wa, Yeso abikya Mufalisayo no be: «Simoni, na na likpamuka kaubikya.» Simoni asikisa be: «Muwonisilo, bikyano.»

⁴¹ Yeso abikyoku be: «Baluku baba ba ndi no lubu ka mutu bemoti. Bemoti a ndi no lubu wa bambuma bamiya kubukumuti na wago go batekebe kubukumuti. ⁴² Yeki ibu basi baba bagegu ndi no buyi kakalya lubu yi nino, upilya ndi ibu basi baba. Luga ka batu baba bi nibo, wani no ika na sipananiso kugbe na aluku yi nino?»

⁴³ Simoni asikisa be: «Nakaina abe nino apilya ndi ni a na buyi budingi kugbe.» Yeso abikya be: «Eee, wosikisyiku ngbingbili.»

⁴⁴ Kumbuso, oyikana ndi ku ka muko yi nino, abikya Simoni be: «Watu kamina muko yi nima? Wa nogulyiku mino ku kaku wanu, wakepigu libo la magu, luki limoti muko yi nimuna esukusi magu no bomomiso-miso, ekpaga no tukatu kaki. ⁴⁵ Waketitilyigu bi kepututo, luki limoti muko yi nima kupigu kepututo magu katukya wa aka wa nogulyiku mino wanu. ⁴⁶ Weketikiligu molingo ka ma, luki limoti iyi etikilito magu na malazi. ⁴⁷ Kinili nakaubikya bingbanganya ambe: sipananiso sidingi niso owonisili, akaibisiso be bapilyini bunye budingi nibo kaki. Luki limoti, nino Kunzi apilyaga bunye bakede, owonisilaga sipananiso sikede goni.»

⁴⁸ Kumbuso yi, Yeso abikya kuwa muko yi no be: «Bupilyini bunye kaku.»

⁴⁹ Batu nibo ba ndi kalyalya pa imoti na Yeso, bapunga ndi kainzinzinya luga kabu be: «Aluku yi nimuna a mbeyi wani, kaikpanda kapilya bunye?»

⁵⁰ Luki limoti Yeso abikya kuwa ndi muko yi nino be: «Baya kaku uhukusini, waga na maziyo.»

8

Boko nibo bakpakanaga ndi pa imoti na Yeso

* **7:37** 7:37 alibati: Busolo ba tukato totu nito balukaga ndi notu makpamuka dididi abe: bambike, mawengu, bosupa.

¹ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kabikyaga Mongoni Manza ma Bungama ko Kunzi ka baguɗu no giyo dididi. Babibya tekere na baba ba ndi pa imoti na ibu. ² Boko bemoti-bemoti niɓo Yeso anyo ndi mambengi ma banye, uhukuso bokolobu, ba ndi pa imoti na ibu goni: a ndi ni Malia Magadala, nino Yeso anyo ndi mambengi ma banye maɗiya na ika, ³ Yuana, muka Suza nino a ndi zamu ka Elodi Atipasi, na bagogo budingi. Ibu basi bapaga ndi buyi kabu kabinika buti ka Yeso na babibya kaki.

*Yeso akatwa lizuni la likuna
(Matayo 13:1-9; Maliko 4:1-9)*

⁴ Bambanzu basingyoku ndi Yeso kotukyoku ka baguɗu dididi. Niyo ambaza mudingi a ndi kamumukana beyo, utulya kuwa lizuni li nili:

⁵ «Mutu bemoti inda ndi kakuna masolo kaki. Niyo a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyukaga ko pisi. Bambanzu baditaga ndi, bombu balya. ⁶ Niyo yagogo anyuka ndi ka litalu. Niyo abaka, umilaga kye litombu kegu ndi no libo. ⁷ Yagogo anyuka ndi ko kpokiki. Niyo apunga kabaka, kpokiki abaka ndi goni iyu, akandaga bikpeki-kpeki. ⁸ Luki limoti niyo yagogo anyuka ndi ka litombu la doɓo. Abaka ndi, abukuta bekaza biyuyuyu. Ikaza imoti-imoti abukutaga ndi bumo yakru kugbe.» Niyo Yeso ama kautumbulyaga likrumuka li nilo beyo, apamikana be: «Mutu yi nino a na motili ma kukana, ukanito!»

*Ko bulyo tino yo Yeso anzinaga ndi mino pisi ka mozuni
(Matayo 13:10-17; Maliko 4:10-12)*

⁹ Kuwa wa babibya kaki bamuusa ndi Yeso isi ya lizuni li nilo. ¹⁰ Usikisya ndi be: «Kunzi amumibisatu ibunu bodikidi baya Bungama kaki. Luki limoti, batu bagogo bukanaga ibu pisi ka mozuni madongoni beyo ikpikaga ndi mino ka mobiso be: <Bika kaanda ni bakegu kaina, banukana ni bakegu kotombisyo.>»

*Yeso akautumbulyaga babibya lizuni la likuna
(Matayo 13:18-23; Maliko 4:13-20)*

¹¹ «Mutumbulagi ma lizuni nima: masolo a likingyosi la likrumuka ko Kunzi. ¹² Batu bagogo ba abe pisi ku masolo magogo anyukaga ndi mino. Bukanagatu, luki limoti mumuyoniso odoku, anyo likrumuka ka mambengi kabu. Ukpingba kabailya likrumuka li nilo na kainisono na muhukuso. ¹³ Masolo nimo ogwa ndi ka litalu, a niɓo bukanaga likrumuka, bogwi na igyagya. Luki limoti ba abe sibukaso niso kegu no lyo, babinikyanaga ko ngbinga mukede aka. Ko ngbinga wa bukpeki-kpeki, batukya ka baya. ¹⁴ Nimo ogwa ndi ko kpokiki, a likingyosi ka batu niɓo bukanaga Likrumuka ko Kunzi, luki limoti ngbingo yi nino bo mino kaidukulogo ka baya, mutamanagi mudingi, musasa ma mukumbo na ma litombu ukanda bikpeki-kpeki. Ka mulibo mi ni bakopigu masolo mungata. ¹⁵ Nimo ogwa ndi ka litombu la doɓo a likingyosi ka batu bi niɓo bukanaga Likrumuka ko Kunzi na limbengi lanza, banagya yi. Bobuulyogo, abukuta masolo, bakoyikonogigu ka baya gutugu ko ngbingo wa bukpeki-kpeki aka.»

*Yeso akatwa lizuni la tala
(Maliko 4:21-25)*

¹⁶ Yeso ubikya bata ndi be: «Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino atunaga tala agbukumisya bata na mambi ikani abiso kusyokoto. Luki limoti, abisaga kugu, ka pa niyo babisogo mino iba batu niɓo bika kogulya bini bungbanganya.

¹⁷ Kuwa wa go wa, kegu na likrumuka gutugu limoti aka nilo la kisuuma ni kimibisikosigu, ipupisa ka pa yangba. ¹⁸ Eee, wiminyonito beyo mo mino kaukana

yo! A beyo, mutu yi nino a no luki, bamatilyatu bata. Luki limoti, mutu yi nino kegu no luki bakupya gutugu nilo akasima be a nolu.»

Livananza la lingunu ka Yeso

(Matayo 12:46-50; Maliko 3:31-35)

¹⁹ Amaki na bamamaki Yeso bodoku ndi kanda, luki limoti bakakwananagu ndi kasilyo ko bulya ambaza ka bambanzu. ²⁰ Babikyoku kuwa be: «Amaku na bamamaku bakaukisa kunzi ku, bakapa kamina.»

²¹ Luki limoti Yeso usikisya ndi ibu basi be: «Mama na bomika-mama ni batu bi nibo bukanaga likpumuka ko Kunzi, banagya yi.»

Yeso opomilyini mbumbo

(Matayo 8:23-27; Maliko 4:35-41)

²² Lisyé limoti Yeso adaka ndi ka ingbolo pa imoti na babibya kaki, ubikya be: «Tozobini kusyaku wa ibombu.» Kuwa wa, бага ndi. ²³ Ngbingo yi nino ba ndi mino kazaba no, Yeso alala ndi bipé. Mbumbo yapu apunga ndi kovivo ko ngbinga bemoti aka, ingbolo apunga komwaga libo. Ba kuwa ndi ka mukpanga ma kukwaku. ²⁴ Babibya binda ndi kagbugbutiso, ibu aka be: «Muwonisilo, Muwonisilo, tanolumwogo!»

Niyó Yeso obugbutoku, apamilya mbumbo na mabaka, mbumbo asa ndi kovivo, pa aka ndi biwo. ²⁵ Kumbuso yi, ubikya babibya be: «Baya kunu a yani?»

Luki limoti babanga ndi, bombomboyo, banuusana be: «Inguo ya mumbanzu tino piye mu? Akapá mutuu gutugu ko mbumbo no libo, masi anamukana!»

Yeso anyuni muluku bemoti mambengi ma bunye

(Matayo 8:28-34; Maliko 5:1-20)

²⁶ Yeso na babibya kaki bazaba ndi kusyaku, ka iwili ya Bagelasi, tili na iwili ya Galilaya. ²⁷ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kosya ka ingbolo, muluku bemoti wa gudú yi nino, odoku ndi kambwa kaki. Mutu yi nino a ndi na mambengi ma bunye. Mututu kegu buwobi, ikaga kuwa ndi iyi asi ndumbu aka. Kasyegigu bata ndi ka ndabu begyo. Luki limoti, ikaga kuwa ndi iyi ka bambuku aka. ²⁸ Niyó amina Yeso beyo, apamikana, ogwa kambwa kaki, apamikana be: «Yeso, Miko-Kunzi nino Kugu-Kugbe, nilo kusu na iwe opukogi buni? Kikiliki, wakegyogiyonito baka!» ²⁹ A ndi kanzina beyo kye Yeso a ndi ni opini mutuu ka limbengi la bunye be opupi kuso kaki. Limbengi li nilo a ndi ni andungulyogini nganga bikyo. Gutugu bakakanda ndi maboku na magu na baselegeni be kye kokyogonito, itinaga ndi asi bitututu. Limbengi nilo la bunye lo akpamyaga ndi kaında ku ka isa.

³⁰ Yeso amuusa be: «Wina bu?»

Asikisya be: «Nina be <Ndube>» Abikya ndi beyo kye mambengi ma bunye a ndi ni amingyini mudingi. ³¹ Mambengi ma bunye mi nimo itatanaga ndi na Yeso be kukpomyonitogu baka kogwa ka libye lo buku.

³² Wina se ambaza mudingi ka bangaya a ndi kalyalya ka ngupa wa. Mambengi ma bunye itatanaga ndi na Yeso be usilyi pisi kogulya ka bangaya bi nibo. Abailya. ³³ Kuwa wa mambengi ma bunye opupa ndi kuso ka aluku no, ogulya ndi kuso wa bangaya. Ambaza ka bangaya wasi osya ndi ko dido wa ngupa kadwe ka ibombu, bolinda ndi.

³⁴ Ngbingo yi nino bobubulyo ba bangaya bina ndi mino likpumuka nilo, biga ndi mbangu kapaga mongoni mi nimo ka gudú na ka bogiyo. ³⁵ Bambanzu bodoku ndi kaina likpumuka nilo igyonosa ndi lo. Niyó bosilo buwobi na Yeso, batakanya kuwa ndi mutuu yi nino mambengi ma bunye apupa ndi no mukuliko buwobi na Yeso, kani imokisyini kutuko, mupila binza bipisiii. Babanga ndi kugbe. ³⁶ Nibo bina ndi nilo igyonosa ndi lo, butumbulyogoku batu bagogo beyo aluku no ahuka ndi mino.

³⁷ Kūwa wa batū basi ba iwili ya Gelasi babikya ndi Yeso bε opupi ku kabu, kye ba ndi kabanga kugbe. Yeso adaka ndi ka ingbolo, atukyilya ligundu. ³⁸ Mutu yi nino Yeso anyo ndi mambengi ma bunye no itatanaga ndi na Yeso bε bagano baka pa imoti na iyi.

Luki limoti, kani Yeso kopagu. Abikya bε: ³⁹ «Wiga ku kaku, wotumbulogoku likpamuka lasi nilo Kunzi ugiyili.»

Aga ndi, obikyogoku ka gudu wasi nilo Yeso agyilya ndi.

Yeso ahukusini muko bemoti, abililisa goni mika Yailo muko yi (Matayo 9:18-26; Maliko 5:21-43)

⁴⁰ Niyo Yeso iga bata kusyaku wa ibombu, ambaza mudingi ka bambanzu atilya ndi, kye ibu basi ba ndi kabunda. ⁴¹ Ko ngbingo yi nino aka no, ngama bemoti wa ndabu ya malumba ka Bayuda nino ina ndi bε Yailo odoku ndi, ogwa kambwa ka Yeso, itatanaga na iyi bε adwino baka ku kaki, ⁴² kye mikaki bemoti aka muko yi, wa byanga banda tekebe na biba, a buwobi kosisa limbengi.

Ngbingo yi nino Yeso a kuwa ndi mino kaaga ku, ambaza amotosya ndi bikpwo. ⁴³ Kuswo wa ambaza wa, a ndi na muko bemoti nino bangu apupaga ndi kuswo wa byanga tekebe na biba. A ndi ni omoni mukumbo kaki masi kaukalyaga bamunganga, luki limoti kegū ndi na mutū nino akwanana ndi kahukuso. ⁴⁴ Muko yi nino akpudoku ndi Yeso ya kumbuso, avila mu ma kutuko kaki. Wa aka wa, bangu asa ndi kapupo.

⁴⁵ Yeso aka bε: «Wani piye no evili?»

Batu basi banganya ndi, Petele aka bε: «Muwonisilo, wakegu mbeyi kaina beyo bambanzu bukunguli mino yi, bumotosya bene?»

⁴⁶ Luki limoti, Yeso abikya bε: «Iyo, mambanzu bemoti evilito, kye nimukonito ngu kepupo.» ⁴⁷ Niyo muko yi nino ina bε bandungini, odoku guguma na kubangaku, ogwa kambwa ka Yeso. Kambwa ka bambanzu basi wa, atumbulaga ndi ko bulya tino yo avila ndi mino Yeso na beyo ahuka ndi mino ko ngbinga bemoti. ⁴⁸ Yeso abikya ndi bε: «Mikya boko mana, baya kaku uhukusini. Waga na maziyo.»

⁴⁹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kanzina no, mutū bemoti otukyoku ndi ka Yailo, ngama wa ndabu ya malumba ka Bayuda, abikya bε: «Mikaku osisini limbengi. Wasa bata kadomiso Muwonisilo.»

⁵⁰ Niyo Yeso ukana ndi mongoni mi nimo beyo, abikya Yailo bε: «Wakobongonitogu! Wika na baya aka, mikaku ahukatu.»

⁵¹ Ngbingo yi nino Yeso adwe mino ka ndabu ka Yailo, kapagu ndi mutū wagogo kogulya pa imoti na iyi ka ndabu, kiki asi ni Petele aka, Yuani, Yakobo, abaki na amaki miki. ⁵² Batu basi ba ndi kagama na kaigama ko bulya ko miki yi nino okwa ndi no. Luki limoti Yeso abikya bε: «Wosoni kagama, miki kegū mukwo, luki limoti a ka toto.»

⁵³ Batu bi nibo batiba ndi bikyaaa, kye ba ndi kaiba bε miki a manda. ⁵⁴ Luki limoti Yeso agwi kubokuko, abikya na liyu lapu bε: «Miki aaa, wamaga!» ⁵⁵ Ozuzukoku, amaga ndi ko ngbingo yi nino aka no. Yeso aka ndi bε bapi malili. ⁵⁶ Abaki na amaki bombombaya ndi kugbe kaina likpamuka nilo limbanga lo, luki limoti Yeso upa ndi mutiwi bε bakatumbulyogonitogu mambanzu gutugu bemoti aka.

9

Yeso akatika batutumbwa tekebe na baba (Matayo 10:5-15; Maliko 6:7-13)

¹ Kuwa wa, Yeso umamula batutumbwa tekebe na baba upa ngu na bungama kokpomyo mambengi ma bunye masi na kohukuso bokolobu. ² Kumbuso yi, utika ndi kabikyaga mongoni ma Bungama ko Kunzi na kauhukuso batu ba bokolobu. ³ Iyi aka na ibu bε: «Makovonitogu gutugu luki limoti aka abe mudakpo, kugba, mukati

gutugu buyi aka, na makuvonitogu basimizi baba-baba. ⁴ Pa yasi ku bamutilya banu mino, wikoni ibunu asi ka ndabu yi niyo aka yo, kadwe ko ngbingo yi nino mopupa banu mino ka mugi mi nimo. ⁵ Pa yasi ku bambanzu bakamutilyi banu mino, puponi ka mugi kabu, mibumaga libungu la bakagba kunu, kaumibisa bunye kabu.»

⁶ Kuwa wa batutumbwa baga ndi, bolingya giyo yasi. Banabikyaga Mongoni Manza ka bapa bayasi, banuhukuso batu ba bokolobu.

*Elodi Atipasi a ndi kakisa kamiba Yeso
(Matayo 14:1-12; Maliko 6:14-29)*

⁷ Wa Elodi nino a ndi ngama wa Galilaya ukana mino likpumuka lasi nilo a ndi kaigyonosa lo, amama bigbagba ni keggu bata kaiba be agya buni. Batu bemoti-bemoti ba ndi kabikya be: «Yuani-Mubatizai opupiniku ka babili!» ⁸ Bagogo babikya ndi be: «Mugyalandu Hliya ipupiniku bata!»

Bagogo babikya bata ndi be: «Mugyalandu wandeli bemoti opupiniku ka babili!» ⁹ Luki limoti, Elodi abikya be: «Imi nakusisoni ndi Yuani mu. Wani se kuwa bata muna nakaukana makpumuka mumbanga-mbanga kugu kaki mu?» A ndi kakisa kamina Yeso.

*Yeso olyolyisini ambaza mudingi ka bambanzu
(Matayo 14:13-21; Maliko 6:30-44; Yuani 6:1-14)*

¹⁰ Niyo batutumbwa bigononoku, batumbulyaga ndi Yeso masi nimo ba ndi ni bogyini. Inda ndi na ibu ka pa niyo mumbanzu keggu ndi mino, buwobi na gudfu bemoti nino ina be Betesaida. ¹¹ Luki limoti, niyo bambaza ka bambanzu bukana beyo, baga ndi kaukisa. Niyo badwe, Yeso utilya, unzinilya kugu wa Bungama ko Kunzi, uhukusa ndi nibo ba ndi kaigyogyiso na bokolobu.

¹² Ngbingo yi nino moni apanga mino kogwo, batutumbwa bakpudoku ndi Yeso, babikya be: «Hubikya neki ambaza ka bambanzu be baga kakisa pa ya busisini no luki lilya ka sengi na ka bandabu nibaina buwobi-buwobi wanu, kye ta wanu ka isa.»

¹³ Luki limoti ubikya be: «Hupono malili asi ni ibunu aka bamombukwana-dabu bi.»

Basikisya be: «Ta ibusu asi na mukati kubukumuti aka na bosu baba. Wakapa be tindi koluwo malili ko bulya ka batu bi nibana basi?» ¹⁴ A beyo, bambanzu ba ndi wa banda belofu kubukumuti.

Yeso ubikya babibya kaki be: «Hulikisoni neki ka magbata. Ligbata limoti-limoti ika na bambanzu banda batekebe kubukumuti.»

¹⁵ Babibya bagya ndi beyo aka yo, bulikisa ndi basi. ¹⁶ Yeso ava mukati nimo kubukumuti mo na bosu baba, ikwe kugu wa lisyey, amigisya Kunzi ibiba. Kumbuso yi agbananaga, upa babibya be balupyi ka ambaza ka bambanzu. ¹⁷ Basi balyalya, bikutaga ndi bikpekedefekpekedef. Babibya bamumula kuwa nimo otigala ndi mo, ogwa ndi mumbi tekebe na miba.

*Petele obikyini bingbanganya be Yeso ni Masiya
(Matayo 16:13-19; Maliko 8:27-29)*

¹⁸ Lisyey limoti Yeso akida ndi kalumba, babibya kaki ba ndi pa imoti na iyi. Umuusa be: «Bambanzu ba piye kabikya be imi ni wani?»

¹⁹ Basikisya ndi be: «Batu bemoti-bemoti bakabikya be iwe ni Yuani-Mubatizai, bagogo be iwe ni mugyalandu Hliya, bagogo bata be iwe ni mugyalandu bemoti wandeli nino opupiku bi ka babili.»

²⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa kuwa ndi ibu be: «Se kuwa ibunu, makabikya be imi ni wani?»

Petele amigisya be: «Iwe ni Masiya nino ko Kunzi.»

²¹ Yeso ugbytyaga ndi be bakabikyonito mumbanzu. ²² Omotiloku ndi bata be: «Okwononi be Mika-mumbanzu igyogyisi kugbe, bamboku-mboku ka Bayuda, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu bambimbo, bamwisiso. Luki limoti, ka lisyé la masaa kumbusa wa kukwaku kaki, opupoku ka mbuku.»

²³ Kumbuso yi ubikya ndi ibu basi be: «Mumbanzu kapa kebibya, okwononi imayi iyi mombukwana-daki, abinika musalaba kaki masye masi, anebibya. ²⁴ A beyo, mumbanzu kapa kabuulyogo obili kaki kunu kusili wa moni, abungusatú, luki limoti mutú yi nino abungusa ndeke obili kaki ko bulya kami, ahukusatú ndeke. ²⁵ A izangiya tino mumbanzu kainisono na lingama lasi la obili, ni abungusini ikani aputini obili kaki bikpe? ²⁶ Mutu wasi nino imukanaga suni ko bulya kami na ko bulya likpamuka kami, Mika-mumbanzu aminyilya ndeke iyi suni begye wa odoku ndeke mino ka ibiba kaki na ka ibiba ka Baba pa imoti na bamalaika botu. ²⁷ Luki limoti, nakamubikya bingbanganya ambe, a linganu: bambanzu bemoti-bemoti nibana ba wanu, bakokwigu ndeke kani bakinigu Bungama ko Kunzi.»

*Miso ka Yeso igomosyonini
(Matayo 17:1-8; Maliko 9:2-8)*

²⁸ Buwobi kadwe poso imoti kumbusa wa munzina mi nino, Yeso adaka ndi ka ngupa pa imoti na Petele, Yuani na Yakobo kalumba. ²⁹ Ko ngbingo yi nino a ndi mino kalumba no, misa kaki igomosyana ndi, botu kaki ofuba ndi bitu abe ngbangbata kanginana. ³⁰ Bambanzu baba bopupana ndi bigbututu kanzina na Yeso: a ndi ni Musa na mugyalandu fliya. ³¹ Ibiba ko Kunzi ukungula ndi bikululu. Ba ndi kanzina na Yeso kugu wa kukwaku kaki nikwo igyonosa ndeke ka Yelusalema. ³² Petele na bawai-daki ba ndi budukono ka batoto bingbwungono. Niyo bozuzukoku, bina ndi ibiba ka Yeso pa imoti na baluku baba bi nibo ba ndi ka kpolo kaki bo. ³³ Ko ngbingo yi nino batu bi nibo ba ndi mino kaasanana na Yeso, Petele abikya kuwa iyi be: «Muwonisilo, a binza ifusu kaika wanu. Topiki bangbangba bayisaa, niyo kaku, niyo ka Musa na niyo ka fliya.» A ndi kanzina ni kegu kaiba be akabikya bu.

³⁴ Niyo a ndi kanzina beyo, lindindi odoku ndi bikwa, utikya ibu basi na kululuku. Babibya babanga ndi kugbe wa lindindi utikya ndi mino beyo. ³⁵ Liyu otukyoku ka lindindi ku be: «Nimuna a Mikami mapaka nino napunaga ndi. Mumukononi iyi!»

³⁶ Kumbusa wa liyu nilo, babibya bikwe ndi, bamina kuwa Yeso aka mukaka. Badakyana ndi biwo, kani bakatumbulyogigu mumbanzu gutugu bemoti aka likpamuka nilo bina ndi lo.

*Yeso ahukusini miki bemoti wa limbengi la bunye
(Matayo 17:14-18; Maliko 9:14-27)*

³⁷ Bugala bi, Yeso na babibya basaa bosya ndi ka ngupa, ambaza mudingi ka bambanzu akpudoku ndi. ³⁸ Wina se, aluku bemoti kuso wa ambaza wa apunga kapamikanaga, be: «Muwonisilo, kikiliki, nakaukunga ambe indilyano baka mikami muluku yi nimu, a iyi yikaka aka ku kami! ³⁹ Limbengi la bunye limoti akagyogyiso, ko ngbinga bemoti akugwisogo, anzimbo no ngu, ofu atumo ka munoku bidé. Limbengi la bunye li nilo asaga kani agyogyisini. ⁴⁰ Nitotonogi bi na babibya kaku ambe bokpumi limbengi la bunye li nilo, luki limoti ugyagya.»

⁴¹ Yeso usikisya be: «Eeze ibunu, livanza la masye mi nima, makegu na baya, ma bunye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti bongbinga binga? Nakwanana kapila buzu kunu bongbinga binga? Doku no mikaku kunu!»

⁴² Ko ngbingo yi nino miki a kuwa ndi mina kaisisilo buwobi na Yeso, limbengi la bunye li nilo abunya wasi bingomu, anzimba ndi no ngu. Luki limoti, Yeso apamilya ndi limbengi la bunye, miki ahuka, amigisya abaki. ⁴³ Nokú udika ndi bambanzu basi bidé kaina ngu yidingi ko Kunzi.

*Yeso igilyini kabikya be okwatũ banũ
(Matayo 17:22-23; Maliko 9:30-32)*

Bambanzũ yikaka-yikaka ba ndi kombomboya ka masi nimũ Yeso agya ndi. Ubikya babibya kaki be: ⁴⁴ «Hukononi binza nilo nakamubikya: basutatũ banũ Mika-mumbanzũ ka mabokũ ka bambanzũ.» ⁴⁵ Luki limoti, babibya bakegu ndi kotombisyo isi ya mũnzina mi nimũ. Isi a ndi na ibũ yakisũma kye bakibonitogu. Ba ndi goni kabanga kamuusa bulyo yi.

Wani nũ a mutũ wa ibiba kũge?
(Matayo 18:1-5; Maliko 9:33-37)

⁴⁶ Kumbuso yi, babibya bapunga ndi kainzinzinya luga kabũ be wani nũ a mutũ wa ibiba kũge. ⁴⁷ Yeso andũnga ndi tamanaga kabũ. Kũwa wa ava ndi miki bemoti abiso buwobi na iyi, ⁴⁸ ubikya be: «Mumbanzũ yi ninũ abibisa miki beyo ka nimũna ko bulya kami, ebibisi imi bikpe, na mumbanzũ yi ninũ akebibiso, akabibiso goni ninũ etikoku ndi. Kye mumbanzũ yi ninũ akainisono abe mutũ wa payaya kũge luga kunu basi, iyi nũ a mutũ wa ibiba.»

Mumbanzũ yi ninũ kegu mumuyoniso kakũ a wai-dakũ
(Maliko 9:38-40)

⁴⁹ Kũwa wa, Yuani abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo, tamini bi mutũ bemoti kokpumyo mambengi ma bũnye ko lino kakũ. To bi kapa kapakya kye kegu ka mudũngũ kusu.»

⁵⁰ Luki limoti, Yeso aka na iyi be: «Makapokyonitogu, kye mutũ yi ninũ kegu mumuyoniso kakũ, a wai-dakũ.»

Yeso akakitaga ka Samalia, iwili ya simuyoniso ka Bayuda

⁵¹ Niyo masye ka Yeso obimono kadaka kũgũ wa lisyẽ, otiwolya ndi ligundũ kadaka ka Yelusalema. ⁵² Utika ndi batũ bemoti bene kambwa. Binda ndi, bingyo ka mugi mimoti ka Basamalia kabungusilyo pa ya busisini. ⁵³ Luki limoti, batũ ba mugi mi nimũ bakya ndi katilya kye a ndi iyi kaina misa ka Yelusalema. ⁵⁴ Ngbingo yi ninũ babibya kaki beyo ka Yakobo ibũ na Yuani bina mino beyo, ibũ aka be: «Mombukwono-dosu, wopatũ be takungi buku kotukyoku kũgũ wa lisyẽ na kaulumwisogo?»

⁵⁵ Yeso oyikana ndi misa kũ ba ndi mino, uyoyiso. ⁵⁶ Kumbuso yi, binda kũwa ndi ka mugi magogo.

Bambanzũ nibũ bakapa kabibya Yeso
(Matayo 8:19-22)

⁵⁷ Ngbingo yi ninũ Yeso na babibya kaki ba ndi mino ko pisi, alũkũ bemoti abikya be: «Nũbibya pa yasi kũ winda ndeke mino.»

⁵⁸ Yeso abikya be: «Banziyo ba na mabaga, bombu ba na bandabũ, luki limoti Mika-mumbanzũ kegu na pa yakanga na yakimumbiso.»

⁵⁹ Abikya ndi mutũ wagogo be: «Ibyeku.» Luki limoti, alũkũ nũ abikya be: «Muwonisilo, isilya mbeyi ngbingo kaina kalumba baba.»

⁶⁰ Yeso amigisya ndi be: «Hũsa bamanda, bolumbi bamanda kabũ, iwe, winda kabikyaga mongoni ma Bũngama ko Kunzi.»

⁶¹ Alũkũ wagogo abikya bata be: «Muwonisilo, nũbibyatũ ndeke, luki limoti isilya mbeyi ngbingo naga kainanana na livananza kami.»

⁶² Yeso abikya bingbanganya be: «Mumbanzũ yi ninũ apungaga kebibya, ikwe bata kumbuso, kakwananigu ka Bũngama ko Kunzi.»

10

Yeso utikini babibya bagogo batekebe madia na ika na baba

¹ Kumbuso yi, Mombukwono-dosu upunaga bambanzu bagogo batekebe madia na ika na baba, utika ndi baba-baba kambwa ka bagudu basi no giyo yasi niyo iyi mombukwana-daki a ndi mino kaina. ² Kambwa wa ligundu kabu, ubikya be: «Masolo a mudingi, luki limoti bagya-ligubo ba bakefe. Mubikyoni neki mombukwono tiko ambe utikiku bagya-ligubo kanyo masolo kaki. ³ Wogoni! Namutiki abe bomikya bakondolo lugo ko bosukopi. ⁴ Makovonitogu buyi, kugba, gutugu bekpaku aka, makamuusonito mumbanzu ko pisi.

⁵ Ka ndabu yasi niyo mogulyaga banu mino, bikyogoni banu ambe: «Maziyo iki ka ndabu yi niyi.» ⁶ Kika ni matu wa maziyo a ka ndabu yi niyo, maziyo kunu ika kugu kaki. Kiki, maziyo mi nimo amumigilyoku. ⁷ Wikoni ka ndabu yi niyo aka yo, manalya na komwo nimo bika kamupa kye mugya-ligubo okwononi na mukalya kaki. Makikonitogu kaamama ka bandabu gbali. ⁸ Makogulyaga banu ka gudu bemoti bene, batu bi bamutilya, lyoni nimo bika kamupa, ⁹ muhukuso batu ba bokolobu nibo bika ku, mubikya be: «Bungama ko Kunzi a kawa buwobi.» ¹⁰ Luki limoti, makogulya banu ka gudu bemoti ni bakamutilyigu, puponi wa, momisikana ka gudu yi nino, manabikya be: ¹¹ «Tibumini libungu* la gudu kunu, gutugu nilo a ka bakagba kusu aka. Luki limoti, wiboni binza ambe Bungama ko Kunzi a kawa buwobi.» ¹² Nakamubikya ambe ka lisyε liko ngbanga, Kunzi ugyogyisa ndeke batu ba gudu yi nino kugbe kaukitaga nibo ba Sodoma.»

Batu ba bagudu nibo bamuya kabailya (Matayo 11:20-24)

¹³ «Kumbu kaku, gudu wa Kolazini! Kumbu kaku gudu wa Betesaida! Makrumuka mumbanga-mbanga nimo igyonasa ndi ku kunu kigyonosa ndi ka Tilo na Sidona, iba batu bi bowonisoni ndi kumbu kabu ndeli, bimokisya botu baya lilebu, bibubisa nzuyi na libu bitu, boyikono. ¹⁴ Kinili, ka lisyε liko ngbanga, bamugyogyisa ndeke kugbe kakitaga Tilo na Sidona. ¹⁵ Se iwe Kapelenaumu, wakasima be wafakatuu banu kadwe kugu wa lisyε? Usisa ndeke kadwe ka babilu.»

¹⁶ Yeso ubikya bata babibya kaki be: «Mumbanzu kamumukana, emukoni imi, mumbanzu kamumuya, emuyi imi, mumbanzu kemuya, amuyi nino etikoku.» Kumbuso yi baga ndi.

Igoku ka babibya batekebe madia na ika na baba

¹⁷ Ngbingo yi nino babibya batekebe madia na ika na baba bigononoku mino, ba kawa ndi ni botumini na magyagya bide, banabikya be: «Mombukwono-dosu, gutugu mambengi ma bunye aka o bi katimukana ngbingo yi nino to bi mino kaupamyaga ko lino kaku!»

¹⁸ Yeso usikisya be: «Namina ndi Abili kogwoku kugu wa lisyε mudongoni abe ngbangbata kanginana. ¹⁹ Hukononi: namupa ndi ngu kauditaga banzuka, banakwaa-gbani, no ngu yasi ka Mumuyoniso, luki gutugu limoti aka kamugyigu ndeke bunye. ²⁰ Luki limoti, makogwonitogu magyagya asi kye mambengi ma bunye akamumukana, gwoni magyagya mudingi kugbe kye Kunzi okpikoni ndi mino kunu kugu wa lisyε.»

Yeso akamibisiso Abaki ka babibya kaki (Matayo 11:25-27; 13:16-17)

* **10:11** 10:11 Kaibuma libungu: Yigya niyo owonisolaga ndi ka Bayuda yigbanana ka babibya na gudu yi nino.
10:12 10:12 Wanda ka Mupanganagi 18:16; 19:29.

²¹ Ko ngbingo yi ninɔ ɔɔni nɔ, Yeso otuma na magyagya ko ngu ya Limbengi-Lotu, iyi aka be: «Baba ooo, Mombukwana masi nimo a kugu wa lisyɛ na nimo kunu ka litombu, nubibisini kye uwonisilo batu nibo bakibigu luki makpumu ka mumbanga-mbanga nimo usumilya ndi batu ba yimibo na nibo ba akili. Iyo Ba, a beyo kye wabailya ndi beyo.»

²² «Baba epɔni makpumu ka masi. Gutugu mutu bemoti aka kibigu be Miki ni wani kiki asi Baba aka, na gutugu mumbanzu bemoti aka kibigu be Baba ni wani kiki asi Miki aka, na se kuwa nibo Miki akapa kaumibiso.»

²³ Kumbuso yi, Yeso oyikana ndi misa ka babibya kaki, iyi aka be: «Magyagya ibunu kaina nilina makaina li! ²⁴ A beyo, nakamubikya bingbanganya ambe, bogyalandu na bangama bakpu ba ndi na musasa kaina makpumu ka mumbanga-mbanga nimana makaina ma, luki limoti bakinagu ndi. Ba ndi ɔɔni na musasa kaukana nimana makaukana ma, luki limoti bakukanagu ndi.»

Lizuni ka Musamalia wanza

²⁵ Kuwa wa, muwonisilo wa Mutuu ka Musa bemoti amaga ndi kabobo Yeso, amuusa be: «Muwonisilo, nakwanana piye kagya bunu kainisono na obili wa benze na benze?»

²⁶ Yeso asikisya be: «Bokpika se mbeyi ka Mutuu bunu? Ukanaga bunu kuso yi wa watangulaga mino?»

²⁷ Aluku no amigisya be: «Mupa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi, no ngu kaku yasi, na yimibo kaku yasi.» Na: «Wapa wai-daku beyo aka yo wipaga mino.»

²⁸ Yeso amigisya be: «Eee, wosikisyiku binza. Gya neki beyo winisana na obili wa benze na benze.»

²⁹ Yeki muwonisilo wa mutuu a ndi kapa kowonisilo bungbingbili kaki, amuusa Yeso be: «Wai se kuwa ni wani?»

³⁰ Yeso amigisya na mutumbulagi be: «A ndi lisyɛ limoti, mutu bemoti otukyoku ka Yelusalema kosya ka mugi ma Yeliko. Kadwe ko pisi, abangana na bonzikabu, bagwi, babuma, bakupya makpumu ka masi, banyo botu, бага, basa buwobi kokwo.

³¹ Kumbuso yi, kumu-kumu bemoti a ndi kosyoku ko pisi yi niyo ɔɔni yo. Niyo amina mutuu yi ninɔ, ikita ka kpolo, akpangba, aga yakaki. ³² Kagya yikedɛ benɛ, Mulawi odoku wa go wa. Niyo amina aluku no, ikita ɔɔni ka kpolo, akpangba, aga. ³³ Luki limoti, Musamalia bemoti ninɔ otukyoku ndi iyi byi, obyeku ko pisi yi niyo ɔɔni yo. Niyo odweku wa, amina, akwilya kumbu. ³⁴ Akpudoku, asukusa bapwayi na vinya, ogbodya na molingo, akanda. Kumbuso yi abinika kugu wa punda kaki, aga na iyi ka ndabu ka bobiko† be batuki. ³⁵ Niyo lisyɛ asye kuwa, Musamalia anyo buyi bambuma baba‡ apa mombukwana ndabu, abikya be: «Mutuka aluku yi nimuna binza, nakalya banu masi nimo wagyilya ko ngbingo wa kigoku.»

³⁶ Ka mulibo, Yeso amuusa kuwa be: «Wani no luga ka batu nibo basaa bo akauminikyana abe kika ndi wai-daki mutuu yi ninɔ bonzikabu babuma ndi no?»

³⁷ Muwonisilo wa Mutuu ka Musa asikisya be: «Ninɔ akwilya ndi kumbu.»

Yeso opipiloku kuwa na iyi be: «A beyo, winda, iwe wogyoku begyo!»

Yeso ogoni kanda Malata ibu na Malia

³⁸ Ngbingo yi ninɔ Yeso na babibya kaki ba ndi mino ka ligundu, adwe ndi ka mugi mimoti ku muko ninɔ ina ndi be Malata atilya ndi mino ku kaki. ³⁹ A ndi na mamaki bemoti musika yi ninɔ ina ndi be Malia ninɔ a ndi wakiko kambwa ka Mombukwonodosu, anukana mutiwi kaki. ⁴⁰ Luki limoti, Malata a ndi kadanga bidanga-danga na

10:27 10:27 Wanda ka Yigilya 6:5. **10:27** 10:27 Wanda ka Balawi 19:18. † **10:34** 10:34 Ka bagudu bakpuku, bokpika bandabu ko bulya bobiko. Bakalyaga mino buyi masye masi ka malili na mosisini. ‡ **10:35** 10:35 Buyi bakpu mudɔngɔni abe makuta maba ma olo.

mogubo. Odoku ka kpolo ka Yeso ko ngbinga mukede, abikya be: «Mombukwono-dosu, wina mbeyi beyo Malia esi mino mukaka na mogubo masi bene! Ibikyilya neki yakaki ambe esingyiku.»

⁴¹ Mombukwono-dosu asikisya be: «Malata, Malata, wakombomboyo na kahiyungo ko bulya makpamuka binzenge-nzenge, ⁴² wina se, luki limoti aka lo a la izangiya. Malia opuni bi nilo a lanza kugbe na mumbanzu gutugu bemoti aka kakapyigu ndeke.»

11

Yeso akauwonisilo babibya kaki kalumba (Matayo 6:9-13; 7:7-11)

¹ Lisyé limoti, Yeso a ndi kalumba ka pa imoti bene. Niyó ama kalumba, mubibya kaki bemoti amuusa be: «Mombukwono-dosu, tiwonisila goni ibusu kalumba beyo Yuani-Mubatizai uwonisila ndi mino babibya kaki.»

² Kwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Ngbingo yi nino mo mino kalumba, bikyogoni be:

«Obosu nino kugu wa lisyé,
lino kaku a lotu.

Bungama kaku oduku!

³ Tipaganó masye masi malili nino okwononi na ibusu.

⁴ Watipilya bunye kusu,

begeyo ibusu tupilyaga mino batu basi nibo batigyilyaga bunye.

Wakatonitogu kogwa ka kuboboku.»»

Kungoni, Kunzi amupatu

⁵ Yeso ubikya bata ndi babibya kaki be: «Kika mbeyi ni matu bemoti luga kunu a na mamaki, inda ku kaki na gundu kabikya be: «Yaya, ipa mino malili, ⁶ kye wai bemoti esilyiniku, nakegu gutugu na malili kapá mbiya wanu.» ⁷ Kika ni mamaku usikisyiniku ku ka ndabu be: «Isa kedomiso! Tidulogini ibusu na bomikami, tangaga, nakakwananigu katukya kaupá malili.» ⁸ Yeso omotiloku be: «Eee a beyo, nakamubikya ambe, mamaku otukyokuto kaupá malili! Gutugu kotukyi kye a wai-daku, otukyokuto upa kye ika kani wakungini na limbengi linda. ⁹ Kinili, imi nakamubikya ambe: Kungoni, bamupatu. Kisoni, minisonisatu nolu. Yiponi holi, bamuukulyatu mupumi. ¹⁰ A beyo, matu wasi nino akungaga, bapagatu. Nino akisaga, inisanagatu nolu. Na nino ayipogo holi, bahukwilyagatu mupumi.

¹¹ Abaki miki tino no luga kunu, mikaki kakunga musi, akwanana kwa kapá nzuka! ¹² Ikanigu kakunga laki, apa kwa nakwaa-gbani? ¹³ Gutugu beyo mo mino bunye, luki limoti mibagatu kaupá bomiki kunu makpamuka manzanza. Obonu nino kugu wa lisyé a wanza, kinili a ligu nu be utikilyatu batu nibo bakungaga Limbengi-Lotu.»

Yeso a no ngu kakitaga Abili (Matayo 12:22-30; Maliko 3:22-27)

¹⁴ Lisyé limoti, Yeso a ndi kokpumya limbengi la bunye kuso ka aluku bemoti. Limbengi li nilo a kwa ndi ni aitisini bobo. Niyó limbengi la bunye apupa ndi beyo, bobo apunga kanzina. Kwa wa, ambaza ka bambanzu nibo ba ndi wa bombombaya ndi kugbe. ¹⁵ Luki limoti bagogo luga kabu ba ndi kabikya be: «Akopkumyo mambengi ma bunye no ngu ka Belizebuli*, nino a ngama wa mambengi ma bunye mi nimo!»

* **11:15** 11:15 Belizebuli: Bamakagatu goni be Abili.

¹⁶ Bagogo ba ndi kabobo Yeso, banabikya be agyi likingyosi kotukyoku kugu wa lisyε. ¹⁷ Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu, ubikya be: «Livananza la bungama bumoti kapanga kabumana lugo yi, iba bungama bi nibo osyini. Bandabu boyi odukana bayasi bigbatata. ¹⁸ Kika neki ni Abili akabumana na mombukwana-daki yi, bungama kaki akwanana kuwa kaidukulogo kaamaga liki? Kye makabikya be nokpummyaga mambengi ma bunye no ngu ka Belizebuli. ¹⁹ Kika ni imi nakokpummyo mambengi ma bunye no ngu ka Belizebuli, bomikunu, ba kuwa ibu kokpummyo no ngu ka wani? Kinili, ibunu bamombukwana-dabu bi bo mika ndeke bazoz. ²⁰ Luki limoti, imi, nakokpummyo mambengi ma bunye no ngu ko Kunzi. Niyɔ akowonisilo be Bungama ko Kunzi odunuku luga kunu!

²¹ Ngbingo yi nino tutungyo ikaga mino na makpamuka ma lunga masi, obuulyogo ndabu kaki binza. Lingama kaki lasi ikaga ka maziyo goni. ²² Luki limoti, tutungyo wongu kakitaga iyi kodoku, andungulyaga, akupya makpamuka ma lunga nimo itambyago bi nomu, alupyaga masi nimo ika ni akupyini.

²³ Mutu nino kegu pa imoti na imi, a mumuyoniso kami, nino kegu kamumula pa imoti na imi, a komisyo.

²⁴ Limbengi la bunye kapupo mumbanzu, aga kolingyo bapa ka besa bilelele. Akisa pa ya kimumbiso, luki limoti ni kinigu. Kuwa wa ilu aka be: «Nakaiga ka ndabu kami, ku nopupiku bi mino.» ²⁵ Niyɔ iga bata, atakanya yikpaga bingu na yibungusya binza. ²⁶ Aga kuwa kava mambengi ma bunye magogo madia na ika nimo manyenye kakitaga iyi, bogulyo, bilikisyo wa. Obili ka mutu yi nino ika kuwa wanye kakitaga wa a ndi mino kambwa.»

Igyagya ka nibo bukanaga likpamuka ko Kunzi!

²⁷ Ngbingo yi nino Yeso abikya ndi mino beyo, muko bemoti ka ambaza apamikana be: «Igyagya yidingi ka muko yi nino wasye ndi ka muma kaki, ulunguso!»

²⁸ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Bikya yipepe bi ambe: «Igyagya ka nibo bukanaga likpamuka ko Kunzi, banagya!»»

Yeso akausikisyo bambanzu likpamuka ko bulya likingyosi nibo bakunga ndi (Matayo 12:38-42)

²⁹ Ngbingo yi nino bambaza ka bambanzu ba ndi mino kobwo, Yeso, idukulaga ndi kabikya be: «Batu ba lisyε li nili ba banye. Ibunu, makakunga likingyosi no bou, luki limoti makinigu ndeke bata likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona. ³⁰ A beyo, mudongoni beyo Yona a ndi likingyosi ka batu ba Ninawe, a mudongoni begeyo Mika-mumbanzu ika ndeke mino likingyosi kambwa ka batu ba lisyε li nili. ³¹ Ka lisyε liko ngbanga, ngama muko yi nino otukyoku ndi byi ka gudfu wa Siba kodoku kaukana manzina ma yimibo ka ngama Solomono, amaga ndeke kambwa ka batu ba lisyε li nili kausungulya! Winoni se, wanu, a na mutu mudingi kakitaga Solomono.» ³² Ka lisyε liko ngbanga, batu ba Ninawe bamanana ndeke bigwo kambwa ka batu ba lisyε li nili ka mudongo kausungulya! Kye bagomosyanatu ndi ibu obili kabu ngbingo yi nino bamukana ndi mino Yona. Wina se wanu a na mutu mudingi kakitaga Yona!

Tala wa nzuyi

(Matayo 5:15; 6:22-23)

³³ «Mumbanzu gutugu bemoti aka katunagigu tala asuma ikani agbukumisya bata na mumbi. Luki limoti, abisaga kugu iba batu basi nibo bika kogulya ka ndabu bini bungbanganya. ³⁴ Miso kaku ni tala wa nzuyi kaku. Ngbingo yi nino miso kaku kegu mino no kolobu, nzuyi kaku yasi a ka bungbanganya. Luki limoti, kika no kolobu, nzuyi kaku yasi a goni ko biti. ³⁵ Eεε, wiminy se! Bungbanganya kaku kikonitogu

bimbusu-mbusu abe biti. ³⁶ Nzuyi kakw yasi kika bingbanganya, ni kegw na bimbusu-mbusu, ika yasi ka bungbanganya, mufongoni abe tala kuzigo na bungbanganya kaki.»

Yeso akauyoyo Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu
(Matayo 23:1-36; Maliko 12:38-40)

³⁷ Niyo Yeso ama ndi kanzina beyo, Mufalisayo bemoti amaka ndi kalyalya kw kaki. Ogulya ndi, iko, apunga kalyalya. ³⁸ Niyo Mufalisayo no amina Yeso kalyalya ni kisukusigu maboku,† likpamuka ambanga. ³⁹ Mombukwono-dosu aka ndi na iyi be: «Ibunu Bafalisayo, masukusa koro na sani asi kunzi aka. Luki limoti, kuso kunu mikaga butumo no kubaku na diya bidu! ⁴⁰ Makibigu luki! Makasima be Kunzi nino agya makpamuka ma kunzi kibigu goni nimo ma kuso? ⁴¹ Huponi batw bayangya nimo ma na imu, iba masi iki kawa bingu ko bulya kunu.

⁴² Kumbu kunu ibunu Bafalisayo! A beyo, mapaga Kunzi zaka wa makpamuka masi, luki limoti makabusala kaiko bingbingbili na bambanzu na kapa Kunzi. Makwanano bi kagya beyo, ni makosigu magogo.

⁴³ Kumbu kunu Bafalisayo! Ibunu mapaga kaiko ka moliki ma kambwa ka bandabu kunu baya malumba. Mapaga goni be bambanzu biki kamumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni. ⁴⁴ Kumbu kunu! Ma abe bambuku nibayo kimibisikonogigu, bambanzu banakpakyana kugu yi‡ ni bakegu kaibo.»

⁴⁵ Kwa wa, bemoti luga ka bowonisilo ba mutuu abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo, niyo wakabikya beyo, wakatitumbwa na ibusu goni!»

⁴⁶ Yeso asikisya ndi be: «Kumbu kunu goni, ibunu bowonisilo ba mutuu! Mubinikisaga bambanzu mokumbogi mutititi kabinika, nimo ibunu makaviligu gutugu na kpengbe aka kaubinikiso. ⁴⁷ Kumbu kunu! Makopika bambuku ka bogyalandu ko Kunzi nibo botitonu bulumwisaga ndi. ⁴⁸ Kwa begoyo makowonisila be mabinikyanatu ndi goni ibunu likpamuka nilo botitonu bagya ndi lo. Ibw bulumwisaga ndi bogyalandu, ibunu makopika kwa bambuku kabu! ⁴⁹ Kinili Kunzi abikya ndi ka yimibo kaki be: «Natikilyatu bogyalandu na batutumbwa. Bulumwisaga ndeke bemoti-bemoti luga kabu, bugyogyisa bagogo.» ⁵⁰ Katukya wa aka wa bagya ndi mino obili, bulumwisogoni bogyalandu budingi, na ibunu batw ba lisyu li nilina bo bamugyogyisa ndeke. ⁵¹ Bamwo mbeyi ndi Abeli, ka mulibo, bamwo ndi Zakalia, ka pa yangba ya Ndabu ko Kunzi, luga wa gbogbo niyo bapaga ndi mino bapere na pa yotu kugbe. Iyo, nakamubikya ambe bugyogyisa ndeke batw ba lisyu li nili ko bulya makpamuka nimo masi.

⁵² Kumbu kunu bowonisilo ba mutuu! Mudulyogoni bengenii pisi ya kiba likpamuka ko Kunzi bikpwokpwokpo. Ibunu bamombukwana-donu bi makegu ibunu kogulyo, manukpingba goni nibo bakapa kogulyo.»

⁵³ Niyo Yeso opupa ka ndabu yi niyo, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo banyo ndi zigo. Bapunga ndi kakpima buwobi-buwobi ka bopisi baya makpamuka dididi.

⁵⁴ Ka lingunu, ba ndi kalikaga bekye akwanana ndi kasakaga ka munzina kaki.

12

Takikonitogu batw ba kuboboku
(Matayo 10:26-27)

† **11:38** 11:38 Bamboku-mboku ka Bayuda bandeli binaga ndi be a na izangiya yidingi kayisukusa maboku kambwa malyalya. Maliko 7:3-4. Luki limoti, Yeso amuyatu ndi iyi (Matayo 15:2) na babifya kaki bakagyagigu ndi ibw begoyo (Matayo 15:20; Maliko 7:2-5). ‡ **11:44** 11:44 Kabyenene na mutuu ka Bayuda, kakpakyana kugu wa mbuku, apaga ndi banye kambwa ko Kunzi. **11:51** 11:51 Wanda ka Mupanganagi 4:8.

¹ Ko ngbingo yi ninɔ, bambaza bakpɔkpɔ kugbe ka bambanzu bamumukana ndi ka kpɔlɔ ka Yeso, botoni bikpwo, banaditana magu binvinvinvi. Yeso apunga mbeyi kaubikya babibya kaki aka be: «Wiminyonito na kuboboku ka Bafalisayo nikwo a abe sibukuso niso ofulisaga mukati. ² Masi nimo a makisuma inisanatu ka bungbanganya, na nimo a ko dikidi, imibisikosatu ndeke. ³ Kinili masi nimo makabikya ko biti, bambanzu bukana ndeke ka bungbanganya. Masi nimo makabikya na bepisi-pisi ni midulogini ka ndabu, bakwa ndeke ka bakugbondo.»

*Mubongoni Kunzi aka yikaka
(Matayo 10:28-31)*

⁴ «Nakamubikya ifunu bawai ambe: makubongonitogu batu nibo bamwogo nzayi, luki limoti, ni kumbuso yi, bakakwananigu kagya luki lagogo kugu yi. ⁵ Luki limoti, nakamubikya ambe wani no mokwononi kabanga: mubongoni Kunzi ninɔ, kumbusa wa kukwaku, a no ngu kamudikita ko buku ba benze na benze. Iyo, nakamubikya ambe iyi no mokwononi kabanga yi!

⁶ Bakugabagigu mbeyi bakyokyofo kubukumuti ka bambuma baba? Luki limoti, Kunzi kabusaligu gutugu bemoti aka luga kabu. ⁷ Gutugu tukatu ta bamu kunu aka tasi, atitanga. Makobongonitogu neki! ifunu ma na izangiya kugbe kaukitaga bakyokyofo budingi.»

*Limbengi-Lotu akauwonisilo babibya beyo okwononi mino kanzina
(Matayo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ «Nakamubikya bata ambe: mutu wasi ninɔ ebinikyana ko misa ka bambanzu, Mika-mumbanzu abinikyana ndeke iyi begeyo ko misa ka bamalaika ko Kunzi, ⁹ luki limoti mutu wasi ninɔ emanganya ko misa ka bambanzu, Mika-mumbanzu amanganya ndeke iyi begeyo ko misa ka bamalaika ko Kunzi. ¹⁰ Mutu wasi ninɔ akanzina yanyenye ko bulya ko Mika-mumbanzu, inisatu na mupilya. Luki limoti ninɔ atumbwa Limbengi-Lotu, kinisigu ndeke na mupilya.

¹¹ Ngbingo yi ninɔ binda banu mino na ifunu ka bandabu baya malumba ka Bayuda, ka bangama na batu bakpɔkpɔ, makomomonitogu kakisa beyo mosomboku mino ikani beyo mobikyoku mino. ¹² A beyo, Limbengi-Lotu amuwonisilatatu nilo mobikyoku ko ngbingo yi ninɔ aka no.»

Lizuni ka muti wa mukumbo mudingi ninɔ kegɔ na yimibo

¹³ Kwa wa muti bemoti ka ambaza abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo,* ibikyilyano baka mika mama ambe tagbanani na iyi mukumbo nimo baba atisilya ndi.» ¹⁴ Luki limoti Yeso asikisya be: «Aluku aaa, wani no ebisi zozu kunu ikani muti mugbananaga lingama kunu na mamaku?» ¹⁵ Kumbuso yi ubikya be: «Wiminyonito na musasa ma mukumbo, kye obili ka mumbanzu kegɔ ko bulya budingi ba mukumbo kaki, gutugu ni a na lingama lidingi aka.»

¹⁶ Kumbuso yi, Yeso atwa kwa lizuni li nili: «Muti wa mukumbo bemoti a ndi na botiko nibayo apa ndi masolo makpa. ¹⁷ Apunga ndi katamanaga, animuusa be: «Nagya se kwa bunu? Nakegu na pa niyo nobisa mino masolo kami.» ¹⁸ Iyi aka be: «Okwononi napanzi babasa baya masolo kami, nopika nibayo bayakpɔkpɔ kugbe, kuso yi nobiso banu mino masolo na mukumbo kami masi. ¹⁹ Kumbuso yi, nabikya kwa limbengi kami be: Na kwa na mukumbo mudingi ka byanga bakpa, noyukumatu kwa mbeyi, nika kwa asi kalyalya aka, komwo na kanzanilya obili.» ²⁰ Luki limoti Kunzi abikya be: «Iwe ngingi mana! Wakokwo no biti yi niyina aka yi. Wasilya kwa wani mukumbo mi nimana wapimbya bikyokyofo mana?»»

* 12:13 12:13 Muwonisilo: Bamakagatu gonu Yeso beyo, ikani Labi, Labuni ka Libelenia (Yuani 20:16).

²¹ Yeso omotiloku be: «A mufongoni beyo ka nibo bimumalyaga mukumbo, luki limoti kani bakega nomu ku ko Kunzi.»

Kunzi apaga masi nimo okwononi ka obili
(Matayo 6:25-34)

²² Kumbuso yi Yeso ubikya babibya kaki be: «Kinili nakamubikya ambe: Makigbomisonitogu bamu ko bulya obili kunu, iki ko bulya malili, iki ko bulya nzuyi kunu ikani ko luki la kimokisyo. ²³ A beyo, obili a na izangiya kugbe kakitaga malili, nzuyi a na izangiya kugbe kakitaga botu. ²⁴ Huminoni mbeyi bombu! Bakakunagigu, bakobuulyogigu, bakega na pa niyo bobisaga mino masolo, luki limoti Kunzi ulyolisagatu! Wina se, ibunu ma na izangiya yidingi kugbe kakitaga bombu! ²⁵ Wani no akwanana luga kunu, pisi kaigbomisa mu, kosisilo mino masye ma obili kaki? ²⁶ Kika neki be makakwananigu kagya luki likede abe nilo, ko bulya iki yo makaigbomisa bamu ka makrumuka magogo? ²⁷ Wondoni mbeyi mauwa mo tutu bizumuuu, winoni beyo abakaga mino: kagyagigu ligubo, kakubagigu botu. Luki limoti, nakamubikya ambe, gutugu ngama Solomonoka aka ka lingama kaki lasi, kimokisyagu ndi kutuko kwanza gutugu kumoti aka abe liwa limoti luga wa nima. ²⁸ Kika neki ni Kunzi akomokisyogo mapaku mo tutu nimo a na lise li nili wa, na bugala badikita ko buku, ko bulya iki yo kakwananigu mino kamumokisyogo ibunu bikpe? Eeze, se kuwa ibunu bana ma na baya yikede aaa!

²⁹ Se kuwa ibunu, makomomonitogu kakisa be talya iki, ikani be tomwo iki. Makigbomisonitogu bamu ka nilo. ³⁰ A beyo, batu nibo bakamibigu Kunzi bo bikaga kaamama kakisa masi mi nimo. Luki limoti, Obonu ibagatu be ma na musasa ma makrumuka mi nimo. ³¹ Luki limoti kisoni mbeyi Bungama ko Kunzi, kumbuso yi amupa kuwa goni magogo kugu yi.

³² Makobongonitogu, ibunu ambaza mukede aaa! Baba ina ndi binza kamupa Bungama kaki! ³³ Goboni mukumbo kunu, mupa batu ba yangya buyi bi. Ika abe makigyilya ibunu bamombukwana-donu bi ligi yisuma buyi niyo buyi kobungigu mino. Bisoni lingama kunu kugu wa lise ku kaputikanigu ndeke mino. Mutu wo kubaku kakrudigu, mukedeu kalyigu begeyo. ³⁴ A beyo, pa yi niyo mukumbo kaku o mino, limbengi kaku ika ku go ku.»

Wikoni bakitulya kabunda Mika-mumbanzu

³⁵ «Wikoni bakitulya kagya ligubo, mikondini dukufito bingbufu, batala kunu butuna bingbiii! ³⁶ Wikoni abe bagya-ligubo nibo bikaga kabunda mombukwana-dabu ni anigoku ko dumo. Ngbingo yi nino osiloku mino, koyipa holi bahukulya mupumi bigala-gala. ³⁷ Magyagya ka bagya-ligubo nibo, kika ni mombukwana-dabu iginiku, utakanya bubisi! A linganu, nakamubikya ambe, imokisya kutuko kwa ligubo, ulikiso bagya-ligubo kaki ka miza, ulupyaga malili. ³⁸ Kagyigu luki kika ni iginiku na gundu gutugu ko mboluga aka, utakanya bubisi, bika na magyagya! ³⁹ Wiboni goni binza be mombukwana ndabu kibogigu ngbingo yi nino mutu wo kubaku odogoku mino. Kibaga ndi, iba kasagigu mutu wo kubaku kogulya ku kaki. ⁴⁰ Wikoni neki bakitulya, kye Mika-mumbanzu odoku ndeke ko ngbingo yi nino makikigu mino na mutamanagi.»

Babibya bokwononi kaiko abe bagya-ligubo banza na ba kimibo
(Matayo 24:45-51)

⁴¹ Kuwa wa Petele amuusa ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, lizuni li nilina wakabikya li a ko bulya kusu aka ikani ko bulya ka batu basi?»

⁴² Mombukwono-dosu asikisya ndi be: «Wani se kuwa no a mugya-ligubo walinganu na wakimibo? A nino mombukwana-daki asilya ligubo lilupyaga malili

ka bagya-ligubo bagogo ko ngbingo yi nino okwononi mino. ⁴³ Igyagya ka mugya-ligubo nino mombukwana-daki kigoku, atakanya idukufini bigubu kagya ligubo li nilo. ⁴⁴ Nakamubikya bingbanganya, a linguna: mombukwana-daki abisa ngama kaanda mukumbo kaki masi. ⁴⁵ Luki limoti, kika ni mugya-ligubo no obikyini be: <Mombukwana-dami kegũ kaigoku mbiya wanu!> apunga kaubuma bagya-ligubo bagogo baluku na boko bi, kalyalya, komwo na kadamawa, ⁴⁶ kuwa wa mombukwana-daki yi nino igoku banu ka lisyẽ na ko ngbingo yi nino kigũ mino kaibo, akpumyo,† agyogyisa mudongoni beyo Kunzi ugyogyisa ndeke mino batũ nibo bakegũ ka bungbingbili.

⁴⁷ Mugya-ligubo nino ibaga nilo mombukwana-dami apaga, ni kegũ wakitũlya kagya beyo, alya pimbo yidingi kugbe. ⁴⁸ Luki limoti, nino kibogigũ nilo mombukwana-dami apaga, anagya makpumũka nimo okwononi be bagyogyisi mino, alya pimbo yikede. Nino bapá mudingi, bakũnga ndeke kaigiso mudingi goni. Kasilya mumbanzũ kaanda makpumũka mudingi, akũnga kuwa ndeke bata mudingi kakitaga.»

Bambanzũ bakaigbananaga ko bulya mũtiwi ka Yeso

(Matayo 10:34-36)

⁴⁹ Yeso abikya be: «Nodoku ndi kadikita buku ka obili, no bi kapa kugbe ambe ogbundikonino gatũgũ bi! ⁵⁰ Na na ibatiso niyo okwononi be nogwi. Limbengi kami a kũgũ bida kadwe kũ kwa kũ igyonoso mino! ⁵¹ Makasima be nodoku ndi kapá maziyo ka obili? Nakamubikya ambe: kegũ beyo, luki limoti bambanzũ bigbananagatũ ko bulya kami. ⁵² Katũkya mbiya-mbiya wanũ, livananza limoti la bambanzũ kubukumuti igbananagatũ banũ ko bulya mũtiwi kami, basaa buyikonilya baba na baba buyikonilya basaa. ⁵³ Abaki miki bigbanana ndeke no mikaki, miki bigbanana na abaki. Amaki miki bigbanana no mikaki musika yi, miki nino musika yi no bigbanana na amaki, titaki miki bigbanana na muzyaki, muzyozyo bigbanana na titaki.»

Wiboni nilo akakitaga mbiya wanũ

(Matayo 16:2-3)

⁵⁴ Yeso abikya bata ndi ambaza ka bambanzũ be: «Ngbingo yi nino minaga mino bekũba bayo mbwayi miso ka dumbe, mabikyaga bigala-gala be: <Mbwayi alukatũ>, igyonosa beyo aka yo. ⁵⁵ Ngbingo yi nino minaga mino muvivi anovivo katũkya miso ka zebu, mabikyaga be: <ũzũ ikatũ kugbe>, igyonosa beyo aka yo. ⁵⁶ Ibunu batũ ba kũbũbũkũ bana! Ma bakitũlya kaiba isi ya makpumũka ma obili nimo akainisoniso kũnũ ka litombũ na kũgũ wa lisyẽ, luki limoti ko bulya iki yo makegũ mino kaiba isi ya makpumũka nimo akaigyonosa mbiya wanũ?»

Okwononi kaũkanana na mumuyoniso kakũ

(Matayo 5:25-26)

⁵⁷ «Ko bulya iki yo makakogigũ ibunu bamombukwana-donu likpumũka kunu na bungbingbili ko pisi ya yigya kunu? ⁵⁸ Makika kaina kambwa ka bazozĩ na mumuyoniso kakũ, gya ngu kaũkanana na iyi ni ma mbeyi ko pisi aka. Wakagya beyo, iba waukogini mumuyoniso kakũ be kudwisonitogũ kambwa ka zozĩ, zozĩ ukitisaga ka mabokũ ka polisi, polisi ugwi. ⁵⁹ Nakamubikya beyo ambe bakugwi, wakopupikugũ kũ beyo kani wakanokolyigũ buyi basi nibo ika ni bukuni.»

13

Kayikoso obili kunu ikani kolumwogo

† 12:46 12:46 Takwanana goni koyikasa be: Agyogyiso banũ mugya-ligubo yitũla kugbe.

¹ Ko ngbingo yi ndi ninɔ, bambanzu bemoti-bemoti bodoku ndi katumbulyaga Yeso, beyo Pilatu ulumwisaga ndi mino Bagalilaya ko ngbingo yi ninɔ ba ndi mino kapá Kunzi bapere. Na bangu kabu amatikana ndi na niyo ka banyama bi nibo ba ndi kaupá ka apere. ² Yeso umigisya be: «Makasima be bulumwisaga ndi Bagalilaya bi nibo kye ba ndi batu banye kuge kaukitaga bagogo basi? ³ Haaa, luki limoti nakamubikya ambe makoyikosi yigya kunu, ibunu basi molumwaga ndeke mudongoni abe ibu goni. ⁴ Ikani makasima be bambanzu tekebe na bugina bi nibo munala ma Siloamu ugbigbila ndi, ulumwisogo, bo ba ndi bagya-manye kaukitaga batu basi ba Yelusalema? ⁵ Haaa, luki limoti nakamubikya ambe makoyikosi yigya kunu, ibunu basi molumwaga ndeke mudongoni abe ibu goni.»

Yeso akatwa lizuni la bugo nibo kabukutagigu

⁶ Kumbuso yi Yeso ubikya ndi lizuni li nili: «Mumbanzu bemoti a ndi na bugo nibo akuna ndi ko tiko kaki. Odogoku ndi kaanda bumo yi, luki limoti ni kinigu. ⁷ Abikya kuwa zamu wo tiko be: «Wina mbeyi! A kuwa byanga bisaa wa nodogoku mino kaanda mago kusili wa bugo bi niba ni nakegu katakanya yi. Gbita! Ko bulya iki yo o mino kohuma pa payaya?» ⁸ Luki limoti zamu ninɔ asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, wasa mbeyi bata ka syangasu si nisi. Nakpo mbeyi ka bakpolo-kpolo bi, noduka na litombu la dobo. ⁹ Takagya beyo, akwananatu yagogo kabukuta ka syangasu sa kumbuso! Kobukuti se kuwa, wogbitisiso!»

Yeso ahukusini muko bemoti ka Lisye la kimumbiso

¹⁰ Lisye limoti la kimumbiso, Yeso a ndi kapá mutiwi ka ndabu imoti ya malumba ka Bayuda. ¹¹ Ku beyo, a ndi na muko bemoti ninɔ a ndi no kolobu kuso wa byanga tekebe na bugina. Limbengi la banye limoti a ndi ni andungulyogini, adukufo mugongu bigubu ni kegu wa akwanana ndi mino gutugu kananikana aka. ¹² Niyo Yeso amina beyo, amaka, abikya be: «Ye ma, kolobu kaku osyini.» ¹³ Abisilya ndi maboku, wa aka wa ananikana, apunga ndi kabibiso Kunzi. ¹⁴ Luki limoti, niyo ngama wa ndabu ya malumba yi niyo ina be Yeso ahukusini mumbanzu ka Lisye la kimumbiso, limbengi akandikanaga ndi bisulu-sulu. Iyi aka na ambaza ka bambanzu bi nibo ba ndi bumumukana wa be: «Masye ma ligubo a madia, dogoniku kayihukuso ka masye mi nimo aka mo ni kegu ka Lisye la kimumbiso!»

¹⁵ Luki limoti, Mombukwono-dosu amigisya be: «Ma batu ba kaboboku! Ka Lisye la kimumbiso, mumbanzu yikaka-yikaka luga kunu kakulagigu ngombe ikani punda kaki ka pa ilyalya, atundulo komwa libo? ¹⁶ Na muko yi nimu, miko mika Abalahamu ninɔ abili akandaga ndi ka byanga tekebe na bugina, kokwononigu bi be bakulagi ka ligbito kaki ka Lisye la kimumbiso?»

¹⁷ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino kaubikya beyo, bomuyoniso kaki basi bimukana ndi suni. Luki limoti ambaza wasi ka bambanzu ogwa ndi magyagya kaina makpumuka mumbanga-mbanga masi nimo a ndi kagya mo.

Bokingyasa Bungama ko Kunzi na iki? (Matayo 13:31-32; Maliko 4:30-32)

¹⁸ Kumbuso yi Yeso abikya be: «Bungama ko Kunzi a mudongoni na iki? Nokingyasa piye na iki? ¹⁹ A abe libumo likede nilo mutu bemoti ava ndi, akuna ko tiko kaki. Niyo abaka, ita kuwa ndi sibukuso sidingi, bombu bodoku kopika bandabu kabu kugu wa tabi yi.»

²⁰ Yeso abikya bata be: «Nokingyasa Bungama ko Kunzi na iki? ²¹ A mudongoni abe sibukuso niso ofulisaga mukati. Muka bemoti ava ndi, opula na fufu wakpu kadwe kukwaku fufu ofula ndi mino wasi bidai-dai!»

*Wani no ogulya ka Bɔngama ko Kunzi?
(Matayo 7:13-14, 21-23)*

²² Kumbuso yi, Yeso inda ndi misa ka Yelusalema, anolingyo bagudɔ no giyo dididi, anapá mɔtɔ. ²³ Mɔtɔ bemoti amuusa ndi bɛ: «Mombukwono-dosu, bambanzu bakaɗɛ aka bo binisonisa ndeke na muhukuso?»

Yeso usikisya bɛ: ²⁴ «Gyoni ngu yasi kogulya ka mupumi makpwo. A bɛyo, nakamɔbikya ambe, bambanzu budingi bakingila ndeke kogulya mino, luki limoti bakakwananigu. ²⁵ Ngbingo yi nino mombukwana ndabu amaga ndeke mino, adalaga mupumi, ibunu, mika ndeke kunzi, mapanga koyipa holi manabikya bɛ: <Mombukwono-dosu, tihukulyano baka mupumi.> Iyi amusikisya ndeke bɛ: <Nakibigu ku mapanya mino!> ²⁶ Ibunu aka ndeke bɛ: <Talyalyaga ndi, tanomwo pa imoti na ibunu, iwe gonɔ no watipaga ndi mutiwi ka bapa yangba baya bagudɔ kusu.> ²⁷ Luki limoti, igilya ndeke bata kamɔbikya bɛ: <Nakibigu ku mapanya mino. Tukyoni buwobi na imi, ibunu basi ma bagya-manyɛ!> ²⁸ Ku bɛyo, bagamana ndeke na kailya manzu wa mamina ndeke mino Abalahamu, Isaka, Yakobo na bogyalandu basi nibo ka Bɔngama ko Kunzi, luki limoti bamumbimba ndeke ibunu kunzi! ²⁹ Bambanzu bemoti-bemoti bodogoku ndeke katukya ka ingenge na ka dumbe, ka zibo na zebu, bika ndeke bakikogo kalyalya ka bɔngama ko Kunzi. ³⁰ A bɛyo, nibo ba kumbuso, bika ndeke kambwa, na nibo ba kambwa bika kɔwa ndeke kumbuso.»

*Batu ba Yelusalema bakaɗɛ kamakana Yeso
(Matayo 23:37-39)*

³¹ Ko ngbingo yi nino aka no, Bafalisayo bemoti-bemoti bakpuɗoku ndi Yeso, babikya bɛ: «Tukya wanu, waga ka pa yagogo, kye ngama Elodi Atipasi akapa kaumwisiso.»

³² Yeso umigisya bɛ: «Widoni kabikya nziyo nino ambe: <Na lisyɛ li nilina nakokpummyo mambengi ma bunye, kohukuso bokolobu, na bugala nagya mɔɗongoni bɛgeyo. Kumbusa wa masyɛ mi nimo, nama ligubo kami.> ³³ Luki limoti, ubikya bɛ: okwononi bɛ nidukulogi na ligandu kami na lisyɛ li nili, na bugala, na lisyɛ nilo lagogo, kye kokwononigu bɛ bamwi mugyalandu kunzi wa Yelusalema.

³⁴ Eeeze ibunu batu ba Yelusalema, batu ba Yelusalema, makahulumwisogo bogyalandu, manubama na matamu nibo Kunzi utikoku! Nganga yinga yo napa ndi mino kamumula batu kaku mɔɗongoni bɛyo koku umumalaga mino bomikaki ka bɛpapandu, luki limoti, ibunu makapagu ndi! ³⁵ Eee winoni se, ndabu kunu otigala ngundu. Nakamɔbikya ambe: makeminigu bata kadwe ko ngbingo yi nino mabikya ndeke mino bɛ: <Kunzi adukulyi mɔtɔ yi nino akodoku bɔbɔnga ko lina ka Mombukwono-dosu!>»

14

Yeso ahukusini mɔtɔ wo kolobu ka Lisyɛ la kimumbiso

¹ Lisyɛ limoti la kimumbiso, Yeso inda ndi ku ka ngama bemoti ka Bafalisayo nino amaka ndi kalyalya ku kaki. Bambanzu ba ndi kanda Yeso bizumuuu. ² Wina se, aluku bemoti wo kolobu ya ngunde a ndi wakamaga wa. ³ Kɔwa wa, Yeso umuuso bowonisilo ba mɔtɔ na Bafalisayo bɛ: «Mɔtɔ kusu apagatu ikani amuyatu kahukuso mambanzu ka Lisyɛ la kimumbiso?»

⁴ Luki limoti badakyana ndi biwo. Kɔwa wa Yeso avila ndi aluku no, ahukuso, apa ligandu. ⁵ Kumbuso yi Yeso ubikya ndi bowonisilo ba mɔtɔ na Bafalisayo bɛ: «Wani no luga kunu, mikaki ikani ngombe kaki kogwa ka libye, kakwananigu kanyo gutugu ka Lisyɛ la kimumbiso aka?»

⁶ Likpamaka li nilo umbanga ndi kaigisyo.

Kunzi ubinikaga batw nibw bisisogo

⁷ Yeki Yeso inaga ndi be batw nibw bumakaga ka malili bakisaga kaiko ka moliki ma kambwa aka, utwlya ndi lizuni li nili: ⁸ «Mumbanzu kumaka ko dumo wo vononi, wakikonitwga ka buliki ba kambwa. Kye yagwgo bamokito goni mutw wa ibiba kawkitaga iwε, ⁹ iba mutw yi ninw amumoki ibunu basi baba, kodonukuto kawbikya be: «Musilya mbeyi aluku yi nimu buliki bi niba.» Winda kuwa kaiko ka buliki ba kumbuso mutumo no suni bidε. ¹⁰ Luki limoti, bakumaka ko dumo, winda kaiko ka buliki ba kumbuso, iba ngbingo yi ninw mombukwono dumo odoku mino, ubikyi ni iyi be: «Waiaaa, da wiki kunu kambwa.» Wika kuwa na ibiba kambwa ka batw basi nibw mika na ibu kalyalya. ¹¹ A beyw, mutw wasi ninw ibinikaga, Kunzi asisagatu. Na ninw isisogo, Kunzi abinikagatu.»

¹² Kumbuso yi, Yeso abikya mutw yi ninw amaka ndi no be: «Ngbingo yi ninw wo mino kamaka bambanzu kalyalya ku kaku na busobi ikani gutugu na bugogo aka, wakumokonitwga bawai-daku, bamamaku, livananza kaku, gutugu bapimbani kaku aka nibw ba mukumbo. Kye ibu bakwananatu goni kamaka ko ngbingo kabu, ika kuwa abε bakumigisyo masi nimw upi bi. ¹³ Luki limoti, ngbingo yi ninw wo mino kalyisiso dumo, humaka bokwino, batw bakigyagya, nibw ba mudili na nibw ba bokolobu baya mamomw. ¹⁴ Wakagya beyw, Kunzi udukilyatu bubunga kye ibu bakakwananigw kaumigisyo. Kunzi ukalya ndeke goni ko ngbingo yi ninw batw bongbingibili bopupa ndeke mino ka bambuku.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya ka batw nibw bumakaga ko dumo (Matayo 22:1-10)

¹⁵ Niyw bukana munzina mi nimw beyw, mutw bemoti luga ka nibw ba ndi kalyalya pa imoti na Yeso abikya be: «Igyagya ka mutw yi ninw alyalya ndeke ko dumo ninw wa Bungama ko Kunzi!»

¹⁶ Yeso amigisya na lizuni li nili: «Mutw bemoti alyisisa ndi dumo mudingi, umaka ndi bambanzu budingi. ¹⁷ Niyw ngbinga wa malili itwlyana, atika mugya-ligubo kaki kawbikyaga bambanzu basi nibw umaka ndi be boduku kye ngbingo wa malili itwlyonini! ¹⁸ Luki limoti ibu basi, yikaka-yikaka babikyaga ndi be upilyi. Mutw wa mambwa abikya mugya-ligubo no be abikyiku mombukwana-daki be: «Noluwi bi tiko, okwononi be naga mbeyi kainoku yi. Kikiliki, ipilyatu.» ¹⁹ Mutw wagogo abikya be: «Nuluwi bi bangombe tekebe* ko bulya ligubo likpo tiko, nakainda kaunda. Kikiliki, ipilyatu baka.» ²⁰ Mutw wagogo bata be: «Navi bi muko mbiya-mbiya wanu, kinili nakegu imi kaina ku.» ²¹ Mugya-ligubo iga ndi ka mombukwana-daki, apaga mongoni mi nimw masi. Niyw ukana beyw, limbengi akandikanaga bisulu-sulu, abikya mugya-ligubo kaki no be: «Wogoni bigala ka mu ma sengi, ka bopisi baya gudw, idulyoku wanu na batw ba yangya, nibw ba kigyagya, nibw ba bokolobu baya mamomw na nibw ba mudili.» ²² Ngbingo yi ninw mugya-ligubo igoku mino, abikya be: «Ngama, nogyi mudongoni beyw aka yw webikyini mino, luki limoti pa atu aka mbeyi bata.» ²³ Kuwa wa abikya be: «Syo ka mu ma sengi na ka bapa bayagogo ku wakwanana mino kautakanya bambanzu. Hubikya batw basi nibw wabangana na ibu ambe boduku, iba dumo kami otumi.» ²⁴ Nakamubikya ambe: «luga ka batw bi nibw bumaka ndi kambwa, kegw na mutw gutugu bemoti aka ninw alyalya ndeke ko dumo kami!»»

Babibya ka Yeso bokwononi kaasa makrumuka masi (Matayo 10:37-38)

²⁵ Kuwa wa, ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabibya Yeso. Oyikana ndi miso ku kabu, ubikya basi be: ²⁶ «Mumbanzu ika mubibya kami iba epaga kugbe

* **14:19** 14:19 Bukandilaga ndi bengbingili ka mu baba-baba. Ngbingo yi ninw bikaga ndi mino kampakyana, banoluto bagita nibayw akpogo kuwa ndi litombu.

kakitaga abaki, amaki, mukaki, bomikaki, bamamaki, gutugu kakitaga obili kaki mombukwana-daki yi aka. Kogyi beyo, kakwananigu kaika mubifya kami. ²⁷ Mutu yi nino kegu kabinika musalaba kaki kebifya, kakwananigu kaiko mubifya kami. ²⁸ Wani mbeyi no luga kunu kapa kopika munala, kapungigu mbeyi kaiko, imuusa be ligubo li nilo alya buyi binga. Kumbuso yi, anda ikani atu no buyi budingi nibo akwanana komosisyo nobu ligubo li nilo. ²⁹ Luki limoti, kakpo asi mubumbe aka ni komagu, batu basi nibo bika kaina, bika katiba, ³⁰ banabikya be: <Yooo! mutu yi nimuna abukulaga ndi be akopiko, luki limoti kani komagu!> ³¹ Mufongoni goni abe ngama bemoti mudingi kapa kaina kabumana na ngama wagogo, apunga mbeyi iko, imuusa be: <Na na basuda elofu tekebe aka, nakwananatu kakupmyo nobu mumuyoniso kami nino a iyi na ibu belofu batekebe baba?> ³² Kina be kakwananigu kakupmyo, atikilya bambanzu ni a mbeyi asi byi aka kakunga be bukanani ka maziyo.> ³³ Kuwa wa Yeso opipiloku be: «Gutugu mutu bemoti aka luga kunu, kakwananigu kaiko mubifya kami kani kosigu masi nino a nomu.»

Liniko la ndapulu kegu na izangiya
(Matayo 5:13; Maliko 9:50)

³⁴ «Liniko a luki lanza. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki tino bata lo akwanana kondingimosogo? ³⁵ Kikigu bata na izangiya gutugu ko pisi imoti aka, luki limoti bombimbo kuwa limbimbo. Mutu yi nino a na motili ma kukana, ukani!»

15

Kondolo nino obungaga ndi inisini
(Matayo 5:13; Maliko 9:50)

¹ Lisyé limoti, bandombe ba manzanza na batu bagogo ba yigya-yanye basi bakpudoku ndi Yeso kamukana. ² Luki limoti Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu bapunga ndi kainzinzinya, banabikya be: «Aluku yi nimuna akautilya na kalyalya na batu ba yigya-yanye!» ³ Yeso utulyoku kuwa ndi lizuni li nili:

⁴ «Mutu bemoti luga kunu kika na bakondolo miya, bemoti luga kabu obungogo, kakwananigu kausa nibo batekebe kubomu na kubomu ka isa, aga kakisa nino ika ni obungogini bi kadwe ku kwa ku aminoku mino? ⁵ Ngbingo yi nino amina mino, ogwa magyagya. Abinika ka mambiga. ⁶ Kumbuso yi iga ku kaki, umaka bawai-daki na bapimbani kaki, ubikya be: <Doniku kogwa magyagya pa imoti na imi kye naminini kondolo kami nino obungaga ndi!> ⁷ Nakamubikya ambe a mufongoni begayo, igyagya ikaga yidingi kugu wa lisyé wa mutu wanye oyikasaga mino obili kaki kakitaga niyo bambanzu bongbingbili batekebe kubomu na kubomu nibo bakegu na musasa koyikoso obili kabu.»

Lifalanga nilo obunga ndi inisini

⁸ Yeso abikya kuwa wa be: «Kika ni muko bemoti a na bambuma tekebe, bemoti yi obungo, kakwananigu katuna tala, akpaga ndabu, akisa biwesese kadwe ku kwa ku aminoku mino? ⁹ Ngbingo yi nino amina mino, umaka bawai-daki na bapimbani kaki ubikya be: <Da mogwini igyagya pa imoti na imi kye naminini ambuma yi nino ebungi bi!> ¹⁰ Nakamubikya ambe a mufongoni begayo: Kunzi na bamalaika kaki bogwaga magyagya mudingi ko bulya ka mutu wanye bemoti nino oyikasaga obili kaki.»

Miki nino obungaga ndi iginiku ka abaki

¹¹ Yeso idukulaga ndi kabikya be: «Mutu bemoti a ndi no bomiki baluku bi baba. ¹² Mupipilo abikya abaki be: <Baba, ipoku imi mukumbo ma lisimo li la kami.> Kuwa wa ughananilyaga ndi bomikaki mukumbo. ¹³ Kumbuso wa masye makede,

mupipilo amumula ndi nimo kaki, aga ndi no buyi bi ka mugi mimoti ma byi. Ku beyo, aputa ndi buyi kaki basi, anakpakyana gballi. ¹⁴ Niyoo ama kaputa buyi basi, ayandi mudingi ogulya ndi ka mugi mi nimo, apunga ndi ka yangya ka makpamuka masi. ¹⁵ Ogulya ndi ligubo ka muta bemoti wa mugi mi nimo. Aluku yi nino atika ndi ko tutu kaubulyogo bangaya kaki. ¹⁶ Ikagatu ndi goni na musasa kalya malili nimo bangaya balyaga ndi mo, luki limoti kegū gutugū ndi na muta bemoti aka nino akwanana ndi kapá.

¹⁷ Kuwa wa apunga ndi koyikosogo limbengi. Iyi aka be: <Bagya ligubo nibo ka baba balyalyaga binza, na ba na malili mudingi kakitaga! Wina se, na kuwa imi kokwa na nza kunu! ¹⁸ Natukyatū, niga ka baba, nabikyoku ambe: Ba, nogyoni ndi bunye ko misa ko Kunzi na ko misa ka ku. ¹⁹ Nakokwononigu bata ambe imaka be mikaku. Iva gutugū kuwa asi abe mugya-ligubo kakū.> ²⁰ Kuwa wa, ava ndi ligundu kaiga ku ka abaki.

Ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino asi byi aka, abaki amina, amibo, akwilya kumbu kugbe. Aga ndi mbangu katilya, apututo bipututu. ²¹ Kuwa wa miki aka na iyi be: <Ba, nogyoni ndi bunye ko misa ko Kunzi na ko misa ka ku, nakokwononigu bata be bemaki be mikaku.> ²² Luki limoti, abaki ubikya bagya-ligubo kaki be: <Doniku na kutuko nikwo kwanza kugbe, mamokisya mikami. Mumokyoni pete ka kpengbe, mamokisyogo bekpaku. ²³ Doniku na ngombe nino wanvudu-nvudu, mamwo. Tolyolyini, togwa magyagya. ²⁴ A beyo, mikami nino a ndi ni okwini, a bata mbiya-mbiya wanu mubisi. A ndi ni obungogini, inisonini bata!> Kuwa wa, bapunga ndi dumo.

²⁵ Ko ngbingo yi nino, puta a ndi iyi ko tiko. Niyoo a kuwa ndi kaigoku, adwe buwobi na musengi, ukana kuwa byembi nibo ogwanana bo. ²⁶ Amaka bemoti ka bagya-ligubo, amuusa be likpamuka tino lo a kunu? ²⁷ Asikisya be: <Mamaku iginiku, kinili abaku amwilyini ngombe yi nino wanvudu-nvudu kye mikaki igiku wapupu.> ²⁸ Kuwa wa puta angbata ndi, akyo kogulya ka ndabu. Abaki opupoku ndi kaitatanaga na iyi be ogulyino baka, ²⁹ luki limoti miki asikisya ndi abaki be: <Hukana! Imi nikaga kaugugubyo ka byanga budingi, nakobunagu mutuu kaku gutugū lisyē limoti aka. Luki limoti wakepāgu imi mikya memi ambe togwi na iyi magyagya na bawai-dami. ³⁰ Luki limoti yeki mikaku nino aputa ndi buyi kaku na badanda igiku iyi, wamwilya iwe ngombe nino wanvudu-nvudu!> ³¹ Abaki asikisya be: <Mikami, iwe wikaga pa imoti na imi masye masi. Mukumbo kami masi a makaku. ³² Luki limoti okwononi mbeyi bi kalyisa dumo aka na kogwa magyagya, kye mamaku yi nimuna wakamina mu, a kuwa ndi ni okwini, luki limoti iginiku mubisi. A ndi ni obungogini, luki limoti inisini bata!>>

16

Mugya-ligubo wa bokoli

¹ Yeso ubibilya ndi babibya kaki bibu yi niyi: «Muta wa mukumbo bemoti a ndi na mugya-ligubo nino a ndi kapita wa mukumbo kaki. Bambanzu bodogoku ndi kabikya be: <Kapita kaku akaputa mukumbo kaku payaya.> ² Kuwa wa mombukwana mukumbo amaka ndi mugya-ligubo yi nino abikya be: <Nakaukana mongoni manyenye kugbe kugu kaku na nakaina ambe a beyo. Itangilya neki makpamuka kami masi kye wakikigu bata kapita kami.> ³ Kapita yi nino imuusa be: <Ngama kami kegū bata kapa be nikito kapita kaki. Nagya se kuwa buni? Nakegu no ngu yidima botiko. A goni suni ka muta beyo no mino yi kaiko kaikukungya. ⁴ Iyaaa! nibini beyo nanya mino iba ngbingo yi nino bekpumya banu mino ka ligubo, bambanzu betilyito ka ba ku kabu.> ⁵ Kuwa wa apunga ndi kaumakaga batu basi yikaka-yikaka nibo ba ndi na bolubu ka mombukwana-daki. Amuusa ndi muta wa

mambwa be: <Luki tino lo okwononi be mumigisyo mombukwana-dami?> ⁶ Asikisya be: <Bangbongbolo ba molingo miya.> Kapita abikya be: <Balwa kakwa wa bolubu nimu, wika bigala, wokpika batekebe kubukumuti.> ⁷ Kumbuso yi abikya wagogo be: <Se kawa iwe, wa na lubu wa inga?> Asikisya be: <Basaki baya nganu miya.> Kapita abikya be: <Balwa kakwa nimu, kpiko batekebe bugina.> ⁸ Kawa wa mombukwana mukumbo abiba ndi luga ka batu bagogo kapita yi nino wa bokoli no ko bulya yimibo kaki. Batu ba obili yi nimu ba na bokoli kugbe luga kabu kaukitaga nibo ba ka bungbanganya.» ⁹ Nakamubikya ambe husingyoni bambanzu no buyi kunu kunu ka obili. Ngingo yi nino buyi osyo mino, bamutilya ka mugi ma benze na benze. ¹⁰ Mumbanzu kika na bungbingbili ka makpumuaka makekeke, ika na bungbingbili goni ka nimo makpukpuku. Mumbanzu kika na bokoli ka makpumuaka makekeke, ika na bokoli goni na kuboboku ka nimo makpukpuku. ¹¹ Kika neki ni makegu na bungbingbili ko bulya mukumbo ma payaya nimo kunu ka obili, wani no amupa ndeke izangiya ya linganu? ¹² Makiki na bungbingbili ko bulya mukumbo ka mutu wagogo, wani no amupa nimo kunu?

¹³ «Kegu na mutu bemoti nino akwanana kagugubyo bangama baba. A beyo, amuya bemoti, apa wagogo, ikani iguma ka bemoti, amina wagogo payaya. Makakwananigu kagugubyo ko nginga bemoti Kunzi no buyi.»

*Yeso akamubikyaga bambanzu makpumuaka dididi
(Matayo 11:12-13; 5:31-32; Maliko 10:11-12)*

¹⁴ Niyo Bafalisayo ba ndi kaukana munzina mi nimo beyo, batiba ndi Yeso bikyaaa, kye bapagatu ndi ibu buyi. ¹⁵ Yeso ubikya ndi be: «Migyaga ko misa ka bambanzu abe batu bongbingbili, luki limoti Kunzi ibatu mabengi kunu masi. Kye luki nilo inisaga na ibiba ko misa ka bambanzu ikaga luki la payaya ko misa ko Kunzi.

¹⁶ Kadwe ko ngingo ka Yuani-Mubatizai, a ndi ngingo wa Mutuu ka Musa na bogyalandu. Katukya ndi ko ngingo yi nino aka no, Mongoni Manza ma Bungama ko Kunzi ibikyogoni ndi, na mutu wasi bemoti-bemoti akagya kekele kogulya mino. ¹⁷ A yapuru lisy na obili kolimiko, luki limoti a yapuru kugbe mikya libiso gutugu mukede aka wa Mutuu kolimiko.

¹⁸ Mutu wasi nino asikisaga mukaki, ava wagogo, ikaga abe kasye na muko ikani mbunya bengeri, na mutu nino avaga muko ni mbunyaki asikisini, mutu yi nino ogyini bilya.»

Yeso akabiba ibu ka mutu wa mukumbo na Lazalo

¹⁹ «A ndi na mutu wa mukumbo bemoti nino imokisyaga ndi botu bayanzana na baya ligabu lapu. Masye masi ikaga ndi kogwa magyagya, analyalya binza. ²⁰ A ndi goni na mutu wa yangya bemoti nino ina ndi be Lazalo, a ndi na bapwayi nzuyi yasi. Ikaga ndi iyi wakanga ka kpolo wa mupumi ma ndabu ka mutu wa mukumbo yi nino. ²¹ Lazalo ikagatu ndi na musasa kalya makombo nimo anyukaga ndi ka miza ka alaku nino. Luki limoti benva kawa bo bodogoku ndi kadyo bapwayi. ²² Lisy limoti, mutu wa yangya nino okwa ndi, bamalaika baga ndi na iyi buwobi na Abalahamu ka Paladiso. Kumbuso yi, mutu wa mukumbo okwa ndi goni, balumbo. ²³ Ka babili ku a ndi kalya kumbu kugbe. Kawa wa, ikwe kugu, amina Abalahamu byi, se kawa Lazalo ka kpolo kaki. ²⁴ Apamikana be: <Baba Abalahamu, iminilyano baka kumbu, mutikano baka Lazalo kalubo kpengbe ko libo, edudulisi lisasu, kye nakaigyogya kugbe ko buku bi niba.> ²⁵ Luki limoti, Abalahamu abikya ndi be: <Mikami, tamana mbeyi ambe winisana ndi na lingama lidingi ka obili kakwa ni Lazalo a se ndi iyi kalya kumbu yidingi. Mbiya wanu, a kawa iyi kogwa magyagya kunu, wa kawa iwe kaigyogya. ²⁶ Na goni, libye lodu a luga kusu na ibunu. Kawa wa go wa, nibo bika kapa katukya kunu kainda ku mo mino ku bakakwananigu. Na nibo bika kapa

katukya kɛ kodoku kɛnɛ, ɓakakwananigɛ kazaba ɓegɛɔ.› 27 Mɛtɛ wa mukumbo aka na iyi ɓɛ: ‹Kikiliki baba, itikilyanɔ ɓaka Lazalɔ kɛ ka livananza kami, 28 kye na na ɓomika mama kubukumuti. Indi kaɓɓikya kambwa aka iba ɓakodonikutɔgɛ ɓata ibɛ kɛnɛ ka pa ya kigyogyiso yi niyi.› 29 Luki limoti, Abalahamɛ amigisya ɓɛ: ‹Bamamakɛ ɓa no mobiso ma mɛtɛɛ ka Musa na ɓogyalandɛ, ɓumɛkani asi ibɛ aka!› 30 Mɛtɛ wa mukumbo nɔ aka na iyi ɓɛ: ‹Baba Abalahamɛ, kegɛ nilo okwononi nilo aka lo. Luki limoti, kika ni mɛmbanzɛ opupiniku ka ɓabili inda kɛ ɓo mino, ɓoyikosatɛ ɔɓili kabɛ.› 31 Luki limoti, Abalahamɛ aɓikya ɓɛ: ‹Bakopo kahakana mɛtɛɛ ka Musa na kahamɛkana ɓogyalandɛ, ɓakabaileyigɛ kika gutugɛ ni mɛmbanzɛ opupiniku ka ɓabili aka.›»

17

Kaugwisiso na kaɓɓiya ɓengeni (Matayɔ 18:6-7, 21-22; Malikɔ 9:42)

1 Yeso ɛɓikya ɓabibya kaki ɓɛ: ‹Bopisi ɓayigya ɓunye kegɛ na nyika, luki limoti kumbu ka mɛtɛ yi ninɔ ulutaga ɓengeni kagya ɓunye! 2 Akwanano ɓi ɓɛ ɓakɓikili litalɛ lakɓɛ ko singasɛ, ɓadikita ko liɓo lidingi, iba kulutonito ɓatɛ ɓa baya yikedɛ katukya ko pisi ya ɓungbingbili. 3 Wiminyonito ɓinza:

Kika ni mamakɛ ugyilyini ɓunye, muyoyisatɛ. Kɛkɛngɛ mɛɓɓiya, wapɓiya. 4 Kika ni ugyilyini ɓunye nganga madɓiya na ika ka lisyɛ limoti, odoku kɛkɛngɛ mɛɓɓiya nganga madɓiya na ika gɔni, wapɓiya.›»

Baya akwanana kagya makɓumɛka mɛmbanga-mbanga

5 Batɛtɛmbwa ɓabikya ndi Mombukwono-dosu ɓɛ: ‹Timatɓiya baya kusu.›

6 Mombukwono-dosu igisya ɓɛ: ‹Makiko ɓi na baya gutugɛ kani a yikedɛ aka abɛ maya ma agbedɛ-gbedɛ, makwanano ɓi kabikya sibakɛsɔ si nisina ɓɛ: ‹Mukuko, wikunoku ka limbengi lo liɓo lidingi,› Amɛmɛkanatɛ ɓi.›»

Bagya-ligubo ɓakwanana kagya iki?

7 ‹Tovini mbeyi abɛ mɛtɛ ɓemoti luga kunu a na mɛgya-ligubo ɓemoti ninɔ akɓogɔ ɓotiko ikanɛ ubuulyaga ɓambaza ka ɓanyama. Ngbingo yi ninɔ mɛgya-ligubo igogoku mino ko tiko, akwananatɛ kabikya ɓɛ: ‹Doku ɓikwa kalyalya?› 8 Kali, luki limoti aɓikya ɓɛ: ‹ɓmbambɓiya malili, kumbuso yi wigomosyana ɓotu, wodoku kegugubyo ko ngbingo yi ninɔ niko mino kalyalya na komwo. Kumbuso yi wakwanana kɛwa gɔni iwe kalyalya na komwo.› 9 Abibisa mɛgya-ligubo kaki kye ika ni ogyini nilo akɓamyi? 10 A mɛɔngɔni abɛ ibunu gɔni: ngbingo yi ninɔ mogyini mino masi nimɔ Kunzi akamɛkɓamyi, ɓikyoni ambe: ‹Ta ɓagya-ligubo ɓapayaya aka, togyi ligubo nilo aka lo kusu.›»

Yeso uhukusini ɓakeɓu-keɓu tekɛɓɛ

11 Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino kaɓinda misa ka Yelusalema, abye ka mɛlɓli ma iwili ya Samalia na Galilaya. 12 Niyo a kɛwa ndi ɓuwobi kosila ka mugi mimoti ɓene, ɓakeɓu-keɓu tekɛɓɛ ɓakɓudoku ndi. Bamaga ndi ɓyi na iyi, 13 ɓarɓnga kapamikanaga ɓɛ: ‹Muwonisilo, Yeso aaa, kikiliki tikwilyanɔ ɓaka kumbu!›

14 Yeso ɛmina ndi, ɛɓikya ɓɛ: ‹Windoni kɛ ɓokumu ɓo mino ɓamɛkɓimi nzuyi.*›

Ngbingo yi ninɔ ɓa ndi mino kaɓinda aka nɔ, ɓahaka. 15 Niyo ɓemoti luga kabɛ ina ɓɛ oukini, igoku ndi ka Yeso anabibiso Kunzi na liyɛ lapɛ. 16 Ogwa ndi mokɓukɓu kambwa kaki, amigisya ibiba. A ndi Musamalia. 17 Kɛwa wa Yeso aka ɓɛ: ‹Kegɛ ɓambanzɛ ɓasi tekɛɓɛ ɓo ɓongumoni? Niɓo ɓagɔgɔ kɛɓomɛ ɓa kɛwa yani? 18 Kegɛ

* 17:14 17:14 Bokumu ɓo ɓakɓimaga ndi, ibɛ gɔni ɓo ɓabikyaga ndi ɓingbanganya ɓɛ mɛmbanzɛ oukini.

gutuḡu na mutũ b̄emoti aka ninũ igiku kamigisilyo Kunzi ibiba, kiki asi mũbyi yi aka nimũ.»¹⁹ Kumbuso yi, Yeso abikya b̄e: «Wamaga, waga. Baya kakũ uhukusini.»

Bũngama ko Kunzi a luga kunu
(Matayo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Bafalisayo b̄amuusa ndi Yeso b̄e: «Bũngama ko Kunzi odoku piye ndeke ngbingo tino?»

Umigisya b̄e: «Bũngama ko Kunzi keḡũ kodoku abe luki la kimibisikono.

²¹ Bakabikyigũ ndeke b̄e: «Winoni, ibu niba!» ikani «Ibu nibo kũũ!» Kye Bũngama ko Kunzi a luga kunu.»

Lisye nilo Mika-mũmbanzũ odoku ndeke mino

²² Kumbuso yi Yeso abikya babibya kaki b̄e: «Ngbingo wago odokuto ndeke ninũ miko mina na mũsasa kamina Mika-mũmbanzũ gutuḡu ko ngbinga mũkede aka, luki limoti ni makaminigũ. ²³ Bamũbikyaga ndeke b̄e: «A kũũ!» ikani «A wanũ!», luki limoti makindonitogũ kũ, makogonitogũ mbangũ kũ b̄eyo. ²⁴ A b̄eyo, lisye li nilo Mika-mũmbanzũ odoku ndeke mino, ika ndeke mũd̄ongoni abe ngbangbata kanginana. Mũd̄ongoni b̄egoyo ngbangbata anginana mino katũkya ka mulibo ma obili na kadwe ka magogo, bambanzũ b̄amina ndeke Mika-mũmbanzũ b̄egoyo ka lisye nilo opuponoku ndeke mino. ²⁵ Luki limoti okwononi b̄e Mika-mũmbanzũ igyogyisi mbeyi kũgbe, batũ ba lisye li nilina bambimbo. ²⁶ Mũd̄ongoni b̄egoyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka Nũa, ika ndeke b̄egoyo ngbingo yi ninũ Mika-mũmbanzũ odoku ndeke mino. ²⁷ Bambanzũ bikaga ndi kalyalya, banomwo, banavanana kadwe ka lisye li nilo Nũa ogulya ndi mino ka ingbalo. Tumo odoku kũwa ndi biyakpa, bambanzũ basi bolumwaga ndi. ²⁸ A b̄ata mũd̄ongoni b̄egoyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka Loti. Bambanzũ bikaga ndi kalyalya, banomwo, banaluwo na banagaba makpũmũka, banadima botiko na banopiko bandabũ. ²⁹ Luki limoti lisye li nilo Loti opupa ndi mino ka Sodũmũ, Kunzi olukusa ndi buku na libu longido-ngido katũkya kũḡũ wa lisye abe mbwayi, ulumwisaga ndi basi. ³⁰ Ika ndeke mũd̄ongoni b̄egoyo ka lisye li nilo Mika-mũmbanzũ igoku ndeke mino.

³¹ Ka lisye li nilo, mũmbanzũ ninũ ikaga ndeke kugbondo, kingyigũ ndeke b̄ata ka ndabũ kakisa mukumbo kaki. Mũd̄ongoni abe mutũ yi ninũ ikaga ndeke ko tiko kakwananigũ ndeke b̄ata kaiga kava luki kũ kaki. ³² Eee, tomomoni se nilo asilya ndi muka Loti. ³³ Mutũ yi ninũ akisaga kabuulyogo obili kaki, abungusatũ ndeke, luki limoti mutũ yi ninũ abungusatũ ndeke obili kaki, abuulyagatũ ndeke. ³⁴ Nakamũbikya ambe no biti yi niyo, bambanzũ b̄aba bikaga ndeke ka kanga imoti: bavaga ndeke b̄emoti, basa wagogo. ³⁵ Boko b̄aba bikaga ndeke kadwa mũpũnga pa imoti: bavaga ndeke b̄emoti, basa wagogo. ³⁶ [Balũkũ b̄aba bikaga ndeke kagya ligubo ko tiko: bavaga ndeke b̄emoti, basa wagogo.†]»

³⁷ Babibya b̄amuusa kũwa ndi Yeso b̄e: «Mombukwono-dosu, makpũmũka mi ninũ igyonosa ndeke yani?‡»

Yeso usikisya b̄e: «Kũ manda ma nyama ikago mino, bombu nibo b̄alyaga makolo bamũmũkanaga wa go wa.»

18

Yeso akapũ mutiwi ko bulya malũmba

¹ Kumbuso yi, Yeso utulya kũwa ndi babibya lizuni nili kauwonisilo b̄e bakwanana kalũmba masye masi ni b̄akeḡũ kadikaga. ² Ubikya b̄e: «Kũso wa ḡũdũ b̄emoti b̄ene,

^{17:32} 17:32 Wanda ka Mũpũnganagi 19:26. † ^{17:36} 17:36 Mũgele-gele mi nima keḡũ ka mobiso dididi mandeli. Wanda ka Matayo 24:40. ‡ ^{17:37} 17:37 A mũd̄ongoni b̄egoyo Yeso igoku ndeke mino, bambanzũ basi b̄amina ndeke b̄ingbanganya.

a ndi na zozi bemoti nino kabangagigu ndi Kunzi, anamina batu basi payaya aka. ³ Kuso wa gudua yi nino goni aka no, a ndi na woko bemoti muko yi nino odogoku ndi bongbinga basi kabikya zozi no be: <Tikulya ngbanga kusu na mumuyoniso kami.> ⁴ Kuso wa masye makpu, zozi a ndi asi kakya aka. Luki limoti ka mulibo abikya kuso kaki be: <A beyo, nakabangagigu Kunzi, na naminaga batu basi payaya aka, ⁵ luki limoti, woko yi nimuna edomisini. Kinili okwononi be nakulyi ngbanga kaki. Kumbuso yi kigigu bata kodoku bongbinga basi kegbomisa mu.>>

⁶ Kwa wa, Mombukwono-dosu omotiloku be: «Hukononi binza likpumuka li nilo zozi wanye no akabikya! ⁷ A beyo, Kunzi kakwananigu kaukulya batu kaki nibo upunaga ndi ngbanga wanza, ngbingo yi nino bo mino kaigama na iyi biti na lisyey? Kusingyigu bigala? ⁸ Nakamubikya ambe: ukulyatu ngbanga kabu bikwa. Luki limoti wa Mika-mumbanzu odoku ndeke mino kunu ka litombu utakanyatu ndeke batu ba baya?»

Malumba ka Mufalisayo na ndombe wa manzanza

⁹ Yeso atwa ndi goni lizuni nilina ko bulya ka bambanzu bemoti-bemoti nibo biminaga ndi bingbingbili ko misa ko Kunzi na banamina batu bagogo asi payaya aka. Abikya be: ¹⁰ «A ndi lisyey limoti, baluku baba badaka ndi kalumba ka Ndabu ko Kunzi, bemoti a ndi Mufalisayo, wagogo ndombe wa manzanza. ¹¹ Mufalisayo, amaga, apunga kwa ndi kailumbilya be: <Kunzi o, nakaubibisa kye na kegu imi abe batu bagogo. Ba batu bo kubaku, batu busye na boko ikani bambunya bengeni, na kegu imi abe ndombe wa manzanza yi nima. ¹² Noginyagatu malili ko ngbingo nganga yiba ka poso, napagatu lidu limoti la tekebe la mukumbo kami masi.> ¹³ Luki limoti, ndombe amaga ndi iyi byi, kakwanana gutugu ndi kaikwe kugu wa lisyey, luki limoti iyipa ndi ikubasu, abikya be: <Kunzi o, ipilyano baka kye na imi mutu wanye.>>

¹⁴ Yeso omotiloku be: «Nakamubikya lingunu ambe, aluku no iga ndi ku kaki ni Kunzi aitisini mutu wongbingbili kakitaga Mufalisayo. Ka lingunu, mutu wasi nino ibinikaga, Kunzi asisagatu. Na nino isisogo, Kunzi abinikagatu.»

Bungama ko Kunzi a ka batu nibo bigyaga abe bomiki (Matayo 19:13-15; Maliko 10:13-16)

¹⁵ Bambanzu badulyoku ndi Yeso na bomiki bawese be ubisilyi maboku. Niyo babibya bina beyo, bapunga ndi kaunyakilya batu bi nibo. ¹⁶ Luki limoti Yeso umaka be bakpudiku na bomiki, abikya be: «Husoni bomiki boduku kunu no mino! Makupkyonitogu, kye Bungama ko Kunzi a ko bulya ka batu bi nibo ba abe ibu. ¹⁷ A lingunu, nakamubikya ambe, nino kegu kabinikyana Bungama ko Kunzi mudongoni abe miki, kakwananigu ndeke kogulya mino.»

Mutu wa lingama lidingi (Matayo 19:16-30; Maliko 10:17-31)

¹⁸ Ngama bemoti ka Bayuda amuusa ndi Yeso be: «Muwonisilo wanza, nakwanana piye kagya buni kainisono na obili wa benze na benze?»

¹⁹ Yeso abikya be: «Ko bulya iki yo wo mino kemaka be mutu wanza? Mumbanzu gutugu bemoti aka kegu wanza kiki ni Kunzi aka mukaka. ²⁰ Wibagatu mutuu: <wakogyonito bilya, wakamwonitogu mumbanzu, wakibonitogu, wakabukulyogonitogu mumbanzu likpumuka, mubanga abaku na amaku.>>

²¹ Aluku no asikisya be: «Nagyagatu mutuu mi nimo masi katukya ndi ka limiki.»

²² Niyo Yeso ukana beyo, abikya be: «Utigolyi bata luki limoti: Gaba mukumba kaku masi, hulupya batu ba yangya buyi bi, wika kwa na lingama kugu wa lisyey. Kumbuso yi doku, webyoku.»

²³ Luki limoti, ngbingo yi ninɔ alukɔ nɔ ukana likpɔmɔka lo beyɔ, alya ndi kumbu, kye a ndi na mukumbo makpɔ kugbe.

²⁴ Niyo Yeso ina be alukɔ nɔ a ndi no kumbu, obikyoku be: «A yapɔpɔ ka batɔ ba mukumbo kogulya ka Bɔngama ko Kunzi! ²⁵ A bipoli kugbe ngamia kazabana ka ngala ya musada kakitaga mutɔ wa mukumbo kogulya ka Bɔngama ko Kunzi.»

²⁶ Batɔ niɔ bamɔkana, babikya be: «Wani se kɔwa nɔ akwanana kainisono na muhukuso?»

²⁷ Yeso osikisya be: «Kegɔ na likpɔmɔka gutugɔ limoti aka nilo agyagya Kunzi.»

²⁸ Kɔwa wa Petele abikya be: «Ibusu, tosoni ndi masi nimɔ ta ndi nomu, tapɔnga kaubibya.»

²⁹ Yeso ubikya be: «A lingunɔ, nakamubikya ambe, kika ni mumbanzɔ osini ndabɔ kaki, ikani amaki, bamamaki, babukɔta kaki, bomikaki, ko bulya Bɔngama ko Kunzi, ³⁰ mutɔ yi ninɔ inisono na bɔngama bakpɔ ka masye mi nima, na ko ngbingo yi ninɔ akodoku, inisana ndeke na obili wa benze na benze.»

Yeso obikyini bata be okwatɔ banɔ na opupoku ka mbukɔ

(Matayɔ 20:17-19; Malikɔ 10:32-34)

³¹ Yeso akida ndi na babibya tekebe na baba, ubikya be: «Hukononi, takainda ka Yelusalema, masi nimɔ bogyalandu bokpika ndi ko bulya ko Mika-mumbanzɔ igyonosa banɔ kɔ. ³² A beyɔ, basata banɔ ka mabokɔ ka batɔ niɔ bakamibigɔ Kunzi. Batɔ bi niɔ bamina payaya, batumbwa, babakyilya botikito. ³³ Batina pimbo, ka mulibo mi bamwɔ. Kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbukɔ.»

³⁴ Luki limoti babibya bakotombisyagɔ ndi luki kye isi ya munzina nimɔ a ndi na ibɔ makisuma. Bakegɔ ndi kaiba be Yeso akapa kabikya likpɔmɔka tino.

Yeso ahukusini mutɔ wo kolobu ya mamɔmɔ ka Yeliko

(Matayɔ 20:29-34; Malikɔ 10:46-52)

³⁵ Ngbingo yi ninɔ Yeso a kɔwa ndi mino buwobi kadwe ka Yeliko, mutɔ bemoti wo kolobu ya mamɔmɔ a ndi wakiko ka kpɔlo-kpɔlo wo pisi ni anikukungya. ³⁶ Ukana ndi mungilito ma ambaza ka bambanzɔ ni anakitaga, uusa ndi be a piye bani. ³⁷ Babikya ndi be Yeso mutɔ wa Nazaleti nɔ akakitaga.

³⁸ Kɔwa wa apɔnga ndi kapamikanaga, anabikya be: «Yeso, Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!»

³⁹ Batɔ niɔ ba ndi kambwa kaki banyakilya ndi be adaki. Luki limoti idukulogo kapamikana kɔwa kugbe: «Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!»

⁴⁰ Yeso amaga, abikya ndi be boduku na iyi. Ngbingo yi ninɔ mutɔ yi akpudoku mino, Yeso amuusa be: ⁴¹ «Wakapa be nɔgyilyi iki?»

Asikisya be: «Mombukwono-dosu, nakapa ambe napɔngi bata kaina.»

⁴² Yeso abikya be: «A binza, miso ukulikani! Baya kakɔ uhukusini.»

⁴³ Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, miso akulikana ndi, apɔnga kabibya Yeso ni anabibiso Kunzi. Niyo ambaza wasi ina likpɔmɔka nilo, apɔnga ndi gonɔ kabibiso Kunzi.

19

Yeso ogulyini ka Zakayɔ

¹ Niyo Yeso ogulya ndi ka Yeliko, akitanaga luga wa gudɔ yi ninɔ. ² Kɔ beyɔ, a ndi na alukɔ bemoti ninɔ ina ndi be Zakayɔ. A ndi ngama ka bandɔmbe ba manzana na mutɔ wa lingama. ³ A ndi kakisa kamina Yeso, luki limoti yeki a ndi mukudɔ kakwananagɔ ndi kamina yi ko bulya ambaza ka bambanzɔ. ⁴ Aga kɔwa ndi mbangɔ kambwa, adaka ka sibukɔso simoti be kye amini Yeso ninɔ a ndi kokitogoku wa. ⁵ Niyo Yeso osila ka pa niyo, ikwe kugɔ, iyi aka be: «Zakayɔ syoku bigala! Kye na mubiko kakɔ na lisyɔ li nili.»

⁶ Zakayo osyoku ndi bigala, atilya ndi Yeso na magyagya. ⁷ Niyo batu basi bina beyo, bapunga ndi kainzinzinya banabikya be: «Aluku muna oga kasye ka mutu wanye!»

⁸ Luki limoti Zakayo amaga ndi, abikya Mombukwono-dosu, be: «Muwonisilo, hukana: nakagbanana mukumbo kami lugo, nupa batu ba yangya lidu limoti, na nakavaga ndi buyi ka mumbanzu ka bokoli, namigisya kuwa nganga yikwanganya.»

⁹ Yeso aka be: «Na lisyeni, muhukuso ogulyini ka ndabu yi niyi, kye nimuna a iyi ka livananza ka Abalahamu goni. ¹⁰ Ka linganu, Mika-mumbanzu odoku ndi kaukisa na kauhukuso nibo ba ndi ni bobungogini.»

*Yeso akatwa lizuni ka bagya-ligubo basaa
(Matayo 25:14-30)*

¹¹ Ngbingo yi nino bambanzu bukana ndi mino likpamuka nilo, Yeso omotiloku lizuni limoti kye a kuwa ndi buwobi na Yelusalema. Bambanzu ba ndi kasima be Bungama ko Kunzi obiko. ¹² Obikyoku kuwa ndi be: «Mutu bemoti ka livananza la bungama aga ndi ka mugu ma byi kolyoku bungama, kumbuso yi, igoku kalya bungama ku kabu. ¹³ Kambwa wa ligandu, umaka ndi bambanzu tekebe luga ka bagya-ligubo kaki, upaga ndi yikaka-yikaka likuta limoti la olo, ubikya be: «Tundisoni olo nima kadwe ku kwa ku nigoku ndeke mino.» ¹⁴ Luki limoti batu ba mugu kaki bakapagigu ndi. Butika kuwa ndi bambanzu no mongoni kumbusa kaki kabikyoku be: «Takegu kabailya be aluku no alyito bungama ku kusu.»

¹⁵ Niyo bapaga bungama, igoku. Utikisya bagya-ligubo nibo upa ndi olo be ibi kuwa beyo batundisa ndi mino. ¹⁶ Nino wa mambwa odoku ndi, abikya be: «Mombukwono-dosu, kugu wa likuta limoti la olo nilo wupa ndi, ninisoni bata na makuta magogo tekebe.» ¹⁷ Ngama aka be: «A binza! Wa mugya-ligubo wanza. Yeki wo bi na bungbingbili ko luki likede, nubisa banu ngama kaunda bagudu tekebe.» ¹⁸ Mugya-ligubo wa maba odoku ndi, abikya be: «Mombukwono-dosu, kugu wa likuta limoti la olo nilo wupa ndi, ninisoni bata na makuta magogo kubukumuti.» ¹⁹ Ngama aka be: «Iwe, nubisini ngama kaunda bagudu kubukumuti.» ²⁰ Mugya-ligubo wa masaa odoku, abikya be: «Ye ba, likuta la olo kaku nilo wupa ndi nili. Nobuulyaga ndi binza, yikanda bingbubu na inanza ya kutuko. ²¹ A beyo, na ndi kaubanga, kye wa muti mudiya. Wapnaga makpamuka nimo wakobisogigu, wanobuulya masolo nimo wakakunagigu.» ²² Ngama abikyoku be: «Wa mugya-ligubo wanye! Nakaukulya ngbanga kabyenene na manza kaku. Wibagatu ndi be na muti mudiya, be wapnaga makpamuka nimo nakobisogigu, nobuulyaga masolo nimo nakakunagigu. ²³ Yeki a beyo, ko bulya iki yo wakobisagu ndi mino buyi kami ka baki? Iba wa nigiku mino, nonyuku ni itundini.» ²⁴ Kumbuso yi ngama ubikya batu nibo ba ndi wa be: «Mukupyoni likuta la olo li nilo, mapaga muti yi nino a nomu tekebe.» ²⁵ Babikya be: «Ngama, a kuwa iyi na makuta tekebe!» ²⁶ Usikisya be: «Nakamubikya ambe, kika ni mumbanzu a no luki bamatilyatu bata. Luki limoti, muti yi nino kegu no luki bakupya gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaiko nolu. ²⁷ Doniku se kuwa na bomuyoniso kami, nibo bakegu ndi kapa be niki ngama kabu, mako bingu kambwa kami wa.»»

*Yeso ogulyini ka Yelusalema
(Matayo 21:1-11; Maliko 11:1-11; Yuani 12:12-19)*

²⁸ Niyo Yeso ama ndi kabikya likpamuka nilo, aga ka Yelusalema. A ndi iyi kambwa ni ambaza anabibya kumbuso.

²⁹ Wa a kuwa ndi mino buwobi kadwe ka Betefagi na Betania, buwobi na ngupa niyo balikyaga ndi be Ngupa ya Mizeituni, utika babibya baba luga ka babibya kaki kambwa. ³⁰ Ubikya be: «Windoni ka mugu nimana kambwa ma. Ngbingo yi nino mosilo mino ku, matakanya mikya punda mukandila nino mumbanzu gutugu bemoti

aka kanofokigū mino. Mukuloniku, modoku na iyi kũũ. ³¹ Mũmbanzũ kamumuusa bɛ: «Makakũla ko bulya iki?» Mabikya bɛ: «Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.»»

³² Babibya baba nibo baga kũwa ndi, batakanya punda mũdɔngɔni bɛyɔ aka yɔ Yeso ũbikya ndi mino. ³³ Wa ba ndi mino kakũla mikya punda nɔ, bamombukwana-daki bumuusa bɛ: «Ko bulya iki yɔ ma mino kakũla?»»

³⁴ Busikisya ndi bɛ: «Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.» ³⁵ Kumbuso yi badulyoku ndi Yeso no mikya punda nɔ. Bolosa ndi botu kabũ kũgũ wa nyama, badokiso mino Yeso. ³⁶ Ngbingo yi ninɔ a ndi mino kaisisilo miso ka Yelusalema, bambanzũ bolosaga ndi botu kabũ ko pisi.

³⁷ Wa a kũwa ndi mino buwobi kosila ka mukpulu-kpulu ma Ngũpa ya Mizeituni, ambaza wasi ka babibya otuma ndi na magyagya bidɛ. Apũnga ndi kabibisa Kunzi na liyũ lapũ ko bulya makpũmũka mũmbanga-mbanga masi nimɔ bina ndi mɔ. ³⁸ Ba ndi kabikya bɛ: «Kunzi adukulyi ngama ninɔ akodoku ko lina ka Mombukwono-dosu bũbũnga! Kunzi apĩ maziyɔ kũgũ wa lisyɛ na avi ibiba kũgũ wa lisyɛ kũgbɛ!»

³⁹ Luki limoti, Bafalisayɔ bemoti-bemoti nibo ba ndi kũsɔ wa ambaza babikya Yeso bɛ: «Muwonisilo, hũbikya babibya kakũ ambɛ badaki.»

⁴⁰ Yeso usikisya ndi bɛ: «Nakamũbikya ambɛ, bakadaka, matamũ kũwa mɔ apamikanaga!»

Yeso akatũmbũlaga bɛyɔ Yelusalema apanzikana banũ mino

⁴¹ Ngbingo yi ninɔ Yeso a kũwa ndi mino buwobi na Yelusalema, amina, apũnga kagama. ⁴² Anabikya bɛ: «Heee bɛ, Yelusalema, kiko bi ni wa gɔni iwe kaiba na lisyɛ nilina bɛ luki tino lo akwanano bi kaupá maziyɔ! Luki limoti mbiya wanũ, luki li nilɔ a lakisũma ko misa kakũ, wakakwananigũ kaina! ⁴³ A bɛyɔ, lisyɛ limoti odokuto ndeke nilɔ bomuyoniso kakũ bukungula ndeke mino bikululu, bũmbimbita mutili masi bĩmbititi. ⁴⁴ Bũpanza ndeke bigbatata, bulumwisaga batũ kakũ. Bakasigũ ndeke gutũgũ litalũ limoti aka lakibiso kũgũ wa lagɔgɔ, kye wakibagũ ndi ngbingo yi ninɔ Kunzi udulyoku ndi mino isingo.»

Yeso akaukpumyo bambula ka Ndabũ ko Kunzi

(Matayɔ 21:12-17; Malikɔ 11:15-19; Yuani 2:13-22)

⁴⁵ Yeso ogulya kũwa ndi ka Ndabũ ko Kunzi, apũnga kaukpumyo bambula. ⁴⁶ Ũbikya bɛ: «Ikpikaga ka Mobiso Motu bɛ: «Ndabũ kami ika ndeke ndabũ ya malũmba.» Luki limoti, ibunu moitisini kũwa pa ya kisũma ka batũ bo kubakũ!»

⁴⁷ Masyɛ masi Yeso apága ndi mũtiwi ka Ndabũ ko Kunzi. Bokumu-kumu, bowonisilo ba mũtũũ na bangama bakisaga ndi bɛ bamwɔ se piyɛ no pisi tino. ⁴⁸ Luki limoti bakegũ ndi kaiba bɛ bamwɔ liki, kye bambanzũ bagɔgɔ basi bamũkanaga ndi na mũsasa kũgbɛ.

20

Wani nɔ akpamya Yeso kaukpumyo bambanzũ ka Ndabũ ko Kunzi?

(Matayɔ 21:23-27; Malikɔ 11:27-33)

¹ Lisyɛ limoti, Yeso a ndi kapá mũtiwi na kaubikya bambanzũ Mongoni Manza ka Ndabũ ko Kunzi. Bokumu-kumu na bowonisilo ba mũtũũ bopuponoku kũwa ndi pa imoti na bambokũ-mbokũ, ² bamuusa bɛ: «Tibikya mbeyi ambɛ wakagya makpũmũka mi nimana no ngu tino? Wani nɔ upá ndi ngu yi niyɔ?»

³ Yeso usikisya ndi bɛ: «Na mbeyi gɔni imi kamumuuso likpũmũka limoti aka. Ibikyoni ambɛ: ⁴ Ibatiso ka Yuani apũnya ndi kũgũ wa lisyɛ ikani ka bambanzũ?»

⁵ Luki limoti bapũnga ndi kainzinzinya luga kabũ, banabikya bɛ: «Takosikisya bɛ: «Apũnya kũgũ wa lisyɛ», atimuusatũ bɛ: «Ko bulya iki yɔ makabinikyanagu»

ndi likpamuka kaki?» ⁶ Luki limoti, takosikisya ambe: «Ka bambanzu», batu basi batimakatu na matamu! Kye bibagatu be Yuani a ndi mugyalandu.» ⁷ Kwa wa, basikisya ndi Yeso be: «Takibigu ambe apanya yani.»

⁸ Yeso ubikyoku kwa be: «Gutugu imi aka, nakamutumbulyigu goni ikani nagyaga makpamuka mi nimo no ngu ka wani.»

*Yeso akatwa lizuni ka bagya-ligubo budiya
(Matayo 21:33-46; Maliko 12:1-12)*

⁹ Kumbuso yi, Yeso utulya ndi bambanzu lizuni li nili: «Aluku bemoti akuna ndi tiko ya muzabibu. Kwa wa ukanana ndi na bagya-ligubo kobuulyogo tiko yi niyo. Aga kwa ndi ka mugi ma byi ku osyosyoku ndi mino binyeku-nyeku. ¹⁰ Niyo ngbinga mubuulyo masolo itulyana, atikoku ndi mugya-ligubo bemoti ku ka bagya-ligubo bi nibo bukanana ndi na ibu be bapiku kwa masolo mi ma kaki. Luki limoti, batu bi nibo balya ndi aluku no na buma bisususu, bamigisoku maboku papuyi. ¹¹ Mombukwono tiko atikoku bata ndi mugya-ligubo wagogo, luki limoti bagya-ligubo bi nibo babuma ndi iyi begayo, babubisa ndi bitu na mosikoni, bamigisoku ndi goni maboku papuyi. ¹² Atika ndi bata mugya-ligubo wa masaa. Bakogo ndi bapwayi, bakpumyo. ¹³ Mombukwono tiko abikya kwa be: «Nagya se kwa buni? Nakatika mikami nino mpaka. A be bakwananatu kabanga.» ¹⁴ Luki limoti niyo bagya-ligubo bo tiko yi niyo bamina kodoku, babikyana luga kabu be: «Iyi no mombukwana lisimo li nili. Tamwini, kye lisimo iki kwa lo kusu.» ¹⁵ Bapupisa kwa ndi no gilito kunzi wo tiko, bamwo.»

Kumbuso yi, Yeso umuusa be: «Eee, mombukwono tiko yi niyo ugya se kwa ndeke buni?»

¹⁶ Odoku ndeke, ulumwisogo bagya-ligubo bi nibo, upa kwa bagya-ligubo bagogo tiko yi niyo.»

Niyo bambanzu bukana munzina mi nimo, babikya be: «Kegu beyo, kigyananigu ndeke gutugu iki yi aka!»

¹⁷ Luki limoti Yeso unda bizumuuu, ubikya be: «Mobiso ko Kunzi akabikya be: «Litalu nilo bopipiko bombimba ndi, ilu lo ita kwa litalu lidingi la lindu.» ¹⁸ Mutu wasi nino ogwa kugu wa litalu li nilo obunikaga ndeke biseke-seke, na mutu yi nino litalu li nilo agwilya ndeke, akputa ndeke biseke-seke.»

*Tupini bangama makpamuka kabu na tapá Kunzi ma kaki goni
(Matayo 22:15-22; Maliko 12:13-17)*

¹⁹ Ko ngbingo yi nino aka no, bowonisilo ba mutuu na bokumu-kumu ba ndi kakisa kagwi Yeso kye ba ndi ni bibini be atwa ndi lizuni li nilo ko bulya kabu aka. Luki limoti, bubanga ndi bambanzu. ²⁰ Bapunga kwa ndi kabye Yeso no miso bikyekyeye. Batikilya batu ba bokoli nibo bigyaga ndi abe bakiko bongbingbili. Ba ndi kamuusogo kye ba ndi kapa kagwi na bunye, banakisa bebo ka munzina kaki. Ba kwa ndi kakisa no pisi tino yo basuta mino ka maboku ka ngama mudingi wa iwili. ²¹ Batu bi nibo butika ndi bo bamuusa kwa be: «Muwonisilo, takaiba ambe nilo wabikyaga, wanowonisilo ikaga ngbingbili. Wakandagigu iwe bambanzu kabyenene na ibiba kabu, luki limoti wowonisilogo pisi ko Kunzi ka bungbingbili. ²² Tibikyano, mutuu kusu akpamatu ikani apamatu koluo manzanza ka Kaizali, Ngama mudingi ka Baluma?»

²³ Luki limoti Yeso andunga ndi bokoli kabu, ubikya be: ²⁴ «Iwonisiloni mbeyi ambuma bemoti.» Kumbuso yi umuusa be: «Mulundu no lino ka wani lo a kugu yi?»

Basikisya ndi be: «A ma ka Kaizali ngama mudingi wa Luma.»

²⁵ Kwa wa Yeso ubikya be: «Kika neki ni a beyo, muponi Kaizali makpamuka nimo kaki. Mapa Kunzi nimo kaki goni.»

²⁶ Bakaminagu ndi na bunye ka nimo abikya ndi kambwa ka bambanzu. Luki limoti, manzina mi nimo usikisa ndi mo udikisa munoku bide, badakyana ndi biwo.

*Yeso akanzina ko bulya bilila ka bamanda
(Matayo 22:23-33; Maliko 12:18-27)*

²⁷ Kwa wa Basadukayo bemoti-bemoti bakpudoku ndi Yeso, (Basadukayo ba batu bi nibo bakabinikyanagigu ndi be bopupagatu ka mbuku kumbusa wa kukwaku) bamuusa ndi Yeso be: ²⁸ «Muwonisilo, Musa atikpikilya ndi be: «Mumbanzu kavanana, okwo, asa mukaki ni kegu na bomiki, okwononi be mamaki amigilyi woko yi nino kye abukutiyagi mamaki bomiki.» ²⁹ Wina se, a ndi na bomiki baluku bi madiya na ika nibo bopupa ndi mama mimoti. Puta ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigu na iyi. ³⁰ Syononogo kaki amigilya ndi woko yi nino, kumbuso yi okwa ndi ni kobukutigu iyi begeyo. ³¹ Kwa wa igyonosa ndi mudongoni ka mama bu yi nino wa masaa na kabu basi madiya na ika. Ibu basi bokwa ndi ni bakabukutigu miki gutugu bemoti aka. ³² Ka mulibo, muko yi nino okwa kwa ndi goni iyi. ³³ Ka lise lipupa ka bambuku, muko yi nino ika ndeke muka wani luga kabu? A beyo, ibu basi madiya na ika batatu ndi!»

³⁴ Yeso ukikisa be: «Baluku na boko ba obili yi nima bakavanana. ³⁵ Luki limoti, baluku na boko bi nibo Kunzi umina be bakwananatu kaika ka obili nino akodoku, na kopupa ka bambuku, bakavananigu ndeke. ³⁶ A beyo, bakakwananigu ndeke kolumwogo, kye obili kabu ika ndeke kwa mudongoni abe bamalaika. Ba bomika Kunzi, kye ika kani bopuponi ndi ka mbuku. ³⁷ Gutugu Musa uwonisila ndi kambwa aka be bamanda abilitatu ndeke. Kwo wa mobiso nimo atambulaga likramuka la gbogo niyo a ndi kagbundikana ni kegu kosilogo, Musa akamaka Mombukwono-dosu be: «Kunzi ka Abalahamu, Kunzi ka Isaka na Kunzi ka Yakobo.»»

³⁸ Yeso omotiloku be: «Kunzi kegu Kunzi ka bamanda, luki limoti a Kunzi ka batu bi nibo ba bubisi na nibo busimaga be bokwoni ndi, kye ibu basi ba na obili ko bulya kaki.»

³⁹ Bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti babikya kwa ndi Yeso be: «Muwonisilo, wosikisyiku binza.» ⁴⁰ A beyo, bakikpundagu ndi bata kamuusogo makramuka magogo.

*Yeso akabikya be Masiya ni Mombukwana ngama Daudi
(Matayo 22:41-46; Maliko 12:35-37)*

⁴¹ Kwa wa Yeso ubikya bata be: «Bambanzu bakwanana piye kabikya liki be Kilisito a miko-mika ngama Daudi? ⁴² Kye ngama Daudi mombukwana-daki yi akabikya ka kitabua ya Mambu ka Bayuda be: «Mombukwono-dosu Kunzi abikya Mombukwana-dami be: Da wiki ka kambanzikaniko kami, ⁴³ na kadwe ko ngbingo yi nino nubiso mino bomuyoniso kaku kusili wa bakagba kaku.» ⁴⁴ A beyo, Daudi amakaga Masiya be «Mombukwono-dosu», igyonosa kwa liki be iki bata miko-mikaki?»

*Makikonitogu abe bowonisilo ba mutuu
(Matayo 23:1-36; Maliko 12:38-40)*

⁴⁵ Kumbuso yi, Yeso ubikya ndi babibya kaki kambwa ka batu basi nibo ba ndi kamukana wa be: ⁴⁶ «Wibuulyonito na bowonisilo ba mutuu, bapaga kakpakyana ni bimokisyogini baloru bakpukru. Bapaga kuge be biki kaumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni. Bakisaga kaiko ka moliki ma kambwa aka ka bandabu baya malumba, na goni ka moliki ma ibiba ka bapa baya bodumo. ⁴⁷ Bukupyaga bowoko no bou makramuka masi nimo bikaga nomu, na ko ngbingo yi nino goni no, banubobo na malumba mandandanda kye binisoni abe batu banza. Kinili, Kunzi usombisa ndeke yaru kuge.»

21

*Yeso abibini aɓɓɓe ko woko wa yangya
(Maliko 12:41-44)*

¹ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino ka Ndaɓu ko Kunzi, ikwe ka kpɔlo kaki, umina batu bo buyi ni banadikita aɓɓɓe kabu ka mumbi. ² Amina ndi gonɔ woko muko yi ninɔ wa yangya ni anadikita ikya mafalanga maba. ³ Abikya kuwa ndi be: «Nakamubikya lingunu ambe woko wa yangya yi nimuna no opi iyi yidingi kaukitaga batu bagogo basi. ⁴ Batu bagogo basi bopi niyo kegɔ bata bi na ibu na ligubo. Luki limoti, woko yi nimuna, ka yangya kaki, opi iyi masi nimo o bi nomu kaibuulyogo ka obili kaki.»

*Kumbu niyo odoku ndeke kambwa wa mulibo ma obili
(Matayo 24:1-2; Maliko 13:1-2)*

⁵ Bambanzu bemoti-bemoti bapunga ndi kanzina ko bulya Ndaɓu ko Kunzi. Ba ndi kabikya be a yanza kuge na matamu mi manzana, na makpamuka manzana nimo bambanzu bapa ndi aɓɓɓe yi ko Kunzi. Luki limoti, Yeso abikya ndi be: ⁶ «Lisyɛ limoti odokuto ndeke ka masi nimo makaina ma, litalu gutugu limoti aka kotigoligu ndeke kugu wa lagogo, apanzikana ndeke masi.»

⁷ Kumbuso yi bamuusa kuwa ndi be: «Muwonisilo, likpamuka nilo igyonosa ndeke ngbinga tino? Likingyosi tino lo atimibisa ndeke ngbinga yi ninɔ likpamuka li nilo igyonosa ndeke mino?»

⁸ Yeso usikisya be: «Wiminyonito, mambanzu kamubonitogu. Batu budingi bodokuto ndeke ko lino kami, banabikya be: «Imi ni Masiya» na «Ngbingo yi ninɔ itulyonini.» Luki limoti, makubibyonitogu. ⁹ Ngbingo yi ninɔ mukana ndeke mino bomongoni ba munga na bambanzu kavikimanaga, makombomboyonitogu. Okwononi be nilo igyonosito ndeke mbeyi, luki limoti kegɔ be mulibo ma obili ika ko ngbingo yi ninɔ gonɔ no.»

¹⁰ Kumbuso yi omotiloku be: «Livananza limoti abumana ndeke na livananza lagogo, bungama bimoti ulanana ndeke na bungama bagogo. ¹¹ Ka bewili dididi, ika ndeke na bazigiso bapu, ayandi na bokolobu bayanyenye uhuma ndeke bambanzu, ika ndeke gonɔ na makpamuka mubongiso na mambanga-mbanga kainisono kugu wa lisyɛ. ¹² Luki limoti, kambwa wa nimo masi kaigyonoso, bamugwito ndeke, bamugogyiso. Bamulikisa ndeke ko ngbongu ka bandabu baya malumba ka Bayuda, bamumakya ka boloko. Baga ndeke na ibunu kamusombiso kambwa ka bangama bakpukpu na bangama ba bewili kye ko bulya lino kami. ¹³ Yigyogyiso yi niyo ika kuwa ndeke kunu pisi ya kubikyaga bambanzu Mongoni kami. ¹⁴ Wikoni bakitulya kani makegu kombomboyo kakisa be mabikya bani ni bamulikisini ko ngbongu. ¹⁵ Imi mombukwana-daki yi no namuwonisilo munzina mi nimo na yimibo niyo bomuyoniso kunu bakakwananigu mino kobiso dongoso na ibunu, gutugu kamusikisya likpamuka aka. ¹⁶ Gutugu bobonu aka na bomonu, bomomonu, bonguwo kunu na bawai-donu bamugabatɔ ndeke. Bulumwisaga ndeke batɔ budingi luga kunu. ¹⁷ Batɔ basi bamumaya ndeke ko bulya kami. ¹⁸ Luki limoti ibunu mika ndeke ka maziyo aka ni gutugu litukatɔ aka kamunyukigu. ¹⁹ Pisi ka limbengi linda, mohukusagatɔ mambengi kunu.»

*Yeso akatumbulaga beyo Yelusalema apanzikana ndeke mino
(Matayo 24:15-21; Maliko 13:14-19)*

²⁰ Yeso abikya bata ndi be: «Ngbingo yi ninɔ mamina ndeke mino Yelusalema ni basuda bakungulini bikululu, miba ndeke be panzikana kaki a kuwa buwobi. ²¹ Kuwa wa nibo bika ndeke ka iwili ya Yudea bogwa ndeke mbangu misa ya bangupa. Nibo bika ndeke ka Yelusalema bakida ndeke bikede, na nibo bika ndeke ka sengi

bakogulyigu ndeke bata ka gudu. ²² Kye ka masye mi nimo Kunzi ogyogyisa ndeke livananza kaki, iba masi nimo ikpikaga ndi ka Mobiso igyonosi. ²³ Ka masye mi nimo, boko ba bamama na nibo bika ndeke kaulunguso bomiki balya ndeke kumbu. Kumbu yidingi ika ndeke ka mugi mi nimo na ngbata ko Kunzi inisana ndeke ka batu bi. ²⁴ Bulumwisaga ndeke bagogo na badukpa, baga ndeke na bagogo bedunga ka ligbito pa yasi ka bogiyo bayasi. Na bevananza nibayo bakamibigu Kunzi baditaga ndeke Yelusalema kadwe ku kwa ku ngbingo kabu osyo mino.»

*Mika-mumbanzu igokuto ndeke
(Matayo 24:29-31; Maliko 13:24-27)*

²⁵ Kuwa wa, Yeso obikyoku bata be: «Makpumuka mumbanga-mbanga inisana ndeke ka moni, timba na ka mangutu. Mbumbo ya mobo makpukpu na mubaka apa ndeke mungwa mudingi, na bevananza abanga ndeke kugbe. ²⁶ Bambanzu bemoti-bemoti bahumwana ndeke na kubangaku katamana likpumuka nilo osiloku ndeke ka obili wasi. A beyo, makpumuka mongu masi nimo kugu wa lisyabe abe moni, timba na mangutu atukya ndeke ka bapa kabu. ²⁷ Kuwa wa bamina ndeke Mika-mumbanzu kodoku ka ikuba, no ngu pa imoti na ibiba yidingi. ²⁸ Ko ngbingo yi nino makpumuka mi nimo apunga ndeke mino kaigyonoso, womogoni, mananikana, mika bakitulya kye Kunzi ika kuwa ndeke buwobi kamukulaga.»

*Yeso akokingyoso Bungama ko Kunzi no ngbingo wo mbwayi
(Matayo 24:32-35; Maliko 13:28-31)*

²⁹ Kumbuso yi Yeso apa ndi likingyosi li nili: «Wondoni mbeyi sibakuso si nisi na bukuto tagogo tasi. ³⁰ Kapunga kabaka mapaku mambiya, iba syangasu a kuwa buwobi kobuniko. ³¹ Mufongoni beyo makina kuwa ndeke makpumuka mi nimo kaigyonoso, miba kuwa ndeke be Bungama ko Kunzi a buwobi.

³² A linguna, nakamubikya ambe, batu ba livananza nili bakolumwogigu basi ni makpumuka nimo masi kanigyosigu. ³³ Lisyabe na litombu olimikatu ndeke, luki limoti likpumuka kami kolimikigu ndeke lu.»

Yeso odoku ndeke bigbututu

³⁴ Yeso omotiloku be: «Wiminyonito! Makidondomositogu ko bulya malili na libama, makidomositogu ko bulya obili. Kani kegbe be lisyabe nilo amusilyi ndeke bigbututu kani makegu na tamanago yi. ³⁵ Lisyabe nilo usilya ndeke batu basi ba obili bigbututu mufongoni beyo bosu bigwinonogo mino ka kuyaku. ³⁶ Makolonitogu, lumboni bongbinga basi. Iba miki ndeke no ngu yipilya masi nimo ika kodoku, makwanana kaamaga kambwa ko Mika-mumbanzu.»

³⁷ Na lisyabe, Yeso olipyaga ndi kapu mutwi ka Ndabu ko Kunzi, luki limoti opupaga ndi kaina kasye ka Ngupa ya Mizeituni. ³⁸ Na batu basi bopupyaga ndi na busobi bibo ka Ndabu ko Kunzi kamukana.

22

*Yuda akakisa kagwisiso Yeso
(Matayo 26:1-5; Maliko 14:1-2; Yuani 11:45-53)*

¹ Yinga nino balyaga ndi mino mukati wokofulu, nino bamakaga be Pasika a kuwa ndi buwobi. ² Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu ba ndi kakisa pisi kamwo Yeso bipete, kye ba ndi kabanga bambanzu. ³ Kuwa wa, Abili ogulya ndi kuso ka Yuda Isikalioti, bemoti ka batutumbwa tekebe na baba. ⁴ Aga ndi kakanana na bokumu-kumu na bangama ka bazamu ba Ndabu ko Kunzi ko bulya kugabila Yeso. ⁵ Bogwa ndi magyagya kugbe ko bulya yi, bukanana ndi kapu buyi. ⁶ Yuda abinikyana kuwa ndi, apunga kakisa pisi kugabila Yeso bipete.

*Yeso utikini babibya baba kaamba malili ma Pasika
(Matayo 26:17-25; Maliko 14:12-21; Yuani 13:21-30)*

⁷ Ka yinga niyo balyaga mino mukati ni bakagyigu na sibukuso niso ofulisogo, lisyε nilo bumwogo ndi mino bomikya bakondolo ko bulya malili ma Pasika itulyana ndi. ⁸ Kwa wa Yeso atika ndi Petele ibu na Yuani, ubikya be: «Wogoni katibungusilyogo malili ma Pasika.» ⁹ Bamuusa ndi be: «Wakapa se be tobungusyogiku yani?» ¹⁰ Yeso usikisya be: «Hukononi, niyo mogulya ka gudu, mabangana na aluku bemoti obinikini mbike yo libo. Wogoni pa imoti na ibu kadwe ka ndabu yi niyo ogulyoku mino, ¹¹ mamuuso mombukwana ndabu be: «Muwonisilo akaumuusa be ndabu tino yo alya mina Pasika pa imoti na babibya kaki?» ¹² Amuwanya kwa miso ma ndabu mudingi ka ndabu ya kugu, niyo ayibungusyaga binza. Mabungusyaga kwa pa iliyalya ku beyo.» ¹³ Baga ndi, batakanya masi beyo Yeso a ndi mino ni ubikyini, bamba kwa ndi malili ma Pasika ku beyo.

Gbogo ka Mombukwono-dosu

(Matayo 26:26-30; Maliko 14:22-26; 1 Bakolito 11:23-25)

¹⁴ Niyo ngbinga malyalya itulyana, Yeso apunga ndi kalyalya pa imoti na batutumbwa. ¹⁵ Kumbuso yi iyi aka na ibu be: «Na ndi na musasa kugbe kalya Pasika yi nimu ma pa imoti na ifunu kambwa wa kigyogyiso. ¹⁶ Kye nakamubikya bingbanganya ambe nakalyigu ndeke bata Pasika kadwe ku kwa ku igyonosa ndeke mino ka Bungama ko Kunzi.» ¹⁷ Kwa wa bapa koro wa vinya, amigisya Kunzi ibiba, kumbuso yi abikya be: «Muvoni koro wa vinya yi nimu, mamwo luga kunu basi. ¹⁸ A beyo, nakamubikya ambe, katukya mbiya-mbiya wanu, nakomwigu ndeke bata vinya wa muzabibu kadwe ko ngbingo yi ninu Bungama ko Kunzi oduko ndeke mino.» ¹⁹ Kwa wa ava ndi mukati, niyo amigisya Kunzi ibiba, obunonogo, ulapyaga, ubikya be: «Nzayi kami niyi ipi ko bulya kunu. Gyogoni beyo ketamana yi.» ²⁰ Kumbuso wa malili, Yeso apa koro wa vinya begayo, ubikya be: «Koro yi nimuna a agume wambiya ko Kunzi pisi ka bangu kami niyo odukogi ko bulya kunu. ²¹ Luki limoti hukononi! Mutu yi ninu akegaba ka bomuyoniso akalyalya pa imoti na imi. ²² A beyo, Mika-mumbanzu akokwo mudongoni beyo Kunzi obungusyaga ndi mino, luki limoti kumbu yidingi ka mutu yi ninu akagabo yi!» ²³ Kwa wa batutumbwa bapunga ndi kausono luga kabu be wani se no akwanana kagya inguo ya likpamaka li nilo.

Wani no a mutu wa ibiba luga ka babibya?

²⁴ Kumbuso yi babibya bapunga ndi kolutono banimuuso be wani no mutu wa ibiba kugbe luga kabu. ²⁵ Yeso ubikya ndi be: «Bangama bakpukpu ba bevananza bayo obili yi nimu batiwaga bevananza kabu na mupamu na nibo ba no ngu kugu kabu bapaga be bumaki be: «Bagya-manza.» ²⁶ Ifunu makogyonitogu abe ibu! Luki limoti mutu yi ninu a abe puta luga kunu okwononi kaiko abe miki. Na mutu yi ninu a abe ngama okwononi kaiko abe mugya-ligubo. ²⁷ Mutu tino piye no a na ibiba kugbe? A mutu yi ninu ikaga wakiko kalyalya, ikani ninu ikaga kagya ligubo la malili? A mutu yi ninu ikaga wakiko. Iyo, a beyo, luki limoti imi na luga kunu abe mugya-ligubo. ²⁸ Ifunu mikaga ndi pa imoti na imi bongbinga basi wa bikaga ndi mino kegyogyiso. ²⁹ Na imi kamupa Bungama begayo baba epa ndi mino imi. ³⁰ Kwa begayo malyalya ndeke, momwo pa imoti na imi ka Bungama kami, mikanana ndeke ka moliki ma bungama kosombiso mababa tekebe na maba ka Bezaleli.»

Yeso akabikya Petele be amanganyatu

(Matayo 26:31-35; Maliko 14:27-31; Yuani 13:36-38)

³¹ Yeso abikya kwa ndi Simoni Petele be: «Hukana binza, Simoni: Bahukulyi Abili pisi be amupipi basi beyo bapipaga mino mupanga. ³² Luki limoti imi nulumbilyito bi

ambe baya kaku kodikogonitogu, iwe, wakemigilyoku banu bata, utumisa bamamaku mambengi.» ³³ Petele aka ndi be: «Mombukwono-dosu, na wakitulya kaina ka ligbito, gutugu ka kukwaku aka pa imoti na iwe.» ³⁴ Yeso asikisya ndi be: «Petele, nakawubikya bingbanganya ambe no biti ya lisyε li nili, koku kalikagu ni wakanemongonyigu nganga yisaa.»

Wikoni bakitulya kaulanana

³⁵ Kawa wa Yeso umuusa ndi babibya be: «Ngingo yi nino namatika ndi mino kabikyaga Mongoni Manza ni makigwinonogigu no luki abe buyi, kugba, bekpaku, mazangatu ndi luki?» Bosikisya ndi be: «Haa, takazangagu ndi luki gutugu limoti aka.» ³⁶ Ubikya kawa be: «Luki limoti mbiya wanu, mutu nino a no buyi okwononi kawa kava. A mudongoni goni abe nino a na kugba. Na nino kegu na dukpa ya lunga, okwononi kagaba koti kaki, oluwa imoti. ³⁷ Kye nakawubikya bingbanganya ambe okwononi igyonosi kugu ka imi nilo ikpikaga ndi ka Mobiso be: «Bamatana ndi pa imoti na bagya-manyε.» Iyo nakawubikya ambe nilo ikpikaga ndi kugu kami ika kawa kaigyonoso.» ³⁸ Babibya babikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wina badukpa bayiba niba yi.» Usikisya ndi be: «Ama bubwa.»

Yeso ogoni kalumba ka Ngupa ya Mizeituni (Matayo 26:36-46; Maliko 14:32-42)

³⁹ Kawa wa Yeso opupa ndi kunzi wa gudu, aga ka Ngupa ya Mizeituni beyo aka yo agyaga ndi mino. Babibya kaki babye ndi. ⁴⁰ Niyō badwe ka pa yi niyō, ubikya ndi be: «Lumboni kye makogwonitogu ka kuboboku.» ⁴¹ Kumbuso yi idukula ndi byi na ibu, obuno moli, alumba, ⁴² iyi aka be: «Baba ooo, wakapa, wekidisya baka koro yi nimu. Luki limoti, sipananiso kaku so igyonosi ni kegu niso kami.» ⁴³ [Kawa wa malaika bemoti kotukyoku kugu wa lisyε apuponilyoku, atumisa ndi limbengi. ⁴⁴ Yeso a ndi ko kumbu yidingi, idukulaga kawa ndi kalumba na kekele. Bungu apanga ndi kaduka wasi abe begbetetiye ba ya bangu.] ⁴⁵ Kumbuso wa malumba, igoku kunu babibya ba ndi mino. Utakanya ka batoto bingbwungono ko bulya kumbu. ⁴⁶ Umuusa be: «Hebeee, ma kawa ka batoto? Zuzukoni, malumba kye makogwonitogu ka kuboboku.»

Bangama ka Bayuda bagwini Yeso (Matayo 26:47-56; Maliko 14:43-50; Yuani 18:3-11)

⁴⁷ Ngingo yi nino a mbeyi ndi mino asi kanzina aka beyo, ambaza ka bambanzu opuponoku. Yuda, nino a ndi bemoti ka batatumbwa tekebe na baba no a ndi kaukpokyonisoku. Akpudoku ndi Yeso kapututo. ⁴⁸ Luki limoti, Yeso amuusa ndi be: «Yuda, wkapututa Mika-mambanzu kowonisilo be wagobini?» ⁴⁹ Niyō babibya bina nilo a ndi kapa kaigyonoso lo, bamuusa be: «Mombukwono-dosu, tulananito na batu bi niba na badukpa kusu?» ⁵⁰ Bemoti luga kabu ayipo mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako ndi kutiliko kwa kambanzikaniko. ⁵¹ Luki limoti Yeso ubikya be: «Wosoni, ama bubwa.» Avila ndi kutiliko ka aluku no, ahukuso. ⁵² Kumbuso yi Yeso ubikya ndi bokumu-kumu, bangama ka bazamu ba Ndabu ko Kunzi na bamboku-mboku nibo bodoku ndi kagwi be: «Moduku kegwi na badukpa na bengbingili abe nakika mutu wo kubaku?» ⁵³ Nikaga ndi pa imoti na ifunu masye masi ka Ndabu ko Kunzi, makegwigu ndi. Luki limoti ngingo a kawa no kunu ifunu pa imoti na ngama wo biti.»

Petele amongonyini Yeso (Matayo 26:57-58, 69-75; Maliko 14:53-54, 66-72; Yuani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Kawa wa bagwi ndi Yeso. Baga na iyi, bamingyisa ndi ka ndabu ko kumu-kumu. Petele a kawa ndi iyi kabibya ni a byi. ⁵⁵ Bagbanda ndi buku ka pa yangba,

bikanana ndi wa, Petele odoku ndi goni kaiko luga kabu. ⁵⁶ Muga-ligubo bemoti muko yi amina ndi wakiko ka kpolo wo buku, anda bizumuuu, iyi aka be: «Aluku yi nimuna a tu ndi goni pa imoti na iyi.» ⁵⁷ Luki limoti Petele anganya ndi, abikya be: «Eze, nakamibigu imi.» ⁵⁸ Kagya bata yikedε bene, mutu wagogo amina ndi, abikya be: «Gutugu iwe aka, wa bemoti kabu goni.» Luki limoti Petele asikisya aluku no be: «Wai aaa, nakegu imi bemoti kabu.» ⁵⁹ Kagya bata abe saa imoti bene, mutu wagogo otiwolya be: «A beyo, mutu yi nimu ba ndi pa imoti na iyi, kye a Mugalilaya.» ⁶⁰ Luki limoti Petele asikisya be: «Aluku aaa, nakegu kaiba ambe wakapa kabikya buni.» Ko ngbingo yi nino aka no a ndi mino kanzina no, koku alika. ⁶¹ Mombukwono-dosu oyikana ndi, anda Petele bingbangbangba. Kuwa wa, Petele atamana likpumuka nilo Mombukwono-dosu abikya ndi be: «Kambwa koku kaalika na lisyε li nili, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» ⁶² Petele opupa ndi kunzi, apunga ndi kagama no kumbu kugbe.

Bakatumbwa na kabuma Yeso
(Matayo 26:67-68; Maliko 14:65)

⁶³ Baluku nibo ba ndi kabuulyaga Yeso ba ndi katiba na kabuma. ⁶⁴ Bakanda ndi miso na kutuko, banamuusa be: «Titulya, wani no uipi!» ⁶⁵ Babubisa ndi bitu na mosikoni.

Bogoni na Yeso ka Basa-Yidingi
(Matayo 26:59-66; Maliko 14:55-64; Yuani 18:19-24)

⁶⁶ Niyo lisyε asye, bamboku-mboku ka Bayuda, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu bamumukana ndi. Baga ndi na Yeso kasombiso ka Basa-Yidingi, ⁶⁷ bamuusa ndi be: «Kika ni iwe ni Kilisito, tibikya.» Luki limoti, usikisya ndi be: «Nakamubikya, makebailyigu, ⁶⁸ na nakamumuuso likpumuka, makesikisyigu. ⁶⁹ Luki limoti katukya mbiya-mbiya wanu, Mika-mumbanzu ika banu wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi nino a no ngu.» ⁷⁰ Kuwa wa batu basi babikya ndi be: «Iwe no wa neki Miko Kunzi?» Usikisya ndi be: «Mobikyini ni ibunu, imi ni iyi.» ⁷¹ Babikyana kuwa ndi be: «Takegu bata na nzoyi ya bademu! Timukyonili ni ifusu aka nilo opupisi ka munoku kaki.»

23

Bogoni na Yeso kambwa ka Pilatu
(Matayo 27:1-2, 11-14; Maliko 15:1-5; Yuani 18:28-38)

¹ Kumbuso yi, ambaza wasi atukya, бага ndi na Yeso ku ka Pilatu. ² Ku beyo, barunga ndi kasungulya banabikya be: «Tatakanya ndi mutu yi nimuna ni anaputa batu kusu bamu. Anubikya be bakuluwonito bamananza ka ngama mudingi wa Luma. Anibiba be iyi ni Masiya, ngama.» ³ Pilatu aka ndi na iyi be: «Iwe no wa ngama ka Bayuda?» Yeso amigisya be: «Iwe no wakabikya beyo.» ⁴ Pilatu ubikya kuwa bokumu-kumu na ambaza nino amumukana ndi wa be: «Nakegu imi kaina likpumuka gutugu limoti aka nilo okwononi be babisi mino aluku yi nimu na mukombu.» ⁵ Luki limoti batu nibo basungulya ndi Yeso babikya bata ndi bingbanganya na liya lapu be: «Kuso wa muwonisili kaki, aluku yi nimuna akaupama bambanzu kavikimanaga. Apunga ndi kapu mutuu mi nimo katukya ka Galilaya aka, kumbuso yi akitanaga ka mugi masi ka Bayuda, na mbiya yi nimu, osilniku wanu.» ⁶ Wa Pilatu ukana mino likpumuka nilo beyo, uusa be: «Mutu muna a Mugalilaya?» Basikisya be: «Iyo ngama!» ⁷ Ngbingo yi nino ukana mino be Yeso otukyiku ka iwili niyo Elodi Atipasi andaga ndi, atika ndi Yeso ku kaki. Ka masye mi nimo, iyi Elodi a ndi goni wa ka Yelusalema wa.

Bogoni na Yeso ka Elodi
(Matayo 27:11-26; Maliko 15:1-15; Yuani 18:39-19:16)

⁸ Niyo Elodi amina Yeso, ogwa magyagya kye akanagatu ndi ni bananzina ko bulya ka Yeso. Kinili katukya ka bundeli aka ikaga ndi na musasa kugbe kamina yi. A ndi goni na mutamanagi be aminino gutugu ni anagya makpamuka mumbanga-mbanga. ⁹ Amuusaga ndi makpamuka mudingi luki limoti ni Yeso kosikisyigu likpamuka gutugu limoti aka. ¹⁰ Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu ba ndi wa ni banabinikilya Yeso makpamuka bitititi. ¹¹ Elodi na basuda kaki ba ndi katiba bikyeyekye, banamina payaya. Kumbuso yi, amokisyiso kutuko kwanza, amigiso bata ku ka Pilatu. ¹² Lisyenilo, Elodi ninu bakobyogigu ndi na Pilatu, biita kuwa ndi bawai.

Pilatu obikyini be okwononi Yeso okwi

(Matayo 27:15-26; Maliko 15:6-15; Yuani 18:39-19:16)

¹³ Pilatu umumala ndi bokumu-kumu, bangama ka Bayuda pa imoti na bambanzu bagogo, ¹⁴ ubikya be: «Medulyiku bi na mutuu muna manabikya be akaupkama bambanzu kavikimanaga. A beyo, no bi kamuusogo ko misa kunu makpamuka masi ninu motumbulogi ko bulya kaki, luki limoti nakaminigu na likpamuka lanye gutugu limoti aka. ¹⁵ Elodi kaminigu bi iyi na bunye begeyo, kye amigisikuto bi kunu. A neki bingbanganya be mutuu muna kogyigu luki lanye gutugu limoti aka nilo okwononi mino be bamwi. ¹⁶ Kinili, imi natinisiso pimbo aka, kumbuso yi nasiso.» ¹⁷ [Ka bayinga baya Pasika bayasi, Pilatu ukulyaga ndi mutuu wa ligbito bemoti.]

¹⁸ Luki limoti bagbungukana ndi ibu basi be: «Mumwo mutuu yi ninu! Watikulyoku Balaba!» ¹⁹ Balaba ninu bagwi ndi ka boloko kye ukpama ndi bambanzu kavikimanaga ka guduu, amwo ndi goni mumbanzu. ²⁰ Yeki Pilatu a ndi kapa aka kakula Yeso, igilya bata ndi kaubikya beyo. ²¹ Luki limoti bidukulaga ndi kapamkana, banabikya be: «Mubangilaga ka musalaba! Mubangilaga ka musalaba!»

²² Pilatu ubikya ndi ka nganga ya yisaa be: «Bunye tino bo ogyi bi? Nakaminigu imi na likpamuka lanye gutugu limoti aka nilo okwononi mino be bamwi. Natinisisa pimbo aka, kumbuso yi nasiso.» ²³ Luki limoti bambanzu botiwolya ndi kapamikanaga be babangilaginu Yeso ka musalaba aka. Limbengi akundumono Pilatu, ²⁴ abailya ndi kaugyilya mudongoni beyo ba ndi mino kapa. ²⁵ Akula Balaba, mutuu yi ninu bagwi ndi ka ligbito kye ukpama ndi bambanzu kavikimanaga na amwo ndi goni mumbanzu. Kuwa wa, upa ndi Yeso be bagyi beyo ba mino kapa.

Banaga kamwo Yeso ka musalaba

(Matayo 27:32-44; Maliko 15:21-32; Yuani 19:17-27)

²⁶ Ngbingo yi ninu basuda ba ndi mino kaaga na Yeso, babangana na Simoni ninu mutuu wa Kulene ni anigoku ko tiko. Babinikisa ndi musalaba kumbuso ka Yeso no bou.

²⁷ Ambaza mudingi a ndi kabifya. Boko nibo ba ndi luga kabu banagamana, na kalya kumbu ko bulya kaki. ²⁸ Yeso oyikono, ubikya be: «Ibunu boka ba Yelusalema, makegomonitogu imi! Luki limoti wigomoni ibunu bamombukwana-donu pa imoti na bomikunu! ²⁹ Iyo, kye ngbingo odokuto ninu bambanzu babikya banu mino be: «Igyagya ka bandaya, ko boko bi nibo bakabukutagu na nibo bakulungusagu bomiki!» ³⁰ Bambanzu bapunga banu kabikya be: «Gwoni kugu kusu» na kabikya bokpumo be: «Titikyoni!» ³¹ A beyo, kika ni bakogyogyiso sibukuso sibisi beyo, angenengene kuwa niso sikwo?»

³² Bagatu ndi goni na baluku bagogo baba, bagya-manye bi, kamwo pa imoti na Yeso. ³³ Niyo bosila ndi mino ka pa niyo balikyaga be «Ikpukpukuso sa Mu», basuda babangilaga ndi Yeso ka musalaba, bubangilaga goni bagya-manye, bemoti ka kambanzikaniko, wagogo ka kulekuke. ³⁴ Yeso aka ndi be: «Baba ooo, hupilyano baka kye bagegu kaiba nilo bakagya.» Batwa kuwa ndi libese ko bulya yigbananaga

botu kaki. ³⁵ Bambanzu ba ndi bakamanana wa bigwo, banina likpamuka nilo. Bangama ka Bayuda ba ndi katiba bikyaaa, banabikya be: «Uhukusa ndi batu bagogo. Ihukusino kawa iyi mombukwana-daki, kika ni iyi ni Kilisito nino Kunzi apunaga ndi.»

³⁶ Basuda ba ndi goni katiba, bisisiloku buwobi na iyi, bapa ndi vinya wozyo, ³⁷ ibu aka be: «Kika ni wa ngama ka Bayuda, wihukuso neki mombukwana-daki yi!» ³⁸ Bokpika ndi ka musalaba kaki be: «Mutu yi nimuna ni ngama ka Bayuda.»

³⁹ Bemoti luga ka bagya-manye nibo bubangilaga ndi ka musalaba bo a ndi katumbwa Yeso, anabikya be: «Kegu mbeyi iwe ni Masiya? Wihukusa neki iwe mombukwana-daki, watihukusa kawa goni ibusu!»

⁴⁰ Luki limoti nino wagogo no apamyaga, iyi aka be: «Iwe munaana, wakegu gutugu kabanga Kunzi aka, iwe nino wakaigyogiyisa madongoni abe iyi? ⁴¹ Ibusu, bakatigyogiyiso ka bungbingbili. Takainisana na makalya nimo okwononi na yigya yanye kusu. Luki limoti, iyi kagyagu ndi bunye gutugu bumoti aka.» ⁴² Kumbuso yi omotiloku be: «Yeso, wakebusolonitogu baka ngbingo yi nino wodoku ndeke mino ka Bungama kaku.» ⁴³ Yeso amigisya be: «A lingunu, nakaubikya ambe, na lisyε li nili takaiko pa imoti na iwe ka Paladiso.»

Yeso osisini limbengi

(Matayo 27:45-56; Maliko 15:33-41; Yuani 19:28-30)

⁴⁴ A ndi banda saa sita, biti ohuma obili wasi kadwe ka saa tisa. ⁴⁵ Moni olimika ndi, kutuko nikwo ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kugbe ku ka Ndabu ko Kunzi, anuka ndi lugo. ⁴⁶ Yeso igomisa ndi na liyu lapu be: «Baba ooo, nigisini limbengi kami ka maboku kaku.» Niyu abikya beyo, osisa limbengi. ⁴⁷ Niyu ngama ka basuda ina nilo igyonosa ndi lo, abibisa Kunzi, iyi aka be: «Ka lingunu, mutu yi nimuna a ndi asi mutu wongbingbili aka!» ⁴⁸ Ambaza wasi ka bambanzu nino odoku ndi kaina likpamuka nilo, iga kawa ndi ni otumini no kumbu bidε. ⁴⁹ Bawai-daki Yeso basi, gutugu boko aka nibo bodoku ndi kabiso kotukyoku ka Galilaya, bamaga ndi byi kaina likpamuka nilo a ndi kaigyonoso lo.

Yezefu akalumbo Yeso

(Matayo 27:57-61; Maliko 15:42-47; Yuani 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ A ndi na aluku bemoti nino ibukuta ndi ka Alimatia, ka iwili ya Yudea, ina ndi be Yezefu. A ndi bemoti ka bamboku-mboku nibo bakogo ndi mukumbu ka bambanzu ka Basa-Yidingi. A ndi mutu wa limbengi lanza, obili kaki a ndi bingbingbili, abundaga ndi Bungama ko Kunzi. Luki limoti, kobingisyagu ndi iyi nilo bengeni ba ndi ni bobikyini na nilo bagya ndi kugu ka Yeso. ⁵² Aga ndi ka Pilatu kakunga manda ka Yeso. ⁵³ Kumbuso yi, atotisa ndi ka musalaba, atikyogo na kutuko kwa hudu-hudu, abisa ka mbuku niyo bakpo ndi ka litalu. Mbuku yi niyo a ndi ni bakanalumbigu mino mambanzu gutugu bemoti aka. ⁵⁴ A ndi lisyε la kubukumuti, nilo bambanzu bibungusyaga ndi mino ko bulya Lisyε la kimumbiso. ⁵⁵ Kawa wa boko bi nibo bodoku ndi na Yeso katukya ka Galilaya, bafye Yezefu. Bina mbuku na beyo bongosa ndi mino manda ka Yeso. ⁵⁶ Kumbuso yi, biganana ndi, bobungusyogo molingo na malazi ko bulya manda. Lisyε la kimumbiso, bolipyaga ni bakogyigu ligubo madongoni beyo mutuu ka Musa ikpika ndi mino.

24

Yeso olupini ka mbuku

(Matayo 28:1-10; Maliko 16:1-8; Yuani 20:1-10)

¹ Kawa ka lisyε la Mungu ko mbolugo, boko bava malazi dididi nimo bobungusyaga ndi, baga ka mbuku. ² Batakanya litalu lidingi nilo otikya ndi mbuku ni fotini ka

kpɔlɔ. ³ Bogulya ndi, luki limoti ni bakotokonyigu bata manda ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁴ Ngbingo yi ninɔ ba ndi mino kombomboya nɔ, baluku baba bakimokisyo botu bayawenge-wenge bupuponilya ndi, bamaga ka kpɔlɔ kabu. ⁵ Niyo boko bogwa kubangaku beyɔ, bodidika ndi. Baluku bi nibɔ aka na ibu be: «Ko bulya iki yo mo mino kakisa mutɔ yi ninɔ a muɓisi luga wa bamanda? ⁶ Kegɔ wanɔ, opupini ka mbuku. Tomononi likpamuka nilɔ amubikya ndi ngbingo yi ninɔ a ndi mino ka Galilaya be: ⁷ «Okwononi be basati Mika-mumbanzu ka maboku ka batɔ banye, babangilaga ka musalaba, kumbusa wa masye masaa, opupa ka mbuku.» ⁸ Boko batamana kuwa ndi likpamuka nilɔ Yeso abikya ndi lɔ. ⁹ Batukya ndi ka mbuku, бага kapaga mongoni mi nimɔ ka babibya tekebe na bemoti na ka batɔ bagogo basi. ¹⁰ A ndi wa ni Malia wa Magadala, Yuana na Malia amaki Yakobo. Boko bagogo nibɔ ba ndi goni pa imoti na ibu butumbulyaga ndi batutumbwa mongoni nimɔ begeyo. ¹¹ Luki limoti batutumbwa ba ndi kasima be boko bakagya bakpiba, kani bakobinikyonigu. ¹² Kuwa wa Petele atukya ndi, aga mbangu ka mbuku, abimya, ina asi bapanga baya botu aka. Kumbuso yi iga ku kaki, otumini na ombombo bidɛ ko bulya likpamuka nilɔ igyonosa ndi lɔ.

*Yeso upupilyini babibya baba ko pisi ya Emausi
(Maliko 16:12-13)*

¹³ Ka lisyɛ nilɔ aka lɔ, babibya baba luga ka babibya ka Yeso ba ndi kaina ka mugi mimoti nimɔ balikyaga ndi be Emausi. Mugi mi nimɔ a ndi banda kilometele tekebe na imoti* kadwe ka Yelusalema. ¹⁴ Ba ndi kanzina luga kabu ko bulya likpamuka lasi nilɔ igyonosa ndi lɔ. ¹⁵ Ngbingo yi ninɔ ba ndi mino kanzina na kainzinzinya luga kabu beyɔ, Yeso mombukwana-daki yi ukpudoku ndi, bisungya na ibu. ¹⁶ Babibya batɔ ndi kamina yi, luki limoti misa kabu a ndi ni upiini bipi ni bakegu kamibo. ¹⁷ Yeso umuusa be: «Likpamuka tino lɔ mo mino kainzinzinya ko pisi bene?» Bamaga kuwa ndi, botumini no kumbu bidɛ. ¹⁸ Bemoti luga kabu ninɔ ina ndi Kolopasi, asikisya be: «Iwe mukaka aka nɔ luga ka batɔ ba Yelusalema wakukonigu likpamuka li nilɔ igyonosi bi ku ka masyɛ mi nima?»

¹⁹ Kumbuso yi umuusa bata be: «Likpamuka tina se?» Babibya basikisya be: «Likpamuka li nilɔ asilyi bi Yeso mutɔ wa Nazaleti, ninɔ a ndi mugyalandu wo ngu. Owonisila ndi ngu ya bugyalandu ko pisi ya yigya na munzina kaki kambwa ko Kunzi na ko misa ka bambanzu basi. ²⁰ Luki limoti bokumu-kumu na bangama kusu basata nduku ka Pilatu be bamwi, babangilaga nduku ka musalaba. ²¹ Ibusu ta ndi kasima ambe iyi nɔ Kunzi atikoku kaukulaga Bezaleli ka subaya. Luki limoti, na lisyɛ li nili a kuwa masyɛ masaa wa likpamuka li nilɔ igyonosi bi mino. ²² Luki limoti, boko bemoti-bemoti ka mudongo kusu batigugumisito nzuyi kugbe. Boga na lisyɛ li nili ko mbolugo ka mbuku, ²³ luki limoti ni bakotokonyigu bata manda kaki. Bigoku katitumbulyaga be bamalaika bupupilyi, butumbulyaga bingbanganya be a muɓisi. ²⁴ Kuwa wa bambanzu bemoti-bemoti luga kusu binda ka mbuku, batakanya makpamuka masi mudongoni beyɔ boko bubikya ndi mino, luki limoti kani bakaminigu bata Yeso.» ²⁵ Kuwa wa Yeso ubikya be: «Ibunu bongingi aaa, ma buti ka bailya makpamuka masi nimɔ bogyalandu kabikyaga ndi! ²⁶ Kakwananigu mbeyi ndi be Masiya† igyogyisi beyɔ kambwa kaingya ka ibiba kaki?» ²⁷ Kumbuso yi utumbulyaga ndi nilɔ ba ndi ni bokpikini ko bulya kaki ka Mosiso masi ko Kunzi. Apunga mbeyi ndi na kitabɔ ka Musa, idukulogo kumbuso yi ka bakitabu bayasi nibayo ka bogyalandu. ²⁸ Niyo bosila buwobi na mugi mi nimɔ babibya ba ndi mino kaina, Yeso agya ndi abe anusaga. ²⁹ Luki limoti botiwolya kabikya be: «Tikini na ibunu wanɔ kye a kuwa bugogo, biti ika goni kolipyo.» Ingya kuwa ndi ka ndabu,

* **24:13** 24:13 Buwobi abe ligandu la basaa baba. † **24:26** 24:26 Bamakagatu goni be Kilisito.

ika pa imoti na ibu ku. ³⁰ Niyo ba kawa ndi kalyalya, ava mukati, abibisa Kunzi. Kumbuso yi, obunonogo, upa. ³¹ Kawa wa miso uukwikona ndi, bamibo, luki limoti ko ngbingo yi ninu aka no ulimikya ndi pele. ³² Babikyana ndi be: «Iyo, mambengi o bi na ibusu bisamu-samu ngbingo yi ninu o bi mino kanzina na ibusu ko pisi na katitumbulyaga Mobiso ko Kunzi!» ³³ Ko ngbingo yi ninu aka no batukya, biga ndi ka Yelusalema. Niyo bosila ku, butakanya babibya tekebe na bemoti bumumukana pa imoti na batu nibo ba ndi kabibya Yeso. ³⁴ Ibu basi bubikya ndi babibya baba bi nibo be: «A linganu, Mombukwono-dosu opupini ka mbuku, apuponilyito Simoni!» ³⁵ Kawa wa ibu butumbulyaga ndi goni likpumuka lasi nilo igyonosa ndi ni ba ko pisi, na beyo bamiba ndi mino Yeso ko ngbingo yi ninu a ndi mino kobunonaga mukati.

Yeso upuponilyini babibya kaki

(Matayo 28:16-20; Maliko 16:14-18; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)

³⁶ Ko ngbingo yi ninu babibya baba bi nibo ba ndi mino kanzina beyo, Yeso mombukwana-daki yi opuponoku bigbututu, ubikya be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!» ³⁷ Botuma ndi na kubangaku, kye ba ndi kasima be baminini abili. ³⁸ Luki limoti Yeso ubikya be: «Ko bulya iki yo makombomboyo? Ko bulya iki yo ma mino na botumo ka mambengi? ³⁹ Winoni magu na maboku kami: Imi aka no bikpe! Ivilogoni, mendaga, kye abili kegu na nzayi no kuwo mudongoni beyo mo mina kemina bene.» ⁴⁰ A ndi kabikya beyo ni anuwanya maboku na magu. ⁴¹ Babibya botuma ndi na magyagya bidde, bombombaya ndi kugbe, bakakwananagu ndi kabailya be Yeso no akanzina no. Kawa wa umuusa be: «Makegu no luki lilya wanu?» ⁴² Bapa ndi dongbu ya musu mukongo. ⁴³ Yeso ava ndi, alya ko misa ka bu. ⁴⁴ Kumbuso yi ubikya be: «Ngbingo yi ninu na mbeyi ndi mino luga kunu, namubikya ndi bingbanganya ambe: «Okwononi be masi nimo ikpikaga ndi kugu kami ka Mutuu ka Musa, ka mobiso ka bogyalandu, ka Mambu ka Bayuda akwanana ndi be igyonosi.»» ⁴⁵ Kawa wa uhukwa ndi yimibo kye bukani nilo a ka Mobiso. ⁴⁶ Ubikya be: «Ikpika ka Mobisa be: «Masiya igyogiyisatu, opupa ka mbuku kumbusa wa masye masaa.»» ⁴⁷ Okwononi kabikyaga bevananza bayasi Mongoni Manza ko lino kaki, kapunga banu ka Yelusalema kye bambanzu boyikoni, binisonisa na mupilya. ⁴⁸ Ibbunu bo ma bademu ba likpumuka nilo. ⁴⁹ Na imi, mombukwana-daki namutikilyatu Limbengi-Lotu nilo Baba amuwanyaga ndi. Luki limoti, wikoni ka Yelusalema aka kadwe ko ngbingo yi ninu motumo mino no ngu kotukyoku kugu wa lisyu.»

Yeso odokini kugu wa lisyu

(Maliko 16:19-20; Ligubo 1:9-11)

⁵⁰ Kumbuso yi, Yeso aga ndi na babibya kaki kunzi wa Yelusalema buwobi na mugi mi nimo ina ndi be Betania. Ku beyo, ubisilya maboku, udukilya ndi bubunga. ⁵¹ Ko ngbingo yi ninu a ndi mino kaudukilyo bubunga no, asanana na ibu, adaka ndi kugu wa lisyu. ⁵² Kumbuso yi babibisa kawa ndi, biganana ka Yelusalema kani botumini na magyagya bidde. ⁵³ Ku beyo, bikaga ndi bongbinga basi ka Ndamu ko Kunzi, banabibiso.

Mongoni Manza ka Yeso beyo Yuani okpikaga ndi mino Likpamuka la mambwa

Mongoni Manza nimo atutumbwa beyo ka Yuani okpika ndi nima. Atumbulaga ndi makpamuka mi nimo Yeso agya ndi ka litombu wanu, mutuu mi nimo upa ndi bambanzu, kukwaku na pupo ka Yeso ka mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpamuka mambanga-mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu.

Kitabu yi niyi kegu madongoni na niyo Matayo ikani Maliko ikani Luka okpika ndi. A beyo, Yuani akasima be batu bi nibo ukpikilya ndi kitabu yi niyi bibatu bakitabu nibayo Matayo, Maliko ikani Luka bokpika ndi. Bibo goni likpamuka li nilo Yeso atumbulaga ndi kuso yi na nilo agya ndi. Katumbulagagu bata makpamuka mi nimo Matayo, Maliko ikani Luka batumbulaga ndi ibu.

Ka mupunganagi ma kitabu yi niyi, Yuani owonisila be Yeso ni wani. Abikya ndi be a Muzina ko Kunzi mo odoku ndi kunu ka litombu kaiita mambanzu. Yeso agya ndi makpamuka mudingi mambanga-mbanga nimo okitogi yimibo ka bambanzu, kye bibi be a Ngama nino Kunzi apunaga ndi kambwa aka, abikya be iyi no uhukuso ndeke bambanzu.

Ko ngbingo ka Yeso, bambanzu ba ndi bakigbananaga: bemoti-bemoti babinikyanatu Yeso kye bobingisyatu ndi be a Miko-Kunzi. Batu bagogo bamuya ndi, banabikya be a mutuu ka Mumuyoniso, na okwononi be bamwi. Yuani akabikya be: «Luki limoti, bokpika ndi nimana kye mabinikyani be Yeso ni Masiya, Miko-Kunzi. Makabinikyana beyo, minisana na obili pisi ko lino kaki.» Yuani 20:31.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Kobibiso Muzina 1:1-18

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza 1:19-34

Yeso akaupunaga babibya kaki ba mambwa 1:35-51

Yeso ogyini nganga madia na ika makpamuka mi nimo akaumbaga bambanzu 2:1-12:50

Poso wa mulibo ka Yeso ka litombu, kasombiso, na kukwaku kaki 12:1-19:42

Yeso opupini ka mbuku 20:1-10

Yeso upupilyini babibya kaki 20:11-21:25

Yeso-Kilisito ni Muzina ko Kunzi

¹ Ka mupunganagi, kambwa Kunzi kagya obili, Muzina a kuwa ndi wa. Muzina a ndi pa imoti no Kunzi. Muzina a ndi Kunzi bikpe. ² A beyo, iyi a ndi pa imoti no Kunzi ka mupunganagi. ³ Kunzi agya ndi makpamuka masi pisi ka muzina aka, kegu no luki gutugu limoti aka nilo kigyonosagu ndi pisi ka muzina. ⁴ Obili opupa ndi ka Muzina. Obili yi nino upaga bambanzu bungbanganya. ⁵ Bungbanganya bi nibo anzege ko biti, luki limoti biti kahumagu ndi.

⁶ A ndi na mutuu bemoti nino Kunzi atikoku ndi. Mutuu yi nino ina ndi be Yuani*. ⁷ Odoku ndi abe demu wa bungbanganya bi nibo kye bambanzu basi babinikyani bungbanganya pisi ka mutuu kaki. ⁸ Iyi bikpe kegu ndi bungbanganya, luki limoti, odoku ndi kaiko demu wa bungbanganya bi nibo.

⁹ Bungbanganya bi nibo a nibo ba lingunu. Odoku ndi ka obili kauzigo batu basi.

* 1:6 1:6 iyi ni Yuani-Mubatizai.

¹⁰ Mũnzina a ndi ka ɔbili. Kunzi agya ndi ɔbili pisi ka mũnzina mi nimo, luki limoti, batũ ba ɔbili bakamibagũ ndi. ¹¹ Mũnzina odoku ndi kũ kabũ bikpe, luki limoti, ni bava-kũkaki bakatilyigũ. ¹² Luki limoti, batũ bemoti-bemoti batilyatũ ndi, babinikyana. Niɔ babinikyana ndi, upá kũwa ngu kaiko bomiko Kunzi. ¹³ Batũ bi niɔ bakibũkutagũ abe bomiko Kunzi pisi ka bangũ, ikani ka nzũyi, ikani beyo bambanzũ bibũkutaga mino, luki limoti bibũkũta no Kunzi.

¹⁴ Mũtũ yi nino ba ndi kamaka be Mũnzina no iita ndi mũmbanzũ. Mũmbanzũ yi nino odoku ndi kaiko luga kusu, otumini na iziyo na lingũnũ bidẽ. Tina ndi ibiba kaki, ibiba yi niyo Kunzi apá ndi Mikaki wa bemoti. ¹⁵ Yuani no a demũ kaki, atũbilagatũ ndi be: «Na ndi kanzina ko bulya kaki ngbingo yi nino nabikya ndi mino be: «Mũtũ yi nino akodoku kumbuso kami a mũtũ mudingi kũgbe kũkitaga. A beyo, kambwa wa kibũkũta kami, iyi a kũwa ndi wa.»»

¹⁶ Ibusu basi tinisanatũ ndi na iziyo kaki, totumaga ndi basi na bũbunga kaki bakpũ kakitanaga. ¹⁷ A beyo, Kunzi apá ndi Mũtũ pisi ka Musa, luki limoti, iziyo na lingũnũ odoku ndi pisi ka Yeso-Kilisito. ¹⁸ Mũmbanzũ gũtũgũ bemoti aka kanaminigũ Kunzi. Luki limoti, mũtũ yikaka nino atimibisisa ndi Kunzi ni Mikaki wa bemoti. Iyi miki yi nino a Kunzi, ikaga pa imoti no Kunzi.

*Yuani-Mubatizai akatũmbũlaga niyo ina ndi no miso
(Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18)*

¹⁹ Mũtũmbũlagi ka Yuani-Mubatizai nima ngbingo yi nino Bayuda batikilyoku ndi mino bokumu na Balawi kotukyoku ka Yelusalema kamuusa be: «Iwe ni wani?»

²⁰ Yuani kanganyagũ ndi, luki limoti, osikisya ndi bingbanganya kambwa ka batũ basi be: «Nakegũ imi Kilisito.»

²¹ Bamuusa ndi be: «Wa neki wani? Iwe ni Iliya?» Yuani usikisya ndi be: «Kali, nakegũ imi iyi.» Bamuuso bata ndi be: «Wa mugyalandũ?» Iyi aka be: «Kali.»

²² Kũwa wa, babikya be: «Iwe se kũwa ni wani? Tibikya kye okwononi tigi kausikisyo batũ niɔ batitikiku. Wa piye kabikya bũ ko bulya kakũ bikpe?»

²³ Yuani usikisya kũwa ndi be:
«Imi ni mũtũ yi nino akatũbilaga ka isa be:
«Nononi pisi ka Mombukwono-dosu,»»
mũdũngũni beyo mugyalandũ Isaya abikya ndi mino.

²⁴ Bafalisayo batũ ndi gũni luga ka batũ niɔ butikoku ndi ka Yuani. ²⁵ Bamuusa ndi be: «Kika neki ni wakegũ Kilisito, ikani Iliya, ikani mugyalandũ, ko bulya iki yo wo mino kobotiso?» ²⁶ Usikisya ndi be: «Imi, nakamubotiso no libo. Luki limoti, atũ na mũtũ bemoti luga kunu nino makamibigũ. ²⁷ Mũtũ yi nino akodoku kumbuso kami. Imi, nakokwononigũ gũtũgũ kakũla ligi ya bekpũkũ kaki aka.»

²⁸ Masi nima akitanaga ndi ka Betania, kũsyakũ wa Yoldani, kũ Yuani obotisaga ndi mino.

Yeso ni Mikya-Kũndũlo ko Kunzi

²⁹ Bũgalo bi, Yuani amina ndi Yeso ni anodoku, abikya be: «Mikya-Kũndũlo ko Kunzi nino atũmbaga bũnye ka bambanzũ nimũ. ³⁰ Na ndi kanzina kũgũ kaki ngbingo yi nino nabikya ndi mino be: «Mũtũ yi nino akodoku kumbuso kami, a mũtũ mudingi kũgbe kũkitaga. A beyo, kambwa wa kibũkũta kami, iyi a kũwa ndi wa.» ³¹ Imi bikpe, nakamibogigũ ndi. Luki limoti, nodoku ndi kobotiso no libo kye namibisisi na batũ basi ba Izaleli.» ³² Yuani utũmbũlyaga ndi nilo ina ndi be: «Nina ndi Limbengi-Lotu kosyoku kũgũ wa lisyẽ mũdũngũni abe likpondi. Limbengi li nilo ika ndi kũgũ ka Yeso. ³³ Imi, nakegũ ndi kamibo. Luki limoti, Kunzi nino etikoku ndi kobotiso no libo, ebikya ndi be: «Winatũ ndeke Limbengi-Lotu kosyoku na kaiko kũgũ ka

mumbanzu. Mutu yi ninu no obotisa na Limbengi-Lotu.» ³⁴ Ninatu ndi masi mi nimo, nakamutambulyaga be iyi ni Miko Kunzi.»

Yeso upunogini babibya ba mambwa

³⁵ Na bugala bi, Yuani a mbeyi ndi bata wa aka wa pa imoti na babibya baba luga ka babibya kaki. ³⁶ Niyo amina Yeso kakitaga, iyi aka ndi be: «Mikya-Kondolo ko Kunzi nima.»

³⁷ Niyo babibya baba bi nibo bukana likpamuka li nilo, bapunga ndi kabibya Yeso. ³⁸ Yeso oyikana ndi, amina ni banabibya, iyi aka ndi na ibu be: «Makakisa iki?» Basikisya be: «Labi, isi yi ni <Muwonisilo>, wikaga yani?»

³⁹ Usikisya ndi be: «Doniku, minatu.» Bodoku ndi, baga kaina pa niyo a ndi mino, bika ndi na ibu na bugogo bi nibo. A ndi banda saa-kumi.

⁴⁰ Andilia ninu mamaki Simoni-Petele, a ndi bemoti ka batu baba bi nibo bukana ndi munzina ka Yuani na kabibya Yeso. ⁴¹ Inda mbeyi ndi ka mamaki beyo ka Simoni, abikyoku be: «Taminini bi Masiya», isi yi ni «Kilisito». ⁴² Kumbuso yi, inda kuwa ndi na Simoni ku ka Yeso. Yeso anda ndi Simoni bizumuuu, abikya be: «Iwe ni Simoni, mika Yuani. Bumakaga kuwa banu be Kefa†». Isi yo lino li nilo be Petele.

Yeso amokini Filipi ibu na Natanaeli

⁴³ Na bugala bagogo, Yeso a ndi wakitulya kaında ka Galilaya. Babangana kuwa ndi na Filipi, iyi aka na iyi be: «Ibyeku!» ⁴⁴ Filipi a ndi mutu wa gudfu wa Betesaida ku Andilia na Petele bibukuta ndi goni ibu mino. ⁴⁵ Kumbuso yi, Filipi babangana ndi na Natanaeli, abikya be: «Taminini bi mutu yi ninu Musa okpikaga ndi mongoni kaki ka kitabi ya Mutu, na ninu bogyalandu ko Kunzi bokpikaga ndi goni ko bulya kaki. Iyi ni Yeso wa Nazaleti, mika Yezefu.»

⁴⁶ Natanaeli amuusa ndi be: «Luki lanza akwananatu goni kopupo ka Nazaleti?» Filipi asikisya ndi be: «Dawini no.» ⁴⁷ Niyo Yeso amina Natanaeli ni anodoku, Yeso abikya ndi be: «Muizaleli walingunu nima. Kegu mutu wa bokoli.»

⁴⁸ Natanaeli amuusa ndi be: «Wemibi liki?» Yeso asikisya ndi be: «Kambwa gutugu Filipi kamaka, numinito bi. Wo bi kusili wa sibukuso simoti bene.»

⁴⁹ Natanaeli aka ndi bata na iyi be: «Muwonisilo, iwe ni Miko Kunzi, iwe ni Ngama ka bomikya Bezaleli.»

⁵⁰ Yeso asikisya ndi be: «Wobinikyonini kye nubikiyi be numinito bi kusili wa sibukuso? Winatu banu bata makpamuka mumbanga-mbanga kugbe!» ⁵¹ Omotiloku be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, minatu ndeke lisyi ni oukwikonini, bamalaika ko Kunzi banadaka, bonosyo kugu ko Mika-mumbanzu.»

2

Dumo wa nduwa ka Kana

¹ Kumbusa wa masye maba, dumo wa nduwa a ndi ka Kana, ku ka Galilaya. Amaki Yeso a ndi ku go ku. ² Bamaka ndi goni Yeso na babibya kaki ko dumo yi ninu. ³ Niyo vinya osyo, amaki Yeso abikya ndi Yeso be: «Bambanzu bakegu bata na vinya.»

⁴ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Ye ma, nilo kusu na iwe ogwi bu? Ngbingo kami kanitulyonigu mbeyi.»

⁵ Amaki ubikya kuwa ndi bagya-ligubo be: «Gyoni masi nimo amubikya.»

⁶ Wa beyo, a ndi na bambike bayakpukpu madiya nibo bagya ndi na matamu. Kuso yi, Bayuda bobisaga ndi mino mobo nimo bibubisaga ndi nomu kabyenene na yigya kabu. Mbike yimoti akwanana ndi kaingyo balitele bayo libo banda miya yimoti*. ⁷ Yeso ubikya ndi bagya-ligubo be: «Tumisogoni bambike bi niba no mobo.»

† 1:42 1:42 Kefa: A lino la Lilamee. * 2:6 2:6 balitele bayo libo banda miya yimoti: A mafongoni abe babido bakpukpu kubukumuti.

Botumisaga ndi bikyεkyεε. ⁸ Kumbuso yi, ɔbikya ndi bε: «Tugoni mino libo li nili, mapóku ngama wo dumo.» Bagya ndi bεyɔ aka yɔ. ⁹ Ngama wo dumo akingila ndi libo li nilɔ ni iitini kɔwa vinya. Kεgɔ ndi kaibo bε vinya yi ninɔ apɔnya yani. Luki limoti, bagya-ligubo nibɔ batuga ndi libo, batɔ ndi ibɔ kaiba. Ngama wo dumo amaka kɔwa alɔkɔ yi ninɔ agya ndi ndɔwa, ¹⁰ iyi aka ndi na iyi bε: «Ko bulya iki yɔ wabuulyogi mino vinya wanza kadwe mɔni bɔbwanɔ? Bengeni basi bapungaga mbeyi kapá ninɔ wanza. Kumbuso yi, bakadamɔwa, bapá sε kɔwa zalamba.»

¹¹ A likpɔmɔka limbanga la mambwa nilɔ Yeso agya ndi. A ndi ka Kana, kɔ ka Galilaya. Yeso owoniso ibiba kaki, babibya kaki babinikyana ndi.

¹² Kumbuso yi, baga ndi ka Kapelenaumu, ibɔ na amaki, bamamaki na babibya kaki. Kɔ bεyɔ, bagya ndi masyε makεdε aka.

*Yeso akaukpumyo bambula ka Ndabɔ ko Kunzi
(Matayɔ 21:12-13; Malikɔ 11:15-17; Luka 19:45-46)*

¹³ Niyo yinga ya Pasika ka Bayuda a kɔwa ndi buwobi, Yeso adaka ndi ka Yelusalema. ¹⁴ Kɔ bεyɔ, ɔtakanya ndi bambanzɔ ka Ndabɔ ko Kunzi ni banugaba bangombe, bakɔndɔlɔ na bonzuwo. Batɔ bugomosyono buyi ba ndi ni bikononini ka bamiza kabɔ. ¹⁵ Yeso agya ndi mufimbo no ligi, apunga kaukpumyo batɔ basi bi nibɔ ba ndi ka Ndabɔ ko Kunzi, pa imoti na bakɔndɔlɔ na bangombe kabɔ. Omisya ndi buyi ka bogomosyono buyi, utindika bamiza bitigbo-tigbo. ¹⁶ Iyi aka na bogobiso bonzuwo bε: «Tumboni masi nima wanɔ, mokoitisonitogɔ ndabɔ ka Baba abε sɔkɔ!» ¹⁷ Babibya kaki batamana ndi mugele-gele nimɔ ikpikaga ka Mobiso Motu bε: «Mombukwono-dosu, sipananiso kami ko bulya ndabɔ kakɔ ezungusini limbengi bizɔɔɔ.»

¹⁸ Bayuda bamuusa kɔwa ndi Yeso bε: «Likingyosi limbanga tino lɔ wakwanana katigyilya katimoniso bε wa no ngu yigyɔ bεyɔ?»

¹⁹ Yeso usikisya ndi bε: «Ponzoni Ndabɔ ko Kunzi yi niyi, nigilyatɔ kopika ka masyε masaa.» ²⁰ Bayuda basikisya ndi bε: «Bopika ndi Ndabɔ ko Kunzi yi niyi ka byanga batekebe bakwanganya na madɔya, iwε, wigilya kopika ka masyε masaa aka?»

²¹ Luki limoti, Ndabɔ ko Kunzi yi niyo Yeso a ndi kanzina ko bulya yi ni nzuyi kaki. ²² Kinili, ngbingo yi ninɔ Yeso opupoku ndi mino ka mbɔkɔ, babibya kaki batamana ndi bε abikyatɔ ndi likpɔmɔka li nilɔ. Babinikyana kɔwa ndi Mobiso na mɔnzina nimɔ Yeso abikya ndi.

Yeso ibagatɔ mambengi ka bambanzɔ

²³ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino ka Yelusalema ka yinga ya Pasika, bambanzɔ budingi babinikyana ndi kaina mokingyosi mambanga-mbanga nimɔ agyaga ndi. ²⁴ Luki limoti, Yeso kitambyagigɔ ndi na ibɔ, kyε a ndi kaumibo ibɔ basi binza. ²⁵ Kεgɔ ndi kapa bε batumbulyagi ɔbili ka mambanzɔ gutugɔ bemoti aka. A bεyɔ, iyi mombukwana-daki ibagatɔ ndi nilɔ a ka mambengi ka bambanzɔ.

3

Nikodimo akaaga ka Yeso

¹ Luga ka Bafalisayɔ, a ndi na mɔtɔ bemoti ninɔ ina ndi bε Nikodimo. A ndi bemoti ka ngama ka Bayuda. ² Lisye limoti, asilyoku kɔwa ndi Yeso no biti, abikya bε: «Muwonisilo, takaiba ambe Kunzi nɔ utikoku ndi katiwonisilo. A bεyɔ, mambanzɔ kakwananigɔ kagya makpɔmɔka mambanga-mbanga bεyɔ wo mino kagya, kani Kunzi kεgɔ pa imoti na iyi.» ³ Yeso asikisya ndi bε: «A lingunɔ, a lingunɔ nakauɔbikya ambe, mambanzɔ kigilyi kaibukɔta, kakwananigɔ kaina Bungama ko Kunzi» ⁴ Nikodimo amuusa ndi bε: «Igyonosa liki mambanzɔ kayibukɔta bata ni a kɔwa mbɔkɔ-mbɔkɔ? Akwananatɔ bata kogulya ka mɔma ka amaki, igilya

kaibukuta?» ⁵ Yeso asikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakaubikya ambe, mumbanzu kibukuti ko libo na ka Limbengi, kakwananigu kogulya ka Bungama ko Kunzi. ⁶ Nino ibukutaga na bomikya-bambanzu, a mumbanzu, nino ibukutaga na Limbengi ko Kunzi a limbengi. ⁷ Wakombomboyonitogu ka nilo nubikiyi be: <Wokwononi kaigilya kaibukuta.> ⁸ Ovivi ovivaga pa yasi ku apaga mino. Ukanagatu kukwo yi, luki limoti, wakibogigu be apunyaga yani ikani indaga yani. Igyonosaga begyo ka mutu wasi nino ibukuta na Limbengi ko Kunzi.»

⁹ Kuwa wa, Nikodimo amuusa ndi be: «Likpamuka nilo igyonosa liki?» ¹⁰ Yeso asikisya ndi be: «Muwonisilo mudingi ka mugu ma Izaleli beyo wo mino yo, wakibigu likpamuka li nili? ¹¹ A lingunu, a lingunu, nakaubikya ambe, ifusu, tabikyaga makpamuka nino tibogo, ta bademu ba nino tinoni. Luki limoti, ifunu, makapagigu katibinikyana. ¹² Makebailyagigu gutugu iki yi aka ngbingo yi nino namunzinyaga mino ko bulya makpamuka ma litombu. Angenengene kuwa ka makpamuka ma kugu wa lisyε aka? ¹³ Wina se, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino odokoni kugu wa lisyε, kiki asi Mika-Mumbanzu aka nino osyoku ndi iyi ku. ¹⁴ Mudongoni begyo Musa adokisa ndi mino nzuka wa ngweyi kugu wa mungbingili ku ka isa, okwononi be badokisi Mika-Mumbanzu begyo, ¹⁵ iba mutu wasi nino abinikyana inisoni na obili wa benze na benze. ¹⁶ A beyo, Kunzi apa ndi obili kugbe. Kinili, apa ndi mino Mikaki wa bemoti, kye mutu wasi nino abinikyana kobungogonitogu, luki limoti, inisoni na obili wa benze na benze. ¹⁷ Kunzi katikokugu ndi Mikaki kako mukombu ka obili. Luki limoti, atikoku ndi kahukuso yi. ¹⁸ Mutu yi nino abinikyana, bakabisigu na mukombu. Luki limoti, nino kabinikyana, babisoni na mukombu, kye kabinikyana Miki wa bemoti ko Kunzi. ¹⁹ Winoni beyo Kunzi akogo mino mukombu: bungbanganya odonuku ndi ka obili, luki limoti, bambanzu bapaga ibu biti aka kakitaga bungbanganya kye yigya kabu a yanye. ²⁰ Mutu wasi nino agyaga bunye, amuyaga bungbanganya bafe. Mutu yi nino, amuyaga kakpada bungbanganya, kye yigya kaki yanye kinisoni. ²¹ Luki limoti, nino agyaga likpamuka la lingunu odogoku iyi ka bungbanganya, kye yigya kaki inisoni binza be akabyenene na sipananišo ko Kunzi.»

Yuani-Mubatizai ibu na Yeso

²² Kumbuso yi, Yeso na babibya kaki baga ndi ka iwili ya Yudea. Ika ndi pa imoti na ibu ku beyo ka masye, anubotiso bambanzu. ²³ Yuani atu ndi goni iyi kaubotiso bambanzu ka Ainoni, buwobi na Salimu kye liba a ndi lakpu ku beyo. Bambanzu badulyogoku ndi, anubotiso. ²⁴ Ko ngbingo yi nino, ba mbeyi ndi ni bakanamokyigu Yuani ka ligbito.

²⁵ Kuwa wa, babibya bemoti-bemoti ka Yuani bapunga ndi bodongoso na Muyuda bemoti kugu wa yigya kabu ko bulya kibubiso. ²⁶ Binda ndi ka Yuani, babikyoku be: «Muwonisilo, aluku yi nino ma nduku na ibu kusyaku wa Yolodani, nino watambulaga ndi likpamuka kaki, a kuwa goni kobotiso. Batu basi bakagbo ku o mino!» ²⁷ Yuani usikisya ndi be: «Kegu na mutu bemoti nino akwanana kainisono no luki, kani Kunzi kapagu ndi. ²⁸ Ifunu bamombukwana-donu bi memukanatu ndi kabikya be: <Imi, nakegu Kilisito, luki limoti, Kunzi etikoku ndi kambwa kaki.> ²⁹ Mombukwana muko no ikaga mbunya muko. Luki limoti, wai-daki mbunya muko nino a ka kpolo kaki, anamukana, ogwaga magyagya kugbe ko bulya liyu ka mbunya muko. Kinili, na na magyagya bisini-sini mbiya wanu. ³⁰ Okwononi be ibiba kaki oboboyi, niyo kami agbawa.»

Nino akodoku kotukyoku kugu wa lisyε

³¹ «Mutu yi nino otukyiku kugu wa lisyε ukitogi batu basi. Nino wa litombu a iyi mutu wa litombu aka, anzinaga ko bulya makpamuka ma litombu. Mutu yi nino otukyiku kugu wa lisyε ukitogi batu basi. ³² Atambulaga makpamuka nimo ina ndi na nimo ukana ndi. Luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kabiniyanagigu nilo ikaga kabikya. ³³ Mutu yi nino abailyaga likpamuka kaki, obiniyononi be Kunzi ni linguu. ³⁴ Mutu yi nino Kunzi atikoku, abikyaga likpamuka ko Kunzi, kye Kunzi atumisogo na Limbengi kaki bidε. ³⁵ Baba apagatu Mikaki, asilyoni makpamuka masi. ³⁶ Nino abiniyana Miki, a na obili wa benze na benze. Nino akyu kabiniyana, kinisonigu ndeke na obili yi nino. Luki limoti, ngbata ko Kunzi ika kugu kaki.»

4

Yeso akanzina na Wabasamalia

¹ Niyo Yeso iba be Bafalisayo bukoni be isabu ka babibya kaki akobwa kugbe, na akaubotisa bambanzu kakitaga Yuani, ² (a beyo, kegu Yeso mombukwana-daki no ubotisaga ndi, luki limoti, babibya kaki.) ³ Atukya ndi ka Yudea, iga bata ka Galilaya. ⁴ Kadwe ku beyo, akwanana ndi kakitaga pisi ka Samalia.

⁵ Adwe kuwa ndi ka gudfu bemoti wa Samalia, nino ina be Sikali, buwobi no tiko niyo Yakobo apa ndi mikaki beyo ka Yezefu. ⁶ Liko ka Yakobo a ndi ku beyo. Yeso a ndi ni hupini na ligandu bidapada, ika kuwa ndi ka kpolo wa liko. A ndi banda moni ka musikatu.

⁷ Wabasamalia odoku ndi katuga libo, Yeso abikya be: «Ye ma, imusano baka mino libo.» ⁸ Ko ngbingo yi nino, babibya kaki ba ndi ni bogoni koluwo malili ka gudfu. ⁹ Wabasamalia aka ndi na iyi be: «Eze! Muyuda beyo wo mino yi, wakaikpunda kekunga imi Wabasamalia libo liki?» (A beyo, Bayuda bakukananagigu ndi na Basamalia.) ¹⁰ Yeso asikisya ndi be: «Wakamibo bi apepe nino Kunzi apaga, wiba be wani no akaukunga libo, iba iwe no wakungi bi. Winisono bi no libo nilo apaga obili.» ¹¹ Muko yi nino abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wakegu no luki lituga libo na liko* a lodu kugbe. Wakwanana kuwa kainisono no libo li nilo la obili lo liki? ¹² Titosu beyo ka Yakobo no atisilya ndi ibusu liko li nili. Iyi bikpe no omwaga ndi, iki bomikaki gutugu bambaza ka banyama kaki aka. Wakaimina abe iwe no wakitogi Yakobo?» ¹³ Yeso asikisya ndi be: «Mutu wasi komwo libo li nili, imukanatu banu bata musasa. ¹⁴ Luki limoti, nino omwo ndeke libo nilo imi napá, kimukanigu ndeke bata musasa gutugu iki yi aka. Libo li nilo ita ndeke kuso kaki likpakpa nilo ika kopupisa libo la obili wa benze na benze.» ¹⁵ Muko no abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, ipoku neki libo li nilo, iba nakimukononitogu ndeke bata musasa. Kuwa wa go wa, nakodukugu ndeke bata wanu katuga libo.» ¹⁶ Yeso aka ndi na iyi be: «Winda kamokoku mbunyakú, modoku na iyi wanu.» ¹⁷ Muka no asikisya be: «Nakegu imi na muluku.» Yeso aka ndi na iyi be: «Wobikyi linguu be wakegu na muluku, ¹⁸ kye wa kuwa na bovononi kubukumuti. Nino ma na iyi mbiya wanu, kegu mbunyakú. Wobikyi linguu.» ¹⁹ Kuwa wa, muka abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, nakaina abe wa mugyalandu. ²⁰ Botitosu babibisaga ndi Kunzi kugu wa ngupa yi niyi. Ifunu, mabikyaga be pa niyo okwononi mino kabibisa Kunzi ni Yelusalema aka.» ²¹ Yeso abikya ndi be: «Ma, ibiniyana no. Ngbingo odokuto nino makindigu ndeke mino kabibiso Baba kugu wa ngupa yi niyi ikani ka Yelusalema. ²² Ifunu Basamalia, mabibisogo Kunzi ni makegu kamibo. Ibusu Bayuda, tabibisogo ni tanamibo, kye muhukuso akotukyoku ka Bayuda. ²³ Luki limoti, ngbingo akodoku, na itulyonini, nino batu bi nibo babibisogo mino Kunzi ka linguu, babibisogo ndeke Baba ka Limbengi na linguu. A beyo, Baba ukisaga inguo ya batu bi nibo. ²⁴ Kunzi ni

* 4:11 4:11 liko: Bakpogo ndi liko ku likpo.

Limbengi, na batũ bi niŋo babibisogo, okwononi be babibisi ka Limbengi na ka lingunũ.» ²⁵ Muko nɔ abikya ndi be: «Nakaiba binza ambe Masiya akodoku (nino bamakaga be Kilisito). Wa odoku ndeke mino, iyi, atitumbulyagatu masi.» ²⁶ Yeso asikisya ndi be: «Imi ni Kilisito, nino nakaunziniya nɔ.»

²⁷ Ko ngbingo yi nino aka nɔ, babibya ka Yeso bigoku ndi. Ba ndi kombomboyo kye bamina ndi Yeso kanzina na muko. Wina se, gutugũ mutũ bemoti aka kamuusagũ ndi muko nɔ be: «Wakakisa iki?» Ikani kamuusa Yeso be: «Wakanzina na iyi ko bulya iki?» ²⁸ Muko nɔ asa kũwa ndi mbike wa, iga, utumbulyogoku ndi bambanzũ be: ²⁹ «Donuku kamina! Alũkũ bemoti a kũ, etumbulyogi masi nimo nogyoni. Kegũ se banũ bi Kilisito nino?» ³⁰ Batũkya kũwa ndi wa, binda kamina Yeso.

³¹ Kũwa wa, babibya bitatanaga ndi na Yeso be: «Muwonisilo, lyalya mbeyi!» ³² Luki limoti, ubikya ndi be: «Imi, nakalya malili nimo makegũ ibunu kaibo.» ³³ Babibya barũnga kũwa ndi kauusono be: «Mutũ bemoti se kũwa nɔ oduku kapá malili?» ³⁴ Yeso ubikya ndi be: «Malili kami ni kagya sipananiso ka nino etikoku ndi na kotulyosa ligubo nilo epá ndi. ³⁵ Makabikyagigũ mbeyi ibunu bamombukwono-donu be: «Osikoni batimba bakwanganya ngbinga mubuulyo masolo itulyana?» Luki limoti, imi nakamubikya ambe, wikweni, winoni botiko. Malili ongotini, a kũwa kakũnga kobuulyo. ³⁶ Mutũ nino akobuulyo inisonini iyi na mukalya kaki, a kũwa kamumũla masolo ko bulya obili wa benze na benze. Kũwa wa, mukukũna na mutũ mubuulyo bogwa magyagya ibu basi baba. ³⁷ A beyo, a lingunũ nilo babikyaga be: «Mutũ bemoti nɔ akunaga, wagogo obuulyo.» ³⁸ Imi, namutika ndi kobuulyo ko tiko niyo makagyagũ ndi mino ligubo. Batũ bagogo bo biko ndi mino fungu bikya, ibunu modoku kobuulya masolo ma ligubo kabũ aka.»

³⁹ Basamalia bakpũ ka gũfũ yi nino babinikyana ndi Yeso, kye muko yi nino ubikya ndi be: «Etumbulyogi masi nimo nogyoni.» ⁴⁰ Kinili, niyo Basamalia bodoku ndi buwobi na iyi, bitatanaga ndi na iyi be kogonitogũ mbeyi. Agya ndi bata wa masye maba. ⁴¹ Batũ bagogo budingi kũgbe babailya ndi ko bulya likpũmũka nilo a ndi kabikya. ⁴² Babikyaga kũwa ndi muko nɔ be: «Takobinikyonigũ ko bulya nilo aka lo watibikiyi, luki limoti, kye timukyonili kũwa ni ibusu aka. Tibini lingunũ ambe iyi nɔ a Muhukuso wa obili.»

Yeso akahukuso mika ngama ka basũda

⁴³ Niyo Yeso agya masye maba ka mugĩ mi nimo, atũkya ndi wa, aga ka Galilaya. ⁴⁴ Iyi Yeso mombukwana-daki bikpe abikya ndi be: «Mugyalandũ kegũ na ibiba kũ kabũ.» ⁴⁵ Niyo osila ka Galilaya, batũ bi niŋo kũ batilya ndi, kye bindatũ ndi goni ibu ka yinga wa Pasika ka Yelusalema, bina ndi masi nimo Yeso agya ndi kũ.

⁴⁶ Yeso iga kũwa ndi ka Kana kũ ka Galilaya, kũ oyikosa ndi mino libo kaiita vinya. Kũ beyo, a ndi na ngama bemoti ka basũda nino mikaki mũlukũ yi a ndi no kolobũ kũ ka Kapelenaumu. ⁴⁷ Niyo ukana ndi be Yeso otukyiniku bi ka Yudea, a kũwa ka Galilaya, odoku ndi kamina. Itatanaga kũwa ndi na iyi be indi nɔ baka ka Kapelenaumu kahukusilyo mikaki nino a ndi buwobi kosisa limbengi. ⁴⁸ Yeso abikya ndi be: «Makini ndeke ibunu mokingyosi na makpũmũka mambanga-mbanga aka, makabinikyanigũ ndeke gutugũ iki yi aka.» ⁴⁹ Ngama yi nino asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, tagano baka kũ kami kani miki kanodokigũ.» ⁵⁰ Yeso aka ndi na iyi be: «Wiga, miki oukini.»

Alũkũ nɔ ukana ndi nilo Yeso abikya ndi, iga. ⁵¹ Ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ko pisi aka, babangana na bagya-ligubo kaki, babikya be: «Miki oukini.» ⁵² Kũwa wa, umuusa ndi be: «Ouki bi ngbinga tino?» Basikisya ndi be: «Ouki bi isyeiku bi, na saa-saba ya musikatũ.» ⁵³ Baba nɔ ibo kũwa ndi be o bi ko ngbingo nino aka nɔ

Yeso abikya ndi mino be: «Miki oukini.» Kawa wa, ngama no na ndabu kaki yasi babinikyana ndi Yeso.

⁵⁴ Nilo a ndi likpumuka limbanga la yiba nilo Yeso agya ndi. Agya ndi ngbingo yi nino igoku ndi mino ka Galilaya kotukyoku ka Yudea.

5

Yeso ahukusini zegesi

¹ Kawa wa, Bayuda ba ndi no dumo ka Yelusalema, Yeso aga ndi ku go ku. ² Ku beyo, a ndi na ziwa bemoti buwobi na mupumi ma gudfu yi nino, nimo balikyaga be «mupumi ka Bakondolo». Ziwa yi nino a ndi na bangbangba kubukumuti ka bakpolo-kpolo bi. Bamakaga ndi ziwa yi nino ka Libelenia be «Betesaida». ³ Kuso wa bangbangba bi nibayo, batu ba bokolobu budingi bikaga ndi bakanganana wa. Ikaga ndi na batu ba bokolobu baya mamomo, nibo ba dili na bazegesi. [Bikaga ndi kabunda be libo obunzikoni, ⁴ a beyo, malaika ka Mombukwono-dosu osyogoku ndi bongbingo bemoti-bemoti ka ziwa yi nino kabunzo. Mutu wo kolobu wa mambwa nino osyaga ndi ko libo li nilo kani malaika obunzini, aukaga ndi linguu.] ⁵ Luga kabu, a ndi na aluku bemoti nino a ndi no kolobu ka byanga batekebe basaa na bugina. ⁶ Niyu Yeso amina wakanga, ukana ndi goni be a ndi no kolobu ka masye mudingi, amuusa kawa ndi be: «Watu kapa kahuka?»

⁷ Aluku no asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, nakikogigu na mumbanzu nino esiso ko libo ngbingo yi nino bobunzaga mino. Niyu nakingilaga ambe nosyi ku beyo, mutu wagogo osyo kambwa kami.»

⁸ Yeso abikya ndi be: «Wamaga, va kalagba kaku na wakpakyana!» ⁹ Wa aka wa, aluku no ahuka ndi. Ava kalagba kaki, apunga ndi kakpakyana.

Likpumuka li nilo igyonosa ndi ka Lisyé la kimumbiso. ¹⁰ Bayuda babikya kawa ndi mutu yi nino ahuka ndi no be: «Lisyé li nili, a Lisyé la kimumbiso. Wakakwananigu kabinika kalagba kaku.»

¹¹ Usikisya ndi be: «Mutu yi nino ehukusi no ebikyí be: «Va kalagba kaku, wakpakyana.»»

¹² Bamuusa kawa ndi be: «Mutu tino no ubikyí bi be: «Va kalagba kaku, wakpakyana?»»

¹³ Luki limoti, aluku yi nino ahuka ndi no kegú ndi kamibo Yeso. A beyo, Yeso a ndi ni olimikogini ka ambaza nino a ndi wa.

¹⁴ Kumbuso yi, Yeso atakanya ka Ndaabu ko Kunzi, abikya be: «A beyo, mbiya wanu wohukini. Wakogyonitogu bata bunye, kye wigogyisa kawa kakitaga beyo wo bi mino.»

¹⁵ Mutu yi nino inda ndi kabikya Bayuda be Yeso no ahukusa ndi. ¹⁶ Kinili, bapunga ndi mino kakisa kagyogyiso Yeso, kye ahukusa ndi mumbanzu ka Lisyé la kimumbiso. ¹⁷ Yeso usikisya ndi be: «Baba agyaga ligubo bongbinga basi, imi na goni mino aka bilubi.»

¹⁸ Niyu Bayuda bukana munzina mi nimo, bidukulaga kawa ndi bata kakisa Yeso bivaka-vaka kamwo. Ba ndi kagya beyo, kegú asi kye Yeso inaga ndi Lisyé la kimumbiso payaya, luki limoti, kye abikyaga ndi goni be Kunzi ni abaki bikpe, na iyi mombukwana-daki a madongoni no Kunzi.

Kunzi apa ndi Mikaki ngu yasi

¹⁹ Yeso ubikyoku ndi bata Bayuda be: «A linguu, a linguu, nakamubikya ambe, Miki kakwananigu kagya luki na mutamanagi kaki, kiki nilo aka lo inaga na Abaki. Nilo Baba agyaga, Miki agya madongoni begayo. ²⁰ A beyo, Baba apagatu Miki,

awonisilaga masi nimo agyaga. Awonisila kuwa ndeke bata makpamuka mudingidingi kugbe, kuwa wa go wa, noku amudika ndeke bide. ²¹ Mudongoni beyo Baba ubililiso mino bamanda, upa obili, ka lingunu, Miki upaga batu nibo iyi ubailyaga beyo. ²² Na goni, Baba kakogigu ngbanga ka mumbanzu, luki limoti, aponi ndi Miki ngu yi niyo yasi, ²³ kye batu basi babangi Miki mudongoni beyo babangaga mino Baba. Mutu yi nino kabangagigu Miki, kabangagigu goni Baba nino atikoku.

²⁴ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mutu wasi nino ukanaga likpamuka kami, na abinikyana nino etikoku ndi, a na obili wa benze na benze. Bakamakyigu ndeke ka mungimbo, luki limoti, otukyoni ka kukwaku akitaga ka obili. ²⁵ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, ngbingo akodoku, na a kuwa goni wakitulyana aka, nino bamanda bukana ndeke mino liyu ko Miko-Kunzi. Na nibo bukana ndeke, binisanatu na obili. ²⁶ A beyo, mudongoni beyo obili wasi o mino ka maboku ka Baba, apa goni Miki, obili yi nino wasi a kuwa goni ka maboku ko Miki. ²⁷ Apa ndi Miki ngu yiko bangbanga, kye a Mika-mumbanzu. ²⁸ Makombomboyonitogu, kye ngbingo akodoku nino bamanda bayasi nibayo a ka bambuku bukana ndeke mino liyu ko Mika-mumbanzu, ²⁹ bopupogoku. Nibo bagyaga ndi bunza, bopupoku ndeke kainisoniso na obili, luki limoti, nibo bagyaga ndi bunye, bopupoku ndeke kaingyo ka mungimbo.»

³⁰ Yeso omotiloku ndi be: «Nakakwananigu kanya luki gutugu limoti aka no ngu kami. Nakogo ngbanga kabyenene na nilo baba ekpamyaga, na ngbanga kami ikaga wongbingbili kye nakakisagigu kanya sipananiso kami, luki limoti, niso ka mutu yi nino etikoku.»

Miko-Kunzi a na bademu budingi

³¹ Yeso omotiloku ndi kuwa be: «Nakika demu kami mombukwana-daki yi, budemu kami kegua ba lingunu. ³² Luki limoti, mutu wago no a demu kami, na nakaiba ambe budemu kaki kugu kami a ba lingunu. ³³ Ifunu, mutikatatu ndi batutumbwa ku ka Yuani, na budemu kaki kugu kami a ndi ba lingunu. ³⁴ Imi, nakegu na nza ya budemu ka mumbanzu. Luki limoti, nakabikya beyo kye winisononi na muhukuso. ³⁵ Yuani a ndi abe tala mutuna na munze. Ifunu, mabailya ndi kasananyaga bangbanganya bi nibo ko ngbinga makede aka.

³⁶ Luki limoti, budemu kami a budingi kugbe kakitaga nibo ka Yuani. A beyo, mogubo nimo Baba epa ndi be nagyagi, imu mo nagyaga, na imu mo epupilyaga budemu na kowonisilo be Baba no etikoku ndi. ³⁷ Na Baba nino etikoku ndi a goni demu kami. Makanukonigu ndeke liyu kaki ikani kamina. ³⁸ Makobuulyogigu likpamuka kaki ka mabengi kunu, kye makabinikyanagu mutu yi nino atikoku ndi. ³⁹ Mikaga bakidukufu bigubu katangulaga Mobiso Motu, kye matamanaga be makiko kanya beyo, makwanana kainiso na obili wa benze na benze. Luki limoti, demu kami ni Mobiso mi nimo goni mo. ⁴⁰ Luki limoti, makya kodoku ku kami kainiso na obili.

⁴¹ Nakakisagigu ibiba kotukyoku ka bambanzu, ⁴² luki limoti, nakamumibo: kuso kunu, makegu na sipananiso ko Kunzi. ⁴³ Imi, nodoku ndi ko lino ka Baba, luki limoti, makapagigu ketilya. Mutu wago kodoku ko lino kaki bikpe, matilyatu ndeke. ⁴⁴ Makwanana kabinikyana liki? Ifunu mapananaga ibiba luga kunu aka ni makegu kakisa niyo otukyogoku ko Kunzi yikaka.

⁴⁵ Makotomononitogu be imi, namupilyagatu ndeke bangbanga ka Baba. Musa nino mobisa ndi baya kunu kugu kaki, iyi no amupilyaga ndeke. ⁴⁶ A beyo, makabinikyana ndi Musa, iba mebinikyononi goni, kye iyi, okpikagatu ndi mongoni kugu kami. ⁴⁷ Luki limoti, kika ni makegu kabinikyana mobiso kaki, makwanana kuwa kabinikyana munzina kami liki?»

6

*Yeso ulyolisini bambanzu belofu kubukumuti
(Matayo 14:13-21; Maliko 6:30-44; Luka 9:10-17)*

¹ Kumbuso yi, Yeso azaba ndi kusyaku wa ibombu ya Galilaya niyo balikyaga goni be Tibelia. ² Ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabibya. A beyo, bambanzu bi nibo ba ndi kaina mokingyosi mumbanga-mbanga nimo Yeso agyaga ndi kauhukuso batu ba bokolobu. ³ Yeso adaka ndi ka ngupa, bikanana ndi ku beyo pa imoti na babibya kaki. ⁴ Wina se, yinga ka Bayuda niyo balikyaga be Pasika a kuwa ndi buwobi. ⁵ Yeso ikwe ndi, amina ambaza mudingi ni anadulyoku. Abikya kuwa ndi Filipi be: «Taluwoku mukati yani kaulyoliso na iyi batu bi niba?» ⁶ Abikya ndi beyo ko bulya yikingila Filipi aka. A beyo, Yeso atu ndi kaiba kambwa aka be agya bu.

⁷ Filipi asikisya ndi be: «Gutugu takaluwo mukati ma bambuma bamiya baba*, kitulyanigu ka batu basi.» ⁸ Bemoti luga ka babibya kaki beyo ka Andilia nimo a ndi mamaki Simoni-Petele, abikya be: ⁹ «Miki bemoti atu na mukati kubukumuti ma saili wanu† pa imoti na bosu baba. Luki limoti, malili mi nimo keggu gutugu luki aka ka bambanzu budingi benze.»

¹⁰ Yeso abikya ndi be: «Hulikisoni bambanzu basi.» Tonito a ndi tidingi wa bigbesese, bikonono kuwa ndi. Baluku ba ndi banda belofu kubukumuti. ¹¹ Yeso ava kuwa ndi mukati, niyo abibiso Kunzi, ugbananilyaga ndi bambanzu nibo ba ndi wa. Agya ndi na bosu begayo, upaga mufongoni beyo ba ndi mino kapa. ¹² Niyo bikutaga ndi, Yeso ubikya babibya kaki be: «Mumuloni bodongbu nibayo osikoni kye koputikononitogu.» ¹³ Bamumula kuwa ndi, botumisa mumbi tekebe na miba na bodongbu baya mukati kubukumuti baya saili nibayo asikana ndi.

¹⁴ Niyo bambanzu bina ndi likpumuka limbanga nilo Yeso agya ndi lo, babikya ndi bingbanganya be: «Aluku yi nimuna a lingunu mugyalandu nimo a ndi kakwanana kodoku ka obili.» ¹⁵ Yeso andunga kuwa ndi be bakodoku kagwi ka marupu be kye iki ngama, atukya ndi, aga bata mukaka ka ngupa.

*Yeso akakpakyana kugu wo libo
(Matayo 14:22-33; Maliko 6:45-52)*

¹⁶ Niyo bugogo ogwo, babibya kaki binda ndi ka mutuli ma ibombu. ¹⁷ Badaka kuwa ndi ka ingbolo, bapunga kazaba, baga misa ka Kapelenaumu. Biti a ndi ni olipyini, Yeso keggu ndi mudoku kautakanya. ¹⁸ Ovivi a ndi wapu, mufaka anokotukosa libo la ibombu bigbiya-gbiya. ¹⁹ Niyo babibya bagya bakilometele banda kubukumuti ikani madiya kugu wo libo, bamina ndi Yeso ni anukpufoku. A ndi kakpakyana kugu wo libo bipapapa. Bogwa ndi ombombo kugbe. ²⁰ Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Imi no, makobongonitogu.» ²¹ Babibya ba kuwa ndi kapa be bavi, luki limoti, ingbolo ifuma ndi bigala kubi ka pa niyo ba ndi mino kaina.

Ambaza ka bambanzu akakisa Yeso

²² Na bugalo bi, ambaza ka bambanzu nibo botigala ndi kusyaku wagogo wa ibombu batamana ndi be ingbolo o bi wa imoti aka. Yeso kadakagu ndi pa imoti na babibya kaki, luki limoti, babibya binda ndi asi ibu aka. ²³ Wina se, mangbolo magogo otukyoku ndi ka gufu wa Tibelia. Mangbolo mi nimo a kuwa ndi ni osilini buwobi na pa niyo bambanzu balya ndi mino mukati, kumbuso Mombukwono-dosu kabibiso Kunzi. ²⁴ Ambaza ka bambanzu ina ndi be Yeso ikani babibya kaki bakegu bata wa. Badaka kuwa ndi ka mangbolo, baga kakisa ka Kapelenaumu.

Yeso ni mukati ma obili wa benze na benze

* **6:7** 6:7 Ko ngbingo ka Yeso, ambuma bemoti ikaga ndi mukalya ma lisyé limoti ka mugya-ligubo. Wanda goni ka Matayo 20:2. † **6:9** 6:9 saili: A bumo niyo inisaga abe gbagala.

²⁵ Niyo batu bi nibo badwe, batokonyoku ndi Yeso kusyaku wagogo wa ibombu, bamuusa be: «Muwonisilo, wosiliku wanu ngbingo tino?» ²⁶ Yeso usikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, makegu kekisa asi kye mini bi makpamuka mumbanga-mbanga, luki limoti kye malyi bi mukati, mikutogo bikpekedε-kpekedε. ²⁷ Makogyonitogu ligubo ko bulya malili nimo aputikanaga. Luki limoti, gyoni ka nimo olipyogo, apa obili wa benze na benze. Mika-mumbanzu amupatu ndeke malili mi nimo. A beyo, Baba nino a Kunzi bikpe owonisila ndi bingbanganya be iyi no atikoku.» ²⁸ Bamuusa kuwa ndi be: «Takwanana kagya bu kotulyoso mogubo nimo Kunzi apaga?» ²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ligubo nilo Kunzi akapa be gyoni nili: ibinikyononi imi yi nino betikoku ndi.» ³⁰ Babikya kuwa ndi be: «Likpamuka limbanga tino lo wakwanana katigyilya kye tubinikyani? Wakagya luki tino? ³¹ Botitosu balyatu ndi malili nimo balikyaga be mana ku ka isa. Mudongoni beyo ikpikaga ndi mino ka Mobiso Motu be: «Kunzi upa ndi mukati nimo otukyoku ndi kugu wa lisyε.»» ³² Yeso usikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, kegu Musa no amupa ndi mukati nimo otukyoku ndi kugu wa lisyε. Luki limoti, Baba no apaga mukati ma lingunu nimo otukyoku kugu wa lisyε. ³³ A beyo, mukati ko Kunzi, a nimo osyogoku kotukyoku kugu wa lisyε, apa obili ka litombu.» ³⁴ Babikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, tipaga masyε masi mukati mi nimo aka mo.»»

³⁵ Yeso ubikya ndi be: «Imi ni mukati nimo apaga obili. Mumbanzu kodoku ku kami, εbinikyana, kimukanigu ndeke bata nza na musasa gutugu iki yi aka. ³⁶ Luki limoti, namubikyatu ndi ambe: wina se, meminatatu ndi kani makobinikyonigu. ³⁷ Mutu wasi nino baba epa, odokuto ku kami. Kedulyoku, nakakpumyigu ndeke. ³⁸ A beyo, nakotukyokugu ndi kugu wa lisyε kagya sipananiso kami, luki limoti niso ka nino etikoku ndi. ³⁹ Na sipananiso ka nino etikoku ndi a be nakabungusogonitogu gutugu bemoti aka ka nibo epoku, luki limoti nupupisatu basi ka bambuku ka lisyε la mulibo. ⁴⁰ A beyo, sipananiso ka baba a be mutu wasi nino amina Miki, abinikyana, inisoni na obili wa benze na benze. Imi, napupisatu ndeke ka mbuku ka lisyε la mulibo.»

⁴¹ Bayuda bapunga kuwa ndi kanzinzinya Yeso kye abikya ndi be iyi ni mukati nimo osyoku kugu wa lisyε. ⁴² Ba ndi kabikya be: «Kegu mbeyi Yeso mu? Mika Yezefu? Takamibigu mbeyi abaki na amaki? Akwanana piye kabikya bata liki be osyoku kugu wa lisyε?» ⁴³ Yeso usikisya ndi be: «Wosoni kanzinzinya luga kunu. ⁴⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kodoku ku kami, kiki ni Baba nino etikoku ndi aka no alutiniku. Imi, napupisatu ndeke mutu yi nino ka mbuku ka lisyε la mulibo. ⁴⁵ Ikpikaga ka mobiso ka bogyalandu be: «Kunzi utiwa ndeke bambanzu basi.» Mutu wasi nino amukana Baba, abye mutuu kaki, odokuto ku kami. ⁴⁶ Kegu na mutu gutugu bemoti aka nino aminoni Baba, kiki nino aka no otukyoku ko Kunzi, iyi no aminoni Baba. ⁴⁷ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, nino εbinikyana, a na obili wa benze na benze. ⁴⁸ Imi ni mukati nimo apaga obili. ⁴⁹ Botitonu balyatu ndi mana ka isa, gutugu beyo, bolumwaga ndi. ⁵⁰ Luki limoti, mukati mi nimo osyoku kugu wa lisyε nima. Mutu yi nino alya, kokwigu ndeke. ⁵¹ Imi ni mukati ma obili nimo osyoku kugu wa lisyε. Mumbanzu kalya, ika ndeke na obili wa benze na benze. Mukati mi nimo napaga ndeke ambe bambanzu binisoni na obili ni nzuyi kami.»

⁵² Kuwa wa, Bayuda bapunga ndi bodongoso luga kabu, banabikya be: «Aluku yi nima akwanana piye katipa nzuyi kaki be talyi liki?» ⁵³ Yeso ubikya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, makolyi nzuyi ko Mika-mumbanzu, momwo bangu kaki, makikigu na obili kuso kunu. ⁵⁴ Mumbanzu kalya nzuyi kami, omwo bangu kami, ika na obili wa benze na benze. Napupisa ndeke ka mbuku ka lisyε la mulibo. ⁵⁵ A beyo, nzuyi kami a malili ma lingunu, bangu kami a luki limwo la

lingunū. ⁵⁶ Mūtū ninō alyaga nzūyi kami, omwa bangu kami, ikaga kuso kami na imi kuso kaki. ⁵⁷ Baba ninō etikoku ndi a na obili, imi, na na obili ko ngu kaki. A begeyo, mumbanzu ninō elya, inisa na obili pisi ku kami. ⁵⁸ Mukati mi nima otukyoku kugu wa lisyē. Kegu abe nimo botitonu balya ndi, gutugu beyo, bokwaga ndi aka. Luki limoti, ninō alya mukati mi nima, ika na obili wa benze na benze.» ⁵⁹ Yeso anzina ndi mūnzina mi nimana ka Kapelenaumu ni akapá mātū ka ndabū ya malumba.

Mūnzina nimo apága obili wa benze na benze

⁶⁰ Niyo bukana mūnzina ka Yeso beyo, budingi ba babibya kaki aka ndi be: «Mūnzina mi nimana a mumbanga kuge, wani no akwanana kapa kākana?»

⁶¹ Yeso andunga ndi be babibya kaki bakainzinzinya ko bulya mūnzina mi nimo. Kinili, umuusa kuwa ndi be: «Likpamuka li nili amutulisito mabengi? ⁶² Kika ni a beyo, ika kuwa liki ni maminini Mika-mumbanzu kadaka bata ka pa niyo a ndi mino kambwa? ⁶³ Limbengi ko Kunzi lo apága obili. Nzūyi kakwananigu kagya luki. Mūnzina nimo namubikya ndi mo a mutumo no ngu ya limbengi, na imu mo apága obili. ⁶⁴ Luki limoti, bambanzu bemoti-bemoti luga kunu bakegu kabinikyana. A beyo, Yeso ibagatu ndi katukya ka bundeli aka be atu na nibo bakabinikyana ndi na ninō agaba ndeke.» ⁶⁵ Omotiloku ndi be: «Kinili, namubikiyi ambe: «Kegu na mumbanzu ninō akwanana kodoku ku kami kiki ni baba aka no ahukwilyini pisi.»

⁶⁶ Katukya ko ngbingo yi ninō aka no, budingi ba babibya kaki basa ndi, bakakpakanagigu ndi bata na ibu.

⁶⁷ Yeso umuusa kuwa ndi babibya tekebe na baba be: «Yegu ibunu, ma kuwa goni ibunu kapa kesa?» ⁶⁸ Simoni-Petele asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, tinda bata ka wani? Iwe wa na mūnzina nimo apága obili wa benze na benze. ⁶⁹ Ibusu, takabinikyana, takaiba ambe iwe ni Mūtū Wotu ninō Kunzi atikoku ndi.» ⁷⁰ Yeso usikisya ndi be: «Kegu mbeyi imi aka no namupunaga ndi ibunu basi tekebe na baba? Luki limoti, bemoti luga kunu a mumuyoniso!» ⁷¹ Yeso a ndi kanzina ko bulya ka Yuda ninō a ndi mika Simoni Isikalioti. A beyo, Yuda no a ndi kagaba, gutugu beyo a ndi mino bemoti ka babibya tekebe na baba yo.

7

Bamamaki Yeso bakegu kabinikyana

¹ Kumbuso yi, Yeso alingya ndi Galilaya wasi. A beyo, kegu ndi kapa kalingyo Yudea kye bangama ka Bayuda ba ndi kakisa kamwisiso. ² Wina se, yinga bemoti ka Bayuda ninō bamakaga ndi be yinga wa Bangbangba* a kuwa ndi buwobi. ³ Bamamaki Yeso babikya kuwa ndi be: «Titukyilya ibusu wanu, waga ka Yudea iba babibya kaku nibo ku binito goni ibu nilo wika kagya. ⁴ Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka ninō agyaga likpamuka ko dikidi, ni a se kakisa kaimibisisoko bingbanganya. Kika ni wakagya makpamuka mumbanga-mbanga, wiwonisa neki ka bambanzu basi.»

⁵ A beyo, gutugu bamamaki bikpe bakegu ndi kabinikyana. ⁶ Yeso ubikya ndi be: «Ngbingo yi ninō kami wanza kanitulyonigu mbeyi. Luki limoti, ninō kunu ikaga iyi asi wanza aka bongbinga basi. ⁷ Batu ba obili bakakwananigu kamumuya ibunu. Luki limoti, bemuyatu imi kye na demu kaudikyaga yigya kabu yanye. ⁸ Windoni ibunu ka yinga. Nakegu mino imi kaında kye ngbingo kami kegu mbeyi wakitulyana.»

⁹ Niyo abikya beyo, asikana ndi iyi ka Galilaya.

* **7:2** 7:2 yinga wa Bangbangba: a ndi yinga ka Bayuda ninō agyaga ndi poso bemoti, balyaga ndi ka timba wa kubomu na ninō wa tekebe kani bomoni kanyo masolo. Batamanaga ndi ngbingo yi ninō bomikya-Bezaleli ba ndi mino ka isa. Ko ngbingo wa yinga yi ninō, batu basi bikaga ndi ka bangbangba. Yelusalema a kuwa ndi pa yidingi ku balyaga ndi mino yinga yi ninō. Wanda kaBalawi 23:34-36; Yigilya 16:13.

Yeso ogoni ka yinga

¹⁰ Niyo bamamaki binda ndi ka yinga, Yeso inda ndi goni iyi bipela ni bambanzu bakibigu. ¹¹ Kuwa wa, bangama ka Bayuda bapunga ndi kakisa bivaka-vaka, banuusogo be: «Aluku yi nino a yani?» ¹² Kuso wa ambaza ku, bambanzu ba ndi kainzinzinya yakpu kugu ka Yeso. Batu bagu ba ndi kabikya be: «A mutu wanza.» Batu bo be: «Haaa, akauluta bambanzu ko pisi yanye.» ¹³ Luki limoti, kegu na mutu bemoti nino abikyaga ndi likpumuka bingbanganya, kye babangaga ndi bangama ka Bayuda.

¹⁴ Ngbingo yi nino dumo a kuwa ndi mino bikokpwo, Yeso aga ndi ka Nda bu ko Kunzi, apunga kapá mutiwi. ¹⁵ Bayuda bombombaya ndi, banabikya be: «Aluku mana apunya mbeyi na yimibo yani? Wina se, kindagu gutugu ndi ka ikolo begeyo.» ¹⁶ Yeso usikisya ndi be: «Mutiwi nimo imi napaga, kikogigu makami, luki limoti, ikaga ma ko Kunzi nino etikoku ndi. ¹⁷ Mumbanzu kika wakitulya kagya nilo Kunzi apaga, iba pisi ka mutuu mi nimo be akotukyoku ka Baba ikani kami bikpe. ¹⁸ Mutu yi nino anzinaga ko lina kaki bikpe, akisaga ibiba kaki aka mombukwana-daki yi. Luki limoti, nino akisaga ibiba ka nino atikoku ndi, abikyaga lingunu ni kuboboku kegu kuso kaki. ¹⁹ Musa kamupagu mbeyi ndi mutuu? Luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kegu kabye mutuu mi nimo. Mbiya wanu, ko bulya iki yo mo mino kakisa kemwisiso?» ²⁰ Ambaza asikisya ndi be: «Wa na limbengi la bunye! Wani mbeyi no akakisa kaumwisiso?» ²¹ Yeso usikisya ndi be: «Nagya ndi likpumuka limbanga limoti aka, amudikisa ndi ibunu basi noku bide. ²² Ibunu mukogo bomiki gutugu ka Lisye la kimumbiso aka kye Musa amupa ndi mutuu kagyaga beyo. Ka lingunu, kodokugu ndi ka Musa, luki limoti, ka botitonu. ²³ Kika neki ni bukogotu bomiki ka Lisye la kimumbiso, a ko bulya yibuulya mutuu ka Musa. Ko bulya iki se kuwa yo mambengi o mino kamukandikana wa nauhukusi mino mumbanzu ka Lisye la kimumbiso? ²⁴ Makokogonitogu mukombu kabyenene na niyo minaga no miso aka, luki limoti, kogoni ka bungbingbili.»

Yeso ni Masiya?

²⁵ Batu bagogo ba Yelusalema ba ndi kabikya be: «Kegu mutu yi nino bakakisa kamwisiso nimu? ²⁶ Wina se, akanzina bingbanganya kambwa ka bambanzu na bakegu gutugu kabukyo aka. Bangama bibito neki bi lingunu be iyi ni Masiya? ²⁷ Takaiba ambe mutu yi nimana apunya yani. Luki limoti, ngbingo yi nino Masiya odoku ndeke mino, mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu ndeke be apunya yani.»

²⁸ Ngbingo yi nino Yeso a kuwa ndi mino kapá mutiwi ka Nda bu ko Kunzi, abikya ndi na liyu lapu be: «Mutu kemibo binza na mibatuu ku no mino kapunya? Nakodokugu ndi ko ngu kami bikpe, luki limoti, nino etikoku ndi abikyaga iyi asi lingunu aka. Ibunu, makamibigu. ²⁹ Imi, namibatuu kye notukyoku ndi ku kaki, iyi no etikoku.»

³⁰ Bakisa kuwa ndi be bagwi Yeso liki, luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananagu ndi kagwi, kye ngbingo kaki kegu mbeyi ndi wakitulyana. ³¹ Kuso wa ambaza, bambanzu babinikyana ndi, babikya be: «Ngbingo yi nino Masiya odoku ndeke mino, agyatuu ndeke goni iyi makpumuka mumbanga-mbanga makpu kakitaga aluku yi nimu?»

Bafalisayo butikini bazamu kagwi Yeso

³² Bafalisayo bumukana ndi bambanzu ni banzinzinya ko bulya ka Yeso ka ambaza ku. Kuwa wa, bokumu-kumu na Bafalisayo butika ndi bazamu kagwi.

³³ Yeso ubikya ndi batu nibo ba ndi wa be: «Na mbeyi bata pa imoti na ibunu ko ngbinga mukede. Kumbuso yi, nigatu katakanya nino etikoku ndi. ³⁴ Mekisatu ndeke bivaka-vaka, luki limoti, makeminigu. Makakwananigu ndeke kosila ku niko mino.»

³⁵ Bayuda buusana ndi luga kabu be: «A se kuwa kaina yani, niyo takakwananigu mino kamina? A se kapa kaina ka Bayuda bi nibo ba bumisikono luga ka Bagiliki na kapá Bagiliki mutiwi kaki? ³⁶ Atibikiyi bi be: «Mekisatu ndeke bivaka-vaka, luki limoti, makeminigu. Makakwananigu ndeke kosila ku niko mino.» Isi ya munzina mi nimo ni iki?»

Libo nilo apága obili

³⁷ Lisye la mulibo la yinga yi nino a ndi lisye lidingi kugbe. Lisye li nilo, Yeso amaga ndi bigba, abikya na liyu lapu be: «Mambanzu kika na musasa, oduku komwo libo kunu no mino. ³⁸ Ka muti yi nino, ika ndeke madongoni beyo Mobiso Motu abikyaga mino be: «Mambengi mo mobo mudingi-dingi nimo apága obili akika ndeke katukya ka limbengi ka muti nino ebiniyana.» ³⁹ Yeso a ndi kanzina beyo ko bulya Limbengi ko Kunzi nilo batu bi nibo babiniyana bika ndeke nolu. A beyo, Limbengi li nilo kegú mbeyi ndi lidoku, kye Kunzi a ndi ni kanapigu Yeso ibiba.

Bambanzu bigbonogini ko bulya ka Yeso

⁴⁰ Niyo bambanzu bagogo luga wa ambaza bukana mino munzina mi nimo, babikya ndi be: «A lingunu aka Mugyalandu nino bawanyaga ndi!» ⁴¹ Bagogo babikya ndi be: «Masiya no!» Luki limoti, bagogo bata be: «Ambe, Masiya akwananatu kotukyoku ka Galilaya? ⁴² Mobiso Motu kabikyagigu mbeyi be Masiya ibukuta ndeke ka livananza ka ngama Daudi na ka Betlehemu, mugi nimo Daudi a ndi mino?» ⁴³ Kuwa wa, ambaza igbananaga ndi ko bulya ka Yeso. ⁴⁴ Batu bagogo luga kabu ba ndi kapa kagwi, luki limoti, mambanzu gutugu bemoti aka kavilagu ndi.

Bangama ka Bayuda bakegu kabiniyana Yeso

⁴⁵ Kumbuso yi, bazamu nibo bokumu-kumu na Bafalisayo butika ndi, bigoku. Bumuusa kuwa ndi bazamu be: «Ko bulya iki yo makodukugu mino na Yeso?» ⁴⁶ Busikisya ndi be: «A limbanga! Takanamukonigu ndeke mambanzu ananzina abe aluku yi nino ku!» ⁴⁷ Bafalisayo bumuusa ndi be: «Ambe, mogulyini kuwa goni ibunu ka kuboboku kwi nikwo? ⁴⁸ Ati mbeyi na mambanzu gutugu bemoti aka luga kusu ka bangama ikani ka Bafalisayo nino abiniyana? ⁴⁹ Luki limoti, batu bi nibo bakibigu mutuu ka Musa. Bovoni ndi ligbongoni.»

⁵⁰ Nikodimo a ndi bemoti ka Bafalisayo nibo ba ndi wa. Iyi no odoku ndi kamina Yeso kambwa, ubikya ndi be: ⁵¹ «Mutuu kusu, akogotu mukombu ka mambanzu ni bakanomukonigu ikani bakanibigu be ogyi bi iki?» ⁵² Luki limoti, basikisya ndi be: «Wa kuwa iwe muti wa Galilaya goni? Kpima mbeyi Mobiso Motu binza ikani winatu gutugu be mugyalandu bemoti opupatu ndeke ka Galilaya.»

Yeso na afanda bemoti

[⁵³ Kumbuso yi, ibu basi biganana ndi ka bakukabu.

8

¹ Luki limoti, Yeso aga ndi iyi ka Ngupa ya Mizeituni. ² Bugala bi na busobi bibo, iga ndi bata ka Nda bu ko Kunzi. Bambanzu basi bakpudoku ndi. Iko, apunga ndi kapá mutiwi. ³ Bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo bodoku kuwa ndi wa na muko bemoti nino bagwi ndi na muluku. Bamomosa ndi kambwa ka bambanzu bigbu, ⁴ babikya Yeso be: «Muwonisilo, bagwi muko yi nimu na muluku mbiya wa. ⁵ Kabyenene na mutuu kusu, Musa atikpamyanda ndi kamwogo inguo ya boko bi niba na matamu. Iwe, wa se kuwa kabikya bu?»

⁶ Ba ndi kabikya beyo ko bulya yikingila Yeso, kye ba ndi kakisa kasungulya. Luki limoti, Yeso odidika ndi, apunga kokpiko na kpengbe ka litombu. ⁷ Niyo bisisilaga ndi mino kamuusogo, Yeso ananakana ndi, ubikya be: «Mutu nino kanogyigu ndeke iyi

bunye luga kunu, apungi ni iyi kamaka litalu la mambwa.»⁸ Kumbuso yi, odidika ndi bata, apunga bata kokpiko ka litombu.⁹ Ngbingo yi ninu bukana mino beyo, bapunga ndi katukya yikaka-yikaka kaipunga na bamboku. Yeso otigolo mukaka aka wa ibu na muko yi ninu wa a mbeyi ndi bata mino wakamaga kambwa ka batu nibo ba ndi wa.¹⁰ Kwa wa, Yeso amaga bata ndi, amuso muko no be: «Ye ma, batu nibo busungulyi ba yani? Kegu neki na mumbanzu ninu ubisi na mukombu?»¹¹ Asikisya ndi be: «Gutugu bemoti aka Mombukwono-dosu.» Yeso aka na iyi be: «Eee, nakubisigu imi na mukombu beye. Waganu, luki limoti, wakigilyonitogu bata kagya bunye.»]

Yeso ni bungbanganya ba obili

¹² Yeso ubikya bata ndi bambanzu be: «Imi ni bungbanganya ba obili. Mumbanzu kebifya kakpakyanigu ndeke ko biti, luki limoti, inisona ndeke na bungbanganya ba obili.»¹³ Bafalisayo babikya ndi be: «Iwe nu wa demu kaku ka mombukwana-daki yi. Budemu kaku kegu neki ba lingunu.»¹⁴ Yeso usikisya ndi be: «Gutugu nakika demu kami mombukwana-daki yi, budemu kami a ba lingunu, kye nakaiba ambe narunya yani na nakainda yani. Luki limoti, ibunu, makegu kaiba be narunya yani ikani nakainda yani.»¹⁵ Ibunu, makogo likpumuka kabyenene na tamanaga ka bambanzu. Luki limoti, imi, nakakogigu likpumuka ka mumbanzu.¹⁶ Na gutugu nakako likpumuka ka mumbanzu, ika ka bungbingbili aka kye nakegu mukaka. Luki limoti, ta pa imoti na Baba ninu etikoku.¹⁷ Wina se, ka mutuu kunu, bokpikatu ndi be budemu ka batu baba bo ikaga ba lingunu.¹⁸ Na demu kami mombukwana-daki yi. Baba ninu etikoku ndi a goni demu kami.»¹⁹ Bafalisayo bamuusa kwa ndi be: «Abaku a se kwa yani?» Yeso aka ndi na ibu be: «Makemibigu na makamibigu Baba. Makemiba ndi, iba mamibatu goni Baba.»

²⁰ Yeso a ndi kanzina beyo ngbingo yi ninu a ndi mino ka Nda bu ko Kunzi. A ndi ka kpolo wa kpokoyo ninu badikitaga mino apee. Mumbanzu gutugu bemoti aka kagwigu ndi kye ngbingo kaki kegu ndi wakitulyana.

Yeso obikyini be akainda ku ka Baba

²¹ Yeso ubikya bata ndi be: «Imi, nogoni imi. Mekisatu banu, luki limoti, mokwo ndeke ka bunye kunu. Makakwananigu kosila ku no mino kaina.»²² Bayuda buusana ndi luga kabu be: «A se kwa kaina kaibongiso, kye akabikya be: «Makakwananigu kosila ku no mino kaina?»»²³ Yeso usikisya ndi be: «Ibunu, ma batu ba wasi wanu, luki limoti, imi, na mutu wa kugu. Ibunu, ma batu ba obili yi nimu, luki limoti, imi, nakegu mutu wa obili yi nimu.»²⁴ Kinili, namubikiyi bi ambe mokwaga ndeke ka bunye kunu. A beyo, makobinikyoni be imi ni, «Natu», mokwaga ndeke ka bunye kunu aka.»²⁵ Bamuusa kwa ndi be: «Iwe mbeyi ni wani bikpe?» Yeso usikisya ndi be: «Imi ni ninu namubikya ndi katukya ka mupunganagi.»²⁶ Na na makpumuka makpu kamubikya na kamubiso mino na mungimbo. Luki limoti, nabikyaga ka obili nilo aka lo nukana ndi na ninu etikoku ndi. Iyi, abikyaga lingunu.»

²⁷ Bakegu ndi kaiba be a ndi kaunzinyi ko bulya ka Abaki.²⁸ Yeso ubikya kwa ndi be: «Ngbingo yi ninu madokisa ndeke mino Mika-mumbanzu, miba kwa ndeke be imi ni «Natu». Miba be nakagyagigu luki gutugu limoti aka ka sipananiso kami, luki limoti, nabikyaga nilo aka lo Baba ewonisila ndi.»²⁹ Ninu etikoku ndi a pa imoti na imi. Kesagu ndi mukaka, kye nagyaga bongbinga basi nilo aka lo abosogo.»

³⁰ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino kanzina beyo, bambanzu bakpu babinikyana ndi.

Kulikanaga ya lingunu

³¹ Yeso ubikya kwa ndi Bayuda nibo babinikyana ndi be: «Makiko kabye munzina kami binza, miko ka lingunu babifya kami.»³² Miba ndeke lingunu, na

lingunū amukulaga.» ³³ Basikisya ndi bε: «Ta livananza ka Abalahamū, mumbanzu katibisagū ibusu busunzu gutugū lisyε limoti aka. Wakatibikya liki bε takulikanagatu ndeke?»

³⁴ Yeso usikisya ndi bε: «A lingunū, a lingunū, nakamubikya ambe, mutū wasi ninō agyaga bunye a musunzu wa bunye. ³⁵ Musunzu kikogigū bongbinga basi ka livananza. Luki limoti, miki ikaga iyi mino ka bongbinga basi. ³⁶ Kika neki ni Miki amukulogini, mika kūwa ndeke bukulikanaga lingunū. ³⁷ Nakaiba ambe ma livananza ka Abalahamū. Luki limoti, makakisa kemwisiso, kye makegū kabailya munzina kami. ³⁸ Imi, nakabikya nilo nina ndi ka Baba. Ibunu, makagya nilo mukana ndi na obonu.» ³⁹ Basikisya ndi bε: «Obosu ni Abalahamū.» Yeso aka ndi na ibu bε: «Makiko bi ka lingunū bomika Abalahamū, makwanano bi kagya mudongoni beyo Abalahamū agyaga ndi mino. ⁴⁰ Luki limoti, mbiya wanū makakisa kemwisiso. Wina sε, Abalahamū kagyagū ndi iyi inguo ya likpamuka li nilo. Imi namubikyaga ndi lingunū nilo nakana ndi kotukyoku ko Kunzi. ⁴¹ Ibunu, makagya mudongoni beyo obonu wagogo agyaga ndi mino.» Basikisya ndi Yeso bε: «Takegū bomiki ba budanda. Obosu bemoti ni Kunzi aka.» ⁴² Yeso ubikya ndi bε: «Kunzi kiko bi Obonu, makwananatu bi kεpa. A beyo, imi nopupa ndi ko Kunzi, nodoku sε kūwa. Nakodokugū ndi ko ngu kami bikpe, luki limoti, iyi nō etikoku ndi. ⁴³ Ko bulya iki yo makegū mino kotombisyo likpamuka nilo nakamubikya? A kye makakwananigū kaukana munzina kami. ⁴⁴ Obonu ni mumuyoniso, mapaga kagya nilo aka lo abosilogo. Iyi, a ndi mūmwō bambanzu katukya ka mupunganagi. Gutugū lisyε limoti aka kanomogigū ndeke ka lingunū, kye lingunū kegū kusō kaki. Ngbingo yi ninō abukulaga mino bongō, anzinaga iyi asi mudongoni aka, kye ikaga iyi beyo aka yo katukya ndi ka bundeli. A beyo, a mutū wa kubobokū na mombukwana kubobokū. ⁴⁵ Luki limoti, imi nabikyaga lingunū, kinili, makebinikyanagigū. ⁴⁶ Mutū tino luga kunu nō akwanana kabikya bingbanganya bε nagya ndi bunye? Kika neki ni nakabikya lingunū, ko bulya iki yo makegū mino kebinikyana? ⁴⁷ Mutū ko Kunzi ūkanaga likpamuka ko Kunzi. Kika ni ibunu makukanagigū, a kye makegū batū ko Kunzi.»

Yeso na Abalahamū

⁴⁸ Kūwa wa, Bayuda basikisya ndi Yeso bε: «Ibusu, tofikyito bi lingunū ambe wa Musamalia, na goni bε wa na limbengi la bunye.»

⁴⁹ Yeso usikisya ndi bε: «Nakegū imi na limbengi la bunye, luki limoti, nabangagatu Baba. Ibunu, makebangagigū imi. ⁵⁰ Imi, nakakisagigū ibiba kami, luki limoti, Kunzi nō ekisilyaga imi. Iyi nō akogo mungimbo. ⁵¹ A lingunū, a lingunū, nakamubikya ambe, mumbanzu kobuulyogo munzina kami, kokwigū ndeke.»

⁵² Bayuda babikya kūwa ndi bε: «Mbiya wanū, tibini sε kūwa lingunū ambe wa na limbengi la bunye! Abalahamū okwoni ndi, bogyalandū bokwogo goni. Iwε, wakabikya bε: «Mumbanzu kobuulyogo munzina kami, kokwigū ndeke.» ⁵³ Wa mutū wa ibiba kakitaga obosu beyo ka Abalahamū? Okwoni ndi, bogyalandū bokwogo goni. Wa mbeyi kaiva abε wani?» ⁵⁴ Yeso osikisya bε: «Nakibiba imi mombukwana-daki yi, ibiba yi niyo kikigū na izangiya. Baba yi ninō mabikyaga bε Obonu, iyi nō ebibaga imi. ⁵⁵ Luki limoti, makamibigū. Imi, namibatū imi. Nakabikyo bi ambe nakamibigū, niko bi mutū wabongō abε ibunu. Luki limoti, namibatū na nobuulyagatu munzina kaki. ⁵⁶ Obonu beyo ka Abalahamū ogwaga ndi magyagya ka tamanaga kaina lisyε nilo nodoku ndeke mino. A lingunū, inatu ndi, otumo na magyagya bidε.» ⁵⁷ Bayuda babikya ndi bε: «Wakanotulyosigū byanga batekebe kubukumuti. Wamina kūwa ndi Abalahamū yi liki?» ⁵⁸ Yeso aka na ibu bε: «A lingunū, a lingunū, nakamubikya ambe, kambwa Abalahamū kaibukuta, imi <natu.»»

⁵⁹ Bapɔnaga kɔwa ndi matamu kamakaga nomu. Luki limoti, Yeso isuma ndi, opupo ka Ndaɓa ko Kunzi.

9

Yeso ahukusini mutɔ nino ibukuta ndi ni kinagigu

¹ Lisyɛ limoti, Yeso a ndi kakpakyana ko pisi, amina aluku bemoti nino ibukuta ndi ni kinagigu. ² Babɔɓya kaki bamuusa ndi be: «Muwonisilo, ko bulya iki yo aluku yi nima ibukuta ndi mino ni kinagigu? A ndi ko bulya bunye kaki ikani nibo ka babukuta kaki?» ³ Yeso osikisya ndi be: «Kegu ko bulya bunye kaki ikani nibo ka babukuta kaki. Luki limoti, a beyo kye ligubo ko Kunzi inisoni pisi ku kaki. ⁴ Okwononi tagyi ligubo ka nino etikoku ndi na lisyɛ. Biti a kɔwa kolipyo, ngbingo yi nino mumbanzu kakwananigu mino kagya ligubo. ⁵ Ngbingo yi nino na mbeyi mino ka obili, imi ni bungbanganya ba obili.»

⁶ Niyo Yeso anzina beyo, abakya ndi botikito ka litombu, opula kɔwa, agbodya nobu aluku yi nino ko miso. ⁷ Abikya ndi be: «Winda kaisukusa miso ka ziwa wa Siloamu.» Isi ya «Siloamu» ni «Mutu yi nino batiki». Aluku no aga ndi beyo aka yo, isukusa miso, igoku kɔwa ni anina bungbanganya.

⁸ Bapɔmbani kaki na batu nibo baminaga ndi kambwa kaikukungya, buusa ndi be: «Kegu mbeyi aluku nino ikaga ndi wakiko kaikukungya nima?» ⁹ Bagogo bosikisya ndi be: «Iyo, iyi aka no.» Bagogo bata be: «Kali, kegu iyi, babyenene na iyi.» Luki limoti, aluku no abikya ndi be: «Imi aka no.» ¹⁰ Bamuusa kɔwa ndi be: «Miso uhukwikoni bi liki?» ¹¹ Osikisya ndi be: «Aluku nino bamakaga be Yeso opuli bi litombu, egbodyo nolu ko miso, ebikya be: «Winda kaisukusa ka Siloamu.» Nago bi, nogyoku beyo aka yo, napanga kaina.» ¹² Bamuusa bata ndi be: «Aluku yi nino a yani?» Usikisya be: «Sibigu.»

Bafalisayo bakakpima mutɔ nino bahukusa ndi

¹³ Kɔwa wa, binda ndi na aluku nino ahuka ndi no ku ka Bafalisayo. ¹⁴ Wikwe se a ndi Lisyɛ la kimumbiso lo Yeso opula ndi mino litombu, ahukusa aluku yi nino. ¹⁵ Bafalisayo bamuusa ndi goni aluku yi nino be igyonosa ndi liki be apungi kaina beyo? Ubikya ndi be: «Egbodya ndi litombu ko miso, nisukusoku, mbiya wanu nakaina.» ¹⁶ Bafalisayo bagogo babikya ndi be: «Mutu yi nino kegu mutu ko Kunzi, kye kegu kabanga Lisyɛ la kimumbiso.» Luki limoti, bagogo bata babikya ndi be: «Mutu wanye akwanana piye kagya makpumuka mumbanga-mbanga bene liki?» Bafalisayo bigbananaga ndi luga kabu. ¹⁷ Bamuusa bata ndi aluku nino ahuka ndi no be: «Iwe, wakabikya bu kugu ka mutu yi nino uhukusi bi?» Osikisya ndi be: «A mugyalandu.»

¹⁸ Luki limoti, bangama ka Bayuda bakabinikyanagu ndi be aluku no ibukuta ndi ni kinagigu, mbiya wanu akaina bungbanganya. Bumaka kɔwa ndi babukuta kaki, ¹⁹ bumuusa ndi be: «Aluku yi nima a mikunu bikpe? Makabikya lingunu be ibukuta ndi kani kinagigu? Iki yo igyonosi kɔwa be apungi kaina?» ²⁰ Babukuta kaki bosikisya ndi be: «Takaiba be a mikusu na ibukuta ndi ni kinagigu. ²¹ Luki limoti, takegu kaiba beyo opungi mino kaina bene. Takegu goni kamibo mutu yi nino ahukusi. Takibigu ibusu. Mumuusogono iyi aka, a kɔwa iti ya mumbanzu, akwanana kamutumbalyaga.» ²² Babukuta kaki babikya ndi beyo kye ba ndi kabanga bangama ka Bayuda. A beyo, ibu bangama bi nibo ba ndi ni bukononini be mumbanzu kabikya be Yeso ni Masiya, bakpumyo lingunu ka ndaba ya malumba. ²³ Kinili, babukuta ko miki yi nino bosikisya ndi be: «A iti ya mumbanzu, mumuusogoni iyi aka.»

²⁴ Ka nganga ya yiba, Bafalisayo bamaka ndi bata aluku yi nino ahuka ndi no, babikya ndi be: «Bikya lingunu kambwa ko Kunzi. Ibusu, takaiba ambe mutu yi nino a mutu wanyu.» ²⁵ Usikisya ndi be: «Nakibigu ikani a mutu wanyu. Luki limoti, nakaiba likpumuka limoti aka: nakinagigu ndi, mbiya wanu na kuwa kaina.»

²⁶ Bamuusa ndi be: «Ugyi bi bu? Uhukusi bi liki?» ²⁷ Usikisya ndi be: «Namutumbulyogini bi, luki limoti, makegu kaukana. Ko bulya iki makapa be namutumbulyagi bata? Ma kuwa goni ibunu kapa kaiita babibya kaki?» ²⁸ Barunga kuwa ndi katumbwa, banabikya be: «Si iwe no wa mabibya kaki! Luki limoti, ta ibusu babibya ka Musa. ²⁹ Ibusu, tibagatu be Kunzi akpumukaga ndi na Musa. Luki limoti, mutu yi nimu, takibigu be apunya yani!» ³⁰ Aluku no usikisya ndi be: «Likpumuka limbanga a kye makibigu be apunya yani, luki limoti, ehukusini!» ³¹ Takaiba be Kunzi kumukanagigu batu banyu. Luki limoti, amukanaga mutu wasi nino abangaga, anagya sipananiso kaki. ³² Tanukonigu ndeke be mumbanzu ahukusini mutu nino ibukuta ndi ni kinagigu. ³³ Aluku yi nimu kotukyiku ndi ko Kunzi, kakwananigu bi kagya luki.» ³⁴ Basikisya ndi be: «Katukya wa aka wa bubukuta ndi mino, wikaga iwe ka bunye aka. Wakapa kuwa katitiwa?» Kuwa wa, barupisa ndi kunzi wa ndabu ya malumba.

Mutu nino misa akulikana ndi, abinikyonini Yeso

³⁵ Yeso ukana ndi mongoni be Bafalisayo bakpomyini aluku nino ahuka ndi no. Inda kuwa ndi katakanya, amuusa be: «Watu kabinikyana Mika-mumbanzu?» ³⁶ Aluku no asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, ibikya be iyi ni wani iba nabinikyani.» ³⁷ Yeso abikya ndi be: «Eee, waminini, iyi no wakanzina na iyi mbiya wanu.» ³⁸ Aluku no abikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, nobinikyonini.» Obuna ndi moli kambwa kaki. ³⁹ Kumbuso yi, Yeso aka ndi be: «Imi, nodoku ndi ka obili ko bulya mungimbo: okwononi be batu ba bokolobu baya mamomo bini na nibo binaga baguna bokolobu baya mamomo.» ⁴⁰ Niyu Bafalisayo bagogo nibo ba ndi pa imoti na ibu bukana munzina mi nimo beyo, bamuusa kuwa ndi be: «Ambe, ta kuwa goni ibusu buguna kolobu ya mamomo?» ⁴¹ Yeso usikisya ndi be: «Makiko bi no kolobu ya mamomo, makikigu bi na bunye. Luki limoti, mbiya wanu makabikya be: <Takaina.> Kinili, ma ka bunye aka.»

10

Lizuni ka mububulyo wa bakondolo

¹ Yeso obikyoku ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu kogulyi pisi ka mupumi ma lindilo ka bakondolo, luki limoti adaka, ingya ka ngala, a mutu wo kubaku na munzikabu. ² Luki limoti, mububulyo ka bakondolo no ogulyaga iyi pisi ka mupumi. ³ Zamu ahukwilyaga mupumi, bakondolo bukana liyu ka mububulyo. Iyi, arunga kamaka yikaka-yikaka no mino kabu, upupisa kunzi. ⁴ Kupupiso basi kunzi, akitaga kambwa kabu, arunga kakpakyana. Bakondolo aka bingboo kumbusa kaki kye bibatu liyu kaki. ⁵ Bakabibyagigu mubiko. Luki limoti, bomisikono bingbwi, kye bakibigu liyu ka mubiko.»

⁶ Yeso utwilya ndi lizuni li nili, luki limoti, bambanzu bakotombisaygu ndi.

Yeso ni mububulyo wanza

⁷ Yeso ubikya bata ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, imi ni mupumi ma lindilo ka bakondolo. ⁸ Basi nibo bodoku ndi kambwa kami, ba batu bo kubaku na bonzikabu. Luki limoti, bakondolo bakumukanagu ndi. ⁹ Imi ni mupumi. Mumbanzu kingyo pisi ku kami inisanatu na muhukuso. Akwananatu kaingyo, opupoku, atakanya malili aka. ¹⁰ Mutu wo kubaku odogoku iyi kaibo aka,

kamwɔ na kaputa. Imi, nodoku kye bambanzu binisoni na obili, na biki na iyi wakpu kugbe.

¹¹ Imi na mububulyo wanza. Mububulyo wanza apaga obili kaki ko bulya bakondolo kaki. ¹² Luki limoti, mutɔ yi nino ogugubyaga buyi aka kegɔ mububulyo, na gutugɔ bakondolo aka bakegɔ bakaki. Kamina sukopi kodoku, usa, apikita. Sukopi yi nino ubumbukya bakondolo, umisyo bingbwi. ¹³ A beyɔ, aluku yi nino agyaga ligubo ko bulya buyi aka, kikogigɔ no kumbu ka bakondolo. ¹⁴ Imi na mububulyo wanza. Numibatɔ bakondolo kami, bakondolo kami bemiba gɔni, ¹⁵ mudɔngɔni beyɔ Baba emibaga mino, namiba gɔni Baba. Imi, nakapá obili kami ko bulya bakondolo kami. ¹⁶ Natɔ bata na bakondolo bagɔgo nibo bakegɔ ka lindilo li nili. Nokwononi gɔni kaaga na ibu, bukana liyɔ kami. Modu masi maba bodoku kɔwa ambaza bemoti na mububulyo bemoti.

¹⁷ Baba epaga kye nakapá obili kami, kumbuso yi, ninisanatɔ bata na iyi. ¹⁸ Kegɔ na mumbanzu nino akwanana kekɔpya obili, luki limoti, nakapá na limbengi kami. Na no ngu kapá, na no ngu kainisono bata na iyi. Niyɔ akabyenene na mutɔu nimo Baba epá ndi.»

¹⁹ Bayuda bigbananaga bata ndi ka nganga ya yiba ko bulya mɔnzina mi nimo. ²⁰ Batɔ budingi luga kabɔ babikya ndi be: «A na limbengi la bunye! A na ibikyasu! Ma mbeyi kamukana ko bulya iki?» ²¹ Luki limoti, batɔ bagɔgo be: «Mɔnzina mi nima kegɔ mɔnzina ka mutɔ wa limbengi la bunye. Limbengi la bunye akwanana mbeyi kauhukuso batɔ ba bokolobu baya mamomɔ liki?»

Bayuda bakegɔ kapa Yeso

²² Ka masye mi nimo, ba ndi kalya dumo wakigilya koukwo Ndabɔ ko Kunzi ka Yelusalema. A ndi ko ngbingo wa bɔdi barɔ. ²³ Yeso a ndi kainanaga magɔ ka Ndabɔ ko Kunzi kɔ ka Pa niyɔ balikyaga be Pa ka Solomɔnɔ. ²⁴ Bayuda bakungula kɔwa ndi bikululu, bamuusa ndi be: «Wakatigbomisa bamɔ bene kadwe ko ngbingo tino? Kika ni iwe ni Masiya, tibikya neki bingbanganya.» ²⁵ Yeso usikisya ndi be: «Namubikyonni ndi. Luki limoti, makabinikyanagigɔ. Mogubo nimo nakagya ko lino ka Baba imu mɔ akepupilyo bɔdemɔ. ²⁶ Luki limoti, ibunu, makegɔ kabinikeyana kye makegɔ bakondolo kami. ²⁷ Bakondolo kami bukanagatɔ liyɔ kami, numibagatɔ, na bebiɔyagatɔ. ²⁸ Imi, nupága obili wa benze na benze, bakobungogigɔ ndeke. Gutugɔ mumbanzu bemoti aka kekɔpyigɔ ndeke ya kabɔ. ²⁹ Baba no epá ndi ya kabɔ, na iyi a no ngu kakitaga makpɔmuka masi. Kegɔ na mumbanzu gutugɔ bemoti aka nino akwanana kakɔpya luki. ³⁰ Wina se, ibusu na Baba ta luki limoti.»

³¹ Bayuda bigilya kɔwa ndi kava matamɔ be bamakagi nomu. ³² Yeso ubikya ndi bata be: «Namuwonisila ndi mogubo manzanza mudingi kotukyoku ka Baba. Luga wa mogubo mi nimo, tino lo mo mino kapa kemaka na matamɔ?» ³³ Bayuda basikisya ndi be: «Kegɔ ko bulya ligubo lanza lo to mino kapa kamakaga na matamɔ, luki limoti, a kye wakatumbwa Kunzi. Iwe wa mikya-bambanzu aka na wakapa kaigya abe Kunzi.» ³⁴ Yeso usikisya ndi be: «Ikpi kaga ka mutɔu kunu be Kunzi abikya ndi be: «Ibunu ma bokunzi.» ³⁵ Mumbanzu gutugɔ bemoti aka kakwananigɔ kolimogo Mobiso. Luki limoti, Kunzi amaka ndi be bokunzi batɔ nibo bamukanaga ndi. ³⁶ Baba epɔnaga ndi imi, etikoku ka obili. Kinili, nabikyaga be na Miko Kunzi. Makwanana piye kabikya liki be nakatumbwa Kunzi? ³⁷ Kika ni nakegɔ kagya mogubo ka Baba, makebinikyonito. ³⁸ Luki limoti, nakagya, binikyonni gutugɔ kɔwa mogubo kami aka, gutugɔ makebinikyonni imi. Wiboni, motombisyo binza be Baba a kɔso kami, na imi kɔso kaki.» ³⁹ Bakisa bata ndi kagwi, luki limoti, ukaga.

⁴⁰ Yeso iga ndi kusyaku wa Yolodani ku Yuani obotisaga ndi mino ka bundeli, ika ndi ku beyo. ⁴¹ Bambanzu budingi badulyoku ndi, banabikya be: «Yuani kagyagu ndi likpamuka limbanga gutugu limoti aka. Luki limoti, lasi nilo atambulaga ndi ko bulya ka Yeso a ndi linguna.» ⁴² Na ku beyo, batu budingi babinikyana ndi.

11

Kukwaku ka Lazalo

¹ A ndi na mutu wo kolobu bemoti nino ina ndi be Lazalo. Iyi Lazalo ikaga ndi ka mugi ma Betania. Basali kaki beyo ka Malia na Malata bikaga ndi ku go ku. ² (A Malia yi nino ogbodya ndi magu ka Mombukwono-dosu na malazi, akpaga no tukatu kaki. Mamaki beyo ka Lazalo no a ndi no kolobu.) ³ Basali baba bi nibo batikilya ndi Yeso mayu be: «Mombukwono-dosu, wai-daku akaimukana.» ⁴ Niyo Yeso ukana mino mongoni mi nimo, iyi aka be: «Kokwigu no kolobu yi niyo. Luki limoti, isi yi ni kowonisilo ibiba ko Kunzi, kye Mikaki avi ibiba.»

⁵ Wina se, Yeso apaga ndi Lazalo pa imoti na basali kaki beyo ka Malia na Malata. ⁶ Luki limoti, niyo ukana ndi be Lazalo a no kolobu, agya mbeyi bata masye maba ka pa niyo a ndi mino yo, ⁷ kumbuso yi, ubikya ndi babibya kaki be: «Tigini bata ka Yudea.» ⁸ Babibya babikya ndi be: «Muwonisilo, Bayuda bo bi kakisa kaumwo na matamu mbiya aka bi wanu. Wa bata kapa kaiga ku beyo?» ⁹ Yeso usikisya ndi be: «Takegu mbeyi na basaa tekebe na baba ka lisyé limoti? Kika ni mumbanzu akakpakyana na lisyé kakwananigu kasakaga, kye akaina bingbanganya. ¹⁰ Luki limoti, mumbanzu kakpakyana no biti, asakagatu kye kegu kaina bingbanganya.» ¹¹ Kumbuso kabikya beyo, Yeso amatila bata ndi be: «Wai-dosu beyo ka Lazalo a ka toto, luki limoti, nakainda kazuzukiso.» ¹² Babibya babikya ndi be: «Mombukwono-dosu, kika ni a ka toto, ahukatu.» ¹³ A beyo, Yeso a ndi kabikya be Lazalo okwini, luki limoti, babibya ba ndi ibu kasima be a kanzina ko bulya toto aka. ¹⁴ Yeso ubikya kuwa ndi bingbanganya be: «Lazalo okwini bi. ¹⁵ Nakogwa magyagya ko bulya kunu, kye nakegu bi ku. Na beyo, makwananatu kebinikyana. Luki limoti, togoni ku kaki.» ¹⁶ Kuwa wa, Tuma nino bamakaga goni be «Mubigi» ubikya ndi babibya badaki be: «Togoni neki kuwa basi aka, iba tolumwogi pa imoti na ibu.»

Yeso a no ngu kapupiso mumbanzu ka mbuku

¹⁷ Niyo Yeso osila ndi, atakanya Lazalo ni a kuwa na masye makwanganya ka mbuku. ¹⁸ Betania a buwobi na Yelusalema, banda bakilometele basaa aka. ¹⁹ Kinili, Bayuda bakpu ba ndi ni bodunuku katakanya Malia na Malata, kautumiso mambengi ko bulya kukwaku ka mamabu. ²⁰ Ngbingo yi nino Malata ukana mino be Yeso akodoku, inda ndi katilya. Luki limoti, Malia asikana ndi iyi wakiko ka ndabu. ²¹ Malata abikya ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, wakiko bi wanu, iba mikamama kokwigu. ²² Luki limoti, mbiya wanu, nakaiba ambe masi nimo wakunga Kunzi, upatu.» ²³ Yeso abikya ndi be: «Mamaku akopupa ka mbuku.» ²⁴ Malata asikisya ndi be: «Nakaiba ambe opupokuto ndeke ngbingo yi nino bambanzu bopupa ndeke mino ka lisyé la mulibo.» ²⁵ Yeso aka ndi na iyi be: «Imi no nupupisaga bambanzu ka bambuku, imi ni obili. Mutu yi nino ebinikyana, ika ndeke na obili gutugu kokwo. ²⁶ Mumbanzu wasi nino ikaga kuso kami, kebinikyana, kokwigu ndeke. Watu kabinikyana likpamuka li nilo?» ²⁷ Asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, nakabinikyana ambe iwe ni Masiya, Miko Kunzi, nino akwanana ndi kodoku ka obili.»

Yeso akagama Lazalo

²⁸ Niyo Malata abikya beyo, aga ndi. Kuwa wa, amaka Malia, abikya na bepisi-pisi be: «Muwonisilo a ku, akamaka.» ²⁹ Niyo aka yo Malia ukana beyo, atukya ndi

bikwa, inda katakanya. ³⁰ Wina se, Yeso a ndi ni kanodwigu ka musengi. A mbeyi ndi ka pa niyo Malata inda ndi mino katilya. ³¹ Bayuda nibo ba ndi katumisa Malia limbengi ka ndabu ku, bamina ndi kaamaga bikwa na kopupo. Babye, ba ndi kasima be akainda kagama ka mbuku. ³² Niyo Malia osila ku Yeso a ndi mino, amina, ogwa ka magu kaki, abikya be: «Mombukwono-dosu, wakiko bi wanu, iba mika-mama kokwigu.» ³³ Ngbingo yi nino Yeso amina ndi mino kagama, umina goni Bayuda nibo bodoku ndi na ibu kagama, nzuyi atwa ndi bikyakyakya, alya kumbu kugbe. ³⁴ Uusa ndi be: «Mabisiku bi yani?» Basikisa be: «Mombukwono-dosu, dawinino.» ³⁵ Yeso agama ndi. ³⁶ Bayuda babikya kuwa ndi be: «A linganu, a ndi wai-daki aka!» ³⁷ Luki limoti, bagogo luga kabu babikya ndi be: «Si iyi no ahukusa ndi mutu wo kolobu ya mamomo. Kakwananigu goni bi kakpingbilya Lazalo kukwaku?»

Yeso apupisini Lazalo ka mbuku

³⁸ Nzuyi atwa bata ndi Yeso, aga ka mbuku. Mbuku yi niyo bakpo ndi ka litalu, botikya na litalu lidingi bikpwu. ³⁹ Yeso abikya ndi be: «Tumboni litalu!» Mamaki Lazalo beyo ka Malata abikya be: «Mombukwono-dosu, a kuwa kolumbo, kye a kuwa na masye makwanganya wa balumbi bi mino.» ⁴⁰ Yeso asikisa ndi be: «Nakubikyigu mbeyi bi ambe wakabinikyana, winatu ibiba ko Kunzi?»

⁴¹ Batumba kuwa ndi litalu. Yeso ikwe ndi kugu wa lisyu, abikya be: «Babooo, nakaubibiso kye wemukonini. ⁴² Imi, nibagatu ambe wemukanaga masye masi. Luki limoti, nobikyi beyo ko bulya ka bambanzu nibana bekunguli ba, iba babinikyanito be iwe no wetikoku ndi.» ⁴³ Niyo abikya beyo, apamikana ndi na liyu lapu be: «Lazalo, pupoku!» ⁴⁴ Opupoku kuwa ndi, magu na mafoku mukandaga na bapanga baya botu, miso mutikya na kutuko. Yeso ubikya kuwa ndi be: «Mukulogoni, masa aga.»

Bangama bakagya dikidi kamwisiso Yeso

⁴⁵ Bayuda bakpu nibo bodoku ndi ka Malia, babinikyana ndi Yeso kaina nilo agya ndi. ⁴⁶ Luki limoti, bagogo luga kabu, binda ndi ka Bafalisayo na butumbulyaga likpumuka nilo Yeso agya ndi lo. ⁴⁷ Kuwa wa, bokumu-kumu na Bafalisayo bamumukana ndi ka Basa-Yidingi kabu, babikya be: «Tagya se bu? Aluku muna a kuwa kagya mokingyosi makpu. ⁴⁸ Takasilya ngbingo kagyaga aka beyo, batu basi babinikyanatu. Kumbuso yi, Baluma bodoku kuwa banu kaputa Ndabu ko Kunzi na mugi kusu.»

⁴⁹ Luki limoti, bemoti luga kabu, nino ina ndi be Kayafa na nino a ndi kumu-kumu ka syangasu si niso, ubikya ndi be: «Ibunu, makibigu luki! ⁵⁰ Makibigu ambe a gutugu binza mumbanzu bemoti kokwo ko bulya ka batu budingi? Kigyonoso beyo, livananza lasi kolumwogigu.»

⁵¹ (Munzina mi nimo kotukyokugu ndi kaki ka mombukwana-daki yi. Luki limoti, beyo a ndi mino kumu-kumu ka syangasu niso, a ndi kabikya na bugyalandu be Yeso akwanana ndi kokwo ko bulya livananza ka Bayuda. ⁵² Na kukwaku kaki keggu asi ko bulya ka Bayuda aka. Luki limoti, a goni ko bulya kamumula ka imoti, bomiko Kunzi nibo bomisikana ndi bingwi.)

⁵³ Katukya kuwa ndi ka lisyu nilo aka lo, bangama ka Bayuda bukanana ndi kamwisiso Yeso. ⁵⁴ Kinili, Yeso kipupisogigu ndi bata bingbanganya luga ka Bayuda. Luki limoti, atukya kuwa ndi wa, inda ka iwili niyo buwobi na isa, ka gudu nino ina ndi be Efulaimu. Bikaga kuwa ndi ku pa imoti na babifya kaki.

⁵⁵ Yinga ya Pasika ka Bayuda a kuwa ndi buwobi. Bambanzu budingi batukya ndi ko giyo kabu, badamba ka Yelusalema kaifubiso kambwa wa yinga ya Pasika. ⁵⁶ Ba ndi kakisa Yeso bivaka-vaka, banimuuso luga kabu ku ka Ndabu ko Kunzi be: «Makaina buni? Odokuto goni ka yinga ikani kodukugu?» ⁵⁷ Bokumu-kumu

na Bafalisayo ba ndi ni bopini matuu be mumbanzu kibo ku Yeso o mino, akwanana kaubikya kye bindi kagwi.

12

Malia akagbodyo Yeso na malazi ka magu (Matayo 26:6-13; Maliko 14:3-9)

¹ Masye madia kambwa wa yinga ya Pasika, Yeso aga ndi ka Betania, ku ka Lazalo nino apupisa ndi ka mbuku. ² Ku beyo, bambambambya ndi. Malata no a ndi kaugugubyo. Lazalo a ndi bemoti ka nibo ba ndi pa imoti na Yeso ka miza. ³ Kuwa wa, Malia ava ndi supa ya malazi matumbe-tumbe na ma ligabu lapu. Agbodyo kuwa ndi na imu Yeso ka magu, akpaga no tukatu kaki. Su ya malazi ohuma ndi ndabu yasi. ⁴ Luki limoti Yuda Isikalioti, bemoti ka babibya ka Yeso, nino agaba banu, abikya ndi be: ⁵ «Ko bulya iki yo bakogobigu mino malazi mi nima ka bambuma bamiya basaa*, bupa batu ba yangya buyi bi?» ⁶ Kabikyagu ndi beyo kye a ndi kauminilya batu ba yangya kumbu, luki limoti, kye a ndi matu wo kubaku. Iyi no obuulyaga ndi mumbi ma apeepe na ibagatu ndi mino buyi bi. ⁷ Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Musa! Ogyi beyo ko bulya lisyenilo belumbo ndeke mino. ⁸ A beyo, mika ndeke pa imoti na batu ba yangya masye masi. Luki limoti, imi, takikigu ndeke pa imoti na ifunu aka.»

Bangama bakagya dikidi kamwisisa Lazalo

⁹ Ambaza mudingi ka Bayuda iba ndi be Yeso a ndi ka Betania. Binda kuwa ndi ku, kegasi ko bulya ka Yeso aka, luki limoti, kye bamini goni Lazalo nino iyi Yeso apupisa ndi ka mbuku. ¹⁰ Kuwa wa, bokumu-kumu bukanana ndi goni be bamwisisi Lazalo, ¹¹ kye Bayuda bakpu ba ndi kopupo ka mudongo kabu ko bulya kaki, na kabinikyana Yeso.

Yeso ogulyini ka Yelusalema

(Matayo 21:1-11; Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Na bugalo bi, ambaza wakpu nino odoku ndi ka yinga wa Pasika ukana ndi be Yeso a goni kodoku ka Yelusalema. ¹³ Bava ndi mangu, baga katilya ni banapamikanaga be:

«Ibiba ko Kunzi!

Kunzi adukulyi matu yi nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu bubunga!

Kunzi adukulyi ngama wa Izaleli bubunga.»

¹⁴ Yeso inisana ndi no mikya punda, adaka kugu yi. Igyonosa ndi mudongoni beyo ikpikaga ndi mino be:

¹⁵ «Makobongonitogu, ibunu batu ba gudu wa Siona!

Winoni, ngama kunu odunuku,

a wakiko kugu wa mikya punda.»

¹⁶ Babibya kaki bakotombisyagu mbeyi ndi likpumaka li nilo bikwa. Luki limoti, ngbingo yi nino Yeso ogulya ndi mino ka ibiba, batamana se kuwa be likpumaka li nilo ikpikaga ndi ko bulya kaki, bambanzu bagyilya ndi beyo aka yo.

¹⁷ Bambanzu basi nibo ba ndi pa imoti na Yeso ngbingo yi nino apupisoku ndi mino Lazalo ka mbuku, na azuzukiso luga ka bamanda, batumbulaga ndi nilo bina ndi no miso. ¹⁸ Kinili, ambaza ka bambanzu odoku ndi katilya. A ndi ni ukonini be Yeso no agya ndi likingyosi nilo. ¹⁹ Bafalisayo babikyana kuwa luga kabu be: «Minini! Makakwananigu bata kagya luki. Bambanzu basi ba kuwa kumbuso kaki aka!»

Batu bemoti-bemoti luga ka Bagiliki bakakisa Yeso

* 12:5 12:5 bambuma bamiya basaa: Wanda goni Yuani 6:7.

²⁰ Luga ka batu nibo bodoku ndi kabibiso Kunzi ngbinga wa yinga, Bagiliki bemoti-bemoti batu ndi goni wa. ²¹ Bakpudofoku ndi Filipi, nino a ndi muta wa gudu wa Betesaida ka iwili ya Galilaya, babikya ndi be: «Aluku, to bi kapa kamina Yeso.» ²² Filipi inda ndi kabikya Andilia. Ibu basi baba binda kabikya Yeso. ²³ Yeso usikisya ndi be: «Ngbingo itulyonini nino Mika-mumbanzu ava mino ibiba. ²⁴ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, lisolo kogwi ka litombu, okwo, ika ndeke asi ilu aka. Luki limoti, kokwo, abukata kuwa bumo yakpu. ²⁵ Muta yi nino apaga obili kaki abungusat. Luki limoti, nino amuyaga obili kaki ka litombu li nili, ika ndeke na obili wa benze na benze. ²⁶ Mumbanzu kapa kegugubyo, ebiby. Muga-ligubo kami ika ndeke ku go ku imi niko mino. Mumbanzu kika muga-ligubo kami, Baba abibisatu.»

Yeso akanzina ko bulya kukwaku kaki

²⁷ «Mbiya wanu, limbengi egwini buru. Nabikya bu? Nabikiyi se kuwa be: Baboo, ihukusagano baka ko ngbingo wa yigyogyiso yi nimu? Luki limoti, ngbingo yi nino nadulyoku ndi nimuna aka mu. ²⁸ Ba, bibisano lino kaku!» Kuwa wa, liyu otukyoku ndi kugu wa lisy be: «Nobibisoni lino kami, nigilyatu ndeke bata kobibiso.»

²⁹ Ambaza ka bambanzu nino a ndi wakamaga wa, ukana ndi liyu li nilo, abikya be: «Ngbangbata se no opomikoni!» Bagogo be: «Malaika no anzinilyi!» ³⁰ Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Liyu li nili kopupigu ko bulya kami, luki limoti, ko bulya kunu. ³¹ Ngbingo itulyonini, Kunzi akapunga kako mungimbo ma obili yi nimu. Mbiya wanu, akakpumyo ngama wa obili yi nimu. ³² Wa bedokisa ndeke mino kugu, nuluta ndeke bambanzu basi ku kami.» ³³ Yeso abikya ndi beyo kowonisilo be inguo ya kukwaku tina kwo okwa ndeke.

³⁴ Ambaza ka bambanzu asikisya ndi be: «Ibusu, tukana ndi ka mutuu be Masiya ika ndeke iyi na obili aka kadwe ka benze na benze. Wa kuwa kabikya liki be: «Okwononi be badokisi Mika-mumbanzu kugu.» Mika-mumbanzu yi nino ni wani?»

³⁵ Yeso aka ndi na ibu be: «Bungbanganya atu mbeyi bata luga kunu ko ngbinga mukede. Kpokyononi na lisy, kye biti kamuhumonito. Muta nino akpakyana no biti, kibogigu be akaaga yani. ³⁶ Binikyononi neki bungbanganya ngbingo yi nino ma mbeyi mino na ibu aka, kye miti batu ba bungbanganya.»

Kumbuso Yeso kabikya beyo, imagalya ndi iyi, isumoku.

Bayuda bokyini kabinikyana Yeso

³⁷ Gutugu beyo Yeso agya ndi mino mokingyosi mumbanga-mbanga ko misa ka bu beyo, bakabinikyana ndi, ³⁸ kuwa wa gu wa, manzina nimo mugyalandu Isaya abikya ndi itulyana:

«Mombukwono-dosu, wani no abinikyana ndi likpamuka nilo ta ndi kabikyaga? Mombukwono-dosu awonisila ndi wani kubokuko kwo ngu kaki?»

³⁹ Kinili, bakakwananigu ndi kabinikyana, kabyenene na nilo Isaya abikya ndi bata be:

⁴⁰ «Kunzi udulogoni ndi miso, udulaga yimibo.

Agya ndi beyo,

kye bakinogonitogu bata,

yimibo kabu kotombisyogonitogu bata luki.

Kinili, bakoyikosagu ndi obili kabu,

Iba nuhukusat ndi!»

⁴¹ Isaya abikya ndi beyo kye ina ndi ibiba ka Yeso kambwa, anzinagatu ndi ko bulya kaki.

⁴² Gutugu beyo, budingi luga ka bangama ka Bayuda babinikyana ndi. Bakegu ndi kapa kaipupiso kye Bafalisayo bakukpumyoni ka ndabu ya malumba kabu. ⁴³ A beyo, Bafalisayo bapaga ndi ibu ibiba ka bambanzu kakitaga niyo odogoku ko Kunzi.

Bako mungimbo pisi ka likpamuka ka Yeso

⁴⁴ Kɔwa wa, Yeso apamikana be: «Nino ebinikyana, kebinikyanaagu imi aka, luki limoti, abinikyana goni nino etikoku ndi. ⁴⁵ Nino akemina, akamina goni nino etikoku ndi. ⁴⁶ Imi, nodoku ndi ka obili abe bungbanganya, kye mutɔ wasi nino ebinikyana kikonitogu ko biti. ⁴⁷ Mumbanzu kukana likpamuka kami ni kogyigu, nakakulyigu mukamba. A beyo, nakodokugu ndi kako mungimbo ka obili, luki limoti, nodoku ndi kahukuso. ⁴⁸ Mumbanzu kemaya, akyaba binikyana likpamuka kami, a na zoziki. Mutiwi nino napaga ndi mo abisa ndeke ka mungimbo ka lisyɛ la mulibo. ⁴⁹ A beyo, nakanzinagigu ko ngu kami bikpe. Baba nino etikoku ndi no ekpama ndi iyi mombukwana-daki yi be nakwanana kabikya ikani katiwa buni. ⁵⁰ Nakaiba binza ambe, mutɔ ka Baba apaga obili wa benze na benze. Kinili, nilo nabikyaga, ikaga madɔngoni beyo aka yo Baba ekpama ndi mino.»

13

Yeso akasukusa babibya kaki magu

¹ A ndi ni otigolini lisyɛ limoti kadwe ka Pasika. Yeso a kɔwa ndi kaimibo be ngbingo kaki itulyonini katukya ka obili yi nimu na kaaga ka abaki. Upaga ndi bava-kukaki nibo bikaga ndi ka obili, idukulogo kaupɔ kadwe ka mulibo.

² Yeso na babibya kaki ba ndi kalya malili ma bugogo. Mumuyoniso a ndi ni amingyini Yuda mika Simoni-Isikalioti be agabi Yeso. ³ Yeso a ndi kaiba be Abaki apa ndi ngu ka makpamuka masi, na goni be otukyoku ndi ku kaki ko Kunzi na a ndi kaiga ku go ku. ⁴ Ngbingo yi nino ba mbeyi ndi mino aka ka miza, amaga ndi, inyo kutuko kwa mbanzi, ava kutuko kumoti bene, ikpikila ka idukufiso. ⁵ Kumbuso yi, ofuka ndi libo ka sani, apunga kasukusa babibya kaki magu na kaukpaga na kutuko nikwo ikpikila ndi ka idukufiso. ⁶ Niyɔ adwe ka Simoni Petele, iyi Petele amuusa ndi be: «Mombukwono-dosu, iwe kɔwa no wakesukusa magu?» ⁷ Yeso asikisya ndi be: «Nilo nakagya mbiya wanu wakibigu, luki limoti, wibatɔ banu.» ⁸ Petele aka ndi be: «Iwe kasukusa imi magu? Kigyananigu!» Luki limoti, Yeso aka na iyi be: «Nakusukusi magu, takigigu ndeke bata pa imoti na iwe.» ⁹ Simoni Petele abikya kɔwa ndi bata be: «Mombukwono-dosu, kiko neki ni a beyo, wakesukusonitogu asi magu aka. Luki limoti, isukusatɔ goni maboku na mu!» ¹⁰ Yeso abikya ndi be: «Mutɔ yi nino isukusogi, kegɔ bata na nza ya kisukusaga, akwanana kɔwa kaisukusa asi magu aka. A beyo, ibunu ma bingu, luki limoti kegɔ ibunu basi.» ¹¹ A beyo, Yeso a ndi kamibo mutɔ nino agaba banu, kinili abikya ndi be: «Ibunu basi makegɔ bingu.»

¹² Niyɔ uma kasukusa magu, imokisyo bata ndi kutuko kaki kwa mbanzi, igoku bata kalyalya, umuusa ndi be: «Mibito isi ya likpamuka li nilo namugyilyi? ¹³ Ibunu, memakaga be Muwonisilo, Mombukwono-dosu, mabikyaga lingunu, kye na beyo aka yo. ¹⁴ Kika neki ni imi, Muwonisilo na Mombukwono-donu, namusukusini magu, ibunu makwanana goni kasukusana magu luga kunu. ¹⁵ A beyo, imi namupɔ likingyosi, kye gyoni ibunu madɔngoni begyo namugyilyi mino. ¹⁶ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, musunzu kakwananigu kaiko ngama ka mombukwana-daki, gatugu atutumbwa aka kakwananigu kakitaga mutɔ yi nino atiki. ¹⁷ Mbiya wanu mibini likpamuka li nilo, makagya beyo namugyilyi mino, mika ndeke batɔ ba magyaga.»

¹⁸ Yeso omotiloku ndi be: «Likpamuka li nili, nakegɔ kamubikya ibunu basi. Imi, nakaumibo batɔ nibo nupunogoni ndi. Luki limoti, okwononi itulyosi nilo ikpikaga ndi ka Mobiso Motu be: «Mutɔ yi nino talyalyaga ndi na iyi, eitilyini». ¹⁹ Namubikyi likpamuka li nili mbiya yi nimu kambwa be igyonosi. Ngbingo yi nino igyonosa banu

mino, mabinikyana banu be <imi, natu>. ²⁰ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu katilya mutu yi nino natiki, etilyi imi. Mumbanzu ketilya, atilyi goni nino etikoku ndi.»

Yeso obikyini be Yuda agabatu

(Matayo 26:20-25; Maliko 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹ Niyo Yeso ama ndi mino kanzina beyo, limbengi alya ndi kumbu, abikya ndi bingbanganya be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, bemoti kunu egabatu.»

²² Babibya bapunga ndi kaandanana luga kabu, ni bakegu kotombisyo be akanzina ko bulya ka wani. ²³ Wa ba ndi mino kalyalya, bemoti ka babibya kaki nino iyi Yeso apaga ndi, a ndi ka kpolo kaki. ²⁴ Simoni Petele anuta ndi mubibya yi nino be kye amuusi Yeso ikani a ndi kabikya likpumuka li nilo ko bulya ka wani. ²⁵ Mubibya yi nino igumya ndi ka Yeso, amuusa be: «Mombukwono-dosu, wani?» ²⁶ Yeso asikisya ndi: «Nakolubo dongbu ya mukati mi nima ko supu, mutu yi nino napá, iba iyi nino.» Yeso olubo kuwa ndi, apa Yuda Isikaloti mika Simoni. ²⁷ Niyo aka yo Yuda ava, Abili ingya ndi kuso kaki. Yeso aka ndi na iyi be: «Niyo wakapa kagya, gya bigala-gala.»

²⁸ Gutugu mutu bemoti aka luga ka nibo ba ndi kalyalya wa, kotombisya ndi isi ya manzina mi nimo. ²⁹ A beyo, yeki Yuda no obuulyaga ndi buyi, batu bagogo luga ka babibya ba ndi kasima be Yeso akabikya be oluwi malili nimo bakwanana ndi kalya ka yinga, ikani indi kaupá batu ba yangya luki likede. ³⁰ Yuda ava kuwa ndi dongbu ya mukati mi nimo, ko ngbingo yi nino aka no, opupa ndi. A kuwa ndi ni biti olipyini.

Mutu mambiya

³¹ Niyo Yuda opupo, Yeso abikya ndi be: «Mbiya-mbiya yi nimu, Mika-Mumbanzu ovini ibiba, Kunzi ovini goni ibiba pisi ku kaki. ³² Kika ni Kunzi ovini ibiba pisi ku kaki, iyi Kunzi mombukwana-daki yi owonisilatu goni iyi ibiba ko Miki pisi ku kaki bikwa. ³³ Bomikami, nakegu bata na ibunu ko ngbingo munda. Mekisatu, luki limoti, mufongoni beyo nubikya ndi mino Bayuda, namubikyi kuwa goni ibunu mbiya yi nimu be: makakwananigu kaında ku imi no mino kaaga. ³⁴ Nakamupa mutuu mambiya: ponononi luga kunu. Mufongoni beyo imi namupa ndi mino, ponononi ibunu begayo. ³⁵ Kika ni ma na sipananiso luga kunu, batu basi biba ndeke be ma babibya kami.»

Yeso akabikya be Petele amanganyatu

(Matayo 26:31-35; Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ Simoni Petele amuusa ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, wa se kuwa kaında yani?» Yeso asikisya ndi be: «Ku no mino kaında, wakakwananigu kebye mbiya wanu, luki limoti, webyetu ndeke kumbuso.» ³⁷ Petele amuuso bata ndi be: «Mombukwono-dosu, ko bulya iki nakakwananigu kabye mbiya wanu? Na wakitulya kapá obili kami ko bulya kaku.» ³⁸ Yeso asikisya ndi be: «Watu aka wakitulya kapá obili kaku ko bulya kami? A lingunu, a lingunu, nakaubikya ambe, kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.»

14

Yeso ni pisi niyo indaga ku ka Baba

¹ Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «Makombomboyonitogu. Mubinikyononi Kunzi, mabinikyana goni imi. ² Ka ndabu ka Baba bapa a bayakpu. Kiki bi beyo, nakakwananigu bi kamubikya ambe nogoni kamubungusilyogo yi. ³ Nakaaga kamubungusilyogo pa, nigokuto bata kamuva, iba ku imi niko mino, wikoni ibunu ku go ku. ⁴ Mibatú ku no mino kaında, mibatú goni pisi yi.» ⁵ Tuma abikya kuwa

ndi Ɔe: «Mombukwono-dosu, takibigu ku wo mino kaında. Tiba kuwa pisi liki?»
 6 Yeso abikya ndi Ɔe: «Imi ni pisi, lingunu na ɔbili. Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kaında ka Baba ni kobyigu pisi ku kami. 7 Makemibo bi binza, mamibatɔ goni bi Baba. Katukya mbiya wanu, mamibatɔ na maminoni.»

8 Filipi abikya ndi Yeso Ɔe: «Mombukwono-dosu, tiwanya kuwa asi Baba aka, ama kuwa gutugu ɔabwa.» 9 Yeso asikisya ndi Ɔe: «Eze, Filipi, mututu kegɔ ɔuwobi wa tiko mino na ibunu, wakemibagu? Mutu yi nino emina, aminoni goni Baba. Ko bulya iki yo wo mino kabikya Ɔe: <Tiwanya Baba?> 10 Wakegu kabinikyana ambe, imi, na kuso ka Baba na Baba kuso kami? Munzina masi nimo namubikyaga, kopupogigu na imi, luki limoti, Baba nino a kuso kami no agyaga mogubo kaki. 11 Ibinikyononi ngbingo yi nino no mino kamubikya Ɔe: Imi na kuso ka Baba na Baba a kuso kami. Makobinikyononi beyo, ibinikyononi gutugu asi ko bulya mogubo kaki aka. 12 A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mutu yi nino ebinikyononi, agya ndeke mogubo nimo nagyaga. Agyaga ndeke goni makpɔmuka makpɔkpɔ kugbe, kye imi nakaaga ka Baba. 13 Makpɔmuka masi nimo makunga ndeke ko lino kami, namugyilyatu ndeke iba Baba avi ibiba pisi ko Miki. 14 Makakunga luki ko lino kami, namugyilyatu.»

Yeso uwonyogini babibya Limbengi-Lotu

15 Yeso omotiloku ndi Ɔe: «Makepa, magya mutuu kami. 16 Imi, nakunga banu Baba, amupɔ mutu wagogo nino ika na ibunu ka benze na benze kamutungbulaga: 17 mutu yi ni Limbengi nilo la lingunu. Batɔ ɔa ɔbili bakakwananigu kabailya, kye bakaminagigu na bakamibogigu. Luki limoti, ibunu mamibatɔ kye ikaga ɔuwobi na ibunu, na a ka mambengi kunu. 18 Nakamusigu ndeke bokwino, nigokuto ndeke bata ɔuwobi na ibunu. 19 Otigoli yikedɛ, batɔ ɔa ɔbili bakeminigu ndeke bata, luki limoti, ibunu, meminatɔ. Imi na na ɔbili, ibunu mika ndeke na ɔbili goni. 20 Ka lisyɛ li nilo, mibatɔ ndeke Ɔe imi na kuso ka Baba, ibunu kuso kami na imi kuso kunu.

21 Mutu yi nino ibaga mutuu kami, agya, iyi no epaga. Baba apa ndeke mutu yi nino epaga, imi napa ndeke goni, nimibisisa ku kaki.»

22 Yuda yi nimu kegɔ ndi Yuda Isikalioti, amuusa Yeso Ɔe: «Mombukwono-dosu, ko bulya iki yo wiwoniso mino ku kusu aka ni kegɔ ka batɔ ɔa ɔbili?» 23 Yeso asikisya ndi Ɔe: «Mumbanzu kepa, agyatu nilo niko kabikya. Baba apatu, ibusu na Baba todoku ndeke ku kaki, tiko kuso kaki. 24 Mutu yi nino kepagigu, kagyagigu nilo niko kabikya. Mutuu mi nimo makaukana kegɔ ma kami, luki limoti a nimo ka Baba nino etikoku ndi. 25 Namubikyi beyo kye na mbeyi bata luga kunu aka. 26 Luki limoti, mutu wagogo nino nobikyi bi ambe odoku ndeke kamutungbulaga ni Limbengi-Lotu nino Baba atikoku ko lino kami. Iyi amuwonisila ndeke makpɔmuka masi, amutomosya masi nimo namubikyaga ndi.

27 Namusilyi maziyo, namupɔ maziyo kami. Imi, nakamupigu mɔɔngoni beyo batɔ ɔa ɔbili ɔapaga mino. Makombomboyonitogu ikani kabanga. 28 Mukonito bi beyo namubikyi bi mino Ɔe: <Nogoni, luki limoti, nigokuto ndeke ɔuwobi na ibunu.> Kiko bi ni mepagatu, gwoni magyagya kye nakaaga ka Baba. A beyo, Baba a mutu wa ibiba kugbe kekitaga imi. 29 Namubikyi likpɔmuka li nili mbiya wanu kani kanigyonosigu, kye ngbingo yi nino igyonosa banu mino, binikyononito. 30 Nakegu bata na ibunu na munzina manda kye ngama wa ɔbili yi nimu a kuwa kodoku. Iyi kakwananigu kagya luki gutugu limoti aka, 31 luki limoti, okwononi batɔ ɔa ɔbili fibi Ɔe napagatu Baba, na imi nagyaga mɔɔngoni beyo ekpamya ndi mino. Womogoni, totukyini wanu.»

15

Yeso ni muzabibu ma lingunu

¹ «Imi ni muzabibu ma linganu, Baba no a mombukwono tiko. ² Akogo tabi kami yasi niyo kabukutagigu. Obungusyogo niyo abukutaga, kye abukuti yakpu kakitaga. ³ Ibunu, ma kuwa bingu pisi ka mutiwi nimo namupaga ndi. ⁴ Wikoni kuso kami, mudongoni beyo imi no mino kuso kunu. Mutabi mumoti kakwananigu kabukuta bumo yikaka ni keggu ka muzabibu. Mudongoni beggyo, ibunu makakwananigu kabukuta bumo makiki kuso kami. ⁵ Imi ni muzabibu, ibunu ma tabi. Nino ikaga kuso kami, imi kuso kaki, abukuta bumo yakpu. A beyo, kiki na imi, makakwananigu kagya luki gutugu limoti aka. ⁶ Mumbanzu kiki kuso kami, bambimba kunzi mudongoni abe mutabi, umila. Bavaga tabi yi niyo umilaga, babuya ko buku, agbundikana. ⁷ Makiko kuso kami na likpumuka kami iko kuso kunu, kungoni masi nimo makapa, minisanatu na imu. ⁸ Makabukuta bumo yakpu, lino ka Baba avatu ibiba, kuwa wa, miita ndeke babibya kami ba linganu. ⁹ Mudongoni beyo Baba epa mino, namupa imi beggyo. Wikoni ka sipananiso kami. ¹⁰ Makagya mutuu kami, mika ndeke ka sipananiso kami. Mudongoni beyo imi, nagyaga ndi mino mutuu ka Baba, nikaga ka sipananiso kaki.»

¹¹ Namubikyaga ndi likpumuka li nilo kye gwoni magyaga abe imi. Igyaga kunu ika kuwa yidingi kakitaga. ¹² Nakamupa mutuu ambe ponononi luga kunu mudongoni beyo namupa ndi mino imi. ¹³ Keggu na mumbanzu nino a na sipananiso sidingi kakitaga mutuu yi nino apaga obili kaki ka bawai-daki. ¹⁴ Ibunu, mika bawai kika ni makagya nilo imi, nakamukpamyaga kagya. ¹⁵ Nakamumakigu bata be bosunzu, kye musunzu kibogigu nilo mombukwana-daki agyaga. Nakamumaka ambe bawai, kye namumibisoni masi nimo nukana ndi na Baba. ¹⁶ Keggu ibunu bo merunaga ndi, luki limoti, imi no namupunaga. Namutika ambe windoni, bukutogoni bumo na bumo niyo kikigu ndeke na mulibo. Kuwa wa, Baba amupa masi nimo makungaga ndeke ko lino kami. ¹⁷ Ka mulibo, mutuu kami nima: ponononi luga kunu.»

Obili akamuya Yeso na babibya kaki

¹⁸ «Kika ni obili akamumuya, wiboni ambe apunga ndi kemuya imi kambwa kunu. ¹⁹ Makika ndi batu ba obili, obili amupatu bi kye miko bi batu kaki. Luki limoti, imi, namupunogoni ndi katukya luga ka batu ba obili. Ibunu, makegu bata batu ba obili, kinili obili akamumuya. ²⁰ Tomononi likpumuka nilo namubikya ndi be: «Musunzu keggu na ibiba kakitaga mombukwana-daki.» Kika ni bambanzu begyogyisa ndi, bamugyogyiso ndeke ibunu beggyo. Na kika ni bagyatu ndi mutiwi kami, bagya ndeke nimo kunu beggyo. ²¹ Luki limoti, bamugya ndeke nimo masi ko bulya kami, kye bakamibigu nino etikoku ndi. ²² Nakoduku ndi na nakunzinyi ndi, iba bakegu na bunye. Mbiya wanu, bakegu bata no pisi ya kanganya bunye kabu. ²³ Nino akemuya, akamuya goni Baba. ²⁴ Nakogyi ndi luga kabu makpumuka mumbanga-mbanga nimo mumbanzu gutugu bemoti aka kagyagu ndi, iba bakegu na bunye. Mbiya wanu, binatu ndi, luki limoti, ba asi katimuya aka ibusu na Baba. ²⁵ Luki limoti, igyonosa ndi beyo kye itulyani likpumuka nilo bokpika ndi ka mutuu kabu be: «Bemuya ndi payaya aka.»

²⁶ Namutikilyokuto ndeke kotukyoku ka Baba, mutuu nino ikaga ndeke kamutungbulaga. Mutuu yi ni Limbengi la linganu nilo akodoku ka Baba. Iyi no ika ndeke demu kami. ²⁷ Na ibunu mika ndeke bademu kami goni, kye ma ndi pa imoti na imi katukya ka mupanganagi.»

16

¹ «Namubikya ndi makpumuka nimo kye makotukyonitogu ka baya kunu. ² Bamukpumyagatu ndeke ka bandabu baya malumba. Na ngingo atu ndeke kodoku nino bamumwogo ndeke mino, banasima be bakapa Kunzi aperse. ³ Bagyaga

ndeke beyo kye bakamibigu Baba, gutugu imi aka. ⁴ Luki limoti, namubikyi beyo kye wa ngbingo yi nino italyana ndeke mino, matamana be, imi, namubikyatu ndi.»

Ligubo ka Limbengi-Lotu

«Nakamubikyagu ndi katukya ka mupanganagi, kye ta ndi pa imoti na ifunu. ⁵ Mbiya wanu, naniga ku ka mutu yi nino etikoku ndi. Na mumbanzu gutugu bemoti aka kegua kemuuso be: <Wakainda yani?> ⁶ Luki limoti, yeki namubikyi beyo, kumbu amutumini kuwa ka mambengi bidu. ⁷ Wina se, imi, nakamubikya lingunu. A izangia kunu be imi naga. A beyo, nakogo, nino akwanana ndeke kamutungbulaga kamudulyikugu ndeke bata. Luki limoti, nakaga, namutikilyokuto ndeke. ⁸ Ngbingo yi nino odoku ndeke mino, uwonisila ndeke bingbanganya batu ba obili yi nima ko bulya bunye, bulyo bungbingbili na bulyo mungimbo ko Kunzi. ⁹ Ko bulyo bunye, kye bakapagu kabinikya. ¹⁰ Ko bulyo bungbingbili, kye nakaaga ka Baba na makeminigu ndeke bata. ¹¹ Ko bulyo mungimbo ko Kunzi, kye bokoni ndi mungimbo ka ngama wa obili yi nima.

¹² Na bata na makpamuka mudingi kamubikya. Luki limoti, makakwananigu kabinika buti bi mbiya wanu. ¹³ Ngbingo yi nino Limbengi la lingunu odoku ndeke mino, amukpoyonisaga ndeke ka lingunu aka. A beyo, kanzinagigu ndeke ko lino kaki bikpe. Luki limoti, abikyaga ndeke masi nimo ukanaga na amubikyaga makpamuka nimo igyonosa ndeke. ¹⁴ Owonisaga ndeke ibiba kami kye makpamuka masi nimo amubikyaga ndeke, opupaga ndeke ka nimo a kuso kami. ¹⁵ Makpamuka masi nimo ka Baba a makami goni. Kinili namubikyi ambe makpamuka masi nimo Limbengi amubikyaga ndeke, opupaga ndeke ka nimo a kuso kami.»

Kumbu kunu akoyikono magyagya

¹⁶ «Osikoni yikedu, makeminigu bata, kumbuso wo ngbinga mukedu meminatatu bata.» ¹⁷ Babibya kaki bagogo bapunga kuwa ndi kaimuuso luga kabu be: «Likpamuka tino lo akatibikya lo? Akatibikya be: <Osikoni yikedu, makeminigu bata, na kumbuso wo ngbinga mukedu meminatatu bata>. Na be: <Nakainda ka Baba.>» ¹⁸ Bisilaga ndi kaimuuso be: «Niyo akabikya be: <Ngbinga mukedu> isi yi ni iki? Takegu kaiba ikani akanzina ko bulyo luki tino.»

¹⁹ Yeso iba ndi be ba ndi kapa kamuuso likpamuka. Ubikya kuwa ndi be: «Makaimuuso ko bulya likpamuka nilo namubikyi bi be: <Osikoni yikedu, makeminigu bata, na kumbuso wo ngbinga mukedu meminatatu bata?> ²⁰ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, ifunu, magamanatu ndeke, mogulya ko kumbu. Luki limoti, batu ba obili bogwa ndeke ibu magyagya. Ifunu, mika ndeke ko kumbu luki limoti, kumbu kunu oyikana ndeke magyagya. ²¹ Ngbingo nino muko o mino kabukata, ikaga ko kumbu kye a ngbingo kaki wa yigyogyiso. Luki limoti, kabukata, katamanigu bata yigyogyiso yi niyo. Ikaga kuwa na magyagya kye obukutini. ²² Ifunu goni, ma ko kumbu mbiya wanu. Luki limoti, namuminatu ndeke bata ni mambengi amutumini na magyagya bidu. Mumbanzu gutugu bemoti aka kamakuyigu ndeke magyagya mi nimo.

²³ Ka lisyeli nilo, makemuusigu ndeke bata likpamuka gutugu limoti aka. A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, Baba amupatu masi nimo makungaga ndeke ko lino kami. ²⁴ Kadwe na lisyeli nili, makonokungigu luki ko lino kami. Kungoni, minisanatu nolu iba igyagya kunu iki kuwa yidingi.»

Yeso aditogoni ndi obili wasi

²⁵ Yeso obikyoku bata be: «Namubikyaga ndi makpamuka mi nimo masi pisi ka mozuni. Ngbingo odokuto ndeke nino nakamunzinyigu bata mino beyo, luki limoti, namunzinyila ndeke bingbanganya ko bulya ka Baba. ²⁶ Ka lisyeli nilo, makungaga

ndeke Baba makpamuka masi ko lino kami. Nakegu kamubikya ambe imi no namukungulyaga ndeke. ²⁷ A beyo, iyi Baba bikpe amapagatu, kye ibunu, mepagatu, mabinikyana be notukyoku ndi ko Kunzi. ²⁸ Notukyoku ndi ka Baba, nodoku ka obili. Mbiya wanu, nakasa obili, niga ka Baba.» ²⁹ Babibya kaki babikya kuwa ndi be: «Iyaaa, mbiya wanu, wa kuwa kanzina bingbanganya. Wakegu bata katwa mozuni. ³⁰ Mbiya wanu, takaiba ambe wibaga makpamuka masi, kegu bata na izangiya be mumbanzu umuusito bata likpamuka. Kinili, takabinikyana be wotukyoku ndi ko Kunzi.»

³¹ Yeso umuusa ndi be: «Mobinikyonini se kuwa mbiya wanu? ³² Eee, ngbingo a se kodoku, itulyonini, ninu momisikana ndeke mino bingbwi, mumbanzu yikaka-yikaka imagalya ka nakpangbala kaki. Ngbingo ninu mesa ndeke mino mukaka binvabu. Luki limoti, nakegu mukaka kye Baba a pa imoti na imi. ³³ Namubikya ndi masi ninu kye winisononi na maziyo kuso kami. Migyogyisatu ndeke ka obili. Luki limoti, makobongonitogu. Imi, noditoni ndi masi ka obili binvi.»

17

Yeso akaulumbilya babibya kaki

¹ Niyo Yeso ama kanzina beyo, ikwe ndi kugu wa lisyu, abikya be: «Babooo, ngbingo itulyonini. Mubibiso mikaku, kye iyi ubibisi goni. ² Waponi ndi bungama kugu ka bambanzu basi, kye upi batu basi nibo wapá obili wa benze na benze. ³ Obili wa benze na benze yi ni kaumibo iwe, Kunzi bemoti, ninu walinganu na imi Yeso-Kilisito ninu wetikoku ndi. ⁴ Imi, nubibisoni kunu ka obili. Nomoni ligubo nilo wetikoku ndi kagya. ⁵ Babooo, mbiya wanu, imigisyoku ibiba buwobi na iwe, ibiba mudongoni abe niyo nikaga ndi noyu ku kaku kambwa wagi obili.

⁶ Numibisikosoni ka batu nibo upanaga ndi ka obili, wepa. Ba ndi batu kaku, wepoku, bobuulyogo likpamuka kaku. ⁷ Mbiya yi ninu, bakaiba be masi ninu wepa ndi, apunya ku kaku. ⁸ Kye nukitisyaga ndi likpamuka nilo aka lo webikyaga ndi, babinikyana. Biba ndi ka lingunu be nopunyoku ku kaku na kabinikyana be iwe no wetikoku ndi.

⁹ Imi, nakaukungilya. Nakegu kaukungilya batu ba obili, luki limoti, nibo wepa ndi kye ba kuwa batu kaku. ¹⁰ Masi ninu na nomu a ma kaku na ninu kaku a ma kami, ibiba kami akainisoniso ko pisi kabu. ¹¹ Nakegu bata ka obili, luki limoti ibu ba mbeyi ku kwa ku, wina se, imi nakaaga ku kaku. Baba Wotuuoo, hubuulyogo ko ngu yo lino kaku. Lino nilo wepa ndi, kye biki luki limoti mudongoni beyo ibusu to mino na iwe. ¹² Ngbingo yi ninu nikaga ndi mino pa imoti na ibu, nubuulyaga ndi ko ngu yo lino kaku nilo wepa ndi. Nubuulyaga ndi binza na gutugu bemoti luga kabu kobungagagu ndi, kiki ninu aka no obungaga ndi kye Mobiso Motu itulyani. ¹³ Mbiya wanu, nakaaga ku kaku. Nakabikya likpamuka li nili ni na mbeyi bata ka obili aka iba igyagya kami iki bide kuso kabu. ¹⁴ Imi, nubikya ndi likpamuka kaku, na batu ba obili bumuya ndi bikanganga kye ibu mudongoni abe imi goni takegu batu ba obili. ¹⁵ Nakegu kalumba ambe hutumba ka obili, luki limoti, hubuulyogo ka mumuyoniso. ¹⁶ Ibu mudongoni abe imi goni takegu batu ba obili. ¹⁷ Hububisa bitu pisi ka lingunu, kye munzina kaku ni lingunu. ¹⁸ Nakautika ka obili mudongoni beyo wetikoku ndi goni mino imi. ¹⁹ Nakaupa obili kami abe aperse ko bulya kabu, kye bipi goni ibu na lingunu ku kaku.

²⁰ Nakegu kahulumbilya babibya bi nibana aka ba, luki limoti, nakaulumbilya goni batu basi nibo bukana ndeke mutuu kabu, bebinikyana. ²¹ Nakalumba kye ibu basi biki luki limoti, mudongoni beyo iwe Baba wo mino kuso kami na imi kuso kaku. Ibu goni biki luki limoti kye batu ba obili babinikyana be iwe no wetikoku ndi. ²² Imi, nuponi ndi ibiba niyo wepa ndi kye biki luki limoti mudongoni beyo to mino na iwe.

²³ Ɔbili kami a kuso kabu na nino kaku kuso kami, iba biki ka imoti na lingunu. A beyo, batu ba obili biba be iwe no wetikoku, hupaga madongoni beyo wepaga mino.

²⁴ Baboo, ka batu bi nibo wepa ndi, nakapa ambe ku niko mino, biki ibu ku go ku, kye bini ibiba niyo kami. Ibiba yi niyo wepa ndi kye wapatu ndi kambwa kagya obili. ²⁵ Baboo, wa mutu wongbingbili. Batu ba obili bakumibigu, luki limoti, imi numibatut pa imoti na babibya bi nibo babinikyana be iwe no wetikoku ndi. ²⁶ Imi, numibisiksoni ko misa ka bu na nidukulagatu kaumibisikoso, kye sipananiso niso wa nosu kugu kami iki goni ka mambengi kabu, na imi niki goni ka mambengi kabu.»

18

Basuda bagwini Yeso

(Matayo 26:47-56; Maliko 14:43-53; Luka 22:47-53)

¹ Niyo ama kanzina beyo, Yeso opupa ndi na babibya kaki, aga kusyaku wo libo nilo ina be Kidoloni. Bogulya ndi ko tiko yimoti niyo a ndi ku beyo. ² Yuda, nino agaba ndi, ibagatu ndi pa niyo kye Yeso bamumukanagatu ndi na babibya kaki ku bigala-gala. ³ Iyi Yuda inda kuwa ndi ko tiko ku. A ndi pa imoti na ambaza ka basuda na bazamu ba Ndabu ko Kunzi nibo bokumu-kumu na Bafalisayo bapa ndi. Batu bi nibo ba ndi na mamomo, batala na makpumu ka ma bangu. ⁴ Yeso a ndi kaiba masi nimo a ndi kasilyo. Ukpufofu ndi, umuusa be: «Makakisa wani?» ⁵ Basikisya ndi be: «Yeso nino mutu wa Nazaleti.» Ubikya be: «Imi nimu.»

Yuda nino a ndi ni agobini, a ndi goni wakamaga pa imoti na ibu wa. ⁶ Niyo Yeso ubikya kuwa be: «Imi nimu», biga na libo kumbuso, bogwaga wasi bingomu-ngomu. ⁷ Igilya bata ndi kaumuusa be: «Makakisa wani?» Ibu aka be: «Yeso, mutu wa Nazaleti.» ⁸ Yeso usikisya ndi be: «Namubikyi ambe imi nimu. Kika neki ni imi no makekisa, husoni batu bi niba baga.»

⁹ Anzina ndi beyo, kotulyoso munzina nimo abikya ndi be: «Baboo, mutu gutugu bemoti aka kobungagagu ndi luga ka batu nibo wepa ndi.»

¹⁰ Simoni Petele a ndi na dukpa, anyuulya, ayipo mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko kwa kambanzikaniko bikya. Lino ka mugya-ligubo no ndi ni Malikusi. ¹¹ Luki limoti, Yeso abikya kuwa ndi Petele be: «Wigiso dukpa ka sikpakasu si. Baba no ebungusyilyaga ndi kopo wa yigyogyiso yi nimu. Ambe, wakapa be nakamwonitogu?»

Basuda banaga na Yeso ko kumu-kumu beyo ka Ana

¹² Ambaza ka basuda na ngama kabu, se kuwa bazamu ka bamboku-mboku ka Bayuda bagwi kuwa ndi Yeso, bakanda. ¹³ Baga mbeyi ndi na iyi ka Ana. Iyi Ana, a ndi abaki muka Kayafa nino a ndi kumu-kumu ka syangasu si niso. ¹⁴ Kayafa no wapa ndi bamboku ka bayuda mutuu be: «A gutugu binza mutu bemoti kokwo ko bulya ka batu basi.»

Petele amongonyini Yeso

(Matayo 26:69-70; Maliko 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Simoni Petele na mubibya wagogo ba ndi kabyibya Yeso kumbuso. Mubibya yi nino bibananagatu ndi no kumu-kumu, kinili bogulya ndi pa imoti na Yeso ka pa yangba ya ndabu ko kumu-kumu. ¹⁶ Luki limoti, Petele asikana ndi iyi kunzi, buwobi na mupumi. Mubibya yi nino bibananaga ndi no kumu-kumu no opupoku ndi, banzina na muko yi nino a ndi zamu wa mupumi, kumbuso yi, agulyiso Petele. ¹⁷ Muko yi nino amuusa ndi Petele be: «Wakegu mbeyi goni iwe bemoti ka babibya ka aluku yi nimu?» Petele asikisya ndi be: «Kali, nakegu imi mubibya kaki.»

¹⁸ Budi a ndi bapu kugbe. Bagya-ligubo na bazamu ba ndi ni bogbundini buku, bamanana ka kpolo yi kauta. Petele a ndi goni iyi wakamaga wa, anata.

*Kumu-kumu akasombisa Yeso**(Matayo 26:59-66; Maliko 14:55-64; Luka 22:66-71)*

¹⁹ Kumu-kumu arunga ndi kamuusogo Yeso ko bulya babibya kaki na ko bulya mutiwi kaki. ²⁰ Yeso asikisya ndi be: «Imi, nanzinilyaga ndi bambanzu basi bingbanganya. Masye masi natiwaga ndi ka bandabu baya malumba, ka Ndaabu ko Kunzi na ka bapa bayasi nibayo Bayuda basi bamumukanaga ndi mino. Nakabikyagu ndi likpamuka gutugu limoti aka ko dikidi. ²¹ Wakemuusogo ko bulya iki? Umuuso batu nibo bemukanaga ndi. Ibu, bibatu binza nilo nabikyaga ndi.»

²² Niyo Yeso abikya beyo, zamu bemoti nino a ndi wa abita Yeso, abikya be: «Ambe, kumu-kumu no wakasikisya beyo?» ²³ Yeso asikisya ndi be: «Kika ni nobikiyi binye, wonisila bunye bi. Luki limoti, kika ni nobikiyi binza, ko bulya iki yo weipi mino?»

²⁴ Kuwa wa, Ana atika ndi Yeso ku ko kumu-kumu beyo ka Kayafa. Iyi Yeso a mbeyi ndi makanda aka.

*Petele amongonyini bata Yeso**(Matayo 26:71-75; Maliko 14:69-72; Luka 22:58-62)*

²⁵ Ko ngbingo yi nino, Simoni Petele a ndi wakamaga aka wa, anuta buku. Bamuusa ndi be: «Wakikogigu mbeyi goni mubibya kaki?» Luki limoti, Petele anganya ndi, abikya be: «Kali! Nakegu imi mubibya kaki.» ²⁶ Bemoti ka bagya-ligubo ko kumu-kumu, nino a ndi mamaki aluku nino Petele ako ndi kutiliko, abikya be: «Ambe, imi, nakamuminigu mbeyi bi na iyi ko tiko?» ²⁷ Petele igilya bata ndi kaanganya. Wa aka wa, koku alika ndi.

*Yeso akasamba kambwa ka Pilatu**(Matayo 27:1-2, 11-14; Maliko 15:1-5; Luka 23:1-5)*

²⁸ Kuwa wa, basuda batukya ndi na Yeso ka Kayafa ko mbolugo, baga ndi na iyi ka basa ka ngama mudingi. Luki limoti, bangama ka bayuda bakogulyagu ndi ibu ku beyo. Ba ndi kapa kaiko bakibubiso aka kye biki bakitulya kalya Pasika. ²⁹ Kinili, ngama mudingi beyo ka Pilatu opupoku ndi kautakanya, umuusa be: «Magwi aluku yi nimuna ko bulya iki?» ³⁰ Basikisya ndi be: «Kiki bi mutu wanye, iba takodukugu na iyi ku kaku.» ³¹ Pilatu abikya kuwa ndi be: «Muvoni ibunu bamombukwana-dabu bi, masombiso kabyenene na mutuu kunu.» Basikisya ndi be: «Takegu ibusu na luusa kamwo mumbanzu.»

³² Igyonosa ndi beyo kye likpamuka nilo Yeso abikya ndi itulyani, kowonisilo inguo ya kukwaku nikwo okwa ndeke. ³³ Kuwa wa, Pilatu ogulya bata ndi ka basa, amaka Yeso, amuusa be: «Iwe ni ngama ka Bayuda?» ³⁴ Yeso aka ndi na iyi be: «Upupi asi iwe aka bikpe, ikani batu bagogo bo butumbulyogi?» ³⁵ Pilatu asikisya be: «Na se imi muyuda? Si bava-kukaku na bokumu-kumu bo boduku na iwe. Wogyi bi iki?»

³⁶ Yeso asikisya ndi be: «Bungama kami kegu ba obili yi nimu. Kika ndi ba obili yi nimu, iba batu kami bebumonilyito bi be bakegobonitogu ka Bayuda. Luki limoti, bungama kami kegu ba wanu.» ³⁷ Pilatu amuusa kuwa ndi be: «Wa neki ngama?» Yeso asikisya be: «Iwe no wakabikya be na ngama. Imi, nibukuta ndi na nodoku ndi ka obili, kye nabikyagi bingbanganya makpamuka ma linganu. Mutu wasi nino akisaga makpamuka ma linganu, emukanagatu.» ³⁸ Pilatu amuusa ndi be: «Linganu mbeyi ni iki?»

*Pilatu okuni be bamwi Yeso**(Matayo 27:15-31; Maliko 15:6-20; Luka 23:13-25)*

Niyo Pilatu abikya beyo, opupa bata ndi ku Bayuda ba ndi mino, ubikya be: «Nakinigu imi ibo gutugu imoti aka niyo okwononi mino be bamwi aluku yi nimu. ³⁹ Luki limoti, kaina beyo magyaga mino ka bundeli, namukulyagatu mutu bemoti wa ligbito ka Pasika. Ma neki kapa be namukulyi ngama ka Bayuda?» ⁴⁰ Kuwa wa,

hapanga ndi kagbungbukana be: «Kali, kegũ alũku yi nimũ! Takapa Balaba aka.» Wina se, Balaba yi nino a ndi munzikabu.

19

¹ Kũwa wa, Pilatu akpamyã ndi be bage na Yeso, batiniku pimbo. ² Basũda boipa ndi muligi mo mowo biwilili abe ikpakpasũ, bamokisya ndi. Bamokisya goni ndi kanzũ wangbũ. ³ Bindaga ndi buwobi na iyi, banatiba bikyekyekye banabikya be: «Tumuusito, ngama ka Bayuda!» Banabitaga.

⁴ Pilatu opupoku ndi bata, ubikya Bayuda be: «Hukononi, nakamunyulyoku kye wiboni ambẽ, nakaminigũ imi na ibo gũtũgũ imoti aka niyũ namakyi mino ka mungimbo.» ⁵ Yeso opupoku kũwa ndi, na ikpakpasũ so mowo ka mũ, bamokisyini kanzũ wangbũ. Pilatu aka na ibu be: «Mũtu kunu nimũ.» ⁶ Niyũ bokumu-kumu na bazamũ bamina, bagbungukana ndi be: «Mũbangilaga ka mũsalaba! Mũbangilaga ka mũsalaba!» Pilatu ubikya ndi be: «Muvoni ibunu bamombukwanadonu, mabongilogoku. A beyo, nakaminigũ imi na ibo niyũ namakyi mino ka mungimbo.» ⁷ Bayuda basikisya ndi be: «Ibusu ta na mũtũũ, kabyenene na mũtũũ mi nimũ, okwononi be alũku yi nimũ okwi, kye akaibiba be a Miko Kunzi.»

⁸ Niyũ Pilatu ukana beyo, abanga ndi bata kũgbe. ⁹ Iga ndi ka ndabu, amuusa Yeso be: «Wa mbeyi mũki?» Luki limoti, ni Yeso kasikisyigũ. ¹⁰ Pilatu amuusa kũwa ndi be: «Ambẽ, wedokilyi imi? Wakegũ mbeyi kaiba ambẽ imi no nakwanana kũkũlaga ikani kũbangilaga ka mũsalaba?» ¹¹ Yeso asikisya be: «Bũngama kaku kegũ kũgũ kami, kiki asi niĩbo aka bo Kunzi upoku ndi kotukyoku kũgũ wa lisyẽ. Kinili, mũtũũ yi nino egobi bi ka maĩokũ kakũ, obinikini bũnye bũdingi kakitaga niĩbo kakũ.»

¹² Katũkya ko ngbingo yi nino, Pilatu apanga ndi kakisa pisi kasiso Yeso. Luki limoti, Bayuda hapanga bata ndi kagbungbukana be: «Wakasisa alũku yi nimũ iba wakegũ wai-daki Kaizali. Mũtũ wasi nino akaidondiso be a ngama, a mumuyoniso ka Kaizali.» ¹³ Niyũ Pilatu ukana beyo, apupisisa ndi Yeso. Ika ndi ko kiti nino ukogũ ndi mino bangbanga, ka pa niyũ bodũkya ndi na matamũ. Pa niyũ balikyaga na Libelenia be «Gabata.» ¹⁴ Lisyẽ li nilo a ndi lisyẽ la kibungusyogo ka yinga wa Pasika, banda sa-sita. Pilatu ubikya kũwa ndi Bayuda be: «Ngama kunu nimũ!» ¹⁵ Luki limoti, bagbungukana ndi be: «Mũmwũ! Mũmwũ! Mũbangilaga ka mũsalaba!» Pilatu umuusa ndi be: «Makapa be nabangilagi ngama kunu ka mũsalaba?» Bokumu-kumu basikisya ndi be: «Takegũ ibusu na ngama wagogũ, asi Kaizali aka.» ¹⁶ Pilatu upa kũwa ndi Yeso be kye babangilagi ka mũsalaba.

Basũda bakabangilaga Yeso ka mũsalaba

(Matayo 27:32-44; Maliko 15:21-32; Luka 23:26-43)

Basũda bava kũwa ndi Yeso. ¹⁷ Iyi Yeso mombukwana-daki yi no abinika ndi mũsalaba kaki, opupa ndi kunzi wa gũdũ. Inda kũwa ndi miso ya pa niyũ balikyaga be «Pa ya ikpũkũkũ» isi yi na Libelenia be «Gologota.» ¹⁸ Kũ beyo, babangilaga ndi Yeso ka mũsalaba na batũ bagogũ baba, no kũ, no kũ. ¹⁹ Pilatu okpika ndi ko mikya-libau, babanga ka mũsalaba. A ndi yikpiko be: «Yeso mũtũ wa Nazaleti, Ngama ka Bayuda.» ²⁰ Bayuda bũdingi batangũlaga ndi mobiso mi nimũ, kye pa niyũ babangilaga ndi mino Yeso a ndi buwobi na gũdũ. A ndi yikpiko ka Libelenia, Lilatini na Ligiliki. ²¹ Kũwa wa, bokumu-kumu ka Bayuda babikya ndi Pilatu be: «Wokokpikoni be: <Ngama ka Bayuda,> luki limoti kpiko be: <Alũku yi nimũ abikya ndi be: Imi ni Ngama ka Bayuda!>» ²² Luki limoti, Pilatu usikisya ndi be: «Niyũ nokpiki, ikpikini.»

²³ Niyũ basũda bama kabangilaga Yeso, bava ndi botu kaki, bagbananaga ka hapanga bayikwanganya. Sũda bemoti-bemoti ava ndi panga yi yimoti. Bava ndi goni kanzũ kaki nino itila ndi ni kegũ na hapanga, katũkya kũgũ adwe kusili, a ndi

kutuko kumuti aka. ²⁴ Basuda babikyana ndi luga kabu be: «Takayibogonitogu kanzu yi nimu, totwini mino libese, iba tini be wani no asumbo.» Likpamuka li nili igyonosa ndi kye itulyani Mobiso Motu nimu akabikya be:

«Bagbananaga ndi botu kami,
batwa libese ko bulya kanzu kami.»

Basuda bagya ndi beyo.

²⁵ Amaki Yeso, mamaki-amaki ninu muko yi, Malia ninu a ndi muko Kiliopasi se kuwa Malia mutu wa Magadala ba ndi bakamaga buwobi na musalaba ka Yeso.

²⁶ Niyo Yeso amina ndi amaki pa imoti na mubibya yi ninu apaga ndi kuge, abikya ndi be: «Mama, mikaku nimu.» ²⁷ Kumbuso yi, abikya ndi mubibya no be: «Amaku kuwa nimu.» Katukya ka lisyé li nilo, mubibya no aga ndi na Malia ku kaki.

Kukwaku ka Yeso

(Matayo 27:45-56; Maliko 15:33-41; Luka 23:44-49)

²⁸ Kumbuso yi, Yeso a ndi kaiba be masi itulyonini. Kotulyasa nilo ikpikaga ndi ka Mobiso Motu, abikya be: «Nakaimukana musasa mo libo.» ²⁹ Wa beyo, a ndi na mbike yimoti yitumo na vinya wozyo bidfe. Kuwa wa, basuda bava ndi luki limoti la fubu-fubu, boluba ndi ka vinya yi ninu, bakpikila ndi ka mu ma mikya mungbingili ma sibukuso niso balikyaga be isopo, bokpudisa ndi ka munoku ka Yeso. ³⁰ Niyo Yeso amya vinya wozyo yi ninu, abikya ndi be: «Masi itulyonini.» Abamya kuwa ndi mu, osisa limbengi.

Suda bemoti atumini Yeso na syogbu ka mbanzi

³¹ Lisyé li nilo a ndi lisyé la kibungusyogo ka Lisyé la kimumbiso. Kinili, Bayuda bakegu ndi kapa be bamanda ka batu bi nibo bubangilaga ndi iki ka musalaba aka kye Lisyé la kimumbiso li nilo, a ndi lidingi. Bakunga kuwa ndi Pilatu be bubunogi magu kye butotisogi. ³² Basuda bodoku kuwa ndi kobunaga magu ka batu nibo bubangilaga ndi na ba Yeso ka musalaba. Bapunga ndi na mutu wa mambwa se kuwa ninu wago. ³³ Niyo bosilo ka Yeso, bina ndi be okwini, kinili, bakabunagu ndi bata magu. ³⁴ Luki limoti, suda bemoti atuma ndi na syogbu ka mbanzi, ko ngbinga bemoti aka, libo na bangu opupa ndi. ³⁵ Mutu yi ninu ina ndi likpamuka li nili no akatumbulaga yi. Mutumbulagi kaki a ma lingunu. Iyi akaiba be akabikya lingunu ko bulya kye ibunu binikyononito goni. ³⁶ Masi nimu igyonosa ndi kye itulyani nilo Mobiso Motu abikyaga be: «Gatugu mukuwo kaki mumuti aka kobunikigu ndeke.» ³⁷ Mobiso magogo Motu akabikya be: «Bandaga ndeke mutu yi ninu batuma ndi na syogbu.»

Banaga kalumba Yeso

(Matayo 27:57-61; Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Kumbuso yi, Yezefu mutu wa Alimatia, inda ndi kakunga Pilatu manda ka Yeso. Pilatu abailya ndi. Yezefu ikaga ndi mubibya ka Yeso ko dikidi kye a ndi kaubanga bangama ka Bayuda, ovoku kuwa ndi manda ka Yeso. ³⁹ Nikodimo ninu inda ndi ka Yeso lisyé limoti no biti, odoku ndi na malazi nimu balikyaga ndi be manemane mumatanaga no luki abe adudu. Malazi mi nimu a ndi banda kilo batekebe basaa. ⁴⁰ Kuwa wa, ifu basi baba bava ndi manda ka Yeso, bakandaga ndi na babandi bi nibayo bogbodyaga ndi na malazi mi nimu, mudongoni beyo Bayuda bagyaga ndi mino kambwa kalumbo mumbanzu. ⁴¹ Tiko yimoti a ndi ka pa niyo babangilaga ndi mino Yeso ka musalaba. Kuswo wo tiko yi niyo, a ndi na mbaku yimoti yambiya niyo a ndi ni bakanalumbigu mino mumbanzu. ⁴² Kaina be lisyé li nilo a ndi lisyé la kibungusyogo ka Lisyé la kimumbiso ka Bayuda, balumba ndi Yeso wa kye mbaku yi niyo a ndi buwobi.

20

Yeso opupini ka mbuku

(Matayo 28:1-8; Maliko 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Ka lisyε la Mungu ko mbolugo, Malia ninɔ mutɔ wa gudɔ wa Magadala inda ndi ka mbuku. Niyo osila ku, ina be litalu lidingi nilo badula ndi nolu mbuku, ba ndi ni botumbini. ² Aga ndi mbangu ka Simoni Petele na ka mabibya wago ninɔ Yeso apaga ndi, abikya be: «Banyuni Mombukwono-dosu ka mbuku, takibigu ambe babisiku yani.» ³ Petele na mabibya ninɔ wago no baga ndi ka mbuku. ⁴ Ibu basi baba baga ndi mbangu. Luki limoti, mabibya ninɔ wago no a ndi kapikita mbangu yapu kakitaga Petele, adwe ndi iyi kambwa. ⁵ Odidika ndi, abimya, ina botu bayidukusila ka kpolo, luki limoti, ni kingyigu. ⁶ Kuwa wa, Simoni Petele, ninɔ a ndi kabibyoku, osiloku. Ogulya ndi ka mbuku, ina babandi bayidukusilo wa, ⁷ ina goni ndi panga ya kutuko nikwo batikya ndi noku Yeso ma. Panga ya kutuko yi niyo a ndi yidukufogo, yibisa di ka pa yagogo ni kegɔ pa imoti na babandi. ⁸ Kuwa wa, mabibya wagogo ninɔ adikya ndi kosila ka mbuku, ogulya goni. Ina ndi, abinikyana. ⁹ A beyo, kadwe ko ngbingo yi ninɔ, babibya ba ndi ni bakonotombisyigu isi ya likpamuka nilo bokpika ndi ko Mobiso be Yeso opupatu ndeke ka mbuku. ¹⁰ Kumbuso yi, babibya baba bi nibo biganana ndi.

Yeso apuponilyini Malia Magadala

(Matayo 28:9-10; Maliko 16:9-11)

¹¹ Malia a ndi wakamaga kunzi, ka kpolo wa mbuku, anagama. Ngbingo yi ninɔ a mbeyi ndi mina kagama aka no, odidika ndi kabimya mbuku, ¹² amina kuwa ndi bamalaika baba bimokisyogini botu bayotutu, bikogini ka pa niyo bongosa ndi mina manda ka Yeso. Bemoti a ndi miso ya ma, wago miso ya magu. ¹³ Bamuusa ndi be: «Ye ma, wakagama iki?» Usikisya ndi be: «Banyuni Mombukwana-dami ka mbuku, nakibigu ambe babisiku yani.» ¹⁴ Kumbuso kabikya beyo, oyikana ndi, amina Yeso wakamaga, luki limoti, ni kamibigu. ¹⁵ Yeso amuusa ndi be: «Ye ma, wakagama iki? Wakakisa wani?» Malia a ndi kasima be zamɔ wo botiko no. Abikya kuwa ndi be: «Ye ba, kika ni iwe no wanyu bi, iwanya ku wabisi bi mino, naviku.» ¹⁶ Yeso amaka ndi be: «Malia!» Malia oyikana ndi, abikya na Libelenia be: «Labuni!» isi yi be «Muwonisilo.»

¹⁷ Yeso abikya ndi be: «Wakevilonitogu, kye nakanodokigu mbeyi ka Baba. Luki limoti, winda kaubikya bomika-mama ambe nakadaka ka Baba ninɔ a goni Obonu, ko Kunzi kami ninɔ a goni Kunzi kunu.»

¹⁸ Malia yi ninɔ wa Magadala no inda kuwa ndi kaubikya babibya be aminito Mombukwono-dosu, utambulyaga beyo abikya ndi mino.

Yeso upuponilyini babibya kaki

(Matayo 28:16-20; Maliko 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Bugogo ba lisyε la Mungu li nilo aka lo, babibya ba ndi bumumukana. Badulaga ndi pumi ya ndabu niyo ba ndi mino bikpwokpwokpwo, kye ba ndi kaubanga Bayuda. Yeso odoku ndi, amaga luga kabu bigba, iyi aka na ibu be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!» ²⁰ Kumbusa kabikya beyo, wanya maboku na mbanzi. Babibya bogwa kuwa ndi magyagya kamina Mombukwono-dosu. ²¹ Yeso igilya bata ndi kaubikya be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu! Mafongoni beyo Baba etika ndi mino, nakamutika imi begayo.» ²² Niyo abikya ndi beyo, uusya ndi na aha, abikya be: «Limbengi-Lotu iki kusɔ kunu. ²³ Batu basi nibo mapilyaga ndeke bunye, binisanaga ndeke na mapilya. Basi nibo makupilyigu ndeke, bakinisonigu ndeke na mapilya.»

Tɔta obinikonini kuwa be Yeso opupini ka mbuku

²⁴ Luki limoti, ngbingo yi ninɔ Yeso upuponilya ndi mino, Tuma ninɔ bamakaga ndi gonɔ bɛ «Mubigi», bemoti ka babibya tekebe na baba, keɣu ndi iyi wa. ²⁵ Babibya bagogo babikya kuwa ndi bɛ: «Taminito se ibusu Mombukwono-dosu.» Luki limoti, Tuma usikisya ndi bɛ: «Nakini bepukulu bayo sumani ka maboku kaki, nakatuni kpengbe ka bepukulu bi nibo, nakovili mbanzi kaki, nakabinikyanigu po.»

²⁶ Kumbusa wa pɔso bemoti, babibya bamumukana bata ndi ka ndabu yi niyo. Tuma a kuwa ndi pa imoti na ibu. Gutugu beyo pumi a ndi mino yidulaga aka yo, Yeso odoku ndi, iyi aka luga kabu bigba, ubikya ndi bɛ: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!»

²⁷ Kuwa wa, abikya ndi Tuma bɛ: «Mutuna kpengbe kaku wanu, wina maboku kami. Makya kubokuko wanu, wevila mbanzi. Wakikonitogu bata na botumo, luki limoti, binikyana kuwa.» ²⁸ Tuma asikisya ndi bɛ: «Mombukwana-dami, Kunzi kami!»

²⁹ Yeso aka ndi na iyi bɛ: «Wobinikyonini se kuwa kye weminini? Igyagya ka batu nibo babinikyanaga ni bakinigu!»

Yuani akatumbulaga isi ya kitabu yi niyi

³⁰ Yeso agyatu ndi bata makpumuka mumbanga-mbanga mago makpu ko misa ka babibya kaki. Makpumuka mi nimo kikipikagagu ndi ka kitabu yi niyi. ³¹ Luki limoti, bokpika ndi nimana kye mabinikyani bɛ Yeso ni Masiya, Miko-Kunzi. Makabinikyana beyo, minisana na obili pisi ko lino kaki.

21

Yeso upuponilyini babibya madiya na ika

¹ Kumbuso yi, Yeso upuponilya bata ndi babibya kaki ka kpolo wa ibombu ya Tibelia. Upuponilya ndi bɛnɛ: ² Lisyɛ limoti, Simoni Petele, Tuma ninɔ bamakaga ndi gonɔ bɛ Mubigi, Natanaeli ninɔ a ndi mutɔ wa Kana ka iwili ya Galilaya, bomika Zebedayo baba na babibya kaki bagogo baba, ba ndi pa imoti. ³ Simoni Petele aka ndi na ibu bɛ: «Nakaaga ka bosu.» Ibu basikisya ndi bɛ: «Gutugu ibusu aka, taga na ibunu.» Baga kuwa ndi, badaka ka ingbolo. Luki limoti, biti yi niyo, bakanyogu ndi musi gutugu bemoti aka. ⁴ Niyo lisyɛ a ndi kosyoku, Yeso a ndi wakamaga kubi, luki limoti babibya bakɛɣu ndi kamibo. ⁵ Yeso umuusa kuwa ndi bɛ: «Bomikami, mugwito bosu?» Ibu aka ndi bɛ: «Haaa.» ⁶ Yeso ubikya ndi bɛ: «Luboni moyo ka kambanzikaniko kwa ingbolo, mugwito bosu ku beyo.» Boluba kuwa ndi, moyo ugyagya kanyo kye bosu ba ndi ni boyumonini mino biyu. ⁷ Mubibya ninɔ Yeso apaga ndi abikya Petele bɛ: «Mombukwono-dosu aka mu!» Niyo Simoni Petele ukana beyo, imokisya ndi kutuko kye a ndi ndumbu, iyi aka ndi ko libo bikudumu. ⁸ Babibya bagogo ba ndi kodoku aka biwesee na ingbolo ni bananyo moyo nimo a ndi ni oyumonini na bosu mo. A beyo, bakɛɣu ndi bata byi na kubi, a kuwa ndi abe metele miya imoti aka. ⁹ Niyo bifuma, batakanya ndi musi kugu wa makamu, na mukati. ¹⁰ Yeso ubikya ndi bɛ: «Doniku mino na bosu nibo mapunya kanyo.»

¹¹ Simoni Petele adaka kuwa ndi ka ingbolo, apunga koluta moyo nimo a ndi muyumana na bosu bakpukpu miya imoti batekebe kubukumuti na basaa. Gutugu beyo ba ndi mino budingi yo, moyo katinikagagu ndi. ¹² Yeso ubikya kuwa ndi bɛ: «Doniku kalyalya.» Gutugu mubibya bemoti aka kikipandagu ndi kamuusa bɛ: «Iwe ni wani?» Ba ndi kaiba binza bɛ Mombukwono-dosu no. ¹³ Yeso ukpuɔoku ndi, ava mukati, upaga pa imoti na bosu.

¹⁴ A kuwa ndi nganga ya yisaa Yeso kaupuponilyo babibya kaki, katukya wa opupoku ndi mino ka mbuku.

Yeso akapa Petele ligubo

¹⁵ Niyo bama kalyalya, Yeso amuusa ndi Simoni Petele bɛ: «Simoni, miika Yuani, wepagatu kaukitaga batu bi nifa?» Petele asikisya ndi bɛ: «Iyo, Mombukwono-dosu,

wibatɔ bɪnza bɛ nɛpagatɔ.» Yeso aka ndi na iyi bɛ: «Hubuulyogo bomikya bakondɔlo kami!» ¹⁶ Igyilya bata ndi kamuusa bɛ: «Simoni, mika Yuani, wɛpagatɔ?» Petelɛ asikisya ndi bɛ: «Iyo, Mombukwono-dosu, wibatɔ bɪnza bɛ nɛpagatɔ.» Yeso aka ndi bata na iyi bɛ: «Hubuulyogo bakondɔlo kami!» ¹⁷ Kumbuso yi, Yeso amuusa bata ndi ka nganga ya yisaa bɛ: «Simoni, mika Yuani, wɛpagatɔ?» Petelɛ alya ndi kumbu kugbɛ ka yuuso ya yisaa yi niyɔ bɛ: «Wɛpagatɔ?» Asikisya kɔwa ndi bɛ: «Mombukwono-dosu, wibaga makpɔmɔka masi, wibatɔ bɛ nɛpatɔ!» Yeso abikya ndi bɛ: «Hubuulyogo bakondɔlo kami! ¹⁸ A lingunɔ, a lingunɔ, nakaɔbikya ambe, ngbingo yi ninɔ wa ndi mino mɔwanza, wikipikilaga ndi iwɛ mombukwana-daki yi mɔkaba, waga kɔ wapaga ndi mino. Luki limoti, ngbingo yi ninɔ wadɔba ndɛkɛ mino, wananaga ndɛkɛ mabɔkɔ, mɔtɔ wagɔɔ ɔkpikila mɔkaba, aga na iwɛ kɔ wakɛgɔ bi mino kapa.» ¹⁹ Ka mɔnzina mi nimɔ, Yeso a ndi kowonisila bɛyɔ Petelɛ okwa mino, apá ibiba ko Kunzi. Kumbuso yi, Yeso aka ndi na iyi bɛ: «Ibyeku!»

Yeso akanzina ko bulya ka mɔbɪbya ninɔ apaga ndi

²⁰ Niyɔ Petelɛ oyikono, amina ndi mɔbɪbya ninɔ Yeso apaga ndi ni anodoku. Mɔbɪbya yi ninɔ nɔ amuusa ndi Yeso na bɛpisi-pisi lisyɛ nilɔ ba ndi mina kalya Pasika bɛ: «Mombukwono-dosu, wani nɔ akaɔgaba?» ²¹ Niyɔ Petelɛ amina mɔbɪbya yi ninɔ bɛyɔ, amuusa Yeso bɛ: «Mombukwono-dosu, yɛgɔ sɛ kɔwa nimɔ, likpɔmɔka tino lo asilya ndɛkɛ?» ²² Yeso asikisya ndi bɛ: «Nakapa ambe kokwonito kadwɛ kɔ kwa kɔ nigoku ndɛkɛ mino, la kakɔ mino ni iki? Iwɛ, ibyeku.» ²³ Kinili, mongoni mi nimɔ ada kɔwa luga ka batɔ niɔ babinikyana ndi Yeso bɛ mɔbɪbya yi ninɔ kokwigɔ ndɛkɛ iyi. Wina sɛ, Yeso kabikyagɔ ndi bɛ kokwigɔ, luki limoti, abikya ndi bɛ: «Nakapa bɛ kokwonito kɔ kwa kɔ nigoku ndɛkɛ mino, la kakɔ mino ni iki?»

²⁴ Demɔ wa makpɔmɔka mi nimɔ ni mɔbɪbya yi ninɔ. Iyi gɔni nɔ okpikaga. Takaiba ambe bɔdemɔ kaki a balingunɔ.

²⁵ Yeso agyatɔ ndi makpɔmɔka magɔɔ mudingi. Nakaina abɛ bakokpikaga ndi masi, imoti-imoti, iba pa kikigɔ ndi ka ɔbili wasi niyɔ bakwanana kobiso mino bakitabɔ bi nibayɔ.

Ligubo ka batutumbwa Likrumuka la mambwa

Ligubo ka batutumbwa a kitabu ya yiba niyo Luka okpika ndi. Akatumbulaga mogubo dididi nimo batutumbwa bagya ndi. Niyo ya mambwa a «Mongoni Manza beyo Luka okpika ndi mino.» Kuso yi, atumbulaga ndi beyo Yeso ibukuta ndi mino, anzina ko bulya obili ka Yeso ka litombu, kukwaku ka Yeso, beyo opupa ndi mino ka mbuku, na beyo Kunzi adokisa ndi mino kugu wa lisyε.

Ka Ligubo ka batutumbwa, akatumbulaga beyo Limbengi-Lotu usilya ndi mino batutumbwa, na beyo bakpakyana ndi mino ka bagudfu kabikyaga Mongoni Manza no ngu ya Limbengi-Lotu. Atumbulaga goni bukpeki-kpeki na yigyogyiso yasi niyo batutumbwa babangana ndi na iyu ko ngbingo wa ligubo.

Bayuda babikyaga ndi bongbingo bagogo be Likrumuka ko Kunzi a asi ko bulya kabu aka. Luka atumbulaga ka kitabu yi niyi, beyo batutumbwa bapunga ndi mino kabikyaga Mongoni Manza ka batu bi nibo bakegu Bayuda.

Atumbulaga ligubo lidingi nilo batutumbwa baba beyo ka Petele ibu na Polo bagya ndi. Petele no upa ndi batu ba Yelusalema Mongoni Manza kadwe ku kwa ku budingi kabu babinikyana ndi mino. Polo apaga ndi iyi Mongoni Manza ka bagudfu ka batu bi nibo bakegu ndi Bayuda kauwonisilo pisi ka Kilisito. Kitabu yi niyi akatiwonisilo be tokwononi kabikyaga Mongoni Manza ka Yeso-Kilisito ka bapa bayasi ka obili.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Kabikyaga Mongoni Manza ka Yelusalema 1:1-8:3

Masyε ma mulibo ka Yeso-Kilisito ka litombu li nili 1:1-11

Bapunogini Matiasi kaiko atutumbwa 1:12-26

Doku ka Limbengi-Lotu 2:1-13

Batutumbwa bopupini bademu bo Mongoni Manza ka Yelusalema 2:14-8:3

Bakabikyaga Mongoni Manza ka bagudfu ba Yudea na ka Samalia 8:4-12:25

Bakabikyaga Mongoni Manza ka bapa bayasi ka obili 13:1-28:31

Ligundu la mambwa ka Polo kobikyogoku Mongoni Manza 13:1-14:28

Batu ba Yelusalema ba ndi kabundaga Polo 15:1-35

Ligundu la yiba ka Polo kobikyogoku Mongoni Manza 15:36-18:23

Ligundu la yisaa ka Polo kobikyogoku Mongoni Manza 18:24-21:16

Bagwini Polo ka boloko ka Yelusalema 21:17-23:22

Bogoni na Polo ka Kaizalia 23:23-26:32

Bogoni na Polo ka Luma 27:1-28:31

Luka akatumbulaga likrumuka la kitabu kaki

¹ Amboku Tiofilo,

Kuso wa kitabu kami ya mambwa, natumbulaga ndi makrumuka masi nimo Yeso apunga ndi kagya na kowonisilo katukya ka bundeli, ² kadwe ka lisyε li nilo Kunzi adokisa ndi mino kugu wa lisyε. Yeso a ndi ni upunogini batutumbwa, kambwa kadaka kugu wa lisyε, upa mutuu pisi ka Limbengi-Lotu.

Yeso uwonyogini batutumbwa Limbengi-Lotu

³ A beyo, kumbusa wa kukwaku kaki, Yeso upuponilya ndi batutumbwa kauwonisilo bingbanganya ka bopisi dididi be opupiniku bi ka mbuku. Kuso wa masyε batekebe bakwanganya, Yeso upuponilyaga ndi, ananzinilya ko bulya Bungama ko Kunzi. ⁴ Lisyε limoti, ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya pa imoti, ugbityaga ndi

βε: «Makotukyonitogu ka Yelusalema wa. Luki limoti, mubundogoni aperse nino aka no Baba amuwanyaga ndi. Aperse yi nino imi mombukwana-daki namupa ndi mongoni mi. ⁵ A beyo, Yuani obotisa ndi ko libo. Luki limoti, ifunu, kumbusa wa masye makede, bamubotiso banu na Limbengi-Lotu.»

Yeso akadaka kugu wa lisyε

⁶ Kwa wa, batutumbwa nibo ba ndi bumumukana pa imoti na Yeso, bamuusa ndi be: «Mombukwono-dosu, wakaumigisilyo Bezaleli Bungama mbiya wanu?» ⁷ Yeso usikisya ndi be: «Kegu bulyo kunu kaiba ngbingo ikani lisyε nilo likpumuka li nilo igyonosa ndeke mino. Baba yikaka aka no akaiba ko ngu kaki. ⁸ Luki limoti, motumo banu no ngu ngbingo yi nino Limbengi-Lotu amusilya mino. Miko bademu kami ka gudu yi nino ina be Yelusalema, ka iwili ya Yudea na Samalia wasi na kadwe ka mondu ma obili wasi.»

⁹ Kumbusa wa munzina mi nimo, Kunzi adokisa ndi Yeso kugu wa lisyε ni batutumbwa kaki banamina. Kwa wa, ikaba adika ndi biwadi ni bakaminigu bata.

¹⁰ Ko ngbingo yi nino bazwa kabu ba mbeyi ndi mino bakitulya aka kugu wa lisyε ku Yeso a ndi mino kaaga, batu baba bakimokisyogo botu bitutu bupuponilyoku ndi bigbututu. ¹¹ Babikya ndi batutumbwa be: «Ifunu batu ba Galilaya, ko bulya iki yo momononi mino bigwo, mananda asi kugu wa lisyε aka beyo? Yeso nino Kunzi atumbi luga kunu kadokiso kugu wa lisyε, igoku ndeke mudongoni begyo mamini mino kaaga yi.» ¹² Kwa wa, batutumbwa batukya ka ngupa niyo balikyaga ndi be Ngupa ya Mizeituni, biga ka Yelusalema. Ngupa yi niyo kegu ndi byi na gudu, a ndi abe kilometele imoti aka. ¹³ Ngbingo yi nino bosilo mino ka Yelusalema, badaka ndi ka ndabu ya kugu niyo bamumukanaga ndi mino. A ndi ni Petele, Yuani, Yakobo, Andilia, Filipi, Tuma, Batulumei, Matayo, Yakobo mika Alufayo, Simoni nino a ndi kakisa ipandasi ka mugi kabu na Yuda mika Yakobo. ¹⁴ Ibu basi bamumukanaga ndi masye masi kalumba pa imoti na mutamanagi mimoti. Balumbaga ndi na boko, na Malia amaki Yeso, na bamamaki Yeso.

Bapunogini Matiasi kagya ligubo ka pa ka Yuda

¹⁵ Ka masye mi nimo aka mo, bambanzu abe miya na batekebe-baba nibo babailya ndi, bamumukana ndi. Petele amaga ndi luga ka ibu, iyi aka be: ¹⁶ «Bomika-mamaaa, okwononi bi be itulyani nilo Limbengi-Lotu abikya ndi ka Mobiso. Limbengi li nilo anzina ndi kambwa kusu ka Daudi ko bulya ka Yuda. Iyi Yuda no iita ndi kwa ngama ka batu bi nibo bagwi ndi Yeso. ¹⁷ Yuda a ndi bemoti kusu, ikaga ndi goni na ligubo mudongoni abe ibusu. ¹⁸ Oluwa ndi tiko no buyi bi nibo bakalya ndi na ibu ko bulya likpumuka lanyε li nilo agya ndi lo. Ku beyo, ogwoku ndi na mu bipe, muma amalika, basopu bayasi ayobuka ndi bigbondo. ¹⁹ Batu basi ba Yelusalema bukana ndi mongoni mi nimo. Kinili baluka ndi tiko yi niyo ka lisasu kabu be: «Akolidamu», isi yi ni: «Tiko ya Bangu». ²⁰ Wina se, ikpikaga ka kitabu ya Mambu ka Bayuda be: «Pa kaki iki ndeke ngundu,

mumbanzu gutugu bemoti aka kikigu ndeke mino.»

Ikpiko goni be:

«Mutu wagogo no avi ndeke pa ya ligubo kaki.»

²¹⁻²² Kinili, okwononi be mutu bemoti ogulyi luga kusu, kaiko demu wo pupo ka Mombukwono-dosu Yeso ka mbuku. Iki bemoti ka nibo tikaga ndi na ibu bongbinga basi, wa tolingyaga ndi mino giyo pa imoti na Bamombukwono-dosu Yeso, katukya ko ngbingo yi nino Yuani abotisa ndi mino, na kadwe ka lisyε li nilo Kunzi adokisa ndi mino kugu wa lisyε.»

²³ Kwa wa, bumomosa ndi batu baba: A ndi ni Yezefu, nino bamakaga ndi be Balisaba, baluka ndi goni be Yusuto se kwa Matiasi. ²⁴ Kumbuso yi, batu nibo

bamumukana ndi wa, balumba be: «Mombukwono-dosu, iwe nino wiba mambengi ka batu basi, tiwonisilo nino wapunogi luga ka batu baba bi niba, ²⁵ iki atutumbwa ka Yeso, agyi banu ligubo li nilo Yuda osi bi iyi, imagalya ka pa yi niyo kaki.» ²⁶ Kuwa wa, batwa ndi libese. Libese awanya Matiasi nino bamakya ndi ka mudongo ka batutumbwa tekebe na bemoti.

2

Limbengi-Lotu usilyini babibya

¹ Niyo lisyε la Patekoti itulyana, babibya basi ba ndi bamumukana pa imoti. ² Ko ngbingo bemoti, mungbi ofuka ndi katukyoku kugu wa lisyε mudongoni abe muvivi mapu, otumo bidε ka ndabu yasi niyo ba ndi mino bakikonono. ³ Bina kuwa ndi luki anipupisoku abe madada mo buku. Igbananaga ndi, ibisogo limoti-limoti kugu ka mumbanzu yikaka-yikaka. ⁴ Iba basi botuma ndi na Limbengi-Lotu, bapunga kanzina masasu magogo mudongoni beyo Limbengi li nilo a ndi mino kaukpamya.

⁵ Wina se, Bayuda nibo botukyoku ndi ko giyo yasi ya obili, bikaga ndi ka Yelusalema wa. Babangaga ndi Kunzi kugbe. ⁶ Ngbingo yi nino bukana ndi mino mungbi mi nimo, bamumukana ambaza bemoti. Iba basi banombomboa kugbe, kye mutu bemoti-bemoti luga kabu a ndi kamukana babibya ni bakanzina ka lisasu kaki bikpe. ⁷ Likpumuka lo umbanga ndi kugbe, botumo na ombombo bidε, babikya be: «Batw nibana bakanzina ba, bakegu mbeyi basi asi Bagalilaya aka? ⁸ Igyonoso kuwa bunu be mutu yikaka-yikaka luga kusu umukani kanzina lisasu kaki la kibukuta? ⁹ Atw ndi na bambanzu nibo botukyoku ndi ka mugi ma Palati, Medi, Elamu, Mezopotamia, Yudea, Kapadokia, Poto na ka iwili ya Azia, ¹⁰ Fuligia, Pamufilia, Misili, ka pa yimoti ya Libia niyo a buwobi na gudfu yi nino ina be Kuleni. Atw ndi na nibo botukyoku ndi ka gudfu wa Luma, ¹¹ ka mugi ma Kelete na nimo ma Alabia. Luga kabu, atw ndi na Bayuda bikpe, na bagogo nibo bagyaga mutuu ka Musa. Wina se, ibusu basi takamukana kanzina makpumuka mumbanga-mbanga ko Kunzi ka masasu kusu.»

¹² Bombombaya ndi basi, likpumuka umbanga kugbe. Buusono be: «Isi ya likpumuka lina piye ni iki?» ¹³ Luki limoti, bagogo bapunga kautiba babibya, banabikya be: «Nibana bokwini libuma!»

Petele akanzina kambwa wa ambaza ka bambanzu

¹⁴ Kuwa wa, Petele amaga ndi pa imoti na batutumbwa tekebe na bemoti, apunga ndi kabikya na liyu lapu be: «Ibunu bomikya Bayuda, na ibunu basi nibo mikaga ka Yelusalema, pongoni motili, mibo nili, mukana binza nilo nakamubikya. ¹⁵ Batw nibana bakegu na libuma beyo mo mino kamina yi, kye moni a mbeyi ka saa-tatu ya busobi aka. ¹⁶ Luki limoti, likpumuka nilo mugyalandu Yueli abikya ndi, a kuwa kaigyonoso mbiya wanu:

¹⁷ «Kunzi akabikya be: Ka masyε ma mulibo, nufukulya ndeke bambanzu basi Limbengi kami, bomikunu, baluku na boko bi bika ndeke bogyalandu, bawanza na bamboku-mboku kunu balutaga ndeke bonziki.

¹⁸ Iyo, ka masyε mi nimo, nofuka ndeke Limbengi kami kugu ka bagya-ligubo kami boko na baluku bi, bika kuwa ndeke bogyalandu.

¹⁹ Nagya ndeke makpumuka mumbanga-mbanga kugu wa lisyε na mokingyosi mapá ombombo ka obili wa. Mina ndeke bangu, buku na muki bindegbu-ndengbu.

²⁰ Mɔni opiya ndeke bipi,
timba angbama bingbu abe bangu.

Nimɔ igyonosa ndeke kambwa wa lisyɛ nilɔ Mombukwono-dosu odoku ndeke mino,
lisyɛ li nilɔ lidingi na la ibiba.

²¹ Kɔwa wa, mutɔ wasi ninɔ igama ndeke no lino ko Mombukwono-dosu, inisono
ndeke na muhukuso.>

²² Ibunu bomikya Bezaleli, hukononi binza likpɔmɔka nilina nakamɔbikya li:
Kunzi amuwonisatɔ ndi bɛ Yeso ninɔ mutɔ wa Nazaleti ni wani. Makaiba binza
bɛ Kunzi agya ndi luga kunu, pisi ka Yeso, makpɔmɔka makpɔkɔ, mɔmbanga-
mbanga na mokingyosi mɔpá ombombo. ²³ Basuta ndi aluku yi ninɔ ka mabɔku
kunu, Kunzi a ndi kaiba nilɔ kambwa aka, abailya bɛ igyonosi bɛyɔ. Mamwɔ ndi
pisi kabongisiso ka mɔsalaba ka mabɔku ka batɔ bi nibɔ bakamibigu Kunzi. ²⁴ Luki
limoti, Kunzi, akulaga ndi ka mɔzuzula ma kukwakɔ pisi kapupiso ka mbuku, kye
kukwakɔ kakwananigu ndi kakukumilyaga. ²⁵ A bɛyɔ, Daudi anzina ndi ko bulya
kaki bɛ:

<Naminaga ndi Mombukwono-dosu kambwa kami bongbinga basi,
a buwobi na imi kye nakomomonitɔgɔ.

²⁶ Kinili, limbengi kami a na maziyo,
mɔnɔku kami amutumo na magyagya bidɛ,
gutugɔ nzɔyi kami ika ndeke yakitɔlya ka mutamanagi,

²⁷ a bɛyɔ, wakasigu ndeke limbengi kami kozingo ka babili,
wakasigu ndeke mugya-ligubo kaku Wotu kapɔ.

²⁸ Wewonisila ndi bopisi baya ɔbili walingunɔ,
wetumisa ndeke na magyagya bidɛ wa tiko mino na iwɛ.>

²⁹ Bomika-mama, nakwanana kamɔbikya lingunɔ ko bulya ka titosu bɛyɔ ka Daudi
bɛ: okwoni ndi, balumbo. Mbuku kaki a mbeyi bata wa aka wa kadwe na lisyɛ li nili.

³⁰ Luki limoti, a ndi mugyalandu, iba ndi bɛ Kunzi akulya ndi silika bɛ amomosa
ndeke miki bemoti luga wa livananza kaki ninɔ alya ndeke bɔngama ka pa kaki.

³¹ Daudi ina ndi kambwa aka bɛ Kilisito opupokuto ndeke ka mbuku ngbingo yi ninɔ
abikya ndi mino bɛ:

<Kunzi kasigu ndeke kozingo ka babili,
na nzɔyi kaki kapugɔ ndeke.>

³² Kunzi apupisatɔ ndi Yeso yi ninɔ nakanzina ko bulya kaki ka mbuku, ibusu basi
ta bademɔ ba likpɔmɔka li nilɔ. ³³ Kɔwa wa, Kunzi adokisa ndi kugɔ, alikiso ka
kɔmbanzikanikɔ kaki. Apá ndi Limbengi-Lotu mɔdɔngɔni bɛyɔ awanyaga ndi mino.
Yeso atitikilyoku ndi. A nilɔ makaina na kaukana mbiya wanɔ. ³⁴ A bɛyɔ, Daudi
kadakagu ndi iyi kugɔ wa lisyɛ, luki limoti abikya ndi bɛ:

<Mombukwono-dosu Kunzi abikya ndi Mombukwana-dami bɛ:
dawiki ka kɔmbanzikanikɔ kami,

³⁵ kadwe ku kwa ku nubiso mino bomuyoniso kaku kusili wa bakagba kaku.>

³⁶ Kinili, bɛvananza bayasi baya Izaleli bokwononi kaiba binza bɛ Yeso yi ninɔ
mabangilaga ndi ka mɔsalaba, Kunzi aitisa ndi Mombukwono-dosu na Kilisito!>

Bambanzu belɔfu basaa baboilyini Kunzi

³⁷ Niyo bambanzu bukana mino likpɔmɔka li nilɔ bɛyɔ, bogwa ndi ombombo
kugbɛ. Bamuuso Petele na batatambwa bagɔgɔ bɛ: «Bomika-mama, tagya nilina
bu?» ³⁸ Petele usikisya bɛ: «Ikosoni mambengi na mɔmbanzu yikaka-yikaka ogwo
ibatiso ko lino ka Yeso-Kilisito, Kunzi amɔpilyatɔ bunye kunu, amɔpá Limbengi-Lotu.

³⁹ A bɛyɔ, agumɛ ko Kunzi a ko bulya kunu na bomikunu. A ko bulya ka batɔ basi
nibɔ ba byi, na basi nibɔ Mombukwono-dosu Kunzi umaka ndeke.»

⁴⁰ Petele idukulogo bata ndi kautumbulyaga makpamuka magogo kaupá musasa ka baya na kautumiso mambengi, anabikya be: «Puponi ka mudongo ka batú ba lisyé li nili kye ba banye, Kunzi amuusagatu.» ⁴¹ Budingi luga kabú babailya ndi munzina ka Petele, bogwo ibatiso. Lisyé li nilo, bambanzu abe belofu basaa babailya ndi, bimatila ka lidu ka batú ba baya.

Obili ka batú ba baya ikaga ndi buni?

⁴² Bikaga ndi bakitulya bongbinga basi kaukana mutiwi ka batutumbwa, obili kabú ikaga ndi abe bomika-muko, banalyalya pa imoti na banalumba pa imoti. ⁴³ Mumbanzu yikaka-yikaka luga kabú ikaga ndi na kubangaku, kye Kunzi agyaga ndi makpamuka mumbanga-mbanga makpu pisi ka batutumbwa. ⁴⁴ Bikaga ndi ibu basi luki limoti, banobiso mukumbo kabú pa imoti. ⁴⁵ Bagabaga ndi lingama na mukumbo kabú, bagbananaga buyi bi luga kabú basi kabyenene na yangya ka mutú yikaka-yikaka. ⁴⁶ Limbengi limoti, bamumukanaga ndi masye masi ka Ndadu ko Kunzi, banalyalya pa yimoti*. Balyalyaga ndi na magyaga, na mambengi makisiso ka bandabu kabú. ⁴⁷ Babibisaga ndi Kunzi, bambanzu basi banupa. Masye masi Mombukwono-dosu amatilaga ndi ka lidu kabú, bambanzu nibo binisanaga ndi na muhukuso.

3

Zegesi okpkyonini

¹ Lisyé limoti, Petele na Yuani ba ndi kadaka ka Ndadu ko Kunzi ka malumba ma saa-tisa. ² Buwobi na mupumi mi, nimo balikyaga ndi be «Mupumi Manza», muluku bemoti ikaga ndi wa. Muluku yi nino ibukuta ndi zegesi. Masye masi babinikogoku ndi wa, kye iki kaikukungya ka batú nibo bogulyaga ndi ku beyo. ³ Niyó amina ndi Petele na Yuani ni banogulyo ku, ukunga buyi. ⁴ Banda ndi bingbangbanga, Petele aka na iyi be: «Tindoku!» ⁵ Aluku no unda ndi bizumuuu, kye a ndi na mutamanagi be bakapá luki. ⁶ Kawa wa, Petele abikya ndi be: «Nakegu gutugu na lifalanga aka ikani lo. Luki limoti, nakaupá tumatu nito na notu: ko lino ka Yeso-Kilisito nino mutú wa Nazaleti, wamaga, wakpakyana!»

⁷ Kumbuso yi, Petele agwi ndi kubokoko kwa kambanzikaniko kamomoso. Wa aka wa, magu apingaga ndi, ⁸ iyi aka ndi bindomu, bigba, apunga kakpakyana. Bogulya ndi na Petele ibu na Yuani, anobumbukogo ni anabibiso Kunzi. ⁹ Batú basi nibo ba ndi wa, bamina ni anakpakyana, anabibiso Kunzi. ¹⁰ Niyó fibo be iyi no ikaga ndi wakiko kaikukungya ka kpolo wa mupumi ma Ndadu ko Kunzi, nimo balikyaga ndi be «Mupumi Manza», babanga ndi, bapunga kombomboyo ko bulya likpamuka nilo akityanaga ndi lo.

Petele akanzina ka Ndadu ko Kunzi

¹¹ Aluku no kegú ndi bata kapa katukya ka kpolo ka Petele na Yuani. Batú basi bombomboya ndi kugbe, baga mbangu ku ba ndi mino ka pa niyo balikyaga ndi be «Pa ya kibuka ka ngama Solomono.» ¹² Niyó Petele ina ndi beyo, ubikya bambanzu be: «Ibunu Bezaleli, ko bulya iki yo mo mino kombomboyo ka likpamuka li nili? Ko bulya iki yo mo mino katinda bingbangbanga abe ibusu bo takpkyonisi pisi ko ngu na bungbingbili kusu kambwa ko Kunzi?» ¹³ Kunzi ka Abalahamu, ka Isaka na ka Yakobo, Kunzi ka botitosu, owonisi ibiba ka musunzu kaki beyo ka Yeso. Ibunu masuta ndi, mamanganya kambwa ka Pilatu nino a ndi wakitulya kakulaga. ¹⁴ A ndi Wotu na Wongbingbili, luki limoti, ibunu mamanganya ndi, mabikya Pilatu be amukulyi mugya-manye. ¹⁵ Wina se, ibunu mamwisisa ndi mutú yi nino atipaga obili

* **2:46** 2:46 banalyalya pa yimoti: Akwananatu kaiko ka miza ka Mombukwono-dosu, ikani kalya komonyo, ikani kalya malili aka bikpe.

walingunū, luki limoti Kunzi apupisa ndi ka mbuku. Tina ndi likpamuka li nilo no miso. ¹⁶ Aluku yi nimuna makamina mu, mamibagatu. Ohuki pisi ka baya yo lino ka Yeso, lino li nilo apingisogini. Baya yo ahukusi lingunū beyo ma kawa mino kamina yi.

¹⁷ Bomika-mama, mbiya wanu, nakaiba binza ambe ibunu na bangama kunu magya ndi Yeso beyo kye makegu ndi kaiba. ¹⁸ Luki limoti, Kunzi otulyosa ndi nilo abikya ndi ka bundeli pisi ka bogyalandu basi be Masiya kaki igyogyisatu ndeke. ¹⁹ Yikosoni neki obili kunu, mamigilyoku Kunzi kye olimogi bunye kunu. ²⁰ Kawa wa, Mombukwono-dosu amupatu ndeke ngbingo muyukumo, amutikilya Yeso, Masiya nino amupunilyaga ndi katukya ka bundeli. ²¹ Mbiya wanu, okwononi be Yeso iki mbeyi kugu wa lisyé aka kadwe ko ngbingo yi nino Kunzi obiso ndeke mino masi ka bungbingbili. Katukya ka bundeli, Kunzi obikyoni ndi nilo pisi ka bogyalandu kaki botu. ²² A beyo, Musa abikya ndi be: <Mombukwono-donu Kunzi amutikilya ndeke mugyalandu abe imi, opupa ndeke luga wa livananza kunu. Ukonogoni ndeke masi nimo iko kamubikya. ²³ Mutu yi nino kikigu ndeke kamukana, bapupisa ndeke ka livananza ko Kunzi, bamwo.> ²⁴ Katukya ko ngbingo ka Samueli, bogyalandu basi na nibo ba ndi kumbuso kabu, banzinagatu ndi ko bulya nilo akaigyonoso ka masye mi nima. ²⁵ Ibunu ma ka ikongo ka bogyalandu na nibo ba agame nino Kunzi agya ndi na botitonu, kabikya Abalahamu be: <Bopiga baya obili bayasi inisana ndeke na bubunga pisi ka livananza kaku.> ²⁶ Kinili, Kunzi atikoku mbeyi ndi mugya-ligubo kaki ko bulya kunu, kye amudukilyi bubunga, anyogo mutu yikaka-yikaka luga kunu ka bunye kaki.»

4

Petele na Yuani ba ko ngbongu ka Basa-Yidingi

¹ Petele na Yuani ba ndi kanzina kambwa ka bambanzu. Ko ngbingo yi nino, bokumu, ngama ka bazamu ya Ndabu ko Kunzi na Basadukayo bopuponoku ndi biwese. ² Mambengi a ndi kautula kye batutumbwa baba bi nibo ba ndi kaupá bambanzu mutuu na kaubikya be yeki Yeso opupa ndi ka mbuku, batu nibo bokwaga ndi, bopupa ndeke ibu begeyo. ³ Bugwi kawa ndi, yeki a kawa ndi bugogo, bumakya ka boloko kadwe na bugala bi. ⁴ Luki limoti, batu budingi luga ka nibo bukana ndi mutuu, babailya ndi. Ba kawa ndi banda belofu kubukumuti.

⁵ Bugala bi, bangama ka Bayuda, bamboku-mboku na bowonisilo ba mutuu bamumukana ndi ka Yelusalema. ⁶ Kumu-kumu beyo ka Ana a ndi wa go wa, Kayafa, Yuani, Alesandulia se kawa batu basi ba livananza ko kumu-kumu. ⁷ Bupupisoku ndi Petele na Yuani, bumomoso kambwa kabu, bumuusa ndi be: «Ko ngu ka wani ikani ko lino ka wani yo mogyi bi mino likpamuka li nilo?»

⁸ Kawa wa, yeki Petele a ndi mutumo na Limbengi-Lotu bidé, usikisya be: «Ibunu bangama, se kawa ibunu bamboku-mboku, ⁹ na lisyé li nili, kika ni ifusu ta ko ngbongu, a ko bulya bunza nibo tagyilyi bi zegesi yi nima na beyo ouki mino yi. ¹⁰ Ibunu na bomikya Bezaleli basi wibonito se binza ambe kika ni aluku yi nimuna omogi kambwa kunu mana a wararu, a ko lino ka Yeso-Kilisito mutu wa Nazaleti. Iyi nino mabangilaga ndi ka musalaba, Kunzi apupisoku ka mbuku. ¹¹ Iyi nino Mobiso Motu abikyaga ko bulya kaki be:

<Litalu nilo ibunu, bopipiko, mombimba ndi iitoni kawa litalu la izangiya la mubumbe.>

¹² Muhukuso kegu ka mutu wagogo gutugu bemoti aka, kye kegu no lino gutugu limoti aka nilo bupá bambanzu kunu kusili wa moni be kye upi muhukuso.»

¹³ Batu nibo bamumukanaga ndi ka Basa-Yidingi bombomboya ndi kugbe, kaina beyo Petele na Yuani ba ndi mino kanzina ni bakegu na kubangaku, kye bumibagatu

ndi be ba batu ba payaya na bakabyegu ndi ikolo. Bandunga kuwa ndi be bikaga ndi pa imoti na Yeso. ¹⁴ Luki limoti, batu ndi kamina aluku nino ahuka ndi wakamaga buwobi na ibu. Noku udika ndi bide. ¹⁵ Bukpama kuwa ndi be bopupi kunzi. Bapunga ndi kanzina luga kabu, ¹⁶ banabikya be: «Tugya se batu nibana buni? A bingbanganya be bagyatū ndi likpamuka limbanga, batu basi ba Yelusalema bakaiba, kegū na yanganya. ¹⁷ Luki limoti, kegū binza be mongoni mi nimo isisilogi kawawa luga ka bambanzu. Tupakya neki na diya ambe bakanzinilyonitogu bata mumbanzu gutugu bemoti aka ko lino ka Yeso.»

¹⁸ Kumbuso yi, bumaka bata ndi, bugbityaga bikpokpokpo be bakonzinonitogu bata ikani bakowonisonitogu ko lino ka Yeso. ¹⁹ Luki limoti, Petele na Yuani busikisya be: «Gatugu mbeyi ibunu aka, atu ngingibili ko misa ko Kunzi kamubanga ibunu ni takegu kabanga Iyi? ²⁰ Kiko ibusu aka, takakwananigu kaasa kanzina ko bulya likpamuka nilo tina ndi, tukana.» ²¹ Batu ba Basa-Yidingi bunyakilya bata ndi, busa. Bakinagu ndi pisi niyo bakwanana ndi mino kaugyogyiso ko bulya ka bambanzu. A beyo, batu basi ba ndi kabibiso Kunzi ka nilo akitaga ndi lo. ²² Aluku yi nino inisana ndi na muhukuso mumbanga no, a ndi na byanga kakitaga batekebe bakwanganya.

Malumba ka nibo babailya ndi

²³ Niyo basisa Petele ibu na Yuani, binda kuwa ndi kautumbulyaga bawai-dabu masi nimo bokumu-kumu na bamboku-mboku bubikya ndi. ²⁴ Niyo bukana beyo, balumba ndi basi na limbengi limoti be: «Ngamaaa, iwe no wagya ndi lisyε, litombu, mobo makpukpu na masi nimo a kuso yi. ²⁵ Pisi ka Limbengi-Lotu, wanzinisa ndi titosu beyo ka Daudi, mugya-ligubo kaku be:

<Ko bulya iki yo bevananza bo mino kavikimanaga?

Ko bulya iki yo bambanzu bo mino kagya bodikidi baya payaya?

²⁶ Bangama ba obili bimbamba ndi ka lunga,

Batu bakpukpu bamumukana ndi

kagyogyiso Mombukwono-dosu

na kagyogyiso Masiya nino apunaga ndi.»

²⁷ Iyo, a beyo, ngama Elodi ibu na Poso Pilatu bamumukana ndi ka gadu yi nino, pa imoti na bevananza bayagogo na bomikya-Bezaleli. Bamumukana ndi kagyogyiso Yeso, mugya-ligubo kaku wotu, nino wapunaga ndi be iki Masiya. ²⁸ Bagya ndi beyo kotulyoso nilo wosisilya ndi katukya ka bundeli, ko ngu na ka sipananiso kaku. ²⁹ Mombukwono-dosu, mbiya wanu, winano baka beyo bo mino katigyogyiso yi. Upa bosunzu kaku ngu kabikyaga likpamuka kaku ni bakegu na kubangaku. ³⁰ Nonokuno kubokuko kaku bambanzu bahuki, bini makpamuka mumbanga-mbanga na mokingyosi ko lino ka mugya-ligubo kaku wotu beyo ka Yeso.»

³¹ Niyo bama kalumba beyo, pa niyo ba ndi mino bamumukana yo izukula ndi bingbwuku-ngbwuku. Ibu basi botuma ndi na Limbengi-Lotu, bapunga kabikyaga Mongoni ko Kunzi ni bakegu na kubangaku.

Yukanana ka batu nibo babailya ndi

³² Ambaza ka batu nibo babailya ndi bikaga ndi limbengi limoti na mutamanagi mumoti. Kegū na mutū bemoti nino abikyaga ndi be mukumbo kaki a makaki bikpe. Luki limoti, bobisaga ndi masi pa yimoti ko bulya kabu. ³³ Batutumbwa batumbulaga ndi no ngu yasi mongoni nimo Mombukwono-dosu Yeso opupa ndi mino ka mbuku. Kunzi ufukilya ndi ibu basi bubanga budingi. ³⁴ Mutu wa yangya kikogigu ndi luga kabu. A beyo, nibo bikaga ndi na botiko ikani bandabu bagabaga ndi, bodoku no buyi bi ³⁵ bupa batutumbwa. Ibu bugbananilyaga kuwa ndi kabyenene na yangya ka mutū yikaka-yikaka.

³⁶ A ndi na aluku bemoti ina ndi be Yezefu, batutumbwa baluka ndi be Balanaba, isi yi be «Nino utumisaga bengeri mambengi». Aluku yi nino a ndi Mulawi, mutwa wa uzu ya Kipulo, ³⁷ agaba ndi tiko kaki, aga ndi na buyi bi, upoku batutumbwa.

5

Yigya yanye ka Anania na Safila

¹ Luki limoti, atwa ndi na mutwa bemoti nino ina ndi be Anania. Niyo bukana na mukaki beyo ka Safila, bagaba ndi goni tiko kabu. ² Bukana ndi na mukaki, asuma ndi buyi bagogo, inda kuwa ndi kapá batutumbwa nibo otigala ndi. ³ Kuwa wa, Petele amuusa ndi be: «Anania, ko bulya iki yo abili umingyi mino beyo kabo Limbengi-Lotu, wasuma buyi bagogo nibo wogobi bi mino tiko? ⁴ Kambwa kagaba tiko, tiko yi niyo kegú bi ya kaku? Kumbuso kagabo yi, buyi bi kegú bi goni ba kaku? Ipungonogi mbeyi na iwe bunni kagya beyo? Eee, wakubugú se bambanzu, luki limoti, wabu Kunzi!»

⁵ Niyo aka yo Anania ukana beyo, ogwa ndi binghiii, okwo wa aka wa. Batwa basi nibo bukana ndi mongoni mi nimo, babanga ndi kugbe. ⁶ Botugbo bodoku kuwa ndi, batikyogo, babinika, baba ndi kalumbo.

⁷ Niyo agya abe saa yisaa bene, mukaki osiloku ndi, ni kegú kaiba nilo okitonogi. ⁸ Petele aka ndi na iyi be: «Ibikya mbeyi, buyi basi nibo ogwi bi ko tiko nibana aka ba?» Asikisya ndi be: «Iyo, ibu nibo aka bo.» ⁹ Kuwa wa, Petele abikya ndi be: «Mukononi piye bi na mbunyakú bunni kakingilaga Limbengi ka Mombukwono-dosu? Ukana, batwa nibo bapunya kalumbo mbunyakú, ba mbiya wanu ka mupumi wa, bakaaga na iwe begeyo.» ¹⁰ Ko ngbingo yi nino aka no, ogwo ka magu ka atutumbwa wa, okwa ndi. Botugbo bogulyoku ndi, batakanya ni odokini. Baga ndi na iyi, balumboku ka kpolo ka mbunyakú. ¹¹ Kuwa wa, kanisa yasi na batwa basi nibo bukana ndi mongoni mi nimo, babanga ndi kugbe.

Batutumbwa bakagya makpumuka mumbanga-mbanga

¹² Batutumbwa bagyaga kuwa ndi makpumuka mumbanga-mbanga na mokingyosi makpu luga ka bambanzu. Batwa nibo babaya ndi bamumukanaga ndi basi ka pa niyo balikyaga ndi be pa ya yigbuka ka Solomono. ¹³ Kegú ndi na mutwa wodi nino ikpundaga ndi kamatikana na ibu. Wina se, bambanzu bubibisaga ndi kugbe. ¹⁴ Ambaza ka baluku na boko nibo babinikyanaga ndi Mombukwono-dosu ikaga ndi kobwo, animatila ka batwa ba baya. ¹⁵ Babinikaga ndi batwa ba bokolobu ko bopisi, bumongoso ka bakulugbu ikani ka bakalagba. Bagyaga ndi beyo kye Petele kakitaga wa, mulundu kaki akwanani kaudunda mino batwa bemoti-bemoti luga kabu. ¹⁶ Ambaza ka bambanzu odogokuto ndi goni kotukyoku ka bagudfu nibo buwobi na Yelusalema. Bodogoku ndi na batwa ba bokolobu na nibo ba mambengi ma bunye. Ibu basi bahukagatu ndi.

Yigyogyiso ka batutumbwa

¹⁷ Kuwa wa, Kumu-Kumu pa imoti na batwa basi nibo bikaga ndi na ibu, isi yi be lidu ka Basadukayo, buminiya ndi batutumbwa imi. ¹⁸ Bugwi, bumakya ndi ka boloko yidingi. ¹⁹ Luki limoti, no biti malaika bemoti ka Mombukwono-dosu oukwa ndi pumi ya boloko, upupisoku, ubikya be: ²⁰ «Wogoni ka Nda bu ko Kunzi, mubikyaga bambanzu likpumuka lasi nilo la obili wambiya.»

²¹ Niyo batutumbwa bukana beyo, bagya ndi beyo aka yo. Bopupya ndi bibo ka Nda bu ko Kunzi, bapunga kapá mutwa.

Kumu-Kumu na batwa nibo ba ndi na ibu, bumumula ndi bamboku-mboku basi ka Bayuda ka munzina ka Basa-Yidingi. Butika kuwa ndi bambanzu kaumokoku batutumbwa ka boloko. ²² Luki limoti, niyo batwa bi nibo bosilo ku beyo,

bakutakanyagu ndi bata batutumbwa. Bigoku ndi kaupága mongoni mi nima: ²³ «Totokonyi pumi ya boloko yidalaga binza bikpwokpwokpwo. Bazamu bo bi ka pa kabu aka kambwa wo pumi. Luki limoti, niyo toukwi mupumi, takatokonyigu mumbanzu gutugu bemoti aka.» ²⁴ Niyo ngama ka bazamu ba Ndabu ko Kunzi na bokumu-kumu bukana beyo, bamama ndi bigbagbagba, banimuuso be isilyoku se kuwa bu. ²⁵ Kuwa wa, mutu bemoti upuponilyoku ndi biweee, ubikya be: «Batu nibo mugwi bi ba se kaupá bambanzu mutuu ka Ndabu ko Kunzi ku.»

²⁶ Kumbuso yi, ngama ka bazamu na batu kaki binda ndi kaugwi. Bodoku na ibu, luki limoti, bakugya ndi na bou kye ba ndi kaibangilya be bambanzu bakubumonitogu na matamu.

²⁷ Niyo bosiloku ndi na ibu, bumomoso kambwa wa Basa-Yidingi. Kuwa wa, Kumu-Kumu apunga ndi kausombiso, ²⁸ iyi aka na ibu be: «Takamupokyigu mbeyi bi kapá mutuu ko lino ka mutu yi ninó? Mutuu kunu itulyonini ka Yelusalema wasi. Makapa katigbodyo molingo ma nduga ka munoku ko bulya kukwaku kaki!» ²⁹ Petele na batutumbwa bagogo bosikisya ndi be: «Okwononi kabanga Kunzi ni kegu kaubanga bambanzu aka. ³⁰ Mabangilaga ndi Yeso ka musalaba, mamwo. Luki limoti, Kunzi ninó ka botitosu apupisoku ndi ka mbuku. ³¹ Kunzi adokisa ndi kugu, alikiso ka kambanzikaniko kaki, abisa ndi Ngama na Muhukuso kye Bezaleli boyikoni, Kunzi upilya bunye kabu. ³² Ifusu, ta bademu ba likpamuka li nilo, pa imoti na Limbengi-Lotu nilo Kunzi upá batu bi nibo babangaga.»

³³ Niyo batu ba Basa-Yidingi bumukana mino beyo, miso utana ndi bingbu, ba ndi kapa kauma batutumbwa. ³⁴ Luki limoti, luga kabu wa, a ndi na Mufalisayo bemoti ninó ina ndi be Gamalieli, muwonisilo wa mutuu ka Musa. Bambanzu basi babangaga ndi kugbe. Amaga ndi luga kabu, abikya be supupisi mbeyi batutumbwa kunzi. ³⁵ Kumbuso yi, abikya be: «Ibunu Bezaleli, wiminyonito ka nilo makapa kagya ko bulya ka batu bi niba. ³⁶ Kanokitogigu masye makpa wa Teuda ipupisa nduku mino. Iyi, iminaga bi abe kika mutu mudingi, bambanzu banda bamiya bakwanganya babibyaga nduku bingboo. Luki limoti, bamwoni nduku, babibya kaki basi bomisikono bingbwi, gutugu bemoti aka kasikanagu nduku. ³⁷ Kumbusa kaki, Yuda ninó mutuu wa Galilaya ipupisoku bi begeyo, wa ba nduku mino kautanga bambanzu. Iyi, uluta ndi bambanzu bakpa kabibya. Luki limoti, bamwo nduku goni, babibya kaki basi bomisikono. ³⁸ Mbiya wanu, na neki kamubikya ambe tumboni tamanaga kunu ka batu bi niba, musiso. Kiko likpamuka ka bambanzu, osyatuu. ³⁹ Luki limoti, kika ni akotukyoku ko Kunzi, makakwananigu kakpingba. Eee, wiminyonito se, makulonononito no Kunzi!»

Batu ba Basa-Yidingi babailya ndi manzina ka Gamalieli. ⁴⁰ Bumaka kuwa ndi batutumbwa, butinisiso fimbo, bugbityaga be bakobikyonitogu bata likpamuka ko lino ka Yeso. Kumbuso yi, busisa ndi. ⁴¹ Kuwa wa, batutumbwa bopupa ndi ka Basa-Yidingi. Ba ndi butumo na magyagya bidé, kye Kunzi ina ndi binza be figyogyisi ko bulya lino ka Yeso. ⁴² Masye masi, ka Ndabu ko Kunzi na ka bandabu bayagogo dididi, bisisilaga ndi kabikyaga Mongoni Manza ka Yeso be iyi ni Masiya.

6

Bupunogini bambanzu madíya na ika kausingyo batutumbwa

¹ Ka masye mi nimo, yeke babibya ba ndi kobwo kugbe, Bayuda nibo banzinaga Ligiliki bapunga ndi kaigama na nibo banzinaga Libelena, banabikya be masye masi, ngbingo mugbananaga malili, bakupágigu bowoko kabu malili binza. ² Kuwa wa, batutumbwa tekebe na baba bumumula ndi babibya bagogo basi, bubikya be: «Kokwononigu be tasi kabikyaga Mongoni Manza ko bulya yigbananaga malili.

³ Kinili, bomika-mama, hupunogoni bambanzu madiya na ika luga kunu nibo ba yigya yanza, butumo na Limbengi-Lotu na yimibo. Tupa iba ligubo li nibo. ⁴ Ibusu, togulyonogo malumba na kabikyaga Mongoni Manza.» ⁵ Likpumuka lo ubosa ndi batu basi. Bupunaga kuwa ndi batu bi niba: Etieni, mutwa wa baya yidingi na mutumo na Limbengi-Lotu, Filipi, Polokolo, Nikanolo, Timoni, Palamena se kuwa Nikula, mutwa wa Atiokia nino abaya ndi ka kanisa ka Bayuda. ⁶ Kumbuso yi, bodoku ndi na iba kambwa ka batutumbwa, fubisilya maboku, bulumbilya.

⁷ Mongoni Manza ko Kunzi a kuwa ndi ka isisilogo aka. Ka Yelusalema, babibya bobwa ndi bakpu na bokumu budingi babinikyana ndi Yeso.

Bagwini Etieni

⁸ Etieni nino Kunzi adukilya ndi bubunga, atumiso no ngu, agyaga ndi makpumuka mumbanga-mbanga na mokingyosi makpukpu luga ka bambanzu. ⁹ Kuwa wa, batu bagogo barunga ndi bodongoso na Etieni. Batu bi nibo ba ndi batu ba ndabu ya malumba niyo balikyaga ndi be «Bosunzu bukulkanaga.» A ndi Bayuda ba gudwa wa Kulene, niyo ya Alesandulia, se kuwa nibo ba iwili ya Kilikia na niyo ya Azia. Iba bo ba ndi kobiso bodongoso na Etieni, ¹⁰ luki limoti, bakakwananagu ndi kakitaga kye a ndi kanzina na yimibo niyo Limbengi-Lotu apaga ndi. ¹¹ Kuwa wa, bukalyaga ndi bambanzu kye babikiyi be: «Tamukoni bi ni anatumbwa Musa no Kunzi.» ¹² Buvikimosaga ndi bambanzu, bamboku-mboku na bowonisilo ba mutuu. Kuwa wa, bodoku ndi kagwi Etieni, baga na iyi ka Basa-Yidingi. ¹³ Bodokuto ndi goni na bademu ba bongu nibo ba ndi kabikya be: «Aluku muna kegwa kaiga kumbuso na munzina manyenye ko bulya ndabu yotu ko Kunzi na ko bulya mutuu ka Musa! ¹⁴ A beyo, tamukonito bi ni anabikya be Yeso yi nino mutwa wa Nazaleti apanza banu Ndabu ko Kunzi yi niyina, ogomosyono yigya niyo Musa atisilya ndi.»

¹⁵ Batu basi nibo ba ndi ka Basa-Yidingi ba ndi kanda Etieni bingbangbangba. Bina ndi miso kaki mufongoni abe nimo ka malaika.

7

Etieni akanzina kambwa ka bambanzu ka Basa-Yidingi

¹ Kuwa wa, kumu-kumu amuusa ndi Etieni be: «A lingunu nibo bakabikya ko bulya kaku?» ² Etieni asikisya ndi be: «Ibunu bomika-mamaaa na ibunu bababaaa, imukononito binza! Kunzi nino wa ibiba apuponilyatu ndi titosu Abalahamu ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ka mugi ma Mezopotamia, kambwa kaiko ka mugi ma Alani. ³ Abikya ndi be: «Tukya ku kunu, ka livananza kaku, waga ka mugi nimo nakawanya.» ⁴ Kuwa wa, Abalahamu atukya ndi ka mugi ka Bakalidea, inda ndi kaiko ka Alani. Ku beyo, abaki okwa ndi. Kumbuso yi, Kunzi atumboku ndi ku, adukusoku ka mugi mi nima mo mino mbiya wanu. ⁵ Ku beyo, Kunzi kapagu ndi gutugu mugi aka ikani mikya pa mukede kadita lisoku. Luki limoti, awanyaga ndi be apatu mugi mi nima, na ka bomiko-mikaki. Wina se, ko ngbingo yi nino, Abalahamu kegwa ndi no miki. ⁶ Kunzi abikya ndi be: «Livananza kaku ika ndeke ka mugi ka batu bagogo. Ku beyo, fuitisa ndeke bosunzu, bugyogyisa ndeke ka byanga bamiya bakwanganya.» ⁷ Luki limoti, Kunzi abikya ndi goni be: «Imi, nakotu ndeke mukombu ka batu ba mugi mi nimo bika ndeke ni fuitisini bosunzu. Kuwa wa, nupupisatu ndeke, bodoku kebibiso ka pa yi niyi.» ⁸ Kumbuso yi, Kunzi bukanana ndi na Abalahamu. Yukanana yi a ndi pisi ka simuico. Kinili, Abalahamu akusisa ndi mikaki beyo ka Isaka kumbusa wa masye bugina ma yibukuta kaki. Isaka agya ndi begoyo na nino kaki beyo ka Yakobo. Yakobo agya ndi begoyo na botitosu tekebe na baba.

⁹ Titosu bikaga ndi no miso mopi na mamabu beyo ka Yezefu. Bagaba ndi ka busunzu ka Misili. Luki limoti, Kunzi a ndi pa imoti na iyi, ¹⁰ anyogo ndi ka yigyogyiso kaki yasi. Apa ndi iziyo na yimibo kanzina kambwa ka Falao. Ngama amomosa ndi kaanda mugi ma Misili na kaamalya ndabu kaki yasi. ¹¹ Luki limoti, ayandi ogulya ndi ka mugi masi ma Misili na nimo ma Kanana. Kumbu yidingi, botitosu bakegu ndi na malili. ¹² Yakobo ukana ndi be malili a ka Misili, utika mbeyi ndi botitosu ka nganga ya mambwa. ¹³ Ka nganga ya yiba, Yezefu imibisikoso na bamamaki. Kuwa wa, Ngama Falao iba ndi litino ka Yezefu. ¹⁴ Kumbuso yi, Yezefu utika ndi bambanzu kavoku abaki beyo ka Yakobo na livananza kaki lasi. Batu basi ba ndi batekebe madiya na ika na kubukumuti. ¹⁵ Yakobo inda ndi ka Misili, okwa ndi ku beyo, gutugu botitosu aka. ¹⁶ Babinika ndi bamanda kabu ka Sekemu, bolumboku ka pa ya bambuku niyo Abalahamu oluwa ndi no buyi ka maboku ka bomika Hamoli ka iwili ya Sekemu.

¹⁷ Yeki masye nimo Kunzi awanyaga ndi Abalahamu kapá mino agume a kuwa ndi buwobi kaitulyana, bambanzu bitundaga ndi, bobwo bakpu ku ka Misili. ¹⁸ Kumbuso yi, ngama mudingi wagogo alya ndi bungama ka Misili. Iyi ngama yi nino kamibagu ndi Yezefu. ¹⁹ Abo ndi livananza kusu, ugyagya botitosu, apa ndi mutuu mapu be bumbibogi bomikabu nibo bawese kye bokwogi. ²⁰ Musa ibukuta ndi ko ngbingo yi nino, a ndi miki wanza ko misa ko Kunzi. Bakwisa ndi ka batimba basaa aka ka ndabu ka abaki. ²¹ Ngbingo yi nino babisoku ndi mino bikede, mika Ngama Falao muko yi ivilya ndi, ikwisilyo abe mikaki mubukuta. ²² Kuwa wa, bawonisila ndi Musa yimibo yasi ka Bamisili, iita mutuu wa kibo manzina na mogubo dididi.

²³ Niyo otulyoso byanga batekebe bakwanganya, ikandaga ndi kaında kaundoku bamamaki beyo ka bomikya Bezaleli. ²⁴ Ku beyo, amina ndi Mumisili bemoti ni anagyogyiso mava-kukaki. Asingyoku ndi aluku no ba ndi kagyagya no, igiso likosi, amwo Mumisili. ²⁵ Musa a ndi kasima be bamamaki bakwanana ndi kaiba be Kunzi apunaga ndi iyi kauhukuso. Luki limoti, bakotombisyagu ndi. ²⁶ Bugala bi, upuponilya ndi Bezaleli baba ni banabumana. Akisa ndi kaugbumaga, ubikya be: <Bawai, ma batu bemoti, ko bulya iki yo mo mino kabumana?> ²⁷ Luki limoti, nino a ndi kagyogyiso bengeni, atindika ndi Musa, amuusa be: <Wani no utwi ngama na kaiko zozi kusu?> ²⁸ Wakapa kemwo mudongoni beyo wamwi bi mino Mumisili isyeiku bi?> ²⁹ Niyo Musa ukana beyo, apikita ndi wa, inda kaiko ka mugi nimo ina be Madiani. Ku beyo, ubukuta ndi bomiki baba.

³⁰ Kumbusa wa byanga batekebe bakwanganya, malaika apuponilya ndi Musa ka gbogo niyo a ndi kagbandikana ka isa ka ngupa ya Sinai. ³¹ Niyo Musa ina likpumuka nilo, ombombaya ndi kugbe. Ngbingo yi nino a ndi mino kaisisilo bekye ini binza, ukana ndi liyu ka Mombukwono-dosu anabikya be: ³² <Imi ni Kunzi ka batitaku, Kunzi ka Abalahamu, ka Isaka na ka Yakobo.> Nzuyi atwa ndi Musa bikyakyakya ni kikipundigu bata kaikwe ku. ³³ Mombukwono-dosu aka na iyi be: <Winyogo bekpaku, kye pa yi niyo wo mino wakamaga yo, a pa yotu. ³⁴ Ninini beyo bo mino kaugyogyiso batu kami ka Misili. Nukonini mugamu kabu, imi nosyiku kaukulaga. Doku mbiya wanu, nakautika ka Misili.>

³⁵ Musa yi nino Bezaleli bamanganya ndi, bamuusa be: <Wani no utwi ngama na kaiko zozi?> Iyi kuwa no Kunzi atika ndi kaiko ngama na kaukulaga pisi ka malaika yi nino apuponilya ndi ka gbogo. ³⁶ Musa no upupisoku ndi bomikya Bezaleli ka Misili. Agya ndi makpumuka mumbanga-mbanga na nimo mubongiso ka Misili, ko libo la liniko lidingi nilo balikyaga be libo Langbu na ka isa ka byanga batekebe bakwanganya. ³⁷ Musa yi nino goni no ubikya ndi bomikya Bezaleli be: <Kunzi amutikilyatu ndeke mugyalandu abe imi, iko mava-kukunu.> ³⁸ Ngbingo yi nino bomikya Bezaleli bamamukana ndi mino ka isa, Musa a ndi wa pa imoti na botitosu.

Malaika anzinaga ndi na iyi kugu wa ngupa ya Sinai, apa kawa ndi munzina ma obili nimo atikitisyaga ndi ibusu.

³⁹ Luki limoti, botitosu bakapagigu ndi kamukana, bamuya ndi bikanganga, ba ndi kapa kaiga bata ka Misili. ⁴⁰ Babikya ndi Aluni be: <Tigyilya bokunzi nibo bakwanana katikpkyoniso. A beyo, Musa yi nima no atipupisiku bi ka Misili, takegu kaiba be iki yo agyi bi.> ⁴¹ Ka masye mi nimo aka mo, bigyilya ndi mulundu ko mikya ngombe, bapa ndi mulundu ma mikya ngombe yi nino bapere. Balisisa ndi dumo ko luki li nilo ibu bamombukwana-dabu bagya ndi lo. ⁴² Kawa wa, Kunzi upa ndi mugonga, usa be biki kobibiso mangutu, mudongoni beyo ikpikaga ndi mino ka kitabu ka bogyalandu be:

<Ibunu Bezaleli,

imi no mepa ndi apere wa banyama na bapere bagogo ka byanga batekebe bakwanganya ka isa?

⁴³ Ibunu mabinikaga ndi bangbangba ko kunzi kunu beyo ka Moloki na lingutu ko kunzi kunu beyo ka Lefani.

Migyilya ndi lundu yi niyo bekye miki kobibiso.

Kinili, namuhokiso ndeke byi kakitaga mugi ma Babiloni.>

⁴⁴ Ka ka isa, botitosu ba ndi na ngbangba niyo ikaga ndi na kpokoyo wa agume. Musa opika ndi ngbangba yi niyo mudongoni beyo Kunzi akpamyia ndi mino, agya ndi ka likingyosi li nilo ina ndi. ⁴⁵ Kumbuso yi, bupa kawa ndi bomika botitosu ngbangba yi niyo. Ibu babinika ndi ngbingo yi nino Yosua a ndi mino ngama kabu. Binda ndi goni na iyu ka mugi ka batu bi nibo Kunzi ukpumya ndi kambwa kabu. Ngbangba yi niyo ikaga ndi ka beyo kadwe ko ngbingo ka ngama Daudi. ⁴⁶ Daudi inisana ndi na iziyo ko misa ko Kunzi, abikya ndi be akapikilyo Kunzi ka Yakobo ndabu. ⁴⁷ Luki limoti, Solomono kawa no opika ndi.

⁴⁸ Luki limoti, Kunzi nino Kugu-Kugbe kikogigu ka bandabu niyayo bambanzu bopikogo. Mudongoni beyo mugyalandu abikya ndi mino be:

⁴⁹ <Mombukwono-dosu akabikya be, kugu wa lisyee a kiti wa bungama kami, na litombu a pa kami ya kibiso magu.

Makepikilyo inguo ya ndabu tino?

Pa kami ya kimumbiso ika ndeke yani?

⁵⁰ Kegu mbeyi imi no naga makpamuka masi mi nima?>

⁵¹ Eze ibunu batu ba mu mapuaaa! Mambengi bingbongili, ni makegu kaukana. Mikaga kobiso bodongoso na Limbengi-Lotu bongbinga basi mudongoni abe botitonu ndi goni! ⁵² Mugyalandu tino piye no botitonu bakagyogyisagu ndi? Bulumwisaga ndi nibo ba ndi kabikyaga be Mutu Wongbingbili odokuto ndeke. Mbiya wanu, masutini bi, mamwo. ⁵³ A beyo, minisana ndi na mutuu ko Kunzi pisi ka bamalaika. Luki limoti, ni makobuulyogigu.»

Kukwaku ka Etieni

⁵⁴ Niyo batu bi nibo ba ndi ka Basa-Yidingi bukana munzina mi nimo, miso utana ndi bingbu na Etieni, bilya manzu bikyalukyalu. ⁵⁵ Luki limoti, Etieni a ndi mutumo na Limbengi-Lotu. Ikwe ndi kugu wa lisyee, ina ibiba ko Kunzi, na Yeso wakamaga ka kumbanzikaniko ko Kunzi. ⁵⁶ Iyi aka ndi be: «Nakaina lisyee bikpo, na Mika-mumbanzu wakamaga ka kumbanzikaniko ko Kunzi.» ⁵⁷ Niyo bukana beyo, bagbungukana ndi bihoo, bidulaga motili, ibu basi bagwi ndi Etieni. ⁵⁸ Bopupa ndi na iyi kunzi wa guduu, bapanga ndi kabuma na matamu. Bademu bava ndi botu kabu, bodukusilo kambwa ka mawanza bemoti nino ina ndi be Saulo. ⁵⁹ Ngbingo yi nino ba ndi mino kabuma na matamu no, Etieni alumba be: «Mombukwono-dosu Yeso, va limbengi kami.» ⁶⁰ Kawa wa, obuna ndi moli, apamikana be: «Mombukwono-dosu, wakondonitogu bunye kabu!» Kumbuso yi, osisa ndi limbengi.

8

¹ Saulo abailiyatu ndi goni be bamwi Etieni.

Saulo akogyogiso kanisa

Ka lisyε li nilo aka lo, yigyogyiso yidingi ipunganaga ndi ka kanisa ya Yelusalema. Batutumbwa botigala ndi ibu wa aka wa, batu nibo babailya ndi basi bomisikono bingbwi ka iwili ya Yudea na niyo ya Samalia. ² Batu bi nibo babangaga ndi Kunzi balumba ndi Etieni, bagama ndi no kumbu kugbe. ³ Luki limoti, Saulo a ndi kakisa no ngu kolumwisaga kanisa, anakpima bandabu bikpekpekpe kaugwi batu nibo babailya ndi iki baluku ikani boko bi, anafikita ka boloko.

Filipi akabikyaga Mongoni Manza ka Samalia

⁴ Batu bi nibo bomisikana ndi bo bikaga ndi kabikyaga Mongoni Manza ka pa yasi ku bakpakanaga ndi mino. ⁵ Filipi inda ndi ka gudɔ bemoti mudingi wa Samalia kabikyaga mongoni ko bulya ka Kilisito. ⁶ Ambaza ka bambanzu bamukanaga ndi limbengi limoti, banina makpamuka mumbanga-mbanga nimo ikaga ndi kagya. ⁷ Mambengi ma bunye upupaga ndi bambanzu bakpu ni anapamikanaga. Bazegesi bakpu na batu bakigyagya bahukagatu ndi goni. ⁸ Kwa wa, magyagya mudingi ingya ndi ka gudɔ yi nino.

⁹ Wina se, ka gudɔ yi nino, a ndi na aluku bemoti nino ina ndi be Simoni. Katukya ka bundeli, ukimaga ndi baneko, batu Basamalia banabanga. Ibibaga ndi kugbe. ¹⁰ Batu basi, iki bomiki ikani bamboku bamukanaga ndi kugbe, banabikya be: «Aluku yi nima a ngu ko Kunzi, niyo balikyaga be <Ngu Yidingi.>»

¹¹ Bamukanaga ndi Simoni kye katukya ka bundeli, udikisaga ndi noku bide na baneko bi nibo kaki bo. ¹² Luki limoti, niyo babailya Mongoni Manza nimo Filipi a ndi kabikyaga ko bulya Bungama ko Kunzi na ko lino ka Yeso-Kilisito, baluku na boko fibotisisa ndi. ¹³ Gutugu Simoni mombukwana-daki yi abailya ndi, babotisiso, bikaga kwa ndi na Bafilipi aka. Munoku adikaga ndi bide kaina mokingyosi na makpamuka mumbanga-mbanga nimo igyonosaga ndi.

¹⁴ Ka Yelusalema, batutumbwa bukana be Basamalia boboilyini likpamuka ko Kunzi, butikilya kwa ndi Petele ibu na Yuani. ¹⁵ Niyo bosilo ka Samalia, bulumbilya ndi batu nibo babailya ndi bo kye Limbengi-Lotu usilyi. ¹⁶ A beyo, Limbengi-Lotu kegɔ na ibu lisilyo, subotiso mbeyi ndi ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso aka. ¹⁷ Kwa wa, Petele ibu na Yuani subisilya ndi maboku, Limbengi-Lotu usilya kwa ndi.

¹⁸ Niyo Simoni ina be Limbengi-Lotu usilyini batu nibo babailya ndi bo ngbingo yi nino batutumbwa subisilya ndi mino maboku, udulyoku ndi Petele ibu na Yuani no buyi, ubikya be: ¹⁹ «Ipóniku goni ngu yi niyo, iba nakabisilyogo banu mumbanzu maboku, Limbengi-Lotu asyilyo.» ²⁰ Luki limoti, Petele asikisya ndi be: «Wigyogyino gutugu pa imoti no buyi kaku! Wakasima be wakwananatu koluwo no buyi luki nilo Kunzi apaga ka iziyo! ²¹ Wakegu na pa ka likpamuka li nili, kundigu begeyo, kye wakegu ngbingbili kambwa ko Kunzi. ²² Wasa tamanaga yanye, walumba Mombukwono-dosu, yagogo akwananatu kaupilya inguo ya tamanaga yi niyo. ²³ A beyo, nakaina be wa mutumo na musasa, na wa ka boloko ya bunye.» ²⁴ Simoni asikisya kwa ndi Petele ibu na Yuani be: «Ilumbilyono asi ni ibunu aka, iba likpamuka gutugu limoti aka kesilyonitogu beyo mobikyi mino.»

²⁵ Kumbuso kapaga mongoni ka nimo igyonosa ndi na kabikyaga likpamuka ka Mombukwono-dosu, Petele na Yuani biga ndi ka Yelusalema. Ko pisi, ba ndi kabikyaga Mongoni Manza ko giyo dididi ya Samalia.

Filipi bobongonini na Muetiopia

²⁶ Malaika bemoti ka Mombukwono-dosu abikya ndi Filipi be: «Winda miso ya zebu, ka syangbu wo pisi yi niyo atukyaga ka Yelusalema kaina ka Gaza.»

²⁷ Filipi atukya ndi, aga. Ko pisi, abangana ndi na Muetiopia bemoti. Iyi aluku yi nino a ndi mutu wa ibiba* kugbe ku kabu. Iyi goni no andaga ndi lingama lasi ka ngama mudingi muko yi wa Etiopia beyo ka Kandaki. Iyi Muetiopia yi nino a ndi ni ogoni kabibiso Kunzi ka Yelusalema. ²⁸ A kawa ndi kaiga ku kaki. Ikini ka masuwa kaki nino bapunda balutaga ndi, anatangulaga kitabu ka mugyalandu Isaya. ²⁹ Limbengi-Lotu abikya ndi Filipi be: «Mukpada masuwa yi nima.»

³⁰ Filipi inda ndi mbangu, amukana Muetiopia ni anatangulaga kitabu ka mugyalandu Isaya. Filipi amuusa be: «Watu kotombisyo likpamuka li nilo wakatangulaga lo?» ³¹ Asikisya be: «Nakwanana kotombisyo liki ni mambanzu ketumbulyogigu?» Kawa wa, amaka ndi Filipi be odokiku kaiko ka kpolo kaki. ³² A ndi katangulaga Mobiso mi nima:

«Binda ndi na iyi mudongoni abe kondolo
ka pa yi niyo bumwogo mino banyama,
mudongoni abe mikya kondolo mudaka biwo
kambwa ka mutu yi nino ukogo tukatu,
ni kegū kaibukuso.

³³ Bayopisaga ndi ni bakakugu ngbanga kaki ka bungbingbili.

Wani no apaga ndeke mongoni mo puponogo kaki?

Kye batumboni ndi obili kaki kunu ka litombu.»

³⁴ Aluku yi nino aka na Filipi be: «Kikiliki, mugyalandu akanzina beyo ko bulya ka wani? A ko bulya kaki aka ikani ka mutu wagogo?» ³⁵ Kawa wa, Filipi apunga ndi kozukogo pa ya Mobiso mi nimo aka mo, abikyaga Mongoni Manza ka Yeso. ³⁶ Bidukulaga ndi na ligundu, badwe ka pa yimoti niyo a ndi no libo. Mutu wa ibiba yi nino abikya ndi Filipi be: «Ye ba! Libo nili, iki bata yo otigoli be bebotisi?»

[³⁷ Filipi asikisya ndi be: «Kika ni wofinikyonini na lingunu, bakwanana kaubotiso.» Aluku no asikisya be: «Na na baya ambe Yeso-Kilisito a Miko Kunzi.»]

³⁸ Akpama be bamomosi masuwa. Ibu basi baba bosya ndi ko libo, Filipi abotiso.

³⁹ Niyo bopupoku ndi ko libo, Limbengi ka Mombukwono-dosu aga ndi na Filipi ni aluku yi nino kaminigu bata. Luki limoti, aga kawa ndi ni otumini na magyagya bidu.

⁴⁰ Filipi izukyana kawa ndi ni odwini ka mug ma Azoto. A ndi kabikyaga Mongoni Manza ka bagudu basi nibo a ndi mino kakitaga, kadwe ku kwa ku adwe ndi mino ka mug ma Kaizalia.

9

Saulo ayikosini obili

¹ Ka masye mi nimo, Saulo ikaga ndi kaunyakilya babibya ka Mombukwono-dosu, anupapandia kukwaku. Lisyé limoti, aga ndi ku ko kumu-kumu, ² akunga ndi babalwa kaina ka bandabu baya malumba ka Bayuda ka gudu wa Damasiki. Kuso wa babalwa bi nibo, basilya ndi pisi bikpo be kutakanya bambanzu nibo bakabyibya likpamuka ka Mombukwono-dosu iki baluku ikani boko, ugwi, indi na ibu ka Yelusalema. ³ Niyo a mbeyi ndi mino ko pisi aka, buwobi kadwe ka Damasiki, ko ngbinga bemoti aka, mangbama kotukyoku kugu wa lisyé akungula ndi bikululu. ⁴ Iyi aka ndi wasi bingomu, ukana liyu ni anabikya be: «Saulo, Saulo, wakegyogyiso ko bulya iki?» ⁵ Amuusa be: «Mombukwono-dosu, iwe ni wani?»

Liyu asikisya be: «Imi ni Yeso nino wakagyogyiso no. ⁶ Luki limoti, wamaga, wingya ka gudu. Ku beyo, bubikyatu nilo wakwanana kaga.»

* 8:27 8:27 mutu wa ibiba: A muluku yi nino kikogigu ndi wasi na agyaga ndi ligubo ku ka lupangu ka ngama

⁷ Batw nibo ba ndi na ifu ka mufongo, bamaga ndi. Nokw udika bide. Ba ndi kaukana liyu, luki limoti ni bagegu kamina mumbanzu. ⁸ Saulo amaga ndi, akula miso, gutugu beyo akula ndi mino miso yo, luki limoti kegu bata kaina. Bagwi kuwa ndi kubokuko, бага na iyi ka Damasiki. ⁹ Agya ndi masye masaa ni kegu kaina, ni kegu kalyalya gutugu komwo libo aka.

¹⁰ Ku ka Damasiki ku, a ndi na mufibya bemoti nino ina ndi be Anania. Mombukwono-dosu apuponilya ndi ko nziki, amaka be: «Anania!» Anania aka ndi be: «Imi nimuna, Mombukwono-dosu». ¹¹ Mombukwono-dosu abikya be: «Winda ko pisi niyo balikyaga be <Yongbingbili>, wingyo ka ndabu ka Yuda. Ku beyo, buwany aluku bemoti nino ina be Saulo, nino a mutw wa Talasi. Akalumba mbiya wanu. ¹² Iyi aminito bi ko nziki aluku bemoti nino ina be Anania ni anogulyo ku a ndi mino, abisilya mafuku be kye apungi bata kaina.» ¹³ Anania osikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, numukoni bi bambanzu budingi bananzina likrumuka ka aluku yi nimu beyo ugyogyisogo bi mino batw kakw ka Yelusalema. ¹⁴ Oduku bi wanu kye bokumu-kumu bo batwi bi be oduku kaugwi batw basi nibo bubinikyana.»

¹⁵ Luki limoti, Mombukwono-dosu abikya ndi Anania be: «Winda, kye napunogini aluku yi nino be iki kegugubyo. Abikyaga likrumuka kami ka bevananza dididi, kambwa ka bangama na kambwa ka Bezaleli. ¹⁶ Nawonisila banu ni imi yigyogyiso yasi niyo asilyo banu ko bulya kami.»

¹⁷ Kuwa wa, Anania aga ndi. Niyo agulyo ka ndabu, abisilya ndi Saulo mafuku, abikya be: «Saulo, mika-mama, Mombukwono-dosu Yeso nino upuponilyi bi ko pisi ngbingo yi nino wo bi mino kodoku kanu no etikiku. Etikiku kye miso ukalikani, wotumo na Limbengi-Lotu.»

¹⁸ Ko ngbingo yi nino aka no, makrumuka nimo a ndi ko misa ka Saulo abe masobi apupo, apunga ndi kuwa bata kaina. Kuwa wa, amaga ndi, babotiso. ¹⁹ Kumbuso yi, alyalya ndi, ngu amigilyoku bata.

Saulo akabikyaga Mongoni Manza ka Damasiki

Saulo agya bata ndi mino masye makede na babibya nibo ba ndi ka Damasiki wa. ²⁰ Kolipyagu ndi, apunga kabikyaga Mongoni Manza ka bandabu baya malumba ka Bayuda be Yeso ni Miko Kunzi. ²¹ Nokw udikaga ndi batw basi nibo bamukanaga ndi bide. Banuuso be: «Kegu mbeyi aluku yi nimu no ugyogyisaga ndi batw nibo batwaga ndi lino ka Yeso ka Yelusalema? Kodukugu bi mbeyi kaugwi na kaaga na ifu kambwa ka bokumu-kumu?»

²² Luki limoti, Saulo ikaga kuwa ndi asi kabikyaga Mongoni Manza na kekele. Owoniso be Yeso ni Kilisito, gutugu Bayuda aka nibo bikaga ndi ka Damasiki bagegu bata ndi kaiba be babikya bu.

²³ Niyo olipya beyo, Bayuda bukanana ndi be okwononi bamwi Saulo. ²⁴ Luki limoti, ukana ndi dikidi yi niyo. Biti na lisyé bikaga kuwa ndi kobuulyogo pumi ya gufu be kye bamwi. ²⁵ Biti yimoti, babibya kaki bava ndi, bamakya ka mumbi, basiso ka muzulu biyeee kunzi wa gufu.

Saulo igini ka Yelusalema

²⁶ Niyo Saulo osilo ka Yelusalema, a ndi kapa kamatikana na babibya bagogo. Luki limoti, ifu basi ba ndi kabanga kye bagegu ndi kabinkyana be a kuwa mufibya goni. ²⁷ Kuwa wa, Balanaba ava ndi, inda na iyi kambwa ka batutumbwa. Utumbulyaga ndi beyo Saulo amina ndi mino Mombukwono-dosu ko pisi, na beyo Mombukwono-dosu anzinilya ndi mino. Utumbulyaga goni beyo Saulo abikyaga ndi mino Mongoni Manza ko lino ka Yeso ka Damasiki ni kegu na kubangaku. ²⁸ Katukya kuwa wa aka wa, Saulo amatikana ndi na ifu. Bagaga ndi, banigoku ka Yelusalema kabikyaga Mongoni Manza ko lino ka Mombukwono-dosu ni bagegu na kubangaku. ²⁹ Ikaga

ndi kanzina, anagya bodongoso na Bayuda niḅo banzinaga ndi Ligiliki. Luki limoti, iḅu ḅa ndi kakisa kamwo aka. ³⁰ Niyḅo batḅu ḅi niḅo ḅalumbaga ndi na iḅu ḅukana ḅeyḅ, ḅaga ndi na iyi ka Kaizalia, katukya wa, ḅamogosa ndi ka mugi ma Talasi.

³¹ Ko ngbingo yi ninḅ, Kanisa a ndi ka maziyo ka Yudea wasi, ka Galilaya na ka Samalia. Kanisa idukulaga ndi ka baya, ikaga ndi kabanga Mombukwono-dosu, itundaga ndi pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu

Petele ahukisini Ayiniya

³² Petele ikaga ndi kolingyo ḅewili ḅayasi ḅi niḅayo. Lisye limoti, inda ndi kaunda batḅu niḅo ḅabaya ndi ku ka gudḅu wa Luda. ³³ Ku ḅeyḅ, atakanya ndi mutḅu ḅemoti ninḅ ina ndi ḅe Ayiniya. Aluku yi ninḅ a ndi zegesi, ikaga ndi wakanga aka ka kalagba ka ḅyanga ḅugina. ³⁴ Petele aka ndi na iyi ḅe: «Ayiniya, Yeso-Kilisito uhukusini. Wamaga, wobungusyaga ḅusisini kaku!» Ko ngbingo yi ninḅ aka nḅ, amaga ndi. ³⁵ Niyḅo batḅu ḅasi ḅa gudḅu wa Luda na batḅu ḅa isa ya Saloni ḅina ḅeyḅ, ḅabinikyana ndi Mombukwono-dosu.

Petele ozuzukisini manda ka Dolika

³⁶ Ka mugi ma Yḅpa, a ndi na mḅḅiḅya muko yi ḅemoti ninḅ ina ndi ḅe Tabita. Lino li nilḅ ka Ligiliki ni «Dolika», isi yi ni «Longu». Ugyaga ndi ḅambanzḅ ḅinza, anusingyo batḅu ḅa yangya. ³⁷ Lisye limoti, aguna ndi, okwo. Niyḅo ḅasukusaga, ḅamongosa ka ndabḅu yimoti ya kugḅ. ³⁸ Babiḅya ḅukana ndi ḅe Petele a ka Luda ninḅ a ḅuwobi na Yḅpa. Batikilya kuwa ndi ḅaluku ḅaba kabikyoku ḅe: «Kikiliki, doku mbeyi kunḅu ḅikwa.» ³⁹ Petele atukya ndi, ḅinda pa imoti na iḅu. Niyḅo ḅosilo, ḅaga ndi na iḅu ka ndabḅu yi niyo ya kugḅ yo. Bowoko ḅasi bakpuḅoku ndi ni ḅanagamana, ḅanawoniso ḅakoti na botu niḅayo Dolika utilyaga ndi ngbingo yi ninḅ ḅikaga ndi mino na iḅu. ⁴⁰ Petele upupisa ndi batḅu ḅasi kunzi, obuno moli, alamba ndi. Kumbuso yi, oyikono ku manda a ndi mino, iyi aka ḅe: «Tabita, wamaga!»

Kuwa wa, akula miso, amina Petele, iyi aka ḅiziko. ⁴¹ Petele agwi ndi kuḅokuko, amomoso. Umaka kuwa ndi ḅabiḅya na bowoko, umomosilyo ni a kuwa ḅata mubisi. ⁴² Batḅu ḅasi ḅa Yḅpa ḅukana ndi likpḅumuka li nilḅ, batḅu ḅudingi ḅabinikyana ndi Mombukwono-dosu. ⁴³ Petele asyesye ndi ḅindi ka Yḅpa, ka aluku ḅemoti ninḅ ina ndi ḅe Simoni ninḅ obungusyaga ndi bokuto ta banyama.

10

Malaika ḅemoti ko Kunzi apuponilyini Kuneli

¹ A ndi na mutḅu ḅemoti ka Kaizalia ninḅ ina ndi ḅe Kuneli. Aluku yi ninḅ a ndi ngama ka ḅasuda miya yimoti. Ambaza yi ninḅ ḅamakaga ndi ḅe «ambaza ka Betalia». ² A ndi mutḅu wongbingbili, abangaga ndi Kunzi pa imoti na batḅu ḅasi ḅa ndabḅu kaki. Uparaga ndi kugḅe Bayuda ḅi niḅo ḅa yangya, na alumbaga ndi masye masi. ³ Lisye limoti, mḅni kadwe ḅuwobi ḅasaa-tisa, malaika ḅemoti ko Kunzi apuponilyoku ndi ḅiwεεε abe kika ko nziki. Iyi malaika nḅ ogulya ndi ku kaki, amaka ḅe: «Kuneli!» ⁴ Kuneli anda ndi ḅingbangbangba, kubangaku atumini ḅidḅe, amuusa ḅe: «A se ḅani, Mombukwono-dosu?» Malaika asikisya ḅe: «Kunzi ukonini malamba kakḅ, atamana ḅeyḅ usingyogo mino batḅu ḅa yangya. ⁵ Mbiya wanḅ, utika neki ḅambanzḅ ka gudḅu wa Yḅpa, ḅindi kamokoku aluku ḅemoti ninḅ ina ḅe Simoni, ḅamakagatu goni ḅe Petele. ⁶ Iyi aluku nḅ ikaga ka Simoni, ninḅ obungusyogo bokuto ta banyama. Obiso mugi ka mutili mo libo lidingi.» ⁷ Niyḅo malaika yi ninḅ ḅa ndi kanzina na Kuneli nḅ aga, Kuneli umaka kuwa ndi ḅagya-ligubo ḅaba luga ka ḅagya-ligubo kaki na suda ḅemoti. Suda yi ninḅ a ndi mḅgya-ligubo kaki wandeli, na mutḅu mḅbanga Kunzi kugḅe. ⁸ Kumbuso Kuneli kautumbulyaga likpḅumuka lasi nilḅ akitanaga ndi lo, utika ka Yḅpa.

Limbengi-Lotu anzinilyini Petele

⁹ Bugala bi, bagya-ligubo baba bi nibo na suda yi nino batukiyila ndi ligundu kainda ka Yopa. Niyo, ba kuwa ndi buwobi kadwe, Petele adaka ndi kalumba na musikatu ka ndabu ya kugu. ¹⁰ Imukana ndi nza, akunga malili. Luki limoti, ko ngbingo yi nino ba ndi mino kambambambya aka no, ahumwana ndi abe kika ni okwini. ¹¹ Ina ndi ko nziki ni lisyε oukwikonini, luki limoti anosyoku kotukyoku abe kikwembe yidingi bogwigogini ka mondu mi masi makwanganya kadwe ku kwa kunu ka litombu. ¹² Kusɔ yi, a ndi na mobi masi ma banyama ba magu makwanganya, banyama nibo bakpakyana na bamuma wasi na bombu. ¹³ Kuwa wa, ukana ndi liyu be: «Petele, wamaga. Umwogo, ulya!» ¹⁴ Petele osikisya be: «Kali, Mombukwondo! Nakonolyigu ndeke luki lanyε ikani nilo la musugu.» ¹⁵ Ukana bata ndi liyu ka nganga ya yiba be: «Luki nilo Kunzi obubisoni, wakoitisonitogu abe kiko lanyε.»

¹⁶ Liyu li nilo igilya ndi nganga yisaa. Kumbuso yi, luki li nilo adaka ndi kugu wa lisyε.

¹⁷ Petele a kuwa ndi kombomboyo ko bulya isi yo nziki yi niyo. Ko ngbingo yi nino aka no, batu nibo Kuneli utikoku ndi bopuponoku ko miso ma mupumi wa, kye ba ndi ni buwonyogini ndabu ka Simoni. ¹⁸ Boipa ndi holi, buusa be: «Simoni nino ina be Petele ikaga wanu?» ¹⁹ Ko ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino limbengi ko bulya isi yo nziki yi niyo aka yo, Limbengi-Lotu abikya be: «Batu basaa bakaukisa. ²⁰ Wamaga, wosyo, maga pa yimoti na ibu ni wakegu na botumo, kye imi no nutikiku.» ²¹ Niyo Petele osyoku, iyi aka ndi na baluku nibo be: «Imi no makekisa? A se buni?» ²² Basikisya be: «Ngama ka basuda beyo ka amboku Kuneli no atitikiku. Iyi, a mutu wongbingbili, abangagatu Kunzi, Bayuda basi babibaga kugbe. Malaika bemoti ko Kunzi abikiyi be utikiku bambanzu kamaka, ukani nilo wabikyoku.» ²³ Bogulyo kuwa ndi na Petele ka ndabu, uwanaya pa ya busisini.

Bugala bi, bapungaga ndi ligundu pa imoti na ibu. Batu bagogo nibo ba ndi ni boboilyini ka Yopa, bubisoku ndi.

Petele ogoni ka Kuneli

²⁴ Bosila ndi ka Kaizalia na bugala bi. Kuneli a kuwa ndi kaubandaga aka ni umumulini bava-kukaki pa imoti na bawai-daki ba limbengi nibo umaka ndi. ²⁵ Ngbingo yi nino Petele a ndi mino kogulya ka Kaizalia, Kuneli inda ndi katilya. Obuna ndi moli kambwa kaki, odidiko kadwe ku kwa ku ka litombu. ²⁶ Luki limoti, Petele amomosa ndi, abikya be: «Wamaga, kye na mumbanzu abe iwe goni.» ²⁷ Bogulya ndi ibu na Kuneli ka ndabu ni banikpukpumukya. Ku beyo, butakanya bambanzu bakpu bumumukana. ²⁸ Iyi aka ndi na ibu be: «Mibaga binza be kokwononigu Muyuda kako limbida na mutu yi nino kegu Muyuda ikani kogulya ka ndabu kaki. Luki limoti, Kunzi ewonisini bi be nakaminonitogu mumbanzu gutugu bemoti aka abe kiko wanye ikani mutu wa musugu. ²⁹ Kinili, ngbingo yi nino mutiki bi mino bambanzu kemaka, noduku ni nakegu na botumo. Ibikyoni neki nilo metikisyi mino.» ³⁰ Kuneli asikisya ndi be: «A kuwa masyε masaa, wa no bi mino kalumba ku kami na saa-tisa moni bubwa goni bubwa nu. Aluku bemoti wakimokisyogo botu bayawenge-wenge epuponilyo nduku bigbututu, iyi aka bigba kambwa kami. ³¹ Ebikya be: «Kuneli, Kunzi ukonini bi malumba kaku, utamana goni beyo upapaga mino batu ba yangya. ³² Utika neki bambanzu ka Yopa, bindi kamaka aluku bemoti nino ina be Simoni, lino kaki lagogo ni Petele. Ikaga ka mutu bemoti nino ina goni be Simoni. Simoni yi nino obungusyogo bokuto ta banyama, ibiso mugi ka mutili mo libo lidingi.» ³³ Kinili, nutiki bi bambanzu bigala-gala kamaka, wogyi binza kodoku. Ta kuwa mbiya wanu basi kambwa ko Kunzi, kaukana likpumuka lasi nilo Mombukwondo-dosu utikiku katibikya.»

Petele akanzina ku ka Kuneli

³⁴ Petele aka ndi be: «Mbiya wanu, nibini lingunu ambe ko misa ko Kunzi batu basi ba mudongoni aka, ³⁵ luki limoti, ko giyo yasi, mutu wasi nino abangaga Kunzi, anagya masi ka bungbingbili, Kunzi apaga mutu yi nino. ³⁶ Kunzi utikilyoku ndi Bezaleli likpamuka kaki, ubikyaga Mongoni Manza ma maziyo pisi ka Yeso-Kilisito nino a Mombukwana batu basi. ³⁷ Makaiba likpamuka nilo akitanaga ndi ka Yudea wasi, kapunga ka Galilaya kumbusa wa kuu ka Yuani ko bulya ibatiso. ³⁸ Makaiba beyo Kunzi atumisa ndi mino Yeso mutu wa Nazaleti na Limbengi-Lotu, apa ngu. Olingyaga ndi giyo yasi, anagya asi bunza aka, anuhukuso batu basi nibo mumuyoniso a ndi na ibu budita binvi kye Kunzi a ndi pa yimoti na iyi. ³⁹ Ibusu ta bademu ba likpamuka lasi nilo agya ndi ku ka mugu ka Bayuda na ka Yelusalema. Bamwo ndi pisi ka bangilaga ka musalaba. ⁴⁰ Luki limoti, Kunzi apupisoku ndi ka mbuku kumbusa wa masye masaa, awoniso bingbanganya, ⁴¹ keguru ka batu basi, luki limoti kusu nibo Kunzi atipunaga ndi kambwa be tiki bademu. Ibusu nibo talyalya ndi, tomwo na ibu kumbuso wo pupo kaki ka mbuku. ⁴² Atikpamyanda ndi kaubikyaga bambanzu Mongoni Manza, kaumibiso be iyi no Kunzi atikoku ndi kaiko zozika batu nibo ba mbeyi bubisi na nibo bokwaga ndi. ⁴³ Bogyalandu basi babikyaga ndi ko bulya kaki be: «Mutu wasi nino abinikyana Yeso, inisono na mapilya ma bunye ko lino kaki.»»

Limbengi-Lotu usilyini batu nibo bakeguru Bayuda

⁴⁴ Ko ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino kanzina aka no, Limbengi-Lotu usilya ndi batu basi nibo ba ndi kaukana likpamuka ko Kunzi. ⁴⁵ Bayuda nibo babaya ndi, nibo bakpakyana ndi pa imoti na Petele, bombomboya ndi kugbe. Ba ndi kombomboya kaina be Limbengi-Lotu nilo Kunzi otikoku ndi a goni kausilyo batu nibo bakeguru Bayuda. ⁴⁶ A beyo, ba ndi kanzina masasu dididi, kabibiso Kunzi. Petele aka kuwa ndi be: ⁴⁷ «Mbiya wanu, batu nibana binisonini na Limbengi-Lotu abe ibusu. Wani bata no abikya be bakubotisoni?» ⁴⁸ Akpamyanda ndi be bubotisi ko lino ka Yeso-Kilisito. Ka mulibo, babikya ndi Petele be bagyi mbeyi bata mino na ibu masye makede.

11

Petele akatumbulaga ka Yelusalema nilo igyonosa ndi

¹ Batatumbwa pa imoti na batu ba baya nibo bikaga ndi ka Yudea bukana ndi be bevananza bayagogo boboilyini goni ibu likpamuka ko Kunzi. ² Niyo Petele igoku ka Yelusalema, Bayuda bi nibo buko* ndi, bapunga na ibu bodongoso, ³ banabikya be: «Wogulyi bi ka batu bi nibo bakeguru bava-kukusu, malyalyo bi pa yimoti na ibu!»

⁴ Luki limoti, Petele apunga ndi kautumbulyaga binza-binza makpamuka masi nimo igyonosa ndi. Ubikya be: ⁵ «Imi, na ndi kalumba ka Yopa. Kumbuso yi, nahumwana ndi, egya abe nakika ko nziki, nina luki limoti anosyoku abe kikwembe yidingi bogwigogini ka mondu mi masi makwanganya kadwe buwobi na imi. ⁶ Nanda ndi kuso yi bingbangbangba, numina banyama ba magu makwanganya, nibo botutu, nibo bakpakanaga na bamuma wasi na bombu. ⁷ Nukana ndi goni liyu anebikya be: «Petele, wamaga. Umwogo, alya!» ⁸ Luki limoti, nosikisya ndi be: «Kali, Mombukwono-dosu! Nakonolyigu ndeke luki lanye ikani nilo la musugu.» ⁹ Nukonoku bata ndi liyu ka nganga ya yiba be: «Luki nilo Kunzi obubisoni, wakitisonitogu abe kiko lanye.» ¹⁰ Igyonosana ndi beyo nganga yisaa, kumbuso yi, luki li nilo iga ndi kugu wa lisyu. ¹¹ Ko ngbingo yi nino aka no, batu basaa nibo butikoku ndi kemaka kotukyoku ka Kaizalia, bosiloku ka ndabu yi niyo ta ndi

* **11:2** 11:2 buko: Bayuda bukulisaga ndi bambanzu kowonisilo be batu bi nibo baboilyini Kunzi.

mino. ¹² Limbengi-Lotu ebikya ndi be taga na ibu ni nakegu na botumo. Bomikamama nibana madiya bana bebisoku ndi, togulya ka Kuneli. ¹³ Iyi atitumbalyaga ndi beyo malaika apuponilya ndi mino ka ndabu kaki, abikya ndi be: <Mutika mumbanzu ka Yopa kamokoku Simoni, ninu bamakaga goni be Petele. ¹⁴ Iyi Simoni amubikyaga banu makpumuka nimo amupa muhukuso na batu ba ndabu kaku basi.> ¹⁵ Niyo napunga kanzina, Limbengi-Lotu usilyo mudongoni beyo atisilya ndi mino ka mambwa. ¹⁶ Natamana kuwa ndi likpumuka nilo Mombukwono-dosu abikya ndi mino be: <Yuani obotisa ndi ko libo. Luki limoti, ibunu, bamubotiso ndeke ka Limbengi-Lotu> ¹⁷ Kika neki ni Kunzi utikilyiniku ka iziyo Limbengi-Lotu li nilo goni lo atitikilyoku ndi ibusu, ngbingo yi ninu tabinikyana ndi mino Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, imi se piye kuwa ni wani kagya bodongoso no Kunzi?>

¹⁸ Niyo bukana beyo, mambengi ududula ndi, bapunga kabibiso Kunzi, banabikya be: «A neki linganu be Kunzi uhukwilyini goni batu nibo bakegu Bayuda pisi kayikoso obili, na kainisono na obili walinganu.»

Mupunganagi ma kanisa ya Atiokia

¹⁹ Niyo Etieni okwo†, bapunga ndi kaugyogyiso batu nibo babaya ndi, bomisikono kuwa ndi bingwi. Baga ndi, badwe ku kwa ku ka mugu ma Foinikia, Kipulo na Atiokia. Ku beyo, ba ndi kabikyaga Bayuda aka Mongoni Manza ko Kunzi. ²⁰ Luki limoti, luga kabu, bagogo nibo ba ndi batu ba Kipulo na Kulene, bosila ndi ka Atiokia. Bapunga kuwa ndi kanzina na batu bi nibo banzinaga ndi Ligiliki, na kabikyaga Mongoni Manza ka Mombukwono-dosu Yeso. ²¹ Kubokuko kwo ngu ka Mombukwono-dosu a ndi pa yimoti na ibu. Kinili, bambanzu budingi kuge babinikyana ndi, bamigilya Mombukwono-dosu.

²² Niyo batu ba kanisa ya Yelusalema bukana ndi mongoni mi nimo, batika kuwa ndi Balanaba ka Atiokia. ²³ Ngbingo yi ninu osilo mino, ina beyo Kunzi udukilya ndi mino batu bi nibo babaya ndi bubunga, ogwa magyagya. Utumisa ndi ibu basi mambengi kaigwinonogo na Mombukwono-dosu limbengi limoti. ²⁴ A beyo, Balanaba a ndi mutu wongbingbili, mutumo na Limbengi-Lotu na baya bidu. Ambaza mudingi ka bambanzu abinikyana ndi Mombukwono-dosu.

²⁵ Kuwa wa, Balanaba aga ndi kakisa Saulo ka Talasi. ²⁶ Niyo amina ndi, baga na iyi ka Atiokia. Kusu wa syangasu simoti iti, bamumukanaga ndi ka kanisa yi niyo ku, banutiwa bambanzu bakpu. Bapunga ndi kamaka babibya be bakilisito ka nganga ya mambwa ku beyo.

²⁷ Ka masye mi nimo, bogyalandu botukyoku ndi ka Yelusalema bodoku ka Atiokia. ²⁸ Bemoti kabu ninu ina ndi be Agabu, amaga ndi, Limbengi-Lotu akpama kabikyaga be ayundi wapu ahumatu banu obili wasi. Igyonosa ndi beyo aka yo ko ngbingo ninu Kolode a ndi mino ngama mudingi wa Luma. ²⁹ Babibya bukanana ndi be mutu yikaka-yikaka kabyenene no ngu kaki, api luki, butitiki bamamabu nibo ba Yudea. ³⁰ Bagya ndi beyo aka yo. Butikilya ndi bamboku-mboku ba Yudea banyo bi nibo na Balanaba ibu na Saulo.

12

Bamwini Yakobo, bamakya Petele ka boloko

¹ Ko ngbingo yi ninu, ngama Elodi apunga ndi kaugyogyiso bambanzu bemoti-bemoti ba kanisa. ² Akpama ndi be bamwi Yakobo ninu mamaki Yuani na dukpa. ³ Niyo ina ndi be Bayuda bakogwa magyagya ko bulya likpumuka li nilo, agwisisa ndi goni Petele. A ndi ko ngbingo wa yinga niyo balyaga mino mukati bikofulu. ⁴ Niyo

† 11:19 11:19 niyo Etieni okwo: Bidukulaga ndi kaugyogyiso batu nibo babaya ndi kakitaga byanga tekebe. Kinili, bomisikana ndi.

agwi Petele, amakya ka bɔlɔkɔ, obisa ndi magbuta makwanganya dididi ma basuda bakwanganya-bakwanganya kabuulyogo. A ndi kapa kasombiso kumbusa wa yinga wa Pasika. ⁵ Ba kɔwa ndi kabuulyogo Petele ka bɔlɔkɔ aka kɔ, ni kanisa idukufini bigubu kalumbilya.

Petele opupini ka bɔlɔkɔ

⁶ Elodi a kɔwa ndi kapa kasombiso na bɔgala bi, no biti yi niyo, Petele a ndi wakanga luga ka basuda baba mukanda na baselegeni bayiba kani bazamu banobuulyo mupumi ma bɔlɔkɔ. ⁷ Malaika bemoti ka Mombukwono-dosu opuponoku ndi bigbututu, ndabu yi niyo a ndi mino yo ofuba ndi bitu. Malaika azukula ndi Petele, azuzukiso, abikya be: «Wamaga bigala-gala!» Kɔwa wa, baselegeni nibayo bakanda ndi na ibu maboku atinikaga ndi. ⁸ Malaika aka ndi na iyi be: «Wikandila mukaba, wikandilaga bekpaku.» Agya ndi beyo aka yo. Malaika abikya bata ndi be: «Wimokisyo koti kakɔ, webyeku.» ⁹ Petele opupa ndi ka bɔlɔkɔ ni anabibya malaika. Luki limoti, kegɔ ndi kaiba be nilo malaika a ndi kagya a lingunu. A ndi kasima be nziki. ¹⁰ Ngbingo yi nino bakitaga ndi mino ligbuta la mambwa ka basuda, kumbuso yi nilo la maba, bosila kɔwa ndi ka mupumi nimo bagya ndi na bangweyi, nimo babyege ndi mino kaina ka gɔɔɔ. Mupumi mo oukwikana ndi ni imu aka kambwa kabu, bopupa ndi. Bisisilogo ko pisi yimoti bene, malaika alimikya ndi bipetele.

¹¹ Niyo Petele imibo, iyi aka ndi be: «Nibini se kɔwa mbiya wanu ambe Mombukwono-dosu atikiku malaika kaki kekulaga ka maboku ka Elodi, na ka masi nibo Bayuda bo bi kapa kegɔ.»

¹² Ngbingo yi nino ibo mino likpamuka li nilo beyo, aga ndi ka Malia, amaki Yuani nino bamakaga ndi goni be Maliko. Bambanzu budingi ba ndi bamumukana ku beyo kalumba. ¹³ Petele oyipa ndi holi ka mupumi ma kunzi. Mɔgya-ligubo muko yi nino ina ndi be Loda akpudoku ndi, kaukanilya. ¹⁴ Iba ndi liyu ka Petele, ogwa magyagya kugbe, kani koukwigu mupumi. Iga ndi mangu kabikya batu bagogo be Petele a kunzi ku. ¹⁵ Ibu aka ndi na iyi be: «Wa na ibikyasu!» Luki limoti, otilya ndi kabikya be a lingunu. Babikya kɔwa be: «A neki malaika kaki!» ¹⁶ Luki limoti, Petele a ndi asi koipa aka holi. Niyo boukwa kɔwa ndi mupumi, bamina, bombomboya ndi kugbe. ¹⁷ Udokisa ndi na maboku, utumbulyaga beyo Mombukwono-dosu apupisi mino ka bɔlɔkɔ. Ubikyoku bata be: «Mubikyonikuto goni Yakobo na bakilisito bagogo.» Kumbuso yi, opupa ndi, aga ka pa yagogo.

¹⁸ Niyo lisyɛ asyɛ, basuda bapunga ndi ipumbu luga kabu, banuusono be: «Petele a yani?» ¹⁹ Elodi apa mutuu be bakisi bivaka-vaka, luki limoti ni bakaminigu. Usombisa ndi basuda nibo ba ndi kabuulyogo, akpamya be bulumwisogi. Kumbuso yi, atukya ndi ka Yudea, aga ka Kaizalia, agya ndi mino masye ku beyo.

Kukwaku ka Elodi

²⁰ Elodi ikaga ndi no yoko yapu na batu ba mugu ma Tilo na Sidona. Batu bi nibo bukanana ndi kaina kamina. Bapunga mbeyi ndi kaukanana na Balasito, nino obuulyaga ndi ndabu ka ngama, kumbuso yi, baga ndi kaitatanaga na Elodi kye malili nimo balyaga ndi otukyogoku ndi ku kaki. ²¹ Ka lisyɛ nilo bukanana ndi mino, Elodi imokisyaga botu baya bungama, ika ka buliki kaki ba bungama, apunga kanzina kambwa ka bambanzu. ²² Bambanzu bapunga ndi kapamikanaga, banabikya be: «Kegɔ bata mumbanzu no akanzina, a kɔwa liyu ko kunzi.» ²³ Ko ngbingo yi nino aka no, malaika bemoti ka Mombukwono-dosu agyogya ndi kye kapagu ndi Kunzi ibiba, ugwa ndi bodulu wakamaga, okwo.

²⁴ Kɔwa wa, Likpamuka ko Kunzi isisilaga ndi kugbe, omisikana ka bapa ba yasi. ²⁵ Niyo Balanaba na Saulo bama ndi ligubo kabu ka Yelusalema, biga kɔwa ndi pa imoti na Yuani nino bamakaga ndi goni be Maliko.

13

Bapunogini Balanaba ibũ na Saulo ka ligubo

¹ Kũso wa kanisa ya Atiokia, a ndi na bogyalandũ na bowonisilo. Luga kabũ, a ndi ni: Balanaba, Simioni ninũ bamakaga ndi gũni bẽ Mutũ Wopi, Lukio mutũ wa Kulene, Manaeni ninũ bopinga ndi na ngama Elodi Atipasi se kũwa Saulo. ² Lisye limoti, ba ndi kabibiso Mombukwono-dosu ni banoginyo gũni malili. Kũwa wa, Limbengi-Lotu abikya ndi bẽ: «Itilyoni di Balanaba na Saulo ka ligubo nilo nũmakaga ndi mino.» ³ Kumbusa koginyo malili na kalũmba, bũbisilya kũwa ndi mabũkũ, bũpá kũwa ndi ligandũ.

Balanaba na Saulo bogoni ka Kipulo

⁴ Kũwa wa, Limbengi-Lotu utika ndi Balanaba na Saulo ka lisũ la Seleukia. Kũ beyo, badũka ndi ka bato, baka ko uzu ya Kipulo. ⁵ Niyũ bosila ka Salami, babikyaga ndi mongoni ko Kunzi ka bandabũ baya malũmba ka Bayuda. Yuani-Maliko a ndi pa imoti na ibũ, anusingyo gũni ka ligubo.

⁶ Kũwa wa, bakpata ndi uzu wasi, badwe ka gũdũ wa Pafũ. Kũ beyo, batakanya ndi mukima baneko bemoti ninũ ina ndi bẽ Bala-Yeso. A ndi Muyuda, ivaga ndi abe mugyalandũ. ⁷ Bikaga ndi na ngama wa iwili beyo ka Seligio-Polo ninũ a ndi na yimibo yakpũ. Ngama yi ninũ umaka kũwa ndi Balanaba na Saulo kũ kaki, kye a ndi na musasa kaukana likpũmũka ko Kunzi. ⁸ Luki limoti, Hima (Isi yo lino li nilo ka Ligiliki ni mukpĩma baneko) obisa ndi dũngoso na ibũ, kye kegũ ndi kapa bẽ ngama abailyi. ⁹ Saulo ninũ ina ndi gũni bẽ Polo, otuma ndi na Limbengi-Lotu, anda Hima bingbangbangba, ¹⁰ iyi aka na iyi bẽ: «Wa mika mumuyoniso, wa mutumo na bokoli bidẽ, wa mutũ wa kubũbũkũ kũgbe! Wakagyigũ likpũmũka la lingũnũ! Wasa kũwa ndeke kobuna muki ka bopisi baya bungbingbili ka Mombukwono-dosu ngbingo tino? ¹¹ Hũkana, mbiya wanũ, Mombukwono-dosu akaugyogyiso, wakagũna kolobu ya mamũmũ. Ko ngbingo bemoti bẽne, wakinigũ banũ bata mangbamũ ma moni.»

Kolipyagũ bata ndi, miso apiyo Hima bipi, ingya ndi ko biti niyũ yopi. Apũnga kũwa ndi kaamama bigbagbagba kakisa mutũ ninũ akwanana kakpokyoniso. ¹² Niyũ ngama ina likpũmũka nilo igyonosa ndi lo, abinikyana ndi. A beyo, likpũmũka ka Mombukwono-dosu atũngana ndi pima.

Polo na Balanaba bogoni ka Atiokia

¹³ Katũkya ka Pafũ, Polo na batũ niũ bũ bũ ndi na ibũ badũka ndi ka bato, binda miso ya Peliga ka iwili ya Pamufilia. Kũ beyo, Yuani-Maliko usa ndi, iga ka Yelusalema. ¹⁴ Bidukulaga ndi na ligandũ kabũ katũkya ka Peliga badwe ndi ka Atiokia ninũ ka Pisidia. Ka Lisye la kimumbiso, bogulya ndi ka ndabũ ya malũmba ka Bayuda, bikonono. ¹⁵ Niyũ bama katangũlaga ka kitabũ ya Mutũũ ka Musa na niyũ ka Bogyalandũ, bangama ba ndabũ ya likungoni yi niyũ, batika ndi mũmbanzũ kauũbikya kũwa bẽ: «Bomika-mama, makika na likpũmũka nilo utumiso bambanzũ mambengi, makwanana kabikya!» ¹⁶ Polo amaga ndi, ugbũma na mabũkũ, ubikya bẽ: «Hukononi, ibunu bomikya Bezaleli na ibunu batũ bagogũ niũ mabibisogo Kunzi! ¹⁷ Kunzi wa livananzo li nili, Kunzi ka Bezaleli upunogoni ndi botitosu. Umbuwisa ndi ngbingo yi ninũ ba ndi mino bobiko ka Misili. Kumbuso yi, upupisoku ndi pisi ko ngu kaki. ¹⁸ Abinika ndi buti kabũ ka isa ka byanga banda batekebe-bakwanganya. ¹⁹ Kumbuso yi, olumwisaga ndi bẽvananza madiya na ika ka Kanana. Ava kũwa ndi giyo kabũ, upá livananza kaki bẽ iki lisimo kabũ. ²⁰ Masi nimũ igyonosa ndi ka byanga banda bamiya bakwanganya na batekebe kubukumuti. Kumbuso yi, Kunzi umomosilyo kũwa ndi botitosu bazozĩ, kadwe ko ngbingo ka mugyalandũ Samueli. ²¹ Kũwa wa, botitosu bakũnga ndi ngama. Kunzi upá Saulo ninũ a ndi mika Kisi

ka libaba ka Benyamini. Alya ndi bungama ka byanga batekebe bakwanganya. ²² Kumbuso katumba Saulo, Kunzi apa ndi Daudi bungama. Kunzi mombukwanadaki abikya ndi ko bulya ka Daudi be: <Naminini Daudi mika Yesu, nasye limbengi ku kaki, agyaga ndeke sipananiso kami.> ²³ Kunzi wanyaga ndi bomikya Bezaleli muti bemoti ka livananza ka Daudi. Muti yi nino ina ndi be Yeso, Muhukuso ka Bezaleli. ²⁴ Kambwa Yeso kodoku, Yuani wibikyagatu ndi bomikya Bezaleli basi be boyikosi yigya kabu, bibotisiso. ²⁵ Ngbingo yi nino Yuani a kuwa ndi mino buwobi na mulibo ma ligubo kaki, uusaga ndi be: <Masimaga be imi ni wani? Imi nakegu muti yi nino makabundaga. Luki limoti, iyi akodoku kumbuso kami. Nakokwononigu gutugu kakula ligi ya bekpaku kaki.>

²⁶ Bomika-mama, ifunu livananza ka Abalahamu na ifunu batu bagogo nibo mabibisogo, Kunzi otikoku ndi mongoni ma muhukuso mi nima ko bulya kusu. ²⁷ Batu ba Yelusalema na bangama kabu bakamibagu ndi Yeso. Bakotombisyagu ndi binza mobiso ka bogyalandu nimo batangulaga ndi ka Masye masi ma kimumbiso. Luki limoti, botulyosa ndi mobiso mi nimo pisi kaku ngbanga ka Yeso. ²⁸ Gutugu beyo bakinagu ndi mino ibo gutugu imoti aka niyo okwononi ndi be bamwisisi mino, bakunga ndi Pilatu be bamwi. ²⁹ Niyo botulyoso masi nimo ikpikaga ndi ko bulya kaki, basisoku ndi katukya ka musalaba, balumbo. ³⁰ Luki limoti, Kunzi apupisa ndi ka mbuku. ³¹ Kuso wa masye mudingi, Yeso uponilyaga ndi batu nibo bindaga ndi pa imoti na ibu katukya ka Galilaya na kadwe ka Yelusalema. Mbiya wanu, ibu batu bi nibo ba kuwa bademu kaki kambwa ka bambanzu. ³² Ibusu takamubikyaga kuwa Mongoni Manza mi nimo Kunzi wanyaga ndi botitosu, ³³ otulyosoni ko bulya kusu, puponogo kabu, apupisa ndi Yeso ka mbuku. Ikpikaga ka Mambu, kupakuko kwa maba be:

<Iwe wa Mikami muluku yi,
na lisyeli nili, imi niitoni kuwa abaku.>

³⁴ Kunzi apupisatu ndi ka mbuku kye koponi. Abikya ndi be:
<Namupatu ndeke bubunga botu na nibo ba linganu,
nimo nawanyaga ndi Daudi.>

³⁵ Kinili, akabikya goni ka mobiso magogo be:
<Wakakwananigu ndeke kasa mugya-ligubo kaku Wotu
kapo ka mbuku.>

³⁶ Ngbingo yi nino Daudi a mbeyi ndi mino ka obili, agyaga ndi mogubo mudongoni beyo Kunzi akpamyaga ndi mino. Kumbuso yi, okwo, balumba ndi ka kpolo ka batitaki, apo. ³⁷ Luki limoti, muti yi nino Kunzi apupisa ndi ka mbuku, kapogu ndi iyi.

³⁸ Bomika-mama, wiboni ambe: Na lisyeli nili, minisono na mupilya pisi ka Yeso. Gutugu mutuu ka Musa aka kakwananagu ndi kamukulaga ka bunye. ³⁹ Luki limoti, muti wasi nino abaya Yeso, inisononi na bungbingbili. ⁴⁰ Eee, wiminyonito neki kye kamusilyonito nilo ikpikaga ka bakitabu ka bogyalandu be:

⁴¹ <Ibunu batu bakibinika, hukononi!
Gwoni ombombo, tukyoni ko misa ka mi!
Kye, imi, nakamugyilya likpumuka limbanga,
bakamutumbulyaga yi, makabinikyanigu!>

⁴² Niyo Polo ibu na Balanaba bopupa ndi ka ndabu ya malumba, bubikya ndi be bigilyito bata mutuu mi nimo mo ka Lisyeli la kimumbiso nilo akodoku. ⁴³ Kumbusa wa musilyoni, Bayuda budingi na batu bi nibo babaya ndi ka kanisa ka Bayuda, babye ndi Polo na Balanaba, bananzina na ibu, banutumiso mabengi be bakosononitogu na maziyo ko Kunzi. ⁴⁴ Ka Lisyeli la kimumbiso lagogo, bambanzu banda basi ba gufu bamumukana ndi kaukana likpumuka ka Mombukwono-dosu.

⁴⁵ Niyo Bayuda bamina bambaza ka bambanzu beyo, botuma ndi na imi bidε. Bapunga kuwa ndi koyikoso di masi nimo Polo a ndi kabikyaga, babubiso bitu. ⁴⁶ Kuwa wa, Polo ibu na Balanaba bubikya ndi ni bakegu na kubangaku be: «Okwononi mbeyi bi be bamubikyagi ibunu Bayuda likpumuka ko Kunzi. Yeki makegu kabailya, manimina be makokwononigu na obili wa benze na benze, kinili, ibusu takaaga kuwa miso ka batu nibo bakegu Bayuda. ⁴⁷ A beyo, Mombukwono-dosu atikpamya ndi be:

<Nupunaga ndi kaiko bumbanganya ka batu bagogo, kokpokyoniso mongoni ma muhukuso kadwe ka mulibo ma obili.>>

⁴⁸ Ngbingo yi nino batu bi nibo bakegu ndi Bayuda bukana mino beyo, bogwa magyagya. Bobibisa ndi likpumuka ko Mombukwono-dosu. Basi nibo Kunzi upunaga ndi ka obili wa benze na benze, babailya ndi. ⁴⁹ Likpumuka ko Mombukwono-dosu itulyana ndi ka mutili mi nimo masi. ⁵⁰ Luki limoti, Bayuda buvikimosaga kuwa ndi boko nibo bakimibisikono ka bagudu nibo babibisaga ndi Kunzi pa imoti na batu bagogo bakinisono ka bagudu. Batu bi nibo bogyagya kuwa ndi Polo na Balanaba, bukumyo ku kabu. ⁵¹ Baga ndi ni banibumaga libungu la bakagba kabu, binda ndi ka gudu yi nino ina be Ikonio. ⁵² Ku ka Atiokia ku, babibya botigala ndi ni botumini na magyagya na Limbengi-Lotu bidε.

14

Polo na Balanaba bakabikyaga Mongoni Manza ka Ikonio

¹ Ku ka Ikonio ku, Polo na Balanaba bogulya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Munzina kabu udwa ndi bambanzu mambengi, batu budingi babailya ndi, iki Bayuda na gutugu batu nibo bakegu ndi Bayuda. ² Luki limoti, Bayuda nibo bakabailiyagu ndi bu, buvikimosogo batu nibo bakegu ndi Bayuda kamuya nibo babailya ndi. ³ Gutugu beyo, Polo na Balanaba bika ndi mututu manda ka Ikonio. Ba ndi bakigumya ka Mombukwono-dosu, banzinaga ndi ni bakegu na kubangaku. Iyi Mombukwono-dosu upa ndi ngu yigya makpumuka mumbanga-mbanga na mokingyosi. Owonisa ndi goni be nilo ba ndi kabikyaga ko bulya maziyo kaki a ndi la lingunu. ⁴ Kuso wa gudu, bambanzu bigbananaga ndi: lidu limoti a ndi ka nakpangbala ka Bayuda, lagogo ka batutumbwa.

⁵ Bayuda, batu nibo bakegu ndi Bayuda pa imoti na bangama kabu, bukanana ndi kaugyogyiso Polo na Balanaba na kamwo na matamu. ⁶ Niyo Polo na Balanaba bukana mino likpumuka li nilo, bapikita ndi miso ya bagudu ba Likaonia bi niba: Lusetula, Delibe na buwobi-buwobi yi. ⁷ Ku beyo, bidukulaga ndi goni kabikyaga Mongoni Manza.

Polo na Balanaba bakabikyaga Mongoni Manza ka Lusetula

⁸ Ku ka Lusetula, a ndi na aluku bemoti nino ibukata ndi zegesi, kakpakanagu. ⁹ Lisyε limoti a ndi kamukana Polo ni akanzina. Polo anda kuwa ndi bingbangbangba, ina be a na baya niyo akwanana kahukuso. ¹⁰ Iyi aka ndi na iyi na liyu lapu be: «Wamaga!» Aluku no aka ndi bindomu, amaga, apunga kakpakyana. ¹¹ Niyo bambaza ka bambanzu ba Likaonia bina nilo Polo agya ndi lo, bapamikanaga ndi na liva-kukabu be: «Bokunzi biitini abe bambanzu, bosilniku kunu ku kusu.»

¹² Baluka ndi Balanaba be Zeusi, Polo be Elime*, kye iyi no anzinaga ndi. ¹³ Kumu bemoti ka Zeusi odoku ndi kunzi wa mupumi ma gudu na bangombe

13:51 13:51 Wanda ka Luka 10:11. * **14:12** 14:12 Ka kanisa ka Bagiliki, Zeusi a ndi lino ka ngama ka bokunzi, Elime nilo ka atutumbwa kabu.

bomumu bi bubongogini maŵwa. Bŵkanana ndi na ambaza ka bambanzu be bupiku batutumbwa ka apeepe.

¹⁴ Luki limoti, niyo Balanaba na Pulo bukana mongoni mi nimo, biyibaga ndi botu, binda kuwa ndi bigala-gala luga wa ambaza ka bambanzu, banapamikanaga be: ¹⁵ «Bomika-mama, ko bulya iki yo mo mino kagya beyo? Ifusu ta bambanzu, mudongoni abe ibunu goni. Kika ni takamubikyaga Mongoni Manza a kye wosoni makpamuka ma gballi, mamigilyoku Kunzi walinganu nino agya ndi lisyε, litombu, mobo na masi nimo a kuso yi. ¹⁶ Ka bundeli ndi, Kunzi usa ndi bambanzu basi kagya beyo binaga ndi mino. ¹⁷ Luki limoti, Kunzi kasagu ndi kaiwoniso pisi kagya bunza. A beyo, amulukusyaga mbwayi, amupa masolo ma botiko ka bongbingo bi, amupa malili, amutumisa na magyagya bidε.» ¹⁸ Gutugu manzina mi nimo, Pulo na Balanaba ba ndi na bukpeki-kpeki aka kabikya bambaza be bakuponitogu apeepe.

¹⁹ Bayuda nibo botukyoku ndi ka Atiokia na Ikonio, bavikimosaga ndi ambaza ka bambanzu. Batu bi nibo bayipaga ndi Pulo na matamu, baluto kunzi wa gudu, banasima be okwini. ²⁰ Luki limoti, niyo babibya bamumukana ndi ka kpolo kaki, Pulo amaga ndi, iga ka gudu. Bugala bi, baga ndi na Balanaba ka Delibe.

Pulo na Balanaba bigini ka Atiokia

²¹ Pulo na Balanaba babikyaga ndi Mongoni Manza ka gudu wa Delibe, binisone na babibya budingi. Kumbuso yi, biga ndi ka gudu wa Lusetula, wa Ikonio na wa Atiokia nino ku ka Pisidia. ²² Ku beyo, butumisa ndi babibya mabengi, babikya be bigwinonogi yapu ka baya. Babikya ndi goni be: «Tokwononi kakitaga ka bukpeki-kpeki budingi kambwa kaingyo ka Bungama ko Kunzi.» ²³ Pulo na Balanaba bupunilyaga ndi bazεε ka bakanisa yimoti-yimoti. Kumbuso kalumba na koginyo malili, subisa ndi ka maboku ka Mombukwono-dosu nino babinikyana ndi.

²⁴ Kumbuso yi, Pulo na Balanaba bakitanaga ndi ka iwili ya Pisidia, badwe ka Pamufilia. ²⁵ Babikyaga ndi goni bambanzu Likpamuka ko Kunzi ka Peliga. Kumbuso yi, baga ndi ka Atalia. ²⁶ Katukya wa, badaka ndi ka bato, biga ka Atiokia, ku, subisa ndi mino ka maboku ko Kunzi ka ligubo nilo ba ndi ni bogyini.

²⁷ Niyo bosila ndi ka Atiokia, bumumula ndi batu ba kanisa, butumbulyaga masi nimo Kunzi ugyilya ndi. Butumbulyaga goni beyo Kunzi uhukwilya ndi mino batu nibo bakegu ndi Bayuda mupumi ma baya. ²⁸ Pulo na Balanaba basyεsyε ndi bata bindi pa imoti na babibya.

15

Bambanzu bakagya bodongoso ko bulya simuiso

¹ Batu bemoti-bemoti botukyoku ndi ka Yudea, bosya ka Atiokia. Ku beyo, bapunga ndi kautiwa batu nibo babaya ndi be: «Makikusisi mudongoni beyo mutuu ka Musa abikya mino, makakwananigu kainisone na muhukuso.» ² Likpamuka atukya ndi ka bakpiba, Pulo na Balanaba bapunga ndi kasaana na batu bi nibo. Bŵkanana kuwa ndi be Pulo, Balanaba pa imoti na batu bagogo luga kabu badaki ka Yelusalema kainzinzinyoku pa imoti na batutumbwa na bazεε ba kanisa ko bulya likpamuka li nilo.

³ Ka ligundu li nilo, kanisa upa ndi makpamuka nimo okwononi kabinika buti kabu. Bakitanaga ndi ko giyo ya Foinikia na Samalia, banatumbulaga beyo batu nibo bakegu ndi Bayuda babaya ndi mino Kunzi. Mongoni mi nimo upa ndi bakilisito magyagya kugbe. ⁴ Niyo bosilo ka Yelusalema, kanisa, batutumbwa pa imoti na bazεε ba kanisa butilya ndi. Kuwa wa, butumbulyaga ndi masi nimo Kunzi ugyilya ndi. ⁵ Luki limoti, Bafalisayo bemoti-bemoti nibo babaya ndi, bamaga ndi, babikya be:

«Okwononi be batu nibo babaya ni bakegu Bayuda bikusisi, bukpanya kagya mutuu ka Musa.»

⁶ Kuwa wa, batutumbwa pa imoti na baze ba kanisa bamumukana ndi kakpima likpamuka li nilo. ⁷ Niyo bagya bodongoso bindi, Petele amaga ndi, iyi aka ndi na ibu be: «Bomika-mama, makaiba be Kunzi epunogoni ndi ndeli aka luga kunu kabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda, be kye bukani, babailya. ⁸ Kunzi nino ibaga mambengi ka bambanzu, owoniso be uhukwilyoni ndi batu bi nibo bakegu Bayuda pisi kaupá Limbengi-Lotu, mudongoni beyo atipá ndi mino goni ibusu. ⁹ Iyi kamakyagu ndi libaba luga kusu na ibu, obubisa ndi mambengi kabu bitu kye baboilyoni. ¹⁰ Mbiya wanu, ko bulya iki yo makegu mino kabanga Kunzi? Makapa kaubinikiso babibya buti ba likumbogi nilo iki botitosu, iki ibusu bamombukwono-dosu takakwananigu ndi kabinika? ¹¹ A beyo, ta na baya ambe tinisana na muhukuso pisi ka iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso mudongoni abe ibu.»

¹² Kuwa wa, batu basi nibo ba ndi wa badakyana ndi biwo. Bapunga ndi kamukana Polo ibu na Balanaba beyo ba ndi mino katumbulaga mokingyosi masi na makpumuka mumbanga-mbanga nimo bagya ndi ko ngu ko Kunzi ka batu nibo bakegu Bayuda. ¹³ Niyo bama kanzina, Yakobo aka ndi be: «Bomika-mama, imukononi mbeyi! ¹⁴ Simoni atitumbulyogini beyo Kunzi ubuulyaga ndi mino batu nibo bakegu ndi Bayuda katukya ka bundeli, kye ipunilyagi livananza limoti luga kabu. ¹⁵ Likpumuka li nilo a mudongoni na munzina ka bogyalandu beyo ikpikaga mino ka Mosiso Motu be:

¹⁶ «Kumbusa wa likpumuka li nilo, nigokuto ndeke, nomosa ndeke bata ndabu ka Daudi niyo ofukana ndi, nopikatu ndeke bata, nomosa bigbu,

¹⁷ kye batu bagogo basi bamigilyiku Mombukwono-dosu, iyo, batu ba mababa masi nimo nipunilyaga ndi, biki batu kami bikpe.

¹⁸ Mombukwono-dosu abikya beyo, obikyoni ndi likpumuka li nilo ndeli.»

¹⁹ Yakobo idukulaga ndi kanzina be: «Kinili, imi, na na mutamanagi ambe kokwononigu kaubukutisilyo batu nibo bamigilyoku Kunzi ni bakegu Bayuda makpumuka nganga. ²⁰ Luki limoti, okwononi tukpikilyi be: bakulyonitogu banyama bi nibo buraga ka bokunzi, basi bufanda, bakulyonitogu banyama bi nibo bumwogo kani budulini basongu ikani kalya bangu ²¹ A beyo, katukya ka bundeli, bambanzu bopungoni ndi kabikyaga Mutuu ka Musa ka bagudu basi. Ka masye masi ma kimumbiso, bikaga ndi katangulaga goni Mutuu mi nimo ka bandabu baya malumba ka bayuda.»

Butikilyini bakilisito ba Atiokia balawa

²² Kuwa wa, batutumbwa, baze ba kanisa na kanisa wasi bukanana ndi kaupunaga bambanzu luga kabu, na kautika pa imoti na Polo ibu na Balanaba ka Atiokia. Bapunaga ndi Yuda nino ina ndi goni be Balisaba na Sila. Baluku baba bi nibo ba ndi batu ba kinisono luga ka bakilisito. ²³ Butika kuwa ndi na balawa yi nimu: «Ibusu batutumbwa na baze ba kanisa tamumuusogito ifunu bomomosu ka baya nibo bakegu Bayuda ku ka Atiokia, ka Sulia na ka Kilikia. ²⁴ Tukoni bi be batu bemoti-bemoti botukyi bi kunu ni takukpomyigu, bindo bi kamugbomiso na kamunzingimoso kamu na munzina kabu. ²⁵ Kinili, tukononi bi pa imoti kaupunaga bambanzu na kamutikilya. Batu bi nibo bakpakyana pa imoti na bomomosu ba limbengi beyo ka Balanaba na Polo, ²⁶ ibu baponi obili kabu kagugubyo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ²⁷ Tamutikilyito goni Yuda na Sila. Ibu bo

bamutumbulyaga bingbanganya mongoni mi nimo tamukpikilyi mo. ²⁸ A beyo, Limbengi-Lotu pa imoti na ibusu tini bi binza be takamubinikisoni bata likumbogi lagogo. Luki limoti, mokwononi kagya be: ²⁹ Makolyonitogu makolo ka banyama nibo bupaga abe apee ka bokunzi, makolyonitogu bangu, makulyonitogu banyama bi nibo bumwogo kani budulini basongu, wosoni bufanda. Makagya beyo, iba mogyini binza. Tamumuusogito bata.»

³⁰ Ka mulibo, Polo, Balanaba, Yuda pa imoti na Sila batukya ndi, baga ka Atiokia. Ku beyo, bumumula ndi bakilisito basi, bupa balawa yi nino. ³¹ Niyu batangulaga ndi, bogwa magyaga, mambengi utumo. ³² Yuda na Sila nibo ba ndi bamombukwana-dabu bi bogyalandu, butumisa ndi bakilisito mambengi na bumomoso ka baya pisi ka munzina dididi. ³³ Bagya mbeyi bata ndi mino masye ku beyo. Kumbuso yi, bakilisito bupa ndi ligundu ka maziyo kaiga ka batu nibo butikoku ndi. [³⁴ Luki limoti, Sila ina ndi binza kotigolo ku beyo.]

³⁵ Polo na Balanaba basyesye ndi mbeyi bata mino ka Atiokia ku. Ku beyo, bikaga ndi kowonisilo na kabikyaga pa imoti na batu bagogo budingi likpumuka ka Mombukwono-dosu.

Polo bosononini na Balanaba

³⁶ Kumbusa wa masye makede, Polo abikya ndi Balanaba be: «Tigi kaundaga bakilisito ka bagudu basi ku tabikyaga ndi mino mongoni ko Mombukwono-dosu, tiniku mbeyi be ba bu.» ³⁷ Balanaba a ndi wakitulya be baga pa imoti na Yuani nino bamakaga ndi goni be Maliko. ³⁸ Luki limoti, Polo akya ndi limbengi limoti, kye iyi Yuani usa ndi bigbu ka Pamufilia, akya ndi kaında pa imoti na ibu ka ligubo. ³⁹ Polo na Balanaba badwanana ndi kadwe ku kwa ku basanana ndi mino. Balanaba ava kuwa ndi Maliko, badaka ka bato, baga ko uzu wa Kipulo. ⁴⁰ Niyu bakilisito bulumbilya, Polo ava kuwa ndi iyi Sila, baga. ⁴¹ Bakitanaga ndi luga wa iwili ya Sulia na niyo ya Kilikia. Ku beyo, Polo utumisa ndi batu ba makanisa mambengi.

16

Timotio bogoni pa imoti na Polo ibu na Sila

¹ Polo osila kuwa ndi ka Delibe, kumbuso yi, ka Lusetula. Ku beyo, a ndi na mubibya bemoti nino ina ndi be Timotio. Amaki a ndi Wabayuda, na a ndi ni abinikyonini Kunzi, luki limoti, abaki a ndi iyi Mugiliki. ² Bakilisito nibo bikaga ndi ka Lusetula na ka Ikonio babibaga ndi Timotio kugbe. ³ Polo a ndi kapa be biki kakpakyanaga na iyi. Akusiso kuwa ndi kye Bayuda bikaga ndi ka iwili yi niyo. A beyo, batu basi bibagatu ndi be abaki a Mugiliki. ⁴ Ka bagudu basi nibo bakitaga ndi mino, bikaga ndi kabikyaga babibya mutuu nimo ipa ndi na batutumbwa na bazee ba kanisa ya Yelusalema. Bubikyaga ndi be babyi mutuu mi nimo. ⁵ Makanisa isisilaga kuwa ndi kangata ka baya, babibya bonobwa masye masi.

Bamokini Polo ka Makedonia

⁶ Polo na batu nibo binda ndi kabiso, bakitanaga ndi pisi aka ko giyo ya Fuligia na Galatia, kye Limbengi-Lotu upakya ndi kabikyaga Mongoni Manza ko Kunzi ka iwili ya Azia. ⁷ Niyu bosilo buwobi na Misia, bakingila kaaga ka iwili ya Bitinia, luki limoti, Limbengi ka Yeso upakya. ⁸ Kinili, bakitanaga kuwa ndi pisi ka Misia, bosya ka Tolowasi. ⁹ No biti, Polo alutaga ndi nziki. Amina ndi Mumakedonia bemoti wakamaga kambwa kaki, anitanaga na iyi, anabikya be: «Kikiliki, tisingyokuto goni kunu ka Makedonia!» ¹⁰ Kumbuso wo nziki yi niyo, takisa ndi kaaga bigala ka Makedonia. A beyo, ta kuwa ndi ni tibini be Kunzi no atimoki kaında kabikyaga Mongoni Manza ku beyo.

Ludia abinikyonini Mombukwono-dosu

¹¹ Kūwa wa, tadaka ndi ka bato, tatukya ka Tolowasi wa, taga ngbingbili ko uzu wa Samotilake. Būgala bi, tosila ndi ka Neapoli. ¹² Katukya kū, taga ndi ka Filipi ninō gūdfū wa mambwa ka iwili ya Makedonia. Balūma bō bandaga ndi gūdfū yi ninō. Tagya ndi mino masye kū beyō. ¹³ Ka Lisye la kimumbiso, topupa ndi kunzi wa gūdfū, taga ka mutili mo libo. A beyō, ta ndi kasima ambe tatakanyatū pa ya malūmba. Tikonono kūwa ndi, tapūnga kanzina na boko bi niō bō ndi būmūmūkana kū beyō. ¹⁴ Lugo ko boko bi niō, bēmoti a ndi Wabatuatela, ina ndi bē Ludia. Agabaga ndi botu bayangbūngbū baya ligabū lapū, anabanga Kunzi. Muko yi ninō atimūkanagatū ndi, Mombukwono-dosu ahukwa ndi limbengi bikpo kaukana binza likpūmūka niō Pōlō abikyaga ndi. ¹⁵ Kumbuso yi, ibotisisa ndi na ndabū kaki. Atitikisyo, iyi aka bē: «Makina bē nabinikyonini Mombukwono-dosu ka lingūnū, doniku kaiko kū kami.» Otiwolya ndi bīndōndōlōndō.

Bagwini Pōlō ibū na Sila ka bōlōkō

¹⁶ Lisye limoti, ngbingo yi ninō ta ndi mino kainda ka malūmba, mūgya-ligubo bēmoti muko yi atikpudōku ndi. Mūgya-ligubo yi ninō a ndi na limbengi la būnyē niō awonisilaga ndi kabikyaga makpūmūka nīmō kanigyonosigū. Būgyalandū bi niō upāga ndi bāmbūkwaki buyi būdingi. ¹⁷ Apūnga ndi katibibya ibusu na Pōlō, anapamikanaga bē: «Batū niōbana bā bagya-ligubo ko Kunzi ninō Kūgū-Kūgbē. Bākamūwanya pisi niyō makwanana mino kainisono na muhukuso.» ¹⁸ Kūso wa masye makpū, agyaga kūwa ndi beyō aka yō. Ka mulibo, limbengi akundumana ndi Pōlō, oyikono, iyi aka na limbengi la būnyē bē: «Nakāūbikyā ko lino ka Yeso-Kilisito ambe pupo ka muko yi nīmū!» Ko ngbingo yi ninō aka nō, limbengi la būnyē aka ndi bīndēfē.

¹⁹ Niyō bānombukwana muko yi ninō bina bē izangiya kabū osyini, būgwi kūwa ndi Pōlō ibū na Sila, būpupisa ka pa yangba kambwa ka bāngama. ²⁰ Busilisa ndi kambwa ka bāzōzi ka Balūma, ibū aka bē: «Batū bi niōbā bā Bayuda, bāputini gūdfū kusu. ²¹ Bākowonisilo yigyā yi niyō ibusu Balūma takōbingisyogigū ikani kagya yi.»

²² Kūwa wa, mambengi ukandikanaga ndi batū niō bō ndi ka ambaza wa bikpekikpekī ko bulya ka Pōlō ibū na Sila. Bāzōzi bākpāmya ndi bē būnyū ndumbu, būtini pimbo. ²³ Niyō būpa kaukūbā, būfikita ka bōlōkō, bākpāmya zamū bē ubuulyogi binza. ²⁴ Ngbingo yi ninō bākpāmya ndi mino zamū beyō, ūmakya ndi ka kasō ka pa yakpō, ūmakyaga magū ka kpākūpū.

²⁵ Lugo wo biti, Pōlō ibū na Sila bā ndi kalūmba, bānimbila kabibiso Kunzi ni batū bā bōlōkō bagōgō bānūmūkana. ²⁶ Ko ngbingo bēmoti aka, azigizo wapū azūkūla ndi mūbūmbe ma ndabū ya bōlōkō. Wa aka wa, pumi yasi oukwikanaga ndi, baselegeni ka batū basi bā bōlōkō bātinikaga ndi bitututu. ²⁷ Niyō zamū ozuzuko, ina ndi pumi bikpokpo, anyō kūwa sabi kaki bēkye imwi kye a ndi kasima bē batū bā bōlōkō bokyogini. ²⁸ Luki limoti, Pōlō apamikanaga ndi bē: «Wākimwonitōgū, ta basi wa aka wa!»

²⁹ Kūwa wa, zamū nō akūnga ndi tala, ogulyo bigala-gala ka ndabū ya bōlōkō, ogwa ndi kambwa ka Pōlō na Sila ni nūyī anatwa bikyakyakya. ³⁰ Kumbuso yi, upupisa ndi, umuusa bē: «Ibunu bābābā, okwononi bē nāgyi būni kainisono na muhukuso?» ³¹ Basikisya ndi bē: «Mūbinikyana Mombukwono-dosu Yeso, winisono na muhukuso, iwe pa imoti na ndabū kakū.» ³² Kūwa wa, bābikyaga ndi Mongoni Manza ka Mombukwono-dosu pa imoti na batū bā ndabū kaki basi. ³³ Ko ngbingo yi ninō aka nō wo biti nō, zamū ūva ndi, ūsūkūsa bāpwayi būngō. Wa aka wa, bābotisa ndi, iyi pa imoti na ndabū kaki basi. ³⁴ Kumbuso yi, aga ndi na Pōlō ibū na Sila kū kaki, upā malili. Alūkū nō pa imoti na ndabū kaki yasi bogwa ndi magyagya, kye bā ndi ni bābinikyonini Kunzi.

³⁵ Niyɔ lisyɛ asyɛ, ɓangama ka ɓazozɪ ɓutika ndi ɓambanzu kabikyoku zamu ɓɛ usisi. ³⁶ Zamu atumbulyaga ndi Pɔlo mongoni mi nimo ɓɛ: «Bazozɪ botikiku mayu ɓɛ namusisi. Mbiya wanu, makwanana kuwa kopupo, maga na maziyo.» ³⁷ Luki limoti, Pɔlo ubikya ndi batu nibo butikoku ndi bo ɓɛ: «Batitinisisi bi fimbo ka pa yangba ni bakatisombisigu, batimakya ka boloko. Wina se ta bomikya Baluma. Mbiya wanu, ko bulya iki yo bakapa katipupiso bipelɛ? Kigyonosigu! Bodukuno ni ibu aka ɓamombukwana-dabu bi katipupiso yi!»

³⁸ Batu bi nibo biga ndi, ɓatumbulyaga ɓangama likpamuka li nilo. Niyɔ ɓukana ɓɛ Pɔlo na Sila ɓa bomikya Baluma, ɓabanga ndi ɓinyɛ. ³⁹ Kuwa wa, ɓodoku ndi, ɓitatanaga na ibu, ɓusiso. Kumbuso yi, ɓubikya ndi ɓɛ ɓopupi ka gudɛ yi nino. ⁴⁰ Ngbingo yi nino Pɔlo na Sila ɓopupa ndi mino ka boloko, ɓinda ka ma Ludia. Ku ɓeyo, ɓinanana ndi na ɓakilisito, ɓutumisa mambengi, kumbuso yi, ɓaga ndi ibu.

17

Pɔlo ibu na Sila ɓanaga ka Tesalonika

¹ Pɔlo ibu na Sila ɓaga ndi pisi ka gudɛ wa Amufipoli na Apolonia, ɓosila kuwa ndi ka Tesalonika ku Bayuda ɓa ndi mino na ndabu ya malumba. ² Mufɔngoni ɓeyo Pɔlo agyaga ndi mino kambwa, ogulya ndi ku ɓeyo. Ka Masyɛ ma kimumbiso masaa, bikaga ndi kagya ɓodongoso na ibu ku ko bulya Mobiso Motu. ³ Ikaga ndi kautumbulyaga, anowoniso ɓɛ okwononi Kilisito igyogyisi, opupoku ka mbuku. Iyi aka ndi na ibu ɓɛ: «Yeso yi nino, nakamubikyaga Mongoni Manza ko bulya kaki, iyi ni Kilisito.»

⁴ Niyɔ Bayuda ɓemoti-ɓemoti ɓukana likpamuka li nilo, ɓabaya ndi, ɓabyɛ kuwa ndi Pɔlo na Sila. Bagiliki ɓudingi nibo ɓabibisaga ndi Kunzi pa imoti na boko ɓakpu ɓakinisono, ɓabaya ndi goni.

⁵ Luki limoti, Bayuda ɓagogo ɓotuma ndi na imi ɓide. ɓurɔnaga ndi na ligundu ɓawanza ɓemoti-ɓemoti nibo bayigya yanyɛ. ɓamumula kuwa ndi ambaza wasi kavikimanaga ka gudɛ, ɓaga ndi ka ndabu ka Yasoni kakisa Pɔlo na Sila ɓivakavaka ɓekyɛ ɓupupisi ko misa ka ɓambanzu. ⁶ Yeki ɓakuminagu ndi, ɓaga kuwa ndi na Yasoni pa imoti na ɓakilisito ɓemoti-ɓemoti ɓidada-dada ko misa ka ɓangama ɓa gudɛ ni ɓanapamikanaga ɓɛ: «Batu bi niba ɓaputini obili wasi, mbiya wanu, ɓodwiniku kuwa goni wanu, ⁷ Yasoni no utilyi bi ku kaki. Batu bi nibana ɓasi ɓakegu kabye mutuu ka ngama mudingi wa Luma kye ɓakabikya ɓɛ atu na ngama wagogo nino ina ɓɛ Yeso.» ⁸ Likpamuka li nilo utula ndi batu ɓakpu na ɓangama ɓa gudɛ, ⁹ ɓusiso kuwa ndi Yasoni ni ɓikolyogini.

Pɔlo na Sila ɓogoni ka gudɛ wa Beloya

¹⁰ Niyɔ biti olipyo, ɓakilisito ɓamogosa ndi Pɔlo na Sila ka gudɛ yi nino ina ɓɛ Beloya. Niyɔ ɓosilo ku ɓeyo, ɓaga ka ndabu ya malumba ka Bayuda. ¹¹ Batu bi nibo ku ɓa ndi ɓanza kaukitaga ɓatesalonika. Ba ndi kabailya Likpamuka ko Kunzi na musasa makpu. Masyɛ masi, ɓakpimaga ndi Mobiso ɓekyɛ ɓibi ɓɛ likpamuka nilo Pɔlo ubikyaga ndi, a ndi la linganu. ¹² Budingi luga kabu ɓabailya ndi. Luga ka Bagiliki, boko ɓakinisono na ɓaluku ɓudingi ɓabailya ndi goni.

¹³ Niyɔ Bayuda ɓa Tesalonika ɓukana ɓɛ Pɔlo akabikyaga goni Mongoni Manza ko Kunzi ka Beloya, ɓaga ndi ku ɓeyo, ɓarɔnga goni kapá ipumbu na kauvikimosogo ɓambaza ka ɓambanzu. ¹⁴ Ko ngbingo yi nino aka no, ɓakilisito ɓamogosa ndi Pɔlo miso yo libo lidingi, luki limoti, Sila na Timotio ɓasikana mbeyi ndi ibu wa aka wa. ¹⁵ Batu nibo ɓinda ndi kabiso Pɔlo, ɓasilisa ndi ka gudɛ wa Atenɛ. Kumbuso yi, ɓigoku ndi ka Beloya na mayu nimo Pɔlo utikilyoku ndi Sila ibu na Timotio ɓɛ ɓindi katakana ɓigala-gala.

Pɔlo a kɔwa ka Atene

¹⁶ Ngbingo yi nino Pɔlo a ndi mino kabundaga Sila na Timotio ka Atene, a ndi no kumbu kugbe kye gudɔ yi nino a ndi wakigumya ka gbilito. ¹⁷ Agyaga ndi bodongoso na Bayuda na batɔ bagɔɔ nibo babangaga ndi Kunzi kusɔ wa ndabɔ ya malumba. Ka bapa baya musilyoni, ikaga ndi na bodongoso masye masi na batɔ nibo bosilyanaga ndi na ibɔ. ¹⁸ Batɔ ba kimibo bemoti-bemoti ka lidu ka Bepikulio na ka Basitoiko, bapunga ndi bodongoso na iyi. Bemoti-bemoti luga kabɔ buusaga ndi be: «Tongolobi muna a mbeyi kapa kabikya bɔ?» Bagɔɔ babikyaga ndi be: «Akainisono abe a mubibikya wo mongoni ko bokunzi bo di.» Ba ndi kanzina beyo kye Pɔlo a ndi kabikyaga Mongoni Manza ko bulya ka Yeso na beyo opupoku ndi mino ka mbuku. ¹⁹ Bava kɔwa ndi Pɔlo, baga na iyi ka Pa Yidingi niyo balikyaga ndi be «Aliyopago», bamuusa ndi be: «Wakwananatu katitumbulya isi ya mutɔ mambiya nimo wakapa? ²⁰ Wakatibikyaga makpɔmuka mo di. Ta neki kapa kaiba ambe niyo yasi isi yi ni iki.» ²¹ A beyo, batɔ ba Atene basi pa imoti na bobiko nibo bikaga luga kabɔ bokitisaga ndi bongbingo kabɔ bayasi kabikyaga na kaɔkana bomongoni bayambiya.

²² Kɔwa wa, Pɔlo amaga ndi kambwa ka batɔ nibo ba ndi ka Aliyopago wa, iyi aka be: «Ibunu batɔ ba Atene, nakaina abe mabaipa ko bokunzi kugbe. ²³ A beyo, wa no bi mino kalingyo gudɔ kunu, ninagatu bi bapa nibayo mubibisogo mino bokunzi kunu. Ninito bi gonɔ gbogbo yimoti ni bokpikini mino be: «A ko bulya ko kunzi yi nino takamibogɔ.» Kinili, imi, nakamubikyaga Mongoni ka nino mabibisogo ni makegɔ kamibo. ²⁴ Kunzi yi nino agya ndi obili na masi nimo a kusɔ yi, iyi no a Mombukwana lisyɛ na litombɔ, kikogigɔ na bandabɔ nibayo bambanzɔ bopikogo. ²⁵ Kegɔ na nza yi be bambanzɔ bagugubyi abe kika na yangya. A beyo, iyi no upaga batɔ basi obili, muyukumi na makpɔmuka masi. ²⁶ Katukya ka mumbanzɔ bemoti, agya ndi mababa ka bambanzɔ kye biki ka obili wasi. Ubisilyaga ndi bongbingo na lili ka bogiyo. ²⁷ Kunzi agya ndi beyo kye bambanzɔ bakisi. Gutugɔ bakiko kakisa ni bakazakadaga, bakwananatu aka kamina. Wina se, Kunzi a buwobi na ibusu basi yikaka-yikaka. ²⁸ A beyo:

«Ta na obili ko bulya kaki, tanigyigyilya na takaidukulogo kaiko na obili.»

A mudɔngoni beyo bemoti-bemoti ka bayoko kunu babikya ndi mino be:

«Ta gonɔ ibusu bomikaki.»

²⁹ Yeki ta bomiko Kunzi, takikonitogɔ na tamanaga ambe akwanana kaika mudɔngoni abe kunzi yi nino bagyaga na ɔlo, na ngweyi ikani litalɔ niyo bambanzɔ bagya na bagegele na yimibo. ³⁰ Lukilimoti, Kunzi kegɔ bata kaanda bongbingo nibo bambanzɔ ba ndi mino ko biti. Mbiya wanɔ, akaubikyaga bambanzɔ basi na ka bogiyo bayasi be boyikosi mambengi. ³¹ A beyo, obisoni lisyɛ nilo ako ndeke mino ngbanga ka obili wasi, ka bungbingbili, pisi ka mutɔ bemoti nino apunaga ndi. Apupisa ndi ka mbuku bekye batɔ basi fibi be mutɔ yi iyi nino.»

³² Niyo bamukana Pɔlo ni ananzina ko bulya yipupa ka mbuku, bemoti-bemoti luga kabɔ bapunga ndi katiba bikyaaa, bagɔɔ babikya ndi be: «Tumukanatu banɔ mbeyi bata lisyɛ lagɔɔ.» ³³ Kɔwa wa, Pɔlo usa ndi. ³⁴ Luki limoti, batɔ bemoti-bemoti baga ndi pa imoti na ibɔ, babinikyana ndi Kunzi. Luga kabɔ, a ndi ni Dionisi, mutɔ bemoti wa Aliyopago, muko bemoti nino ina ndi be Damali na batɔ bagɔɔ bata.

18

Pɔlo a kɔwa ka Kolito

¹ Kumbusa wa niyo, Pɔlo atukya ndi ka Atene, aga ka gudɔ yi nino ina be Kolito. ² Kɔ beyo, atakanya ndi Muyuda bemoti nino ina ndi be Akila. Iyi Akila a ndi mutɔ wa Pɔlo. A ndi ni iginiku mbiya aka kotukyoku ka mugi ma Italia ibɔ na mukaki beyo

ka Pelesila, kye ngama mudingi beyo ka Kolode a ndi ni opini mutuu be Bayuda basi bopupi ka Luma. Polo inda kuwa ndi kanda Akila ibu na mukaki. ³ Yeki Polo agyaga ndi ligubo la bangbangba baya libudya abe Akila goni, bika kuwa ndi na ibu pa imoti kagya ligubo li nilo. ⁴ Ka masye masi ma kimumbiso, Polo agyaga ndi bodongoso ka ndabu ya malumba ka Bayuda, anagya yasi be Bayuda na Bagiliki bamukanito.

⁵ Niyo Sila na Timotio botukyoku ka Makedonia, bosiloku ka Kolito, Polo ipa ndi wasi kabikyaga Likpumuka ko Kunzi. A ndi kautumbulyaga Bayuda be Yeso ni Masiya. ⁶ Luki limoti, Bayuda ba ndi kabunilyo muki aka, banatumbwa. Kuwa wa, ubumilya ndi libungu la botu kaki bipupupu, iyi aka be: «Makobungogo gutugu bata ibunu, kegu bata likpumuka kami. Katukya mbiya wanu, nakainda ka batu nibo bakegu Bayuda.» ⁷ Polo atukya kuwa ndi wa, inda kaiko ka mutu bemoti nino ina ndi be Tito-Yusito. Iyi Tito-Yusito abibisagatu ndi Kunzi, ndabu kaki ikaga ndi ka kpolo wa niyo ya malumba ka Bayuda. ⁸ Kilisipo nino a ndi ngama wa ndabu ya malumba ka Bayuda, abinikyana ndi Mombukwono-dosu pa imoti na batu ba ndabu kaki basi. Batu ba Kolito bakpu nibo ba ndi kamukana Polo, babinikyana ndi goni, bibotisiso.

⁹ Biti yimoti, Polo alutaga ndi nziki ni Mombukwono-dosu anabikya be: «Wakobongonitogu, wika asi kanzina aka, wakodokonitogu, ¹⁰ kye na pa imoti na iwe. Mumbanzu gutugu bemoti aka kuviligu kye na na bambanzu budingi ka gudfu yi nimu.» ¹¹ Polo agya ndi ku beyo syangasu simoti na batimba madia, kabikyaga bambanzu Likpumuka ko Kunzi.

Ngama Galio akasombiso Polo

¹² Ko ngbingo yi nino Galio a ndi mino ngama wa iwili ya Akaya, Bayuda bukanana ndi ko bulya ka Polo. Bagwi, baga ndi na iyi kambwa ka bazozzi, ¹³ ibu aka ndi be: «Aluku yi nimu akaukpamya bambanzu kabibiso Kunzi ni kegu beyo mutuu abikyaga mino.» ¹⁴ Niyo Polo a ndi kapa kanzina, Galio aka ndi na ibu be: «Ibunu Bayuda, kamwo bi mumbanzu ikani kagya bunye, imi, nakwananatu bi kamumukana. ¹⁵ Luki limoti, yeki makagya bodongoso ko bulya munzina, mino na ko bulya mutuu kunu, nilo amundi ibunu aka. Imi, nakakwananigu kako inguo ya likpumuka li nilo.» ¹⁶ Kumbuso yi, Galio ukpumya ndi. ¹⁷ Kuwa wa, ibu basi bagwi ndi Sositeni, ngama wa ndabu ya malumba. Balya ndi bisususu kambwa ka bazozzi wa, ni Galio kegu gutugu kobiso mino limbengi aka.

Polo igini ka Atiokia

¹⁸ Polo asyesyembei ndi bata aka bindi ka Kolito wa. Kumbuso yi, basanana ndi na bakilisito, badaka ndi ka bato kaaga ka Sulia pa imoti na Pelesila na Akila. Iwisisa ndi mu bingco ka lisu nilo balikyaga ndi be Kenekulia, kye a ndi ni akuni silika kambwa ko Kunzi*. ¹⁹ Niyo badwe ka Efeso, Polo usa kuwa ndi wa aka wa. Aga ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, apunga bodongoso na ibu. ²⁰ Bayuda babikya ndi be biki mbei bata na ibu wa aka wa. Luki limoti ni Polo kopagu. ²¹ Niyo a ndi kaasanana na ibu, ubikya be: «Kunzi kapa, nigokuto banu bata kamunda.»

Kuwa wa, atukya ndi na bato ka Efeso wa, aga. ²² Niyo adwe ka Kaizalia, osyo, adaka ndi ka Yelusalema kaumuuso batu ba kanisa. Kumbuso yi, osyo kuwa ndi ka Atiokia. ²³ Agya ndi wa masye makede aka, niyo atukya wa, apunga ndi kolingyo giyo yimoti-yimoti katukya ka Galatia adwe ka Fuligia. Ku beyo, utumisa ndi babibya basi mambengi.

Apolo odwini ka Efeso na ka Kolito

* **18:18** 18:18 akuni silika kambwa ko Kunzi: Wanda goni Litatanga. 6:5-18. Kabyenene na yigya ka Bayuda, mumbanzu kako ndi silika kambwa ko Kunzi, kiwigu ndi bata mu kadwe ku kwa ku ngbingo yi nino itulyana mino.

²⁴ Muyuda bemoti ninɔ ibukuta ndi ka Alesandulia ina ndi be Apɔlo, a ndi ni osilini ka Efeso. Anzinaga ndi bipoli-poli na ibaga ndi Mobiso ko Kunzi binza kugbe. ²⁵ Bawonisila ndi kabye pisi ka Mombukwono-dosu. Agyaga ndi kekele kabikyaga na kowonisilo ka bungbingbili Mongoni Manza ka Yeso. Luki limoti, ibaga ndi iyi ibatiso ka Yuani aka. ²⁶ Apunga ndi kanzina ni kegu na kubangaku ka ndabu ya malumba ka Bayuda ku. Niyɔ Pelesila ibu na Akila bamukana ndi, bamaka ku kabu, bawonisila bata bingbanganya kugbe pisi ko Kunzi. ²⁷ Yeki a ndi kapa kaina ka iwili ya Akaya, bakilisito batumisa ndi limbengi, bukikilya kuwa ndi babibya nibo ku kambwa aka be batilyito binza. Niyɔ osilo ku beyo, usingya ndi kugbe batu nibo binisana ndi na muhukuso pisi ka iziyɔ ko Kunzi. ²⁸ A beyo, unzinilyaga ndi Bayuda na bou bingbanganya ko misa ka batu basi, anowoniso pisi ka Mobiso Motu be Yeso ni Kilisito.

19

Pɔlo akabikyaga Mongoni Manza ka Efeso

¹ Ngbingo yi ninɔ Apɔlo a ndi mino ka Kolito, Pɔlo akitanaga ndi ka iwili ya bangupa, adwe ka Efeso. Ku beyo, utakanya ndi babibya bemoti-bemoti, ² iyi aka na ibu be: «Ambe, minisanatu ndi na Limbengi-Lotu ngbingo yi ninɔ mabaya ndi mino?» Basikisya ndi be: «Kali! Takanukonigu ndi gutugu iki yi aka ni bananzina ko bulya Limbengi-Lotu.»

³ Umuuso bata ndi be: «Mogwa ndi ibatiso tino?» Basikisya be: «Niyɔ ka Yuani.»

⁴ Pɔlo ubikya kuwa ndi be: «Yuani ubotisaga ndi batu nibo bapaga ndi kayikoso obili kabu. Ubikyaga ndi goni be babailyi muti yi ninɔ akodoku kumbuso kaki. Muti yi ndi ni Yeso.»

⁵ Niyɔ bukana beyo, bibotisisa ndi ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁶ Pɔlo ubisilya ndi maboku, Limbengi-Lotu usilyo. Bapunga ndi kanzina ka masasu dididi na kabikyaga makpumuka nimo kanigyonosigu. ⁷ Batu bi nibo basi ba ndi buwobi tekebe na baba.

⁸ Kusɔ wa batimba basaa, Pɔlo indaga ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, ananzina ni kegu na kubangaku. Agyaga ndi na ibu bodongoso ko bulya Bungama ko Kunzi, anakisa be batu bi nibo bikaga ndi kamukana babailyi. ⁹ Luki limoti, bagogo ba ndi mambengi muti, bakya ka baya, bapunga kanzina yanyenye ko bulya yo pisi ka Mombukwono-dosu ka musilyoni wa. Kuwa wa, Pɔlo usa ndi, aga ndi pa imoti na babibya aka. Bikaga ndi kainzinzinya na ibu masye masi ka ndabu ya ikolo ka aluku bemoti ninɔ ina ndi be Tilano. ¹⁰ Likpumuka li nilo igyonosa ndi ka byanga biba. Batu basi nibo ba ndi ka iwili ya Azia, iki Bayuda na gutugu Bagiliki aka bukana ndi likpumuka ko Mombukwono-dosu.

Bomika Sekewa bakakingila kokpumyo mambengi ma bunye

¹¹ Kunzi agyaga ndi makpumuka mambanga-mbanga pisi ka Pɔlo. ¹² Kinili, bubisilyaga ndi batu ba bokolobu botu na matambala nimo ikaga ndi ni odundini nzuyi ka Pɔlo. Batu bi nibo bahukagatu ndi, mambengi ma bunye anupupo goni. ¹³ Bayuda bemoti-bemoti bikaga ndi kaamama ka bapa dididi kakingila kokpumyo mambengi ma bunye ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso. Banabikya be: «Nakamubikya ambe puponi ko lino ka Yeso ninɔ Pɔlo akabikyaga likpumuka kaki.»

¹⁴ Kumu-kumu bemoti Muyuda ninɔ ina ndi be Sekewa a ndi na bomiki madya na ika. Bomikaki bo bagyaga ndi likpumuka li nilo. ¹⁵ Luki limoti, limbengi la bunye usikisya ndi be: «Namibatɔ Yeso, namiba goni Pɔlo binza. Luki limoti, ifunu ma ba wani?»

¹⁶ Aluku yi ninɔ a ndi na limbengi la bunye no ubumbukyoku bomika Sekewa, ukukumilyaga, ugyagya ndi binye kadwe ku kwa ku bomiki bo bopupoku ndi ka

ndabw bondumbu na bevidi. ¹⁷ Batw basi ba Efeso, iki Bayuda na gutugu Bagiliki aka bwkana ndi mongoni mi nimo. Ibw basi babanga ndi, bobibisa lino ka Mombukwono-dosu Yeso. ¹⁸ Batw budingi nibo ba ndi ni boboilyini, bodogoku ndi kabinyana na kabikyaga bunye kabw nibo bagyaga ndi bingbanganya ko misa ka bambanzu. ¹⁹ Luga ka batw nibo bwkimaga ndi baneko, budingi bodoku ndi na bakitabu kabw baya baneko kabusya kambwa ka bambanzu basi. Bagya kuwa ndi isabu ya bakitabu bi nibo, apa buyi bambuma belofu batekebe kubukumuti. ²⁰ Kinili, pisi ko ngu ka Mombukwono-dosu, likpumuka ko Kunzi igbata ndi, italyana ka bapa bayasi.

Bambanzu bovikimonogini ka Efeso

²¹ Kumbusa wa likpumuko li nilo, Polo osisila ndi kaında ka Yelusalema pisi ka iwili ya Makedonia na niyo ya Akaya. Iyi aka ndi be: «Nakadwe ku, nakwananatu banu goni kaaga ka Luma.» ²² Utika kuwa ndi ka Makedonia batw baba luga ka nibo besingyaga ndi ka ligubo, a ndi ni Timotio ibw na flasito. Iyi mombukwana-daki otigolo mbeyi ndi bata ka Azia aka.

²³ Ko ngbingo yi nino, bambanzu bavikimanaga ndi ka Efeso ko bulya Pisi ka Mombukwono-dosu. ²⁴ Ku beyo, a ndi na mutwo-mabisya bemoti nino ina ndi be Demetilio. Iyi Demetilio otwaga ndi ka bangweyi bekingyosi bayikekeke baya bandabu ko kunzi muko yi nino ina ndi be Alitemisi. Ligubo li nilo upaga ndi botwa-mabisya buyi budingi. ²⁵ Demetilio umumula kuwa ndi botwa-mabisya na batw basi nibo bagyaga ndi busolo ba ligubo li nilo. Iyi aka na ibw be: «Bomikamama, makaiba binza be talyalyaga ka ligubo li nili. ²⁶ Mbiya wanu, makaina na kaukana nilo Polo akagya. Kegw asi ka Efeso aka, luki limoti likpumuko nilo a kuwa buwobi kaitalyana ka Azia wasi. Ulutoni batw budingi, uyikasa tamanaga kabw be bokunzi nibo bambanzu butwogo bakegw bokunzi. ²⁷ Kegw asi ligubo kusu aka lo akakisa kaputikana, luki limoti, gutugu ibiba ya ndabu ko kunzi mudingi Alitemisi aka. Iyi nino babibisogo bapa bayasi ka Azia na ka obili wasi!»

²⁸ Niyo bambanzu bwkana likpumuka li nilo beyo, bavikimanaga ndi, banapamikanaga be: «Alitemisi wa Efeso a mudingi!»

²⁹ Kuwa wa, gwdu wasi avikimanaga ndi. Ibw basi bwkanana ndi kaaga bigalagala ka pa yangba niyo bamumukanaga ndi mino, bagwi ndi Gayo na Alisitaliko, Bamakedonia baba bi nibo bakpakyana ndi na Polo. ³⁰ Polo a ndi wakitulya kaında kambwa ka ambaza yi nino, luki limoti babibya bapakya ndi. ³¹ Gutugu bangama bemoti-bemoti ba Azia nibo ba ndi bawai-daki, batikilya ndi bambanzu kabikya be kipupisonitogu ku beyo. ³² Ko ngbingo yi nino aka no, bambanzu bapunga ndi kanzina gbali, banzingimana ndi. Luga kabw, bambanzu budingi bakegw ndi kaiba gutugu be bomumukoni ko bulya iki. ³³ Kuwa wa, bambanzu bemoti-bemoti luga wa ambaza batumbulyaga ndi Alesandulia likpumuka li nilo. Bayuda bakpamyanda be akitagi kambwa. Kuwa wa, Alesandulia ugbuma na maboku be badaki kye a ndi kapa kanzina. ³⁴ Luki limoti, niyo bambanzu bibo be Alesandulia a Muyuda, ibw basi bapunga ndi kapamikanaga ka basaa banda baba be: «Alitemisi wa Efeso a mudingi!» ³⁵ Ka mulibo, ndombe mudingi wa gwdu yi nino udokisa ndi, ubikya be: «Batw ba Efeso, bambanzu basi bakaiba be Efeso a pa yi niyo obuulyogo ndabu ko kunzi Alitemisi mudingi na mulundu kaki nimo ogwoku ndi kugu wa lisy. ³⁶ Kegw na mutw gutugu bemoti aka nino akwanana kaanganya. Kinili, okwononi mbeyi kosisa mabengi, ni makogyigu likpumuka bisososo. ³⁷ A beyo, baluku bi nibana moduku na ibw ba bakibigu ka ndabu ko kunzi kusu ikani katumbwa yi. ³⁸ Kika ni Demetilio na botwa-mabisya nibo bagyaga na ibw ligubo bakegw kaukanana na mumbanzu, masye muko bangbanga atu, bazozu batw goni, bakwanana kaaga ku beyo. ³⁹ Makika na likpumuka lagogo libikya, niyo igyonosa kuwa banu kambwa ka bangama. ⁴⁰ A

beyo, kabyenene na likpamuka li nilo igyonosi na lisyε li nili, bakwanana katipilyaga bangbanga be tovikimonogini. Takegu no pisi yi niyo tatumbulaga mino ma ma musilyoni mi nima.» ⁴¹ Niyo ama kanzina beyo, upa bambanzu ligundu.

20

Polo igini bata ka Makedonia, akitanaga ka Giliki

¹ Niyo pa adakilya, Polo umumula kuwa ndi babibya, utumiso mambengi. Kumbuso yi, upaga maboku, aga ndi ka Makedonia. ² Akitanaga ndi pisi ku beyo, upa ndi babibya mutuu makru. Kumbuso yi, inda ndi ka mugi ma Giliki, ³ agya ndi ku beyo batimba basaa. Niyo a kuwa ndi buwobi kadaka ka bato kaında ka mugi ma Sulia, ukana ndi be Bayuda bagyilini dikidi. Kuwa wa, osisilya ndi kaiga kumbuso, akitanaga pisi ka Makedonia. ⁴ A ndi kakpakyana pa imoti na batu bi niba: Sopateli mika Pilo nino a ndi Mubeloya, Batesalonika beyo ka Alisitaliko ibu na Sekundo, Mudelibe nino ina ndi be Gayo, Timotio, se kuwa Tikiko ibu na Tolofimo nibo ba ndi batu ba Azia. ⁵ Batu bi niba bo bapungaga ndi ligundu kaında katibundaga ka Tolowasi. ⁶ Kumbusa wa yinga niyo balyaga ndi mino mukati bikofulu, tadaka ndi ka bato ka lisu la Filipi, kumbusa wa ligundu la masye kubukumuti, tutakanyaga ndi ka Tolowasi, tagya na ibu poso yimoti.

Polo opipilini kaaga ka Tolowasi

⁷ Lisyε la Mungu na bugogo, ta ndi bumumukana kobunonogo mukati ni Polo ananzina. Yeki a ndi kapa kopupyoye na bugala bi, idukulaga ndi no bulo kadwe lugo wo biti. ⁸ Ta ndi bumumukana ka ndabu yi niyo ya kugu. Ku beyo, batala bakru batuna bingbiii. ⁹ Wina se, a ndi na Mwanza bemoti nino ina ndi be Eutiko, a ndi wakiko ka lidilisa wa, iyi aka ndi toto bipe ko ngbingo yi nino Polo a ndi mino kanzina bindiii no. Mwanza no onyukoku ndi ka toto, ogwoku kotukyoku ka ndabu ya kugu niyo ya yisaa. Niyo ba kuwa ndi be bamomosi, a ndi ni okwini. ¹⁰ Kuwa wa, Polo osyoku ndi, odidiko buwobi na iyi, apututo, abikya be: «A mubisi, wosoni kombomboyo!»

¹¹ Niyo Polo igilya ndi bata kadaka ka ndabu ya kugu, obunonogo mukati, alya. Idukulaga ndi bata kanzina bindiii kadwe ku kwa ku lisyε atinikaga ndi mino. Kumbuso yi, aga ndi. ¹² Biga ndi na mwanza yi nino ni a mubisi, batu basi botumini na magyaga bidε.

Polo otukyini ka Tolowasi, aga ka Miletu

¹³ Taga kuwa ndi ifusu kambwa, tadaka ka bato kaında ka gudfu yi nino ina be Asosi. Ku beyo, takwanana kuwa ndi kava Polo na ligundu kye a ndi ni osisilyini kaında na magu. ¹⁴ Niyo tosilyono na Polo ka Asosi, tava kuwa ndi ka bato, taga pa imoti na ibu ka gudfu wa Mitilini. ¹⁵ Ttukya ndi bugalo bi, tadwe ko uzu niyo ina be Kio. Niyo lisyε asye, tadwe ndi ko uzu niyo ina be Samosi, kuwa na bugala bi topupana ndi ka gudfu wa Miletu. ¹⁶ A beyo, Polo a ndi wakitulya kakitanaga ka Efeso ni komogigu, kye kegu ndi kapa kalya ngbingo ka iwili ya Azia. A ndi kaiduso be odwino gutugu ka Yelusalema kambwa wa Patekoti.

Polo bosononini na bazee ba kanisa ya Efeso

¹⁷ Katukya ka Miletu wa, Polo utika ndi bambanzu ka Efeso kaumokoku bazee ba kanisa. ¹⁸ Niyo bosiloku, Polo ubikya ndi be: «Katukya ka lisyε nilo aka lo nosiloku ndi mino wanu ka Azia, makaiba yigya kami binza beyo na ndi mino bongbinga basi luga kunu. ¹⁹ Nagugubya ndi Mombukwono-dosu ni nakegu na yibinika, ka mugamu na ka yigyogyiso ko bulya bodikidi nibayo Bayuda begyilyaga ndi. ²⁰ Makaiba be nakamusumilyagu ndi gutugu luki limoti aka nilo la izangiya. Namubikyaga ndi

bingbanganya likpamuka ko Kunzi, namupá mutiwi ko misa ka bambanzu basi na ka bandabu kunu. ²¹ Nubikyaga ndi Bayuda, gutugu batu bi nibo bakegu Bayuda be bayikosi obili kabu, bamigilyiku Kunzi, babinkyana Mombukwono-dosu Yeso. ²² Mbiya wanu, Limbengi-Lotu akekpamya kaında ka Yelusalema. Nakegu kaiba ambe ikoku banu na imi ku bu. ²³ Luki limoti, ka bagudu yikaka-yikaka, Limbengi-Lotu ewonisilagatu kambwa be boloko na yigyogyiso akabundaga. ²⁴ Nakaminagigu obili kami abe luki la izangiya. Luki limoti, izangiya kami a be nadwi ka mulibo ma ligubo nilo Mombukwono-dosu Yeso epa. Ligubo li ni kabikyaga Mongoni Manza ma iziyo ko Kunzi.

²⁵ Nikaga ndi kakpakyana luga kunu basi, na nabikyaga mongoni ma Bungama ko Kunzi. Luki limoti, katukya mbiya wanu, nakaiba ambe makeminigu banu bata. ²⁶ Kinili, na lisyε li nili nakamugbityaga be bemoti kunu kobungogo, kendigu bata imi. ²⁷ A beyo, namutumbulyaga ndi likpamuka ko Kunzi lasi ni nakamusumilyigu luki gutugu limoti aka. ²⁸ Wiminyonito ibunu bamombukwana-donu. Buulyogoni ambaza wasi nino Limbengi-Lotu amupa be wikoni bobubulyo bi. Mofuulyaga goni kanisa ko Kunzi, niyo inisana ndi noyu pisi ka bangu ko mikaki bikpe. ²⁹ Imi, nakaiba binza ambe kumbusa wa ligundu kami, bambanzu mudongoni abe banyama bufiya bingyatū luga kunu, bakikigu no nzonzi wa ambaza. ³⁰ Gutugu luga kunu aka, bambanzu bipupisatu ndeke kabikyaga mutuu ma kuboboku kye buluti babibya kumbuso kabu. ³¹ Wiminyonito! Manatamana ambe ka byanga bisaa, nikaga ndi kamupa mutiwi yikaka-yikaka biti na lisyε ka mugamu.

³² Mbiya wanu, namupini ko Kunzi na ko mongoni kaki ma iziyo. Mongoni mi nimo a no ngu kamupiko ka baya, kamupa lisimo pa imoti na batu kaki basi. ³³ Imi, nakegu ndi na musasa mo buyi ikani ma olo ikani ma botu ka mambanzu. ³⁴ Ibunu bamombukwana-donu makaiba beyo nagyaga ndi mino ligubo na maboku kami, ko bulya kami, na ko bulya ka batu bi nibo takpakanaga ndi na ibu. ³⁵ Ka masi nimo nagyaga ndi, namuwonisila ndi be tokwononi kaiko bungu pisi ka ligubo, kabinika buti ka batu ba yangya. Manatamana goni likpamuka nilo Mombukwono-dosu Yeso bikpe abikya ndi be: «Izangiya ka mutu nino apaga luki okitogi niyo ka nino bapaga.»

³⁶ Niyo Polo ama kanzina beyo, obuna ndi moli pa imoti na ibu basi, balumba. ³⁷ Ibu basi bagbungukana ndi na mugamu, banapututo na kapanana maboku. ³⁸ Balya ndi kumbu kugbe ka nilo Polo ubikya ndi be bakaminigu ndeke bata. Ka mulibo, binda ndi kabiso ka lisu.

21

Polo ogoni ka Yelusalema

¹ Niyo tasanana na ibu, tafaka ndi bata ka bato, taga ngbingbili ko uzu niyo balikyaga be Kosi. Bugala bi, tadwe ndi ka mugi nimo balikyaga be Lodo. Katukya ka Lodo, tadwe ka Patala. ² Ku beyo, tatakanya ndi bato bemoti ni anaga ka Foinikia. Tafaka ndi mino, taga. ³ Niyo ta kawa ndi buwobi na Kipulo, tasa ndi miso ya zebu, taga ibusu ka Sulia. Tifuma ka Tilo, ka pa yi niyo bato osisaga ndi mino makpamuka. ⁴ Ku beyo, tatakanya ndi babibya, tagya na ibu poso yimoti. Limbengi-Lotu ukpamya ndi kapakya Polo kadaka ka Yelusalema. ⁵ Luki limoti, niyo poso yi niyo akitaga, tidukulaga ndi na ligundu kusu. Bambanzu basi, iki boko na bomiki binda ndi katibiso kunzi wa gudu. Ku beyo, ibusu basi tofuna ndi moli kubi wa, talumba. ⁶ Niyo tasanana, tafaka ndi ka bato, babibya biga kawa ndi ka ba ku-kabu. ⁷ Katukya ka Tilo, tomosisya ndi kazaba, tadwe ka Tolemai. Ku beyo, tinanana ndi na bomomosu bakilisito, tasyε ndi na ibu lisyε limoti. ⁸ Bugala bi, tatukilya ndi ligundu, tadwe ka Kaizalia. Tika ndi ka ndabu ka Filipi nino bamakaga ndi be «Mubibikya wo Mongoni Manza». Iyi Filipi a ndi bemoti ka bambanzu madia na ika nibo burunaga ndi ka

Yelusalema. ⁹ A ndi na basika bakwanganya nibo ba ndi ni bakanibigu likpamuka ka baluku. Basika bi nibo ba ndi na bugyalandu butumbulaga makpamuka ko lino ko Kunzi. ¹⁰ Ibusu ta kawa ndi wa ni togyini masye makpa. Mugyalandu bemoti nino ina ndi Agabu, otukyoku ndi ka Yudea, osiloku wa. ¹¹ Odoku katinda, ava mukaba ka Polo, ikanda ndi nomu magu na maboku. Iyi aka be: «Limbengi-Lotu akabikya be: «Ka Yelusalema, Bayuda bakandaga banu mombukwana mukaba mi nima beyo, bagaba ka maboku ka batu bi nibo bakamibigu Kunzi.»»

¹² Niyo tukana likpamuka li nilo beyo, ibusu na batu ba Kaizalia tapakya ndi Polo kadaka ka Yelusalema. ¹³ Luki limoti, Polo osikisya ndi be: «Ko bulya iki yo makagamana na kera ombombo beyo? Na wakitulya kaikondisiso gutugu kokwo aka ka Yelusalema ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso.» ¹⁴ Niyo tina be kegu katimukana, tasa kawa ndi. Tabikya be: «Sipananiso ka Mombukwono-dosu igyonosi neki!»

¹⁵ Kumbusa wa masye makefe, tibungusyaga ndi, tadaka ka Yelusalema. ¹⁶ Babibya ba Kaizalia binda ndi katibiso ka aluku bemoti ka Kipulo nino ina ndi be Munasoni. Iyi Munasoni a ndi mubibya wandeli, tasye kawa ndi ka kaki.

Polo ogoni ka ka Yakobo

¹⁷ Niyo tosilo ka Yelusalema, bomomосу bakilisito batitilya ndi na magyaga. ¹⁸ Bugala bi, tinda ndi pa imoti na Polo ka ka Yakobo. Ku beyo, baze basi ba kanisa ba ndi bumumukana ku. ¹⁹ Niyo Polo ama kaumuusogo, utumbulyaga ndi buwobi-buwobi nilo Kunzi ugiyila ndi batu nibo bakamibigu Kunzi pisi ka ligubo kaki. ²⁰ Niyo baze bukana likpamuka li nilo, babibisa ndi Kunzi. Kumbuso yi, babikya ndi Polo be: «Mamaki, watukaina beyo Bayuda budingi boboilyi mino bene, ibu basi bakabye mutuu ka Musa limbengi limoti. ²¹ Wina se, bukoni bi be a abe wakautiwa Bayuda basi nibo bikaga luga ka bevananza bayagogo be basi kabye mutuu ka Musa. Upokyi bi goni be bakukusionitogu bomikaba, bakobyonitogu yigya ya bundeli ka Bayuda. ²² Tagya se kawa bunni kye fibatu aka be wosilniku wanu? ²³ Yeki a beyo, gya neki nilo takaubikya. Ta wanu na baluku bakwanganya nibo bakoni silika kambwa ko Kunzi kaipa ko Kunzi. ²⁴ Windoni pa imoti na ibu, mibubisoku. Kalyatu goni nilo okwononi kye biwisisi bamu. Kawa wa, bambanzu basi bakwanana kaiba be mongoni masi nimo bukana ndi ko bulya kaku a mabongo. Luki limoti, bibo goni be iwe wagyagatu mutuu. ²⁵ Tukpikilyini bi batu nibo babaya ni bakegu Bayuda nilo bakwanana kagya. Bakakwananigu kalya makolo nimo bopi bokunzi ka bapepe, ikani kalya bangu gutugu nyama yi nino bamwogo kani badulini basongu, bakogyonitogu goni budanda.»

²⁶ Bugala bi, Polo binda ndi na baluku bi nibo, bibubisa ndi. Kumbuso yi, ingya ndi ka Ndabu ko Kunzi, utumbulyaga ndi be masye ma kibubiso osyo ko ngbingo tino, isi yi be bakwanana kaupilya bemoti-bemoti apepe ngbingo tino.

Bagwini Polo

²⁷ Niyo masye madia na ika a kawa ndi buwobi kosyo, Bayuda nibo ba Azia bamina ndi Polo ka Ndabu ko Kunzi. Kawa wa, bavikimosaga ambaza wasi ka bambanzu, bagwi ndi Polo. ²⁸ Banapamikanaga be: «Ibunu Bezaleli, singyoniku! Aluku yi nimu no akabikyaga ka bapa bayasi, akaupa bambanzu basi mutiwi manye ko bulya kusu, ko bulya mutuu ka Musa na ko bulya Ndabu ko Kunzi yi niyi. Umokiyini goni batu bi nibo bakegu Bayuda ka Ndabu ko Kunzi, baputa pa Yotu yi niyi.» ²⁹ A beyo, baminatu ndi Polo kambwa wa ka Yelusalema na Mufeso bemoti nino ina ndi be Tolofimo. Ibu ba ndi kasima be Polo amingyisatu ndi ka Ndabu ko Kunzi.

³⁰ Gadu wasi avikimanaga ndi, bambanzu botinikoku ndi bingbufu. Bagwi Polo, baluta ndi bikpwukpwukpwu kunzi wa Ndabu ko Kunzi. Kumbuso yi, badulaga ndi pumi yi. ³¹ Ba kawa ndi kakisa kamwo. Kawa wa, mongoni asilya ndi ngama ka

ambaza wa basuda be gudfu wasi wa Yelusalema ovikimonogini. ³² Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, ɛva ndi basuda na bakumanda kabu бага ndi bangu ku beyo. Niyo bambanzu bumina, basa ndi kabuma Polo. ³³ Ngama ka basuda isisiloku kuwa ndi buwobi na iyi, agwisiso. Akpama be bakandi na baselegeni bayiba. Kumbuso yi, uusa be: «Wani mu? Ogyi iki?» ³⁴ Luki limoti, luga wa ambaza wa, bambanzu ba ndi kapamikana gballi kani ngama ka basuda kotombisyagu gutugu likpumuka limoti aka, kinili, akpama kuwa ndi be бага na Polo ka mukobo ka basuda. ³⁵ Niyo Polo osilo ka mupumi, basuda babinika ndi kye ambaza ka bambanzu a ndi ni ovikimonogini. ³⁶ A beyo, batu basi ba ndi kabibya, banapamikanaga be: «Mumwoni!»

Polo akozukogo likpumuka kaki

³⁷ Ngbingo yi ninɔ ba ndi kuwa mino buwobi kamakya Polo ka mukobo ka basuda, iyi aka ndi na ngama ka basuda be: «Wakwananatu kesilya ngbingo kabikya likpumuka?»

Ngama ka basuda amuusa ndi be: «Wibatw Ligiliki? ³⁸ Kegu iwe ni Mumisili yi ninɔ opi bi ipambu ka masye mi nima, ɛva bonzikabu belofu batekebe bakwanganya kainda na ibu ka isa?»

³⁹ Polo asikisya ndi be: «Imi, na Muyuda wa Talasi, ka iwili ya Kilikia. Nibukuta ka gudfu wa kinisono. Kikiliki, isilya mbeyi mino ngbingo nanzini na batw bi niba.»

⁴⁰ Ngama asilya ndi munzina. Polo amaga kuwa ndi ko misa ma mupumi, ugbama ndi bambanzu na kubokuko. Niyo badaka, ubikya ndi na Libelenia be:

22

¹ «Bomika-mama, bababa, pongoni mbeyi motili ka nilo nakamubikya mbiya wanu kowonisilo be nakogyigu bunye.» ² Niyo bamukana Polo ni akanzina liva-kukabu beyo, ibu aka ndi biwo. Polo aka ndi na ibu be:

³ «Imi, na Muyuda. Nibukuta ka Talasi ka iwili ya Kilikia, luki limoti, nopinga wa ka Yelusalema wa. Gamalieli nɔ a ndi malima kami. Ewonisilaga ndi beyo okwononi mino kabye mutuu ka botitosu ka bungbingbili. Nagugubya ndi Kunzi na kekele begeyo ibunu basi mo mino kagya na lisyeli ni. ⁴ Nugyogisaga ndi, numwisiso batw nibo babibyaga ndi pisi ko Mombukwono-dosu. Nugwisisaga ndi baluku na boko ka boloko. ⁵ Kumu-kumu na basa yasi ka bazee bakaiba binza nilo nakabikya. A beyo, bepatu ndi babalwa kaupoku bomomosu ba Damasiki. Na ndi kapa kainda kaugwi bakilisito nibo ba ndi ku, kodoku na ibu kaugyogyiso ka Yelusalema.»

Polo akatumbulaga beyo Kunzi amaka ndi mino

⁶ «Na mbeyi ndi ko pisi aka, buwobi kadwe ka Damasiki. Moni a kuwa ndi banda ka musikatu, ko ngbinga bemoti aka, bungbanganya osyoku ndi bigbututu kotukyoku kugu wa lisyeli, ekungulo bikululu. ⁷ Nogwa ndi wasi bingomu, nukana liyu limoti anebikya be: «Saulo, Saulo, ko bulya iki yo wo mino kegyogyiso?» ⁸ Nuusa ndi ambe: «Iwe ni wani, Mombukwono-dosu?» Liyu li nilo esikisyo be: «Imi ni Yeso wa Nazaleti ninɔ wakegyogyiso nɔ.» ⁹ Batw bi nibo ta ndi pa imoti na ibu binatu ndi bungbanganya bi nibo, luki limoti ni bakukonigu liyu li nilo. ¹⁰ Nuusa kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, nagyi se bunni?» Esikisya ndi be: «Wamaga, waga ka Damasiki. Ku beyo, bubikyatu makpumuka masi nimo Kunzi akaupama be gya.» ¹¹ Miso epiya ndi bipi na buru ba bungbanganya bi nibo. Batw nibo ta ndi na ibu begwi kuwa ndi kubokuko, бага na imi ka Damasiki.

¹² Ku beyo, a ndi na muluku bemoti ninɔ ina ndi be Anania. Abangagatu ndi Kunzi, anabye mutuu kusu. Bayuda basi nibo bikaga ndi ku babibaga ndi kugbe. ¹³ Anania esilyoku ndi, iyi aka na imi be: «Saulo, mika-mama, miso ukulikani!» Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, miso ekulikana ndi, namina Anania. ¹⁴ Kumbuso yi, ebikya ndi be:

«Kunzi ka botitosu upunogoni ndi kambwa aka be wiba sipananiso kaki, wamina Mutu Wongbingbili, ukana liyu kaki. ¹⁵ A beyo, wika demu kaki ko misa ka batu basi kabikyaga nilo wini bi na nilo ukoni bi. ¹⁶ Mbiya wanu, wakabunda bata iki? Wamaga, wibotisiso, wakunga mupilya ma bunye ko lino kaki.»

Polo akatumbulaga beyo Mombukwono-dosu atika ndi mino

¹⁷ «Kumbuso yi, nigoku ndi ka Yelusalema. Lisye limoti, niyo na ndi kalumba ka Ndadu ko Kunzi, egyilya ndi abe nakika ko nziki, ¹⁸ namina ndi Mombukwono-dosu, ebikya be: «Widuso, tukya bigala-gala ka Yelusalema wa. A beyo, batu nibana wanu bakapagu banu kaukana likpamuka li nilo ebikyaga banu ko bulya kami.» ¹⁹ Nasikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, bakaiba binza be nogulyaga ndi ka bandadu baya malumba ka Bayuda kaugwisiso na kaubumisiso batu nibo babinikyana. ²⁰ Ngbingo yi nino bamwo ndi mino demu kaku beyo ka Etieni, imi mombukwana-daki na ndi wa go wa, nobingisya ndi be bamwi, nobuulyaga goni ndi botu ka batu bi nibo ba ndi kamwo.» ²¹ Kuwa wa, Mombukwono-dosu ebikya ndi be: «Waga, kye nakautika byi, ka bevananza bayagogo.»

Polo na ngama ka basuda wa Luma

²² Bambanzu bukana ndi mutumbulagi ka Polo kadwe ka munzina mi nima. Kuwa wa, bapunga ndi kapamikana, banabikya be: «Mumwoni mutu yi nimu! Mumwoni! Mutu beyo ka nimu, kokwononigu na obili!» ²³ Ba ndi kapamikanaga, banombimbo botu na komisyo libungu kugu. ²⁴ Ngama ka basuda akpamy kuwa ndi be baga na Polo ka mukobo kabu, batini fimbo be kye anzini. A beyo, a ndi kapa kaiba be bambanzu bakapamikanaga beyo ko bulya iki. ²⁵ Niyo ba kuwa ndi kakanda Polo bekye batini, iyi Polo abikya kumanda nino a ndi wa be: «Babumagatu Muluma ni bakasombisigu?» ²⁶ Niyo kumanda yi nino ukana beyo, inda ndi katumbulyaga ngama kaki, abikya be: «Wagya se kuwa buni? Aluku yi nimuna a Muluma!» ²⁷ Ngama odoku kuwa ndi, amuuso Polo be: «Ebikya, iwe, wa Muluma?» Polo obingisyo. ²⁸ Kumanda aka ndi bata na iyi be: «Nakalya ndi imi buyi bakpu be kye niki Muluma.» Polo asikisya ndi be: «Imi, na Muluma bikpe.» ²⁹ Ko ngbingo yi nino aka no, batu nibo ba ndi kapa kanziniso Polo na mapupu bomisikana ndi. Niyo kumanda iba be akondisisi bi Muluma, ogwa ombombo.

Polo akasamba ka Basa-Yidingi

³⁰ Bugala bi, ngama ka basuda a ndi kapa kaiba binza be Bayuda basungulyi Polo ko bulya iki. Ukpamy kuwa ndi batu kaki be bakulogiku, ukpamy goni bokumu-kumu na batu ba Basa-Yidingi basi kamamakana. Kumbuso yi, bodoku ndi na Polo, bamomosa kambwa kabu.

23

¹ Polo unda ndi batu ba Basa-Yidingi bingbangbangba, iyi aka na ibu be: «Bomika-mama, limbengi kegwa kedwa ka ligubo lasi nilo nagyilya Kunzi kadwe na lisye li nili.»

² Luki limoti, kumu-kumu Anania ukpamy ndi batu nibo ba ndi buwobi na Polo be babiti. ³ Kuwa wa, Polo abikya ndi be: «Kunzi no ubita kuwa banu iwe, iwe nino abe likingyosi la ikubasu sa ndadu si niso bodingogo na pembe. Wa wakiko kesombiso beyo mutuu abikyaga mino, wina se, iwe bikpe wobunini mutuu beyo webitisisi mino yi!» ⁴ Batu nibo ba ndi buwobi na Polo wa, babikya ndi be: «Kumu-kumu ko Kunzi no wakabubisa beyo!» ⁵ Polo osikisya ndi be: «Bomika-mama, nakegu bi kaiba ambe kumu-kumu no. A beyo, ikpiko ka Mobiso Motu be: «Wakatumbwonitogu ngama wa livananza kaku.»»

⁶ Polo a ndi kaiba be bambanzu bagogo ka Basa-Yidingi wa, ba ndi Basadukayo na bagogo Bafalisayo. Kinili, abikya ndi na liyu lapu kambwa kabu be: «Bomika-mama,

imi na Mufalisayo, mikya-bafalisayo. Kika ni nakasamba, a kye na na mutamanagi ambe batu nibo bokwaga ndi, bopupokuto ndeke ka bambuku.» ⁷ Niyoy abikya beyo, Bafalisayo bapunga ndi kasaana na Basadukayo, bambanzu bigbananaga ndi. ⁸ A beyo, Basadukayo babikyaga be kumbusa wa kukwaku, bakopupogigu ka mbuku. Bomotiloku goni be bamalaika bagegu, gutugu limbengi ko Kunzi aka. Luki limoti, Bafalisayo babinikyanagatu ibu makpumu ka mi nimo masi. ⁹ Gbungbu aka ndi bihooo! Bowonisilo ba mutuu bagogo ka lidu ka Bafalisayo bamanana ndi bigwo, bagya ndi bodongoso yapu, ibu aka ndi be: «Takaina abe aluku yi nima kogyigu luki lanye gutugu limoti aka. Abili ikani malaika se no anzinilyi bi?» ¹⁰ Niyoy dongoso atukya kuwa ka bakpiba, ngama ka basuda abanga ndi be bakasinzogonitogu Polo. Kinili, ukpamyanda ndi basuda kosyo luga ka batu nibo bamumukana ndi wa, banyoku, bamigiso ka mukobo. ¹¹ No biti yi niyoy aka yo, Mombukwono-dosu apuponilya ndi Polo, abikya be: «Wigwino limbengi aka! Mudongoni beyo wabikyaga ndi mino likpumu ka kami ka Yelusalema, okwononi kagya begoyo ka Luma.»

Bayuda bakagyilya Polo dikidi

¹² Bugala bagogo, Bayuda bemoti-bemoti bagya ndi dikidi bipela. Bako ndi silika be bakalyalyigu ikani komwo luki kadwe ku kwa ku bamwo mino Polo. ¹³ Batu bi nibo bagya ndi dikidi yi niyoy, ba ndi kakitaga batekebe bakwanganya. ¹⁴ Baga ndi ka bokumu-kumu na baze, babikya be: «Ibusu, takuni bi silika ambe takalyigu luki kani takanamwigu Polo. ¹⁵ Mbiya wanu, ukononi na batu ba Basa-Yidingi, mabikyoku ngama ka basuda be amunyulyiku Polo kye makapa kakpima likpumu ka kaki binza. Tika kuwa ibusu bakilika kamosisyo kani kanosilikugu wanu.»

¹⁶ Luki limoti, mabubugu bemoti ka Polo ukana ndi dikidi yi niyoy. Aga ndi ka mukobo, ogulyo, atumbulyaga ndi likpumu ka li nilo. ¹⁷ Kuwa wa, Polo amaka ngama ka basuda bemoti, iyi aka na iyi be: «Mubisoku mbeyi mwanza nima ku ka kumanda kye a na likpumu ka bikya.» ¹⁸ Ngama ka basuda yi nino, baga ndi na mwanza no ku ka kumanda, abikya be: «Mutu wa boloko nino ina be Polo, emoki, ebikya be noduku no mikya-bawanza yi numana kunu kye a na likpumu ka kuzukilyogo.» ¹⁹ Kumanda amaka ndi mwanza no bikede, amusa be: «A se buni?» ²⁰ Asikisya ndi be: «Bayuda bukononi bi be bakaukunga Polo na bugala, upupisilyoku kambwa ka batu ba Basa-Yidingi abe bakiko kapa bakpimi likpumu ka kaki binza. ²¹ Luki limoti, wakukononitogu. A beyo, bambanzu kakitaga batekebe bakwanganya luga kabu ba na iyi mulika. Baku bi silika be bakalyalyigu ikani komwo luki kani bakanamwigu. Mbiya wanu, ba bakitulya kabundaga kuwa nilo aka lo wabikya.» ²² Kuwa wa, kumanda basanana ndi na mwanza yi nino ni agbityogini be katumbulyogonitogu mumbanzu likpumu ka li nilo.

Batikini Polo ka ngama wa iwili beyo ka Felisi

²³ Kuwa wa, kumanda ukana ndi bangama ka basuda baba luga ka nibo bagogo, ubikya be: «Huvoni basuda bamiya baba, muva batekebe madiya na ika nibo babumanaga kugu wa bapunda na bamiya baba nibo babumanaga na bosyogbu. Biki bakitulya kaında ka Kaizalia na saa-tatu yo biti. ²⁴ Mubungusilyogonito goni Polo bapunda nibo bakpokyoniso, badwiso binza ku ka ngama Felisi.» ²⁵ Kumbuso yi, akpika ndi balawa be:

²⁶ «Imi Kolode Lusiasi, numuusogito iwe ngama wa ibiba kugbe beyo ka Felisi. ²⁷ Bayuda bo bi ni bagwini aluku yi numana nutikilyi mu, bo bi kapa kamwo. Niyoy nukoni bi be a Muluma, nasingyo bi na basuda kami, nahukusogo. ²⁸ Yeki no bi kapa kaiba ambe Bayuda basungulyi ko bulya iki, nago bi na iyi ka Basa-Yidingi kabu. ²⁹ Nini bi ambe bo bi kagya bodongoso na Polo ko bulya mutuu kabu. Luki limoti, kegu na ibo gutugu yimoti aka niyoy bakwanana mino kamwo ikani kagwi. ³⁰ Niyoy

nukoni bi be Bayuda bakagyilya dikidi kye bamwi, nutikilyo bi bigala-gala. Nubikyo bi batu bi nibo basungulyi bi ambe bindi na ngbanga yi nino ku kaku.»

³¹ Basuda bagya ndi beyo aka yo bukpanya ndi mino. Bava ndi Polo, baga na iyi no biti yi niyo aka yo kadwe ku kwa ku ka gudfu wa Atipatilisi. ³² Bugala bi, basuda bi nibo ba ndi na magu bigononoku kuwa ndi ibu ka mukobo, busa ndi nibo ba ndi kugu wa bapunda kaidukulogo na Polo. ³³ Niyo aka yo bosilo ka Kaizalia, bapa ndi ngama Felisi baluwa, bawanya kuwa goni ndi Polo. ³⁴ Ngama atangulaga ndi, amuso Polo be: «Wa mutu wa iwili tino?» Niyo ukana ndi be Polo a mutu wa Kilikia, ³⁵ iyi aka ndi na iyi be: «Tanda likpumu ka kaku ngbingo yi nino batu nibo busungulyi bi, bosiloku banu mino.» Akpanya ndi be babuulyogi Polo ka ndabu niyo Elodi Mboku opikisisa ndi.

24

Bayuda bakasungulya Polo

¹ Kumbusa wa masye kubukumuti, Kumu-Kumu Anania, baze bemoti-bemoti pa imoti na bubuma wa munzina bemoti nino ina ndi be Teletulo binda ndi ka Kaizalia. Ku beyo, basungulya ndi Polo ka ngama Felisi. ² Bamokoku ndi Polo, Teletulo arunga ndi kabikya be: «Ngama, kiki ndi iwe, iba takegu motili bidese. A beyo, bububuma ba ligubo kaku oyiksoni makpumu mudingi ka mugi mi nima. ³ Ngama, tubibisaga bongbinga basi na ka bapa bayasi, ka masi nimo wagyaga. ⁴ Kuwa wa go wa, nakegu kapa kalyilya ngbingo, no bi kapa ambe watimukonino gutugu mbeyi bi ko ngbinga mukede. ⁵ Tini bi ifusu ambe aluku yi nima a luki lanye, iyi abe ngama ka lidu ka batu ba Nazaleti*, akaudwonoso Bayuda basi ba obili. ⁶ Okingilito bi goni kanya makoko ka Ndabu ko Kunzi, tagwi kuwa bi. [To bi be tasombisi kabyenene na mutuu kusu, ⁷ luki limoti, kumanda Lusiasi odoku bi no bou katikanya. ⁸ Ukpanya bi batu nibo basungulyi bi kodoku ku kaku.] Wakwanana kuwa mbeyi kamuusogo ni iwe mombukwana-daki yi, wiba ikanigu takabikya bongu.» ⁹ Bayuda bobingisya ndi, ibu aka be a beyo aka yo Teletulo obikiyo mino yo.

Polo akasamba kambwa ka ngama Felisi

¹⁰ Kuwa wa, ngama Felisi akpanya ndi Polo be anzini, Polo aka ndi be: «Ngama, nakaiba ambe wa zozi wandeli ka mugi mi nima, kinili nakasamba kambwa kaku limbengi bipisiii. ¹¹ Wakwanana kakpima iwe mombukwana-daki yi ambe kanokitogigu masye tekebe na maba, wa nodoki bi mino kabibiso Kunzi ka Yelusalema. ¹² Mumbanzu gutugu bemoti aka ketokonyigu bi ka bodongoso ka Ndabu ko Kunzi, ikani ka ndabu ya malumba ka Bayuda ikani ka gudfu ikani kappanya ambaza ka bambanzu kavikimanaga. ¹³ Batu bi nibana besungulyi mbiya wanu, bakakwananigu kaumbiso be besungulyi ko bulya iki. ¹⁴ Luki limoti, nakaiba ambe nagugubyaga Kunzi nino ka botitosu, nanabye pisi ka Mombukwono-dosu, niyo ibu balikyaga be ligbuta ka batu ba kuboboku. Na goni na baya ka masi nimo ikpikaga ka kitabu ya Mutuu na ka bakitabu ka Bogyalandu. ¹⁵ Mutamanagi kami a makitulya ko Kunzi. Ibu ba goni na mutamanagi mi nimo be batu ba bungbingibili ikani ba kuboboku nibo bokwaga ndi bopupokuto ndeke ka bambuku. ¹⁶ Kinili, imi, nagyaga kekele kaiko limbengi lanza bongbinga basi kambwa ko Kunzi na kambwa ka bambanzu.

¹⁷ Kumbusa wa byanga buidingi, nigoku ndi ka Yelusalema kaupapa bava-kukami na kapu Kunzi bapere. ¹⁸ Na ndi kaibubiso ka Ndabu ko Kunzi, betakanya kuwa ndi ni nanama ligubo li nilo. Ambaza ka bambanzu kegu ndi ikani ipambu. ¹⁹ Luki limoti,

* **24:5** 24:5 Mutu wa Nazaleti a lino nilo bapa ndi Yeso. Wanda goni Matayo 2:23. A goni lino ka bakilisito ba mambwa.

Bayuda bemoti-bemoti niḅo botukyoku ndi ka Azia, ḅa tu ndi wa. Iḅu ḅo bakwanana ndi kodoku kesungulya ku kakḅu, ḅakika ndi na likpḅmuka na imi. ²⁰ Kiki ḅeyo, ḅatu ḅi niḅana ḅa wanḅu ḅatḅmbulagi neki ḅunye niḅo ḅemina ndi na iḅu wa ḅesombisa ndi mino ka Basa-Yidingi. ²¹ Likpḅmuka limoti aka lo nabikya ndi na liyu lapu kambwa kabu ḅe: «Na na baya ambe ḅatu niḅo ḅokwaga ndi ḅopupokuto ndeke ka ḅambuku, kinili nakasamba na lisyε li nili kambwa kunu.»

²² Yeki ngama Felisi ibaga ndi ḅinza pisi ka Mombukwono-dosu, akitisaga ndi ngbanga ka lisyε lagogo, iyi aka na iḅu ḅe: «Nako ḅanḅu ngbanga kunu ngbingo yi ninḅo kumanda Lusiasi odoku ḅanḅu mino.» ²³ Akpamya kuwa ndi ngama ka ḅasuda ḅe abuulyogi Pḅlo, anasilya goni mino ḅongbingo baya kinanaga magu ni kegu kaupakya bawai-daki kasingyo.

Pḅlo a kambwa ka ngama Felisi na mukaki ḅeyo ka Dulusila

²⁴ Kumbusa wa masyε makede, ngama Felisi ḅodoku ndi iḅu na mukaki ḅeyo ka Dulusila ninḅo a ndi Wabayuda. Ngama atikisya ndi Pḅlo, ukana nilo Pḅlo a ndi kabikya ko bulya baya kuso ka Yeso-Kilisito. ²⁵ Luki limoti, niyo Pḅlo apunga ndi kabikyaga Mongoni Manza ko bulya ḅungbingbili, kaigwi limbengi, mungimbo ka masyε nimo akodoku, Felisi abanga ndi, iyi aka ndi ḅe: «Mḅiya wanḅu, wakwanana mḅeyi kaiga. Namakatḅu ḅanḅu ḅata kumbuso.» ²⁶ Ngama a ndi na mutamanagi ḅe Pḅlo akwananatu ndi kaikalyaga, kinili atikisyaga ndi ḅongbinga ḅasi kye ḅiki na iyi ka ḅabubu.

²⁷ Kumbusa wa ḅyanga ḅiba, Pḅlokiyo Fesito alya ndi ḅungama ka pa ka Felisi. Yeki Felisi a ndi iyi kakisa kaiponosu na Bayuda, asa ndi Pḅlo ka boloko aka.

25

Pḅlo akapa kasamba kambwa ka Kaizali aka

¹ Niyo ngama wa iwili ḅeyo ka Fesito agya masyε masaa wa osila ndi mino ka iwili yi niyo, atukya ndi ka Kaizalia adaka ka Yelusalema. ² Ku ḅeyo, ḅokumu-kumu na ḅangama ka Bayuda ḅasungulya ndi Pḅlo kambwa kaki. Bamalya likpḅmuka li no ngu, ³ iḅu aka ndi na ngama Fesito ḅe ugyilyino ḅaka yasi kadukusoku Pḅlo ka Yelusalema wa. A ḅeyo, ḅa ndi ni ḅalikini ḅe ḅamwi ko pisi. ⁴ Luki limoti, ngama Fesito usikisya ndi ḅe: «Pḅlo iki ka boloko aka ku ka Kaizalia ku, imi na na ligundu ku go ku.» ⁵ Iyi aka ḅata ḅe: «ḅatu ḅi niḅo ḅanzinaga luga kunu ḅakwanana kaında pa imoti na imi ka Kaizalia. Kika ni Pḅlo agyatḅu ndi ḅunye ḅakwanana kasungulya.»

⁶ Kumbuso Fesito kagya na iḅu masyε ḅanda ḅugina ikani tekeḅe, iga ka Kaizalia. Bugala ḅi, ika ndi ka basa yiko ḅangbanga, akpamya ḅe ḅodoku na Pḅlo. ⁷ Niyo osilo, Bayuda niḅo botukyoku ndi ka Yelusalema ḅakungula ndi bikululu. Babinikilya ndi makpḅmuka bitititi nimo gutugu iḅu aka ḅakakwananigu katambulaga mu mi. ⁸ Pḅlo itambulayaga kuwa ndi ḅe: «Imi nakogyigu ḅunye gutugu ḅumoti aka, nakobunigu mutuu ka Bayuda ikani nimo ma Ndabu ko Kunzi gutugu nimo ka Kaizali aka.»

⁹ Ngama Fesito a ndi kapa kaubailya Bayuda, iyi aka ndi na Pḅlo ḅe: «Watu kapa kaiga ka Yelusalema kye ḅakuku ngbanga ku ḅeyo?» ¹⁰ Pḅlo asikisya ndi ḅe: «Imi na wanḅu ka basa ka Kaizali niyo ḅukogo mino ḅangbanga. Bakwanana kesombiso wanḅu. Nakugyilyigu Bayuda ḅunye gutugu ḅumoti aka mḅḅongoni ḅeyo iwe mombukwana-daki wa mino kaiba ḅinza. ¹¹ Kika ni nogyi ḅi ḅunye ikani likpḅmuka nilo akwanana kemwisiso, imi, nakoyagu. Luki limoti, kika ni ḅakebinikilyaga makpḅmuka, mḅmbanzu gutugu ḅemoti aka kokwononigu kesuta ku kabu. Nakapa ambe nasambi kambwa ka ngama Kaizali aka!» ¹² Kuwa wa, ngama Fesito anzina ndi na ḅatu kaki niḅo ḅapaga mutiwi, asikisya Pḅlo ḅe: «Yeki wotiwolyi ḅe wokosomboku kambwa ka ngama Kaizali aka, waga kuwa ku kwa ku.»

Pḅlo a kambwa ka ngama Agilipa

¹³ Kumbusa wa masye makede, ngama Agilipa ibu na mamaki mukoyi beyo ka Belenike bosila ndi ka Kaizalia, bamuusoku ngama Fesito. ¹⁴ Yeki ba ndi kagya ku beyo masye mudingi, Fesito atambulyaga kuwa ndi ngama Agilipa likpumuka ka Pulo. Iyi aka ndi na iyi be: «Aluku bemoti a wanu nino Felisi asa ndi ka boloko. ¹⁵ Ngbingo yi nino naga ndi mino ka Yelusalema, bokumu-kumu na bazee ka Bayuda basungulya ndi, bebikya be naku likpumuka kaki kye bamwi. ¹⁶ Nusikisya ndi be: <Baluma bakasutagigu mumbanzu ni bakanosombigu na batu nibo basungulyi, mututu yi itambulyaga goni nilo biko kani basungulyini mino.> ¹⁷ Tosiloku ndi pa imoti na ibu wanu. Kolipyagu, bugala bi aka nika ndi ka basa yiko bangbanga, nakpamyanda ndi be boduku na aluku yi nimu. ¹⁸ Batu bi nibo basungulya ndi, bodoku ndi goni. Luki limoti, bakabikyiyagu ndi makpumuka banyenye beyo na ndi mino na mutamanagi. ¹⁹ Ba ndi kagya na ibu bodongoso ko bulya kanisa kabu aka bikpe na ko bulya ka aluku bemoti nino ina ndi be Yeso, babikyaga be okwoni ndi, luki limoti Pulo abikyaga iyi be a mubisi. ²⁰ Imi, nakegu ndi kaiba be nakwanana kako inguo ya likpumuka li nilo buni. Kuwa wa, namuusa ndi Pulo ikani akwananatu kadaka ka Yelusalema kye bakuku ngbanga kaki ko bulya likpumuka li nilo. ²¹ Luki limoti, Pulo a ndi kapa be asambi kambwa ka ngama mudingi wa Luma aka. Nakpamyanda kuwa ndi be iki ka boloko aka kadwe ku kwa ku natika ndeke mino ku beyo.»

²² Ngama Agilipa abikya ndi Fesito be: «Imi goni, no bi kapa kamukana aluku yi nimu.»

Fesito aka ndi na iyi be: «Wamukana kuwa na bugala.»

²³ Bugala bi, Agilipa ibu na Belenike bosiloku ndi na ibiba, bambanzu kumbuso kabu bingbooo, bingyo ka basa yiko bangbanga pa imoti na bangama ka basuda na bangama ba musengi. Kuwa wa, Fesito akpamyanda ndi be boduku na Pulo. ²⁴ Fesito abikya ndi be: «Ngama Agilipa, na ibunu basi nibo ma mbiya wanu pa imoti na ibusu, muminoni aluku yi nimu. Bayuda basi boduku bi kasungulya ku kami ka Yelusalema mudongoni begeyo boduku mino wanu, banapamikanaga be okwononi okwi. ²⁵ Imi, nini bi be kogyigu luki nilo bakwanana mino kamwo. Luki limoti, iyi mukaka aka no a ndi kapa kasamba kambwa ka ngama mudingi wa Luma, nina ndi imi binza goni katika ku beyo. ²⁶ Nakinigu bi likpumuka la lingunu nilo nakwanano bi kokpika ko bulya kaki kapá ngama mudingi wa Luma. Kinili, noduku na iyi kambwa kunu, bikpe kambwa kaku ka ngama Agilipa. Bakamuusogo, nakwanana kuwa kokpiko luki. ²⁷ A beyo, nakaina be kegu ngbingbili katika mututu wa boloko ka Luma ni takanibigu be basungulyi bi ko bulya iki.»

26

Pulo akasamba kambwa ka ngama Agilipa

¹ Kuwa wa, Ngama Agilipa aka ndi na Pulo be: «Wakwanana kuwa kasamba.»

Pulo anana ndi kubokoko, iyi aka be: ² «Ngama, na lisyé li nili, na na igyagya yidingi kasamba kambwa kaku ka makpumuka masi nimo Bayuda besungulyi bi mino. ³ A beyo, wibagatu binza yigya yasi ka Bayuda na bodongoso kabu. Kikiliki, imukanatu na limbengi linda.

⁴ Bayuda basi bamibatutu obili kami katukya ka limiki. Bibagatu goni beyo obili kami a ndi mino luga wa livananza kami na ka Yelusalema. ⁵ Bemibagatu katukya ka bundeli, bakapa, bakwanana kepupilyo budemu be na ndi ka lidu ka Bafalisayo. Luga wa modu ma kanisa kusu, lidu li nilo ikaga na mututu mapu kugbe. ⁶ Na ko ngbongu mbiya wanu kye mutamanagi kami asye ka agume nino Kunzi ugiyila ndi botitosu. ⁷ Biti na lisyé, mababa kusu tekebe na baba bakabibiso Kunzi na ba na mutamanagi kaina beyo agume yi nino itulyana ndeke mino. Ngama, Bayuda

besungulya ko bulya mutamanagi mi nimo aka mo. ⁸ Ko bulya iki yo ibunu makegu mino na baya be Kunzi ozuzukisagatu bamanda?

⁹ Imi mombukwana-daki, na ndi kasima be nulanatatu na batu nibo batwaga ndi lino ka Yeso mutwa wa Nazaleti ka bopisi bayasi. ¹⁰ Nagya ndi beyo ka Yelusalema. Bokumu-kumu bo betwa ndi, nugwisisaga ndi bakilisito budingi ka baboloko dididi, niyo bakogo likpumuka kabu be bumwi, imi nobingisyagatu ndi goni. ¹¹ Bongbingo basi, nakitanagatu ndi ka bandabu baya malumba ka bayuda bayasi, nanugyogyiso bakilisito kye batumbwi lino ka Yeso-Kilisito. Nikaga ndi na lingangi na ibu, kinili nindaga ndi kaugyogyiso ka bagudu bogiyo bayagogo.»

Polo akatumbulaga beyo abaya ndi mino Yeso

¹² «A beyo, bokumu-kumu bo betwa ndi, betika ka Damasiki. ¹³ Ngama, ngbingo yi nino na ndi mino ko pisi, na musikatu, nina kotukyoku kugu wa lisyey, bungbanganya biwenge-wenge kakitaga byi bungbanganya ba moni. Bungbanganya bi nimo ekungula ndi bikululu pa imoti na batu nibo ta ndi na ibu. ¹⁴ Ibusu basi togwa ndi wasi. Nukana ndi liyu limoti enebikya na Libelenia be: «Saulo, Saulo, ko bulya iki yo wo mino kegyogyiso? Wakagya mu mapu ma payaya mudongoni abe nyama yi nino mombukwana-daki akwanana katinaga.» ¹⁵ Nuusa kuwa ndi be: «Iwe ni wani, Mombukwono-dosu?» Mombukwono-dosu esikisya ndi be: «Imi ni Yeso, nino wakagyogyiso. ¹⁶ Luki limoti, tukya, wamaga. Nupuponilyi kye nuitisi mugya-ligubo kami. Wika kabikyaaga bambanzu beyo wemini mino na nilo nuwonisila ndeke bata kumbuso. ¹⁷ Nubuulyaga ndeke ka maboku Bayuda na ka bevananza bayagogo, ku no mino kautika. ¹⁸ Nakautika kye ukuli miso, upupisoku ko biti kye bini bungbanganya. Kopupo ko ngu ka Abili na kamigilyoku Kunzi. Bakeninikyana kuwa, binisanatu na mupilya ma bunye kabu, biko na lidodo luga ka batu ko Kunzi.»»

Polo akatumbulaga ligubo nilo agya ndi

¹⁹ «Ngama Agilipa, nakakwananigu ndi kakya kagya nilo nina ndi ko nziki kotukyoku kugu wa lisyey. ²⁰ Luki limoti, nubikyaga mbeyi ndi batu ba Damasiki, na nibo ba Yelusalema se kuwa ka iwili yasi ya Yudea na batu bagogo basi nibo bakegu ndi Bayuda. Nubikyaga ndi be bayikosi obili, famigilyoku Kunzi, bowonisilo pisi ka yigya be bayikosoni obili. ²¹ Bayuda begwi ndi ka Ndadu ko Kunzi ko bulya likpumuka li nilo, bakisa ndi kemwo. ²² Luki limoti, Kunzi ebuulyagatu kadwe na lisyey li nili. Na demu kaki kambwa ka bambanzu basi, iki bomiki ikani bamboku. Nakegu kabikyaga luki lagogo di na nilo bogyalandu na Musa babikya ndi be igyonosatw ndeke. ²³ Ibu babikya ndi be Kilisito igyogyisatu, iko mutwa wa mambwa kopupo ka mbuku luga ka nibo bokwaga ndi. Ubikyaga ndeke batw ba livananza kusu mongoni ma muhukuso na gutugu batw nibo bakegu Bayuda aka.»

Polo akakisa be ngama Agilipa ayikosi obili

²⁴ Ngbingo yi nino Polo a ndi mino kozukogo likpumuka kaki, amboku Fesito apamikana be: «Polo, wa ibikyasu! Balawa nino wabye ndi wakpu no uputoni!»

²⁵ Polo asikisya ndi be: «Ngama, nakegu na ibikyasu, manzina kami a ma lingunu na mo bungbingbili. ²⁶ Ngama Agilipa nimu akaiba binza likpumuka li nilo. Kinili, nakanzina kambwa kaki ni nakegu na kubangaku. Na na limbengi bidde be akaiba makpumuka mi nimo masi kye kegu na nilo igyonosa ndi ko dikidfi. ²⁷ Ngama Agilipa, watu na baya ka likpumuka li nilo bogyalandu babikya ndi? Nakaiba ambe wa na baya ka likpumuka li nilo!»

²⁸ Ngama asikisya ndi Polo be: «Wakasima be wakwananatu keitiso Mukilisito ko ngbinga mukede beyo?»

²⁹ Póló asikisya bε: «Iki gutugú mbiya wanú ikani kumbuso ndeke, nakakunga Kunzi ambe kikonitogú asi iwε aka, gutugú batú basi nibo bakemúkana na lisyε li nili biiti mudóngoni abε imi, kani bakεgú bata na baselegeni bi niba!»

³⁰ Kúwa wa, ngama mudingi, ngama wa iwili, Belenike na batú bagogó budingi nibo ba ndi pa imoti na íbú bamaga ndi, ³¹ ba ndi komisikono ni bananzina luga kabú bε: «Alúkú yi nimú kogyigú bunye gutugú bumoti aka nibo okwononi mino bε bamwi ikani kagwi.» ³² Agilipa abikya ndi Fesito bε: «Bakwanano bi kasiso alúkú yi nimú kiki bi bε obikyí bi bε asamba kambwa ka ngama mudingi wa Lúma aka.»

27

Bamogosini Póló ka Lúma

¹ Niyo búkanana katimogoso ka Italia pisi ka bato, búpá kúwa ndi Póló na batú bemoti-bemoti ba bólokó bagogó ka mabókú ka Yulio ninó a ndi ngama wa lidú ka basúda miya. Iyi Yulio a ndi ka lidú ka basúda niló balikyaga ndi bε «Basúda ka Kaizali». ² Tadaka ndi ka bato bemoti wa gúfú wa Adalamiti, ninó a ndi kaifumoku ka masú ma iwili ya Azia. Taga kúwa ndi. Ta ndi kú bεyo na Mumakedonia bemoti ninó ina ndi bε Alisitaliko mutú wa Tesalonika. ³ Búgala bi, tifúma ndi ka Sidóna. Yulio a ndi kagya Póló binza. Asilya kúwa ndi pisi kaínda kainanana na bawai-daki bε bapági makpúmúka nimó akwanana ndi kaiko na musasa mi. ⁴ Katúkya wa, tadakaga ndi, tabye mutili aka ko uzu ninó bamakaga bε Kipulo kye ovivi a ndi wapú kambwa kusu. ⁵ Tazaba ndi libo lidingi búwobi na iwili ya Kilikia na niyo ya Pamufilia, tadwe ka lisú ka gúfú wa Mila ka iwili ya Likia. ⁶ Kú bεyo, ngama ka basúda yi ninó atakanya ndi bato bemoti wa gúfú wa Alesandulia ni anaga ka Italia. Atidókisa ndi mino.

⁷ Kúso wa masyε mudingi, takpakyana ndi biwεε, tadwe ndi búwobi na gúfú wa Kinido ka búkpekí-kpekí budingi. Luki limoti, avivi kégu ndi kapa bε taga miso ya kú bεyo, kinili ta kúwa ndi kopupono ka Kilete pisi ka kpóló-kpóló wa lítalú lidingi niló balikyaga bε Salimoni kye avivi kégu ndi wapú kúgbε kú bεyo. ⁸ Tidukulaga ndi kakpakyana aka ka búkpekí-kpekí budingi, tifúma ndi ka pa yi niyo balikyaga bε «Masú manza», búwobi na gúfú wa Lasea.

⁹ Yeki masyε atikitaniyaga ndi mudingi, toсила kúwa ndi ko ngbingo wa búkpekí-kpekí kúgbε kakpakyana kúgu wo libo kye ngbingo muginyo malili a kúwa ndi ni okitogini góni. Póló utukusya kúwa ndi motili bε: ¹⁰ «Bomika-mama, nakaina abε takatúkyilya ligúndú, íkatú na búkpekí-kpekí, iki makpúmúka ikani bato apútikanatú, íbusu tahúkaga kukwakú baka bíkwε.»

¹¹ Luki limoti, ngama ka basúda a ndi wakigúmya kúgbε ka múnzina ka sufεle wa bato na mombukwana bato kakitaga nimó ka Póló. ¹² A ndi ngbingo wa búdi bapú, na lisú li niló kikogigú lanza ko ngbingo yi ninó. Budingi ba bambanzú nibo ba ndi ka bato ba ndi bakítulya katúkya na kaaga ka Foinikia kaiko kú kadwe kú kwa kú ngbingo yi ninó akítaga mino. Foinikia a lisú la Kilete niló a iikono miso kú móni ogwaga mino.

Mbumbo yapú ka limbengi lo libo

¹³ Kúwa wa, ovivi apúnga ndi kovivo ni kégu wapú kotukyoku ka Zebu, batú nibo ba ndi ka bato ba ndi kasima bε bagyatú mudóngoni bεyo ba ndi mino ni bosisilini. Bapwa bato, bakpatila ndi búwobi na mutili mo uzu wa Kilete. ¹⁴ Kolipyagú, kotukyoku ko uzu, ovivi wapú ninó bamakaga bε «ovivi wa zibo-ingenge» apúnga ndi kovivo wapú kúgbε. ¹⁵ Ovivi yi ninó atundula ndi bato ni kégu wa itilyanago mino. Takika kúwa ndi. ¹⁶ Takika ndi miso ya kusili ko mikyo uzu ninó bamakaga bε Kauda. Tagya ndi ngu yasi koluto ingbóló niyo búfusogo na iyu bambanzú. ¹⁷ Bagya-ligubo

ba bato bodokisa ndi ingbolo yi niyo ka bato, balingisyogo bato no ligi ya kiduso. Ba ndi kabanga be bakitilyonogonito ko mbumi ya mutili ma Libia. Bosisa kuwa ndi libau liti nilo ikaga ndi likpikila ka bato ko libo kye bato iki kakika biwesese. ¹⁸ Bugala bi, mbumbo idukulaga ndi katiyongo aka no ngu. Bagya-ligubo ba bato bapunga ndi kombimbo mukumbo ko libo kye bato opolimoni. ¹⁹ Bugala bagogo, bapunga ndi kombimbo ni ibu bamombukwana-dabu bi makpumu ka ma bato ko libo. ²⁰ Kusɔ wa masye mudingi, iki moni ikani mangutu kinisonogigu ndi. Mbumbo kegɔ ndi kaigaga mayu, takegɔ ndi bata na mutamanagi be tahukatɔ.

²¹ Batu nibo ba ndi ka bato ba ndi ni bogyini masye mudingi na banza. Polo amaga ndi luga kabu, ubikya be: «Bawai, makemukano bi iba makotukyigu bi ka Kilete, takabanganigu bi no mbumbo, makpumu ka kaputikanigu bi goni bene. ²² Luki limoti, mbiya wanu makikonitogu na kubangaku kye mutɔ gutugu bemoti luga kunu kokwigu, luki limoti, bato aka no akaputikana. ²³ A beyo, no biti yi niyi, malaika ko Kunzi nino nigumya ku kaki na nino nabibisogo epuponilyito, ²⁴ ebikyo bi be: «Polo, wakobongonitogu, okwononi iwe kasamba kambwa ka Kaizali. Ko bulyo maziyo kaki kugu kaku, Kunzi uhukusogi batu basi nibo ma ibu ka ligundu.» ²⁵ Bawai, makobongonitogu neki kye, na wakigunya ko Kunzi, masi igyonoso baka yo ebikyi bi mino. ²⁶ Titilyonogokuto ka mutili mo uzu yimoti bene.»

²⁷ Totulyosa ndi baposo baba ni mbumbo anatiyungo aka gbali kugu wo libo lidingi la Meditelane. Lugo wo biti, bagya-ligubo ba bato ba ndi kasima be ta kuwa buwobi kadwe kubi. ²⁸ Bakandila ndi litalu na muligi, badikita ko libo, bina ndi be budu bi a metele batekebe basaa na madia na ika. Niyo bisisilo, badikita bata, bina kuwa be a batekebe baba na bugina. ²⁹ Ba ndi kabanga be bato kokpokogonitogu baka ka matamu. Kinili, bosisaga ndi ligi yikwanganya niyo a ndi yikpikilaga na bangweyi bayitititi miso ya libo li bekye bato amagi, babundila ndi na limbengi linda be lisyɛ asyi. ³⁰ Luki limoti, bagya-ligubo ba bato ba ndi kakisa kapikita. Bosisa kuwa ndi mikya-ingbolo nino bidfusaga na iyi ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, babo be bakosisogo ligi miso ya mu ma bato. ³¹ Luki limoti, Polo abikya ndi kumanda na basuda be: «Batu bi niba bakiki ka bato aka, makakwananigu bi kahukaga.»

³² Kuwa wa, basuda bakogo ndi ligi yo mikya-ingbolo yi nino, akika ndi.

³³ Kambwa lisyɛ katinikaga, Polo ubikya ndi batu basi be balyalyi. Ubikya be: «Na lisyɛ li nili, odwini kuwa masye tekebe na makwanganya nimo mo mino ka mubundilagi ni makegu kalya luki. ³⁴ Nakamubikya ambe lyoni neki mino mikyo luki, kye miki bapupu aka. A beyo, likpumu ka kagyigu mutɔ gutugu bemoti aka luga kunu.»

³⁵ Kumbusa wa manzina mi nimo beyo, Polo ava ndi mukati, abibiso Kunzi kambwa ka bambanzu basi, obunonogo, apunga kalya. ³⁶ Nzuyi upolimana ndi ibu basi, balya kuwa ndi goni ibu. ³⁷ Kusɔ wa bato, ta ndi basi bambanzu miya yiba batekebe madia na ika na madia (276). ³⁸ Niyo bikutogo, bambimba ndi nganu ko libo bekye bato opolimoni.

Bato olindini

³⁹ Niyo lisyɛ asye, bagya-ligubo ba bato bakibagu ndi bata pa. Luki limoti, bina kuwa ndi byi pa yo mbumi yimoti bene, bukanana ndi be bato akwanana kanda kaifama ku beyo. ⁴⁰ Bakulaga ndi ligi niyo bamu bi a ndi bayikpikilaga na bangweyi, basa ndi kolindo ko libo. Ko ngbingo yi nino goni no, bakula ndi ligi ya amba nino ananaga bato ka mu mo libo. Kumbuso yi, bobongisa ndi kutuko ka mu ma bato, muvivi utundulo, baga miso ku mbumi a ndi mino. ⁴¹ Luki limoti, badwe ndi ka liduku lo mbumi yi niyo, luga wa bodungo bayiba, bato akpakpaga ndi wa aka wa. Mu mi olinda ndi bibe ko mbumi ni kegɔ bata kodwo, libo li lasi a ndi kapanzikana na mubaka mapu nimo a ndi kaigyonoso.

⁴² Kūwa wa, basūda ba ndi kapa kaulumwisogo batū ba bōlōkō, bēkye gutūgū bēmoti aka kokyogonitōgū pisi kogwo libo. ⁴³ Luki limoti, kāmānda wa Lūma a ndi na mūsasa kahukusogo Pōlō, upakya ndi kagya bēyō. Ukpāmya batū ni bō bibaga ndi kogwo libo bē bapūngi ni i bū kogwo, bopupana kubi. ⁴⁴ Batū bāgōgō bākwanana kausūyē gōni ni bigwinonogini ka bōdongbu baya mābā, ikani ka nibayō apanzīkana ndi ka bato. Kinili, batū basi bōsila ndi kubi bīnza aka.

28

Pōlō a ko uzu wa Melita

¹ Niyō tahūkaga bēyō, batibīkya ndi bē lino lo uzu niyō ta ndi mino ni Melita. ² Batū ba mugi mi batigya ndi bīnza kugbē, batitilya ndi. Yeki mbwayi a ndi kalūka na budi gōni, batigbūndilya boku bē tūti i būsū basi. ³ Pōlō atūpa ndi bēnzyaga kodikitoku ko boku. Mbūma opupa ndi kūsō yi ko bulya būsū, ayangata ndi ka kūbōkūkō. ⁴ Niyō batū ba mugi bāmīna mbūma kani ayongotini ka kūbōkūkō bēyō, bapūnga ndi kainzinzinya bē: «Alūkū yi nīmū a asi māgya-manyē aka. Oukogi mbeyi bīkwe ko libo, luki limoti, bungbingbili ko Kunzi akapa baka bē okwi.»

⁵ Luki limoti, Pōlō ikpazya ndi nzūka yi nīnō ko boku ni kimukonigū gutūgū luki limoti aka. ⁶ Ba ndi kasima bē kūbōkūkō afulatū Pōlō ikani okwo bigbututu. Niyō bābūndila bīndi ni luki kagyigū, bōyikasa tamanaga kabū, bapūnga ndi kabīkya bē a kunzi.

⁷ Ngama wo uzu yi nīnō ina ndi bē Pubiliyō, a ndi no tiko būwobi na pa yi niyō. ūyi Pubiliyō atitilya ndi bīnza, tasyē masyē masaa kū kaki. ⁸ Abaki Pubiliyō a ndi wakanga, animūkana budi, anapūwa gōni bāngū. Pōlō ingya ndi kū a ndi mino, alūmbilya, abisilya mābōkū, ahūka ndi. ⁹ Kūbuso yi, batū bāgōgō ni bō ba ndi kayimūkana ko uzu yi nīnō bōdoku ndi gōni, bāhūka ndi. ¹⁰ Bāmbanzū bāpāga ndi i bība kugbē. Niyō ta kūwa ndi katūkya, batipāpa ndi.

Pōlō odwini ka Lūma

¹¹ Kūbusa wa batimba basaa, tatūkyilya ndi ligūndū ka bato nīnō ina ndi bē «Bokunzi ka bōbigi». Bato yi niyō a ndi bato wa gūfū wa Alesandulia, bāfūma ndi ko uzu wa, kabūndaga bē ngbinga wa budi bapū akitagi mbeyi. ¹² Niyō tosilo ka Silakuse, tagya ndi kū bēyō masyē masaa. ¹³ Katūkya wa, tabyē ka mutili mo libo lidingi aka kadwē ka gūfū yi nīnō ina bē Legio. Būgala bi, muvivi nīmō kegū ndi mapū kotukyoku miso ya Zebu apūnga ndi kovivo. Kūbusa wa masyē māba, tadwē ndi ka gūfū yi nīnō ina bē Puteoli. ¹⁴ Kū bēyō, tūtakanya ndi bōmōmosu bākilisito, batibīkya ndi bē tasyi mbeyi na i bū pōsō yimoti. Ligūndū kūsū ka Lūma a ndi bēyō. ¹⁵ Niyō bōmōmosu ba Lūma būkana ndi mino mongoni kūsū, bōdoku ndi katitilya ka sōkō wa Apiyo, na ka Tiletabeline*. Niyō Pōlō ūmīna ndi, abibiso Kunzi, ngu amigoku bāta. ¹⁶ Niyō tosila ndi ka Lūma, bāwanyā Pōlō ndābū di, bāpā sūda bēmoti nīnō a ndi kabūulyogo.

Pōlō akabīkyaga Mongoni Manza ka Lūma

¹⁷ Kūbusa wa masyē masaa, Pōlō ūmāka ndi bāngama ka Bayuda ni bō ba ndi kū ka Lūma. Niyō bāmūmūkana, ūbīkya ndi bē: «Bomika-mama, nakūgyilyagū ndi bāva-kukusu būnyē gutūgū būmoti aka ikani kōbūno yīgya yābūndēli ka bōtitosū. Luki limoti, begwi ndi ka Yelusalema, bēsūta ka mābōkū ka Bālūma. ¹⁸ Niyō bēsombiso, ba ndi kapa kesiso. A bēyō, bākēminagū ndi gutūgū na likpāmūka limoti aka nīlō bākwanana ndi mino kēmwo. ¹⁹ Luki limoti, Bayuda bākēgū ndi i bū kabailya. Kinili, nīna ndi ambē okwononi bē ngama mudingi wa Lūma aka no

* 28:15 28:15 Tiletabeline: Ka Ligiliki a «Bāndābū bayisaa ka bōbiko.»

aku ngbanga kami. Kuso wa niyo yasi, nakegu ndi na tamanaga kausungulya bava-kukusu. ²⁰ Kinili, namumoki ambe namubikiyi beyo. A beyo, namukandila na selegeni bene ko bulya mutamanagi nino Bezaleli ba nomu.» ²¹ Basikisya ndi be: «Ibusu, takaminagu baluwa gutugu bemoti aka kotukyoku ka Yudea ko bulya kaku. Gutugu momosu Muyuda kodokugu katipaga mongoni, ikani katibikya likpamuka lanye ko bulya kaku. ²² Luki limoti, to bi kapa kaukana tamanaga kaku. A beyo, takaiba ambe bapa bayasi, bambanzu bakegu kabailya lidu li nilo wo mino.»

²³ Kuwa wa, bangama ka Bayuda bi nibo bobisa ndi lisyε limoti kosilyono na Polo. Ka lisyε li nilo, bodoku kuwa ndi bakpu kugbe ka pa niyo Polo asyεge ndi mino. Katukya na busobi kadwe na bugogo, Polo a ndi kautumbulyaga, anupa mutuu ko bulya Bungama ko Kunzi. Anakisa be babinikyani likpamuka ka Yeso, pisi ka mutuu ka Musa, na ka bakitabu ka bogyalandu. ²⁴ Luga kabu, bemoti-bemoti babinikyana ndi nilo a ndi kabikya, luki limoti batu bagogo bakya ndi. ²⁵ Ngbingo yi nino ba ndi mino komisikono, bakegu ndi kaukanana luga kabu. Polo umatilya ndi likpamuka limoti aka be: «Limbenji-Lotu abikya ndi lingunu ngbingo yi nino a ndi mino kaunzinyila botitonu, pisi ka mugyalandu Isaya be:

²⁶ «Waga, hubikya batu nibana be:

Mikatu kaukana binza, luki limoti makotombisyigu.

Mikatu kaanda binza, luki limoti makinigu.

²⁷ A beyo, mambengi ka batu nibana a kuwa muti.

Bidulogoni ndi motili,

babawa miso,

kyε misa kabu kinonitogu,

motili kabu kukononitogu,

mambengi kabu kotombisyonitogu

bekyε bakemigilyonitogu, nuhukuso!»

²⁸ Polo opipiloku kuwa ndi be: «Wibonito se be Kunzi otikoniku Muhukuso ka batu nibo bakegu Bayuda. Bukanatu ndeke ibu.»

[²⁹ Niyo Polo abikya beyo, Bayuda baga ndi ni banagya bodongoso kugbe luga kabu.]

³⁰ Polo agya ndi byanga biba ka ndabu niyo apaga ndi mino buyi yo. Utilyaga ndi batu basi nibo bodogoku ndi kanda. ³¹ Abikyaga ndi mongoni ma Bungama ko Kunzi, anuwonisilo bambanzu likpamuka ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ni kegu na kubangaku, ni bakegu goni kapakya.

Balūwa ninɔ Pɔlo ukpikilya ndi Baluma Likpɔmuka la mambwa

Balūwa yi ninɔ Pɔlo ukpikilya ndi bakilisito ba Luma nimu. Kanogagu ndi iyi ku beyo, mutɔ wagogo nɔ upaga ndi Baluma Mongoni Manza, omosa ndi baya ku beyo. Pɔlo ukpikilya ndi kye bibi be atɔ. Kinili ubikya ndi be, ko ngbingo yi ninɔ ika ndeke mino kaaga ka Esipanya, abyeta pisi ku beyo kautumiso mambengi be biki ko pisi ka Kilisito aka. Ubikya ndi goni be balumbilyi kye inisoni no pisi yi niyo atukilya mino ligandu. Pɔlo uwonisilo ka balūwa yi nimu luki li nilo a la izangiya kugbe ka baya ni Kilisito. Abikya be batɔ basi nibo bagya ndi bunye bakinisonigu ndeke bata na ibiba ko Kunzi. Luki limoti, bakwanana mbiya wanu kaukanana no Kunzi pisi kamatikana na Yeso-Kilisito.

Kunzi apunaga ndi Pɔlo bekye iki atutumbwa kabikyaga Mongoni Manza. Pɔlo akabikya be Mongoni Manza mi nimo, a ngu ko Kunzi ka mutɔ wasi ninɔ abinikyana. Bakakwananigu bata kabikya be mutɔ yi nimu a Muyuda ikani kegɔ Muyuda. Bakilisito basi ba mudongoni ko misa ko Kunzi, kegɔ na mutɔ yi ninɔ akitogi bengeni. Uvaga abe batɔ bongbingbili, mudongoni beyo Mobiso abikyaga mino be: «Mutɔ wongbingbili ika ndeke na obili pisi ka baya.» Baluma 1:17.

Pɔlo akabikya goni be okwononi bakilisito basi bukanani, mutɔ gutugu bemoti aka kamuyonitogu bengeni, kabisonitogu na makombu, kakonitogu ngbanga kaki gutugu yigya kaki kiki beyo okwononi mino.

Balūwa yi nimu, ninɔ Pɔlo ukpikilya Baluma a wanza kugbe, katukya ka bundeli, Bakilisito batilya ndi binza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Pɔlo akabikyaga Mongoni Manza 1:1-17

Bambanzu basi bo bagya ndi bunye 1:18-3:20

Beyo Kunzi uva ndi mino bomikya-bambanzu kaiko batɔ bongbingbili 3:21-4:25

Batɔ ko Kunzi binisanatɔ ndeke na obili wambiya 5:1-8:39

Kunzi amuyini Izaleli, luki limoti kegɔ ka bongbinga basi 9:1-11:36

Obili wambiya ninɔ wa sipananiso 12:1-15:13

Niyo Pɔlo osisilya ndi, na yuuso 15:14-16:27

Yuuso

¹ Imi Pɔlo, mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito nɔ nakpiki balūwa yi nimu. Kunzi emaka ndi kaika atutumbwa, ete di kabikyaga Mongoni Manza kaki. ² Mongoni Manza mi nimo Kunzi awanyaga ndi ndeli aka, pisi ka bogyalandu kaki ka Mobiso Motu. ³⁻⁴ Akanzina ko bulya ko Mikaki, Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ninɔ ibukuta ndi abe mumbanzu pisi ka livananza ka ngama Daudi. Luki limoti, wa opupa ndi mino ka mbuku, Limbengi-Lotu owonisila ndi no ngu be a Miko Kunzi. ⁵ Ko pisi ka Yeso, Kunzi epa iziyo kaika atutumbwa ka ibiba kaki, kauluto bambanzu ba bevananza bayasi kabailya na kagya Mutuu kaki. ⁶ Ma goni kuso ka batɔ bi nibo, ibunu bi nibo Kunzi amamakaga kaiko batɔ ka Yeso-Kilisito. ⁷ Nakamukpikilyo ibunu nibo ma ku ka Luma, ibunu basi nibo Kunzi amupa, amumaka kaiko batɔ kaki botu. Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito amudukilyi iziyo na maziyo.

Pɔlo akapa kaında kaında Bakilisito ba Luma

⁸ Kambwa wa yasi, namigisyaga Kunzi kami ibiba pisi ka Yeso-Kilisito ko bulya kunu basi, kye mongoni ma baya kunu akomisikono ka obili wasi. ⁹ Kunzi ninɔ

nagugubyogo na limbengi limoti kabikyaga Mongoni Manza ko mikaki, akaiba be nakabikya lingunu. Akaiba be nasyege limbengi kunu, ¹⁰ bongbinga basi wa nalumbago mino. Nakakunga Kunzi ambe kapa, eukulyi pisi kaında kamunda. ¹¹ A beyo, na na musasa kuge kamumina, kye namupi aperse nino wa Limbengi-Lotu, iba wikoni bakamaga bingumu ka baya. ¹² Na kuge, nakapa kamumina kye totumisoni mambengi ka baya.

¹³ Ibunu bomika-mamaaa, nakapa ambe wiboni be nikagatu ndi na mutamanagi nganga bikyoo kaında kamunda, luki limoti kadwe moni na buwanu pisi kanoukwikonigu. Nakapa ambe ligubo kami abukuti masolo luga kunu begeyo abukuta ndi mino ka bevananza bayagoo. ¹⁴ Nokwononi kaında ka batu basi iki ka batu ba ibiba ikani ka nibo ba payaya, iki ka batu ba balwa ikani ka nibo bakasumagu. ¹⁵ Kinili, na goni na musasa kobikyogoku Mongoni Manza ku kunu ka nibo mikaga ka Luma.

Ngu ya Mongoni Manza

¹⁶ Nakegu no suni kabikyaga Mongoni Manza. A beyo, a ngu niyo Kunzi uhukusogo na iyu batu basi nibo babalyaga, kapunga mbeyi na Bayuda se kuwa nibo bakegu Bayuda. ¹⁷ A beyo, Mongoni Manza akowonisilo beyo Kunzi uitisogo mino bambanzu kodoku batu bongbingbili ko misa kaki. A pisi ka baya aka, katukya ka mupanganagi na kadwe ka mulibo, mudongoni beyo Mobiso abikyaga mino be: «Mutu wongbingbili ika ndeke na obili pisi ka baya.»

Ngbuta ko Kunzi ka batu banye

¹⁸ Kunzi akowonisilo ngbuta kaki kotukyoku kugu wa lisyee ka banye basi na yigya yanye yasi ka bambanzu. Bakpingbaga likpumuka la lingunu pisi ka yigya kabu yanye yi niyo. ¹⁹ Luki limoti, likpumuka nilo bambanzu bakwanana kaiba ko bulya ko Kunzi a bingbanganya, kye iyi no umibisa ndi bingbanganya. ²⁰ A beyo, katukya ndi wa aka wa Kunzi agya ndi mino obili, makpumuka nimo kinisonogigu, akaibikya be ngu kaki ya benze na benze na yimibisikoso kaki be a Kunzi, inisanaga bingbanganya ka makpumuka nimo agya ndi. Kinili, bambanzu bakikigu no pisi yi niyo bigbuka mino. ²¹ Bamibatu Kunzi, luki limoti bakabangagigu na kamigisilyo ibiba beyo okwononi mino. Bamu kabu odonuku biyoyoyo, mambengi kabu ma bungingi otigoloni ko biti. ²² Bibibaga be ba na yimibo, luki limoti ba bungingi. ²³ Ka pa yibibiso Kunzi nino kokwogigu, bobibisaga kuwa ibu gbilito payaya nito bambanzu bagya ka likingyosi ka mutu wa litombu, ikani la bombu, ikani la banyama ba magu makwanganya, ikani la banyama nibo bolutikonogo wasi.

²⁴ Kinili, Kunzi usa kuwa ndi kagya makpumuka ma musugu kabyenene na musasa ma mambengi kabu, kuwa wa go wa, bapunga kagyilyana makpumuka mo suni luga kabu. ²⁵ Bogomosyono lingunu nilo ko Kunzi na likpumuka la kuboboku. Banobibiso na kogugubyo makpumuka nimo Kunzi agya ndi ni bakegu kabibisa iyi Kunzi mombukwana-daki. Iyi nino okwononi na ibiba ka benze na benze! A beyo.

²⁶ Kinili, Kunzi usa ndi ka musasa ma nzayi nimo mupa suni. Boko kabu banasyenene luga kabu, yigya yi niyo a di na niyo igyonosogo. ²⁷ Mudongoni begeyo, baluku basa kasye na boko, banapa kayungana na kasyenene luga kabu, banagya likpumuka lo suni. Kuwa wa go wa, bakainiso na mukalya nimo okwononi na yigya yanye kabu.

²⁸ Yeki bakapagu ndi kamiba Kunzi, Kunzi usa ndi ka yimibo kabu ya bungingi, kinili bakagya nilo bakakwanigu bi kagya. ²⁹ Babutumo na likpumuka nilo kegu la bungbingbili, banye, musasa, diya, babutumo na imi, banamwono luga kabu, ipumbu, kuboboku na banagya nilo aka lo bopo. Banabukulyanaga makpumuka, ³⁰ banabikyana makpumuka manyenye, ba bomuyoniso ko Kunzi, bakegu kabangana,

batu bakibinika na bayibiba, batu ba bokoli na batu bakugbomiso babukuta kabu bamu. ³¹ Bakegu na yimibo, banabikya makpumu ka ni bakegu kagya, batu ba limbengi lapu ni bakegu no kumbu na batu bagogo. ³² Wikwe se, bibatu mungimbo ko Kunzi nimo akabikya be batu nibo bigyaga beyo bokwononi na kukwaku. Gutugu beyo aka yo, bakaidukulogo aka na yigya yi niyo, banubailya goni nibo bagyaga makpumu ka mi nimo.

2

Kunzi akotu ndeke ngbanga ka bambanzu

¹ Iwe yi nino wakako ngbanga ka bengen, wakikigu ndeke no pisi niyo wigbuka mino ka mungimbo begeyo, gutugu se piye ni wa wani aka. Kye kika kani wakako ngbanga ka batu bagogo, wanagya bata abe ibu goni, wakaimakya ni iwe mombukwana-daki yi ka mungimbo. ² Tibagatu ambe Kunzi akogo ka lingunu ngbanga ka batu nibo bagyaga inguo ya makpumu ka mi nimo. ³ Wakasima be wanyikatu mungimbo ko Kunzi, iwe yi nino wakogo ngbanga ka bengen ka makpumu ka nimo wagyagatu goni iwe? ⁴ Ikani budingi ba bunza ko Kunzi, limbengi kaki linda na limbengi kaki lo kumbu, kudwisogigu iwe limbengi? Wakegu kaiba ambe bunza ko Kunzi bo ukpamya koyikoso yigya? ⁵ Luki limoti, wa na limbengi lapu na nilo kapagu koyikono. Kinili, wakaimakilya ngbuta yidingi niyo ko Kunzi ka lisyenilo owonisila ndeke mino ngbuta kaki na kako ngbanga ka bungbingbili, ⁶ akalya ndeke mutuu yikaka-yikaka kabyenene na yigya kaki. ⁷ Kunzi upa ndeke obili wa benze na benze batu nibo bakisaga bongbinga basi kagya bunza na banakisa ibiba, na bibiso pa imoti na obili nino kosyigu ndeke. ⁸ Luki limoti, owonisila ndeke ngbuta kaki, kigigu ndeke no kumbu ka nibo bakamukanagigu, na nibo bamuya kagya lingunu ko Kunzi, banabye pisi ya bunye aka. ⁹ Batu basi nibo bagyaga bunye, kapanga ka Bayuda se kuwa ka batu bi nibo bakegu Bayuda bigyogyisa ndeke, balya kumbu. ¹⁰ Luki limoti, Kunzi upa ndeke ibiba, bibiso na maziyo basi nibo bagyaga bunza, kapanga ka Bayuda adwe ka batu bi nibo bakegu Bayuda. ¹¹ A beyo, Kunzi kakogigu mumbanzu na mulili.

¹² Batu basi nibo bagyaga bunye kani bakibigu Mutuu ka Musa, bolumwaga ndeke kani Mutuu mi nimo kugyogyisigu. Luki limoti, basi nibo bakagya bunye ni bakaiba Mutuu ka Musa, Kunzi ako ndeke ngbanga kabu kabyenene na Mutuu mi nimo. ¹³ A beyo, kegu asi nibo bukanaga Mutuu bo ba bongbingbili ko misa ko Kunzi, luki limoti, nibo aka bo bagyaga Mutuu mi nimo. ¹⁴ Bevananza bayagogo bakegu ibu na Mutuu ka Musa. Luki limoti, bemoti-bemoti luga kabu bagyaga niyo aka yo Mutuu mi nimo abikyaga. Gutugu beyo bakegu mino na Mutuu mi nimo, bowonisilogo be bibagatu nilo bokwononi kagya. ¹⁵ Bakowonisilo be nilo Mutuu apaga a lakikipiko ka mambengi kabu. Mambengi kabu akaiba likpumu ka li nilo, gutugu tamanaga kabu aka usungulyagatu ko ngbingo wagogo, ngbingo wagogo umamalya. ¹⁶ Igyonosa ndeke beyo ka lisyenilo Kunzi ako ndeke mino ngbanga wa bodikidi ka bambanzu pisi ka Yeso-Kilisito, kabyenene na Mongoni Manza nimo nakabikyaga.

Bayuda na Mutuu

¹⁷ Se kuwa iwe, wimakaga be wa Muyuda, wigumyaga ka Mutuu ka Musa, wibibaga be wa mutuu ko Kunzi, ¹⁸ wibagatu nilo Kunzi apaga na Mutuu uwonisiloni kapunaga nilo okwononi, ¹⁹ wivaga abe mutuu yi nino ukpkyonisogo batu bo kolobu ya mamomo na bungbanganya ka nibo ba ko biti, ²⁰ muwonisilo ka bongingi na ka bomiki baakekeke. A beyo, wakaiba binza be Mutuu uwonisiloni yimibo yasi na lingunu. ²¹ Eee, iwe nino wakauwonisilo batu bagogo, ko bulya tino yo wakegu mino kaiwonisilo iwe bamombukwana-daki yi? Iwe nino wakakawa be wosoni kubaku,

ko bulya tino yo wo mino kaifo? ²² Iwe nino wakabikya be mumbanza kosyonitogu na muko ikani mbunya bengen, ko bulya tino yo wo mino kagya beyo? Iwe nino hamaya bokunzi gballi, ko bulya tino yo wo mino kaifo mukumbo ka bandabu ka bokunzi bi nibo? ²³ Wibibaga be wiba Mutuu ko Kunzi, luki limoti, waminaga Kunzi payaya ko pisi yibuno Mutuu kaki. ²⁴ A beyo, ikpikaga ka Mobiso be: «Bevananza bayagogo bakatumbwa lino ko Kunzi ko bulya kunu.»

²⁵ A beyo, simuiso ika na izangiya iba wakagya Mutuu, luki limoti, wakobuno Mutuu, wika abe mutu nino bakanakugu. ²⁶ Kika kani mutu yi nino bakanakugu akagya Mutuu, Kunzi kaminigu abe kika kani bakoni ndi? ²⁷ Mutu nino bakanakugu, luki limoti agyagatu Mutuu, ako ndeke ngbanga kaku, iwe nino wakobuna Mutuu, gutugu kika kani wibagatu Mutuu beyo bokpiko mino na gutugu kika kani bukoni ndi aka. ²⁸ A beyo, Muyuda walingunu kegū nino inisaga ka nzayi aka na kegū nino binaga ipukuli ya simuiso ka nzayi kaki. ²⁹ Luki limoti, Muyuda walingunu a nino wa ka limbengi, nino bako simuiso ka limbengi kaki, simuiso niso otukyoku pisi ka Limbengi-Lotu, ni kegū pisi ka Mutuu nimo bokpikaga ndi ko mobiso. Muyuda yi nino Kunzi no abibaga, kegū bambanza.

3

Batu basi ba banye ko misa ko Kunzi

¹ Kaiko se kuwa Muyuda a na izangiya tino? Gutugu simuiso aka a na izangiya tino? ² Izangiya a yidingi ka bopisi bayasi. Kunzi uhukwilyo mbeyi ndi asi Bayuda aka likpamuka kaki. ³ Iki se kuwa? Kika kani bagogo luga kabu bakegu ndi bongbingbili, likpamuka li nilo ayikosatu Kunzi kasa bungbingbili kaki? ⁴ Kigyonosigu, gutugu iki yi aka! A bingbanganya be Kunzi abikyaga likpamuka la lingunu, kika gutugu kani batu basi ba na kuboboku, mufongoni beyo Mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Kunziooo, bumibi be wa wongbingbili ka manzina kaku, gutugu bakusungulya ni ngbanga kogwigu na iwe.»

⁵ Luki limoti, kika kani banye nibo tagyaga owonisilini bingbanganya bungbingbili ko Kunzi, tabikya kuwa buni? Takwananatu kabikya ambe Kunzi kegū ngbingbili kye atipaga azabu? (Nakanzina abe mumbanza). ⁶ Kigyonosigu, gutugu iki yi aka! Kye kika kani Kunzi kegū ngbingbili, ako ngbanga wa obili liki?

⁷ Luki limoti, kika kani bongo kami akowonisilo lingunu ko Kunzi bingbanganya na kowonisilo ibiba kaki, ko bulya iki se kuwa yo bo mino kebisa na ngbanga abe mutu wa banye? ⁸ Ko bulya iki takabikyigu mino be: «Togyini banye iba bunza ipupisi mino?» Batu bagogo, ka lingunu, bakesukulyaga likpamuka, banabikya be imi no nanzinaga beyo. Batu bi nibo, Kunzi ubisatu ndeke na ngbanga na bokwononi beyo.

⁹ Iki se kuwa? Ibusu Bayuda, tukitogi bengen na iki? Haaa, gutugu no luki limoti aka! Nowonisilini bi ambe batu basi, kapunga ka Bayuda adwe ka batu nibo bakegu Bayuda ba basi asi ka banye aka. ¹⁰ A mufongoni beyo Mobiso ko Kunzi abikya mino be:

«Kegū na mutū wa bungbingbili gutugu bemoti aka.

¹¹ Kegū gutugu na mutū bemoti nino mutombisyo likpamuka, kegū gutugu na mutū bemoti aka nino akakisa Kunzi. ¹² Batu basi bapilyoni Kunzi mugongu, basi bobungogoni.

Kegū na mutū bemoti nino akagya likpamuka lanza, gutugu bemoti aka.

¹³ Muyu kabu a abe mbuku niyo ikaga bikpo, masasu kabu a nimo ma kuboboku, manzina nimo opupaga ka noku kabu a abe lingangi la nzuka,

¹⁴ noku kabu a itumo na mogbongoni na manzina manyenye.

15 Magu kabu a bipoli-poli kaında kaugbukumisyo bambanzu,
 16 basaga pa yiputikana na kumbu ka bapa bayasi nibayo bakitanaga mino,
 17 bakibigu ibu pisi ya maziyo.
 18 Bakesu ibu na kubangaku ko Kunzi gutugu iki yi aka.»

19 Wina se, tibagatu ambe masi nimo Mutuu abikyaga, abikyaga ko bulya ka nibo ba kusili wa Mutuu. Kuwa wa go wa, kikigu na mutu bemoti nino akwanana koukwa munoka kaikisilya bungbingbili kaki, iba batu basi ba obili bogulyi ka mukombu ko Kunzi. 20 Kinili, kesu na mumbanzu gutugu bemoti nino inisana ndeke na bungbingbili ko misa ko Kunzi ko bulya yigya Mutuu. A beyo, Mutuu amibisaga imu mumbanzu bunye kaki aka.

Baya aitisogo mumbanzu ngbingbili ko misa ko Kunzi

21 Luki limoti mbiya wanu, Kunzi owonisiloni kuwa beyo atiisaga mino bongbingbili ko misa kaki kani kesu pisi kagya Mutuu. Bakitabu baya Mutuu na nibayo ka bogyalandu obikyoni ndi likpumuka li nilo be: 22 Kunzi uitisaga bambanzu kaiko bongbingbili ko misa kaki pisi kabailya Yeso-Kilisito. Agyaga beyo ka batu basi nibo babailya, kye yigbananaga kesu bata luga kabu, 23 basi bogyoni bunye, bazanga kuwa ibiba ko Kunzi. 24 Luki limoti, Kunzi pisi ka iziyo kaki, uitisoni bambanzu ngbingbili ko misa kaki pisi ka Yeso-Kilisito nino ukulaga ka bunye bi nibo. 25 Kunzi apa ndi abe apee, kye pisi ka kukwaku kaki, bambanzu bi nibo babailya binisoni na mupilya. Kunzi agya ndi beyo kowonisilo bungbingbili kaki. Ka bundeli ndi, ko bulya limbengi linda kaki, kupagu ndi bambanzu azabu ko bulya bunye kabu. 26 Luki limoti, mbiya yi nimu, akowonisilo bungbingbili kaki kye iki wongbingbili na kauikoso basi nibo babailya Yeso kaiko batu bo ngbingbili.

27 Yeki a beyo, pisi ya kibiba a tu bata? Haaa, gutugu iki yi aka! Ko bulya iki? Ko bulyo yigya Mutuu? Haaa. Luki limoti, ko bulya baya. 28 A beyo, takaiba ambe mumbanzu kiitagigu wongbingbili ko misa ko Kunzi ko pisi yigya Mutuu, luki limoti ko bulya baya. 29 Kunzi a se kuwa Kunzi ka Bayuda aka? Kesu goni Kunzi ka bevananza bayagogo? A beyo, a goni Kunzi ka bevananza bayagogo, 30 kye Kunzi a bemoti aka, uitiso ndeke batu basi bongbingbili ko misa kaki pisi ka baya aka, iki Muyuda abe kesu Muyuda. 31 Yeki a beyo, toyopisaga se kuwa Mutuu ko bulya baya? Haaa, luki limoti, tokwononi kapá ibiba ka Mutuu.

4

Likingyosi ka Abalahamu

1 Tabikiyi se kuwa bunu ko bulya ka titosu beyo ka Abalahamu? Iki yo inisana ndi na iyu? 2 Kika ndi ni Kunzi aitisa ndi Abalahamu ngbingbili pisi ka yigya kaki, Abalahamu akwananatu ndi kaibiba. Luki limoti, kakwananigu kaibiba ko misa ko Kunzi. 3 A beyo, Mobiso ko Kunzi abikyaga be: «Abalahamu abalya ndi Kunzi, kinili Kunzi ava ndi abe mutu wongbingbili ko bulya baya kaki.» 4 Muga-ligubo inisanagatu na mukalya kaki, mukalya mi nimo kesu abe luki nilo bapaga ka iziyo, luki limoti a nilo okwononi be bapito aka. 5 Wina se, mutu yi nino kagyagigu ligubo, luki limoti, abailya Kunzi nino aitisogo mutu wanye kaiko wongbingbili, Kunzi aitisagatu mutu yi nino mutu wongbingbili pisi ka baya kaki. 6 A begeyo ngama Daudi anzina ndi mino ko bulya bunza ka mutu nino Kunzi avaga abe mutu wongbingbili kani kondigu yigya kaki be:

7 «Igyagya ka batu nibo Kunzi upilyaga yigya yanye kabu,
 olimaga bunye kabu!

8 Igyagya ka mutu nino Mombukwono-dosu katangagigu bata bunye kaki.»

⁹ Igyagya yi niyo a asi ko bulya ka batu bi niho aka bo buko, ikani a tu goni ka niho bakukogu? A beyo, tofikyi bi ambe: «Kunzi ava ndi Abalahamu abe mutu wongbingbili ko bulya baya kaki.» ¹⁰ Likpumuka li nilo igyonosa ndi ngbingo tino? A ndi kambwa wa simuiso ka Abalahamu ikani kumbuso yi? A ndi kambwa, kegu kumbuso yi. ¹¹ Bakoni ndi Abalahamu kumbuso, simuiso kaki a ndi abe likingyosi: likingyosi li nilo a ndi kowonisilo be Kunzi ava ndi abe mutu wongbingbili ko bulya baya kaki kani bakanakugu gutugu. Kinili, Abalahamu iita kuwa abaki batu basi niho babayaga kani bakanakugu. Batu bi niho, Kunzi uvaga abe batu bongbingbili. ¹² A goni abaki batu niho buko, kegu niho bigumya asi ka simuiso aka, luki limoti niho bafyege likingyosi ka obosu beyo ka Abalahamu. Iyi abaya ndi kani bakanakugu.

Agume ko Kunzi a ka batu basi niho babaya

¹³ Kunzi apa ndi Abalahamu na livananza kaki agume be ibu bo balya ndeke obili. Kunzi kapagu ndi Abalahamu agume yi nino kye agya ndi Mutuu, luki limoti a kye Kunzi amina ndi mutu wongbingbili ko bulya baya kaki. ¹⁴ A beyo, kika kani batu niho bagyaga Mutuu aka bo bakwanana kaiko na makpumuka nimo bawanyaga ndi, baya iko neki ndi payaya, agume ko Kunzi kikigu neki ndi na izangiya begeyo. ¹⁵ A beyo, Mutuu alikyaga ngbata ko Kunzi. Luki limoti, Mutuu kiki, bakobunigu begeyo.

¹⁶ Kinili agume ipa ndi ko bulya baya be kye iki aperse wa iziyo nino Kunzi apa. Na goni iki mukwanana ka bevananza ka Abalahamu bayasi, kegu asi ka niho bagyaga Mutuu aka, luki limoti a goni ka niho babayaga beyo Abalahamu nino obosu basi abaya ndi mino. ¹⁷ A mudongoni begeyo Mosiso Motu abikya mino be: «Nuitisoni abaki bevananza bayidingi.» A obosu kambwa ko Kunzi nino abaya ndi. A Kunzi nino obililisaga bamanda, agya nilo kanigyonosigu ndi. ¹⁸ Abalahamu a ndi na mutamanagi kainisoniso na nilo kakwananigu ndi bata kaiko na mutamanagi mi. Abaya ndi, iita kuwa ndi «abaki bevananza bayidingi» mudongoni beyo Kunzi abikya ndi mino be: «Livananza kaku ika ndeke lidingi.» ¹⁹ A kuwa ndi na byanga buwobi kadwe miya yimoti. Baya kaki kadikagagu ndi gutugu beyo a ndi mino kaina be nzuyi kaki a kuwa yakupo. A ndi goni kaina be Sala kakwananigu ndi bata kabukuta. ²⁰ Kasananagu ndi na baya kaki. Kegu ndi na botumo ka agume nino Kunzi apa ndi. Luki limoti, baya yi niyo apa ndi ngu, abibisa ndi Kunzi. ²¹ A ndi kaiba binza-binza be Kunzi a goni no ngu yasi kotulyoso nilo awanyaga ndi. ²² Kinili, Kunzi amina ndi be a mutu wongbingbili. ²³ Luki limoti, likpumuka nilo be «Kunzi amina ndi be a mutu wongbingbili» kikipikagagu ndi ko bulya kaki mukaka aka. ²⁴ Ikipikaga ndi goni ko bulya kusu yi niho tokwononi kaiko batu bongbingbili, ibusu niho tabaya Kunzi nino apupisa ndi Mombukwono-dosu Yeso ka mbuku. ²⁵ Kunzi asuta ndi ka kukwaku ko bulya bunye kusu, apupisa ndi ka mbuku kye tiki bongbingbili.

5

Yukanana kusu no Kunzi pisi ka Yeso

¹ Kinili, tiitoni bongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka baya kusu. Mbiya wanu, ta kuwa na maziyo pa imoti no Kunzi pisi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ² Tinisana na bunza bi niho pisi ku kaki na ko pisi ya baya. Ta kuwa mbiya wanu bakisulyo ka bunza bi niho. Ta na magyagya ko bulya mutamanagi mi nimo ta na imu kaiko ka ibiba ko Kunzi. ³ Na bata, togwaga magyagya gutugu kani takaigyogyiso aka, kye tibagatu ambe igyogyiso apaga limbengi linda, ⁴ limbengi linda apaga kibyo, kibyo apaga mutamanagi. ⁵ Mutamanagi mi nimo katisagigu kayitambya payaya. A

ƒeyɔ, Kunzi otumisoni mambengi kusu na sipananiso kaki pisi ka Limbengi-Lotu nilo atipá.

⁶ A ƒeyɔ, ko ngbingo yi ninɔ takegɔ ndi mino ibusu no ngu, Kilisito ukwilyaga ndi batɔ ƒanye ko ngbingo yi ninɔ Kunzi abisa ndi. ⁷ A yapɔpɔ kakwilyogo matɔ wongbingbili. Yagɔgɔ, mambanzɔ akwananatu kaiko wakitulya kakwilyogo matɔ wanza. ⁸ Luki limoti, Kunzi atiwonisila ƒingbanganya ƒeyɔ atipaga mino kugbe: Kilisito atikwilyaga mbeyi ndi kani ta asi batɔ ƒanye aka. ⁹ Pisi ka kukwakɔ kaki, tinisononi ƒongbingbili ko misa ko Kunzi, akowonisila ƒe atihukusaga ndeke ka ngbuta ko Kunzi. ¹⁰ Ta ndi ƒomuyoniso ko Kunzi, luki limoti atipá kɔwa ndi yukanana na iyi pisi ka kukwakɔ ko Mikaki. Yeki tinisononi na yukanana na iyi, tahukaga kɔwa ndeke pisi ka ɔbili ko Mikaki. ¹¹ Kegɔ asi niyɔ aka yɔ, togwaga magyagya ko Kunzi ko bulya ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ninɔ atihukulya pisi mbiya wanɔ kaɔkanana no Kunzi.

Adamɔ na Kilisito

¹² ƒanye ogulya ndi ka ɔbili ko bulya ka matɔ ƒemoti, ƒanye ƒi niƒɔ ogulyisoku kɔwa ndi kukwakɔ. Kinili, kukwakɔ kwi nikwɔ ɔɔagba kɔwa batɔ ƒasi kye batɔ ƒasi ƒogyoni ƒanye. ¹³ A ƒeyɔ, kambwa wa Mutɔɔ, ƒanye a kɔwa ndi ka ɔbili aka. Luki limoti, yeki Mutɔɔ kegɔ mbeyi ndi imu, Kunzi kandagigɔ ndi gɔni bulyo ƒanye. ¹⁴ Luki limoti, katɔkya ko ngbingo ka Adamɔ kadwe ka ninɔ ka Musa, kukwakɔ a ndi kugɔ ka batɔ ƒasi, gutugɔ niƒɔ aka ƒɔ ƒakagyagɔ ndi ƒanye abe Adamɔ ninɔ obuna ndi Mutɔɔ ko Kunzi.

Adamɔ a ndi likingyosi ka matɔ yi ninɔ a ndi kodoku. ¹⁵ Luki limoti, ƒanye ka Adamɔ kegɔ mɔɔngɔni na aƒepe ninɔ Kunzi apá ndi ka iziyɔ. A ƒeyɔ, batɔ ƒudingi ƒolumwaga ndi ko bulya ƒanye ka matɔ ƒemoti, luki limoti iziyɔ ko Kunzi a yidingi kugbe na aƒepe ninɔ apá ndi ka iziyɔ ka batɔ ƒudingi, pisi ka matɔ ƒemoti ninɔ ina ƒe Yeso-Kilisito. ¹⁶ Masɔlɔ ma aƒepe ninɔ Kunzi apá a di na ƒanye ka matɔ ƒemoti. A ƒeyɔ, ngbanga ninɔ ogwa ndi na matɔ ƒemoti apá kɔwa mɔngimbo. Luki limoti, nilo Kunzi apá ka iziyɔ kumbusa wa ƒanye ƒudingi ka ƒambanzɔ lo uitiso ƒongbingbili ko misa kaki. ¹⁷ A ƒeyɔ, kika kani kukwakɔ inisana ndi no ngu a ko bulya ƒanye ka matɔ ƒemoti, a ko bulya ka matɔ ƒemoti yi ninɔ. Luki limoti, ƒambanzɔ ƒinisononi kɔwa na mukumbo mudingi kugbe pisi ka Yeso-Kilisito iyi mukaka. Batɔ ƒasi niƒɔ Kunzi ɔpá iziyɔ yidingi, uitiso ƒongbingbili, ƒika ndeke na ɔbili, ƒalya ndeke ƒungama pisi ka matɔ ƒemoti yi ninɔ, Yeso-Kilisito.

¹⁸ Kinili, ƒanye ka matɔ ƒemoti ɔmakya ndi batɔ ƒasi ka mɔngimbo. A mɔɔngɔni ƒegɔyɔ yigya ya ƒungbingbili ka matɔ ƒemoti ɔkulaga ndi mino batɔ ƒasi ka mɔngimbo, ɔpá ɔbili. ¹⁹ A ƒeyɔ, ko bulya mɔ mapɔ ka matɔ ƒemoti, ambaza mudingi ka ƒambanzɔ ogulya ndi ka ƒanye. A ƒegɔyɔ, pisi ka matɔ ƒemoti ninɔ amukana ndi Kunzi, ambaza mudingi ka ƒambanzɔ hita ndi wongbingbili ko misa ko Kunzi.

²⁰ Niyɔ Mutɔɔ odoku, ƒanye obwo. Luki limoti, kɔ ƒanye obwo mino, iziyɔ ko Kunzi obwo kɔwa bata iyu kugbe gɔni. ²¹ Kinili, ƒegɔyɔ ƒanye owonisila ndi mino ngu kaki pisi ka kukwakɔ, a ƒegɔyɔ iziyɔ ko Kunzi owonisila ndi mino ngu kaki pisi ka ƒungbingbili katiguliso ka ɔbili wa ƒenze na ƒenze, pisi ka Mombukwono-dosu ƒeyɔ ka Yeso-Kilisito.

6

Kokwo ka nilo ondi ƒanye na kaiko na ɔbili pa imoti na Kilisito

¹ Tabikya se kɔwa ƒani? Tokwononi kaidukulogo kagya ƒanye ƒisele-sele ƒe kye iziyɔ ko Kunzi isisilogi kobwo? ² Haaa, gutugɔ iki yi aka! ka nilo ondi ƒanye, ta kɔwa ibusu abe ƒamanda, takwanana bata kaidukulogo kaiko ka ƒanye liki? ³ Makibigu

ambe pisi ka ibatiso, tamatikana na Yeso-Kilisito na goni ko pisi yi niyo, tamatikana na ibu ka kukwaku kaki? ⁴ Begeyo, pisi ka ibatiso, batilumboni pa imoti na ibu kye tamatikani na ibu ka kukwaku kaki, iba begeyo Kilisito opupa ndi mino ka mbuku pisi ko ngu ya ibiba ka Baba, ibusu tiki kuwa na obili wambiya.

⁵ A beyo, tomotikononi na ibu pisi ka kukwaku begeyo okwa ndi mino. Kuwa wa go wa, tamatikana ndeke goni na ibu begeyo ko pisi yipupa ka mbuku. ⁶ Takaiba binza ambe babongilogoni ndi obili nino kusu wandeli pa imoti na Kilisito ka musalaba, kye nzayi kusu ya bunye okwi, iba takikonitogu bata bosunzu ba bunye. ⁷ A beyo, mumbanzu kokwo, iba okulikonogini ka bunye. ⁸ Kika kani tokwoni pa imoti na Kilisito, ta na baya ambe tika ndeke pa imoti na ibu goni. ⁹ A beyo, takaiba binza ambe wa aka wa Kilisito opupa ndi mino ka mbuku, kokwigu ndeke bata: kukwaku kandungulyagigu ndeke bata. ¹⁰ Ka nilo ondi bunye, okwa ndi ka nganga imoti aka, luki limoti, a kuwa na obili mbiya wanu ko bulya ko Kunzi. ¹¹ Kuwa goni, ibunu wivoni abe makika bamanda ka nilo ondi bunye, abe obili kunu a ko bulya ko Kunzi pisi ka matikana kunu na Yeso-Kilisito.

¹² Mbiya wanu, bunye kondungulyogonitogu bata nzayi niyo kunu ya litombu yo bekye wikoni kagya musasa mi. ¹³ Makosonitogu bata pa ya nzayi kunu gutugu yimoti aka kogugubyo bunye abe pisi yigya likpumuka nilo kegu lo ngbingbili. Luki limoti, wiponi ibunu bamombukwana-donu bi ko Kunzi abe bata nibo bozuzukoku ka kukwaku. Wiponi nzayi kunu yasi kagugubyo Kunzi abe pisi yigya likpumuka lo ngbingbili. ¹⁴ A beyo, bunye kamundungulyagigu bata kye makegu bata kusili wa Mutuu, luki limoti, ma kuwa kusili wa iziyo ko Kunzi.

Bosunzu ba bungbingbili

¹⁵ Iki se kuwa bata? Tagyi bunye kye ta kegu bata kusili wa Mutuu, luki limoti kye ta kuwa kusili wa iziyo ko Kunzi? Haaa, gutugu iki yi aka! ¹⁶ Makaiba binza ambe makipa ka ligubo ka mutu wagogo pisi kagya Mutuu kaki, miita kuwa bosunzu ka mombukwono-donu yi nino makagya Mutuu kaki no. Ikani mika bosunzu ba bunye nibo atikaga ka kukwaku, ikani mika kamukana Kunzi nino atikaga ka obili wongbingbili. ¹⁷ Kunzi avi ibiba! Ma ndi ka bundeli bosunzu ba bunye. Luki limoti, mbiya wanu, ma kuwa kagya na limbengi limoti muwonisilo nimo bamapa ndi. ¹⁸ Mokulikonogoni ndi ka bunye, miita kuwa bosunzu ba bungbingbili. ¹⁹ Nakanzina abe mumbanzu ko bulya nzayi ya buro niyo mibukuta noyu. A beyo, kambwa, ma ndi kani mipini basi abe bosunzu kagya likpumuka la musugu, na nilo lanye kadiso Kunzi. Mbiya wanu, a madongoni begeyo, wiponi kuwa basi abe bosunzu kogugubyo bungbingbili iba obili kunu iki bitu.

²⁰ Ngbingo yi nino ma ndi mino bosunzu ba bunye, bungbingbili kegu ndi no ngu kugu kunu. ²¹ Minisana ndi na izangiya tino kagya makpumuka nimo mo mino no suni mbiya wanu? A beyo, mulibo ma yigya yi niyo ni kukwaku! ²² Luki limoti, mbiya wanu, mokulikonogoni ka bunye, ma kuwa bosunzu ko Kunzi. Ma kuwa na izangiya kye a kuwa kabubiso obili kunu, na ka mulibo, minisana ndeke na obili wa benze na benze. ²³ A beyo, mukalya ma bunye ni kukwaku. Luki limoti, nilo Kunzi apaga ka iziyo ni obili wa benze na benze pisi ka matikana na Yeso-Kilisito, Mombukwono-dosu.

7

Kaiko bukulkanaga ka busunzu ba Mutuu

¹ Bamamaki, makaiba bingbanganya nilo nakamubikya kye mibagatu Mutuu, mumbanzu ikaga kusili wa Mutuu ko ngbingo yi nino aka no a mbeyi mino na obili. ² Likingyosi a be, muko wo vononi nino ikaga wakikipikila na Mutuu ka obili kaki na

mbunyaki ko ngbingo yi ninɔ muluku a mbeyi mino ka mu aka. Luki limoti, muluku kokwo, iba muko okulikonogini ka Mutuu mi nimɔ ikaga ndi mino wakikipila na iyi mɔ. ³ Kika kani muko ovyini bata ni mbunyaki a mbeyi ka mu aka, babikya be ogyi bilya. Luki limoti, mbunyaki kokwo iba okulikonogini ka Mutuu mi nimɔ a ndi mino wakikipila. Kavye, bakabikyigu bata be ogyi bilya. ⁴ Bamamaki, a mudɔngɔni begyɔ ko bulya kunu, ibunu mokwoni ka nilo ondi Mutuu pisi kamatikana na nzuyi ka Kilisito. Kinili, ibunu ma kɔwa mukumbo ka mutuu wagɔɔ, ninɔ bapupisa ndi ka mbuku kye tabukutilyi Kunzi masolo nimɔ okwononi. ⁵ A beyo, wa tikaga ndi mino tanabye yigya ya nzuyi, musasa manye nimɔ ikaga ndi pisi ka Mutuu agyaga ndi ligubo ka nzuyi kusu yasi, anabukuta masolo, masolo mi nimɔ atitika ka kukwaku. ⁶ Luki limoti, mbiya wanu, tokulikonogoni kɔwa ka Mutuu mi nimɔ. A beyo, tiitoni kɔwa abe bamanda kabyenene na likpamuka li nilo a ndi na ibusu likpikila lo. Kinili, takwanana kɔwa kagugubyo Kunzi na yigya yambiya pisi ka Limbengi-Lotu, kani kegɔ bata na yigya yandeli beyo ikpikaga mino ka Mutuu.

Ligubo la Mutuu

⁷ Tabikya se kɔwa bunyi? Mutuu ni bunye? Haaa! Gutugu iki aka. Luki limoti, Mutuu mɔ emibisa ndi be bunye ni iki. A beyo, nakakwananigu ndi kaiba ambe kaiko na musasa ko luki ka bengeni ni iki, kika ndi kani Mutuu kabikyagu be: «Wakikonitogu na musasa ko luki ka bengeni.» ⁸ Bunye inisana ndi na ngala katukya ka mutuu, abukuta kɔwa mobi masi ma musasa manye kuso ka imi. A beyo, Mutuu kiki, bunye kigigu begyɔ. ⁹ Ka bundeli ndi, wa Mutuu kegɔ ndi mino, na ndi mubisi, luki limoti wa mutuu odoku mino, bunye ipupiso, ¹⁰ imi nokwo. Kinili, mutuu nimɔ akwanana ndi ketika kaiko na obili, etika kɔwa ndi ka kukwaku. ¹¹ A beyo, bunye inisana ndi no pisi katukya ka mutuu, edo, emwisiso.

¹² Kinili, Mutuu a imu motu, makpamuka nimɔ atambulaga a motu, mongbingbili na manza. ¹³ Kika kɔwa beyo, luki lanza li nilo akwananatu bata kemwisiso? Haaa! Gutugu iki yi aka. Luki limoti, bunye ava ndi luki lanza li nilo, emwo. Ko pisi yi niyo, mutuu ewonisila ndi bingbanganya be bunye kegɔ luki lanza. Kinili, bunye itikitilaga kɔwa ndi mino kaiko bunye aka lingunu.

Bunye undungulyogoni bambanzu

¹⁴ A beyo, tibagatu ambe Mutuu andaga obili wa limbengi, luki limoti, imi na na nzuyi ya bɔɔ, begoboni abe musunzu ka bunye. ¹⁵ A limbanga! Nakegu kotombisyo nilo nakagya! Nilo nakapa, nakegu kagya ilu, luki limoti, nilo nakamaya, ilu lo nakagya. ¹⁶ Kika kani nakagya nilo nakegu kapa, isi yi be nibini ambe Mutuu a manza. ¹⁷ Kinili, kegɔ bata imi no nakagya nilo, luki limoti a bunye nibo a kuso kami. ¹⁸ Nakaiba ambe likpamuka lanza kikogigu kuso kami, imi mutuu wa nzuyi ya bɔɔ. A beyo, na na musasa kagya bunza, luki limoti ngu yigya kegɔ. ¹⁹ A beyo, bunza nibo nakapa kagya, nakegu kagya, luki limoti bunye nibo nakegu kapa kagya, ibu bo nakagya. ²⁰ Nakiko kagya nilo nakegu kapa, kegɔ bata imi no nakagya beyo, luki limoti a bunye nibo a kuso kami.

²¹ Kinili, nondungi ambe igyenosogo na imi be: niyo napaga kagya bunza, asi bunye aka bo ipupisogo kambwa kami. ²² Kuso wa limbengi kami bikpe, nogwaga magyagya na Mutuu ko Kunzi. ²³ Luki limoti, na bata kaina ka nzuyi kami yasi mutuu magogo nimɔ akabumana na mutuu nimɔ tamanaga kami apaga. Mutuu mi nimɔ ebiso musunzu wa Mutuu ma bunye nimɔ a kuso kami. ²⁴ Hebe! Ambe kumbu a yidingi na imi eee! Wani se no ekulaga ka nzuyi yi ni yina aketika ka kukwaku yina? ²⁵ Kunzi avi ibiba pisi ka Yeso-Kilisito ninɔ Muhukuso kusu!

Kinili, na musunzu wa Mutuu ko Kunzi ko pisi ya yimibo kami, luki limoti, ko pisi ya nzayi ya bupo, na musunzu wa bunye.

8

Kaiko na obili pisi ka Limbengi ko Kunzi

¹ Kawa wa go wa, mungimbo kegu bata kugu ka batu nibo ba bumatikana na Yeso-Kilisito. ² A beyo, mutuu ma Limbengi-Lotu nimo apaga obili ka mutuu nino amatikana na Yeso-Kilisito, ukulogoni ka mutuu ma bunye na kukwaku. ³ Kunzi otulyosa ndi nilo Mutuu kakwananigu ndi kagya kye bupo ba nzayi odokusoku ndi Mutuu mi nimo bipoli. Ko bulyo yitamba bunye, Kunzi ako ndi ngbanga wa bunye nibo ikaga ka nzayi pisi katikoku Mikaki bikpe. Miki yi nino ibukuta ndi na nzayi abe nzayi ka batu ba bunye. ⁴ Kunzi agya ndi beyo kye obili kusu iki mufongoni beyo Mutuu abikyaga mino. Kawa wa go wa, kegu bata yigya ya nzayi yo ika katikpokyono, luki limoti niyo ya Limbengi-Lotu. ⁵ A beyo, batu nibo babyege musasa ma nzayi, tamanaga kabu ikaga ka likpumuka li nilo aka lo. Luki limoti, nibo babyege musasa ma Limbengi-Lotu, tamanaga kabu ikaga goni ka likpumuka li nilo aka lo. ⁶ Wina se, tamanaga ya musasa ma nzayi atikaga ka kukwaku, luki limoti, niyo ya Limbengi-Lotu atikaga ka obili na maziyo. ⁷ Batu nibo basye limbengi ka musasa ma nzayi ba bomuyono ko Kunzi. Bakagyagigu bata mutuu ko Kunzi, bakakwananigu gutugu kagya yi aka. ⁸ Batu nibo babyege musasa ma nzayi bakakwananigu kaponoso Kunzi.

⁹ Wina se, ibunu makabyegigu bata musasa ma nzayi, luki limoti, mabyege kawa musasa ma Limbengi-Lotu, kye Limbengi ko Kunzi a kuso kunu. Mambanzu kiki na Limbengi ka Kilisito, iba kegu mutuu kaki. ¹⁰ Kika kani Kilisito a kuso kunu, gutugu nzayi kunu kokwo ko bulya likpumuka la bunye, Limbengi-Lotu amupatu obili, kye Kunzi amuitisoni bongbingbili. ¹¹ Kika kani Limbengi ko Kunzi nino apupisa ndi Yeso ka mbuku a kuso kunu, Kunzi nino apupisa ndi Kilisito ka mbuku, amupatu goni obili ka nzayi kunu ya kukwaku. Amupa obili yi nino pisi ka Limbengi kaki nilo ikaga kuso kunu.

¹² Kinili, bamamaki, ta na lubu, luki limoti kegu lubu wa nzayi be kye tiki kagya musasa mi. ¹³ A beyo, makika kabye likpumuka la nzayi, mokwatu. Luki limoti, makamwo yigya yanye ya nzayi pisi ka Limbengi-Lotu, mikatu na obili. ¹⁴ Batu basi nibo Limbengi ko Kunzi ukpokyono, ba bomiko Kunzi. ¹⁵ A beyo, Limbengi nilo miniso nolu, kegu limbengi la busunzu, kamutumisa bata na kubangaku. Luki limoti, a Limbengi-Lotu nilo amuitiso bomiko Kunzi, atikpama kamaka Kunzi na liyu lapu be: «Aba! Baba!» ¹⁶ Limbengi ko Kunzi akatimibiso bingbanganya ka mambengi kusu be ta bomiko Kunzi. ¹⁷ Kika kani ta bomikaki, takwanana kawa ndeke kalya lisimo nilo uwanyaga ndi batu kaki. Talya ndeke lisimo li nilo pa imoti na Kilisito. A beyo, takiko kaigyogyiso pa imoti na ibu, togulya ndeke ka ibiba pa imoti na ibu goni.

Ibiba niyo a ndeke kodoku

¹⁸ Nakaina ambe takakwananigu kokingyoso ibiba yi niyo a ndeke kodoku no kumbu niyo takalya mbiya wanu. ¹⁹ Makpumuka masi nimo Kunzi agya ndi, akabundaga na musasa kugbe ngbingo nino Kunzi uwonisila ndeke mino bomikaki bingbanganya. ²⁰ A beyo, makpumuka masi nimo Kunzi agya ndi ogulyoni kusili wa mutuu ma makpumuka ma payaya. Kegu makpumuka mi nimo mo apa ndi, luki limoti Kunzi no obisa ndi kusili wa mutuu mi nimo. Wina se, mutamanagi a be: ²¹ lisyé limoti, Kunzi akulagatu ndeke makpumuka masi nimo agya ndi ka busunzu ba mutuu mi nimo aputaga masi, kye ogulyi kawa ka kulikanaga ya ibiba niyo ka bomiko Kunzi. ²² A beyo, takaiba ambe kadwe moni na bubwanu, makpumuka masi

nimo Kunzi agya ndi akaigomisogo, animukana muzuzula abe muko yi nino mama ikaga kalya. ²³ Luki limoti, kegũ asi makpumuka mi nimo aka mo. Gutugũ ifusu aka nibo tinisa ndi na Limbengi-Lotu abe talu-talu wa apepe ko Kunzi, tikaga goni kaigomisogo ka mambengi kusu. Tikaga kabundila na masasa ambe Kunzi atiitisi bomikaki, atikulaga ka busunzu. ²⁴ A beyo, toukoni, luki limoti pisi ka mutamanagi aka. Wakika kaina nilo wakatamanaga, iba kegũ bata mutamanagi mo. Mutu tino no obisaga mutamanagi ko luki nilo a kũwa kaina? ²⁵ Luki limoti, takika na mutamanagi ko luki nilo takegũ kaina, isi yi be takabundilaga na limbengi linda.

²⁶ A mudongoni beyo Limbengi-Lotu atisingyogo mino ka buru. A beyo, takibigu kalumba beyo okwononi mino. Luki limoti, Limbengi-Lotu bikpe lo atilumbilyaga ka yigama niyo mumbanzu kakwananigu kozukogo pisi ka munzina. ²⁷ Kunzi nino ibaga ka mambengi ka bambanzu, ibagatu nilo Limbengi-Lotu ikaga kapa kakanga. A beyo, Limbengi-Lotu ulumbilyaga batu ko Kunzi beyo Kunzi apaga mino.

²⁸ Takaiba binza ambe ka makpumuka masi, Kunzi ugiyaga bunza batu bi nibo bapaga. A batu bi nibo umakaga ndi kabyenene beyo osisilya ndi mino. ²⁹ A beyo, batu nibo Kunzi upunaga ndi kambwa aka, ubisa goni ndi di kaika abe Mikaki. Kũwa wa go wa, Mikaki ika ndeke puta luga ka bamamaki budingi. ³⁰ Batu bi nibo Kunzi upunaga ndi kambwa aka bo, umakaga ndi ni iyi goni. Nibo umakaga ndi, uitisa ndi ni iyi goni bongbingbili. Na nibo uitisa ndi bongbingbili, upa ndi ni iyi goni ibiba kaki.

Budingi ba sipananso ko Kunzi

³¹ Kabyenene na likpumuka li nili, tabikya kũwa bata buni? Kunzi kika ka mutuli kusu, wani kũwa bata no akwanana katiikyonilyo? ³² Iyi, kakyagu ndi kapá Mikaki, luki limoti asuta ndi ka kukwaku ko bulya kusu basi. Atimimya kũwa bata liki makpumuka masi pa imoti na Mikaki? ³³ Wani no akwanana kausungulya batu nibo Kunzi upunaga? Gutugũ mutu bemoti aka! A beyo, Kunzi no uitisa batu bongbingbili. ³⁴ Wani kũwa no akwanana kaubiso na mungimbo? Gutugũ mutu bemoti aka! A beyo, Yeso-Kilisito okwa ndi, na bata opupa ka mbuku, ikaga wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi katilumbilya. ³⁵ Luki tino lo akwanana katigbonoso na sipananso ka Kilisito? Ika se kumbu, ombombo, yigyogyiso, nza, yangya, lunga ikani kukwaku? ³⁶ Mudongoni beyo ikpikaga mino ka Mobiso ko Kunzi be:

«Bikaga kakisa masye masi katimwo ko bulya kaku, banatigya abe bakondolo nibo bikaga kaina kauko bingu.»

³⁷ Luki limoti, ka masi nimo ikaga katigya mo, tikaga botutungyo kugbe pisi ka nino atipa ndi. ³⁸ A beyo, nakaiba binza ambe likpumuka gutugũ limoti aka, kakwananigu katigbonoso na sipananso ko Kunzi: iki kukwaku, obili, bamalaika, bangama, ngu, likpumuka la masye mi nima ikani likpumuka nilo okodoku, ³⁹ iki ngu ya kugu ikani niyo ya kusili, gutugũ luki limoti aka nilo Kunzi agya ndi. Likpumuka gutugũ limoti aka kakwananigu katigbonoso na sipananso niso Kunzi atiwonisila ndi kuso ka Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu.

9

Kunzi na batu nibo upunaga ndi

¹ Nakabikya lingunu kye na kuso ka Kilisito, nakegu kamubo. Liyu kami la kuso nilo Limbengi-Lotu okpokyonisogo, akemibiso bingbanganya be nakegu kabikya bongo. ² Nakalya kumbu yidingi pa imoti na yigyogyiso ka limbengi niyo kegũ na mulibo. ³ A beyo, ko bulya livananza nilo nibukata mino, napatu bi ambe Kunzi egbangi imi, nigbanana na Yeso-Kilisito ka pa kabu. ⁴ Ibu ni Bezaleli. Kunzi uitisa ndi bomikaki,

uwonilisa ndi ibiba kaki, ako ndi liwai na ibu, upá ndi Mutuu, uwonilisa ndi beyo okwononi mino kabibiso, upá ndi bagume. ⁵ Ba ka livananza ka botitosu beyo ka Abalahamu, Isaka na Yakobo. Kilisito ibukuta ndi goni pisi ka nzuyi ka livananza li nilo goni lo, iyi nino a kugu wa masi, a Kunzi nino wa ibiba ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

⁶ Kegu be kye agume ko Kunzi ogwa kuwa ndi payaya. A beyo, kegu batu basi nibo bopupa ka livananza ka Bezaleli bo ba Bezaleli ba lingunu, ⁷ batu nibo bopupa ka livananza ka Abalahamu bakegu basi bomikaki ba lingunu. A beyo, Kunzi abikya ndi Abalahamu be: «Nupá ndeke bomiki nibo nuwanyaga ndi pisi ka Isaka.» ⁸ Isi yi be, bomiko Kunzi ba lingunu kegu nibo bibukuta ko pisi ya nzuyi, luki limoti, a asi nibo aka bo bibukuta pisi ka agume. ⁹ A beyo, agume yi a ndi be: «Nodoku ndeke ko ngbingo yi nimuna goni ma, Sala ika ndeke kani abukutini miki muluku yi.» ¹⁰ Kegu asi niyo aka yo, Libika ubukuta ndi bomiki baluku bi baba ibu na titosu beyo ka Isaka. ¹¹⁻¹² Bomiki bi nibo bakegu ndi mbeyi bakibukuta, kani bakanogyigu gutugu bunza aka ikani bunye, Kunzi abikya ndi Libika ko ngbingo yi nino aka no be: «Puta agugubyaga ndeke miki.» Agya ndi beyo kye otulyosi nilo a ndi ni obungusyogini kambwa. A beyo, Kunzi kupunagigu bambanzu kanda yigya kabu, luki limoti, lipuruna kaki abyenenenge na molikoni kaki ku kabu. ¹³ Mufongoni begeyo ikpikaga mino be:

«Napa ndi Yakobo, luki limoti namaya Esau.»

¹⁴ Tabikya se kuwa bata buni? Ambe Kunzi kegu wongbingbili? A wongbingbili! ¹⁵ A beyo, abikya ndi Musa be: «Nika ndeke no kumbu ka mutu nino napa kaminyilya kumbu, nagyilya ndeke bunza nino napa kagyilya bunza.» ¹⁶ A beyo, bunza ko Kunzi kandagigu nilo mambanzu apaga, ikani kekele kaki, luki limoti likpamaka li nilo andi asi Kunzi aka mombukwana kumbu. ¹⁷ Kuswa wa Mobiso Motu, Kunzi abikya ndi ngama wa Misili be: «Nupá ndi bungama kye nowonisili ngu kami pisi ku kaku na litombu lasi iba lino kami.» ¹⁸ Kinili, Kunzi ikaga na kumbu ka nino apaga kaminyilya kumbu, otiwoso limbengi ka nino apaga katiwoso limbengi.

Ngbata no kumbu ko Kunzi

¹⁹ Wabikyatu yagogo be: «Kika neki ni a beyo, ko bulya tino yo Kunzi o mino kauyoyiso bambanzu? A beyo, wani no akwanana kagya dongoso na nilo akapa?»

²⁰ Luki limoti, iwe mutu tino se kuwa no wakwanana kagya dongoso no Kunzi? Mbike ya tukuto akwananatu kamuusa muluka-bambike be: «Weluka ndi bene ko bulya iki?» ²¹ Muluka bambike akwanana kagya na tukuto beyo aka yo opo mino: akwanana kaluka na mubungu ma tukuto mimoti, mbike ya ligabu lapu ikani niyo ya ligabu kusili.

²² A mufongoni begeyo ka niyo Kunzi agya ndi. Apa ndi kowonisilo ngbata kaki na kaibisikoso ngu kaki. Luki limoti, ubandilya ndi na limbengi linda, bambanzu nibo ngbata kaki akwanana ndi kauipo na nibo bakwanana ndi kogulya ka mungimbo.

²³ Apatu ndi goni kowonisilo ibiba kaki yidingi ka batu bagogo nibo a na ibu no kumbu. Ubungusyaga ndi batu bi nibo kambwa aka kogulya ka ibiba kaki. ²⁴ Batu bi nibo ni ibusu. Katimakagagu ndi asi ibusu aka luga ka Bayuda, luki limoti luga ka batu bi nibo bakegu Bayuda goni. ²⁵ A nilo Kunzi abikya ndi mufongoni beyo ikpikaga mino ka kitabu ka mugyalandu Jsia be:

«Batu bi nibo bakegu ndi batu kami,
namaka ndeke ambe batu kami,
batu nibo nakupagigu ndi,

numaka kawa ndeke ambe batu kami bupaka.

²⁶ Ka pa niyo bubikya ndi mino be:

<Makegu batu kami,>

bumaka ndeke batu bi nibo be bomiko Kunzi nino apaga obili.»

²⁷ Isaya apamikana ndi ko bulya bomikya Bezaleli: «Gutugu Bezaleli bakiko bi budingi abe mbumi ko libo lidingi, bakede aka luga kabu bo binisana ndeke na muhukuso. ²⁸ A beyo, Mombukwono-dosu otulyasa ndeke ka obili, lasi nilo abikya ndi ni kolipyisigu.» ²⁹ Beyo Isaya abikya ndi mino ka mambwa be:

«Mombukwono-dosu nino a no ngu yasi katisili ndi bomiki, iba tiitoni kawa abe gudfu wa Sodomu, iba ta mudongoni abe gudfu wa Gomolo.»

Muhukuso a pisi ka baya, keggu pisi ka Mutuu

³⁰ Tabikya se kawa buni? Bevananza bayagogo bakegu ndi kakisa kaiko bongbingbili ko misa ko Kunzi. Wina se, Kunzi uitisoni kawa bongbingbili pisi ka baya. ³¹ Luki limoti, Bezaleli ba ndi kapa kaiita bongbingbili pisi ka Mutuu, wina se, bakadwegu ndi mino. ³² Igyonosa ndi beyo ko bulya iki? Kye bakegu ndi kakisa bungbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka baya, luki limoti ba ndi kasima be bika bongbingbili pisi ka yigyigilya. Basakaga ka «litalu nilo lisokisogo,» ³³ beyo ikpikaga mino be:

«Wikwe se, nakobiso ku ka gudfu wa Siona litalu lisokisogo, litalu la kugwisiso bambanzu.

Luki limoti, mutuu nino abailya litalu nilo, kikigu ndeke no suni.»

10

¹ Bomika-mamaaa, musasa ma limbengi kami na malumba kami ko Kunzi ko bulya ka Bayuda a ambe binisoni na muhukuso. ² A beyo, nakwanana kabikya bingbanganya ko bulya kabu ambe ba na kekele kugbe ko bulya ko Kunzi, luki limoti kekele yi keggu yimatikanaga na yimibo ya lingunu. ³ Bakotombisyagu ndi beyo Kunzi uitisogo mino bambanzu batu bongbingbili ko misa kaki, bikisilya ndi ni ibu bamombukwana-dabu bi pisi yi. Kawa wa go wa, bakya ndi kabye pisi yi niyo Kunzi uitisaga mino bambanzu batu bongbingbili. ⁴ A beyo, Kilisito odwisoni Mutuu ka Musa ka mulibo, be kye batu basi nibo babaya biiti bongbingbili ko misa ko Kunzi.

Muhukuso a ka batu basi nibo babaya

⁵ A beyo, ko bulya kaiko ngbingbili ko pisi yigya Mutuu, Musa okpikaga ndi be: «Mutuu yi nino agyaga mutuu iko na obili ko pisi yi.» ⁶ Luki limoti, nilo ibikya ndi ko bulya kaiko ngbingbili ka baya nili: «Wakimuusonitogu be wani no adaka kugu wa lisyey?» Isi yi be kasisoku Kilisito. ⁷ Wakimuusonitogu goni be: «Wani no osyo ka libye lodu ku?» Isi be kapupisoku Kilisito luga wa bamanda. ⁸ Luki limoti, Mobiso abikya be: «Likpumuka ko Kunzi a buwobi na iwe ka munoku kaku na ka limbengi kaku.» Likpumuka li nilo a mongoni ma baya nimo takakawaga. ⁹ Wakabikya bingbanganya ko misa ka batu basi be Yeso ni Mombukwono-dosu, wakabailya ka limbengi kaku be Kunzi apupisatu ndi ka mbuku, winisono na muhukuso. ¹⁰ A beyo, mumbanzu kabailya ka limbengi, Kunzi aitisatu mutuu wongbingbili, katumbulaga goni bingbanganya na munoku kaki, inisono na muhukuso. ¹¹ A beyo, Mobiso abikya be: «Mutuu wasi nino abailya, kokwigu ndeke suni.» ¹² Kinili, budididi keggu bata luga ka Bayuda na nibo bakegu Bayuda kye Mombukwana-dabu basi a bemoti. Upaga

9:25 9:25 Wanda ka Jseya 2:25. **9:26** 9:26 Wanda ka Jseya 2:1. **9:28** 9:27-28 Wanda ka Isaya 10:22-23. **9:29** 9:29 Wanda ka Isaya 1:9; Mupunganagi 19:23-28. **9:33** 9:33 Wanda ka Isaya 8:14; 28:16. **10:5** 10:5 Wanda ka Balawi 18:5. **10:8** 10:6-8 Wanda ka Yigilya 30:12-14.

batu basi nibo bitatanaga na iyi makpumu ka manzanza mudingi. ¹³ A beyo, Mobiso ko Kunzi akabikya be: «Matu wasi nino itatanaga ndeke no lino ka Mombukwono-dosu inisanatu ndeke na muhukuso.»

¹⁴ Bitatanaga se kuwa na iyi liki kani bakabailiyagu? Babailya liki kani bakukanagu ndi mongoni kaki? Bukana liki kani bakubikyogigu mongoni kaki? ¹⁵ Na bata, babikyaga mongoni mi liki kani bakutikigu bambanzu kabikyaga? Beyo ikpikaga mino be: «A magyagya mudingi kamina bambanzu kodoku no mongoni manza!»

¹⁶ Luki limoti, keguru batu basi bo babailya ndi Mongoni Manza. A beyo, Isaya abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wani no abinikyana ndi kuu kusu?» ¹⁷ Kinili, baya odogoku pisi kankana mongoni nimo bikaga kabikyaga, mongoni mi nimo ni kuu ya likpumu ka Kilisito. ¹⁸ Luki limoti, nakauusa ambe: «Bayuda bakukanagu ndi kuu yi niyo?» Bukana ndi binza! Mobiso ko Kunzi akabikya be:

«Mayu ka bakukwa imukosa ndi ka obili wasi, Munzina kabu adwe ku kwa ku ka mulibo ma obili.» ¹⁹ Nuusoku bata ambe: «Bezaleli bakotombisyagu ndi?» Musa adikya ndi kabikya be:

«Namudukusoku ndeke batu ba imi na livananza la payaya. Namukondikosaga ndeke mambengi na livananza nilo keguru na yimibo.»

²⁰ Isaya ikpanda ndi goni kabikya be Kunzi abikya ndi be: «Batu bi nibo bakekisagigu ndi, beminoni, Nipupisa ndi ka batu bi nibo bakemuusogigu ndi likpumu.»

²¹ Luki limoti, ko bulya ka Bezaleli, abikya be: «Masye masi, nunanilyaga ndi maboku livananza nilo libuna muki na nilo la sili-sili.»

11

Kunzi kumbibagu ndi Bezaleli

¹ Nakauusa neki be: Kunzi umbimboni batu kaki? Haaa! Gutugu iki yi aka! A beyo, imi mombukwana-daki na Muizaleli, ka livananza ka Abalahamu na ko pigo ka Benyamini. ² Kunzi kumbibagu ndi batu kaki nibo ipunilyaga ndi kambwa aka. Mibatunilo Mobiso ko Kunzi abikya ko bulya ka Iliya wa a ndi mino kaigama kambwa ko Kunzi ko bulya ka Bezaleli be: ³ «Hebeee, Mombukwono-dosu! Bulumwisogini bogyalandu kaku, buranza goni bagbogo ba bapepe kaku. Notigolini kuwa imi mukaka aka, na ba goni kapa kemwo.» ⁴ Luki limoti, Kunzi asikisya ndi bunni? Asikisya ndi be: «Nifuuylugi bi bambanzu elofu madia na ika nibo bakobunigu bi moli kambwa ko kunzi nino lina be Bali.» ⁵ Mbiya wanu, a goni begeyo, a tu na batu bacede nibo Kunzi upunogoni ndi ko bulya iziyo kaki. ⁶ Urunaga ndi pisi ka iziyo, keguru pisi ka yigya kabu. Kiki ndi beyo, iziyo ko Kunzi kigigu ndi iziyo ya linganu.

⁷ Nilo a se kuwa kabikya bunni? Bezaleli bakinagu ndi nilo ba ndi kakisa, luki limoti batu bi nibo Kunzi urunaga ndi, binatu ndi ibu. Nibo bagogo basikana ndi, biita ndi na mu mapu. ⁸ A madongoni beyo Mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Kunzi upa ndi limbengi liti. Kadwe na lisyeli ni nili, udulogoni miso kye bakinonitogu, udulaga motili kye bakukononitogu.» ⁹ Ngama Daudi abikyatu goni be: «Malili ma bodumo kabu iiti kpaka ikani kuyaku, kaugwisiso na kaupá azabu.»

¹⁰ Misa kabu opiya bipi kye bakinonitogu bata, udidikiso gongu kabu bongbinga basi.»

10:13 10:13 Wanda ka Yuweli 3:5. **10:15** 10:15 Wanda ka Isaya 52:7. **10:16** 10:16 Wanda ka Isaya 53:1.
10:18 10:18 Wanda ka Mambu 19:5. **10:19** 10:19 Wanda ka Yigilya 32:21. **10:21** 10:21 Wanda ka Isaya 65:2. **11:4** 11:4 Wanda ka 1 Bangama 19:18. **11:8** 11:8 Wanda ka Yigilya 29:3; Isaya 6:10.

11 Na k̄wa kauusa ambe: «Wa Bayuda basakaga ndi mino, bogwa k̄wa ndi linḡun̄u aka?» Haaa, keḡu beyo! Luki limoti, pisi ka sakaga kab̄u, bat̄u bagogo nibo bakeḡu Bayuda binisana ndi na muhukuso. K̄wa wa, Bayuda bar̄unga ndi kāmina no misa mopi. 12 B̄nȳe ka Bayuda ap̄a ndi izangia yidingi ya limbengi ka ob̄ili, kugwak̄u kab̄u ap̄a ndi ḡoni izangia yidingi ya limbengi ka bevananza. A beyo, bayuda basi bakamigilya Kunzi ika k̄wa bata izangiya yidingi kugbe!

Muhukuso ka bat̄u nibo bakeḡu Bayuda

13 Mbiya wan̄u, nakam̄bikya ibunu nibo makeḡu Bayuda. Imi, na atutumbwa ka bevananza nibo bakeḡu Bayuda, nogwaga magyagya kugbe ka ligubo li nilo kami lo. 14 Kinili, na na mutamanagi kagya be bava-k̄kami bam̄minilyi imi iba nuhukusogi bemoti-bemoti luga kab̄u. 15 A beyo, ngbingo yi nin̄o Kunzi ute ndi mino Bayuda ka k̄olo, Kunzi akanana ndi na ob̄ili. Ika se k̄wa b̄ni wa bamigilyoku bata mino Kunzi? Ika k̄wa abe bat̄u nibo bokwaga ndi, bar̄ungini bata ob̄ili!

16 Bakap̄a Kunzi igbutu ya mukati niyo ya mambwa, mukati masi nimo otigolo ika k̄wa makaki ḡoni. Bakap̄a lyo ya ibuk̄uso, tabi yi ika k̄wa ya kaki ḡoni. 17 Bezaleli ba abe ibuk̄uso sa mizeituni niso Kunzi akogo ndi mino tabi yi. Iwe nin̄o wa keḡu Muyuda, wa abe mutabi ma ibuk̄uso so tutu niso bokpokpisa ndi ka pa ya tabi niyo bakogo ndi yo. Wa k̄wa ḡoni iwe kanvinvilya libo kotukyoku ko lyo ya ibuk̄uso sa mizeituni si niso. 18 Kinili, wakinonitogu tabi niyo bakogo ndi yo payaya. Wakaibiba ko bulya iki? Keḡu iwe no wolyolisogo lyo, luki limoti lyo yo ulyolisogo.

19 Wakwananatu yagogo kebikya be: «Bakogo ndi tabi yi niyo kye bekpokpisi k̄wa imi wa.» 20 A linḡun̄u. Bakogo ndi kye keḡu ndi na baya. Iwe, wam̄kpakpa wa ko bulya baya. Wakibibonitogu, luki limoti wika na kabangak̄u. 21 A beyo, kika kani Kunzi kab̄ibilagagu ndi Bayuda nibo ba abe tabi ya ibuk̄uso niso sikuna, angenengene k̄wa iwe aka? 22 Winini beyo Kunzi owonisilo mino ko ngbinga bemoti b̄nza na diya kaki. A m̄diya na bat̄u nibo bogwo, a na b̄nza na iwe. Luki limoti, okwononi kaitikilaga ka b̄nza ko Kunzi. Kiki beyo, buk̄otu ḡoni iwe. 23 Kika kani Bayuda bosini b̄sili-sili kab̄u, buk̄okpiset̄u wa go wa ba ndi mino kambwa. A beyo, Kunzi a na ngu kaukpokpiso bata wa go wa ba ndi mino. 24 Iwe yi nin̄o wa keḡu Muyuda, wa abe mutabi ma ibuk̄uso so tutu nimo bako ndi, bokpokpiso ka ibuk̄uso sikuna, lik̄p̄am̄ka li nilo kigyonosogigu. Bayuda ba abe tabi ya ibuk̄uso sikuna. Kunzi akwanana neki bata kaukpokpiso ka ibuk̄uso niso botukyoku ndi mino.

Livananza ka Bezaleli ah̄ka ndeke lasi

25 Bamamaki, nakapa kamumibiso dikidi yi niyi, iba makivonitogu abe bat̄u ba kimibo kugbe: Bat̄u bagogo luga ka Bezaleli bika ndeke ka b̄sili-sili kadwe k̄wa k̄wa bat̄u bi nibo Kunzi up̄naga ndi ka bevananza bayagogo binisana ndeke mino na muhukuso. 26 Niyo a pisi yi niyo livananza lasi la Izaleli inisono ndeke mino na muhukuso beyo mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Muhukuso otukyoku ndeke ka Siona, olimaga ndeke yigya yanye ka bomika Yakobo. 27 Nagya ndeke na ib̄u agume yi nima, ngbingo yi nin̄o nasukusaga ndeke mino b̄nȳe kab̄u.»

28 Bayuda biitoni bomuyoniso ko Kunzi kye bakya ndi Mongoni Manza. Lik̄p̄am̄ka li nilo itoni izangiya ku kunu bat̄u ba bevananza bayagogo. Luki limoti, kab̄yenene beyo Kunzi up̄naga ndi mino pisi ka batitab̄u, asyeḡe limbengi kuḡu kab̄u aka. 29 A beyo, Kunzi kap̄agigu luki mambengi maba, koyikosogigu tamanaga kaki kuḡu ka mut̄u nin̄o ikaga kani apunogini. 30 Ka b̄ndeli ndi, makam̄kanagu ndi Kunzi. Mbiya wan̄u, Kunzi amukwilyoni kumbu kye Bayuda bakya ndi kam̄kana. 31 Na ḡoni, mbiya wan̄u Bayuda bakya ndi kam̄kana Kunzi kye amukwilyi kumbu. K̄wa wa go wa, Kunzi akwanana ḡoni kahukwilyo ib̄u kumbu. 32 A beyo, Kunzi uitisoni bat̄u

basi abe batu ba boloko ko bulya yikya kamukana, kye uwonisili ibu basi kumbu kaki.

Kunzi a mudingi kugbe

³³ Lingama ko Kunzi kegū no ngbimi! Yimibo na bugegele kaki kegū no kingyoso. Kegū na mutū yi ninō akwanana kotombisyo tamanaga kaki ikani kaiba bopisi baya makpamuka kaki.

³⁴ Mūdōngōni beyō Mobiso abikya mino bingbanganya be: «Wani nō iba tamanaga ka Mombukwono-dosu?»

Wani nō akwanana kapá mutiwi?»

³⁵ «Wani nō adikya ndi kapá luki, be kye bakalyito kumbuso yi?»

³⁶ A beyō, masi otukyoku kē kaki, masi a makaki na ko bulya kaki. Kunzi avi ibiba ka benze na benze! A beyō.

12

Ɔbili wambiya kuso ka Yeso-Kilisito

¹ Bamamaki, kaina beyō Kunzi atikwilya mino kumbu, nakamukanga ambe wipóni ibunu bamombukwana-donu ko Kunzi abe apeepe mubisi, ninō wotu na mubosilo Kunzi. Niyo a pisi ya lingunū niyo okwononi mino kabibiso Kunzi. ² Makobyenitogu yigya ya ɔbili yi nimū, luki limoti, musoni Kunzi kamuikoso na kamupá yimibo yambiya. Kūwa wa go wa, makwanana kotombisyo likpamuka li nilō Kunzi apaga: likpamuka lanza, nilō abosilogo na nilō lanza kugbe.

³ Kabyenene na bunza niō Kunzi egyilya, nakamubikya ibunu basi ambe: mumbanzū gutugū bemoti aka luga kunu kikonitogu na yibiba kakitaga beyō okwononi mino. Luki limoti, wikoni na tamanaga niyo okwononi, kabyenene na baya niyo Kunzi apá ndi mutū yikaka-yikaka. ⁴ A beyō, ta na nzūyi yimoti niyo a na mababa makpū. Luki limoti, libaba limoti-limoti a na ligubo kaki. ⁵ A mūdōngōni begeyo, gutugū takika budingi, ta nzūyi yimoti aka kuso ka Yeso. Ta bakizukonogo basi pa imoti abe mababa ma nzūyi yimoti. ⁶ Ta na bapepe dididi niō atipá yikaka-yikaka. Mutū kika na apeepe wa bugyalandū, okwononi agyi ligubo li nilō kabyenene na baya kaki. ⁷ Mutū wagogo kika na apeepe mugugubya bengeni, ugugubyi. Ninō a na apeepe muwonisilo, okwononi owonisili. ⁸ Ninō a na apeepe mutumisa bengeni mambengi, okwononi utumisi. Ninō a na apeepe wa sipasū, okwononi kapá na limbengi limoti. Ninō a na apeepe wa kwanaga bengeni, wanagi na kekele na ninō usingyogo batū ba yangya, okwononi agyi na magyagya.

⁹ Sipananiso kikonitogu na kuboboku. Kyoni likpamuka lanye, migwinonogo na likpamuka lanza. ¹⁰ Ponononi luga kunu abe bomika-muko, magya kekele kobibisono. ¹¹ Wikoni batū bugya ligubo no ngu ni makegu babofū. Mugugubyonni Mombukwono-dosu na kekele. ¹² Wikoni na magyagya ko bulya mutamanagi kunu, mika na limbengi linda ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, wigwinonogoni na malamba. ¹³ Usingyoni bomomonu bakilisito niō ba ka yangya, manutilya bobiko binza.

¹⁴ Hukungulyoni niō bakamugyogyiso bubunga ko Kunzi. Kunzi ufukilyo bubunga ni kugbongigu. ¹⁵ Gwoni magyagya pa imoti na niō bakogwa magyagya, gomoni pa imoti na niō bakagama. ¹⁶ Wikoni na yukanana yanza luga kunu. Makikonito batū bakibinika, luki limoti bakamupá gutugū ligubo la payaya aka, magya. Makiwonisonito ibunu bamombukwana-donu abe makika batū ba yimibo.

¹⁷ Makomigisyonito mumbanzū gutugū bemoti aka bunye ka bunye. Kisoni kagya nilō batū basi biko mino kagbitya samū. ¹⁸ Kika ni akwananatu, gyoni ngu ka

mutili kunu kaika na maziyo na batu basi. ¹⁹ Bamamaki, makigisyonitogu likosi. Mumbanzu kamugyilya bunye, musoni ka maboku ko Kunzi kye Mombukwono-dosu abikya ka Mobiso be: «Imi no nigisya likosi, imi no nakalya bunye.» ²⁰ Mobiso mi nimo abikyatu goni be: «Mumuyoniso kaku kika na nza, wapa malili. Kika na musasa, wamusa libo. A beyo, wakika kagya beyo, ika abe wakika kaduko na makamwa mo buku ka mu.» ²¹ Wakosonitogu bunye kaundungulyaga. Luki limoti, ndungulyaga bunye pisi kagya bunza.

13

Ubongogonito bangama

¹ Mutu wasi okwononi kaubanga bangama kye bungama basi otukyogoku ko Kunzi. Batu basi nibo ba ka bungama Kunzi no ubisogo. ² Kinili, mumbanzu nino agyaga dongoso na bangama, agyaga dongoso ka nilo Kunzi omo. Batu nibo bagyaga beyo bimokysiso ndeke ni ibu bamombukwana-dabu ka mungimbo. ³ A beyo, batu nibo bagyaga bunza bakubangagigu bangama, luki limoti nibo bagyaga bunye aka bo bubangaga. Wapatu kaiko kani wakegu kaubanga bangama? Gya neki bunza, ngama ubibiso, ⁴ kye a ka ligubo ko Kunzi kaukpamya kagya likpumuka lanza. Luki limoti, wakika kagya bunye, eee! Mubangatu kye akwananatu kaupá azabu. Iyi a ka ligubo ko Kunzi kowonisilo ngbuta ko Kunzi ka batu nibo bagyaga bunye. ⁵ Kinili, okwononi kaubanga bangama, kegú asi ko bulya yikya ngbuta ko Kunzi aka, luki limoti kye liyu kunu la kusó akamukpamya kagya beyo.

⁶ Kinili goni makalyaga mino manzanza. A beyo, batu bi nibo bogyisisaga ligubo li nilo kye Kunzi no ubisa be bagyagi binza. ⁷ Mupóni mutu wasi nilo okwononi be bapí: kika manzanza, makalya, kika batakisi, muluwo, kika kabanga mumbanzu, mabanga, kika kabibiso, mabibiso.

Kaiko na sipananiso na bengeni

⁸ Makikonito no lubu ka mumbanzu gutugu bemoti aka, kiki asi sipananiso aka luga kunu. Mutu yi nino upaga bengeni otulyosaga Mutuu masi. ⁹ A beyo, Mutuu nimo abikyaga be: «Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni, wakamwonito mumbanzu, wakibonitogu, wakatotonilyonitogu luki ka bengeni», na magogo masi amumukana ka mutuu mimoti aka be: «Mupa wai-daku abe iwe mombukwana-daki yi.» ¹⁰ Mutu yi nino apaga wai-daki kagyilyigu bunye gutugu bumoti aka. Kinili, sipananiso otulyosaga Mutuu masi.

Wikoni bakitulya ka yigoku ka Yeso

¹¹ Gyoni beyo kye makaiba binza ambe ngbinga tino no ta mino mbiya wanu: ngbingo muzuzuko itulyonini. A beyo, mbiya wanu, muhukuso a kawa buwobi na ibusu kakitaga ngbingo yi nino tabailya ndi mino. ¹² Biti idukulogini, lisyé a buwobi katinikaga. Tosini neki yigya yanye yo biti, tava makpumuka ma lunga nimo bulananaga nomu na lisyé. ¹³ Tikini na yigya yanza niyo okwononi kaiko na lisyé. Tibuulyini ka mukododo ma malili, ka libuma, ka bilya, ka makpumuka manyenyé, ka mosooni na ko misa mopi. ¹⁴ Luki limoti, wimokisyoni obili wambiya kusó ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, ni makosigu bata likpumuka la nzuyi kamuluto kagya musasa ma nzuyi.

14

Makabisonito mumbanzu na mukombu

¹ Mutilyoni binza mutũ nĩĩ a na ßũpũ ka baya ni makegũ na ibũ na ßodongoso ka mutamanagi kaki. ² Mutũ wagogũ inaga pisi ka baya kaki ße akwanana kalya malili masi. Luki limoti, mutũ yi nĩĩ a na ßũpũ ka baya alyaga iyi asi mapakũ aka. ³ Mutũ yi nĩĩ alyaga iyi makpũmũka masi kokwononigũ kamina payaya nĩĩ alyaga iyi mapakũ aka. Na gũni, nĩĩ alyaga mapakũ kabisonito na mũkũmbũ nĩĩ alyaga makpũmũka masi, kye Kunzi atilyoni. ⁴ Iwe ni wani kabiso mũgya-ligubo ka mutũ wagogũ na mũngimbo? Mũgya-ligubo yi nĩĩ kigwinonogo ka ligubo kaki ikani kasa, nilo andi mbũkwaki aka. Luki limoti, igwinonogo ka ligubo kaki kye Mombukwono-dosu no a no ngu kamomoso.

⁵ Mutũ wagogũ inaga abe masye magogũ mo a na izangiya kakitaga, luki limoti ka mutũ wagogũ, masye masi a mũdũngũni. Okwononi mutũ yĩkaka-yĩkaka ibi binza ka limbengi kaki nilo akabailya. ⁶ Mutũ nĩĩ obibisaga lisyẽ limoti kakitaga magogũ, agyaga ßeyo ko bulya yipá Mombukwono-dosu ibiba. Mutũ nĩĩ alyaga malili masi, agyaga ßeyo ko bulya yipá Mombukwono-dosu ibiba kye amigisyaga Kunzi ibiba ko bulya malili. Mutũ nĩĩ alyaga iyi mapakũ aka agyaga ßeyo ko bulya yipá Mombukwono-dosu ibiba, iyi amigisya gũni Kunzi ibiba. ⁷ A ßeyo, kegũ na mutũ gutũgũ ßemoti aka luga kusu nĩĩ a na ngu kũgũ wa oßili kaki ka mombukwana-daki yi, kegũ gũni na mutũ gutũgũ ßemoti aka nĩĩ a no ngu kũgũ wa kukwakũ kaki ka mombukwana-daki yi, ⁸ takika na oßili, a ko bulya yibibiso Mombukwono-dosu, takokwo, a ko bulya kabibiso iyi aka gũni. Kinili, kika gutũgũ kani ta na oßili ikani tokwini, ta mukumbo ka Mombukwono-dosu. ⁹ A ßeyo, Kilisito okwa ndi, opupo ka mbũkũ kye iki Ngama ka ßatũ nißo ßokwogoni na nißo ßa ßubisi. ¹⁰ Luki limoti, iwe, ko bulya iki yo wabisaga mino mamakũ na mũngimbo? Na iwe, ko bulya iki yo waminaga mino mamakũ payaya? Ibusu ßasi tika ndeke ko ngbongu kambwa ko Kunzi. ¹¹ A ßeyo, Mũbiso ko Kunzi abĩkya ße:

«Imi, Mombukwono-donu, nakamũbĩkya lingũnũ ße:
ßatũ ßasi ßobuna ndeke moli kambwa kami,
na ibũ ßasi ßebibisa ndeke.»

¹² Kinili, mutũ yĩkaka-yĩkaka luga kusu ozukaga ndeke likpũmũka kaki mombukwana-daki yi kambwa ko Kunzi.

Wakagwisisonito mamakũ ka ßũnyẽ

¹³ Tosini neki kobisono na mũkũmbũ luga kusu. Luki limoti, okwononi kagya ße: Takagyilyonito mũmbanzũ likpũmũka gutũgũ limoti aka nilo akwanana kasokisogo ikani kagwisiso. ¹⁴ Matikana kami na Mombukwono-dosu Yeso emibisoni binza ße malili gutũgũ mimoti aka kegũ ope. Luki limoti, mũmbanzũ kina ße a ope, aly ka yakolyi aka, mutũ yi nĩĩ imokyini ni iyi aka ka ßũnyẽ. ¹⁵ Wakika mutũ wanyẽ ko misa ka mamakũ ko bulya malili nĩĩ walyaga, wakegũ na sipananiso. Wakoputikosonito baya ka mutũ nĩĩ Kilisito akwilyaga ndi ko bulya malili. ¹⁶ Kokwononigũ ße luki nilo a lanza ku kunu inisoni abe kika luki lanyẽ ko misa ka ßatũ ßagogũ. ¹⁷ A ßeyo, Bũngama ko Kunzi kegũ ko bulya malili ikani ko bulya luki limwo. Luki limoti, a ko bulya makpũmũka nĩĩ Limbengi-Lotu apága: ßungbingbili, maziyo na magyagya. ¹⁸ Mutũ yi nĩĩ agugubyogo Kilisito ko pisi yi niyo, ikaga mutũ wanza ko misa ko Kunzi na ko misa ka ßambanzũ.

¹⁹ Kinili, tokisini na kekele likpũmũka nilo a na izangiya ko bulya yipá maziyo, na nilo atihukwilya pisi katungbulanaga ka baya. ²⁰ Makoputonitogũ ligubo ko Kunzi ko bulya malili. A lingũnũ ße takwanana kalya malili masi, luki limoti, kegũ binza kalya luki nilo akwanana kagwisiso ßengeni. ²¹ Kegũ binza kalya makolo ikani kamwo vinya na kagya makpũmũka masi nĩĩ akwanana kagwisiso mamakũ. ²² Buulyogo

tamanaga kaku mombukwana-daki ko bulya makpamuka mi nima kambwa ko Kunzi. Igyagya ka mutu nino kikogigu na botumo ka limbengi kani akapa kagya likpamuka! ²³ Luki limoti, Kunzi amakya ndeke ka mungimbo mumbanzu nino akalya malili na botumo kye niyo akowonisilo be kegwa wakamaga ka baya. Likpamuka lasi nilo kegwa kotukyoku ka baya a bunye.

15

Togyogini nilo ubosilo goni bengeni

¹ Ibusu nibo ta baruru ka baya, tokwononi kautungbulaga batu nibo ba na buru ka baya. Tokokwononigu kakisa nilo aka lo atibosilo. ² Okwononi be mutu yikaka-yikaka luga kusu akisi kaubosilo bengeni, kautungbulaga, na kaungotiso ka baya. ³ A beyo, Kilisito kakisagigu ndi nilo abosilaga ndi iyi mombukwana-daki. Luki limoti, igyonosa ndi beyo Mobiso ko Kunzi ikpiko mino be: «Kunziooo! Mosikoni nimo busikaga ndi, emigilyoku kuwa ndi imi.» ⁴ Masi nimo ikpikaga ndi ndeli ka Mobiso ko Kunzi, ikpikaga ndi kye atitiwi. Mobiso mi nimo atipaga limbengi linda, atitumisa mambengi bekye tiki na mutamanagi. ⁵ Kunzi nino apaga limbengi linda na otumiso mambengi, amupi yukanana luga kunu mufongoni beyo Yeso-Kilisito apaga mino. ⁶ Kuwa wa go wa, ibunu basi, mika kabibiso Kunzi, Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na liyu limoti.

Mongoni Manza a ko bulya ka batu basi

⁷ Tilyononi luga kunu kye Kunzi avi ibiba mufongoni begeyo Kilisito amutilya ndi mino. ⁸ A beyo, nakamubikya lingunu ambe Kilisito odoku ndi kaiko mugya-ligubo ka Bayuda kowonisilo lingunu ko Kunzi pisi kautulyoso bagame nibo Kunzi upa ndi batitabu. ⁹ Odoku ndi goni kye batu bi nibo bakegu Bayuda babibisi Kunzi ko bulya limbengi kaki lo kumbu, begeyo Mobiso abikya mino be: «Kinili, nubibisaga ndeke luga ka batu nibo bakegu Bayuda, nimbilaga ndeke ko bulya ibiba yo lino kaku.»

¹⁰ Mobiso abikyatu goni be:

«Ibunu, batu nibo makegu Bayuda, gwoni magyagya pa imoti na livananza nilo Kunzi apunaga ndi!»

¹¹ Obikyoku bata be:

«Ibunu bevananza bayasi, mubibisoni Kunzi, ibunu batu basi, mubibisoni.»

¹² Mugyalandu Isaya abikya goni be:

«Mutu bemoti ka livananza ka Yesu* odokuto ndeke, amaga ndeke, alya bungama kugu wa bevananza, na bevananza bobisa ndeke mutamanagi kabu ku kaki.»

¹³ Kunzi nino apaga mutamanagi, amutumisi na magyagya na maziyo ko bulya baya niyo ma noyu ku kaki, iba motumi na mutamanagi pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu.

Polo akabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda

¹⁴ Bamamaki, imi bikpe nakaiba binza ambe ma batu banza kugbe, butumo na masi nimo okwononi be mibi, mibagatu kapanana mutiwi. ¹⁵ Luki limoti, namukpikilyagatu makpamuka mudingi ka balawa kami ni nakegu na kubangaku, kamutomosyo mutuu nimo mukana ndi. Nokpikaga ndi beyo ko bulya iziyo niyo Kunzi epa ndi, ¹⁶ kaika mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito luga wa bevananza nibo bakegu Bayuda. Nakagya ligubo abe kumu ko Kunzi kabikyaga Mongoni Manza kaki, iba

15:3 15:3 Wanda ka Mambu 69:10. **15:9** 15:9 Wanda ka Mambu 18:50. **15:10** 15:10 Wanda ka Yigilya 32:43.

15:11 15:11 Wanda ka Mambu 117:1. * **15:12** 15:12 Yesu: A ndi abaki Daudi.

batu niŋo bakegu Bayuda biiti aɓeɓe niŋo abosilaga Kunzi, aɓeɓe niŋo Limbengi-Lotu abubisoni bitu. ¹⁷ Kuso wa matikana kusu na Yeso-Kilisito, nakwanana neki kaibiba ko bulya ligubo niŋo nakagyilya Kunzi. ¹⁸ A beyo, nakikpunda kabikya likpamuka, ika niŋo aka lo Kilisito otulyosa ndi pisi ka kami kye batu niŋo bakegu Bayuda bamibi Kunzi. Agya ndi niŋo pisi ka munzina na yigya kami, ¹⁹ pisi ko ngu ya mokingyosi na makpamuka mumbanga-mbanga niŋo ngya ndi ko ngu ya Limbengi-Lotu. Kinili, nabikyaga ndi Mongoni Manza ka Kilisito ka ba pa bayasi katukya ka Yelusalema na kadwe ka iwili ya Ililiko. ²⁰ Luki limoti, na ndi kapa kabikyaga Mongoni Manza asi ka bapa nibayo bakanukonigu mino mongoni ka Kilisito, kye nakegu ndi kapa kopika ka mubumbe ka muta wagogo. ²¹ Ngya ndi mudongoni beyo Mobiso abikya mino be:

«Batu niŋo bakubikyagagu ndi Mongoni kaki, baminatu ndeke,
a beyo, batu niŋo bakukanagu ndi Mongoni kaki, botombisyatu ndeke.»

Pɔlo a na tamanaga kaaga ka Luma

²² Ligubo lo Mongoni Manza lo ekpingba ndi nganga bikyo kaında ku kunu ka. ²³ Luki limoti, mbiya wanu nomoni ligubo kami ka bewili bi nibayi. Kuso wa byanga buidingi, nikaga na musasa kaında kamumina. ²⁴ Nabye banu ka, ngbingo yi niŋo nika banu mino kaında ka Isipanye. A beyo, na na mutamanagi kamumina wa nika banu mino kakitaga ka beyo. Togwa banu na ibunu magyagya ka masye makede. Na goni kapa ambe ipoponito banu ko bulya ligundu li niŋo. ²⁵ Luki limoti, mbiya wanu, nakaında ka Yelusalema kagya ligubo pa imoti na batu ko Kunzi niŋo ka beyo. ²⁶ A beyo, bakilisito ba iwili ya Makedonia na niŋo ba Akaya bukoni bi, bamumula banyo ko bulya ka batu ba yangya niŋo ba luga ka batu ko Kunzi niŋo ba ka Yelusalema. ²⁷ Bukoni bi ni ibu aka kamumula banyo bi niŋo kye okwoni bi kagya beyo aka yo. A beyo, batu niŋo bakegu Bayuda binisana ndi na muhukuso ko bulya ka Bayuda, okwoni neki be ibu busingyito goni Bayuda na mukumbo kabu. ²⁸ Wa nama banu mino kaulapyá banyo bi niŋo, nabye banu pisi ka kunu kaaga ka Isipanye. ²⁹ Nakaiba ambe wa nosila banu mino ku kunu ka, nadwe banu mutumo na bubunga ka Yeso-Kilisito bidu.

³⁰ Bamamaki, nakaitanaga na ibunu ko lina ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, na ka sipananiŋo niŋo Limbengi-Lotu apaga ambe isingyoni ka luga niŋo no mino pisi ka malamba. ³¹ Ilumbilyoni ambe Kunzi ebuulyogito ka maboku ka bomuyoniso bo Mongoni Manza niŋo ka Yudea, iba batu ko Kunzi niŋo ka Yelusalema butilyito banyo niŋo nakaında na ibu. ³² Kuwa wa go wa, Kunzi kapa, nadwe banu ku kunu ka, mutumo na magyagya bidu. Noyukuma banu mino yikedu luga kunu. ³³ Kunzi niŋo apaga maziyo iki pa imoti na ibunu basi. A beyo.

16

Pɔlo akaumusogo Bakilisito Baluma

¹ Namusilyi musali kusu beyo ka Foibe niŋo a mugya-ligubo ka kanisa ya Kenekulia, ² ambe mutilyoni binza ko lino ka Mombukwono-dosu, beyo okwoni mino kagyilya batu ko Kunzi. Musingyoni ka masi niŋo ika na nzoyi yi. A beyo, iyi obinikoni buti ka batu buidingi gutugu imi aka mombukwana-daki yi.

³ Namuusogito Pelesila ibu na mbunyaki beyo ka Akila, ibusu na ibu ta bagya-ligubo ka Yeso-Kilisito. ⁴ Ba ndi buwobi kolumwogo ko bulya kami. Kegu asi imi aka no nakaumigisyo ibiba, luki limoti makanisa ma giyo ka batu niŋo bakegu Bayuda bakagya begyo. ⁵ Numuusogito goni batu ba kanisa niŋo bamumukanaga ka ndabu kabu. Namuusito wai-dami beyo ka Ipeneta niŋo a muta wa mambwa ka baya

mongoni ka Kilisito ka iwili ya Azia. ⁶ Namuusogito Malia ninɔ amugugubya ndi kugbe. ⁷ Numuusogito bava-kukami beyɔ ka Andoloniko na Yunia, niɔ batigwi ndi na iɔ ka boloko. Ba na ibiba yidingi luga ka batutumbwa, iɔ gɔni ɔ biita ndi bakilisito kambwa kami.

⁸ Namuusito Apuliatu, wai-dami mupaka kuso ka Mombukwono-dosu. ⁹ Namuuso Ulubano, mugya-ligubo ka Kilisito pa imoti na ibusu, na Sitakisi, wai-dami mupaka. ¹⁰ Namuuso Apile, ninɔ igwinanaga ndi ka baya. Numuusogo gɔni batu ba ndabu ka Alisitobulu. ¹¹ Namuusito mamaki beyɔ ka Elodiyo. Numuusogo batu niɔ babinikyana Mombukwono-dosu, niɔ bikaga ka ndabu ka Nalukiso. ¹² Namuusogito Tilifina iɔ na Tilifusa. Boko bi niɔ bagugubya ndi Mombukwono-dosu na kekele. Namuusogo gɔni wai-dami beyɔ ka Palusi, ninɔ agyilya ndi gɔni Mombukwono-dosu ligubo na kekele. ¹³ Namuusito Lufu, ninɔ mugya-ligubo walingunu ka Mombukwono-dosu na amaki. Iyi mama yi ninɔ navaga gɔni abe mama aka bikpe. ¹⁴ Namuusito Asukilisito, Fuligo, Hime, Patuluba, Hima na bomomосу niɔ ba pa imoti na iɔ. ¹⁵ Namuusito Filologo na Yulia, Nilo na musali kaki, Ulipa na batu ko Kunzi basi niɔ ba pa imoti na iɔ. ¹⁶ Tilyononi, mopututonogo abe bomika-muko. Makanisa ka Kilisito masi amumuusogito.

Likpamuka la mulibo

¹⁷ Ibunu bamamaki, nakamubikya ambe wiminyonito na batu niɔ bakamakya yigbananaga, kye bakautumba bakilisito ko pisi ya bungbingbili, banagya di na nilo bamuwonisilya ndi. Makubyenitogu. ¹⁸ A beyɔ, inguo ya batu bi niɔ bakegu kagugubyo Kilisito, Mombukwono-dosu, luki limoti bakogugubyo asi bamama kabu aka. Pisi ka munzina kabu mandenge-ndenge na ma kuboboku, bubobogo batu ba mambengi mopoli. ¹⁹ Batu basi fibagatu beyɔ ibunu mabangaga mino Mombukwono-dosu. Kinili, nakogwa magyagya ko bulya kunu. Nakapa ambe wikoni bagegele bugya likpamuka lanza, mika bakiminya kakya bunye. ²⁰ Kunzi, ninɔ apaga maziyo, aditagatu banu Abili kusili wa bakagba kunu. Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu.

²¹ Timotio, ninɔ tagyaga na iyi ligubo amumuusito. Bava-kukami beyɔ ka Lukio, Yasoni na Sosipateli bamumuusogito gɔni. ²² Imi Telitio, ninɔ nokpiki mobiso mi nima, namumuusito ko lino ka Mombukwono-dosu.

²³ Gayo, ninɔ etilyi bi ku kaki amumuusogito. Batu ba kanisa bamumakanaga ku kaki. Hasito ninɔ obuulyogo buyi ba gudɔ amumuusito, gutugu momosu beyɔ ka Kwalatu.

[²⁴ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu basi. A beyɔ.]

Bibiso ya mulibo

²⁵ Tabibisini Kunzi! Iyi no akwanana kamungotiso ka baya, mudongoni beyɔ Mongoni Manza nimo nakabikyaga o mino kabikya. Pisi ka Mongoni Manza mi nimo nakabikyaga ko bulya ka Yeso-Kilisito, Kunzi ibisikosa ndi likpamuka li nilo a ndi la kisma katukya ka bundeli aka. ²⁶ Luki limoti mbiya wanu, ipupisoni kuwa bingbanganya pisi ka mobiso ka Bogyalandu, Kunzi wa benze na benze oponi mutuu bekye bevananza bayasi babailyi, bagya mutuu mi nimo. ²⁷ Kunzi mukaka, mombukwana bagegele basi avi ibiba pisi ka Yeso-Kilisito ka benze na benze! A beyɔ.

Balūwa wa mambwa nino Pōlo ukpikilya ndi Bakolito Likpamuka la mambwa

Pōlo nō ukpikilya ndi bakilisito ba Kolito balūwa yi nimu. Inda ndi ku beyo ka ligandu kaki la yiba, agya syangasu simoti na batimba madia. Ko ngbingo yi nino, ubikyaga ndi batu bi nibo bagegu Bayuda Mongoni Manza kadwe ku kwa ku bapunga ndi mino kabye pisi ka Kilisito. Kolito a ndi gudu wanza kuge ko ngbingo yi nino, babato bosilogoku ndi wa kotukyoku ka bapa bayasi, na bambula bikaga ndi goni budingi. Badanda bagegu ndi na kisa mudongoni abe ka bagudu basi. Ka mulibo, bubungusaga ndi bakilisito ba Kolito.

Likpamuka li nilo akpamya ndi Pōlo katamana ko bulyo yi, kadwe ku kwa ku ukpikilya ndi mino balūwa wa mambwa (wanda 1 Bakolito 5:9), kabikya be bakosyonitogu ka mudongo ka batu bi nibo. A beyo, Bakolito bakpikilyatu ndi Pōlo. Luki limoti, bakabyegu ndi mutiwi mudingi nimo upa ndi. Batu bemoti-bemoti bodoku ndi katumbulyaga Pōlo makpamuka dididi ko bulya ka Bakolito, mongoni mi nimo kegu ndi manza.

Osisilya kuwa ndi kausikisya ka balūwa yi nino bakpikilya ndi nō, upa goni mutiwi. Pōlo upa ndi mutiwi ko bulya makpamuka makpa abe yigbananaga ka Bakilisito, bilya, vanana, kalya makolo nimo bopi ka aere wa gbilito, Malili ka Mombukwono-dosu, makpamuka mi nimo Limbengi-Lotu upaga, na pupo ka mbuku.

Pōlo a ndi wakisiso ko misa ka bu kautumbulyaga makpamuka mi nimo okwononi ndi ubiky. Ubikya ndi be yigwinonogo na Yeso aka yo okwononi kapá pisi ka makpamuka mi nimo, na kaika na sipananiso na mambanzu okitogi makpamuka masi.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-9

Bakilisito bokokwononigu kabumana ikani kaigbananaga 1:10-4:21

Bakilisito bokokwononigu kagyagya 5:1-6:20

Baluku na boko kabu 7:1-40

Okwononi kamakana Kunzi ni kegu gbilito 8:1-11:1

Beyo bakilisito bokwononi mino kaiko ka makanisa 11:2-14:40

Beyo Kilisito aditaga ndi mino kukwaku 15:1-58

Kabinika buti ka batu ba yangya 16:1-4

Pōlo a wakitulya ka ligandu 16:5-12

Mutiwi na yuuso 16:13-24

Yuuso

¹ Imi, Pōlo, Kunzi emakaga ndi be niki atutumbwa ka Yeso-Kilisito kye iyi Kunzi no abailya ndi. Ibusu na mika-mama beyo ka Sositeni, tamumuusito. ² Namukpikilyi ibunu kanisa ko Kunzi niyo a ka Kolito, ibunu nibo Kunzi amamakaga ndi be wikoni batu kaki bikpe, amububisa ndi bitu pisi ka Yeso-Kilisito. Balūwa yi nimu, a goni ko bulya ka batu basi nibo batwaga lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ka bapa bayasi ka obili. Iyi no a Mombukwana-dabu na Mombukwono-dosu goni. ³ Obosu Kunzi ibu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamufukilyi iziyo na maziyo.

Pōlo akamigisilya Kunzi ibiba

⁴ Namigisyaga Kunzi ninɔ kami ibiba masye masi ko bulya kunu, ka iziyo niyo amupá ndi pisi ka Yeso-Kilisito. ⁵ A beyɔ, pisi kaiko luki limoti na Kilisito, Kunzi amupóni ndi lingama lasi, nilɔ la mɔnzina na nilɔ la yimibo. ⁶ Likpɔmuka li nilɔ akainisono pisi kaigwinonogo kunu ko mongoni nimɔ takamupága kɔgɔ ka Kilisito. ⁷ Mbiya wanu, kegɔ neki bata na apere ko Kunzi gutugɔ bemoti aka ninɔ amubwi, ibunu bi nibɔ makabundaga ngbingo ninɔ Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito igoku ndeke mino. ⁸ Iyi nɔ amumomosa ndeke linganu kadwe ka mulibo, kye mumbanzu kamubukulyogonitɔgɔ likpɔmuka gutugɔ limoti aka ka lisyɛ li nilɔ Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito odoku ndeke mino. ⁹ Kunzi utulyosogo bagume kaki basi. Iyi nɔ amumakaga ndi be wikoni luki limoti no mikaki beyɔ ka Yeso-Kilisito, Mombukwono-dosu.

Yigbananaga ka Kanisa ya Kolito

¹⁰ Bomika-mama, nakaigama na ibunu ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ambe wikoni na yakanana. Yigbananaga kikonitɔgɔ luga kunu! Wikoni luki limoti, limbengi limoti na tamanaga yimoti. ¹¹ A beyɔ, bomika-mama, batɔ ba livananza ka Kolowe bebikiyi bi be atɔ na kukanaga luga kunu. ¹² Nakapa kabikya be: luga kunu, mutɔ bemoti akabikyaga be: «Imi, na mutɔ ka Pɔlɔ!» Wagɔgɔ be: «Na imi mutɔ ka Apɔlɔ!» Wagɔgɔ be: «Na imi mutɔ ka Petele!» Wagɔgɔ bata be: «Na imi mutɔ ka Kilisito!» ¹³ Makasima be Kilisito a wakigbananaga? Ambe, Pɔlɔ nɔ babangilaga ndi ka musalaba ko bulya kunu? Ikani, mogwa ndi ibatiso ko lino ka Pɔlɔ? ¹⁴ Nakamigisya Kunzi ibiba, kye nakabotisagu ndi mumbanzu gutugɔ bemoti aka luga kunu, kiki ni Kilisipo aka na Gayɔ. ¹⁵ Yeki a beyɔ, kegɔ neki na ninɔ akwanana kabikya be babotisa ndi ko lino kami. ¹⁶ Iyo, iyo! Nabotisatɔ ndi goni Setefano na batɔ ba ndabu kaki. Luki limoti, nakibigu ikani nabotisa ndi bata mutɔ wagɔgɔ tino. ¹⁷ Kilisito ketikokugu ndi kaubotiso bambanzu, luki limoti, kabikyaga Mongoni Manza. Kapagigu be nabikyagi Mongoni Manza mi nimɔ na mɔnzina ma yimibo ka bambanzu, kye izangiya ya kukwaku ka Kilisito ka musalaba kikonitɔgɔ payaya.

Yeso-Kilisito ni ngu na yimibo ko Kunzi

¹⁸ A beyɔ, Mongoni Manza ma kukwaku ka Kilisito ka musalaba a abe likpɔmuka la bungingi ka batɔ nibɔ bakobungogo. Luki limoti, a ngu ko Kunzi ku kusu bi nibɔ tinisono na muhukuso. ¹⁹ Kye Mobiso Motu abikya be: «Nina ndeke bugegele ka bagegele payaya, Napɔta yimibo ka batɔ ba yimibo.»

²⁰ Kuwa wa, batɔ ba yimibo babikya se kuwa bata buni? Gutugɔ batɔ ba baluwa aka? Ikani batɔ bakibo mɔnzina? Kunzi owonisiloni ndi be yimibo ya obili yi nimu a bungingi. ²¹ A beyɔ, Kunzi, pisi ka yimibo kaki omosoni ndi be batɔ ba obili yi nimu bakamibonito pisi ka yimibo kabu. Kinili, ina ndi binza kauhukusogo batɔ bi nibɔ babaya pisi ka mongoni nimɔ nabikyaga, aninisono abe likpɔmuka la bungingi. ²² Bayuda bapaga ibu be bugyilyi makpɔmuka mumbanga-mbanga kye babinikyani. Bagiliki bakisaga ibu yimibo. ²³ Wina se, ibusu takabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito ninɔ babangilaga ndi ka musalaba. Bayuda babikyaga be Mongoni mi nimɔ a likpɔmuka li nilɔ ogwisisogo ka baya, na Bagiliki banabikya ibu be a likpɔmuka la bungingi. ²⁴ Luki limoti, ka batɔ nibɔ Kunzi umakaga ndi, iki Muyuda ikani Mugiliki, Kilisito a ngu na yimibo ko Kunzi. ²⁵ A beyɔ, likpɔmuka li nilɔ Kunzi agyaga aninisono abe bungingi, a bugegele budingi kakitaga bugegele ka bambanzu. Na nilɔ inisonogo abe kiko buɔ kɔ kaki a no ngu kakitaga ngu ka bambanzu.

²⁶ Bomika-mama, winoni mbeyi beyɔ Kunzi amumakaga mino: luga kunu, kabyenene na tamanaga ya limbanzu, batɔ ba bugegele ba bacede, batɔ ba kinisono ba bacede na batɔ ba ibiba ba bacede goni. ²⁷ Luki limoti, Kunzi apunaga ndi

makpamuka nimo batu ba obili binaga abe kiko ma payaya, kye upisasi batu ba bugegele suni. Apunaga ndi makpamuka nimo batu ba obili binaga abe kiko ma bupo, kye upisasi batu bo ngu suni. ²⁸ Apunaga ndi goni makpamuka nimo batu ba obili binaga abe kegu na izangiya, nimo ma payaya ko misa ka bambanzu na nimo kegu po gutugu luki, kye apati makpamuka mi nimo binaga abe kiko ma izangiya. ²⁹ Kinili, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kaibiba kambwa ko Kunzi. ³⁰ Pisi ka kaki, ifunu ma luki limoti na Yeso-Kilisito na iyi no atidulyoku ndi na yimibo niyo otukyoku ko Kunzi. Pisi ka Kilisito, Kunzi atigyoni ndi batu bongbingbili, batu botu, atikulaga ka bunye. ³¹ Kinili, Mobiso Motu abikyaga be: «Mumbanzu kapa kaibiba, ibibi na nilo Mombukwono-dosu agya.»

2

Mongoni Manza ko bulya ka Yeso nino babangilaga ndi ka musalaba

¹ Bomika-mama, ngbingo yi nino ninda ndi mino ku kunu kamubikyaga Mongoni kugu wa bodikidi ko Kunzi, imi, nakiwonisilagu ndi abe mutu wa kiba munzina ikani abe mutu wa yimibo yidingi. ² A beyo, wa na ndi mino luga kunu, nakapagu ndi kobiso limbengi ka makpamuka magogo, kiki asi kamibo Yeso-Kilisito aka nino babangilaga ndi ka musalaba. ³ Kinili, ninda ndi ku kunu ka bupo, nzuyi anetwa bikyakyakya na kubangaku. ⁴ Munzina na mutuu kami kegu ndi nimo makubulisya bambanzu ikani nimo ma yimibo ya obili. Luki limoti, Limbengi ko Kunzi a ndi kowonisila ngu kaki, ⁵ kye baya kunu kigumyonitogu ka yimibo ka bambanzu, luki limoti ko ngu ko Kunzi.

Bugegele ko Kunzi

⁶ Ngbingo yi nino tutiwago mino batu nibo bungata ka baya, tatiwaga na yimibo ya lingunu ni kegu niyo ya obili yi nimu, ikani niyo ka bangama, kye ba batu bulumwogo. ⁷ Yimibo niyo tanzinaga na iyu, a niyo otukyogoku ko Kunzi. A likpamuka nilo mumbanzu kakwananigu kotombisyo na yimibo kaki bikpe na a lakisuma ka batu ba obili. Likpamuka li nilo Kunzi obungusyaga ndi kambwa kagya obili kye tikito goni ka ibiba kaki. ⁸ Luga ka bangama ba obili, kegu na bemoti nino iba ndi yimibo yi niyo. Bakiba ndi, iba bakabangilagagu ndi Mombukwana ibiba ka musalaba. ⁹ Luki limoti, a mudocongoni beyo ikpikogo mino ka Mobiso Motu be: «Nilo mumbanzu gutugu bemoti aka kinagu ikani kaukana, nilo mumbanzu gutugu bemoti aka katamanagagu, imu mo Kunzi obungusyaga ndi ko bulya ka batu nibo bapaga.»

¹⁰ A beyo, Kunzi atihukulya ndi ibusu bingbanganya dikidi kaki pisi ka Limbengi-Lotu. Limbengi-Lotu ibaga masi, gutugu tamanaga niyo ayakisuma kuso ko Kunzi. ¹¹ Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kaiba tamanaga ka mutuu wagogo, kiki ni limbengi nilo aka lo a kuso ka mutuu yi nino. A beyeyo, kegu na nino akwanana kaiba tamanaga ko Kunzi, kiki asi Limbengi ko Kunzi aka. ¹² Takinisanagu ndi ibusu na limbengi la obili yi nimu. Luki limoti, na Limbengi nilo otukyoku ko Kunzi, kye tibi makpamuka manzanza nimo Kunzi atipa ndi ka iziyo. ¹³ Ngbingo yi nino tanzinaga mino, takanzinagigu na yimibo ka bambanzu, luki limoti, tabikyaga nilo Limbengi ko Kunzi atiwonisilogo, tanzukogo makpamuka ma Limbengi ka batu nibo ba na Limbengi li nilo kuso kabu.

¹⁴ Mutu yi nino ikaga iyi na tamanaga ka bambanzu aka, kabailyagigu likpamuka nilo otukyogoku ka Limbengi ko Kunzi. Likpamuka li nilo a bungingi ka kaki, kakwananigu kotombisyo, kye Limbengi-Lotu aka lo awonisilo bi. ¹⁵ Mutu nino a na Limbengi ko Kunzi akwanana kotombisyo makpamuka masi. Luki limoti, nimo

Limbengi ko Kunzi agyaga iyi, kegũ na mutũ gutũgũ bemoti aka ninũ akwanana kotombisyo. ¹⁶ A mũdũngoni beyo ikpikogo mino ka Mobiso Motu be:

«Wani nũ ibaga tamanaga ka Mombukwono-dosu?

Wani nũ akwanana katiwa?»

Luki limoti, ifusu, ta na tamanaga ka Kilisito!

3

Batũ ka Kilisito ni ba wani?

¹ Bomika-mama, wa ta ndi mino na ifunu, nakamũnzĩnyagigũ ndi imi abe batũ niĩo bikaga na Limbengi ko Kunzi. Luki limoti, akũngaga ndi be namũnzĩnyĩ abe batũ ba oĩili yi nimũ, abe bomiki bakekeke ka baya. ² Namũpaga ndi molungo aka ni kegũ malili mousu-usu kye makakwananigũ ndi kotokwo. Gutũgũ mbiya wanũ, makakwananigũ begeyo, ³ kye ma mbeyi bata abe batũ ba oĩili yi nimũna aka mũ. A beyo, ngbingo yi ninũ mo mino no miso mopi na mosooni luga kunu, niyo kegũ kowonisilo be ma mbeyi bata abe batũ ba oĩili aka? Yigya kunu kegũ kabyenene na niyo ya oĩili aka? ⁴ Ngbingo yi ninũ bemoti luga kunu o mino kabikya be: «Na imi mutũ ka Pũlo», na wago be «Na imi mutũ ka Apũlo», yigya yi niyo kegũ mbeyi ya oĩili?

⁵ Apũlo mbeyi ni wani? Na Pũlo ni wani? Ifusu, ta bagya-ligubo ko Kunzi, niĩo tamũwanyaga ndi pisi ya baya. Tagya ndi beyo kabyenene na apepe ninũ Mombukwono-dosu apá ndi mũmbanzũ yikaka-yikaka. ⁶ Imi nakũna ndi masolo, Apũlo odũkaga iyi no libo, luki limoti, Kunzi obokiso. ⁷ Yeki a beyo, mutũ yi ninũ akũnaga na ninũ odũkaga libo, basi ba payaya. Kunzi yikaka aka nũ a na izangiya kye iyi nũ obokisaga masolo. ⁸ Ninũ akũnaga na ninũ odũkaga libo, basi ba mũdũngoni. Kunzi akalya ndeke mutũ yikaka-yikaka kabyenene na ligubo niĩo agya ndi. ⁹ A beyo, tagyaga ligubo pa imoti no Kunzi. Ifunu, ma tiko kaki.

Ma goni ndabũ niyo akopiko. ¹⁰ Kabyenene na apepe ninũ Kunzi epá, nakpo ndi mũbumbe mũdũngoni abe mupipiko wa kimibo. Mbiya wanũ, mutũ wagogo nũ akopika kũgũ yi. Luki limoti, mutũ yikaka-yikaka iminyito beyo o mino kopika kũgũ yi. ¹¹ A beyo, mutũ wagogo kakwananigũ bata kobiso mũbumbe magogo kiki nimũ aka mũ. Mũbumbe mi ni Yeso-Kilisito. ¹² Batũ bagogo bakwanana kopika kũgũ wa mũbumbe mi nimũ na olo, fiza ikani na matamũ ma ligabũ lapũ, bagogo na makũ, nyasi ikani na kasa. ¹³ Ligubo ka mutũ yikaka-yikaka inisona ndeke bingbanganya ka Lisye liko mũngimbo. Ka lisye li niĩo, buku akingila ndeke na owonisilo izangiya ya ligubo ka mutũ yikaka-yikaka. ¹⁴ Mũmbanzũ kopika ndi ka mũbumbe mi nimũ ni ligubo kaki kopyigũ, inisanatũ ndeke na makalya. ¹⁵ Luki limoti, ligubo li niĩo kapye, mutũ yi ninũ agya ndi, kinisonigũ ndeke no luki. Gutũgũ beyo, mutũ yi ninũ ahukatũ ndeke, luki limoti, ahũka ndeke abe kakitanaga luga wa lidada lo buku.

¹⁶ Makibogigũ mbeyi ambe ma Ndaũ ko Kunzi na Limbengi kaki ikaga kũso kunu?

¹⁷ Mũmbanzũ kapanza Ndaũ ko Kunzi, Kunzi apanza ndeke iyi begeyo. A beyo, Ndaũ ko Kunzi a bitu, ifunu bo ma ndaũ yi niyo.

¹⁸ Mũmbanzũ kibonitogũ mombukwana-daki yi. Mũmbanzũ bemoti luga kunu kimina abe mutũ yi ninũ a na yimibo ya oĩili yi nimũ, okwononi igyi abe ngingi, kye inisoni kũwa na yimibo ya lingũnũ. ¹⁹ A beyo, yimibo ya oĩili yi nimũ a bungingi ko misa ko Kunzi. Kinili, Mobiso Motu abikya be: «Kunzi ungyosaga batũ ba yimibo yi niyo ka bokoli kabũ bikpe.» ²⁰ Abikyagatũ goni be: «Mombukwono-dosu ibagatũ tamanaga ka batũ ba yimibo, iba be a ya payaya.» ²¹ Mũmbanzũ kibibogonitogũ neki ko bulya ka mutũ wa litombũ, kye makpũmũka masi a mo kunu, ²² iki Pũlo, Apũlo

ikani Petele, litombu, obili, kukwaku, makpamuka mambiya ikani nimo akodoku. Masi a mo kunu, ²³ luki limoti, ibunu ma batu ka Kilisito, na iyi Kilisito a wa ko Kunzi.

4

Batutumbwa ka Kilisito

¹ Mokwononi neki kativa abe bagya-ligubo ka Kilisito nibo Kunzi ubisa kabikyaga bodikidi kaki. ² Mutu nino ikaga na ligubo beyo ka nilo, okwononi kaika mutu wongbingbili. ³ Ku kami, kagyigu luki kika ni ibunu ikani bazozu ba obili makesombiso yi. Gutugu imi aka, nakisombisigu ni imi mombukwana-daki yi. ⁴ Limbengi a na imi bidede, luki limoti, kegu bekye na mutu wongbingbili. Zozi kami ni Mombukwono-dosu. ⁵ Kinili, makasombisonitogu mumbanzu kambwa wo ngbingo nino ibisa ndi. Bundogoni yigoku ka Mombukwono-dosu. Oupisa ndeke ka bungbanganya nilo a lakisuma ko biti, owonisila tamanaga ya bodikidi niyo ka mambengi ka bambanzu. Kuwa wa, mumbanzu yikaka-yikaka inisona ndeke na ibiba niyo okwononi na iyi kotukyoku ko Kunzi.

⁶ Bamamaki, novi likingyosi ka Apolo na nilo kami ka mombukwana-daki yi kye amutiwi. Takapa ambe byeni likingyosi kusu, mibo isi ya manza mi nima: «Makokpkyononitogu kunzi wa Mobiso.» Mutu gutugu bemoti aka luga kunu kabibisonitogu mumbanzu sipakala, amina wagogo payaya. ⁷ Wani no ubiso kugu ka batu bagogo? Kegu mbei Kunzi no upa ndi masi nimo wa na imu? Kika ni a beyo, ko bulya iki se kuwa yo wo mino kaibiba abe bakupagu ndi mupa?

⁸ Mbiya wanu, ma kuwa na masi nimo ma na nzoyi yi! Ma kuwa na lingama! Miitoni bangama, luki limoti, takegu ibusu bangama! Makiko bi bangama ka linganu, iba talya bangama bi nibo pa imoti na ibunu. ⁹ Luki limoti, egiya abe ibusu batutumbwa, Kunzi atitisoni batu ba mulibo. Ko misa ka bambanzu, ta abe batu bi nibo bakwanana kaulumwisogo ka pa yangba. Obili wasi, katukya ka bamalaika adwe ka bambanzu bakatimina abe batu ba payaya. ¹⁰ Ibusu, ta batu bo bikyatu ko bulya ka Kilisito, luki limoti, ma ibunu batu ba bugegele ka obili kunu kuso ka Kilisito. Ta na bapo, luki limoti, ma ibunu no ngu. Bamubibisaga ibunu kuge, luki limoti, batiminaga ibusu payaya! ¹¹ Kadwe ko ngbingo yi nima, takaigyogyiso na nza na musasa, takegu na botu, bakatibuma, tanamama bigbagbagba. ¹² Takaiko bungu bikya kagya mogubo ibusu bamombukwono-dosu bi. Niyo batitumbwaga, tufukulyaga batu bi bubunga. Niyo batigyogyisogo, tikukaga asi manzu aka. ¹³ Bakatinzinzinya yanyenyey, tosikisya biweseede. Kadwe ko ngbingo yi nima, batiminaga abe makpamuka mupo ma obili, batu basi banatinda asi na inyuku aka.

¹⁴ Nakegu kamukpikilyo beyo kamupisa suni, luki limoti, a ko bulya kamutiwa ibunu abe bomikami bupaka kuge. ¹⁵ A beyo, gutugu bambanzu belofu tekebe bakamuwonisilo kaiko kuso ka Kilisito, wiboni ambe obonu a bemoti aka. Imi ni obonu pisi ka Yeso-Kilisito, kye imi no namubikyaga ndi Mongoni Manza. ¹⁶ Yeki a beyo, kikiliki, byeni yigya kami. ¹⁷ Kinili, namutikilyi bi Timotio, mikami mupaka, nino wongbingbili kambwa ka Mombukwono-dosu. Iyi no amutomosyaga banu bopisi ka Yeso-Kilisito nibayo nabyege ka obili kami, mufongoni beyo nowonisilaga mino pa yasi ka makanisa masi.

¹⁸ Batu bagogo luga kunu bakaibiba, banasima be nakodukugu banu bata kamunda. ¹⁹ Luki limoti, Mombukwono-dosu kapa, nodokuto banu bikwa kamunda. Nakobisigu banu limbengi ka manzina ka batu bi nibo bibibaga bo, luki limoti, ka nilo bagyaga. ²⁰ Kye Bangama ko Kunzi kegu ko bulya manzina, luki limoti, a ko

bulya ngu ya yigya. ²¹ Makapa iki? Makapa be namudulyiku na mufimbo, ikani na sipananiso na limbengi la maziyo?

5

Bilya ka kanisa ya Kolito

¹ Mongoni akada pa yasi be makagya likpumuka la budanda luga kunu. Bakabikya be bunye bi nibo ogikosini, kakitaga gutugu nibo ka batu nibo bakamibigu Kunzi. A beyo, bakabikya be atu na mutu bemoti luga kunu nino avi bi muko abaki! ² Na ibunu makaibiba kuge! Makwanano bi kalya kumbu, makpumya mutu yi nino ogyi inguo ya likpumuka li nibo luga kunu. ³⁻⁴ Gutugu beyo no mino imi byi na ibunu ka nzayi, na pa imoti na ibunu ka limbengi. Ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso, nokuni bi mungimbo ka mutu yi nino ogyi bi bunye bi nibo abe nakiko bi luga kunu. Ngbingo yi nino mamumukanaga ndeke mino, nikaga ndeke pa imoti na ibunu ka limbengi, na ngu ka Mombukwono-dosu Yeso ikaga ndeke luga kunu. ⁵ Makwanana neki kasuta mutu yi nino ka Abili, iba nzayi kaki ya bunye apatikani,* luki limoti, limbengi inisono na muhukuso ka lisyé nibo Mombukwono-dosu igoku ndeke mino.

⁶ Makegu na nibo mibiba mino! Makibogigu mbeyi ambe sibukaso sikedé niso ofulisaga mukati, ofulisaga mubungu masi? ⁷ Wingumosoni neki! Tumboni sibukaso si niso sandeli so. Na beyo, miita mubungu mambiya nimo kegu na sibukaso si niso. Ma kuwa beyo, kye Kilisito okwoni ndi ko bulya kusu abe mikya kondolo nino bapaga ka aperse ka Pasika. ⁸ Talyini neki Pasika, kikonitogu na mukati nimo bobisi na sibukaso sandeli niso ofulisogo ikani yigya ya bilya. Luki limoti, tolyini nimo mokofulu, mambengi bingona ka linganu.

⁹ Kuso wa balwa nino namukpikilyi bi, namubikyi bi ambe makokogonitogu limbida na badanda. ¹⁰ Nakobikyigu bi ambe makukonononitogu na badanda basi ba obili, gutugu batu basi ba musasa, gutugu bonzika, gutugu batu nibo bobibisaga gbilito. Kiko bi beyo, iba mopupatu bi ka obili! ¹¹ Luki limoti, namukpikilyi bi ambe makikonitogu kaukanana na mutu yi nino akaimaka be mukilisito, ni a se adanda, mutu wa musasa, mutu nino obibisaga gbilito, mutu nino ubukulyaga bengeni makpumuka, adangbala wa makana ikani munzika. Makokwononigu gutugu kalyalya na inguo ya mutu yi nino. ¹²⁻¹³ Kegu liguba kami kako mungimbo ka batu ba kunzi, Kunzi no ukulya ndeke. Luki limoti, ibunu, makakwananigu ka ukulya batu ba kanisa kunu mungimbo? Ikpikaga ka Mofiso Motu be: «Mukpumyoni mutu wanye luga kunu.»

6

Ngbanga luga ka bakilisito

¹ Kika kani mutu bemoti luga kunu bodwononini na mukilisito daki, ikpunda liki kasungulyoku ka bazozzi ba kunzi ni kindigu ka batu ko Kunzi? ² Makibigu mbeyi ambe batu ko Kunzi bo bako ndeke mungimbo ma obili? Kika ni a beyo, makakwananigu goni kako ngbanga wa makpumuka makekeke? ³ Makibigu mbeyi ambe ibusu bo tako ndeke ngbanga ka bamalaika? Angenengene se kuwa asi makpumuka ma obili yi nimuna aka mu? ⁴ Kika kani makolutono ko bulya makpumuka beyo ka nima, ko bulya iki yo mo mino kaında na imu ko misa ka batu nibo kanisa kumibigu? ⁵ Nakamubikya ambe a suni. Kegu gutugu na mutu bemoti

* **5:5** 5:5 Wanda goni ka 1 Timotio 1:20. Kasuta mumbanzu ka mumuyoniso kye nzayi kaki ya bunye apatikani, isi yi be kalikisa mumbanzu ko ngbinga bemoti bene kani ogyini bunye ka Kanisa bekye ibimy, otubo, kumbuso yi, akwanana bata kaiga ka Kanisa. **5:12-13** 5:12-13 Wanda ka Yigilya 17:7.

wa yimibo luga kunu, nino akwanana kako ngbanga ka bakilisito badaki? ⁶ Atu se kuwa binza Bakilisito kaisasambya kambwa ka batu ba kunzi?

⁷ A beyo, kaiko na bangbanga luga kunu akowonisila be ma kuwa bugwa aka. Ko bulya iki yo makokibyogigu mino likpumuka lanye? Ko bulya iki yo mamuyaga be bamukupyi makpumuka kunu? ⁸ Luki limoti, ibunu bo mugyagyaga bengeni, manukupyia makpumuka. Batu bi nibo mugyogyisaga bo, ba bomomonu bakilisito aka. ⁹ Makibogigu ambe batu nibo bagyaga bunye bakinisonigu ndeke na pa ka Bungama ko Kunzi? Mumbanzu kamuonitogu: batu ba yigya yanye, batu nibo bobibisaga gbilito, batu busye na boko ikani bambunya bengeni, baluku nibo basyenenenge luga kabu na boko luga kabu, ¹⁰ batu bo kubaku, ba musasa, badangbala ba makana, batu nibo bubukulyaga bengeni makpumuka, bonzikabu, batu bi nibo basi bakinisonigu ndeke na pa ka Bungama ko Kunzi. ¹¹ Batu bagogo luga kunu ba ndi mudongoni abe ibu. Luki limoti, Kunzi amusukusogoni ndi, itilya yo kunu di, amuitiso bongbingbili ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito pisi ka Limbengi ko Kunzi nino kusu.

Nzuyi ni ndabu ka Limbengi-Lotu

¹² Batu bago luga kunu babikyaga be: «Nakwanana kagya makpumuka masi beyo nopo mino.» Iyo, luki limoti, masi kegu na izangiya ku kunu. Nakwanana kabikya be: «Nakwanana kagya masi beyo nopo mino», luki limoti, nakabailyigu ambe imi niki musunzu wo luki gatugu limoti aka. ¹³ Mabikyagatu goni be: «Bagya ndi malili ko bulya mama na mama ko bulya malili.» Luki limoti, Kunzi apata ndeke makpumuka mi nimo masi maba. A beyo, Kunzi kagyagu ndi nzuyi ko bulya yigya bilya, agya ndi ko bulya ka Mombukwono-dosu na nzuyi a ya ka Mombukwono-dosu. ¹⁴ Kunzi nino apupisa ndi Mombukwono-dosu Yeso ka mbuku, atipupisa ndeke ibusu begoyo pisi ko ngu kaki.

¹⁵ Makibogigu be nzuyi kunu a mababa ma nzuyi ka Kilisito? Nakwanana se kuwa kava pa ya nzuyi ka Kilisito namatana na pa ya nzuyi ka adanda? Kigyonosigu! ¹⁶ Makibogigu ambe mutu yi nino amatikanaga na adanda, bikaga kuwa na iyi nzuyi imoti? A beyo, Mosiso Motu abikyaga be: «Ibu baba bika kuwa nzuyi imoti.» ¹⁷ Luki limoti, nino imatikanaga na Mombukwono-dosu biitaga kuwa ibu na iyi luki limoti ka limbengi.

¹⁸ Makogyonito bilya! Bunye bagogo basi nibo mumbanzu agyaga ikaga kunzi wa nzuyi kaki. Luki limoti, nino agyaga bilya, agyaga bunye ka nzuyi kaki ka mombukwana-daki. ¹⁹ Makibigu mbeyi ambe nzuyi kunu ni Ndabu ko Kunzi niyo a na Limbengi-Lotu? Limbengi-Lotu li nilo Kunzi amupa ndi, ikaga kuso kunu. Nzuyi kunu kegu yo kunu ka bamombukwono-donu, ²⁰ kye Kunzi amuluwa ndi na ligabu lapu. Mubibisogoni neki Kunzi na nzuyi kunu.

7

Polo akanzina ko bulya vanana

¹ Na kuwa kamusikisya mbiya wanu likpumuka nilo mekpikilyi bi be: «A binza muluku kaika mukondi.» ² Iyo, luki limoti, ko bulya yikya bilya luga kunu, okwononi muluku yikaka-yikaka iki na mukaki bikpe, muko ika goni na mbunyaki. ³ Muluku okwononi kagyilya mukaki masi nimo muluku agyilyaga muko, muko agyilya mbunyaki begoyo. ⁴ Nzuyi ka muko kegu bata ya kaki, a kuwa niyo ka mbunyaki. Niyo ka muluku a kuwa niyo ka mukaki. ⁵ Makogyononitogu ka busisini, kiki be mukononi ko ngbinga mukede aka ko bulya malumba. Makagya beyo, kumbuso yi migilya bata obili kunu wa ndabu. Kiki beyo, makakwananigu

kaigwi mambengi, Abili apunga kamakingilaga. ⁶ Nilo nobikyí kẹgụ mụ́tụ́, luki limoti, a kụ́wa bulyo kunu aka. ⁷ Nakapa ambe batụ́ bási bikinọ́ gụ́tugụ́ b́i bakonđ́i abe imi. Luki limoti, Kunzi ụ́pá ndi batụ́ bási yikaka-yikaka bapere dididi.

⁸ Nakamú́bikya níbọ́ bakanovononigụ́ ikani bówoko ambe a b́inza kaiko b́eyọ́ aka yọ́, abe imi ní bakovononigụ́. ⁹ Luki limoti, bakokwononi kaigwi mambengi, bavanani, kye a b́inza kavanana ní makokwigụ́ mụ́sasa.

¹⁰ Nakapá mụ́tụ́ mi nima ka batụ́ b́i níbọ́ bovonononi. Mụ́tụ́ mi kopupokugụ́ na imi luki limoti, opupoku ka Mombukwono-dosu b́e: muko katukyonitọ́ mb́nyakí.

¹¹ Luki limoti, katukya, kovyenitọ́gụ́ bata. Kiki b́eyọ́, amigilyi mb́nyakí. Na góni, mụ́lụ́kụ́ kasikisonitọ́gụ́ mukakí b́egéyọ́.

¹² Ka batụ́ bagọ́gọ́*, kika ní mụ́lụ́kụ́ mukilisito a na muko nínọ́ kẹgụ́ iyí mukilisito, na muko yi nínọ́ kabailya vononi, mụ́lụ́kụ́ kasikisonitọ́gụ́. Imi bikpe nọ́ nakamú́bikya, kẹgụ́ Mombukwono-dosu. ¹³ Na góni, kika kani muko nínọ́ a mukilisito a ka mụ́lụ́kụ́ nínọ́ kẹgụ́ iyí mukilisito, mụ́lụ́kụ́ yi nínọ́ kabailya kaika íbụ́ na iyí, muko yi nínọ́ katukyonitọ́gụ́. ¹⁴ A b́eyọ́, mụ́lụ́kụ́ nínọ́ kẹgụ́ mukilisito a buwobi no Kunzi pisi ka matikana na mukakí. Na góni muko nínọ́ kẹgụ́ mukilisito a buwobi no Kunzi pisi ka matikana na mb́nyakí. Kiki b́i b́eyọ́, bomikabụ́ biko b́i abe bomika bapaganụ́, luki limoti, ka lingunụ́ ba buwobi no Kunzi. ¹⁵ Mụ́lụ́kụ́ ikani muko nínọ́ konoboilyigụ́ kapa kaasanana na mukilisito nínọ́ bavanana ndi na iyí, asa. Ka nílọ́, mụ́lụ́kụ́ ikani muko mukilisito kẹgụ́ musunzu, Kunzi amumakaga ndi b́e wikoni ka maziyo. ¹⁶ Iwe muko yi nínọ́ wa mukilisito, wakegụ́ kaiba b́e mb́nyakụ́ akwanana kainisono na muhukuso pisi kụ́ kakụ́? Na iwe mụ́lụ́kụ́ yi nínọ́ wa mukilisito, wakegụ́ kaiba b́e mukakụ́ akwanana kainisono na muhukuso pisi kụ́ kakụ́?

Kaiko b́eyọ́ aka yọ́ Kunzi ụ́makaga ndi mino

¹⁷ Mumbanzụ́ yikaka-yikaka isisilogi kaiko na ọ́b́ili mụ́d́ongóni b́eyọ́ aka yọ́ Mombukwono-dosu abisa ndi mino, na kaiko b́eyọ́ aka yọ́ a ndi mino kambwa Kunzi kamakaga. Mụ́tụ́ mi nímọ́ nakapága ka makanisa masi imu nímọ́. ¹⁸ Kika ní Kunzi amakaga ndi mumbanzụ́ ní bakuni, kokisonitọ́gụ́ kasuma ipukulu ya imú́iso kaki. Kika ní amakaga ndi ní bakanakugụ́, kikusionitọ́gụ́ bata. ¹⁹ Bakukọ́ abe bakukugụ́, kagyigụ́ luki. Luki limoti, izangiya ní kagya mụ́tụ́ ko Kunzi. ²⁰ Mụ́tụ́ wasi yikaka-yikaka iki b́eyọ́ aka yọ́ a ndi mino ngbingo yi nínọ́ Kunzi amakaga ndi mino. ²¹ Kika ní wa ndi musunzu ngbingo yi nínọ́ Kunzi ụ́makaga ndi mino, wakigbomisonitọ́gụ́ mụ́. Luki limoti, wakinisono na ngasa yikúlikanaga, wakokitisogonitọ́gụ́ ngasa yi niyọ́ payaya. ²² A b́eyọ́, nínọ́ a ndi musunzu wa Mombukwono-dosu amakaga ndi mino, Mombukwono-dosu akulogoni ndi. A b́egéyọ́, nínọ́ kẹgụ́ ndi musunzu wa Mombukwono-dosu amakaga ndi mino, a kụ́wa musunzu ka Kilisito. ²³ Kunzi amuluwoni ndi na ligabụ́ lapụ́. Bambanzụ́ bakamuitisonitọ́gụ́ bata bosunzu. ²⁴ Bamamakí, okwononi b́e mụ́tụ́ yikaka-yikaka iki b́eyọ́ aka yọ́ a ndi mino wa Kunzi amakaga ndi mino.

Mụ́tụ́ ko bulya ka batụ́ níbọ́ b́akegụ́ ka bovononi

²⁵ Ko bulyo ka batụ́ níbọ́ b́akegụ́ ka bovononi, nakegụ́ na mụ́tụ́ kapunya ka Mombukwono-dosu nímọ́ nakwanana kamupá. Luki limoti, nakamupá tamanaga kami abe mụ́tụ́ yi nínọ́ mokwononi kabínikyana likpamuka kaki, kabyenene na iziyo niyọ́ ninisana na iyu ka Mombukwono-dosu.

²⁶ Ko bulya ya bukpeki-kpeki ba masye mi nima, nakaina b́inza ambe mụ́tụ́ yikaka-yikaka iki b́eyọ́ aka yọ́ o mino. ²⁷ Wakapa kavanana, wavanana. Kika kani wa mukonđ́i, wakokisonitọ́gụ́ kavanana. ²⁸ Luki limoti, wakava muko, wakogyigụ́ b́unyẹ́.

* **7:12** 7:12 batụ́ bagọ́gọ́: A balukụ́ ikani boko níbọ́ bavanana kani bakanamibigụ́ Kilisito, b́emoti kabụ́ kabailya Yeso ní kosononigụ́ na b́engeni.

Musika kavanana, kogyigu bunye begeyo. Luki limoti, batu nibo bakavanana bikatu ndeke na bukpeki-kpeki ka obili kabu wa masye masi, kinili nakapa kamutiwa kye makingyonitogu ka bukpeki-kpeki bi nibo.

²⁹ Bamamaki, nakapa kabikya be masye osikoni makede. Katukya mbiya wanu, batu nibo ba na boko biki abe bakondi, ³⁰ nibo bakagama, biki abe bakegu kagama. Batu nibo bakatiba, biki abe bakegu katiba, nibo bakoluwo makpumuka, biki abe bakegu no luki. ³¹ Batu nibo bakalya lingama la obili yi nimu, biki abe bakegu kalya. A beyo, obili yi nimuna a kuwa buwobi kakitaga.

³² No bi kapa ambe makikonitogu kaigbomiso samu. Mukondi ikaga wakigumya ka mogubo ka Mombukwono-dosu, anakisa bopisi tino bayo Mombukwono-dosu ogwo mino magyagya. ³³ Mutu yi ninu a na muko asyege limbengi ka makpumuka ma obili, anakisa bopisi tino bayo mukaki ogwo mino magyagya, ³⁴ ika kuwa wakigbananaga. A begeyo, iki muko ninu kegu ko vononi ikani musika ninu konovyigu basyege mambengi ka likpumuka ka Mombukwono-dosu kye biki bitu ka nzuyi na ka limbengi. Muko wo vononi asyege iyi limbengi ka makpumuka ma obili, anakisa bopisi tino bayo mbunyaki ogwo mino magyagya.

³⁵ Nakabikya beyo ko bulya izangiya kunu, kegu be nakamulikilyaga bakpaka. Nakapa kamuwonisilo beyo okwononi mina kaiko, kye mugugubyoni Mombukwono-dosu ni makegu na bunzenge-nzenge.

³⁶ Mumbanzu kina be kegu kagya muko ninu akasunga binza, musasa kabeduwo aluku yi ninu, agyino beyo oboilyi mino, bavanana. Kogyigu bunye. ³⁷ Luki limoti, aluku yi ninu kiki na mutamanagi mavanana kani bakakpomyigu ka mapuru, kabikya bingbanganya be kavananigu, ogyi binza. ³⁸ Kinili, aluku yi ninu kava muko bimbunin o bi kasunga, ogyi binza. Luki limoti, kakya kava beyo iba ogyi kuwa bata binza kugbe.

³⁹ Muko ikaga ka maboku ka mbunyaki ngbingo yi ninu muluku a mbeyi mino ka mu. Muluku kokwo, iba vononi osyini, akwanana kuwa kava mutu yi ninu apo. Luki limoti, vanana yi iki luga ka bakilisito aka. ⁴⁰ Kiko bi imi, muko iko bi na magyagya kugbe kaiko woko aka. Niyo a mutamanagi kami, nakaina abe natu goni imi na Limbengi ko Kunzi.

8

Apepe wa makolo nimo bupaga bokunzi

¹ Ka nilo ondi apepe wa makolo ninu bupaga bokunzi, takaiba ambe «ibusu basi ta na yimibo» ka likpumuka li nilo beyo mo mino kabikya. Yimibo apaga yibinika, luki limoti, sipananiso opikaga ka baya. ² Mumbanzu kiko kasima be a na yimibo, kanibigu beyo okwononi mino be ibi. ³ Luki limoti, mutu yi ninu apaga Kunzi, Kunzi amibagatu.

⁴ Ka nilo ondi apepe wa makolo ninu bupaga bokunzi, takwananatu kalya makolo mi nimo? Takaiba binza ambe gbilito kegu luki la bangbolo kunu ka obili, Kunzi a bemoti aka. ⁵ Atu na makpumuka kegu wa lisyen na kunu ka litombu nimo batu bagogo balikyaga be bokunzi. Yeki a beyo, atu neki na «bokunzi» bakpu na «bangama» bakpu. ⁶ Luki limoti, ka nakpangbala kusu yipepe, Kunzi a bemoti aka, Obosu ninu agya ndi makpumuka masi, ta na obili ko ngu kaki. Na goni, Mombukwono-dosu a bemoti aka, ni Yeso-Kilisito. Kunzi agya ndi makpumuka masi pisi ku kaki, iyi no atipaga obili.

⁷ Luki limoti, batu basi bakibigu lingunu la likpumuka li nilo. A beyo, batu bagogo bibanana ndi kaubibiso bokunzi aka. Kadwe na lisyen li nili, balyaga makolo nimo binaga abe bupa bokunzi ka bapepe, tamanaga kabu a ya bupo, biminaga kuwa abe

boputikonini pisi ka makolo mi nimo. ⁸ Wina se, kegu malili mo atikpudisa banu buwobi no Kunzi. Takalya abe tokolyigu, a madongoni aka.

⁹ Wiminyonito, yeke makegu bata bosunzu, yigya kunu kubumyonitogu batu nibo bakegu bungata ka baya. ¹⁰ A beyo, kika kani mutu yi nino baya kaki kanongotigu uminini, iwe nino wa na yimibo, kalyalya ka ndabu niyo bubibisaga mino bokunzi, kinigu abe kika binza kalya makolo nimo bupaga bokunzi? ¹¹ Kika beyo, mutu yi nino obungagatu ko bulya yimibo kaku. Wina se, Kilisito okwa ndi ko bulya kaki goni. ¹² Makagyilya bomomonu nibo bakanongotigu ka baya bunye, mutulisa mambengi, a madongoni abe makagyilya Kilisito mombukwana-daki yi bunye. ¹³ Kinili, mika-mama kogwa ka bunye ko bulya malili, nakalyigu ndeke bata makolo kye nakagwisisoni.

9

Makalya ka atutumbwa

¹ Nakegu mbeyi goni mukulikanaga kagya beyo nopo mino? Nakegu mbeyi atutumbwa? Nakaminagu mbeyi ndi goni Yeso Mombukwono-dosu? Makegu mbeyi masolo ma ligubo nilo nagyilyaga Mombukwono-dosu? ² Gutugu batu bagogo bakabikya be nakegu atutumbwa, ibunu yipepe matu kaiba be na atutumbwa. A beyo, yeke ma kawa luki limoti na Bamombukwono-dosu, ibunu bo makowonisila be na atutumbwa.

³ Nusikisyaga batu bi nibo besungulyaga be: ⁴ tokokwononigu kainisono na luki lilya ikani nilo limwo ka ligubo nilo tagyaga? ⁵ Tokokwononigu goni ibusu kawa boko nibo tiko kakpakyana pa imoti na ibu ka ligubo madongoni abe batutumbwa bagogo, bamamaki Mombukwono-dosu na gutugu Petele aka? ⁶ Ikani ibusu na Balanaba aka bo tokwononi kaigugubyo ibusu bamombukwono-dosu bi kainisono no luki ka obili kusu? ⁷ Suda tina no ikisilyaga ni iyi mombukwana-daki yi makpamuka ma busuda? Ikani mutu tina no kakwananigu kalya bumo ya muzabibu nino akuna ndi? Ikani, mububulya wa bamanya tina no kakwananigu komwo maziba ka banyama nibo ubuulyogo?

⁸ Makasima be nakabikya beyo kye nawakiguma ka tamanaga ka bambanzu? Gutugu Mutu ka Musa aka abikyaga begeyo. ⁹ A beyo, ikpikaga ka Mutu ka Musa be: «Wakakondilonitogu ngombe manoku kani akadita nganu.» Kunzi asyegetu goni limbengi ka bangombe? ¹⁰ Kegu mbeyi kanzina beyo ko bulya kusu? A beyo, bokpika ndi manzina mi nimo ko bulya kusu. Okwononi be mutu nino akadima tiko na nino akobuulyo, bagyi ligubo na mutamanagi be ka mulibo, binisanatu goni ibu na masolo mi ma kabu. ¹¹ Takuna ndi masolo ma limbengi kuso kunu. Ika kawa likpamuka limbanga tino kika kani ta na musasa kalya luki ka mafoku kunu? ¹² Kika ni batu bagogo bakalyalya ka mafoku kunu, kegu ibusu bo talyalyo bi kaukitaga ibu?

Takagyagu ndi ibusu beyo, luki limoti, takokibya masi mi nimo kye takokpingbonitogu Mongoni Manza ka Kilisito.

¹³ Makibigu ambe batu nibo bagyaga ligubo ka Ndabu ko Kunzi, balyalyaga ka ligubo li nilo? Na nibo bupaga bapepe ka gbogbo, balyayaga ka bapepe bi nibo goni bo. ¹⁴ Na goni, Mombukwono-dosu obikyoni ndi bingbanganya be batu nibo babikyaga Mongoni Manza, balyalyagi ka Mongoni Manza.

¹⁵ Luki limoti, nakagyagu imi beyo, na nakokpikigu bekye na mino kakunga luki. Okwononi gutugu nokwi kani mumbanzu kokpingbigu yibiba kami ko bulya likpamuka li nilo. ¹⁶ Nakakwananigu kaibiba ko bulya yibikyaga Mongoni Manza, kye a ligubo nilo nokwononi kagya. Nokogyi beyo, iko kumbu yidingi na imi. ¹⁷ Nakitwa ndi ni imi ka ligubo li nili, nakwananatu bi kaiko na makalya. Luki limoti, yeke

a likumbogi nilo bebinikisa ndi, nakwanana kagya aka. ¹⁸ Mukalya kami se kuwa ni iki? Imu ni kabikyaga Mongoni Manza payaya kani nakigumyigu kakanga nilo Mongoni Manza akwanano bi kapa.

¹⁹ A beyo, nakegu musunzu ka mambanzu gutugu bemoti aka. Luki limoti, niita musunzu ka bambanzu basi kye babinikyani bakpu. ²⁰ Luga ka Bayuda, nigyaga abe Muyuda kye babinikyani. Nakegu imi kusili wa Mutuu ka Musa, luki limoti, ngbingo yi nino nikaga mino luga kabu, nigyaga abe nakika goni imi kusili wa Mutuu mi nimo kye babinikyani. ²¹ Niyo nikaga goni luga ka batu nibo bakibogigu Mutuu mi nimo, nigyaga abe ibu, ni nakegu kanda mutuu, kye babinikyani. Kegu bekye na di na mutuu ko Kunzi, kye na kusili wa mutuu ka Kilisito. ²² Ka nibo ba na bupo ka baya, nigyaga abe mupo kye binisoni na muhukuso. Ka batu basi, navaga yigya kabu aka, kye nagyaga yasi ambe bemoti-bemoti luga kabu binisoni na muhukuso. ²³ Nagyaga nimo masi ko bulyo Mongoni Manza, kye ninisonito goni imi na bubungo bi.

²⁴ Mibaga binza be batu nibo bagyaga masindani ma mbangu, bapikitaga basi. Luki limoti, mutu bemoti aka no bapaga mukalya. Eee, pkitoni neki mbangu wa makwanano mino kainisono na mukalya. ²⁵ Batu basi nibo bagyaga masindani, biginyilyagatu. Bagyaga beyo kye bubangi begbegbe, wina se begbegbe bi nibayo kolipyogigu na patikana. Luki limoti, tagyaga ibusu beyo kye tinisoni na nibayo kaputikanigu ndeke. ²⁶ Kinili, nakegu kapikita gballi. Nakabumana luki limoti, kegu abe nakika kabumana na ovivi. ²⁷ Nakogyogyisa nzuyi kami kugbe, iba nakozongonitogu mukalya, kumbusa kabikyaga batu bagogo Mongoni Manza.

10

Polo akapa mutuu ko bulya gbilito

¹ Bomika-mama, nakapa ambe tomononi nilo usilya ndi botitosu. Ba ndi kakpakyana ibu basi kusili wa ikuba, bazaba ndi goni ibu basi libo lidingi langbu. ² Bamatikana ndi ibu basi na Musa pisi kogwa ibatiso ka ikuba na ko libo li nilo. ³ Balyaga ndi ibu basi malili mumoti ma limbengi. ⁴ Na bomwaga ndi goni ibu basi libo la limbengi limoti aka. A beyo, bomwaga ndi libo nilo opupaga ndi ka litalu. Litalu li ni Kilisito nino ba ndi kakpakyana pa imoti na ibu. ⁵ Luki limoti, budingi luga kabu bakegu ndi bukwanana ko misa ko Kunzi, kinili, bolumwaga ndi ka isa.

⁶ Makpumuka mi nimo a likingyosi ku kusu iba takikonitogu na musasa manye beyo botitosu ba ndi mino na imu. ⁷ Makobibisogonitogu gbilito mudongoni beyo bagogo luga kabu bagyaga ndi mino. A mudongoni beyo ikpikaga mino ka Mofiso Motu be: «Bambanzu bikanana ndi kalyalya na komwo, kumbuso yi, bamaga ndi kobino.» ⁸ Takikonitogu kagya bilya mudongoni beyo bagogo luga kabu bagyaga ndi mino, bolumwaga ndi belofu batekebe baba na basaa ka lisyey limoti. ⁹ Takakingilogonitogu Kilisito mudongoni beyo bagogo luga kabu bagyaga ndi mino, banzuka bulumwisaga ndi. ¹⁰ Takikonitogu kaigama mudongoni beyo bagogo luga kabu bagyaga ndi mino, malaika ko Kunzi nino umwogo bambanzu, ulumwisaga ndi.

¹¹ Makpumuka mi nimana masi usilya ndi botitosu kye iki likingyosi ko bulya kusu. Ikpikaga ndi katiwonisilo kambwa, kye ta ko ngbingo nino a buwobi na mulifo. ¹² Kinili, mutu yi nino akasima be a wakamaga ka baya, iminyito be kogwonito. ¹³ Kuboboku nikwo amusilyogo, a nikwo aka kwu usilyaga batu basi. Kunzi nino otulyosaga nilo abikyaga, kakwananigu kasa Mumuyoniso be amumakyi ka kuboboku kakitaga ngu kunu. Luki limoti, makogulya gutugu mino, amupatu ngu kokibyona na kopupago mino.

Makomotonitogu ligubo ko Kunzi na gbilito

¹⁴ Kinili, bomika-mama bupakaaa, wiminyonito! Makobibisonitogu gbilito. ¹⁵ Nakamunzinyi abe batu ba yimibo. Wondilyoni mbeyi ifunu bamombukwana-donu bi likpumuka nilo nakabikya. ¹⁶ Tomononi wa tamwago mina kopu wa bubunga, tamigisilyagatu Kunzi ibiba. Ngingo yi nino tamwago mino, takamatikanagigu mbeyi pa imoti na bangu ka Kilisito? Na ngingo yi nino tagbananago mino mukati, talya, takamatikanagigu mbeyi pa imoti na nzuyi ka Kilisito? ¹⁷ Yeki mukati a mumoti aka, gutugu ibusu takiko bakpu, ta nzuyi yimoti, kye ibusu basi talyaga mukati mumoti.

¹⁸ Winoni mbeyi likingyosi la yigya ka Bezaleli: batu nibo balyaga aperse nino babisaga ka gbogbo, bakikogigu mbeyi bumatikana no Kunzi pisi ka aperse yi nino? ¹⁹ Na se kapa kabikya bu? Ambe makolo nimo bupaga gbilito ka aperse mo a na izangiya? Ikani gbilito to a na izangiya? ²⁰ Kali! Luki limoti, nakabikya ambe aperse nino mutu yi nino kamibigu Kunzi apaga, usilyaga babili, kasilyogigu Kunzi. Nakegu kapa ambe motikononi na babili. ²¹ Makakwananigu komwo ko nginga bemoti ka kopu ka Mombukwono-dosu na ka nino ka babili. Makakwananigu goni kalyalya ko nginga bemoti, ka miza ka Mombukwono-dosu na ka nino ka babili. ²² Ikani, takapa kadwaga imi ka Mombukwono-dosu? Makasima be ibusu bo takitogi no ngu?

Togyini makpumuka masi ka ibiba ko Kunzi

²³ Batu bagogo luga kunu babikyaga be: «Takwanana kagya masi.» Iyo, luki limoti, masi kegua manza. «Takwanana kagya masi.» Iyo, luki limoti, masi kakwananigu kopika baya kusu. ²⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kokisonitogu izangiya kaki ka mombukwana-daki yi, luki limoti, niyo ka batu bagogo.

²⁵ Lyoni masi nimo bagabaga ka soko ni mambengi kegu kamudwa ko bulyo yi. ²⁶ A beyo, ikpikaga be: «Obili na masi nimo a kuso yi a ma ka Mombukwono-dosu.»

²⁷ Kika ni mutu nino kamibigu Kunzi amumokini kalyalya ku kaki, makabailya kainda, lyoni masi nimo bamupa ni mambengi kegu kamudwa ko bulya yi. ²⁸ Luki limoti, mutu bemoti kamubikya be: «Makolo mi nimana a nimo bapa ndi abe aperse ka gbilito.» Kika beyo, makolyonitogu ko bulya ka mutu yi nino amubikyi na bekye limbengi kadwonito. ²⁹ Nakegu kabikya ko bulya mambengi kunu, luki limoti, ko bulya ka nilo ka nino amubikyi.

Mutu bemoti akwananatu kauuso be: «Ko bulya iki yo bepakyaga kagya beyo na mino kapa ko bulya limbengi ka mutu wagogo? ³⁰ Nakamigisya Kunzi ibiba ko bulya luki nilo nakalya, ko bulya iki yo benzinzinya mino ko bulya malili mi nimo?»

³¹ Kinili, kika ni makalyalya, komwo ikani kagya makpumuka masi, gyogoni ka ibiba ko Kunzi aka. ³² Yigya kunu kugwisisonito Bayuda ikani batu nibo bakegu Bayuda gutugu kanisa ko Kunzi aka. ³³ Byeni yigya kami. Nagyaga yapu be yigya kami yasi ubosili bambanzu basi. Nakakisagigu izangiya kami ka mombukwanadami, luki limoti, niyo ka batu basi, kye binisoni na muhukuso.

11

¹ Byeni yigya kami, mudongoni beyo imi mombukwana-daki yi nabyege mino yigya ka Kilisito.

Likpumuka la kitikya mu ko ngingo wa malumba

² Nakamubibisa kye metamanaga bongbinga basi, makabye mutiwi kami beyo aka yo namuwonisila ndi mino. ³ Luki limoti, nakapa ambe wiboni likpumuka li nili: Kilisito ni ngama ka muluku wasi, muluku ni ngama ka mukaki na Kunzi ni ngama ka Kilisito. ⁴ Muluku wasi kika mu makitikyo kani akalumba ikani kabikyaga likpumuka ko lino ko Kunzi, akaminisiso Kilisito payaya. ⁵ Luki limoti, muko wasi kika mu bikpo kani akalumba ikani kabikyaga likpumuka ko lino ko Kunzi, akaminisisa

mbūnyaki ninɔ ngama kaki payaya. A mūdɔngɔni abe kika mū mūwa*. ⁶ Muko kiki mū makitikyo, akwanana neki gɔni kaiwisisa mū! Luki limoti, yeke a suni ka muko kaikusisa tukatu ikani kaiwisisa mū, a neki binza kaitikya mū. ⁷ Mūlukū kakwananigū iyi kaitikya mū, kye a likingyosi na ibiba ko Kunzi. Luki limoti, muko a iyi ibiba ka mūlukū. ⁸ A beyɔ, Kunzi kagyagū ndi mūlukū wa mambwa ka nzūyi ka muko, luki limoti, muko wa mambwa opupa ndi ka mūlukū. ⁹ Na kugbe, Kunzi kagyagū ndi mūlukū ko bulya ka muko, luki limoti, agya ndi muko ko bulya ka mūlukū. ¹⁰ Kinili, ko bulya ka bamalaika, muko akwanana kaitikya mū, kowonisilo be a kusili ka mbūnyaki. ¹¹ Luki limoti, ka ɔbili kusu pa imoti na Mombukwono-dosu, muko kikigū binza ni kegū na mūlukū, mūlukū kikigū gɔni binza ni kegū na muko. ¹² A beyɔ, mūdɔngɔni beyɔ muko wa mambwa opupa ndi mino ka nzūyi ka mūlukū, mūlukū ibukutaga gɔni iyi na muko, na masi apūnya ko Kunzi.

¹³ Wondoni mbeyi ni ibunu bamombukwana-donu bi: atu binza muko kaika mū bikpo kani akalumba? ¹⁴ Bambanzū fibagatu be a suni mūlukū kaiko no tukatu bivukuku. ¹⁵ Luki limoti, a ibiba muko kaika notu beyɔ, kye Kunzi apá ndi tukatu tidingi kaitikya notu mū. ¹⁶ Mūmbanzū kapa bata kagya ɔɔfongoso ka likpūmūka li nilɔ, ibito binza be: iki makanisa ko Kunzi ikani ifusu bamombukwono-dosu bi takegū na yigya yagɔgɔ.

Pɔɔ akauyoyiso bakilisito ko bulya malili ma musilyoni

¹⁷ Nakegū kamūbiba wa no mino kamupá mutiwi mi nima. A beyɔ, ngbingo yi ninɔ mamūmūkanago mino, mūmūkana kunu kikogigū na izangiya, luki limoti, opupisaga likpūmūka lanye aka. ¹⁸ Ya mambwa, bebikiyi bi be ngbingo yi ninɔ mamūmūkanago mino, yigbananaga ikagatu luga kunu. Nakaina abe o mino beyɔ aka yɔ. ¹⁹ Okwononito be yigbananaga ikito aka luga kunu, iba bakilisito balingūnū luga kunu bimibisikosito. ²⁰ Ngbingo yi ninɔ mamūmūkanago mino, kegū malili ka Mombukwono-dosu mɔ malyaga. ²¹ A beyɔ, niyɔ aka yɔ mikago mino kapunga kalyalya, mutū yikaka-yikaka ofusaga kalya malili nimɔ aka mɔ odogoku iyi na imu, kūwa wa gɔwa, batū ɔagɔgɔ bikaga na nza, ɔagɔgɔ ɔadamūa bizenge. ²² Makegū ibunu na bandabu nibayɔ makwanana mino kalyalya na komwo? Ikani makaina kanisa ko Kunzi payaya na makapa kaupiso batū bi nibɔ bakegū no luki suni? Makapa be namūbikiyi buni? Okwononi be namūbibi? Haaa, nakakwananigū kamūbiba ko bulya likpūmūka nilɔ!

Malili ka Mombukwono-dosu

(Matayɔ 26:26-29; Malikɔ 14:22-25; Luka 22:15-20)

²³ A beyɔ, mutū nimɔ Mombukwono-dosu epá ndi imi, imu nima, namukitisilyaga kūwa ibunu: biti yi niyɔ ɔagaba ndi mino, Mombukwono-dosu Yeso ava ndi mukati, ²⁴ niyɔ amigisilya Kunzi ibiba, ofunonogo, abikya be: «Nzūyi kami niyi, namupí ibunu. Gyogoni beyɔ ketamano yi.» ²⁵ Niyɔ bama kalya, ava ndi kɔpɔ wa vinya begeyɔ, abikya be: «Kɔpɔ yi nimū ni agume wambiya ko Kunzi, ninɔ ɔangu kami ofukogi mino katulyoso. Bongbingo basi wa momwaga ndeke mino, gyogoni beyɔ ketamana yi.» ²⁶ A beyɔ, ɔongbinga basi wa malyaga ndeke mino mukati mi nima na kamwo kɔpɔ yi nimū, makabikiyaga kukwakū ka Mombukwono-dosu ɔingbanganya kadwe kū kwa kū igoku ndeke mino.

²⁷ Kinili, ninɔ akalya mukati ikani kamwa kɔpɔ ka Mombukwono-dosu ni kokwononigū, akagya būnye ka nzūyi na ɔangu ka Mombukwono-dosu. ²⁸ Eee, okwononi be mutū yikaka-yikaka ikpimi binza, alya kūwa mukati na kamwa kɔpɔ yi nimū. ²⁹ Kye mūmbanzū kalya mukati na kamwo kɔpɔ, ni kegū kotombisyo

* **11:5** 11:5 mū mūwa: Ko ngbingo yi ninɔ, ɔakagwi ndi muko ka bilya, ɔawaga ndi muko yi ninɔ mū ɔingɔ kowonisilo be ogyi bilya.

isi ya nzuyi ka Mombukwono-dosu, akaimakya ni iyi mombukwana-daki yi ka mungimbo. ³⁰ Kinili, budingi luga kunu ba na bokolobu, ba na pika bipeke-peke na bagogo bokwogoni ndi. ³¹ Takikpimaga mbeyi ndi ni ibusu bamombukwono-dosu bi, tanyikatu bi mukombu ko Kunzi. ³² Luki limoti, Mombukwono-dosu akatisombiso na katiyoyiso, kye takogulyonitogu ka mukombu pa imoti na batu bagogo ba obili yi nima.

³³ Kinili, bomika-mama, ngbingo yi nino mamumukanaga mino kalya malili ka Mombukwono-dosu, a binza kabundanaga. ³⁴ Mumbanzu kika na nza, alyalyi mbeyi ku kaki, kye makimokyonitogu ka mukombu ngbingo wa musilyoni kunu. Nobungusyagatu banu makpumuka magogo nimo osikoni wa nodoku mino.

12

Bapepe nibo Limbengi-Lotu upaga

¹ Bomika-mama, nakegu kapa ambe wikoni ko biti ko bulya bapepe nibo limbengi Lotu upaga. ² Makaiba be ngbingo yi nino ma ndi mino ni makanamibigu Kunzi, mikaga ndi bakiguma ka gbilito nito kanzinagigu, makakwananigu ndi kaigwi mambengi kambwa kabu. ³ Mbiya wanu, nakapa kamumibiso be: mutu gutugu bemoti aka nino Limbengi ko Kunzi ikaga kuso kaki, kakwananigu kabanga Yeso. Na Limbengi-Lotu kiki kuso ka mutu yi nino, kakwananigu kabikya be: «Yeso ni Mombukwono-dosu!»

⁴ Bapepe ba dididi, luki limoti, Limbengi-Lotu aka lo upaga. ⁵ Bopisi baya mogubo ka Kanisa a dididi, luki limoti, bagugubyogo Mombukwono-dosu bemoti aka. ⁶ Mogubo a dididi, luki limoti, Kunzi bemoti aka no upaga batu basi mogubo masi mi nimo. ⁷ Limbengi-Lotu akagya ligubo ka mutu yikaka-yikaka ko bulya izangiya ka batu basi. ⁸ Limbengi upaga mutu wagogo kanzina na yimibo, Limbengi limoti li nilo aka lo apa mutu wago ngu kauwonisilo bambanzu likpumuka ko Kunzi na yimibo. ⁹ Apa wago baya yapu, wagogo ngu kohukuso bokolobu. ¹⁰ Limbengi upaga mutu wago ngu yigya makpumuka mumbanga-mbanga, apa wago apepe kanzina na bugyalandu, apa wago yimibo kotombisyo likpumuka nilo otukyogoku ka Limbengi-Lotu ikani nilo la kubokuba. Apa mutu wago apepe kanzina masasu ka Bamalaika, apa wago yimibo kotongbomosyogo masasu mi nimo. ¹¹ Limbengi limoti li nilo aka lo agyaga makpumuka mi nimo masi, apa mutu yikaka-yikaka apepe kaki beyo abailyago mino.

Kanisa a abe nzuyi niyo a na mababa mudingi

¹² A beyo, Kilisito a mufongoni abe nzuyi niyo a na mababa mudingi. Gutugu mababa mi nimo kika mudingi, a nzuyi yimoti aka. ¹³ Ibusu basi, Bayuda ikani batu nibo bakegu Bayuda, bosunzu ikani batu nibo bakegu bosunzu, togwa ndi ibatiso kye tiki nzuyi yimoti ka Limbengi-Lotu limoti. Ibusu basi tinisana ndi na Limbengi-Lotu li nilo.

¹⁴ Nzuyi kegu na libaba limoti aka, luki limoti, a na imu mudingi. ¹⁵ Kika ni kugako obikyini be: «Nakegu imi kubokuko, nakegu neki libaba la nzuyi.» Gutugu beyo, a libaba limoti aka luga wa mababa ma nzuyi. ¹⁶ Na kika ni kutiliko obikyini be: «Yeki nakegu imi liso, nakegu neki libaba la nzuyi.» Gutugu beyo, a libaba limoti aka luga wa mababa ma nzuyi. ¹⁷ Kika ndi ni nzuyi yasi a liso, akwanana kuwa ndi kaukana liki? Kika ndi ni a kutiliko, akwanana kuwa ndi kaiba su yo luki liki? ¹⁸ A beyo, Kunzi obisaga ndi libaba limoti-limoti la nzuyi kabyenene na sipananiso kaki. ¹⁹ Masi kika ndi libaba limoti aka, iba nzuyi kegu! ²⁰ Mababa a mudingi luki limoti, nzuyi a yimoti aka.

²¹ Liso kakwananigu kabikya kubokuko be: «Nakegu na nzoyi kaku!» Gutugu mu aka kakwananigu kabikya magu be: «Nakegu na nzoyi kunu!» ²² Mababa ma nzuyi

nimo inisonogo abe kiko ma payaya, ikaga goni imu na izangiya aka. ²³ Mababa nimo tinaga payaya, imu mo tobibisaga kakitaga mago. Nimo apaga suni kaina, imu mo tobuulyaga kugbe, ²⁴ kakitaga mababa ma ibiba ma nzuyi kusu. Kunzi agya ndi nzuyi, apa ibiba yidingi ka mababa nimo tinaga payaya. ²⁵ Agya ndi beyo kye mababa ma nzuyi kikonitogu na yigbananaga. Luki limoti, atungbulanagi mabobo. ²⁶ Kika kani libaba limoti akaigomisogo, magogo masi igomisogo pa imoti na ilu. Kika ni limoti ovini ibiba, magogo masi ogwa magyagya pa yimoti na ilu.

²⁷ Ibunu ma nzuyi ka Kilisito, mumbanzu yikaka-yikaka luga kunu a libaba la nzuyi yi niyo. ²⁸ Kunzi ubisa ndi batutumbwa ka pa ya mambwa ka kanisa, ka pa ya yiba bogyalandu na ya yisaa bowonisili. Kumbuso yi, atu na batu nibo ba na apepe kagya makpumu ka mumbanga-mbanga, kauhukuso bambanzu, kausingyo bengeni, kaunanaga batu bagogo, kanzina masasu ka bamalaika. ²⁹ Basi bagegu batutumbwa, ikani bogyalandu ikani bowonisili. Basi bagegu na apepe kagya makpumu ka mumbanga-mbanga, ³⁰ kauhukusa bambanzu, kanzina masasu ka bamalaika, ikani kotongbomosyo masasu mi nimo. ³¹ Hukisoni neki bapepe nibo ba na izangiya kugbe. Ko bulyo yi niyo, nakamuwonisila mbiya wanu pisi yanza kugbe kakitaga bayagogo bayasi.

13

Sipananiso okitogi makpumu masi

¹ Nakanzina gutugu masasu ka bambanzu na nimo ka bamalaika, luki limoti, nakiki na sipananiso, na mudongoni abe liyu la ngweyi ikani kengele niyo akobuko. ² Nakanzina gutugu na bugyalandu ikani kandunga makpumu masi nimo makisuma ikani kaika na yimibo yasi ikani kaika na baya niyo nakwanana na iyu kohokisa bangupa, luki limoti, nakiki na sipananiso, na payaya aka. ³ Nakulupya gutugu batu ba yangya lingama kami lasi, nisuta be bebussyi ko buku, nakiki na sipananiso, niyo kegu na imi na izangiya.

⁴ Mutu wa sipananiso okibyagatu, ikaga mutu wanza, kikogigu no miso mopi, kibinikagigu, kikogigu na limbengi lidingi, ⁵ kagyagigu likpumu lo suni, kakisagigu bunza kaki aka ka mombukwana-daki yi, kangbutagigu bikwa, kobisogigu likpumu lanye ka limbengi. ⁶ Mutu wa sipananiso kogwogigu magyagya ka likpumu lanye, luki limoti, ogwaga magyagya ka likpumu la lingunu. ⁷ Apilyaga makpumu masi, obuulyaga baya ka bongbinga basi, ikaga na mutamanagi na anokibyo bongbinga basi.

⁸ Sipananiso kosyogigu. Luki limoti, bugyalandu osyatu ndeke, apepe munzina masasu ka bamalaika ikatu ndeke na mulibo, yimibo olimikaga ndeke. ⁹ A beyo, yimibo kusu a yikede na bugyalandu kusu a bikpufu. ¹⁰ Luki limoti, ngbingo yi nino yimibo ya lingunu odoku ndeke mino, niyo yo kpufu osyo.

¹¹ Ngbingo yi nino na ndi mino miki, nanzinaga ndi abe miki, natamanaga ndi abe miki, nanotombisyo makpumu abe miki. Luki limoti, wa niita kuwa mino mumbanzu, nasa libenzi lasi. ¹² Mbiya wanu, takaina likpumu la lingunu abe mulundu ka nelaga wombulu-mbulu, luki limoti, kumbuso, tinatu ndeke bingbanganya. Mbiya wanu, nakaiba luki likede aka. Luki limoti, kumbuso, namiba ndeke Kunzi binza mudongoni beyo emibago mino.

¹³ Mbiya wanu, makpumu masaa mi nima akpakanaga pa imoti aka: baya, mutamanagi na sipananiso. Luki limoti, nilo la izangiya kugbe luga wa makpumu masaa mi nimo ni sipananiso.

14

Izangiya ya bapepe ka Limbengi-Lotu

¹ Kisoni mbeyi kaika na sipananiso kambwa wa masi. Kisoni goni kaika na bapepe ka Limbengi-Lotu, kugbe kaika na apepe wa bugyalandu. ² Mutu yi nino akanzina masasu mumbanga-mbanga, kunzinyagigu bambanzu, luki limoti, anzinyaga Kunzi. A beyo, kegu na mutu yi nino akwanana kotombisyo. Pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu, mutu yi nino abikyaga makpumuuka nimo a makisuma. ³ Luki limoti, mutu yi nino anzinaga na bugyalandu, unzinyaga bambanzu. Unzinyaga beyo kaupika ka baya, kautumisa na kaududulisa mambengi. ⁴ Nino anzinaga masasu mumbanga-mbanga, ipikilyaga baya kaki ka mombukwana-daki yi. Luki limoti, nino anzinaga na bugyalandu opikaga baya ya kanisa yasi.

⁵ No bi kapa ambe ibunu basi nzinogoni masasu mumbanga-mbanga, luki limoti, no bi kapa bata kugbe ambe nzinogoni na bugyalandu. Mutu yi nino anzinaga na bugyalandu a na izangiya kugbe kakitaga nino anzinaga masasu mumbanga-mbanga. Kika kani atu na mutu yi nino akwanana katumbulaga nilo akabikya, kanisa yasi amagatu ka baya. ⁶ Bomika-mama, nika na izangiya tino ko misa kunu, nakodoku ku kunu, napunga kamunzinyaga ka masasu mumbanga-mbanga? Nika na izangiya tino ko misa kunu kika ni munzina kami kegu kamuwonisila makpumuuka nimo ikaga makisuma, kamuwonisila yimibo, bugyalandu ikani mutiwi?

⁷ Takava likingyosi la makpumuuka mo dumo abe siba ikani domu, kika ni mayu mi kegu kobuko dididi, takwanana kaiba liyu la siba ikani la domu liki? ⁸ Bakongboti ngudu ya lunga binza, wani no akwanana kaibungusyogo kaında ka lunga? ⁹ A mudongoni begoyo ku kunu: makiko kabikya makpumuuka nimo bambanzu bakegu kotombisyo, biba kuwa isi yi liki? Niyo a abe makika kadikitaga toyi ka butulu. ¹⁰ Masasu a mudingi ka obili, masi okitisaga asi munzina aka. ¹¹ Mutu bemoti kika kanzina lisasu nilo nakibigu, ibusu na iyi basi tiko abe bongingi. ¹² A mudongoni begoyo ku kunu! Yeki ma na musasa ma bapepe ba Limbengi-Lotu, hukisoni neki na kekele, kugbe yi nibo bakopika kanisa ka baya.

¹³ Kinili, nino anzinaga ka masasu mumbanga-mbanga akwanana kakunga Kunzi kye api ngu koyikoso masasu mi nimo. ¹⁴ Kika ni nakalumba na masasu mi nimo, limbengi lo akalumba, luki limoti, yimibo kegu kagya luki. ¹⁵ Nakwanana se kuwa kagya buni? Nalumba na limbengi na yimibo goni. Nimbila na limbengi na yimibo kami goni. ¹⁶ A beyo, wakiko kalumba ka limbengi, wanamigisya Kunzi ibiba, mutu wagogo nino a ka musilyoni ni kegu kotombisyo likpumuuka li nilo, kakwananigu kobingisya be «A asi beyo aka yo» kye kegu kaiba nilo wakabikya. ¹⁷ Malumba kaku a manza, luki limoti kapikigu mutu wagogo ka baya.

¹⁸ Nakamigisya Kunzi ibiba beyo nanzinaga mino masasu mumbanga-mbanga kamukitaga ibunu basi. ¹⁹ Luki limoti, ka makutana napaga kabikya makpumuuka kubukumuti nimo bambanzu bukana binza, kye nutiwi goni bengeni, ni nakobikyigu makpumuuka belofu tekebe na masasu mumbanga-mbanga.

²⁰ Bomika-mama, makikonitogu na tamanaga ya libenzi, luki limoti, tamanaga kunu iki abe niyo ka bamboku. Pisi kagya bunye, wikoni abe bomiki. ²¹ Kuso wa Mutuu, Mombukwono-dosu abikya be:

«Nanzinyaga ndeke livanza li nilo
pisi ka batu nibo ba masasu dididi
na pisi ka noku ka bobiko.
Na gutugu beyo, bakemukanigu ndeke.»

²² Kinili, aperse münzina ka masasu mumbanga-mbanga a likingyosi ka batu nibo bakanabinikyonigu Kunzi. Luki limoti, kegü na izangiya ka batu nibo babinikyononi. Aperse münzina na bugyalandu a likingyosi ka batu nibo babinikyononi, kegü na izangiya ka batu nibo bakanabinikyonigu.

²³ Kiko mbeyi ni kanisa wasi omumukonini, batu basi bananzina ka masasu mumbanga-mbanga, batu nibo bakegü kotombisyo likpamuka ikani nibo bakanabinikyonigu Kunzi bakogulya ka musilyoni kunu, bakabikyigu be ma no bikyatu? ²⁴ Luki limoti, batu basi bakiko kanzina na bugyalandu, mutü nino kegü kotombisyo likpamuka li nilo ikani nino kanabinikyonigu Kunzi, kogulya, imibo bunye kaki ko bulya nilo iko kani ukonini. Basombiso ka likpamuka nilo iko kani ukonini, ²⁵ bodikidi nibayo ikaga na boyu kuso kaki ipupiso ka bungbanganya. Ogwo küwa mokpuku kabibiso Kunzi, anabikya be: «A lingüna be Kunzi a luga kunu!»

Beyo kanisa okwononi mino kampakyana

²⁶ Bomika-mama, takwanana se küwa kabikya buni? Ngbingo yi nino mamumukanaga mino, mutü bemoti akwanana kaimbila, wago apa mutiwi, wago atumbulaga likpamuka nilo a lakisuma, wago apa mutuu ka lisasu limbanga na wago bata oyikasa nilo bobikyi. Okwononi be nimo masi iki na izangiya kopika kanisa ka baya. ²⁷ Bambanzu bakapa kanzina ka masasu mumbanga-mbanga, okwononi be biki baba aka ikani basaa, banzini bemoti kumbuso ka wagogo. Mutü bemoti ikitö, koyikosogo nilo biko kabikya. ²⁸ Luki limoti mutü muikoso kiki, badaki biwo ka musilyoni. Mutü yikaka-yikaka anzini ka limbengi kaki mombukwana-daki yi no Kunzi kaki. ²⁹ Batu baba ikani basaa banzini na bugyalandu, batu bagogo biko karkima nilo bakabikya. ³⁰ Luki limoti, Kunzi kawonisilo mutü bemoti likpamuka nilo a lakisuma, okwononi be mutü yi nino akanzina adaki. ³¹ A beyo, ibunu basi makwanana kanzina na bugyalandu, mutü bemoti kumbuso ka wagogo. Küwa wa go wa, batu basi bakwanana kaukana mutuu mi nimo, utumiso mambengi. ³² Mambengi ka bogyalandu umukanaga bogyalandu. ³³ A beyo, Kunzi kegü Kunzi wa bunzenge-zenge, luki limoti a Kunzi wa maziyo.

Mudongoni beyo igyonosogo mino ka makanisa masi ka batu ko Kunzi, ³⁴ boko bokwononi kaiko biwo ka musilyoni ma kanisa. Kegü na nino bakwanana kasilya münzina. Okwononi be boko biki batu bakukana, mudongoni beyo Mutuu abikyaga mino. ³⁵ Bakika na likpamuka la kuuso, bumuusi bambunyaabu ka mäsengi. A suni muko kanzina ka musilyoni.

³⁶ Makasima be Mongoni ko Kunzi apunya ndi ku kunu? Ikani amudulyoku ndi asi ibunu aka? ³⁷ Mumbanzu kika kasima be a mugyalandu ko Kunzi ikani be a na aperse wa Limbengi-Lotu, okwononi ibito binza be nilina nakamukpikilyo li a mutuu ka Mombukwono-dosu. ³⁸ Luki limoti, kibi likpamuka nilo, nilo andi küwa asi iyi aka.

³⁹ Bomika-mama, yeki a beyo, kisoni kambwa wa masi kainisono na aperse münzina na bugyalandu. Makapokyonitogu mumbanzu kanzina ka masasu mumbanga-mbanga. ⁴⁰ Luki limoti, masi igyonosi ka bungbingbili na beyo okwononi mino.

15

Pölo akabikyaga Mongoni Manza nimo ukana ndi

¹ Bomika-mama, mbiya wanu, nakapa kamutomosya Mongoni Manza nimo namubikyaga ndi, nimo mabailya ndi na nimo mo mina bakigwinonogo bingbufu. ² Minisanatu na muhukuso pisi ko Mongoni Manza mi nimo makiko kabye beyo aka yo namubikyaga ndi mino. Makogyi beyo, baya kunu ika payaya.

³ Kambwa wa makpamuka masi, namukitisilyaga mbeyi ndi mutuu nimo imi mombukwana-daki yi nukana ndi. Kilisito okwa ndi ko bulya bunye kusu, mufongoni beyo ikpikago mino ka Mobiso Motu. ⁴ Balumba ndi, opupa ka mbuku kumbusa wa masye masaa, mufongoni beyo Mobiso Motu abikya ndi mino. ⁵ Apuponilya ndi Petele, kumbuso yi batutumbwa tekebe na baba. ⁶ Kawa wa, upuponilya ko ngbinga bemoti babibya kaki kakitaga bamiya kubukumuti. Budingi luga ka babibya bi nibo batu mbeyi bata aka ka obili, luki limoti, bagogo bokwogoni ndi. ⁷ Kumbuso yi, apuponilya ndi Yakobo, kawa wa, upuponilyo batutumbwa basi.

⁸ Kumbuso ka batu bi nibo basi, epuponilya ndi goni imi, imi nino na ndi abe miki yi nino ibukutaga ni kanongotigu. ⁹ A beyo, na mupipilo luga ka batutumbwa basi. Nakokwononigu gutugu be bemaki be atutumbwa, kye nogyogyisa ndi Kanisa ko Kunzi. ¹⁰ Luki limoti, na kawa beyo no mino mbiya yi nima pisi ka iziyo ko Kunzi. Iziyo yi niyo abukutatu ndi masolo. Nagya ndi ligubo kaukitaga batutumbwa bagogo basi. A beyo, kegu ndi imi, luki limoti, iziyo ko Kunzi niyo a pa imoti na imi. ¹¹ Kinili, iki ibu ikani imi, takabikyaga Mongoni Manza mi nimo aka mo mabailya ndi.

Kunzi upupisagatu bambanzu ka bambuku

¹² Takabikyaga be Kilisito opupatu ndi ka mbuku. Ko bulya iki yo batu bagogo luga kunu babikyaga mino be batu nibo bokwaga ndi bakopupigu ndeke ka bambuku? ¹³ Kika neki ni a beyo, Kilisito kopupagu ndi ka mbuku begayo. ¹⁴ Kika ni Kilisito kopupagu ndi ka mbuku, takegu na Mongoni Manza nimo takwanana kabikyaga, baya kunu a goni payaya. ¹⁵ Na goni, niyo akowonisila be ta bademu ba bongu ko misa ko Kunzi, kye tabikya ndi bingbanganya be Kunzi apupisatu ndi Kilisito ka mbuku. Wina se, Kunzi kakwananigu ndi kagya beyo, kika ni a lingunu be batu nibo bokwogo, bakopupogigu ka bambuku. ¹⁶ A beyo, kika ni batu nibo bokwogo, bakopupogigu ka bambuku, Kilisito kopupagu ndi neki goni iyi ka mbuku. ¹⁷ Na kika ni Kilisito kopupagu ndi ka mbuku, baya kunu a ya payaya na ma asi ka bunye kunu aka. ¹⁸ Na bata, niyo akowonisila be batu nibo bokwaga ndi kuso ka Kilisito, ba neki goni ibu bufungo. ¹⁹ Kika ni a ko bulya obili yi nimana aka mu no tobisa mino mutamanagi kusu ka Kilisito, ta batu bulya kumbu kaukitaga batu bagogo basi.

²⁰ Luki limoti, a lingunu be Kilisito opupatu ndi luga ka bamanda. A abe talu-talu, kye batu bagogo nibo bokwaga ndi bopupito ndeke goni ibu. ²¹ Mufongoni begayo kukwaku odoku ndi mino pisi ka mutu bemoti, pupo ka mbuku ka batu nibo bokwaga ndi, odoku pisi ka mutu bemoti goni. ²² Begayo bambanzu basi bokwaga mino kye ba Bava-adamu, ibu basi binisana ndeke bata na obili kye tomotikononi na Kilisito. ²³ Luki limoti, mumbanzu yikaka-yikaka opupa ndeke kabyenene no ngbingo kaki: Kilisito no a mutu wa mambwa, opuponi ndi iyi. Kumbuso yi batu kaki bopupa ndeke ngbingo yi nino igoku ndeke mino. ²⁴ Kumbuso yi, ika kawa lise la mulibo. Ko ngbingo yi nino, Kilisito apata ndeke bungama basi, ibiba yasi na ngu yasi, amigisya kawa Kunzi Baba bungama. ²⁵ A beyo, okwononi be Kilisito iki ngama kadwe ku kwa ku ufita ndeke mino bomuyoniso kaki basi binvi kusili wa magu kaki. ²⁶ Mumuyoniso nino bamwo ndeke ka mulibo, ni kukwaku. ²⁷ Iyo, Mobiso Motu akabikya be: «Kunzi obisa ndi makpamuka masi kusili wa magu kaki.» Luki limoti, a bingbanganya be Kunzi kegu iyi ka «makpamuka masi» mi nimo, kye iyi no apa ndi Kilisito ngu kugu wa masi. ²⁸ Ngbingo yi nino Kunzi obiso ndeke mino makpamuka masi kusili ko Miki, iyi Kilisito mombukwana-daki yi ibiso ndeke kusili ko Kunzi nino apa ndi ngu kaiko kugu wa makpamuka masi. Kawa wa go wa, Kunzi ika ndeke lingunu kugu wa masi.

²⁹ Tomononi mbeyi bata likpamuka ka batu nibo fibotisisogo ko bulya ka batu nibo bokwogo. Binisono na izangiya tino? Kika ni a lingunu be batu nibo bokwogo bakopupogigu ka bambuku, ko bulya iki kawa yo fibotisisogo mino ko bulya kabu? ³⁰ Na bata, ko bulya iki yo ifusu bamombukwono-dosu bi to mino bongbinga basi kaikisilya kukwaku? ³¹ Bomika-mama, kukwaku ezuzaga masye masi. A lingunu beyo nibibaga mino ko bulya kunu ka matikanaga na Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu. ³² Nulanana ndi na bambanzu ka Efeso nibo ba ndi badiya abe banyama bo tutu. Kika ndi ka yigya ko bomikya-bambanzu, ninisana ndi na izangiya tino? Kika ni bamanda bakopupogigu ka bambuku, okwononi neki «tolyolyini, tomwo kye bugala tokwatu».

³³ Wiminyonito se: «Kako limbida na batu banye, aputagatu yigya yanza ka mumbanzu.» ³⁴ Wigilyoni tamanaga kunu yanza, masa kagya banye. Batu bago luga kunu bakamibigu Kunzi. Nakamubikya beyo kamupiso suni.

Batu nibo bokwaga ndi bopupa ndeke ka bambuku liki?

³⁵ Luki limoti, mutu bemoti akwananatu kauuso be: «Bamanda bopupa ndeke ka bambuku liki? Bika ndeke na busolo ba nzuyi tino?» ³⁶ Eeeze, wa ngingi! Ngbingo yi nino wakunaga mino lisolo, okwononi mbeyi okwi, kumbuso yi abaka se kawa. ³⁷ Lisolo nilo wakakuna lo, kegu ilu ni malili nimo abaka banu, luki limoti, a libumo payaya aka la mupunga ikani libumo lagogo. ³⁸ Kunzi obokisaga kawa libumo li nilo beyo opo mino, obukutisa libumo yikaka-yikaka kabyenene na busolo kaki.

³⁹ Nzuyi yasi kegu mudongoni. Bambanzu ba na nzuyi kabu, banyama na niyo kabu, bombu na bosu ba na niyo kabu goni.

⁴⁰ Nzuyi ya kugu wa lisyé a di na niyo ya litombu, ibiba ya kugu wa lisyé a di na niyo ya litombu. ⁴¹ Moni angingaga di, timba di, mangutu di goni. Gutugu mangutu aka luga kabu anzege dididi aka goni.

⁴² Ika ndeke begoyo ngbingo yi nino bamanda opupa ndeke mino ka bambuku. Bulumbaga bambanzu, kumbuso yi bapo, wa bopupa ndeke mino ka bambuku, bika kawa ndeke na obili wa benze na benze. ⁴³ Bolumbogo nzuyi ni kegu na ibiba ikani no ngu. Luki limoti, opupogo kawa na ibiba no ngu. ⁴⁴ Ngbingo yi nino bolumbaga mino, ikaga nzuyi ya limbanzu. Luki limoti, kopupo ka mbuku ita kawa nzuyi ya limbengi. Kika neki ni nzuyi ya limbanzu atu, nzuyi ya limbengi atu neki goni aka. ⁴⁵ A beyo, Mobiso Motu abikyaga be: «Mutu wa mambwa beyo ka Adamu a ndi na obili ka nzuyi ya litombu.» Luki limoti, Adamu yi nino wa kumbuso ni Limbengi nilo apaga obili*. ⁴⁶ Kegu nzuyi ya limbengi yo odogoku ka mambwa, luki limoti, niyo ya limbanzu. Nzuyi ya limbengi odogoku iyu kumbuso. ⁴⁷ Kunzi agya ndi Adamu wa mambwa na libungu. A iyi mutu wa obili yi nimu. Luki limoti, Adamu wa yiba otukyoku ndi iyi kugu wa lisyé. ⁴⁸ Batu ba obili yi nimu ba mudongoni abe mutu yi nino Kunzi agya ndi na libungu, luki limoti, nibo ba kugu ba mudongoni abe mutu yi nino otukyoku ndi kugu wa lisyé. ⁴⁹ Mudongoni begoyo to mino abe mutu yi nino Kunzi agya ndi na libungu, tika ndeke goni mudongoni abe mutu yi nino otukyoku ndi kugu wa lisyé.

⁵⁰ Bomika-mamaaa, nakapa kabikya ambe: luki nilo Kunzi agya ndi ka nzuyi na ka bangu kakwananigu kalya lisimo la Bungama ko Kunzi. Nilo akwanana kapo, kinisonigu na obili wa benze na benze.

⁵¹ Mbiya wanu, nakamumibisa dikidi yimoti: takokwigu ndeke basi, luki limoti, tigomosyanatu ndeke basi. ⁵² Igyonosa ndeke beyo ko ngbinga bemoti abe kuta, wa bofya ndeke mino siba ya mulibo. A beyo, wa siba obuka ndeke mino, batu nibo bokwaga ndi bopupa ndeke ka bambuku na nzuyi niyo kapugu ndeke bata, ifusu

15:32 15:32 Wanda ka Isaya 22:13. * **15:45** 15:45 Adamu wa kumbuso, ni Kilisito. Wanda ka Mupunganagi 2:7.

basi tigomosyo. ⁵³ A beyo, okwononi be pɔpɔta ta nzayi yi niyi imokisiyi nzayi niyo kakwananigu bata kapo. Okwononi be nzayi yi niyina ya kukwaku yi imokisiyi nzayi niyo kokwigu ndeke bata. ⁵⁴ Ngbingo yi nino nzayi yi niyo apogo imokisiyo ndeke mino nzayi yi niyo kapogigu, nzayi ya kukwaku imokisiyo niyo kokwogigu, iba Mobiso Motu mi nimana itulyonini se kawa: «Kukwaku kegɔ bata, boditini lingunu binvi!»

⁵⁵ «Eeze kukwaku, ngu kaku a kawa yani?

Eeze kukwaku, syogbu kaku a kawa yani?»

⁵⁶ Kukwaku inisonogo no ngu pisi ka bunye, mutuu mo apaga bunye ngu. ⁵⁷ Luki limoti, tamigisilyini Kunzi ibiba, iyi no atipaga ngu pisi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

⁵⁸ Kinili, bomika-mama burpaka, wityonogoni bingbu kani makegu kapika bipেকেপেকে. Mugugubyoni Mombukwono-dosu masye masi, kye makaiba binza be bungu basi nibo makaiko ka ligubo kaki, kokwigu payaya.

16

Mapumu ko bulya kanisa ya Yelusalema

¹ Kawa ka nilo ondi likpumuka la mapumu ka bakilisito nibo bikaga ka Yelusalema, byeni goni ibunu mutuu mi nimo nowonisila ndi ka Makanisa ma Galatia.

² Makokwononigu kabundaga kamumula makpumuka wa aka wa nosilo mina ku. Masye ma Mungu masi, mumbanzu yikaka-yikaka iki kobisaga ka kpolo, ku kaki, luki nilo inisana nolu kabyenene no ngu kaki ³ Wa nosila banu mino ku kunu, nutika banu bambanzu nibo miko ni mupunogini na babalawa ambe bindi na bamapumu kunu ka Yelusalema. ⁴ Kakwanana be nindito goni, tinda kawa banu na ibu kuguko kumoti.

Tamanaga ka Polo ko bulya ligundu

⁵ Nakitaga banu pisi ka Makedonia, nosilo se kawa ku kunu, kye na na tamanaga kabye pisi ku beyo. ⁶ Yagogo tagyatu banu mino na ibunu masye makede, ikani gutugu ngbingo wa ndobo wasi aka. Merapa kawa banu, nidukulaga na ligundu kami. ⁷ A beyo, nakegu kapa kamumina na ligundu aka. No bi katamanaga ambe Mombukwono-dosu kapa, tasyito bi na ibunu masye makede.

⁸ Luki limoti, no bi kapa kaiko wanu ka Efeso, kadwe ka lisyé la Patekoti, ⁹ kye ninisonini no ngbinga wanza kagya ligubo nilo abakutatatu masolo. Luki limoti, bomuyoniso ba bakpu.

¹⁰ Timotio kosila banu ku, gyoni yasi be imukani binza, kye amugya-ligubo ka Mombukwono-dosu abe imi goni. ¹¹ Gutugu mumbanzu bemoti aka kaminonitogu payaya. Luki limoti, muponito kye isisilogi na ligundu kaki ka maziyo, igoku ketakanya. Takabundaga pa imoti na bomika-mama pisi ka baya.

¹² Ka mutuli ka momosu beyo ka Apolo, nigomoni na iyi nganga bikyo ambe baga pa imoti na bomomosu bagogo ku kunu ku, luki limoti, kegɔ mbeyi kapa kaında mbiya wanu. Inda kawa banu wa gowa inisono banu mino no ngbingo.

Mutuu na yuuso ya mulibo

¹³ Hukwoni miso, migwinanaga bingbufu ka baya. Wikoni na liluku, mika batu bo ngu. ¹⁴ Gyogoni masi ka sipananiso.

¹⁵ Bomika-mama, nakamukunga bata luki limoti. Si mamibatuu Setefano na livananza kaki, ibu bo ba ndi bakilisito ba mambwa ka mugi ma Akaya, bipa ndi kaugugubya bakilisito bagogo. ¹⁶ Humukononi inguo ya batuu bi nibo, na batuu basi nibo bagyaga na ibu ligubo na kekele.

¹⁷ Nakogwa magyagya beyo Setefano, Folotunato na Akaiko bosiliku mino yi. Ta ndi na ibu mɔɔngɔni abe makika wa. ¹⁸ Betumisaga ndi limbengi mɔɔngɔni beyo bamugyilyaga ndi gɔni mino ibunu. Makozunonitɔgu na inguo ya batu bi nibo.

¹⁹ Makanisa nimo a ka iwili ya Azia amumuusogito. Akila na Pelesila pa imoti na kanisa niyo amumukanaga ka ndabu kabu bamumuusogi kugbe ko lino ka Mombukwono-dosu. ²⁰ Bakilisito basi nibana ba wanu bamumuusogito.

Tilyononi, mopotutonogo abe bomika-muko.

²¹ Imi Polo bikpe no nokpikogi ambe namumuusogito.

²² Mumbanzu kapogi Mombukwono-dosu, muta yi igbangi!

Malanata, isi yi be Mombukwono-dosu, doku!

²³ Izio ka Mombukwono-dosu Yeso iki pa imoti na ibunu.

²⁴ Namupaga ibunu basi pisi ka matikanaga na Yeso-Kilisito. A beyo!

Balūwa wa yiba nino Pōlo ukpikilya ndi Bakolito Likpamuka la mambwa

Balūwa wagogo nino Pōlo ukpikilya ndi bakilisito ba Kolito nima. Ka balūwa yi nino wa mambwa, ubikya ndi be a ndi na musasa kaında kaundoku yi, luki limoti kagagu ndi bata. Ubikya ndi goni be bamumuli bangyo, iyi no ında kaıva kye butikilyi bakilisito ba Yelusalema. Timotio no a ndi kaaga ka Kolito, ko pisi, ukana ndi mongoni beyo obili ka bakilisito a ndi mino ku beyo. Mongoni mi nimo kegu ndi manza. Ukana ndi goni be Bayuda bemoti-bemoti бага ndi ka Kolito, bapá mutuu di no Mongoni Manza nimo Pōlo upá ndi. Bayuda bi nibo bubukya ndi goni be Pōlo kegu atutumbwa walingunu ka Kilisito. Timotio igoku ndi, atumbulyaga Pōlo, Pōlo alya ndi kumbu kugbe.

Kinili, Pōlo ukpikilya kuwa ndi, kautumbulyaga likpamuka li nilo a ndi ka tamanaga yi, na niyo agya ndi beyo kogonitogu kaında. Pōlo abikya ndi ka balūwa yi nino be a atutumbwa ka Kilisito. Luki limoti, beyo agyago mino ligubo kaki a di na batu bagogo. Luki li nilo agyaga be bamuyi ilu nilo. Itatanaga ndi goni be bimatanagi na Bakolito ka ligubo. Ubikya ndi bata be bidukulogi kamumula bangyo aka ko bulya yibinika na ibu buti ka bakilisito ba Yelusalema. Omotiloku be a ndi na musasa kaundoku, kye ubikyiku batu bi nibo bakanosigu bunye likpamuka la lingunu. Kika kani Pōlo akpakpa ndi kabikya be a atutumbwa, a kye a ndi na musasa be bambanzu bibi Mongoni Manza, biba goni be Yeso ni Mombukwono-dosu.

Yigbananaga ya kitabū yi niyi:

Yuuso ka Pōlo, na akamisyo Kunzi ibiba 1:1-11

Ligubo ka batutumbwa luga ka bakilisito 1:12-2:17

Kapa bengeni beyo Kilisito atipa ndi mino 3:1-7:16

Kabinika buti ka batu ba yangya 8:1-9:15

Pōlo akabikya be a atutumbwa ka lingunu 10:1-13:10

Yuuso ya mulibo 13:11-13

Yuuso

¹ Imi Pōlo, na atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananiso ko Kunzi. Ibusu no mika-mama beyo ka Timotio bo tamukpikilyi balūwa yi nima, ibunu batu ba Kanisa ko Kunzi ka Kolito na batu basi ko Kunzi nibo ba ka iwili ya Akaya. ² Obosu Kunzi ibu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo.

Pōlo akamigisya Kunzi ibiba

³ Tabibisini Kunzi, Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, Baba wa limbengi lo kumbu, atitumisogo mambengi bongbinga basi. ⁴ Atitumisogo mambengi ka bukpeki-kpeki kusu basi, kye pisi ko ngu niyo tinisono na iyu kotukyoku ku kaki, takwananito goni ibusu kaugyilya batu bagogo begayo. ⁵ A beyo, mudongoni beyo talyago mino kumbu pa imoti na Kilisito ka yigyogyiso kaki dididi, iyi atitumisogo mambengi begayo. ⁶ Kika ni ibusu takaigyogyiso, a kye mambengi amutumi, minisono na muhukuso. Kika ni batitumisini mambengi, a kye mambengi amutumi goni ibunu kye mokibyi yigyogyiso yi niyo mudongoni abe ibusu. ⁷ Kinili, tikaga bakitambya na ibunu kye tibagatu ambe mudongoni beyo migyogyisogo mino pa imoti na ibusu, mambengi amutumogo begayo pa imoti na ibusu.

⁸ Bomika-mama, to bi kapa be wibonito bukpeki-kpeki dididi nibo tabangana ndi na ibu ka iwili ya Azia. Bukpeki-kpeki bi a ndi bapu kugbe, akitaga ngu kusu, takegu ndi bata gutugu na mutamanagi be takwananatu kaiko na obili. ⁹ Ta ndi kaina abe batikulyini ngbanga be batimwi. Igyonosa ndi beyo kye takibumonito kubatu, luki limoti, tigumi ko Kunzi nino upupisaga bambanzu ka bambuku. ¹⁰ Kunzi no atikulaga ndi ka inguo ya kukwaku kwi nikwo, atikulagatu aka bata. A beyo, ta na baya ku kaki be idukulagatu katikulaga aka. ¹¹ Ibunu goni makatibinika pisi ka malumba. Kunzi ukwanatu malumba ka batu budingi nibo bakatilumbilya, atidukilya bubunga. Kawa wa go wa, batu budingi babibisatu ndeke ko bulya kusu.

Polo kegū bata na ligūndu ka Kolito

¹² Ibiba kusu ni budemu ba mambengi kusu, tigyaga ndi ko misa ka batu basi, kugbe yi, luga kunu na limbengi la kisiso ni takegu na bokoli, mudongoni beyo Kunzi apago mino. Yigya yi niyo kotukyokugu ndi ka yimibo ka bomikya bambanzu, luki limoti a ndi iziyo ko Kunzi. ¹³⁻¹⁴ A beyo, ka babalwa kusu, tamukpikilyaga ndi makpamuka mi nimo aka mo makwanana katangulaga na kotombisyo. Nakaina abe motombisyatu ndeke binza likpamuka li nili, kye mbiya yi nime, makanotombisyigu mbeyi. Likpamuka li a be tibibaga ndeke na ibunu mabobo ka lisyē li nilo Yeso, Mombukwono-dosu igoku ndeke mino.

¹⁵ Kabyenene na mutamanagi mi nimo, na ndi mbeyi na masasa kaina kamundoku ku kunu ku kye minisoni na bubunga ka nganga ya yiba. ¹⁶ Na ndi na mutamanagi kabye pisi ku kunu ku, kumbuso yi nadwe ka Makedonia. Ngbingo kami wakigoku ku beyo, nobyeku bata pisi ku kunu iba mepagito mukumbo nimo abinika buti kami ka ligūndu la Yudea. ¹⁷ Tamanaga yi niyi epupa ndi ka limbengi aka? Ikani, wa nosisilyago mino kagya luki, nagyaga yimibo ya limbanzu? Nakwanana kabikya be «iyō» ikani «kali» ko ngbinga bemoti? ¹⁸ Kunzi a demu, likpamuka nilo tamubikyaga ndi kegū ndi na mambengi maba. ¹⁹ Silivano, Timotio na imi tamubikyaga ndi mongoni ka Yeso-Kilisito, Miko Kunzi. Yeso kabikyagigu likpamuka na mambengi maba. Luki limoti, iyi ni «Iyo» nino otukyoku ko Kunzi. ²⁰ A beyo, Kunzi utulyosa ndi bagame basi nibo wanyaga ndi pisi ka Yeso. Kinili, pisi ka Yeso, takwanana kabikya be «A asi beyo aka yo» kabibiso Kunzi. ²¹ Kunzi no atipiko ibusu na ibunu ka baya pisi ka Kilisito. Iyi mombukwana-daki yi no atipunaga. ²² Atibisa ndi na ida yimoti bene kowonisila be ta batu kaki. Atitumisa na Limbengi-Lotu abe luki la mambwa ka makpamuka mi nimo atiwanyaga.

²³ Kunzi no a demu kami, kika ni nakabikya bongo, nokwi. Nakigagu ndi bata ka Kolito ku kye nakamulisoni kumbu. ²⁴ Ligubo kusu kegū kaiko bangama kugu wa baya kunu kye baya kunu a kawa ya kamaga. Luki limoti, takapa kamatikana na ibunu ka ligubo kye miki na magyagya.

2

¹ Kinili, nakinagu ndi bata binza kaina kamundoku kye nakamulyisoni kumbu. ² Nakamulyisa kumbu, wani no togwa kawa na iyi magyagya? Kikigu mbeyi asi matu yi nino aka no nalyisi kumbu? ³ Namukpikilya ndi balawa beyo* kye ngbingo yi nino nosilo mino ku kunu ku, makelyisonitogu kumbu ibunu nibo makwanana ndi kegwisō magyagya. Nakaiba binza be magyagya kami a nimo kunu basi. ⁴ Namukpikilya ndi balawa yi nino ni nanalya kumbu kugbe, limbengi ekondikonogini bisulu-sulu, bomomiso-miso betumini bidē ko miso. Nakamukpikilyagu ndi kye lyoni kumbu, luki limoti, a ndi kowonisila sipananiso sidingi niso na nosu kugu kunu.

* 2:3 2:3 Polo akanzina wanu ko bulya balawa bemoti nino ukpikilya ndi Bakolito, kegū 1Bakolito.

Kapilya mutũ nĩĩ ogyi bũnyĩ

⁵ Kika nĩ mũmbanzũ ogyini likpũmũka lilyisisa kumbu, kegyilyigũ imĩ, luki limoti amugyilyi ibunu basi. Nakakya kũwa bũngũ, nabikya ambĩ agyilyi bemoti-bemoti luga kunu. ⁶ Mutũ yi nĩĩĩ amalyi kũwa ka azabũ yi nĩĩĩ aka nũ batũ budingi bapĩ bi. ⁷ Mbiya wanũ, okwononi kapilya mutũ yi nĩĩĩ na katumisa limbengi kye kolyonitũgũ kũwa kumbu kũgbe wa adikago mino. ⁸ Kinili, nakamũkungũ ambĩ muwonisiloni mutũ yi nĩĩĩ sipananisũ. ⁹ A bũyũ, wa namukpikilya ndi mino balũwa yi nĩĩĩ, namũkingila ndi bũkingila kye nibi ikani memũkanagatũ ka makpũmũka masi. ¹⁰ Ngbingo yi nĩĩĩ mapilyi mino mũmbanzũ, imĩ napilyini gũĩ. Kika nĩĩĩ nopilyini ka masi nĩĩĩ nokwononi mino kapilya, nagyaga bũyũ ko bulya kunu ko misa ka Kilisito, ¹¹ kye Abili katindungulyogonitũ. A bũyũ, tibagatũ bokoli kaki bayasi.

Pũũ a limbengi bĩdũ ka mugĩ ma Tolowasi

¹² Ngbingo yi nĩĩĩ nosila ndi mino ka Tolowasi kabĩkyaga Mongoni Manza ka Kilisito, Mombukwono-dosu eukwilya ndi mupumi bikpo kagya ligubo kũ bũyũ. ¹³ Luki limoti, na ndi limbengi bĩdũ kye nakatakanyagũ ndi mika-mama bũyũ ka Tito. Kinili, tasanana ndi na batũ ba Tolowasi, naga ka Makedonia.

Yeso-Kilisito nũ apũga ibiba

¹⁴ Kunzi avi ibiba, kye atimakyaga masye masi ka mũdũngũ ma ibiba ka botutungyo nĩĩĩĩ Kilisito atikpokyoniisigo mino. Ativa ibusu kokpokyoniisigo mongoni ka Kilisito ka bapa bayasi, mũdũngũĩ bũyũ sũ yanza ohumago mino. ¹⁵ A bũyũ, ta abe sũ yanza ka Kilisito kambwa ko Kunzi. Sũ yi nĩĩĩ a ka batũ nĩĩĩ bĩnisononi na muhukuso na gũtũgũ ka nĩĩĩ bũbũngogo. ¹⁶ Ka batũ nĩĩĩ bũbũngogo, a sũ ya kukwakũ, nĩĩĩ atikaga ka kukwakũ. Luki limoti, ka nĩĩĩ bĩnisono na muhukuso, a sũ ya bũbili, nĩĩĩ apũga bũbili. Wani se kũwa nũ okwononi ka inguo ya ligubo li nĩĩĩ? ¹⁷ Takegũ ibusu abe batũ budingi nĩĩĩ bũgyaga bokoli ka likpũmũka ko Kunzi. Luki limoti, tabĩkyaga likpũmũka ko Kunzi ka bũngbũngbili, kye iyi nũ atitikoku ndi mũdũngũĩ abe bũgya-ligubo ka Kilisito.

3

Bagya-ligubo ba agũme wambiya

¹ Likpũmũka li nĩĩĩ a se kũwa kowonisila be topungini bũta kaibiba nĩ ibusu bũmombukwono-dosu bi? Tokwononi se kũwa kamuwonisilo ikani kamũkungũ bũbalũwa kusu bũ ligubo mũdũngũĩ bũyũ batũ bũgũgũ bũgyago mino? ² Balũwa kusu nĩ ibunu aka, ikpikaga ka mambengi kusu. Batũ basi bakwanana kotombisyo na katangũlaga. ³ A bũyũ, a bũngbanganya be ma balũwa yi nĩĩĩ Kilisito akpikaga ndi, ibusu kũwa bũ tamudukulyoku na iyi. Balũwa yi nĩĩĩ kikipikagagũ ndi na mabũkũ, luki limoti pisi ka Limbengi ko Kunzi nĩĩĩ a na bũbili. Kikipikagagũ ndi gũĩ kũgũ wa miza wa litalũ*, luki limoti ka mambengi ka bũmbanzũ.

⁴ Takanzina bũyũ kabũyũnũnũ na yigũmya kusu ko Kunzi pisi ka Kilisito. ⁵ Kegũ bũkye takwanana kagya luki no ngu kusu bũmombukwono-dosu bi, luki limoti ngu kusu otukyogoku ko Kunzi. ⁶ Iyi nũ atipũ ngu kaiko bũgya-ligubo ba agũme wambiya. Agũme yi nĩĩĩĩ kegũ pisi ka Mutũũ, luki limoti ka Limbengi-Lotu. Mutũũ atikaga ka kukwakũ, Limbengi-Lotu apũ ilu bũbili.

⁷ Mutũũ nĩĩĩĩ apũga kukwakũ ikpikaga ndi kũgũ wa miza wa litalũ, ibiba ko Kunzi anũ ndi ko ngbingo yi nĩĩĩ. Miso ka Musa obũba ndi biwenge-wenge ko ngbinga mũkũdũ aka. Gũtũgũ bũyũ, bũmikya Bezaleli bũkũkwananigũ ndi bũta kanda ko

* 3:3 3:3 Pũũ akanzina ko bulya mutũũ ka Musa. Wanda gũĩ Pupo 24:12; Yelemia 31:33; Ezekieli 11:19; 36:26. 3:7 3:7 Wanda ko Pupo 34:29.

bulya ibiba yi niyo. ⁸ Kika ni a beyo, budingi ba ibiba ya ligubo la Limbengi-Lotu iko se kuwa ndeke buni? ⁹ Kika kani ligubo limakya ka mungimbo inisononi ndi na ibiba, ika kuwa liki ka nilo la kuitisa bambanzu bongbingbili ko misa ko Kunzi? ¹⁰ Takwanana kabikya be ibiba yi niyo a mbiya wanu kegu no kingyoso na niyo yandeli, kye niyo yambiya yi nimu okitogi byi. ¹¹ A beyo, kika kani makpamuka mi nimo kolipyogigu a ndi na ibiba, ika kuwa liki ka nimo asyesyeye!

¹² Tigumya ko Kunzi pisi ka mutamanagi mi nimo. ¹³ Takegu ibusu abe Musa nino itikya ndi miso na kitambala kye bomikya Bezaleli bakinonitogu mulibo ma ibiba niyo anze ndi ko ngbinga mukede aka. ¹⁴ Luki limoti, bakotombisyagu ndi. A beyo, kadwe gutugu na lisyeli ni nili, niyo bomikya Bezaleli batangulaga mobiso ka Agume Wandeli, kitambala yi niyo a na ibu asi itikyo aka. Kitambala yi niyo akwanana kakulikana ka muti yi nino aka no bomotikononi na Kilisito. ¹⁵ Kadwe na lisyeli ni nili, bongbinga basi wa batangulaga mino mobiso ka Musa, yimibo kabu ikaga yitikya aka na kitambala yi niyo. ¹⁶ Luki limoti, mumbanzu kamigilyoku Mombukwono-dosu, kitambala yi niyo atukya. ¹⁷ Mombukwono-dosu yi nino ni Limbengi-Lotu. Pa niyo Limbengi ka Mombukwono-dosu a mino, kulikanaga a wa. ¹⁸ Ibusu basi nibo takegu bata na kitambala ko miso, ibiba ka Mombukwono-dosu akanze kugu kusu mudongoni abe ka nelaga. Ta kuwa buikono ka likingyosi ka Mombukwono-dosu, ibiba kusu anidukulogo kambwa aka. Niyo a ligubo la Limbengi ka Mombukwono-dosu.

4

Izangiya kuso wa bambike baya tukuto

¹ Kunzi atikwilya ndi kumbu, atipa ligubo li nili, kinili takakwananigu bata kaiga kumbuso. ² Tosoni bodikidi na makpamuka mo suni, takegu na bokoli na takogomonyogigu likpamuka ko Kunzi. Luki limoti, tumibisaga bambanzu likpamuka la lingunu bingbanganya, kye muti yikaka-yikaka ibi ka limbengi kaki be ta batu bongbingbili kambwa ko Kunzi. ³ Kika ni Mongoni Manza nimo takabikyaga a na bukpeki-kpeki kotombisyo, a na bukpeki-kpeki asi ka batu nibo aka bo bakabye pisi yibungogo. ⁴ Ibu bakegu kabinikyana kye Abili nino a kunzi wa obili yi nimu ukundumosoni yimibo. Upiyasa miso bipi kye bakinonito bungbanganya ba Mongoni Manza ma ibiba ka Kilisito nino a likingyosi ko Kunzi. ⁵ A beyo, takabikyagigu mongoni kusu ka bamombukwono-dosu, luki limoti nimo ka Mombukwono-dosu, Yeso-Kilisito. Ibusu yipepe, tiitoni kuwa bosunzu kunu ko bulya kaki. ⁶ Kunzi abikya ndi be: «Bungbanganya anzi ko biti.» Iyi goni no odoku ndi na bungbanganya ka mambengi kusu, kye atiwonisili ibiba kaki niyo anzege ko misa ka Kilisito.

⁷ Luki limoti, ibusu bi nibo ta na izangiya yi niyo ta abe bambike baya tukuto, kye bambanzu bibi binza be ngu yimbanga yi niyo kotukyokugu ku kusu, luki limoti ko Kunzi. ⁸ Tikaga ka bukpeki-kpeki bongbinga basi, luki limoti tokibyaga wa aka wa. Bikaga katiyongo, luki limoti twigiga mambengi aka. ⁹ Batigyogyisogo, luki limoti Kunzi katisagigu. Batibumyagatu bingomu-ngomu, luki limoti bakatimwogigu. ¹⁰ Tabinikaga bongbinga basi kukwaku ka Yeso ka nzayi kusu, kye obili kaki inisonito goni ka nzayi kusu. ¹¹ Ta na obili, luki limoti, kukwaku ikaga katizaza aka ko bulya ka Yeso, kye obili kaki inisoni goni ka nzayi kusu niyo ya litombu. ¹² Kinili, kukwaku akagya ligubo kuso kusu, luki limoti, obili anagya iyi kuso kunu.

¹³ Ikpikaga ka Mobiso be: «Nobinikyononi, kinili nanzina ndi.» Ibusu ta goni na baya yi niyo aka yo, kinili takanzina. ¹⁴ Takamba ambe Kunzi nino apupisa ndi Mombukwono-dosu Yeso ka mbaku, atipupisa ndeke ibusu begeyo pa imoti na Yeso,

atibisa ibusu na ibunu buwobi na iyi. ¹⁵ A beyo, takokibya masi mi nimo ko bulya bunza kunu kye bubunga ko Kunzi odukoni kugbe kugu ka bambanzu budingi, iba bamigisilyi Kunzi ibiba yidingi ko bulya ibiba kaki.

Baya yo apaga obili wa benze na benze

¹⁶ Kinili, takegu kadikaga. Kika gutugu ni nzuyi kusu akainda putikana, obili kusu wa limbengi itaga wambiya masye masi. ¹⁷ A beyo, yigyogyisa niyo ta na iyu mbiya wanu kegu yapu, na a ko nginga mukede aka tokokingyoso na ibiba niyo ika ndeke ya benze na benze. Yigyogyisa yi niyo, iyu yo akatibungusilyaga ibiba yi niyo. ¹⁸ Ibusu, takegu kakisa nilo bakwanana kaina, luki limoti, nilo bakakwananigu kaina. A beyo, nilo inisonogo, kolipyogigu, luki limoti, nilo kinisonogigu a la benze na benze.

5

¹ A beyo, nzuyi kusu niyo ta na iyu kunu ka litombu a abe ngbangba. Takaiba ambe, kaputikana gutugu, ta na ndabu ya benze na benze niyo Kunzi atibungusilyaga kugu wa lisyu. Ndabu yi niyo kipikagu na bambanzu, luki limoti na iyi bikpe. ² Mbiya-mbiya wanu, takaigomisogo, ta na musasa kugbe kaimokisya kugu wa nzuyi yi niyo ta na iyu kutuko kwagogo. Kutuko kwi nikwo ni ndabu kusu niyo ya kugu wa lisyu. ³ Takimokisyo yi, takikigu ndeke bondumbu. ⁴ A beyo, ngingo yi nino ta mbeyi bata mino ka ngbangba yi niyina aka yi, takaigama mudongoni abe ta kika na likumbogi liti. Kegu be takapa kaasanana na nzuyi ya litombu, luki limoti, takapa kaimokisya nzuyi ya kugu wa lisyu kye obili ohumi kukwaku. ⁵ Kunzi no atibungusiyaga ndi ko bulya obili yi nino, atipa mbeyi ndi Limbengi-Lotu ka makpamuka mi nimo atiwanyaga ndi.

⁶ Kinili, takegu mino na kubangaku bongbinga basi. Takaiba be takika na nzuyi ya litombu, ta byi na Mombukwono-dosu, ⁷ kye takakpakayana pisi ka baya ni kegu pisi ka nilo takaina. ⁸ A beyo, takegu butumo na kubangaku, ta na musasa kaasanana na nzuyi yi niyo, tinda kaiko buwobi na Mombukwono-dosu. ⁹ Luki limoti, gutugu takika na nzuyi yi niyi ikani takasanana na iyu, likpamuka la izangiya ni kabosilo yi. ¹⁰ A beyo, ibusu basi tikatu ndeke ko ngbongu kambwa ka Kilisito, mutu yikaka-yikaka inisono na mukalya kabyenene na yigya kaki yanza ikani yanye ngingo yi nino a ndi mino ka litombu.

Kaakanana no Kunzi pisi ka Kilisito

¹¹ Tibagatu isi yibanga Mombukwono-dosu, kinili tagyaga kekele be batu bagogo bamibito goni. Kunzi atimiba binza, na na mutamanagi be matimibagatu goni binza ka mambengi kunu. ¹² Takegu kaibiba kambwa kunu, luki limoti, takamuwonisilo pisi kaika na bugindo ko bulya kusu. Kinili, makwanana kuwa kausikisyo batu nibo bikaga na bugindo ka makpamuka nimo inisonogo ni kegu nimo ikaga ka mambengi. ¹³ Kika kani tinisaga abe batu bobikyatu, a ko bulya ko Kunzi. Luki limoti, kika kani ta bamu ngbingbili, a ko bulya kunu. ¹⁴ Takpakyanaga kusili wa sipananiso ka Kilisito, ibusu bi nibo tibaga binza ambe mutu bemoti no ukwilyaga ndi batu basi. Kinili, ibusu basi tamatikana na ibu ko pisi ya kukwaku kaki. ¹⁵ Okwa ndi ko bulya ka batu basi, kye batu bi nibo ba na obili, obili kabu kikonitogu bata ko bulya kabu bikpe. Luki limoti, iki kuwa ko bulya ka nino okwa ndi, opupo ka mbuku ko bulya kabu.

¹⁶ Kinili, katukya mbiya wanu, takegu bata kamina mumbanzu abe mumbanzu wa nzuyi ya litombu. Kiko gutugu ni tamiba ndi Kilisito abe mumbanzu wa nzuyi ya litombu, mbiya yi nimu, kegu bata beyo. ¹⁷ Mumbanzu kiko kuso ka Kilisito, a kuwa mutu wambiya. Likpamuka landeli kegu bata, a kuwa nilo lambiya aka. ¹⁸ Masi mi nima atukya ko Kunzi, atipa kaiko na yukanana na iyi pisi ka Kilisito. Atipa goni ligubo kaubikyaga batu bagogo kaiko kaakanana na iyi. ¹⁹ A beyo, Kunzi agya ndi

be batu basi biki kaukanana na iyi pisi ka Kilisito ni kegū bata kanda bunye ka bambanzu. Atipá kúwa ligubo kabikyaga mongoni ma yukanana yi niyo.

²⁰ Ifusu kúwa bo tamalyaga likpumu ka Kilisito, a kúwa abe Kunzi bikpe no akamumaka pisi ku kusu. Ko lino ka Kilisito, takaitatanaga na ibunu ambe hukonononi no Kunzi. ²¹ Kilisito kegū ndi na bunye, Kunzi abinikisa ndi bunye kusu, kye pisi ka Kilisito tiiti kúwa batu bongbingbili ko misa ko Kunzi.

6

¹ Kinili, ifusu ni bo takagya ligubo pa imoti no Kunzi, takaitatanaga na ibunu ambe: iziyo niyo minisana na iyu, kogonitogu payaya. ² A beyo, Kunzi abikya ndi be: «Ko ngbingo ninu okwononi, namukanatu ndi.

Ka lisyé la muhukuso, nusingyatu ndi.»

Iyo, mbiya wanu, a ngbingo ninu okwononi, mbiya wanu a lisyé la muhukuso.

³ Takapagigu be mambanzu ogwi no lino kusu gutugu ko pisi yimoti aka, kye ligubo kusu kinisonitogu payaya. ⁴ Luki limoti, takisaga kowonisilo bongbinga basi ambe ta bagya-ligubo ba lingunu ko Kunzi. Tokibyaga yigyogyiso kuge, yangya, bukpeki-kpeki, ⁵ batibumagatu ndi, batimakya ka boloko, bukpanya bambanzu kativikimyanaga, batigyisisaga ndi ligubo lapu, takikogigu ndi no ngbingo wa toto, gutugu luki lilya aka. ⁶ Obili kusu akowonisila be ta bagya-ligubo ko Kunzi pisi kaika limbengi bingu, kaika na yimibo, kaika limbengi linda, kaika na yigya yanza, kaika pa imoti na Limbengi-Lotu, kaika na sipananiso sa lingunu, ⁷ kapá mutuu ma lingunu, pisi ko ngu ko Kunzi. Makpumu ma lunga kusu kaibuulyogo na kabumana na imu ni kagya bungbingbili ko misa ko Kunzi. ⁸ Bambanzu batibibisagatu yagogo batimina payaya, batitumbwagatu yagogo batibanga. Bativagatu abe batu ba bongo, luki limoti, tabikyaga ifusu lingunu aka. ⁹ Batigyaga abe bakatimibogigu, luki limoti, batimibaga binza. Batiminaga abe takika kokwogo, luki limoti, ta mbeyi bapupu aka. Batigyogyisagatu, luki limoti, bakatimwogigu. ¹⁰ Batilyisagatu kumbu, luki limoti, tikaga ifusu bongbinga basi ka magyagya aka. Batiminaga abe batu ba yangya, luki limoti, tungomikosagatu batu budingi. Batiminaga abe batandi, luki limoti, ta na makpumu masi.

¹¹ Ibunu, bava-kukusu Bakolito, tamuhukwilyi mambengi bingbanganya, tamabikya makpumu masi. ¹² Tamuwonisilo bi ibunu sipananiso, luki limoti, ibunu bo makatiwonisilyigu bi ifusu sipananiso. ¹³ Mbiya yi nimu, nakamunzilya beyo baba unzilyaga mino bomikaki, tihukwilyoni mambengi.

Makomotikononitogu na batu ni bo bakanoboilyigu

¹⁴ Makomotikononitogu na batu ni bo bakanobinikyonigu. A beyo, yukanana tino yo akwanana kaiko luga wa bungbingbili na bunye? Luga wa bungbanganya no biti? ¹⁵ Kilisito akwananatu kaukanana na Abili? Ikani mutuu ninu obinikyononi, akwananatu kaukanana na ninu konobinikyonigu? ¹⁶ Bokunzi bakwananatu kaiko ka Ndabu ko Kunzi? Ifusu ta Ndabu ko Kunzi ninu a na obili begoyo iyi mombukwana-daki yi abikya ndi mino be:

«Tika ndeke na ibu,
nakpakyana ndeke pa imoti na ibu.

Nika ndeke Kunzi kabu,
ibu bika ndeke livanza kami.»

¹⁷ Kinili Kunzi akabikya be:

«Puponi luga kabu, wosonononi na ibu.

Makovilonitogu luki lanye,
imi, namutiyatu.»

18 Mombukwono-dosu ninɔ wo ngu-kugbe abikya ndi bata be:
«Nika ndeke Obonu,
mika kɔwa bomikami.»

7

¹ Ibunu bawai aaa, yeki Kunzi atipóni ndi bagame bi niba, tingumosini ka masi ninɔ akwanana kapɔta nzɔyi ikani limbengi kusu. Tagya kekele kaiko lingunɔ botu, na kabanga Kunzi.

Pɔlɔ akogwa magyagya

² Tihukwilyoni mambengi! Takagyogyisaga ndi mambanzu gutugu bemoti aka, ikani kabungusaga ka baya, ikani kagyisiso ligubo ka ibu. ³ Nakegu kanzina beyo kamumakya ka mukombu. A beyo, namubikyatu ndi be: Ta bongbinga basi pa imoti na ibunu, iki kani ta subisi gutugu ni tokwini aka. ⁴ Nibusalaga kugbe na ibunu, nikaga na bugindo kugbe ko bulya kunu. Kuso wa yigyogyiso kusu yasi, nakadikagigu, nikaga mutumo na magyagya bidɛ.

⁵ A beyo, wa tosila ndi mino ka Makedonia, takimumbisaga ndi gutugu iki aka. Tabangana ndi na bukpeki-kpeki dididi: bambanzu ba ndi katisooniso, totuma kɔwa ndi na ombombo bidɛ. ⁶ Luki limoti, Kunzi ninɔ otumisaga mambengi ka batɔ nibo bikaga ko kumbu, atitumisa ndi wa Tito osiloku ndi mino. ⁷ Kegu asi yinanana kusu aka na Tito yo atitumisa ndi mambengi, luki limoti, a kye matumisatu ndi goni iyi limbengi. Atitumbulyagatu ndi beyo ma ndi mino na musasa kemina bata, beyo ma ndi mino kalya kumbu na beyo mipa ndi mino ko bulya kami. Nilɔ lasi, epa ndi bata magyagya kugbe.

⁸ Gutugu balɔwa kami kamulyisa ndi kumbu, nakegu imi no kumbu. A beyo, nalyatu ndi kumbu wa niba ndi mino be balɔwa yi ninɔ amulyisatu ndi mino kumbu. ⁹ Mbiya yi nimu na ka magyagya, kegu bekye malya ndi kumbu, luki limoti, kye kumbu yi niyo oyikasatu ndi obili kunu. Kunzi no abailya ndi kumbu yi niyo. Takamugyilyagu ndi bunye gutugu bumoti aka. ¹⁰ A beyo, kumbu yi niyo Kunzi abailyaga, ayikosaga obili, atika ka muhukuso. Inguo yo kumbu yi niyo a iyu yanza. Luki limoti, kumbu ya obili yi nimu kayikosogigu mambanzu, atikaga iyu ka kukwaku. ¹¹ Kumbu kunu abosilatɔ ndi Kunzi, winoni kɔwa masolo mi ninɔ amubukutilya ndi: Ma kɔwa ndi bopoli-poli kaigyigyilya, kakanga mupilya, noku kamudika bidɛ ka likpamuka lanyɛ, kaika na kubangaku, kaika na musasa kemina bata, kaika bakipa ku kami, kaika bakitulya kakisa nilɔ okwononi. Mowonisila ndi ka bopisi bayasi be makegu ndi na bunye ko pisi gutugu yimoti aka.

¹² Kika ni namukpikilya ndi, kegu ko bulya ka matu yi ninɔ agya ndi bunye ikani ninɔ bagyilya ndi bunye. Luki limoti, a ndi kye yigyigyilya na kekele ko bulya kusu inisoni bingbanganya ko misa ko Kunzi. ¹³ Kinili, yigya kunu atitumisa ndi mambengi.

Kegu asi niyo aka yo, luki limoti, togwatu ndi goni magyagya kugbe kamina Tito bisamu-samu kaina beyo ibunu basi madudulisa ndi mino limbengi. ¹⁴ Kika kani nibibatɔ ndi mino ko bulya kunu ko misa kaki, makepaga ndi suni. Mufongoni beyo tamubikyaga ndi mino likpamuka la lingunɔ bongbinga basi, a mufongoni begeyo ibiba kusu inisana ndi mino ya lingunɔ ko misa ka Tito. ¹⁵ Sipananiso kaki kugu kunu akaidukulaga aka, niyo akatamanaga beyo ma ndi mina basi bakitulya kamukana, na beyo matilya ndi mino na ibiba kugbe na kubangaku. ¹⁶ Nakogwa magyagya kye na wakitambya na ibunu ka makpamuka masi.

8

Kausingyo bengenî na limbengi lanza

¹ Bomika-mama, takapa kamumibiso beyo Kunzi ofuka ndi mino iziyo ka Makanisa ma Makedonia. ² Bakilisito ba ndi kaigyogyisa kugbe, luki limoti, ba ndi butuma na magyagya aka, banapápa ni bakegeu na mulibo, gutugu beyo ba ndi mino bakangya kugbe yo. ³ Ninaga ndi no miso beyo bapága ndi mino makpamuka. Bapága ndi na limbengi lanza nimó bikaga ndi na imu, banapá gutugu kakitaga aka. ⁴ Bitatanaga ndi na ibusu kugbe be busingyito goni íbú bakilisito ba Yelusalema. ⁵ Bagya ndi makpamuka makpu kakitaga nimó ta ndi na mutamanagi mi. Bipá ndi mbeyi íbú bikpe ka Mombukwono-dosu, pisi ka sipananiso ko Kunzi, bipá goni ko bulya kusu. ⁶ Kinili, titatanaga ndi na Tito ambe omosisito ligubo nilo apunga ndi la bangyo ko bulya ka bakilisito ba Yelusalema. ⁷ Ma na makpamuka masi bikedε-kεδε: ma na baya, múnzina, yimibo, kekele ka masi na sipananiso niso mikaga nosu kugu kusu. Kinili, kabyenene na makpamuka mi nima, okwononi neki goni kaiko batú ba sipasu.

⁸ Nakegu kamupá mutú. Luki limoti, nakamutumbulyaga beyo batú bagogo bagyaga mino kekele, nakapa kotombisyo ikani sipananiso kunu a sa lingunu. ⁹ A beyo, mibagatu iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Iyi ninó a ndi mutú wa mukumbo, igya mutú wa yangya ko bulya kunu, kye miki kuwa batú ba mukumbo pisi ka yangya kaki.

¹⁰ Kabyenene na likpamuka li nili, mutamanagi kami nima: o bi binza komosisya ligubo la bangyo li nilo mopungi bi ka syangasu niso okitogi bi. Ka syangasu si niso, ibunu, makegu nduku batú ba mambwa asi kapá aka, luki limoti, ma nduku goni batú ba mambwa bakitulya kagya yi. ¹¹ Mbiya-mbiya yi nimú, mosisyoni neki ligubo li nilo. Wikoni bakitulya komosisya mufongoni beyo ma ndi mino bakitulya wa mapunga ndi mino, kabyenene na makpamuka nimó ma na imu. ¹² A beyo, mumbanzu kika na musasa mupá luki, Kunzi abailyaga kapá luki nilo wa nolu, ni kegu nilo wakegu na ilu.

¹³ Mutamanagi kami, kegu kamumakya ka yangya ko bulya yibinika buti ka batú bagogo, luki limoti, okwononi kaiko mufongoni. ¹⁴ Mbiya-mbiya yi nimú, makika na makpamuka makpu, makwanana goni kausingyo na imu batú bagogo nibo ba ka yangya. Lisyε lagogo, bakinisono na mukumbo, bakwananatu goni kamusingyo ni mingyini ka yangya. Kuwa wa go wa, mika kuwa mufongoni. ¹⁵ A beyo Mobiso o mino kabikya be:

«Mutú yi ninó atupa ndi yakpu, kegu ndi na iyu yidingi kakitaga, na ninó atupa ndi yikedε, kazangagu ndi luki.»

Tito ogoni na bawai-daki ka Kolito

¹⁶ Kunzi avi ibiba beyo apá ndi mino Tito limbengi lanza kamusingya abe ibusu goni. ¹⁷ Tito atimukanatu ndi, na bata, a ndi wakitulya kaaga ku kunu bigala-gala. ¹⁸ Takatika na momosu bemoti ninó lino kaki ava ndi ibiba ka Makanisa masi, ko bulya Mongoni Manza nimó abikyaga ndi. ¹⁹ Na bata, Makanisa mó atwa ndi be tisungyi na íbú ka ligubo lanza li nili. Tabinika ligubo li nilo, ko bulya ibiba ka Mombukwono-dosu bikpe, na kowonisilo musasa kusu kausingya batú bagogo.

²⁰ Batipá ndi buyi bakpu. Takegu ndi kapa be lino kusu apatikani ko bulya buyi bi nibo. ²¹ Takegu kakisa kagya na kekele yasi niyo a yanza ko misa ko Kunzi aka, luki limoti, ko misa ka bambanzu goni.

²² Takatika momosu wagogo pa imoti na íbú ninó tandilya ndi bindi, tina ndi ambe a na limbengi lanza. Mbiya yi nimú, a kuwa na kekele kugbe kye a wakibusala na

ibunu. ²³ Tito, a wai-dami, tagyaga na iyi ligubo ko bulya kunu. Bomomосу bagogo nibo bokpokyoni na ibu, ba batutumbwa nibo Makanisa utiki. Bagyaga ligubo ko bulya ibiba ka Kilisito. ²⁴ Uwonisiloni sipananiso, iba Makanisa ibito be takibibagigu payaya ko bulya kunu.

9

Kausingya batu bagogo

¹ Kegu na izangiya kamukpikilyo ko bulya makpamuka nimo musingyaga ndi na imu bakilisito ba Yelusalema. ² A beyo, nibagatu be ma na limbengi lanza, na ndi na bugindo ko bulya kunu kambwa ka batu ba Makedonia, nanabikya be: «Katukya ka syangasu niso aka so okitogi bi, Bakilisito ba iwili ya Akaya, bikaga bakitulya kosingyo.» Yigya kunu ya kekese, uzuzukisoni batu budingi luga kabu. ³ Nakamutikilya Tito na bomomосу bagogo, iba bugindo bi nibo tikaga na ibu ko bulya kunu, kinisononitogu payaya. Kinili, wikoni bakitulya beyo namubikya ndi mino. ⁴ Nakabanga kye takodoku na batu ba Makedonia ni takamutokonyigu bakitulya, nogwatu suni, luki limoti niyo kunu ika kawa yikitanaga. ⁵ Kinili, nini bi binza kautika bomomосу bi niba be бага ni ibu kambwa, bumumulaga bangyo nibo mawanyaga ndi. Mubisa kawa wa, nilo akowonisilo be mapaga na limbengi limoti ni kegu pisi ko bou.

⁶ Wiboni binza: nino akunaga yikede, obuulyaga yikede goni. Nino akunaga yakpu, obuulyaga yakpu goni. ⁷ Okwononi neki mutu wasi api mudongoni beyo opo mino, ni kegu na limbengi likandikanaga ikani kapá ka mapupu. A beyo, Kunzi apaga mutu yi nino apaga na magyaga. ⁸ Kunzi a na ngu kamudukilyo bubunga dididi, kye masye masi, miki na makpamuka masi nimo okwononi, na bata, mika na nimo makwanana na imu kosingyo mogubo manzanza masi. ⁹ A beyo ikpikago mino ka Mobiso be: «Hupaga batu ba yangya ni kegu katatanilya, bunza kaki ika ndeke ka benze na benze.»

¹⁰ Kunzi nino apaga mukukuna masolo na malili, amupatu goni ibunu masolo nimo ma na musaso mi, obokiso. Kawa wa go wa, bunza kunu abukuta masolo makpu. ¹¹ Mika kawa na lingama ko pisi yasi kye miki bongbinga basi bakitulya kapapa. Batu budingi babibisatu kawa Kunzi ka bangyo bi nibo tiko kaupá kotukyoku ku kunu. ¹² A beyo, ligubo li nilo magyaga kaupá bangyo, kikogigu na izangiya asi kausingyo nolu batu ko Kunzi ka yangya kabu aka, luki limoti, batu budingi bamigisilyogo Kunzi ibiba kaina beyo. ¹³ Kabyenene na masolo ma ligubo kunu, bambanzu bakabibiso Kunzi kaina beyo mo mino kobibiso Mongoni Manza ka Kilisito. Babibisatu goni Kunzi ka limbengi lanza kunu beyo magbananaga mino mukumbo kunu na ibu, se kawa na batu bagogo basi. ¹⁴ Bamulumbilyatu kowonisilo sipananiso si niso ba nosu kugu kunu ko bulya iziyo yidingi niyo Kunzi amuwonisila ndi. ¹⁵ Tamigisilyini Kunzi ibiba ko bulya aperse kaki nino kegu no kingyoso!

10

Polo akaamalya ligubo kaki

¹ Bambanzu babikyaga be imi Polo, nikaga abe mutu wa kubangaku kani na luga kunu, luki limoti, nakika byi na ibunu, nanzinaga na diya. Nakamukunga pisi ka butombiii na bunza ka Kilisito ambe, ² kikiliki, makediisonitogu wa nosila mino ku kunu. A beyo, nikatu mudiya na batu nibo batamanaga be tagyaga ligubo abe batu ba litombu. ³ A lingunu be ta bambanzu, luki limoti, takabumanagigu abe batu ba litombu. ⁴ Makpamuka ma bangu mi nimo tabumanaga na imu kegu nimo bambanzu

botwo. Luki limoti, a nimo mo ngu ko Kunzi, akwanana kagyogyiso mumuyoniso. Takobumoniso tamanaga yanye, tobumoniso ⁵ goni likpamuka lasi la kibiba nilo akolutono na yimibo ko Kunzi. Takoyikasa tamanaga ka bambanzu kye babangi Kilisito. ⁶ Ngbingo yi nino kubangaku kunu inisono mino bingbanganya, tika kuwa bakitulya kaupá batu ba mu mapu azabu.

⁷ Gyoni ange ka makpamuka! Mumbanzu kebikya be a ka mutili ka Kilisito, okwononi obisi mutamanagi ka likpamuka li nili: kika ni a ka mutili ka Kilisito, ibusu ta ku go ku! ⁸ Kunzi atipá ndi bungama kamupiko ka baya, kegu kamumigiso kumbuso. Niyipaga ikubasu kuge ka likpamuka li nilo ni nakegu mino no suni. ⁹ Nakegu kapa ambe winoni abe nakika kamubongiso na babalawa kami. ¹⁰ A beyo, batu bagogo babikyaga be: «Babalawa ka Polo ba bapupu na bo ngu, luki limoti, iyi mombukwana-daki yi kika luga kusu, kikogigu no ngu, manzina kaki ikaga ma payaya goni.» ¹¹ Mutu yi nino akanzina beyo, ibito likpamuka li nili: iki likpamuka nilo tokpiki ni ta byi ikani nilo tagya ndeke ni ta kuwa luga kunu, kegu na budididi.

¹² A beyo, takakwananigu bi kaipimo ikani kaikingyoso abe batu nibo bibinikaga ibu bamombukwana-dabu bi. Ba bongingi, bipimogo ni ibu aka, banikingyoso ibu bamombukwana-dabu bi. ¹³ Ibusu, takiyipigu kubatu kakitaga. Luki limoti, takisaga kaamalya ko piki nino aka no Kunzi atipá ndi nino akatitika kadwe ku kunu. ¹⁴ Takegu kasida malili kusu, iko bi beyo kika ndi ni takadwegu ndi ku kunu. A beyo, ta ndi batu ba mambwa kosila ku kunu kamubikyaga Mongoni Manza ka Kilisito. ¹⁵ Takibibigu ko bulya liguba nilo batu bagogo bagya kye takabuulyogo piki yi nino aka no batipá ndi. Luki limoti, ta na mutamanagi be baya kunu idukulagatu, takwanana kuwa kagya mogubo dididi luga kunu kabyenene na piki nino batikulya ndi. ¹⁶ Kuwa wa, takwanana kabikyaga Mongoni Manza ka bewili bi nibayo byiby-byi na ibunu ni takegu kaibiba na masolo ma ligubo nilo batu bagogo bagya ndi ka bopiki kabu.

¹⁷ Ikpikaga ka Mobiso be: «Mutu kapa kaibiba, ibibi ka nilo aka lo Mombukwono-dosu agya.» ¹⁸ A beyo, kegu mutu yi nino ibibaga no babingisyogo, luki limoti, a nino Mombukwono-dosu abibaga.

11

Polo na batutumbwa ba bongu

¹ Nakamubikya ambe ipilyonito, manzina kami kiko abe mutu wa ibikyasu! Iyo, ipilyonito! ² Na no ibunu na imi, mudongoni begayo Kunzi a mino noyu kegu kunu. A beyo, nabikya ndi ambe mavanana ndeke na muluku bemoti, muluku yi ni Kilisito. Nakapa kamumomosa kambwa kaki abe musika nino kanibigu likpamuka ka baluku. ³ Mibatu binza beyo nzuka abo ndi mina Eva pisi ka bokoli. Na kuwa na kubangaku ambe tamanaga kunu koputikononitogu beyo, amatika kaasanana na bungbingbili na lungunu nilo mo mino kuso ka Kilisito. ⁴ A beyo, minaga makpamuka masi binza aka. Mumbanzu kodoku kamubikya likpamuka ka Yeso wagogo ni kegu nino ibusu tamubikyaga ndi likpamuka kaki, mabailya. Mikagatu goni bakitulya kabailya limbengi lodi ni kegu nilo minisana ndi nolu ikani kabailya mongoni manza magogo ni kegu nimo tamubikyaga ndi.

⁵ Wina se, nakaina abe batutumbwo bi nibo bakaubiba bo bakekitogigu gutugu iki yi aka. ⁶ Gutugu beyo nanzinago mino biti yo, luki limoti, kegu yipepe pisi ka yimibo. Bongbinga basi, tamuwonisilaga yimibo yi niyo bingbanganya ka bopisi dididi.

⁷ Namubikyaga ndi Mongoni Manza ko Kunzi ka iziyo. Nisisa kusili kye ibunu minisoni na ibiba. Ambe, nagya ndi binye? ⁸ Ngbingo yi nino nagyaga ndi mino ligubo luga kunu, makanisa magogo mo ekalyaga ndi. Niyo ikaga kuwa ndi abe nakika

kabuka buyi kabu, nanodoku na ibu kamusingyo. ⁹ Wa nikaga ndi mino na yangya luga kunu, nakamudomisogigu ndi na yikakungya, kye bomomosu nibo botukyoku ndi ka Makedonia bedulyoku ndi na masi nimo na ndi mino wakangya. Ka masi, nibuulyaga ndi be nakamubinikisonitogu buti kami, niko asi kaibuulyo aka. ¹⁰ Pisi ka lingunū ka Kilisito niyo a kuso kami, nakabikya be: mutū gutūgu bemoti aka kakwananigu kepakya kaiyipo ikubasu ka likpamuka li nilo, ka iwili yasi ya Akaya. ¹¹ Ko bulya iki yo no mino kanzina beyo? A kye nakamupagigu? Haaa, kegū beyo, Kunzi akaiba be namupagatu.

¹² Niyo nakagya, nidukulaga kagyo yi aka, iba batutumbwa bi nibo bakikonito no pisi ya kibiba be bagyaga ligubo mudongoni abe ibusu. ¹³ Batū bi nibo ba batutumbwa ba bongō, bagya-ligubo ba bokoli. Bibogo be ba batutumbwa ka Kilisito. ¹⁴ Kegū likpamuka limbanga, kye Abili bikpe ibogotu goni be a malaika wa bungbanganya. ¹⁵ Kegū neki goni likpamuka limbanga bagya-ligubo ka Abili bakibo abe ba bagya-ligubo bongbingbili. Mulibo kabu ika ndeke mudongoni na yigya kabu.

Yigyogyisa ka Pōlo abe atutumbwa

¹⁶ Nakapa bata kabikya ambe, makeminonitogu abe ngingi. Kika neki ni a beyo, kegū na likpamuka, kye imi, nibibi mbeyi goni mino. ¹⁷ Mūnzina mi nimo nakanzina, kegū mūnzina mi nimo Mombukwono-dosu apaga, luki limoti, a abe ngingi kye na kaibiba. ¹⁸ Begeyo batū budingi bibibaga mino ko bulya makpamuka ma litombu, imi, na mbeyi goni kaibiba beyo. ¹⁹ Ibunu ma batū ba yimibo, mokibyagatu goni kaiko pa imoti na bongingi! ²⁰ A beyo, mokibyagatu be bamubisi busunzu, biba mukumba kunu, banalyalya ka gongu kunu, bamūmina payaya na bamūbitaga. ²¹ Na no suni kabikya yi: takegū ndi ibusu no ngu yigya beyo!

Luki limoti, nino aka no akwanana kaibiba ka likpamuka limoti, imi nagya mudongoni begeyo. Nakanzina abe ngingi. ²² Batū bi niba ba Bebelenia? Imi na goni Muebelenia. Ba Bezaleli? Gutūgu imi aka na goni Muizaleli. Ba ka livananza ka Abalahamu? Imi na ku go ku. ²³ Nakanzina mbiya wanu abe mutū yi nino kegū na mu: ba bagya-ligubo ka Kilisito? Imi, na mugya-ligubo kaki kaukitaga byi. Nagya ndi mogubo mapupu makpu kaukitaga ibu, begwi nganga bikyo ka boloko kaukitaga ibu, nalya buma bisusu kaukitaga ibu, nigilyagatu kaina kukwaku no miso. ²⁴ Nganga kubukumuti, Bayuda betinatū ndi pimbo batekebe basaa na kubomu*. ²⁵ Baluma betinatū ndi pimbo nganga yisaa. Nganga yimoti, ba ndi be bemwi na matamu. Todukanatu ndi goni na ingbolo nganga yisaa, nganga yimoti, nolipyagatu, nasye ka limbengi lo libo. ²⁶ Ka magundu kami, nabangana ndi na bukpeki-kpeki budingi: tumo ko mobo, bonzikabu, bava-kukami Bayuda na batū nibo bakegū ndi Bayuda. Natū ndi goni na bukpeki-kpeki ka bagudu, ka basyungbu, ko libo lidingi, na luga ka batū bi nibo bibogo ndi be ba Bakilisito. ²⁷ Nagyaga ndi liguba lapu, ngbingo wagogo nakikogigu ndi no ngbingo wa toto. Nganga bikyo, nimukanaga ndi nza, musasa mo libo, ni luki lilya kegū. Nigyogyisaga ndi na budi no ndumbu. ²⁸ Nakotwogigu makpamuka masi. Pa imoti na niyo, masye masi, limbengi kami asyege ndi kugu wa Makanisa masi. ²⁹ Mūmbanzu kika mupo, imi na mupo goni. Mūmbanzu kiga kumbuso ka baya, nalyaga kumbu kugbe.

³⁰ Kika be nibibi, nibiba ko bulya bupo kami. ³¹ Kunzi nino wa ibiba ka benze na benze, Abaki Mombukwono-dosu Yeso akaiba be nakegū kabikya bongō. ³² Wa na ndi mino ka Damasiki, ko ngbingo ka ngama mudingi beyo ka Aleta, ngama wa iwili kaki ubisa ndi bambanzu ko pumi ya gudū kye begwi. ³³ Luki limoti, bawai-dami

* **11:24** 11:24 batekebe basaa na kubomu: Mubiso ma Ligiliki akabikya be kakitaga pimbo batekebe bakwanganya niyo ikpikaga ndi ka kitaḅu ya Yigilya 25:3.

berakya ndi ka mumbi, besisa ndi pisi ka lidilisa na muligi biyeee kunzi wa gudũ, nahakaga ndi.

12

Póló a na igyagya kaigyogyiso ko bulya ka Kilisito

¹ Kegũ binza kaibiba, luki limoti nidukulagatũ kaibiba aka. Nakanzina mbiya wanũ ka nilo Mombukwono-dosu ewonisila ndi na nilo emibisa ndi. ² Namibatũ mukilisito bemoti*, a kũwa byanga tekebe na bikwanganya† wa Kunzi adokisa ndi mino kadwe kũgũ wa lisyẽ kũgbe. Adokisa ndi na nzũyi kaki ikani limbengi aka? Nakibigũ imi, luki limoti, Kunzi mukaka aka nõ akaibo. ³ Nakaiba be Kunzi adokisa ndi alũkũ yi ninũ kadwe ka Paladiso. Nakabikya bata ambe nakibigũ ikani Kunzi adokisa ndi na nzũyi kaki ikani limbengi aka. Nakibigũ imi, luki limoti, Kunzi mukaka aka nõ akaibo. ⁴ Kũ ka Paladiso, alũkũ yi ninũ ukana ndi munzina mumbanga-mbanga nimũ mutũ wa litombũ kikipũdigũ kaigilya kozukogo. ⁵ Nakwanana kaibiba ko bulya ka inguo ya mutũ yi ninũ. Luki limoti, imi, nibiba ko bulya bũpũ kami aka. ⁶ Nakapa kaibiba, nakikigũ bi abe ngingi, kye nabikyo bi lingũnũ aka. Luki limoti, nakegũ kapa kagya beyo kye bavevonitogũ abe mutũ mudingi beyo bo mino kemina ikani beyo bo mino kemukana.

⁷ Kanya be nakikoni na yibinika ko bulya makpũmũka mumbanga-mbanga nimũ bewonisila ndi, berakyatũ ndi luki la mũzũzũla ka nzũyi. Luki li nilo a abe malaika ka Abili ninũ batikoku ndi kebũma kye nakikonitogũ na yibinika. ⁸ Nitatanaga ndi na Mombukwono-dosu nganga yisaa ambe ekũlagi ka yigyogyiso yi niyũ. ⁹ Luki limoti, esikisya ndi be: «Iziyũ kami yũ okwononi na iwẽ. Ngu kami inisaga bingbanganya kũsũ wa bũpũ.» Okwononi be nibibi pisi ka bũpũ iba ngu ka Kilisito iki kũgũ kami. ¹⁰ Kinili, nogwaga magyagya ka bũpũ, mosikoni, bũkpeki-kpeki, yigyogyiso na ko kumbu niyũ nalyaga ko bulya ka Kilisito. A beyo, ngbingo yi ninũ no mina ka bũpũ, a ngbingo yi ninũ goni nõ nikago mino no ngu.

Kũbangakũ ka Póló ko bulya ka Bakolito

¹¹ Nakanzina kũwa abe mutũ wa ibikyasũ, ibunu bũ meitisa beyo na mapũrũ. Ibunu bũ makwanano bi kebiba. A beyo, gutũgũ beyo nakegũ mino na izangiya yi, nakegũ yipere kusili ka batũtũmbwa nibũ mũminaga abe batũ ba izangiya.

¹² Mogubo nimũ nagya ndi kowonisilo be na atũtũmbwa, igyonosa ndi kũ ku kunu pisi ka adalũ mũnda kami. Mogubo mi nimũ a ndi mokingyosi, makpũmũka mumbanga-mbanga na nimũ mudikisa nõkũ. ¹³ Luki tino lo nakamũgyilagũ ndi lanza beyo nakagyagũ ndi mino ka makanisa magogũ? A asi ko pisi yimoti aka niyũ nakamubinikisagũ ndi mino buti kami. Ipilyonito ka nilo!

¹⁴ Mbiya yi nimũ, na wakitũya kaĩnda bata kũ kunu ka nganga ya yisaa. Makabinikigũ buti kami begoyo. Nakegũ na mũsasa ma mukumbo kunu, luki limoti, na na mũsasa kunu bamombukwono-donu. A beyo, kegũ bomiki bũ bũkisilyaga babũkũta kabũ buyi, luki limoti, nilo a ligubo ka babũkũta. ¹⁵ Imi, nika na igyagya kalũpyaga masi nimũ na nomu na kaipá imi mombukwana-daki yi ko bulya kunu. Kika kani namuponi kũgbe beyo, memũya kũwa bata imi mũmũya?

¹⁶ A beyo, mokwononi kabailya be nakamubinikisagũ ndi imi buti kami. Luki limoti, batũ budingi binaga abe na mutũ wabongũ, abe ninisana ndi na ibunu pisi ka bokoli. ¹⁷ Ambe, mutũ tino nõ natika ndi kamũbũ, kamũmũla mukumbo ko lino kami? ¹⁸ Nitatanaga ndi na Tito be indi kũ kunu, natika na momosu wagogũ bemoti. Ambe, Tito amubulisyatũ ndi, ava buyi kunu? Takegũ mbeyi ndi na iyi na

* **12:2** 12:2 mukilisito bemoti: Mutũ yi ni Póló mombukwana-daki. † **12:2** 12:2 byanga tekebe na bikwanganya: A ngbingo yi ninũ Póló a ndi mino ka Talasi ikani ka Atiokia, kambwa wa ligũndũ kaki la mambwa libikyaga Mongoni Manza.

mutamanga mumoti? Takabyegu ndi na iyi pisi yimoti aka? ¹⁹ Ambe, katukya ka bundeli masimaga be takisaga kaisasambya bekye tinisoni abe batu banza ko miso kunu? Kegū beyo! Tanzinaga kambwa ko Kunzi pisi ka Yeso-Kilisito. Bomika-mama bupaka, tamubikyaga masi mi nimo kamupiko ka baya.

²⁰ A beyo, na na kubangaku be ngbingo yi nino nosila banu mino ku kunu, nakamutokonyonitogu ni kegū beyo no mino kapa. Ibunu goni ni makeminigu beyo mo mina kapa. Na na kubangaku kamutakanya ka mosooni, imi, mambengi mukandikanaga, yigbananaga, kabukalyanaga makpamuka, nzinzinyana, yibinika na ka bunzenge-nzenge. ²¹ Na goni na kubangaku ambe ka ligundu kami lagogo ku kunu, Kunzi kepōnitogu suni kambwa kunu. Nakwanana kuwa kalya kumbu ko bulya ka batu budingi nibo bakaidukulogo kagya bunye beyo aka yo bagyaga ndi mino. Batu bi nibo bakonosigu kagya makpamuka manyenye, ba mbeyi bata ka musugu aka, bafanda na kagya beyo boboilyi mino.

13

Polo akapa mutuu ma mulibo

¹ Ika kuwa nganga kami ya yisaa kaina ku kunu. Mufongoni beyo Mofiso ikpikaga ndi mino be: «Okwononi kako likpamuka lasi kani mumukonini bademu baba ikani basaa.» ² Na na likpamuka kaubikya batu nibo bagya ndi bunye ka masye nimo akitaga ndi na batu bagogo basi ambe nakinda banu bata kamunda, nakikigu banu no kumbu na mumbanzu. Namubikyatu ndi ngbingo yi nino na ndi mino ku kunu ka nganga ya yiba, luki limoti, nigilyi bata kamubikya yi kye nakegu pa imoti na ibunu. ³ A beyo, makapa likingyosi nilo akowonisilo be Kilisito anzinaga pisi ku kami. Kilisito kegū mupo, luki limoti, akowonisilo ngu kaki luga kunu. ⁴ A lingunu, babangilaga ndi ka musalaba ka bupo ba nzuyi, mbiya yi nima, a na obili pisi ko ngu ko Kunzi. Ta na bupo abe iyi goni, luki limoti, tinisana ndeke na obili pisi ku kaki ko ngu ko Kunzi niyo tagya na iyu ligubo ku kunu.

⁵ Wibimyoni mbeyi ibunu bamombukwano-donu bi, kaina ikani ma tu bakamaga ka baya. Makibogigu mbeyi ambe Yeso-Kilisito a kuso kunu? Kiki beyo, niyo akowonisilo be mabugwo ka baya. ⁶ Luki limoti, nakaina abe ibunu mibatū banu be ibusu tokogwagu ka baya. ⁷ Takakunga Kunzi ambe makogyonitogu likpamuka lanye gutugu limoti aka, takegu goni kapa kowonisilo be ibusu bo ta bakamaga ka baya. Luki limoti, takapa be gyoni banza gutugu kika kainisana abe takika kogwogwo. ⁸ A beyo, takakwananigu kagya luki gutugu limoti aka nilo a di na lingunu. Nilo tokwononi kagya, ni kodukulaga aka likpamuka la lingunu. ⁹ Togwaga magyagya ngbingo yi nino mikago mino bapupu, gutugu ibusu takiko ka bupo. Tikaga kamulumbilya kye obili kunu idukulogi kaika wanza kugbe. ¹⁰ Kinili, namukpikilyi beyo ni na byi na ibunu kye nakikonitogu banu mutula wa namusilyo mino, kabyenene na bungama nibo Mombukwono-dosu epa. Bungama bi nibo a ko bulya kamupika ka baya ni kegū kamumigiso kumbuso.

¹¹ Bomika-mama, nopipili kuwa kamubikya ambe namusini, tigoloni binza. Gyoni kekele kabungusyo obili kunu, tumisononi mambengi, wikoni luki limoti, mika ka maziyo. Kunzi wa sipananiso na maziyo ika ndeke pa imoti na ibunu.

¹² Tilyononi, mopututonogo abe bomika-muko.

Bakilisito basi bamumuusogito.

¹³ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na sipananiso ko Kunzi na silyono ya Limbengi-Lotu iki na ibunu basi.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Bagalatia Likpɔmuka la mambwa

Pɔlɔ nɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Galatia balūwa yi nimɔ. Inda ndi kɔ bɛyɔ nganga yiba kaubikyaga Mongoni Manza. Iki Bayuda ikani batɔ bi nibɔ bakegɔ Bayuda babinikyana ndi Mongoni Manza mi nimɔ kaiita Bakilisito. Pɔlɔ ubikyaga ndi bɛ baya ka Yeso aka yɔ akwanana kagya bɛ Kunzi ɔvi abɛ batɔ bongbingbili. Kumbuso, Bayuda bemoti-bemoti baga ndi kɔ ka Galatia, banabikya bɛ bazɛɛ ka bakilisito ba Yelusalema bɔ butiki. Boyikasa ndi Mongoni Manza masi nimɔ Pɔlɔ abikyaga ndi, banabikya bɛ Pɔlɔ kegɔ atutumbwa walingunɔ, na Mongoni Manza mi nimɔ akabikyaga a ma bɔngɔ. Butumbulyaga bɛyɔ batɔ bi nibɔ bakegɔ Bayuda babinikyana ndi mino, bokwononi gɔni kagya bɛyɔ Mutuu ka Musa abikyaga mino. Likpɔmuka li nilɔ bamalya ndi mino kugbɛ ni simuusɔ. Babikyaga bɛ simuusɔ sɔ okwononi kagya bɛ Kunzi ɔvi bambanzu kaiko batɔ bongbingbili. Bagalatia bapunga kɔwa ndi gɔni ibɔ kayikusiso. Niyo Pɔlɔ ukana ndi mongoni mi nimɔ, limbengi atula ndi kugbɛ, kye kegɔ likpɔmuka libye Mutuu ka Musa lo agyaga bɛ Kunzi ɔvi bambanzu kaiko bongbingbili.

Kinili, Pɔlɔ ukpikilya kɔwa ndi gɔni Bagalatia, kaubikya bɛ Kunzi kabikyagu ndi bɛyɔ. Simuusɔ si nisɔ akanzina ko bulya yi a bɛ limbengi ka mambanzu okwononi kaiko bingɔ. Ubikyaga ndi gɔni bɛ Kunzi ava ndi Abalahamu ninɔ a ndi abaki Bayuda mutɔ wongbingbili kambwa bɛ bakɔ. Baya aka yɔ agyaga bɛ Kunzi ɔvi bambanzu kaiko batɔ bongbingbili, iyu gɔni yɔ agya bɛ biki na obili ninɔ abosilo Kunzi.

Yigbananaga ya kitabɔ yi niyi:

Pɔlɔ a lingunɔ atutumbwa, nilɔ abikyaga a lingunɔ 1:1-10

Kunzi nɔ apunaga Pɔlɔ kaiko atutumbwa 1:11-24

Mongoni Manza abikyaga piye bunɔ ka lingunɔ? 2:1-21

Baya aka yɔ akwanana kahukuso mambanzu 3:1-4:31

Tikini na sipananiso luga kusu, tosini Limbengi-Lotu kananaga obili kusu 5:1-6

Yuuso ya mulibo 6:11-18

Yuuso

¹⁻² Imi Pɔlɔ, ninɔ atutumbwa pa imoti na batɔ basi nibɔ togwi na ibɔ ligubo bɔ tukpikilyi batɔ ba makanisa ma Galatia balūwa yi nimɔ. Nakegɔ atutumbwa ko pisi ka bambanzu, kegɔ ibɔ bɔ bebisa bɛgeyo. Luki limoti, na atutumbwa pisi ka Yeso-Kilisito na ko Kunzi Baba ninɔ apuposa ndi ka mbukɔ. ³ Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo. ⁴ Kilisito isuta ndi mombukwana-daki yi katipupiso ka bunye kusu. Agya ndi bɛyɔ kye atikalagi ka obili wanye wa lisyɛ li nili, mɔɔngɔni bɛyɔ Kunzi Obosu apa ndi mino. ⁵ Kunzi avi ibiba ka benze na benze! A asi bɛyɔ aka yɔ!

Mongoni Manza a mumoti aka

⁶ Akembanga bɛyɔ mo mino kasa bikwa, Kunzi ninɔ amumakaga ndi pisi ka iziyo ka Kilisito na kapunga kabye Mongoni Manza magɔgɔ*. ⁷ Kegɔ bɛkyɛ atu na Mongoni Manza magɔgɔ. Luki limoti, a na batɔ bagɔgɔ nibɔ bakamubɔbɔ,

* **1:6** 1:6 Mongoni Manza magɔgɔ: Kabyenene na babibikya ba «Mongoni Manza magɔgɔ», kainisoniso na muhukuso akungaga ndi kabinikyana Yeso-Kilisito. Luki limoti, kugu wa niyo, akungaga bata ndi kagya mutuu ka Bayuda mɔɔngɔni abɛ kaikusiso na kaika di na batɔ bi nibɔ bakegɔ Bayuda. Wanda 2:3-5,12-14.

banakisa kogomosyo Mongoni Manza ka Kilisito. ⁸ Iki ibusu ikani malaika nino otukyiku kugu wa lisyε kabikyaga Mongoni Manza di na nimo tabikyaga ndi, ogwito bodulu! ⁹ Na bata kaigilya kamubikya nilo tamubikya ndi ambe: mumbanzu kodoku kamubikyaga Mongoni Manza mago di na nimo tamubikyaga ndi, mutu yi nino ogwito bodulu!

¹⁰ Ambe, nakika kanzina beyo, na se kakisa ambe bambanzu bo bebibi? Haaa. Nakakisa ambe Kunzi mukaka aka no ebibi. Na se kakisa kaubosilyo bambanzu? Haaa. Nakiko bi kakisa kaubosilo bambanzu, nakikigu bi mugya-ligubo ka Kilisito.

Kunzi apunogini Pulo kabikyaga Mongoni Manza

¹¹ Bamamaki, nakamubikya bingbanganya ambe, Mongoni Manza nimo nabikyaga ndi, kotukyokugu ka bambanzu. ¹² Kegu mumbanzu no ekitsiyaga ndi ikani kewonisilo. Luki limoti, Yeso-Kilisito no ewonisila ndi imi.

¹³ Mukanatu ndi beyo nigyaga ndi mino ngbingo yi nino na ndi mino ka dini ka Bayuda. Mibagatu goni beyo nogyogiyisaga ndi mino kanisa ko Kunzi kugbe, nanagya kekele kapanzo yi. ¹⁴ Ka dini yi niyo, nagyaga ndi kekele kaukitaga badami Bayuda kaamalya no ngu yigya ka botitosu.

¹⁵ Luki limoti, ka iziyo kaki, Kunzi epunaga ndi kambwa imi kaibukuta, emakaga. ¹⁶ Emibisa ndi Mikaki kye nabikyagi Mongoni Manza kaki ka batu nibo bakegu Bayuda. Nakindagu ndi kakunga mutuu ka mumbanzu gutugu bemoti aka. ¹⁷ Nakadakagu ndi ka Yelusalema begyo kye tinanani na nibo ba ndi batutumbwa kambwa kami. Luki limoti, naga ndi imi ka mugi ma Alabia, kumbuso yi, nigoku ka Damasiki. ¹⁸ Kumbusa wa byanga bisaa, nadaka ndi ka Yelusalema kye tinanani na Petele, tagya ndi na iyi baposo baba. ¹⁹ Nakaminagu ndi atutumbwa wago, kiki asi Yakobo aka nino mamaki Mombukwono-dosu.

²⁰ Lasi nilo namukpikilyi wanu, a lingunu. Nakamubikya bingbanganya kambwa ko Kunzi ambe nakegu kamubo.

²¹ Kumbuso yi, naga ndi ka iwili ya Sulia na niyo ya Kilikia. ²² Luki limoti, batu ba makanisa ka Kilisito nimo ka iwili ya Yudea bakemibogigu ndi. ²³ Bakanaga ndi asi mongoni aka be: «Aluku yi nino atigyogiyisaga ndi a kuwa mbiya wanu kabikyaga Mongoni Manza ma baya niyo akisaga ndi kapanza.» ²⁴ Babibisaga kuwa ndi Kunzi ko bulya kami.

2

Pulo na batutumbwa bagogo

¹ Kumbusa wa byanga tekebe na bikwanganya, tiga bata ndi ka Yelusalema na Balanaba. Tava kuwa ndi goni Tito. ² Naga ndi ku, kye Kunzi no ebikya ndi ko nziki be okwononi naga. Ku beyo, nupaga ndi bamboku ba kanisa mongoni ma ligubo nilo nagya ndi kabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda. Nagya ndi beyo, kye ligubo nilo nagya ndi kambwa na nilo nakagya mbiya wanu kikonitogu la payaya. ³ Gutugu Tito nino takpakyana ndi na iyi kani a Mugiliki, bakakpamyagu ndi be bakusisi, ⁴ wina se, batu ba kubokoku nibo bogulya luga kusu, ba ndi kakisa kaiba beyo tigyaga mino wa Yeso-Kilisito atikulaga mino. Ba ndi bata kapa katimigiso ka busunzu. ⁵ Takubinikyanagu ndi gutugu iki yi yikedε aka, kye ta ndi kobuulyogo ko bulya kunu lingunu la Mongoni Manza.

⁶ Batu nibo ba ndi abe bamboku ba kanisa bakepagu ndi mutuu mambiya. A beyo, bamboku kabu, kegyagu ndi imi luki, kye Kunzi kakogigu iyi mukombu ka mumbanzu kabyenene na yigya kaki ya kunzi. ⁷ Luki limoti, binatu ndi be Kunzi epunaga ndi ko bulya yibikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda, mudongoni beyo apunaga ndi mino Petele kabikyaga ka Bayuda. ⁸ A beyo, Kunzi

ebisa ndi atutumbwa ka batu niŋo bakegu Bayuda, mufongoni beyo abiso mino Petele kaiko atutumbwa ka Bayuda. ⁹ Yakobo, Petele na Yuani*, niŋo ba ndi abe madulu ma kanisa bibatu ndi iziyo niyo Kunzi epa ndi. Batingya kuwa ndi ibusu na Balanaba kowonisila yakanana. Taga kuwa ndi ibusu kabikyaga Mongoni Manza ka batu niŋo bakegu Bayuda, ibu, baga ndi ka Bayuda. ¹⁰ Batibikya ndi likpuma limoti aka be tutamanito batu ba yangya. Napunga ndi kagya beyo aka yo limbengi limoti.

Polo akanzilya Petele

¹¹ Luki limoti, ngbingo yi ninu Petele osila ndi mino ka Atiokia, nayoyisa ndi ko misa ka bambanzu, kye a ndi ni opungini kagya binye. ¹² A beyo, kambwa be batu bemoti-bemoti niŋo bikaga ndi na Yakobo, bosiliku, Petele alyalyaga ndi pa imoti na batu niŋo bakegu Bayuda. Luki limoti, kumbuso ibu kosilo, upupa ndi, asa kalyalya na ibu kye a ndi kabanga Bayuda. ¹³ Bayuda bagogo bogulya ndi goni ka yigya yi niyo yanye yo, na ku baluta ndi mino Balanaba. ¹⁴ Niyo nina ndi ambe bakegu bata kakpakyana ka bungbingbili bo Mongoni Manza, nabikya ndi Petele ko misa ka batu basi ambe: «Kika ni iwe Muyuda wakabye yigya ka batu niŋo bakegu Bayuda, wakwanana kuwa kauyikasa liki ka mapuru kabye yigya kunu?»

Mumbanzu wasi inisa na muhukuso pisi ka baya

¹⁵ Ibusu, ta Bayuda, takegu batu bo giyo yagogo niŋo bakibigu mutuu ko Kunzi. ¹⁶ Tibagatu ambe mumbanzu kakwananigu kainisa na bungbingbili kambwa ko Kunzi pisi kagya mutuu. Luki limoti, inisa nobu ko bulya baya kaki ka Yeso-Kilisito. Kinili, ibusu goni, tabinikyononi ndi Yeso-Kilisito, kye tinisoni bongbingbili pisi ka baya kusu kaki ni kegu ko bulya yibye mutuu. A beyo, mumbanzu kakwananigu kainisana na bungbingbili kambwa ko Kunzi kye abyeye mutuu. ¹⁷ Ibusu, takakisa kaiko bongbingbili pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. Luki limoti, ibusu, ta goni bilubi ko pisi ya bunye mufongoni abe batu niŋo bakegu Bayuda. Yigya yi niyo akowonisila be Kilisito no akatiluto ko pisi ya bunye? Haaa, kegu beyo! ¹⁸ A beyo, nakigilya bata kopika ndabu niyo napanza ndi imi mombukwana-daki yi, akowonisila be nakagyagigu mutuu. ¹⁹ Wina se, kabyenene na mutuu mi nimo, imi nokwoni ndi. Mutuu mo agya ndi be kukwaku nikwo esilyi. Niyo yasi igyonosa ndi beyo, kye niki na obili ko misa ko Kunzi. Tokwa ndi pa imoti na Kilisito ka musalaba. ²⁰ Kegu bata imi no na mubisi, luki limoti, Kilisito no a mubisi kuso kami. Mbiya wanu, obili kami a abe mumbanzu, na na iyi ko bulya baya ko Mika Kunzi ninu epa ndi, isuta iyi mombukwana-daki yi ko bulya kami. ²¹ Nakakwananigu kagya iziyo ko Kunzi kye kika ni mutuu mo upaga bambanzu bungbingbili, kukwaku ka Kilisito kegu neki ndi na izangiya.

3

Mutuu ikani baya

¹ Eze ibunu Bagalatia! Ma bongingi! Wani no amakuma ndi? Wina se, bamutumbulyagatu ndi bingbanganya mongoni ma kukwaku ka Yeso-Kilisito ka musalaba. ² Nakapa ambe isikisyonni ka likpuma limoti li nili: Limbengi ko Kunzi amusilyo pisi kagya mutuu, ikani kankana ikani kabailya Mongoni Manza? ³ Buningi tino bo ma nobu beyo? Mapunga ndi pisi ka Limbengi ko Kunzi, mbiya wanu, ma kuwa kapa komosisyo pisi ka yigya ya nzuyi? ⁴ Makpuma mumbanga-mbanga makpu nimo amusilya ndi, a ndi ma payaya aka? Kegu ndi nimo ma payaya. ⁵ Ngbingo yi ninu Kunzi amutumisago mino na Limbengi kaki, agya makpuma

* 2:9 2:9 Yuani wanu, a ninu atutumbwa.

mumbanga-mbanga luga kunu, agyaga beyo kye magyaga mutuu ikani mabailyaga Mongoni Manza?

Mumbanzu kakwananigu kaiyita wongbingbili pisi ka mutuu

⁶ Abalahamu abailya ndi Kunzi, kinili, Kunzi ava ndi be a mutuu wongbingbili. ⁷ Wiboni neki binza ambe batuu nibo ba na baya, ibu bo ba livananza la lingunu ka Abalahamu. ⁸ Mobiso Motu obikyoni ndi katukya ka bundeli be batuu nibo bakegu-Bayuda binisana ndeke bongbingbili ko misa ko Kunzi ko bulya baya kabu. Kinili, Mobiso mi nimo abikya ndi Abalahamu kambwa be: «Kunzi udukilya ndeke bambanzu basi bubunga ko bulya kaku.» ⁹ Yeki a beyo, Kunzi udukilya ndeke bubunga batuu basi nibo bakabaya, mudongoni beyo adukilya ndi mino Abalahamu.

¹⁰ Luki limoti, Kunzi ugbangatu batuu nibo bikaga bakiguma ko bulya mutuu. A beyo, Mobiso Motu abikyaga be: «Ligbongoni iki kugu ka mutuu wasi nino kabyeigigu bongbinga basi nimo ikpikaga ka kitabu ya mutuu.» ¹¹ A bingbanganya be mutuu gutugu bemoti aka kinisonogigu wongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka mutuu, kye ikpikaga be: «Mutuu wongbingbili ika na obili pisi ka baya.» ¹² Wina se, mutuu na baya a makpamuka maba dididi. Luki limoti, Mobiso abikyaga be: «Mutuu yi nino agyaga mutuu, ika ndeke na obili mudongoni beyo bokpika ndi mino kuso yi.»

¹³ Kilisito atikulaga ndi ka ligbongoni la mutuu, ivilya kuwa ndi ni iyi ligbongoni ko bulya kusu. A beyo, Mobiso Motu abikya be: «Ligbongoni abyii mutuu wasi nino babongiligi ka musalaba.» ¹⁴ Igyonosa ndi beyo kye bubunga nibo Kunzi awanyaga ndi Abalahamu, akitagito goni ka batuu nibo bakegu Bayuda, ko ngungu ka Yeso-Kilisito. Na pisi ka baya, tinisoni na Limbengi-Lotu nibo Kunzi atiwanyaga ndi.

Agume a wandeli kakitaga mutuu

¹⁵ Bamamaki, tovini mbeyi likingyosi ko bulya yigya kusu. Niyu mumbanzu asaga agume walingunu, mutuu wago kakwananigu kayikoso ikani kamatila luki kugu yi. ¹⁶ A mudongoni na bagume nibo Kunzi apa ndi Abalahamu na livananza kaki. Mobiso kegu kabikya be «ka bevananza kaki», kye kegu ndi bambanzu bakpu. Luki limoti, akabikya be «ka livananza kaku». Niyu akowonisilo be mutuu bemoti aka. Mutuu yi nino ni Kilisito. ¹⁷ Nakapa kabikya be: Kunzi aponi ndi agume walingunu. Mutuu nimo opupa ndi imu kumbusa wa byanga bamiya bakwanganya na batekebe basaa kobunigu ikani koyikosigu agume ko Kunzi. ¹⁸ Luki limoti, kika kani lisimo ko Kunzi odogoku pisi ka mutuu, kakwananigu bata be oduku pisi ka agume. Wina se, Kunzi apa ndi Abalahamu iziyo pisi ka agume.

¹⁹ Ligubo la mutuu kuwa ni iki? Bamatila ndi ko bulya yiwonisila be bomikya bambanzu bobunatu ndi mutuu. Ibisa ndi kadwe ku kwa ku miki nino Kunzi awanyaga ndi Abalahamu ibukuta ndeke mino. Kunzi apa ndi Bamalaika mutuu kaki pisi ka mutuu bemoti nino anzinilyaga ndi na bambanzu ko lino ko Kunzi, mutuu yi ndi ni Musa. ²⁰ Wina se, takegu no nzoyi ka mutuu yi nino ngbingo yi nino mumbanzu o mina bemoti aka, Kunzi, iyi, mukaka aka.

Isi ya Mutuu

²¹ Niyu a neki kowonisila be Mutuu a makigbanana na bagume ko Kunzi? Po, gutugu iki yi aka! Kika ni Kunzi aponi ndi Mutuu nimo akwanana kaupá bambanzu obili nino walingunu, bambanzu bakwanana neki bi kaiko bongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka Mutuu. ²² Luki limoti, Mobiso Motu akabikya be obili wasi amudita na bunye binvi, kye Kunzi upi batuu nibo babinikyana pisi ka baya kabu ka Yeso-Kilisito aerepe nino wanyaga ndi.

²³ Kambwa Kunzi katiwonisilo pisi ya baya, mutuu a ndi ni atikondogini bikpeki-kpeki abe batu ba boloko, kabundila be baya yi nino inisoni. ²⁴ Mutuu a kuwa ndi mububulyo kusu kadwe ku kwa ku Kilisito odoku ndi mino, kye tinisoni bongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka baya. ²⁵ Mbiya wanu, beyo ngbingo wa baya odunuku mino yo, takegu bata kusili ka mububulyo yi nino.

²⁶ A beyo, ibunu basi ma bomiko Kunzi, pisi ka baya kunu ka Yeso-Kilisito. ²⁷ Iyo, ibunu basi nibo mogwa ndi ibatiso kuso ka Yeso-Kilisito, ma kuwa abe makimokisya Kilisito. ²⁸ Kegu neki bata na budididi luga ka Bayuda na batu bi nibo bakegu Bayuda, luga ka bosunzu na batu nibo bakegu bosunzu, luga ka baluku na boko. A beyo, ibunu basi ma luki limoti ka matikana kunu na Yeso-Kilisito. ²⁹ Kika ni ma batu ka Kilisito, ma neki ka livanza ka Abalahamu, na minisanatu ndeke na agume mudongoni beyo Kunzi awanyaga ndi mino.

4

Bakilisito bakegu bata bosunzu, luki limoti, bomiko Kunzi

¹ Nakapa kabikya be: a binza miki kalya lisimo ka abaki. Luki limoti, ngbingo yi nino a mbeyi mino mukede aka, a mudongoni abe musunzu, gutugu beyo a ni iyi mino mombukwana lingama lasi. ² Ka masye mi nimo, ika mbeyi kusili ka batu nibo bakakwiso, kadwe wa lisyeli ni abaki atwa ndi itulyana mino. ³ Ibusu goni, ngbingo yi nino ta mbeyi ndi mino abe bomiki bakekekeke, ta ndi bosunzu ba makpumuka gballi nimo a ndi no ngu kugu wa obili. ⁴ Luki limoti, niyo ngbingo itulyana ndi, Kunzi atikoku Mikaki. Muko abakuta ndi, apanga ndi kakpakyana kusili wa mutuu ka Bayuda. ⁵ Kunzi atikoku ndi kakulaga batu nibo ba ndi kusili wa mutuu na katiitiso bomikaki.

⁶ Ko bulyo yi niyo mo mino bomikaki, Kunzi otikoku ndi Limbengi ko Mikaki. Limbengi li nilo a ka mambengi kusu nilo apamikanaga be: «Aba! Baba!» ⁷ Kinili, wakegu bata musunzu, luki limoti miki wa ndabu. Yeki wa miki, walyatu ndeke lisimo nilo Kunzi wanyaga ndi bomikaki.

Polo akalya kumbu ko bulya ka Bagalatia

⁸ Ka bundeli, makamibogigu ndi Kunzi na ma ndi bosunzu ka bokunzi ba payaya. ⁹ Luki limoti, mbiya wanu mamibatatu Kunzi, ikani Kunzi no amumibo. Ogwogi bata bu kaigilya makpumuka magballi mi nimo kegu no ngu na izangiya? Makapa bata kaimigiso ka bosunzu? ¹⁰ Mipaga kugbe ka mutuu kunu kugu wa masye, batimba, bongbingo na byanga. ¹¹ Na na kubangaku kye akegyilya abe nokwi bi ngbufu-ngbufu payaya ko bulya kunu.

¹² Bamamaki, kikiliki, wikoni abe imi, mudongoni beyo niita mino abe ibunu. Makegyilyagu ndi bunye gutugu bumoti aka. ¹³ Makaiba binza be namubikyaga ndi Mongoni Manza ka nganga ya mambwa kye na ndi no kolobu. ¹⁴ Makwananatu ndi kebakyilya botikito ikani ketindikogo ko bulya kolobu kami. Luki limoti, metilya ndi abe malaika ko Kunzi, abe Yeso-Kilisito mombukwana-daki yi. ¹⁵ Ma ndi ka magyagya. Ogwi kuwa bata bu mbiya wanu? A beyo, nakwananatu bi kaiko demu kunu: kiko bi kani mumbanzu inyogo liso apa mutuu wagogo, makwananatu ndi kegyilya yi beyo! ¹⁶ Niitini kuwa mumuyoniso kunu mbiya wanu, kye nakamubikyaga makpumuka ma linganu?

¹⁷ Batu nibo bakaipa na ibunu bo, tamanaga kabu kegu yanza. Bakapa kamugbonosono na imi, kye miki bakigumya ku kabu. ¹⁸ A binza kaipa na mumbanzu ka makpumuka manzanza bongbinga basi, kegu asi ko ngbingo yi nino aka no no mina luga kunu. ¹⁹ Bomikami, na bata na muzuzula ko bulya kunu abe nimo muko ikaga na imu kambwa wa libukuti. Muzuzula mi nimo ika ndeke kadwe ku kwa ku

yigya ka Kilisito amumingyano mino. ²⁰ No bi kapa ambe niki luga kunu mbiya wanu, kye nibi ambe nakwanana kamunzinyi liki. Mu egbomini ko bulya kunu.

Likingyosi ka Agali ibu na Sala

²¹ Ibikyoni, ibunu nibo mapaga kaiko kusili wa mutuu, makibogigu beyo mutuu abikyaga mino? ²² A beyo, ikpikaga ndi be Abalahamu ubukuta ndi bomiki baba: bemoti na Agali nino a ndi musunzu, wagogo na Sala, nino a ndi muko wa ndabu. ²³ Mika musunzu ibukuta ndi mudongoni beyo miki wasi ibukutaga mino. Luki limoti, nino ka muko wa ndabu ibukuta ndi kabyenene na agume nino Kunzi apa ndi. ²⁴ Bibu yi niyi a abe likingyosi. Boko baba bi niba ba likingyosi la bagume baba. Agume wa mambwa ni Agali nino bomikaki dibukutaga ka busunzu. A likingyosi la agume nino igyonosa ndi ka ngupa ya Sinai. ²⁵ Agali a likingyosi la ngupa ya Sinai ka mugi ma Alabia. A mudongoni abe Yelusalema * wa lise li nili, kye a ka busunzu pa imoti na batu kaki basi. ²⁶ Luki limoti, Yelusalema wa kugu kegu ka busunzu, iyi ni omosu. ²⁷ A beyo, Mobiso Motu akabikya be:

«Gwano magyagya, iwe ndaya, iwe nino wakabukutaga!
Pamikanaganu na magyagya, iwe nino wakimukanagu muzuzula ma libukuti!
A beyo, muko nino basikisogo ubukuta ndeke bomiki bakpu kakitaga nino ikaga ko vononi.»

²⁸ Bamamaki, ibunu, mibukuta ndi kabyenene na agume ko Kunzi, mudongoni abe Isaka. ²⁹ Ka bundeli, miki nino ibukuta ndi mudongoni beyo miki wasi ibukutaga mino, agyogyisaga ndi nino ibukuta ndi pisi ka Limbengi ko Kunzi. Niyo yasi a bata kaigyonoso aka ka masye mi nima. ³⁰ Luki limoti, Mobiso Motu akabikya bu? Akabikya be: «Mukpumyo muko nino musunzu yi no mikaki, kye mika musunzu kakwananigu kalya lisimo pa imoti no mika muko wa ndabu.» ³¹ Kinili bamamaki, takegu bomika musunzu, luki limoti, ta bomika muko wa ndabu.

5

Mukilisito okulikonogoni

¹ Kilisito atikulaga ndi lingunu, kye takikonitogu bata ka busunzu. Wikoni kuwa wa aka wa, makimokyonitogu bata ka busunzu.

² Hukononi, imi Polo, nakamubikya ambe: makikusiso, Kilisito kikigu bata na izangiya ku kunu. ³ Na bata kaigilya kabikya ambe mutuu wasi nino apa kaikusiso, okwononi agyi mutuu ka Musa masi. ⁴ Ibunu nibo makisaga kaiko bongbingbili pisi ka mutuu, ma bakigbanana na Kilisito. Iziyo ko Kunzi amuzongoni. ⁵ Luki limoti, ibusu bi nibo tabaya, tabakigumya ko Kunzi nino atidukusoku ndeke bongbingbili. Takabunda nilo pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu nilo akagya ligubo pisi ka baya kusu. ⁶ A beyo, mumbanzu kamatikana na Yeso-Kilisito, kikusiso ikani kikusisigu a mudongoni. Luki li nilo okitogi ni baya niyo akainisoniso pisi ka sipananiso.

⁷ Ma ndi na yigya yanza kambwa! Wani bata no amukpingba ndi kabye makpumaka ma lingunu? ⁸ Bulyisyo yi niyo kegu kotukyoku ko Kunzi nino amumakaga. ⁹ Beyo babikyaga mino be: «Sibukaso sikede niso ofulisogo mukati, adukusogoku fufu wasi bidayi-dayi.» ¹⁰ Imi, na wakigumya kunu, kuso ka Mombukwono-dosu. Nakaiba ambe makikigu na tamanaga di na imi. Luki limoti, mutuu wasi nino akamubobo, iki wani ikani wani, igyogyisatu ndeke.

¹¹ Bamamaki, imi nakika kabikyaga be okwononi kaikusiso, ba bata kegyogyiso ko bulya iki? Nakiko bi kabikya beyo iba takegu bakigbanana. Luki limoti tabakigbanana kye nakabikyaga bulyo kukwaku ka Kilisito ka musalaba. ¹² Batu

4:22 4:22 Wanda ka Mupunganagi 16:15; 21:2. * **4:25** 4:25 Yelusalema: A likingyosi la dini ka Bayuda. **4:27** 4:27 Wanda ka Isaya 54:1. **4:30** 4:30 Wanda ka Mupunganagi 21:10.

nibo bakamuputa bamu na likpumuka la kikuiso, okwononi bidukyi bakambwa kabu bigbogbogbo.

Limbengi-Lotu na musasa ma nzuyi

¹³ Bamamaki, Kunzi amamakaga ndi kye makulikanagi. Luki limoti, kulikanaga yi niyo, kikonitogu pisi komosisyo musasa kunu masi ma nzuyi. Tungbulonogoni ka sipananiso. ¹⁴ A beyo, mutuu ka Musa masi a ka nima: «Mupa bengeni mudongoni beyo wipaga mino iwe mombukwana-daki yi.» ¹⁵ Luki limoti, makiko kakukana na kalyanana luga kunu abe banyama botutu, wiminyonito ambe makomwononitogu.

¹⁶ Kinili, nakamubikya be: wosoni Limbengi-Lotu kokpokyoniso obili kunu, kuwa wa go wa, makikigu bata kabye musasa kunu ma nzuyi. ¹⁷ A beyo, musasa ma nzuyi abumanaga na nimo ma Limbengi-Lotu. Musasa ma Limbengi abumanaga na nimo ma nzuyi. Masolo ma bumana kabu ikaga kuwa be takagyigu bata nilo takapa kagya. ¹⁸ Luki limoti, kika ni Limbengi-Lotu akamukpokyoniso, makegu bata bosunzu ba mutuu.

¹⁹ Tibaga binza ambe musasa ma nzuyi atitikaga ka makpumuka nima: bilya, tamanaga yanye, budanda, ²⁰ kaubibiso bokunzi gballi, luga, muyana, saana, imi, kaiko na limbengi likudu, kakisa kaukitaga bengeni, yigbananaga, ²¹ kaiko na limbengi bikpo, libuma, ligbugbu na makpumuka magogo mudongoni abe nima. Nakaigilya kamubikya beyo namubikya ndi mino kambwa: nibo bakagya makpumuka mi nimo, bakinisonigu ndeke na pa ka Bungama ko Kunzi.

²² Luki limoti, masolo ka Limbengi-Lotu nima: sipananiso, magyagya, maziyo, kaiko na limbengi linda, bunza, yigya yanza, baya, ²³ kaiko bitombiii na kaibuulyo binza. Kegu na mutuu gutugu mumoti aka nimo apakyaga makpumuka beyo ka nima. ²⁴ Batu ka Yeso-Kilisito bobongilogoni ndi yigya ya nzuyi ka musalaba, pa imoti na bunye nibo ukandaga ndi na musasa manye. ²⁵ Limbengi atiponi obili, tosini Limbengi li nilo goni lo katikpokyoniso. ²⁶ Takikonitogu batu bakibinika, tosini dwanana ikani kaiko na imi luga kusu.

6

Kosingyono ko ngbingo wa bukpeki-kpeki

¹ Bomika-mama, kika ni batokonyini mumbanzu ni anagya bunye, ibunu bi nibo makakpakyana ko ngu ya Limbengi ko Kunzi, mumigisoni ko pisi yanza, ka butombiii. Wiminyonito se, kye makogwonitogu goni ibunu ka kaboboku. ² Singyononi ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, na beyo, motulyasa kuwa mutuu ka Kilisito. ³ Kika ni mumbanzu akaimina be a mutu wa izangiya, luki limoti ni kegu beyo, akaiho iyi aka mombukwana-daki yi. ⁴ Mumbanzu yikaka-yikaka abimi yigya kaki bikpe. Kina be okwononi kaibiba, ogwi magyagya ka limbengi kaki aka. Luki limoti, kikonitogu na tamanaga be ukitogi batu bagogo basi. ⁵ A beyo, mumbanzu yikaka-yikaka amalya ndeke ni iyi yigya kaki.

⁶ Mutu yi nino bawonisilogo Likpumuka ko Kunzi, okwononi kagbanana mukumbo kaki na muwonisilo kaki.

⁷ Bakamubonitogu: bakatibagigu Kunzi. Masi nimo mumbanzu akunaga, imu goni aka mo obuulyogo. ⁸ Mutu yi nino akunaga nilo obosilaga musasa ma nzuyi kaki, obuulyo ndeke masolo ma musasa mi nimo goni mo. Masolo mi ni kukwaku. Luki limoti, nino akunaga nilo abosilogo Limbengi-Lotu, obuulyo ndeke masolo nimo opupogo ka Limbengi li nilo. Masolo mi ni obili wa benze na benze. ⁹ Takuponitogu kagya bunza. Takodikogi, tobuulyatu ndeke masolo mi ko ngbingo nino akodoku.

¹⁰ Kinili, beyo ta mbeyi mino no ngbingo bene, tugyilyini batu basi bunza, kuge yi, bomomосу ka baya.

Likpamka la mulibo

¹¹ Winoni beyo no mino kamukpikilyo mobiso makpakpa mi nima na maboku kami. ¹² Batu nibo bamukpamyaga kaikusiso ka mapapa, bakisaga kaiwoniso be kye bambanzu bubibi. Bagyaga beyo kye bakugyogyisonitogu be bakabikyaga mongoni ma kukwaku ka Kilisito ka musalaba. ¹³ Batu bi nibo bikusisogo, bakagyagigu ibu mutuu. Bakisaga kamukusiso kye biki kaibiba na bepukulu baya imuso kunu. ¹⁴ Imi, nakakisagigu inguo ya ibiba yi niyo, kiki asi niyo aka yo ya musalaba ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. A beyo, pisi ka musalaba mi nimo, obili a kuwa abe okwoni ku kami, na imi goni, na kuwa abe nokwoni ndi ka obili. ¹⁵ Kinili, takikusiso ikani takikusisi, kegu na izangiya. Izangiya ni kaiko na obili wambiya. ¹⁶ Maziyo na bunza iki na batu basi nibo babyege pisi yi niyo, ika goni na batu basi nibo Kunzi unaga ndi.

¹⁷ Katukya mbiya wanu, mumbanzu kegbomisonitogu bata mu, kye na na bepukulu ka nzayi nibayo akowonisila be na mutuu ka Yeso*.

¹⁸ Bamamaki, iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki na ibunu basi. Iyo a beyo!

* **6:17** 6:17 Polo a ndi na bepukulu ka nzayi nibayo akowonisilo be bagyogyisa ndi beyo bagya ndi mino Yeso.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Baefeso Likpɔmuka la mambwa

Pɔlɔ nɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Efeso balūwa yi nimɔ. Akpika ndi kani a ka boloko ka Luma. Gudu wa Efeso a ndi wanza kuge luga ka bagudu basi ba Luma nibo ba ka Azia. Batu budingi luga kabu ku beyo bagyaga ndi bumbula. Bapikilya ndi kunzi kabu ninɔ bamakaga na Ligiliki be Alitemisi ndabu yanza. Batu ba Luma bamakaga ibu kunzi yi ninɔ be Diana. Alitemisi yi ninɔ a sanamu muko yi. Bindaga ndi kabibiso ka ndabu yi niyo. Batu basi ku beyo babinikyana sanamu yi niyo kiki asi Bayuda aka ibu na Bakilisito.

Niyo Pɔlɔ igoku ndi ka Efeso ka ligandu kaki ya yiba, upa ndi Bayuda ba ku mutuu ka lisyɛ la mungu kabu. Kumbuso yi, igoku ndi kye kakwananigu ndi kolipya ku beyo, luki limoti, ubikya ndi be indatu bata kaunda. Niyo aga bata ka nganga ya yisaa, agya byanga bisaa ni anubikyaga bambanzu Mongoni Manza aka (Wanda Ligubo 19-20). Pɔlɔ atumbulaga ndi likpɔmuka li nili ka balūwa yi nimɔ: Kunzi atimibisisa ndi nilo a ndi la kisu, nilo omosa ndi ka iziyo kaki. Akabikya be bamumula ndeke makpɔmuka masi ma kugu wa lisyɛ na nimo ma litombu kye Yeso-Kilisito iki ngama kugu yi. Omotiloku be Bakilisito bokwononi kaukanana, na kaiko abe bomika-muko, kegɔ binza kabikya be mutɔ yi nimɔ a Muyuda, ikani ninɔ ku kegɔ yi. Mumuyoniso kabu a mukaka aka, iyi ni Abili. Kɔwa wa gu wa, bakilisito bokwononi kalamba pa imoti kye Abili kundungulyogonitogu.

Pɔlɔ atumbulagatu ndi goni beyo muluku okwononi mino kaiko na mukaki, beyo bomiki bokwononi mino kaiko na babukata kabu, na beyo bosunzu bokwononi mino kaiko na bamombukwana-dabu. Abikya ndi goni be bakilisito bokwononi mino kaiko luki limoti na Kilisito.

Yigbanaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Kilisito atidukulya ndi bubunga na Limbengi-Lotu 1:3-3:21

Tikini na obili wambiya pa imoti na Kilisito 4:1-6:20

Yuuso ya mulibo 6:21-24

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ, Kunzi emakaga ndi ka sipananiso kaki, kaika atutumbwa ka Yeso-Kilisito. Nakamukpikilyo ibunu batu ko Kunzi nibo mabailya Yeso-Kilisito ku ka Efeso*. ² Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi bubunga, bamupa maziyo.

Kunzi atidukilyaga bubunga pisi ka Kilisito

³ Kunzi, Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito avi ibiba! Atidukilyoni bubunga pisi ka matikana na Kilisito, atipa bapere ba Limbengi-Lotu kaki kotukyoku kugu wa lisyɛ. ⁴ Pisi ka Kilisito, Kunzi atipunogoni ndi kaika batu kaki kambwa kagya obili. Agya ndi beyo, kye tiki botu ni takegu na ida kambwa kaki. Ko bulya sipananiso kaki, ⁵ osisilya ndi kambwa aka be tika ndeke bomikaki pisi ka Yeso-Kilisito. Abailya ndi beyo, kabyenene na sipananiso kaki. ⁶ Tabibisini neki Kunzi ka iziyo kaki niyo atipa ndi pisi ko Mikaki mupaka.

* **1:1** 1:1 Mobiso mandeli magogo kegɔ no lino la Efeso. Ka masye mi nimo Pɔlɔ agya ndi ka Efeso, Wanda ka Ligubo 18:19-21; 19:1-40.

⁷ Pisi ka bangu ka Kilisito, Kunzi atikulogoni ndi, atipilya bunye kusu. Kwa wa go wa, atiwonisiloni ndi budingi ba iziyo kaki, ⁸ atitumiso noyu, atipá yimibo yasi na akili wasi. ⁹ Atimibisa ndi dikidi kaki, kabyenene na yigya yanza kaki, nilo osisilya ndi kambwa aka be otulyasa ndeke pisi ka Kilisito. ¹⁰ Tamanaga yi niyo, Kunzi otulyasa ndeke ko ngbingo yi nino abisa ndi: kamumula masi nimo a kugu wa lisyé na kusili wa moni kaiko kusili wa bungama ka Kilisito aka yikaka.

¹¹ Kusó wa matikana kusu na Kilisito, tinisononi na nilo atiwanyaga ndi. A beyo, Kunzi atipunogoni ndi kambwa aka, kabyenene na tamanaga kaki. Otulyosaga makpamuka masi mufongoni beyo osisilyogo mino na beyo apaga mino. ¹² Tobibisini neki budingi ko Kunzi, ibusu nibo ta ndi ba mambwa kobiso tamanaga kusu kusó ka Kilisito!

¹³ Ibunu goni, mabinikyononi ndi Kilisito ngbingo yi nino mukana ndi mino mongoni ma linganu, Mongoni Manza nimo amudulyoku ndi na muhukuso. Kwa wa, Kunzi amubisa ndi na ida kowonisila be ma kwa batu kaki. Ida yi ni Limbengi-Lotu nilo awanyaga ndi. ¹⁴ Limbengi-Lotu li nilo ni mukalya ma mambwa ma lisimo nilo Kunzi ubisilya ndi batu kaki. Tinisana ndeke na mukalya mi nimo ngbingo yi nino kulikanaga kusu itulyana ndeke mino. Tobibisini neki budingi ko Kunzi.

Palo akawumbilya bakilisito

¹⁵ Nukononi beyo mabinikyana mino Mombukwono-dosu Yeso na beyo mupaga mino batu ko Kunzi basi. ¹⁶ Kinili, nabibisogo Kunzi masye masi ko bulya kunu. Nakamubusalagigu ka malumba kami. ¹⁷ Nakungaga Kunzi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, Baba wa ibiba, kamupa Limbengi kaki iba wikoni na yimibo na bungbanganya, na ku kwa ku mamibo mino binza. ¹⁸ Nakungaga ambe amuhukwi mambengi bungbanganya, kye mibi mutamanagi tino mo Kunzi amumakaga ndi mino. Miba goni ibiba yidingi na lingama kaki lasi nilo ubisilya ndi batu kaki, ¹⁹ miba ngu yidingi niyo Kunzi atiwonisilo ibusu bi nibo takabinikyana. Owonisila ndi ngu kaki yasi, ²⁰ ngbingo yi nino apupisa ndi mino Kilisito luga ka bamanda, alikiso ka kumbanzikaniko kaki ku kugu wa lisyé. ²¹ Ku beyo, a ngama ka bangama basi, iki ka batu budingi-dingi basi ikani ka botutungyo basi, iki ka batu bo ngu ikani bamalaika basi. A ngama kugu wa masi nimo bakwanana katwa ka obili yi nimuna ikani ka obili yi nino akodoku. ²² Kunzi obisoni ndi makpamuka masi kusili wa magu ka Kilisito, abisa ndi Kilisito kugu wa makpamuka masi, abiso be iki mu ma kanisa. ²³ Kanisa ni nzayi ka Kilisito. Kilisito a wakiko kusó yi na Kunzi a mutumo kusó ka Kilisito.

2

Kainisana na muhukuso pisi ka iziyo ko Kunzi

¹ Ka bundeli, ma ndi bukwo ko bulya yigya yanye na bunye kunu. ² Mipaga ndi ka yigya yanye ya obili yi nima, managya mutuu ka ngama wo ngu yo ovivi. Ngama yi nino a limbengi la bunye nilo akagya ligubo kusó ka batu nibo bakabangagigu Kunzi. ³ Ka bundeli, ibusu basi ta ndi goni abe ibu. Obili kusu abyenenege ndi na musasa ma nzayi, anagya sipananiso si na niso sa mambengi kusu. Kinili, ko bulya yigya kusu yanye niyo tibukuta noyu, takakwananigu ndi kanyika ngbuta ko Kunzi mufongoni abe batu bago.

⁴ Luki limoti, kumbu ko Kunzi a yidingi. Ko bulyo ya sipananiso sidingi niso atiwonisila ndi, ⁵ ibusu nibo ta ndi bukwo ko bulya bunye kusu, atipá bata obili pa imoti na Kilisito. A pisi ka iziyo ko Kunzi yo minisana ndi mino na muhukuso. ⁶ Kusó wa matikana kusu na Yeso-Kilisito, Kunzi atipupisa ndi pa imoti na ibu ka mbuku, atilikiso na ibu ka obili yi nino kugu wa lisyé. ⁷ Agya ndi beyo kye atiwonisili ka byanga nibo akodoku iziyo kaki yidingi na yimbanga. Atiwonisila bunza kaki ka

matikana kusu na Yeso-Kilisito. ⁸ A beyo, iziyo ko Kunzi yo amepá muhukuso pisi ka baya. Muhukuso mi nimo kotukyokuga ku kunu, luki limoti, a apee ko Kunzi. ⁹ Makinisanaga ndi na imu pisi ka yigya kunu. Kinili, mambanza gutuga bemoti aka kakwananiga mino kaiyipo ikubasu. ¹⁰ A beyo, ta ligubo ko Kunzi, atigya ndi ka matikana kusu na Yeso-Kilisito kye tiki kagya makpamuka manzanza ka obili. Obungusyaga ndi makpamuka mi nimo kambwa aka bekye tiki kagyo yi.

Kaiko luki limoti kuso ka Kilisito

¹¹ Bayuda bi nibo ba na bepukulu baya simuso, bimakaga be batu bi nibo bikusiso. Ibunu bi nibo makegu Bayuda bakibukuta, makegu na bepukulu bi nibo. Bamamakaga be makegu bakikusiso. Eee, tomononi beyo ma ndi mino kambwa, ¹² ma ndi byi na Kilisito, makakwananiga ndi kaiko luga ka bomikya Bezaleli. Makegu ndi ka bagume nino Kunzi ugilya ndi kaunana na ibu. Makegu ndi na mutamanagi na makegu no Kunzi ka obili. ¹³ Luki limoti, mbiya wanu ka matikana na Yeso-Kilisito, ibunu nibo ma ndi byi no Kunzi, ma kawa bikpudu no Kunzi pisi ka bangu ka Kilisito. ¹⁴ A beyo, iyi no atipa maziyo. Iyi no agya ndi be Bayuda na batu nibo bakegu Bayuda biki luki limoti. Pisi kapá nzuyi kaki, mulili nimo ugbanana ndi, agyaga ndi be biki bomuyoniso luga kabu, kegu bata. ¹⁵ Atumba ndi mutuu ka Bayuda, bopisi bi na yigyo yi. Ugya ibu basi kaiko batu bumoti, bita bambiya, ka matikana na iyi. Kawa wa go wa, obisa ndi maziyo luga kabu. ¹⁶ Pisi ka kukwaku kaki ka musalaba, Kilisito umumula ndi basi kaiko nzuyi yimoti, atumba ndi simuyoniso, uhukwilya pisi kamatikana no Kunzi. ¹⁷ Kilisito odoku ndi kapaga Mongoni Manza ma maziyo kunu ka nibo ma ndi byi no Kunzi, na ka nibo ba ndi buwobi na iyi. ¹⁸ A beyo, pisi ka Kilisito ibusu basi, iki Bayuda ikani batu nibo bakegu Bayuda, takwanana kasilyo Baba ko ngungu ya Limbengi-Lotu li nilo.

¹⁹ Kinili, ibunu batu nibo makegu Bayuda, makegu bata bobiko ikani batu nibo botukyoku ndi byi. Luki limoti, ma kawa batu botu, batu ba Ndabu ko Kunzi. ²⁰ Ma kawa gonu ibunu bakipika ka ndabu niyo batutumbwa na bogyalandu bakpo ndi mubumbe mi. Yeso-Kilisito mombukwana-daki yi ni litalu nilo osulyaga mubumbe mi. ²¹ Pisi ka matikana kusu na Kilisito, ndabu yi niyo a yakamaga bingbubu, na a kawa kaidukulogo kaiko yotu kuso ka Mombukwono-dosu. ²² Ibunu gonu ma bakipiko pa imoti na batu bago basi kaiko ka ndabu niyo Kunzi ikago mino pisi ka Limbengi kaki.

3

Polo akautumbulyaga batu nibo bakegu Bayuda bodikidi ka Kilisito

¹ Kinili, imi Polo na ka boloko kye na mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito ko bulya kunu bi nibo makegu Bayuda. ² A beyo, mukanatu ndi beyo Kunzi epa ndi mino ligubo pisi ka bunza kaki ko bulya kunu. ³ Eukwoni ndi yimibo, kemibisa bodikidi kaki beyo namukpikilyi bi mino ka bukudu yo. ⁴ Makatangulaga mobiso kami, makwanana kotombisyo beyo nibaga mino dikidi ka Kilisito. ⁵ Kunzi kumibisaga ndi batu bandeli. Luki limoti, mbiya wanu uwonisiloni batu kaki botu: batutumbwa na bogyalandu, pisi ka Limbengi kaki. ⁶ Dikidi yi niyi: pisi ka Mongoni Manza, bakwanana kapá batu nibo bakegu Bayuda na Bayuda pa imoti, mukalya nimo Kunzi asuma ndi ko bulya livananza kaki. Ba mababa ma nzuyi yimoti, bakainisono gonu ibu na agume nino Kunzi awanyaga ndi pisi ka Yeso-Kilisito.

⁷ Kunzi ebisoni ndi mugya-ligubo wa Mongoni Manza mi nimo, pisi ka apee nino epa ndi kabyenene no ngu kaki. ⁸ Nakegu po luki luga ka batu basi ko Kunzi. Luki limoti, bepa ndi iziyo yi niyo kaubikyaga batu nibo bakegu Bayuda lingama ka Kilisito nilo kegu na mulibo. ⁹ Nakwanana kauwonisilo batu basi bingbanganya beyo Kunzi

o mino kotulyoso dikidi yi niyo. Iyi no agya ndi makpamuka masi, asuma ndi dikidi yi niyo katukya ka bundeli. ¹⁰ Kinili, mbiya wanu, pisi ka Kanisa, bangama basi na botutungyo ba obili wa kugu wa lisyε bakwanana kuwa kaiba yimibo ko Kunzi. Kunzi owonisilaga yimibo yi niyo ko bopisi dididi. ¹¹ Niyo yasi akabyenene na tamanaga ya benze na benze ko Kunzi, niyo otulyosa ndi pisi ka Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu. ¹² Kusɔ wa matikana kusu na Yeso-Kilisito na pisi ka baya kusu ku kaki, takwanana kodoku kambwa ko Kunzi limbengi bidεεε. ¹³ Kinili, nakamukunga ambe makogwonitɔgu burɔ ka yigyogyiso yi niyo nakaigyogyiso ko bulya kunu. Yigyogyiso yi niyo akamupa ibiba ya linganu.

Budingi ba sipananiso ka Kilisito

¹⁴ Kinili, nakobuna moli kambwa ko Kunzi Baba, ¹⁵ ninɔ apaga obili ka bevananza bayasi kugu wa lisyε na kunu kusili wa moni. ¹⁶ Nakakunga Kunzi ninɔ a na ibiba yidingi na lingama lasi ambe amupa burupu pisi ka Limbengi kaki iba miki no ngu ka mambengi kunu. ¹⁷ Kilisito iki ka mambengi kunu pisi ka baya. Wikoni no lyo ka sipananiso, migwinonogo bingbufu kusɔ yi. ¹⁸ Kuwa wa, makwanana kotombisyo pa imoti na livananza lasi ko Kunzi be Kilisito atipaga kugbe. ¹⁹ Iyo, makwanana banu kotombisyo sipananiso si niso gutugu beyo okitogi nimo yimibo yasi yo, iba miki kuwa na obili wasi ko Kunzi, Kunzi ika mutumo kusɔ kunu.

²⁰ Kunzi a no ngu kagya yakpa kakitaga niyo takungaga na niyo tatamanaga, agyaga ligubo kusɔ kusu pisi ko ngu yi niyo. ²¹ Ibiba ku kaki, ka kanisa na pisi ka Yeso-Kilisito, ka bongbinga basi na ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

4

Kaiko luki limoti kusɔ ka Kilisito

¹ Imi ninɔ na ka boloko kye nagugubyogo Mombukwono-dosu, na neki kamubikya ambe ibunu bi nibo Kunzi amamakaga, wikoni na yigya niyo okwononi na molikoni mi nimo. ² Wikoni masyε masi bakisiso, botombiii na limbengi linda, manokibyono luga kunu ka sipananiso. ³ Gyoni yapa kobuulyo yimoti niyo Limbengi-Lotu akamupa pisi ka maziyo nimo akamumamula pa imoti. ⁴ Nzuyi a yimoti, Limbengi-Lotu a limoti goni. Kunzi amamakaga ka mutamanagi mumoti goni. ⁵ Mombukwono-dosu a bemoti, baya yimoti, ifatiso yimoti, ⁶ Kunzi a bemoti, Abaki batu basi, a kugu ka basi, agyaga ligubo pisi ka basi na a kusɔ ka basi.

⁷ Luki limoti, Kunzi apa ndi mutu yikaka-yikaka iziyo, Kilisito apa iyi aperse. ⁸ Kinili ikpikaga be:

«Ngbingo yi ninɔ adaka ndi mino kugu,
aga ndi na batu ba boloko,
upa bambanzu bapere.»

⁹ «Adaka ndi kugu.» Isi yi se kuwa ni iki? Isi yi ni kambwa kadaka, Kilisito osya mbeyi ndi kusili kugbe, kunu ka litombu. ¹⁰ Ninɔ osyoku ndi, iyi goni no adaka ndi kugu kugbe kakitaga lisyε kye itulyani ka bapa bayasi. ¹¹ Iyi no upa ndi bambanzu bapere dididi: upa ndi batu bagɔ kaiko batutambwa, bagɔ bogyalandu, bagɔ babibikya bo Mongoni Manza, bagɔ bata bapasitele na bowonisilo. ¹² Agya ndi beyo, kye batu ko Kunzi biki bukwanana kotulyoso ligubo kaki, ko bulya lipipiko la kanisa, nzuyi ka Kilisito. ¹³ Kuwa wa go wa, ifusu basi tika kuwa luki limoti ka baya kusu, tamiba basi Miko Kunzi. Tiita batu bungata ka baya, tiko na yigya yanza mudongoni abe Kilisito. ¹⁴ Kuwa wa, takikigu bata abe bomiki kaamama bigbagbagba abe ingbolo niyo mbumbo oyungaga ka limbengi lo libo. Takikigu bata kogwogwo ka mutuu ka batu gballi nibo babobogo bengeni na kaubumya pisi ka bokoli kabu. ¹⁵ Luki limoti,

pisi kabikyaga lingunu ka sipananiso, topingo ka makpumu ka masi na kadwe ku kwa ku tiita mino abe Kilisito nino a mu ma kanisa. ¹⁶ Pisi ku kaki, mababa masi ma nzuyi a pa yimoti na ka yimoti. Na nzuyi yasi a yakizukyonogo binza ko ngu ya moziko. Kwa wa, ngbingo yi nino libaba limoti-limoti o mino kagya ligubo beyo okwononi mino, nzuyi yasi akangata na kaipiko ka sipananiso.

Obili wambiya kuso ka Kilisito

¹⁷ Kinili nakaitatanaga na ibunu ko lino ka Mombukwono-dosu be: obili kunu kikonitogu bata abe batu nibo bakamibigu Kunzi. Tamanaga kabu ikaga asi ya payaya aka. ¹⁸ Yimibo kabu opiyoni biti bipi, bage na obili nino Kunzi apaga. A beyo, bakibigu luki gutugu limoti aka kye ba na mu mapu. ¹⁹ Bage gutugu no mkyo suni aka. Biponi asi ka yigya yanye aka na banagya makpumu manyenye masi ni bage na kubanguka.

²⁰ Luki limoti, bakamuwonisilagu ndi ibunu beyo ko bulya ka Kilisito! ²¹ Mukanatu ndi mongoni ka Yeso binza, bamuwonisilo lingunu nilo a kuso kaki. ²² Yeki a beyo, makwanana neki kaasanana na yigya kunu yandeli, mopupa ka obili kunu wandeli nino apaga musasa ma kuboboku nimo atikaga mumbanzu kaputikana. ²³ Okwononi kaiko batu bambiya ka mambengi na tamanaga kunu, ²⁴ mogulya ka obili wambiya nino Kunzi agya ndi ka likingyosi kaki. Obili yi nino a wongbingbili na a na butu ba lingunu.

²⁵ Kinili, okwononi kaasanana na bongu! Mumbanzu wasi abikyagi maki likpumu ka lingunu, kye ibusu basi ta mababa ma nzuyi yimoti aka. ²⁶ Kika ni mongbutini, makogwonitogu ka bunye. Okwononi ngbuta kunu osyi kambwa moni kogwo. ²⁷ Makasilyonitogu mumuyoniso ngbingo gutugu iki yi aka kamundungulyaga. ²⁸ Nino ibaga ndi, asi kubaku, luki limoti idukufi bigubu kagya ligubo na maboku kaki. Kwa wa go wa, ika na obili wanza. Akwanana goni kaiko no luki kausungyo nolu batu ba yangya. ²⁹ Munzina manye gutugu mumoti aka kopuponitogu ka noku kunu. Bikyogoni nimo aka mo manza, nimo akwanana kaika na izangiya kaupiko batu bago na nimo akwanana kapá iziyo ka batu nibo biko kamumukana. ³⁰ Makalyisisonitogu Limbengi-Lotu kumbu. Limbengi li nilo a ida niyo Kunzi amubisa ndi kowonisila be ma batu kaki kadwe ka lisyé nilo amukulaga ndeke mino ka bunye. ³¹ Wosoni tamanaga yasi ka mumuyoniso: gboko, ngbuta, pamikanaga na mosikoni. Wosoni bunye basi! ³² Luki limoti, wikoni banza, butumo na sipananiso luga kunu. Pilyononi mudongoni beyo Kunzi amupilya ndi mino pisi ka Kilisito.

5

Kaiko ka bungbanganya

¹ Ma bomiki nibo Kunzi upaga, byeni neki yigya kaki. ² Wikoni na sipananiso luga kunu mudongoni beyo Kilisito atipa ndi mino. Apa ndi obili kaki ko bulya kusu abe aere nino wa su yanza kambwa ko Kunzi.

³ Ma ka livananza ko Kunzi, kinili yigya yasi ya budanda, ya musugu, gutugu ya musasa ma mukumbo aka kinisonitogu luga kunu. ⁴ Kegu goni binza kopupisogo munzina ma gbalí, mo suni ikani manye, kye kegu na izangiya. Luki limoti, munzina kunu iki nimo mumigisyo Kunzi ibiba aka. ⁵ Wiboni binza ambe: adanda wasi, matu wa musugu na nino wa musasa ma mukumbo (musasa ma mukumbo a mudongoni abe kaubibiso bokunzi), nibo basi bakinisonigu ndeke ka Bungama ka Kilisito na ko Kunzi.

⁶ Mumbanzu kamubonitogu na munzina ma payaya, kye inguo ya munzina mi nimo, alikyaga ngbuta ko Kunzi ka batu nibo bakabangagigu. ⁷ Kinili, makusyonitogu

inguo ya batu bi nibo ka mufongo. ⁸ Mikaga ndi kambwa ko biti, luki limoti, mbiya wanu, pisi ka matikana kunu na Mombukwono-dosu, ma kuwa ka bungbanganya. Wikoni na yigya abe batu ba bungbanganya. ⁹ A beyo, masolo ma bungbanganya ni bunza, bungbingbili na linguu. ¹⁰ Gyoni yapu kotombisyo makrumuka nimo abosogo Mombukwono-dosu. ¹¹ Makomotikononitogu ka makrumuka ma payaya nimo bagyaga ko biti. Luki limoti, pupisoni ka bungbanganya. ¹² A beyo, makrumuka mi nimo batu bi nibo bagyaga ko dikidi, apagatu suni kopupiso yi. ¹³ Wina se, ngbingo yi nino bopupisaga mino dikidi, likrumuka li ipupisaga kuwa ka bungbanganya. ¹⁴ A beyo, masi nimo ipupisaga ka pa yangba, itaga kuwa bungbanganya. Kinili babikyaga be:

«Iwe muna wa ka toto aaa, zuzuko!

Pupoku ka obili ka bamanda,

Kilisito anze kugu kaku.»

¹⁵ Wiminyonito neki na yigya kunu. Makikonitogu abe bongingi, luki limoti, wikoni abe batu ba yimibo. ¹⁶ Wakiko no ngbingo kagya luki, ngbingo yi nino kuukogonitogu, kye masye mi nimana, a manye. ¹⁷ Makikonitogu neki bongingi, luki limoti, gyoni yapu kaiba nilo Mombukwono-dosu akapa.

¹⁸ Makodomwonitogu vinya, kye apataga mu ka mumbanzu, luki limoti, wikoni butumo na Limengi-Lotu. ¹⁹ Tumisonogoni mambengi na mambu, mambu mubibiso na mambu nimo akotukyoku ka mambengi. Mumbimbimbyoni, mabibiso Mombukwono-dosu ka mambengi kunu masi. ²⁰ Mumigisilyoni Kunzi Baba ibiba masye masi na ka makrumuka masi, ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

Mutu ko bulya ka boko na bambunya

²¹ Bongononi mabobo ko bulya kubangaku ka Kilisito nikwo a kuso kunu.

²² Ibunu boko aaa, hubongoni bombunyonu mufongoni beyo mabangaga mino Mombukwono-dosu. ²³ A beyo, muluku ni mu ka mukaki, mufongoni beyo Kilisito o mino mu ma kanisa. Kilisito ni Muhukuso wa kanisa, na kanisa a nzuyi kaki. ²⁴ Boko bakwanana neki kaubanga bambunya ka makrumuka masi, mufongoni beyo kanisa abangaga mino Kilisito.

²⁵ Ibunu baluku aaa, huponi boko kunu mufongoni beyo Kilisito apa ndi mino kanisa. Apa ndi obili kaki ko bulyo yi. ²⁶ Agya ndi beyo, kobubiso kanisa bitu ko bulya ko Kunzi, ongumasa pisi ko libo* na münzina. ²⁷ Abailya ndi be kanisa inisoni kambwa kaki na ibiba, ni kegu na idfa ikani ibo yagogo gutugu imoti aka. Luki limoti, iki bitu ni kegu wa baminya mino. ²⁸ Baluku bakwanana neki kaupra boko kabu mufongoni begeyo bapago mino nzuyi kabu bamombukwana-dabu bi. Nino apaga mukaki, ipaga iyi mombukwana-daki yi. ²⁹ A beyo, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino omuyoni nzuyi kaki bikpe. Luki limoti, olyolyisogo, anobuulyo mufongoni beyo Kilisito agyaga mino na kanisa. ³⁰ A beyo, ta mababa ma nzuyi kaki. ³¹ Mufongoni beyo ikpikaga mino be: «Kinili, muluku asaga ndeke abaki na amaki bakpakpana na mukaki, ibu basi baba biita kuwa nzuyi yimoti.» ³² A yapupu kugbe kotombisyo dikidi yi niyi, luki limoti, imi nakamubikya ambe a likrumuka li nilo akanda Kilisito na Kanisa. ³³ Luki limoti, a goni ko bulya kunu: muluku wasi akwanana kapa mukaki beyo ipago mino mombukwana-daki yi, muko abanga mbunya.

6

Mutu ko bulya ka bomiki na babukuta kabu

* **5:26** 5:26 pisi ko libo: Akanzina ko bulya ibatiso (wanda goni Tito 3:5). **5:31** 5:31 Wanda ka Mupunganagi 2:24.

¹ Ibunu bomiki, hubongoni babukuta kunu mufongoni beyo Mombukwono-dosu apaga mino. Mokwononi kagya beyo. ² Mutuu ma mambwa nimo Kunzi apá ndi mino agume nima: «Mubanga abaku na amaku, ³ kye wiki binza, wika goni na obili munda.»

⁴ Se kuwa ibunu bababa, makutulisonitogu bomikunu mambengi. Luki limoti, ukwisoni, manutiwa na manuwonisilo mutuu ka Mombukwono-dosu.

Mutuu ko bulya ka bosunzu na bamombukwana-dabu

⁵ Ibunu bosunzu aaa, hubongoni bamombukwana-donu bi nibana kunu ka litombu, manubibiso na limbengi limoti, mufongoni abe makiko bi kagugubyo Kilisito. ⁶ Makugugubyonitogu asi ko ngbingo yi nino aka no bo mino kamunda kye minisoni banza. Luki limoti, tulyosoni sipananso ko Kunzi na mambengi kunu masi mufongoni abe bosunzu ka Kilisito. ⁷ Gyoni ligubo kunu la busunzu na limbengi lanza mufongoni abe makiko kagyilya Mombukwono-dosu. Makogyonitogu abe makiko kagyilya mumbanzu. ⁸ Wiboni ambe mumbanzu kiko musunzu ikani mukulikanaga, Mombukwono-dosu akalya ndeke matu yikaka-yikaka kabyenene na banza nibo ika kani ogyoni ndi.

⁹ Ibunu bamombukwana-dabu, ugyilyoni bosunzu kunu begayo. Wosoni kaunyakilya binyaka-nyaka. Wiboni ambe ibunu na bosunzu kunu ma na Muwonisilo bemoti kugu wa lisyu. Iyi aminaga batu basi mufongoni aka.

Makpamuka ma lunga ka Mukilisito

¹⁰ Ka mulibo, kisoni ngu kunu pisi ka matikana na Mombukwono-dosu ko ngu kaki yidingi. ¹¹ Voni makpamuka ma lunga masi nimo Kunzi akamupa, iba mumuyoniso kamundungilyogonitogu na bokoli kaki. ¹² A beyo, takegu kabumana na batu ba obili yi nima. Luki limoti, takabumana na botutungyo ba kugu wa lisyu, bangama, batu bo ngu na bamombukwana obili yi nimana wo biti mu. ¹³ Kinili, voni mbiya wana makpamuka ko Kunzi masi ma lunga! Kuwa wa go wa, ngbingo yi nino lisyu lanye odoke mino, makwanana kaisulyo kambwa ka mumuyoniso. Ka mulibo ma lunga, makwanana kaiko bakisulyo.

¹⁴ Yeki a beyo, wikoni bakitulya: mikandila lingunu bingbubu abe mukaba, mimokisyo bungbingbili abe kutuko kwa ngweyi nikwo obuulyogo mbanzi. ¹⁵ Wimokisyoni kekele yibikyaga Mongoni Manza ma maziyo abe bekpaku. ¹⁶ Baya kunu iki bongbinga basi abe kopi niyo makwanana na iyu kolimogo buku ba bomongwo basi ka Mumuyoniso. ¹⁷ Vonito goni muhukuso abe ikpakpasu sa ngweyi na Likpamuka ko Kunzi abe dukpa niyo Limbengi-Lotu atipa. ¹⁸ Nimo masi, mukungogoni Kunzi bongbinga basi ka mobi ma malumba masi mufongoni beyo Limbengi-Lotu iko mino kamuwonisilo. Wikoni bongbinga basi bakitulya, hulumbilyoni batu ko Kunzi basi. ¹⁹ Ikungilyonito goni, iba ngbingo yi nino nanzinaga banu mino, Kunzi ewanyi beyo nakwanana mino kabikya. Kuwa wa go wa, nakikigu kazakadaga kaibisikoso dikidi ya Mongoni Manza. ²⁰ Gutugu beyo no mino ka boloko bene, na imi mubibikya wa Mongoni Manza mi nimo aka mo. Ikungulyoni neki iba nakikonito na kubangaku, luki limoti, iba nabikyagi beyo okwononi mino.

Yuuso ya mulibo

²¹ Nakapa ambe wibonito goni ibunu likpamuka kami na ligubo nilo nakagya. Momosu mapaka na mugya-ligubo ka Mombukwono-dosu beyo ka Tikiko amupagatu banu mongoni masi. ²² Namutikilyi ambe amupagi mongoni kusu, amutumisa goni mambengi.

²³ Kunzi Baba na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito buɔukilyi bomomosu basi maziyo, bupa sipananiso na baya! ²⁴ Iziyo ko Kunzi iki pa imoti na batɛ basi niɔ buɔpa Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na sipananiso niɔ keɔ na mulibo.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Bafilipi Likpumuka la mambwa

Pɔlɔ nɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Filipi balūwa yi nimɔ. Ka ligundu kaki ya yiba, abikyaga ndi Mongoni Manza ka gɔɔɔ yi ninɔ kadwe kɔ kwa kɔ batɔ ba gɔɔɔ yi ninɔ baɓinikyana ndi mino (Wanda Ligubo 16:11-40). Niyo bagwi ka boloko ko bulya ligubo ka Mombukwono-dosu, Bafilipi bamumala ndi bangyo, batikilya ndi na aluku bemoti ninɔ ina ndi Epafolodito.

Pɔlɔ ukpikilya kuwa ndi balūwa yi nimɔ ko ngbingo yi ninɔ, kaumigisyo ibiba, na kaubikya goni be uminatu ndi bangyo bi nibo batikilyoku ndi. Ubikya goni be bigwinonogi yapu ka baya, bakapilyonitogu Kunzi mugongu ikani kamukana batɔ bi nibo bakaupa bambanza mutuu di na ninɔ ko Kunzi. Utomosya bata be biitoni luki limoti na Kilisito, na a mutamanagi mi ninɔ okwononi iki luga kabu.

Yigbananaga ya kitabɔ yi niyi:

Yuuso, na malamba 1:1-11

Beyo Pɔlɔ o mino kaina obili 1:12-30

Yeso-Kilisito aka nɔ a mutɔ yi ninɔ kibinikagu ndi 2:1-18

Yigya ka Timotio iba na Epafolodito 2:19-30

Mambanza okwononi kabosilo Kunzi 3:1-4:9

Pɔlɔ akaumigisyo Bafilipi ibiba 4:10-20

Yuuso ya mulibo 4:21-23

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ ibusu na Timotio, bosunzu ka Yeso-Kilisito ibusu bo tamukpilyi ibunu batɔ basi ba gɔɔɔ wa Filipi balūwa yi nimɔ. Tukpikilyi batɔ ko Kunzi basi pisi ka Yeso-Kilisito pa imoti na bapatɔ ba kanisa na badiakela. ² Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo.

Pɔlɔ akamigisya Kunzi ibiba

³ Namigisyaga Kunzi ibiba bongbinga basi wa namutamanaga mino. ⁴ Bongbinga basi wa nikaga mino kamalumbilya, nalumbaga na igyaga, ⁵ kye tamatikana ndi na ibunu katungbula ligubo libikyaga Mongoni Manza katukya ka lisyɛ nilo mabaya ndi mino na kadwe moni na buwanu. ⁶ Nakaiba binza ambe Kunzi ninɔ apunga ndi ligubo nilo lanza lo kuso kunu, idukulaga ndeke nolu kadwe kɔ kwa kɔ omosisya ndeke mino ka lisyɛ nilo Yeso-Kilisito igoku ndeke mino. ⁷ A binza kugbe imi kaiko na mutamanagi manza ko bulya kunu basi. Nobiso limbengi kami kugu kunu kye ibunu basi tomotikononi na ibunu ka ligubo nilo Kunzi ewonisilo mino iziyo kaki. A beyo, mogyini bata begoyo wa no mino ka boloko wanu mudongoni begoyo na nduku mino kabikyaga no ngu Mongoni Manza na kowonisilo be a malingunu. ⁸ Kunzi akaiba be nilo nakabikya a lingunu. Namupaga basi kugbe beyo Yeso-Kilisito amupaga mino. ⁹ Namalumbilyaga ambe sipananiso kunu idukulogi kugbe. Sipananiso niso amuitiso kaiko na yimibo ya lingunu na mutombisi manza, ¹⁰ iba wiboni kapana nilo a lanza kugbe. Kuwa wa, mika bingɔ, ni makegu wa bamuyoyiso mino ka lisyɛ nilo Kilisito igoku ndeke mino. ¹¹ Pisi ka Yeso-Kilisito, obili kunu otuma ndeke na yigya ya bungbingbili ko bulya ibiba na kadondisyo Kunzi.

Yidukulogo yo Mongoni Manza

¹² Ibunu bamamaki, nakapa ambe wiboni be likpamuka nilo esilya ndi lo, ilu lo odukulaga ndi Mongoni Manza. ¹³ Kinili basuda basi nibo ka ngama mudingi na batu bagogo basi bakaiba be na ka boloko kye nakagugubyo Kilisito. ¹⁴ Mongoni ma ligwigwi kami amatilya ndi bomomосу budingi luga ka nibo ba ndi kani bobinikyonini baya kugbe. Bapunga kuwa ndi kabikyaga Likpamuka ko Kunzi na kekele ni bagegu bata na kubangaku. ¹⁵ A linguu be batu budingi luga kabu, bakabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito na imi na bodongoso. Luki limoti, batu bagogo bakabikyaga na limbengi lanza. ¹⁶ Nibo bagyaga beyo kye bepatu. Bakaiba be na wakitulya kaamalya Mongoni Manza. ¹⁷ Batu bagogo bakabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito na imi na bodongoso, banasima be bakamatila yigyogyiso kami wa no mino kunu ka boloko.

¹⁸ Mutamanagi kabu kika mongbingbili ikani manye, kagyigu likpamuka kye ibu basi bakabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito, kinili nakogwa magyagya. Nidukulagatu aka kogwa magyagya. ¹⁹ Nakaiba binza ambe pisi ka malumba kunu na beyo limbengi ka Yeso-Kilisito o mino ketungbulaga, nakulikanagatu banu. ²⁰ Kabyenene na nilo nakabunda na nilo no mino na mutamanagi kugbe, nakogwigu suni ko pisi ya likpamuka gutugu limoti aka. Luki limoti, iki mbiya wanu na ka bongbinga basi, nika kabibiso Kilisito na kekele na nzayi kami yasi, iki kani na mubisi gutugu kani nokwini aka. ²¹ A beyo, ku kami, obili kami ni Kilisito. Kukwaku a izangiya ku kami. ²² Luki limoti, nakika mubisi, nakwanana kagya ligubo la izangiya. Kinili luga wa kukwaku na obili, sibigu ambe napuna iki. ²³ Na kuwa wakigbananaga: nakapa kokwo iba niki pa imoti na Kilisito, niyo okitogi na izangiya kugbe. ²⁴ Luki limoti, nakika mubisi, ika na izangiya kugbe ko bulya kunu. ²⁵ Yeki na na binikyana ka nilo, nakaiba ambe nika banu na ibunu kaidukulogo kamutungbulaga basi kopingo na kaiko na magyagya ka baya, ²⁶ iba wa nigoku banu mino buwobi na ibunu, ibiba kunu pisi ku kami, ka matikana na Yeso-Kilisito idukulogi.

Lunga lo Mongoni Manza

²⁷ Likpamuka la izangiya a be wikoni na yigya kabyenene na Mongoni Manza ka Kilisito. Kuwa wa, nakodoku abe nakodukugu kamunda, nukani baka be mabakisulyo ka mutamanagi mimoti, na ibunu basi makaulanana ko bulya baya niyo akotukyoku ko Mongoni Manza. ²⁸ Makubongonitogu bomuyoniso kunu gutugu iki yi aka. Yigya yi niyo owonisila be babubungogo, luki limoti, owonisila ku kunu be minisononi na muhukuso. Niyo igyonoso no ngu ko Kunzi. ²⁹ A beyo, Kunzi amuponi ngasa kagugubyo Kilisito, kegu asi pisi ka baya aka, luki limoti a goni pisi ka yigyogyiso ko bulya kaki. ³⁰ Mbiya wanu, ta pa imoti na ibunu ka lunga. Ibunu meminatatu kaulanana lunga li nilo, na kadwe moni na buwanu, makaukana aka be na asi kaulanana aka.

2

Yisiso ka Kilisito na budingi kaki

¹ Matikana kunu na Kilisito kamupagu mbeyi ngu? Sipananiso kaki kamutumisagu mabengi? Makegu mbeyi bumatikana na Limbengi-Lotu? Makikogigu mbeyi na sipananiso no kumbu luga kunu? ² Yeki a beyo, itumisoni limbengi na magyagya, mika na yakanana, mika limbengi limoti na mutamanagi mimoti. ³ Makogyonitogu bodongoso ikani kaika na limbengi la kibinika ka likpamuka gutugu limoti aka. Luki limoti, wikoni na limbengi la kisiso, manamina batu bagogo banza kugbe kamukitaga ibunu bikpe. ⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kokisonitogu izangiya kaki ka mombukwana-daki aka, luki limoti, atamanito goni niyo ka batu bagogo. ⁵ Wikoni luga kunu na yigya abe niyo ka Yeso-Kilisito.

⁶ Iyi ninɔ a ndi Kunzi aka, kakisagu ndi kaiko mufɔngɔni no Kunzi.

⁷ Luki limoti akyā ndi masi, ita ndi abe musunzu.

Ita ndi abe mumbanzu luga ka bambanzu, bamiba ndi be a mumbanzu linguna.

⁸ Isisa ndi ni iyi mombukwana-daki, abailya ndi kagya mutuu kadwe ka kukwaku, kukwaku nikwo ka musalaba.

⁹ Kinili Kunzi adokisa ndi kugu kugbe, apa ndi lino. Lino li nilo a lidingi kakitaga mino magogo masi.

¹⁰ Kunzi apa ndi be masi nimo a kugu wa lisyē, kunu ka litombu na kusili wa litombu*, obuni moli kambwa ka Yeso,

¹¹ masi abikiyi bingbanganya be Yeso-Kilisito ni Mombukwono-dosu, ka ibiba ko Kunzi Baba.

Kaiko batu bunze ka obili

¹² Ibunu bamamaki bupaka, mufɔngɔni beyo magyaga ndi mino mutuu ngbingo yi ninɔ na ndi mino luga kunu, gyoni kuwa bata binza kugbe wa takegu bata mino na ibunu. Gyoni ligubo la muhukuso kunu na kubangaku ni nzayi anamutwa bikyakyakya, ¹³ kye Kunzi akagya ligubo kuso kunu, kamupa musasa no ngu kagya nilo akabosilo. ¹⁴ Gyoni masi ni makegu na yigama, gutugu bodongoso aka. ¹⁵ Kuwa wa go wa, makikigu na bunye, mika bitu, mika bomiko Kunzi ni makegu no pisi yi niyo bamuyoyiso mino luga ka batu banye na ba kuboboku ba obili yi nima. Mika kanze luga kabu abe mangutu kugu wa lisyē, ¹⁶ kani manuwonisilo mongoni nimo apaga obili. Kuwa wa go wa, nakwanana ndeke kaiko na bugindo ko bulya kunu ka lisyē nilo Kilisito igoku ndeke mino, kye ika kani nakokwagu ndi ligubo ka ibu, ikani kokwo ngbufu-ngbufu payaya. ¹⁷ Gutugu bangu kami kadukaga, ika abe kimatila ka aperse wa baya kunu ninɔ mapaga Kunzi. Nika na magyaga, togwa magyaga pa imoti na ibunu basi. ¹⁸ Gwoni goni ibunu magyaga, mogwa magyaga pa imoti na imi.

Polo atikini Timotio ibu na Epafolodito ka Filipi

¹⁹ Na na tamanaga kuso ka Mombukwono-dosu Yeso ambe namatikilyatu Timotio mbiya, iba nogwi banu magyaga kaukana mongoni kunu na iyi. ²⁰ Iyi aka mukaka no a na tamanaga abe imi, analya kumbu kugbe ko bulya kunu. ²¹ Batu bagogo basi bakakisa asi izangiya kabu aka kani kegu niyo ka Yeso-Kilisito. ²² Ibunu, makaiba beyo Timotio owonisilo mino bungbingbili kaki: ogyoni ligubo lo Mongoni Manza pa imoti na imi mufɔngɔni abe miki ka polo ka abaki. ²³ Kinili, na na mutamanagi katika ku kunu wa niba banu mino likpumuka kami binza. ²⁴ Na goni na baya ambe Mombukwono-dosu kapa, imi nagatu banu goni kamumina bikwa.

²⁵ Luki limoti, nini bi binza ambe namatikilyi mbeyi Epafolodito. Iyi a mika-mama ka baya. Akagya ligubo na akaulanana pa imoti na imi ko Mongoni Manza. Iyi no matikoku nduku na makpumuka mi nimo na nduku nzoyi yi. ²⁶ A goni na musasa kugbe kamumina bata ibunu basi. Alya nduku kumbu kugbe begoyo mukana nduku mino be a na nzayi. ²⁷ A beyo, aguna nduku yaru, buwobi kosisa limbengi. Kunzi akwilyito bi kumbu, kegu asi iyi aka, luki limoti na imi goni be kye nakolyonitogu bata kumbu kugbe. ²⁸ Kinili, okwononi be namatikilyi yakaki bigala iba gwoni magyaga ngbingo yi ninɔ mamina bata mino, kumbu kami igba kuwa goni. ²⁹ Kuwa wa go wa, mutilyoni na magyaga ko lino ka Mombukwono-dosu. Okwononi kaubibiso inguo ya batu bi nifa, ³⁰ kye o bi buwobi kokwo ka ligubo ka Kilisito. Okitogi bi ka mukpanga ma libye wa oduku bi mino kesingyo ko ngbingo yi ninɔ makakwananigu bi mino kodoku ibunu bamombukwono-donu.

^{2:7} 2:7 Wanda ka Isaya 52:13-53:12; Matayo 20:28. * ^{2:10} 2:10 kusili wa litombu: A pa yi niyo Bayuda babikyaga ndi mino be batu nifo bokwaga ndi bikaga mino.

3

Pisi ya lingunū kaiko ngbingbili ko misa ko Kunzi

¹ Ibunu bamamaki, nakapa kamubikya ka mulibo ambe: «Gwoni magyagya pisi ka matikanaga kunu na Mombukwono-dosu.» Nakegū na buti kamukpikilyo bata mufongoni beyo namukpikilya ndi mino. Niyo yasi a ko bulya kamubuulyogo. ² Wiminyonito na bagya-ligubo banye ba abe benva. Wiminyonito na nibo bigumyaga ko bulya simuiso. ³ A beyo, ifusu bo fatiko simuiso sa lingunū kye tagugubyogo Kunzi no ngu ya Limbengi kaki. Ta na bugindo kye tomotikononi na Yeso-Kilisito, takigumyagu ka izangiya ya nzūyi. ⁴ Wina se, nakwananatu goni bi imi kaigumya ka likpumuka la nzūyi. Mumbanzu kapa kaigumya ka likpumuka la nzūyi, nakwananatu goni imi kaigumya mino kugbe. ⁵ Bekondi kani na na masye bugina. Na Muizaleli, ko pigo ka Benyamini. Na Muebelenia, batite ba ndi basi asi Bebelenia aka, pisi ka mutuu nimo Bayuda bagyaga ndi, nagyaga ndi mufongoni abe Mufalisayo wanza. ⁶ Na ndi na kekele kugbe kogyogyiso Kanisa. Kabyenene na bungbingbili pisi kagya mutuu, nakegū ndi na daki yi. ⁷ Luki limoti, masi nimo ninaga ndi abe kika na izangiya, nakaina mbiya wanu payaya ko bulya ka Kilisito. ⁸ A beyo, ninaga masi payaya ko bulya likpumuka nilo la izangiya kugbe. Likpumuka li ni kamibo Mombukwana-dami beyo ka Yeso-Kilisito. Nasa ndi masi ko bulya kaki, nakaina masi abe mozoyo iba niki na izangiya na Kilisito, ⁹ na kaiko mumatikana na iyi lingunū. Nakakwananigu kaibiba be na mutuu wongbingbili kye nagyaga ndi mutuu. Luki limoti, na mutuu wongbingbili ko bulya baya kami ka Kilisito. Bungbingbili otukyogoku ko Kunzi nino upaga batu basi nibo babailya. ¹⁰ Musasa kami, ni kamibo Kilisito, kaiba ngu yi niyo opupa ndi noyu ka mbuku, kaigyogyiso beyo igyogyisa ndi mino na kokwo beyo okwa ndi mino, ¹¹ nika na mutamagi ambe nopupatu ndeke goni imi ka mbuku.

Kapikita mbangu kadwe ka mulibo

¹² Nakegū kapa kabikya be nodwini ka mulibo ikani na kuwa mukwanana. Luki limoti, na mbeyi ka mbangu aka kakisa kainisono na mukalya, kye na kuwa ka maboku ka Yeso-Kilisito. ¹³ Bamamaki, kegū bekye na kuwa na mukalya, luki limoti nakagya bene: nakabusala lasi nilo a kumbuso, nagyaga kekele ka nilo a kambwa kami. ¹⁴ Kinili nakaidukulogo na mbangu aka kadwe ka mulibo, kava mukalya nimo Kunzi akatimalikya kugu wa lisyē pisi ka Yeso-Kilisito. ¹⁵ Ibusu basi nibo ta kuwa bungata ka baya, tikini na mutamanagi mi nimo mufongoni. Luki limoti, makika na tamanaga yodi, Kunzi amuwonisilatu likpumuka la lingunū bingbanganya. ¹⁶ Kika gutugu beyo, tidukulogini kagya beyo aka yo tapanga ndi mino kagya.

¹⁷ Ibunu bamamaki, byoni likingyosi kami ibunu basi. Tanuponi likingyosi, kinili hundoni nibo obili kabu akabyene na likingyosi li nilo. ¹⁸ Namubikyaga bongbinga basi, nakaigilya bata kamubikya mbiya wanu kuwa na bomomiso-miso ambe batu budingi bigyaga abe bomuyoniso ka Kilisito nino okwa ndi ka musalaba. ¹⁹ Batu bi nibo bopipilo kobungogo kye kunzi kabu ni muma kabu. Bibibaga na likpumuka nilo akwanano bi kaupā suni. Bobisaga ibu limbengi asi ka makpumuka ma obili yi nima. ²⁰ Luki limoti, mugi kusu a kugu wa lisyē, ku beyo, tabundaga mino igoku ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito katihukusogo. ²¹ Oytisa ndeke nzūyi kusu ya buru ka nzūyi ya ibiba. Agya ndeke beyo, pisi ko ngu niyo a noyu kaiko kugu wa makpumuka masi.

4

Mutuu

¹ Bamamaki, namupaga kugbe, na na musasa kugbe kamumina bata. Ibunu ni igyagya kami, na na bugindo ko bulya kunu. Kinili, wigwinonogoni yapu na Mombukwono-dosu.

² Iwe Ivodia ibunu na Sitiko, nakaitatanaga na ibunu ambe wikoni na yakanana luga kunu kuso ka Mombukwono-dosu. ³ Na iwe nino wagyaga ligubo ka bungbingbili pa imoti na imi, hutungbulaga boko bi nibo binza kye ibu bo tulanana na ibu lunga kabikyaga Mongoni Manza pa imoti na Kilimeti na batu bagogo basi. Mino ka batu bi nibo a ka kitabu ya obili wa benze na benze.

⁴ Gwoni magyagya bongbinga basi ka matikana kunu na Mombukwono-dosu. Na bata kaigilya kabikya ambe, gwoni magyagya.

⁵ Wonisiloni yigya yanza kunu ko misa ka batu basi. Mombukwono-dosu a buwobi kodoku. ⁶ Makigbomisonitogu bamu ka likpamuka gutugu limoti aka, luki limoti, lumboni ka makpamuka masi nimo ma na musasa mi, mamigisya Kunzi ibiba ka lasi nilo ika kani amugyilini. ⁷ Kwa wa go wa, maziyo ko Kunzi nimo okitogi yimibo yasi, obuulyogo mambengi kunu na tamanaga kunu pisi ka matikana kunu na Yeso-Kilisito.

⁸ Bamamaki, nakapa kopipila bata kamubikya ambe bisoni tamanaga kunu ka likpamuka lasi nilo la linguna, nilo la ibiba, nilo la bungbingbili, nilo kegua na ibo, nilo libosilono, nilo okwononi na binikyana, lasi nilo lanza kugbe na nilo okwononi no bibiso. ⁹ Gyoni nimo bamuwonisila ndi na nimo mava ndi na imi, pisi ka munzina na pisi ka yigya kami. Kwa wa, Kunzi nino apaga maziyo ika pa imoti na ibunu.

Polo akaumigisya Bafilipi ibiba

¹⁰ Nogwi bi magyagya kugbe ka obili kami pa imoti na Mombukwono-dosu kye mowonisili bata be metamanagatu. Nakaiba binza ambe metamanagatu ndi luki limoti, makikogigu ndi no pisi kewonisilo yi. ¹¹ Nakegu kabikya beyo ko bulya yangya. A beyo, nibananatu imi bongbinga basi, kogwa magyagya na masi nimo nikaga nomu. ¹² Nibananatu kaika ka yangya, nibananatu goni kaika ka bundei. Nibananatu bongbinga basi na pa yasi kaika na nza ikani wakikuto, kaiko ka bundei ikani kaiko na yangya. ¹³ Nakwanana kagya nimo masi ko ngungu ka Kilisito nino epaga ngu. ¹⁴ Luki limoti, mogyi binza kamatikana pa imoti na imi ka yigyogyiso. ¹⁵ Ibunu Bafilipi, makaiba binza be wa natukya ndi mino ka Makedonia, ko ngbingo yi nino bapunga ndi mino kabikyaga Mongoni Manza, kanisa kunu aka yo epapaga ndi. ¹⁶ Katukya wa na ndi mino kwa ka Tesalonika, metikilyatu ndi makpamuka nganga bikyo nimo na ndi na yangya yi. ¹⁷ Nakegu wa kiguma kunu ambe wikoni kepapa, luki limoti na na musasa ambe winisononito goni na bubunga. ¹⁸ Mbiya wana, na kwa na masi nimo na nduku no nzoyi yi, na kwa na imu mudingi kakitaga. Epafolodito edulyiku bi na masi nimo metikilyiku bi. Masi nimo mepi bi abe apepe wa su ya tumbetumbet kambwa ko Kunzi. Kunzi apaga inguo ya apepe nino, abosogo kugbe. ¹⁹ Kunzi nino kami, amupatu nimo ma no nzoyi yi, kabyenene na ibiba ya lingama kaki pisi ka Yeso-Kilisito. ²⁰ Tabibisini Obosu Kunzi bongbinga basi. A beyo.

Yuuso ya mulibo

²¹ Numuusito batu basi ko Kunzi nibo babaya Yeso-Kilisito. Bomomonu nibana kuru bamumuusito goni. ²² Batu basi ko Kunzi bamumuusito, kugbe nibo bikaga ka ngama mudingi Kaizali.

²³ Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito amudukilyi bubunga.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Bakolosai Likpɔmuka la mambwa

Balūwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Kɔlɔsi nimɔ. Kanogagu ndi iyi kɔ bɛyɔ, luki limoti, ukana ndi bɛ Bakilisito nibɔ kɔ bɛyɔ ba bakigwinonogo yapu ka baya. Epafalasi ninɔ bakpakyana ndi na iyi nɔ ukpikilya ndi mbeyi Mongoni Manza. Kumbusa wa byanga, batɔ bagɔgɔ baya ndi gɔni ka Kɔlɔsi, bɔpá ndi mutɔ di na Mongoni Manza nimɔ Epafalasi upá ndi. Bɔbikya ndi bɛ mutɔ yi ninɔ okwononi kainisono na muhukuso pisi ko Kunzi, okwononi ubibisi bamalaika, na makpɔmuka magɔgɔ nimɔ ukitogi bambanzɔ. Bɔbikya gɔni ndi bɛ okwononi bikusisi, na bɛ bokokwononigu kalya malili masi.

Niyɔ Epafalasi ukana ndi likpɔmuka li nilɔ, aga ndi katakanya Pɔlɔ kɔ a ndi mino ka bɔlɔkɔ ka Luma, atumbulyaga. Kɔwa wa, Pɔlɔ ukpikilya ndi Bakolosai balūwa yi nimɔ, kabikya bɛ baya ka Kilisito aka yɔ akwanana kapá mambanzɔ muhukuso.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Malumba kaigiso ibiba 1:3-14

Kilisito ni wani, agya iki? 1:15-2:19

ɔbili wambiya pa imoti na Yeso-Kilisito 2:20-4:6

Yuuso ya mulibo 4:7-18

Pɔlɔ akaumuusogo Bakolosai

¹ Imi Pɔlɔ, atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananiso ko Kunzi, pa imoti na momosu bɛyɔ ka Timotio, ² takamukpikilyo ibunu livananza ko Kunzi nilɔ ka Kɔlɔsai balūwa yi nimɔ, ibunu kɔ, ma bomomoso ba lingunɔ ka Kilisito. Obosu Kunzi amupá iziyɔ na maziyo.

Pɔlɔ akamigisya Kunzi ibiba

³ Tamigisyaga Kunzi ninɔ Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ibiba ko bulya kunu bongbinga basi wa tikaga mino kamulumbilya. ⁴ A bɛyɔ, tukonito bi mongoni ma baya kunu ka Yeso-Kilisito, na sipananiso niso ma nosu ka batɔ ko Kunzi basi. ⁵ Ngbingo yi ninɔ Mongoni Manza nimɔ a munzina ma lingunɔ amusilya ndi mino ka mambwa, mibatɔ ndi niyɔ Kunzi amubungusilyo kugu wa lisyɛ. Baya kunu na sipananiso kunu a sakipiko ka mutamanagi mi nimɔ. ⁶ Mongoni Manza mi nimɔ akomisikono, anidukulogo kabukata masolo ka ɔbili wasi. A mɔɔngɔni bɛyɔ agya ndi mino luga kunu katukya ka lisyɛ nilɔ mukana ndi mino ka nganga ya mambwa mongoni ma iziyɔ ko Kunzi. Mandunga ndi lingunɔ la iziyɔ yi niyɔ. ⁷ Wai-dosu wa ligubo bɛyɔ ka Epafalasi nɔ amuwonisila ndi likpɔmuka li nilɔ. Iyi a mugya-ligubo wongbingbili ka Kilisito ko bulya kunu. ⁸ Iyi nɔ atimibisi bi bɛyɔ Limbengi-Lotu amupá ndi mino sipananiso luga kunu.

⁹ Kinili, ibusu tamulumbilyaga gɔni bongbinga basi katukya ka lisyɛ nilɔ aka lo tukana ndi mino mongoni kunu. Takungaga Kunzi ambe amumibisi sipananiso kaki pisi ka Limbengi-Lotu nilɔ apága bugegele na yimibo. ¹⁰ Kɔwa wa-go-wa ɔbili kunu akwanana kabosilo Mombukwono-dosu, managya bongbinga basi nilɔ a lanza ko misa kaki. Mabukata kɔwa masolo dididi ma yigya yanzanza, midukulaga kamiba Kunzi binza. ¹¹ Takakunga ambe amutumisi na ngu ya ibiba kaki, iba miki na adalu munda kokibyo yigyogyiso yasi. ¹² Mumigisilyoni Obosu Kunzi ibiba na igyagya, iyi ninɔ amupá ngu kainisono na lidɔɔ nilɔ asuma ka bungama ba bungbanganya

ko bulya ka batu kaki. ¹³ Iyi no atinyogo ndi ko ngu yo biti niyo atidita ndi binvi, atigulyisa ka bungama ko Mikaki mapaka. ¹⁴ Takalikanaga pisi ku kaki, tinisana na mapilya ma bunye pisi ku kaki goni.

Kilisito na ligubo kaki

¹⁵ Kilisito ni likingyosi ko Kunzi nino takaminagigu. Iyi no a puta ka makpamuka masi nimo Kunzi agya ndi. ¹⁶ A beyo, a pisi ku kaki yo Kunzi agya ndi mino makpamuka masi nimo kugu wa lisyé na nimo ka litombu, nimo inisonogo na nimo kinisonogigu, iki ngu ka bamalaika, batu bakpukpu, bangama na batu bo ngu. Pisi ku kaki aka na ko bulya kaki, Kunzi agya ndi makpamuka masi mi nimo. ¹⁷ Kilisito a ndi kambwa wa makpamuka masi, pisi ku kaki luki lasi a ka po yi. ¹⁸ Iyi ni ma nzuyi, nzuyi yi niyo ni Kanisa. Iyi no a mapunganagi wa obili wambiya. A puta, mututu wa mambwa kopupa ka mbuku. Igyonosa ndi beyo kye iki mututu wa mambwa ka bopisi bayasi. ¹⁹ A beyo, Kunzi apa ndi kaiko mutumo kuso ko Mikaki. ²⁰ Apa ndi kaukanana na obili wasi pisi ku kaki. Ko pisi ya bangu ko Mikaki niyo adukaga ndi ka musalaba, Kunzi upa ndi maziyo ka makpamuka masi iki ka litombu ikani kugu wa lisyé.

²¹ Ka bundeli ndi, ibunu ma goni ndi byi no Kunzi. Ma ndi bomuyoniso kaki pisi ka mutamanagi na yigya yanye. ²² Luki limoti, ko pisi ya kukwaku nikwo Mikaki okwa ndi ka nzuyi, Kunzi ukonononi na ibunu kye wipupisoni kambwa kaki bitu, binggo ni kugu wa bamuyoyiso mino. ²³ Luki limoti, okwononi kaiko ka baya, bakamaga na bakisulyo bingbubu. Makopilyonitogu mugongu ka mutamanagi nimo minisana ndi nomu katukya wa mukana ndi mino Mongoni Manza. Mongoni Manza mi nimo ibikyaga ndi ka batu basi ba obili. Imi Polo, niitoni kuwa mugya-ligubo yi.

Yigyogyisa ka Polo ko bulya Kanisa

²⁴ Mbiya wanu, nakogwa magyagya ka yigyogyisa niyo nakalya ko bulya kunu. A beyo, pisi ka nzuyi kami, nakotulyoso nilo ozongi ka yigyogyiso ka Kilisito ko bulya nzuyi kaki, isi ni Kanisa. ²⁵ Niitoni mugya-ligubo wa Kanisa, kabyenene na ligubo nilo Kunzi epa ko bulya kunu: etikoku kabikyaga likpamuka kaki lasi. ²⁶ Likpamuka li ni dikidi niyo usumilya ndi batu basi bikpu, luki limoti upupisilyo kuwa batu kaki mbiya wanu. ²⁷ A beyo, Kunzi a ndi kapa kaumbiso isi yo dikidi niyo yanza na ya izangiya, niyo obungusyaga ndi ko bulya ka batu basi. Dikidi yi niyi: Kilisito a kuso kunu, amupa mutamanagi be mikatu ndeke ka ibiba ko Kunzi. ²⁸ Kinili, takauwonisilo batu basi ambe Kilisito ni wani. Tanutukusyo basi motili na kauwonisilo yikaka-yikaka na yimibo yasi, iba mututu wasi angati ka baya pisi kamatikana na Kilisito. ²⁹ Kinili, nakagya ligubo, na nulanana no ngu niyo otukyoku ka Kilisito. Ngu yi niyo akagya ligubo kuso kami binza.

2

¹ A beyo, nakapa be wiboni ambe nakaulanana yapu ko bulya kunu, ko bulya ka bakilisito ba Laodikia, na ko bulya ka batu bagogo basi nibo bakaneminigu ndi. ² Nakapa ambe mambengi kabu iki mutumo, biko luki limoti ka sipananiso, biki butumo na yimibo niyo yikitanaga. Kinili, bakwanana ndeke kaiba dikidi ko Kunzi. Dikidi yi niyo ni Kilisito mombukwana-daki yi. ³ Izangiya yasi ya yimibo na bugegele ko Kunzi a ya kisma kuso kaki. ⁴ Nakamubikya beyo iba mumbanzu kamubonitogu no bobulo baya payaya. ⁵ Kiko gutugu ni takegu pa imoti na ibunu ka nzuyi, ta pa imoti na ibunu ka limbengi. Na na igyagya kamamina beyo mo mino bakamaga bingbu na bakisulyo ka baya ka Kilisito.

Obili ka bakilisito

⁶ Yeki mafinikyononi Yeso-Kilisito abe Mombukwono-dosu, wikoni kawa bumatikana aka pa imoti na iyi. ⁷ Wikoni bakitikitilyaga kuso kaki, mapiko obili kunu wasi kugu kaki, mikoni bongbinga basi bakipiko kugbe ka baya kabyenene na mutwi nimo mukana ndi. Wikoni goni butumo na limbengi libibiso.

⁸ Wibuulyonito, mambanzu kamuwonitogu na manzina ma kuboboku na ma payaya. Yimibo yi niyo ipiko kugu wa yigya ka bambanzu, kugu wa mutuu nimo bambanzu bobiso ka obili ni kugu kugu ka Kilisito. ⁹ A beyo, Kunzi mombukwana-daki yi ita mambanzu pisi ka Kilisito, amutumo bidε kuso kaki. ¹⁰ Minisononi na masi pisi ku kaki, iyi ni ngama ka bangama na a kugu wa masi.

¹¹ Na bata, pisi ka matikana na Yeso yo bamako mino. Simuiso si niso kugu niso bambanzu bakogo na maboku, luki limoti, a niso apunya ka Kilisito, niso atikulaga ka bunye. ¹² Pisi ka ibatiso, bamulumboni pa imoti na Kilisito, mopupoku pa imoti na ibu goni ka mbuku. A beyo, mobinikyononi ngu ko Kunzi niyo apupisa ndi ka mbuku. ¹³ Ka bundeli ndi, ma ndi abe bamanda ko bulya bunye kunu na kye ma livanza nilo bakukogigu. Luki limoti, mbiya wanu Kunzi amuponi bata obili wambiya pa imoti na Kilisito. Atipilya bunye kusu basi. ¹⁴ Alimogoni ndi balawa wo lufu nino atisungulyaga ndi kye takagyagigu ndi mutuu. Alimogoni ndi balawa yi nino pisi kabangilaga ka musalaba. ¹⁵ Kinili, Kunzi ukupyoni ndi bangama ngu, akupya goni ngu ya bunye. Uyo gongu kunzi, ukpkyoniso bingbooo abe batu ba boloko ko dumo wa ibiba ko Mikaki.

¹⁶ Kinili, mambanzu kamusombisonitogu ka nilo makalya ikani ka nilo makomwo ikani ko bulya yinga sipakala, gutugu kabikila timba ikani Lisyε la kimumbiso. ¹⁷ Makpamuka nimo masi a asi abe mulundu ma likpamuka nilo akwanana ndi kodoku, luki limoti likpamuka la lingunu ni Kilisito aka. ¹⁸ Mutu gutugu bemoti aka nino inisaga abe mutuu wa kisiso na nino ubibisogo bamalaika, kamusombisonitogu. Inguo ya mutuu nino igamyaga kugbe ko bulya bonziki nibayo alutaga, anibiba na tamanaga ya payaya niyo ya limbanzu. ¹⁹ Kegu iyi wakigwinonogo na Kilisito nino a se iyi mu. Nzuyi yasi ikaga na ngu ko bulya ka Kilisito. Iyi no ozukonogo moziko na siso pa imoti kye angati beyo Kunzi apaga mino.

Kokwo no kopupo ka mbuku pa imoti na Kilisito

²⁰ Mokwoni ndi pa imoti na Kilisito, makulikanaga ka mutuu nimo bambanzu bobiso ka obili. Ko bulya iki yo ma bata mino kaigya abe makiko batu ba obili yi nimu? Ko bulyo tino yo makapa bata mino mutuu nimo bambanzu bobiso, nimo akabikya be: ²¹ «Wakolyonito» ikani «Wakokingyonito» ikani «Wakovilonito!» ²² Mutuu mi nima a ko bulya makpamuka masi nimo aputikanaga bikwa kani botumiyini. Nimo a asi mutuu nimo aka mo bambanzu bobiso ka obili na yigya ka bambanzu aka. ²³ A beyo, mutuu mi nimo inisogo abe kika na yimibo, kye akungaga be bobibisi yigya ka bambanzu, kaisiso na kaigyogyiso nzuyi. Luki limoti, nilo kakwananigu kakpingba musasa ma nzuyi.

3

¹ Mopuponi ka mbuku pa imoti na Kilisito. Kisoni neki makpamuka nimo a kugu wa lisyε, ku Kilisito a mino wakiko ka kambanzikaniko ko Kunzi. ² Wiponi kugbe ka makpamuka nimo a kugu, ni kugu ka nimo kunu ka litombu. ³ A beyo, mokwoni ndi, obili kunu a wakisuma pa imoti na Kilisito kuso ko Kunzi. ⁴ Obili kunu walingunu kawa ni Kilisito. Niyo opuponoku ndeke, mopupana kawa ndeke na ibu ka ibiba kaki.

Obili wambiya pa imoti na Kilisito

⁵ Wosoni neki likpamuka la obili lasi nilo a kuso kunu: bufanda, likpamuka la musugu, tamanaga yanye, musasa manye na limbengi bikpo ko bulya mukumbo, niyo a madongoni abe bunye subibiso gbilito. ⁶ Yigya yanye yi niyo, alikyaga ngbuta ko Kunzi kugu ka nibo bobunogo mutuu kaki. ⁷ Ibunu magyaga ndi begyo wa mikaga ndi mino ka bunye bi nibo.

⁸ Luki limoti mbiya wanu, wosoni kuwa goni nimana masi: bangbuta, simuyoniso, diya, mosikoni na manzina manyenye kopupa ka noku kunu. ⁹ Bikonogoni likpamuka la linganu aka kye masoni ndi obili kunu wandeli na yigya yi. ¹⁰ Mimokisyonni yigya yambiya, ma batu bambiya nibo Kunzi nino agya obili, uitisogo bambiya bongbinga basi ka likingyosi kaki. Ko pisi yi niyo, makwanana kamiba binza. ¹¹ Kinili, yigbananaga kegū bata luga ka Bayuda na nibo bakegu Bayuda, ka nibo bikusisogo na nibo bakikusisogigu, bobiko na basenzi, ka bosunzu na nibo bakegu bosunzu. Luki limoti a kuwa Kilisito aka nino a masi na kuso ka batu basi.

¹² Ma batu ko Kunzi. Amuponi ndi, ipunilyaga yo kunu. Kinili, mokwononi kaiko na limbengi lokumbu, nilo lanza, lakisiso, lawese na linda. ¹³ Kibyononi, mapilyana bongbinga basi kika kani mumbanzu a na likpamuka na bengeni. Pilyonni begyo Mombukwono-dosu amupilya ndi mino ibunu. ¹⁴ Kakitaga nilo lasi, wikoni na sipananso kye isu so a muligi nimo akamumumula binza pa imoti. ¹⁵ Maziyo ka Kilisito ananagi mambengi kunu. Kunzi amamakaga ka maziyo mi nimo kye ma luki limoti. Mumigisilyogoni ibiba bongbinga basi. ¹⁶ Manzina ka Kilisito iki kuso kunu na lingama li lasi. Wonisilononi, manatiwana na yimibo yasi. Mumbimbilyoni Kunzi mambu dididi ni manabibiso beyo Limbengi-Lotu iko mino kamuwonisilo. ¹⁷ Likpamuka lasi nilo makagya ikani kabikya, gyoni masi ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso, manabibiso Obosu Kunzi pisi ka kaki.

Yigya yambiya niyo ka batu ko Kunzi

¹⁸ Ibunu boko aaa, hubongoni bombunyonu beyo okwononi mino kagya kambwa ka Mombukwono-dosu.

¹⁹ Ibunu baluku aaa, huponi boko kunu kani makegu kaunyakilya.

²⁰ Ibunu bomiki aaa, humukononi bobonu na bomonu ka makpamuka masi kye a likpamuka nilo Mombukwono-dosu apaga.

²¹ Ibunu bababa aaa, makulyisonitogu bomikunu kumbu kye bakodikogoni.

²² Ibunu bosunzu aaa, humukononi bamombukwana-donu nibana kunu ka litombu ka makpamuka masi. Makobongonitogu asi misa kabu aka be kye bamubibi, luki limoti gyoni mutuu kabu na limbengi lanza ko bulya kubangaku kunu ka Mombukwono-dosu. ²³ Masi nimo makagya, gyoni na limbengi limoti abe makika kagyilya Mombukwono-dosu ni makegu kaagyilya bambanzu. ²⁴ Wiboni binza ambe Mombukwono-dosu amapatu ndeke mukalya nimo ubisilyo batu kaki kugu wa lisyē. A beyo, Mbukwano-donu walinganu nino mikaga kagugubyo ni Kilisito. ²⁵ Luki limoti, nino agyaga bunye, inisana ndeke na mukalya ma bunye nibo agyaga ndi, kye Kunzi uminaga iyi batu basi madongoni aka ko misa kaki.

4

¹ Ibunu bi nibo ma na bosunzu, huyoni bosunzu kunu binza na ka bungbingbili. Wiboni binza ambe ma goni ibunu na Mbukwonu kugu wa lisyē.

Mutiwi

² Wigwinonogoni na malumba. Makika kalumba, makuponitogu, manamigisilya Kunzi ibiba. ³ Tilumbilyonito goni ibusu ambe Kunzi atihukulyi pisi kabikyaga likpamuka kaki na kabikyaga dikidi ka Kilisito. A beyo, na mbiya wanu ka boloko ko bulyo yi niyo. ⁴ Ilumbilyoni neki ambe nabikyagi dikidi yi niyo na kaibisiso isi yi bingbanganga beyo okwononi mino be nagi.

⁵ Wikoni na yimibo kambwa ka batũ bi niƚo ƚakonoboilyigũ. Ngbingo wasi nino minisono mino na ngala kabikyaga likpũmũka ko Kunzi, ƚikyogoni ƚeyo okwononi mino. ⁶ Okwononi ƚe mũnzina kunu iki ƚongbinga ƚasi manza na ma izangiya, iba wiboni kasikisya mũtũ wasi likpũmũka ƚeyo okwononi mino.

Yuuso ya muliƚo

⁷ Momosu ƚeyo ka Tikiko no amũpũga kũwa ƚanũ mongoni kami masi. A momosu wa sipananiso, mũgya-ligubo walingũnũ, wai nino tagyaga na iyi ligubo ko Mombukwono-dosu. ⁸ Namutikilyi ya kaki ko bulyo yi niyo ambe amũpũgi mongoni kusu, amutumisa mambengi. ⁹ Nutiki iƚũ na mũva-kukunu ƚemoti ƚeyo ka Onesimo. A wai mũpaka na mũtũ walingũnũ. Iƚũ kũwa ƚo ƚamuzukilyogo lasi niƚo okitonogi ƚi kũnũ.

¹⁰ Alisitaliko nino ta na iyi ka boloƚo amumuusogito. Maliko nino mũbũbũgũ ka Balanaba amumuusogito goni. (ƚegeyo namupĩ mino mũtũũ ko bulya ka Maliko, kamusilyo, mũgya ƚinza). ¹¹ Gũtũgũ Yeso aka nino ina ƚe Yusuto amumuusogito goni iyi. Luga ka Bayuda niƚo boboilyi ƚi, niƚo ƚasaa aka ƚo ƚa pa imoti na imi ka ligubo la Bũngama ko Kunzi. Iƚũ goni ƚo ƚaketumisa limbengi.

¹² Mũva-kukunu ƚeyo ka Epafalasi amumuusogito goni. A mũgya-ligubo ka Yeso-Kilisito, amũlũmbilyaga ƚongbinga ƚasi na kekele ƚe kye wikoni ƚakamaga yapũ ka baya, misisilogo kangata kũso yi, miko ƚakitũlya kagya ƚongbinga ƚasi sipananiso ko Kunzi. ¹³ Nakwanana kapupilyo ƚũdemũ ambe akaigyogyiso kũgbe ko bulya kunu na ko bulya ka ƚomomosu niƚo ka gũdũ wa Laodikia na ka nino wa Iyelapoli. ¹⁴ Wai-dosu ƚeyo ka mũnganga Luka iƚũ na Dima ƚamumuusogito goni.

¹⁵ Tumuuusogito ƚomomosu ƚa Laodikia pa imoti na momosu ƚeyo ka Nimifa na ƚatũ ƚa kanisa niƚo ƚamũmũkanaga ka ndaƚũ kaki. ¹⁶ Makatangũlaga ƚalũwa yi nimũna, mukitisilyogo goni ƚatũ ƚa kanisa ya Laodikia. Ibunu matangũlaga ƚanũ goni nino nũtikilya ndi iƚũ. ¹⁷ Mũbikyoni Alikipo ƚe: «Buulyogo, wagya ƚinza ligubo ka Mombukwono-dosu niƚo ƚũpũ ndi.»

¹⁸ Imi Pũlo no namukpikilyi yuuso yi niyi na maƚoƚũ kami: namumuusogito. Makofusolonito ƚe na ka boloƚo.

Maziyo ko Kunzi iki pa imoti na ibunu.

Balūwa wa mambwa nino Pōlo ukpikilya ndi Batesalonika Likpūmuka la mambwa

Balūwa wa mambwa nino Pōlo ukpikilya ndi bakilisito ba Tesalonika nimu. Pōlo aga ndi ku beyo, ubikyaga Mongoni Manza ka Yeso-Kilisito (Wanda Ligubo ka batutumbwa 17:1-10). Batesalonika bapunga ndi kabye pisi ka Kilisito. Luki limoti, kumbuso wo ngbinga mukede, Bayuda bemoti-bemoti nibo ba ndi luga kabu bakpama ndi bambanzu kavikimanaga na Pōlo ibu na wai-daki. Bakilisito basuma ndi Pōlo ibu na bawai-daki. No biti, bopupa ndi na ibu kunzi wa gudu, Pōlo aga ndi na bawai-daki ka gudu wa Bele.

Kumbusa wa byanga biba, Pōlo atika ndi Timotio kaundoku Bakilisito ba Tesalonika beyo ba ndi mino kakpokyoniso obili kabu. Niyo igoku, abikya Pōlo be ba mbeyi kabye pisi ka Kilisito aka. Luki limoti, bemoti-bemoti luga kabu bakegu kapa kagya ligubo ko bulya yibinika buti ba obili kabu. Bakabikya be Yeso akaigoku mbiya wanu, kagya bata ligubo, kegu na izangiya. Bagogo ba kuwa ndi mambengi bida, kye babukuta kabu budingi na bawai-dabu bokwogoni, luki limoti, Yeso kanigikugu. Kinili, Pōlo ukpikilya ndi kautumiso mambengi, utumbulyaga goni beyo Yeso igoku ndeke mino, na beyo ugya ndeke mino batu bi nibo babinikyana. Kuwa wa go wa, bakwanana kaiko na mutamanagi be bika ndeke bongbinga basi pa imoti na Mombukwono-dosu.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1

Beyo Batesalonika babinikyana ndi mino 1:2-3:13

Obili nino abosilogo Kunzi 4:1-12

Mutamanagi kaigoku ka Kilisito 4:13-5:11

Mutiwi, na yuuso ya mulibo 5:12-28

Yuuso

¹ Imi Pōlo pa imoti na Silivano ibu na Timotio, tamumuusogito ibunu bomomosu ba Kanisa ya Tesalonika. Tamukpikilyi ibunu balūwa yi nimu, Kanisa niyo ko Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Babunga na maziyo iki na ibunu!

Yigya na baya ka Batesalonika

² Tamigisilyaga Kunzi bongbinga basi biba ko bulya kunu. Tamutwaga masye masi wa tikaga mino kalumba. ³ Tamutamanaga bongbinga basi ka yigya kunu ko misa ko Kunzi Obosu: iki ko pisi ya baya kunu ikani ko pisi ya sipananiso beyo mo mino kagya ligubo na beyo mobiso mino mutamanagi kunu ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ⁴ Bamamaki, takaiba be Kunzi amuponi, amupunogoni ndi kaiko batu kaki. ⁵ A beyo, ngbingo yi nino tabikyaga ndi mino Mongoni Manza ku kunu, takabikyagagu ndi na munzina aka, luki limoti, a ndi ko ngu na ko pisi ya Limbengi-Lotu, na ka linganu. Mibatū ndi beyo obili kusu a ndi mino luga kunu, ko bulya izangiya kunu. ⁶ Mapunga ndi kabye yigya kusu na niyo ka Mombukwono-dosu, gutugu beyo ma ndi mino ka bakpeki-kpeki yo, pisi ka Limbengi-Lotu, mabayatu ndi likpūmuka ko Kunzi na magyagya. ⁷ Kinili, miitoni kuwa likingyosi lanza ka batū basi nibo babinikyana ndi ba iwili ya Makedonia na ka niyo ya Akaya. ⁸ A beyo, likpūmuka ka Mombukwono-dosu apunga ndi kaigbata katukya ku kunu, adwe ka Makedonia na ka Akaya. Na goni, mongoni ma baya kunu ko Kunzi itulyononi ndi ka bapa bayasi, gutugu ifusu

aka takegũ b̄ata no luki nilo takwanana kamatila. ⁹ Bambanzũ b̄asi batũmbulagatu ndi b̄eyo matitilya ndi mino, ngbingo yi ninõ taga ndi mino ku kunu. Batũmbulaga goni b̄eyo m̄usa ndi mino bokunzi, map̄anga kagugubyo Kunzi ninõ a na õbili na walingunũ, ¹⁰ na b̄eyo mikaga mino kabũndaga Mikaki b̄eyo ka Yeso ninõ akotukyoku kũgũ wa lisyẽ. Iyi no Kunzi abililisa ndi luga wa b̄amanda, kye atikũlagi ka ngbũta ko Kunzi niyõ akodoku.

2

Ligubo nilo Põlo agya ndi ka Tesalonika

¹ Bamamaki, ibunu b̄amombukwana-donu bi makaiba b̄inza b̄e ligundu kusu ku kunu kegũ ndi payaya. ² Kambwa kosila ku kunu, mukanatũ ndi b̄eyo batigyogyisa ndi mino, batitũmbwa ka gudũ wa Filipi. Gũtũgũ b̄eyo bukpeki-kpeki a ndi mino b̄udingi yõ, Kunzi kusu atipátũ ndi ngu kamũbikyaga Mongoni Manza kaki. ³ Mutũũ kusu kegũ ndi nimõ ma b̄ongõ, ikani nimõ ma mutamanagi manye, ikani nimõ makũbõbõkũ. ⁴ Luki limoti, ibusu, tanzinaga ndi b̄eyo aka yõ Kunzi apago mino. A b̄eyo, atimina ndi b̄e tokwononito ko misa kaki, atipá ligubo kabikyaga Mongoni Manza. Takakyagigũ ligubo li nilõ kye tinisoni b̄anza ko misa ka bambanzũ, luki limoti, ko misa ko Kunzi ninõ ibaga mambengi kusu. ⁵ Makaiba b̄inza b̄e m̄anzina kusu kegũ ndi nimõ mubulyisyo. Kunzi akaiba b̄inza b̄e takakisagigũ ndi kalyalya ka gongũ kunu pisi ka m̄anzina manzanza. ⁶ Takegũ ndi kakisa b̄e bambanzũ batibibi, iki ibunu ikani batũ b̄agõgõ. ⁷ Wina se, ibusu abe batũtũmbwa ka Kilisito takwanana ndi kamubinikiso buti kusu, luki limoti, ta ndi bitombiii luga kunu, m̄adõngoni b̄eyo amaki-bomiki asyegẽ mino limbengi ka bomikaki. ⁸ Tamũpaga ndi kũgbe, takikogigũ ndi b̄akitulya asi kamũbikyaga Mongoni Manza aka, luki limoti, ta ndi b̄akitulya kapá õbili kusu bikpe ko bulya kunu kye tamũpaga ndi kũgbe. ⁹ Bamamaki, makatamana b̄inza b̄eyo tagyaga ndi mino ligubo, tikõgõ ndi bungu bikya. Ngbingo yi ninõ tikaga ndi mino kabikyaga Mongoni Manza ko Kunzi, tigugubyaga ndi biti na lisyẽ kye m̄umbanzũ gũtũgũ bemoti aka luga kunu kobinikonitõgũ buti kusu.

¹⁰ Ibunu ma b̄ademũ kusu gũtũgũ Kunzi aka. Yigya kusu kambwa kunu ka batũ nibõ mabinikyana, a ndi yigya yotu, yo ngbingbili ni kegũ wa boyoyiso mino. ¹¹ Makaiba b̄inza b̄e yigya kusu kambwa ka mutũ yikaka-yikaka luga kunu a ndi m̄adõngoni b̄eyo baba ugyaga mino bomikaki. ¹² Tamũpaga ndi mutũũ, tanamutumisa mambengi, tanamũgbityaga ambe õbili kunu iki wanza ko misa ko Kunzi, ninõ amũmakaga ka Bungama na ka ibiba kaki.

¹³ Kinili, takamigisilya b̄ata Kunzi ibiba bongbinga b̄asi kye ngbingo yi ninõ tamũbikyaga ndi mino makpũmũka ko Kunzi, makabailyagũ ndi abe likpũmũka ka m̄umbanzũ, luki limoti abe nilõ ko Kunzi. Iyo, a likpũmũka nilõ apũnya lingunũ ko Kunzi, akagya ligubo kũsõ kunu yi nibõ mabinikyana. ¹⁴ Bamamaki, ka lingunũ, mabye ndi likingyosi la yigya ka batũ b̄a Makanisa ko Kunzi nibõ babinikyana Yeso-Kilisito kũ ka iwili ya Yudea. Bomomonu bikpe b̄amugyogyisa ndi m̄adõngoni b̄eyo Bayuda b̄ugyogisa ndi mino ibũ. ¹⁵ Ibũ b̄õ b̄amwõ ndi Mombukwono-dosu Yeso na bogyalandũ, batigyogyiso goni ibusu. Likpũmũka nilõ b̄agyaga kabosilogigũ Kunzi, ibũ b̄õ bomuyoniso ka batũ b̄asi. ¹⁶ Bikaga katipakya b̄e takubikyogonitõgũ batũ nibõ b̄akegũ bayuda Mongoni Manza nimõ akwanana kaupá muhukuso. Pisi ka yigya yi niyõ, b̄akaidukulogo kotiwoso b̄ũnyẽ kabũ nibõ b̄agyaga bongbinga b̄asi. Luki limoti, ka mulibõ ngbũta ko Kunzi usilyoni kũwa.

Põlo a b̄ata na m̄usasa kaundoku Batesalonika

¹⁷ Bamamaki, tasanana ndi na ibunu ka nzũyi ko ngbingo, luki limoti, kegũ ka mambengi. Ta ndi na m̄usasa kunu kũgbe, kinili togyi bi yasi kaında b̄ata kamũmina.

18 Tikaga ndi na musasa kaında kamuminoku aka bata. Imi, Polo nosisyagatu ndi ligandu kaında ku kunu, luki limoti, Abili anatikpingba. 19 Ibunu ma na mutamanagi, igyagya na begbegbe baya bututungyo kusu nibayo tika ndeke mino na bugindo ka lisyenilo Mombukwono-dosu Yeso igoku ndeke mino. 20 A linguna be ibusu, tikaga na magyagya na bugindo ko bulya kunu.

3

1 Ka mulibo, takakwananigu ndi bata kabundila bindi, kinili, tina ndi binza kotigolo ibusu baba ka Atene, 2 tamatikilya kuwa ndi momosu beyo ka Timotio nino agyaga ligubo ko Kunzi nilo libikyaga Mongoni Manza ka Kilisito pa imoti na ibusu. Tamatikilya ndi kye ongotisiku baya kunu, amutumisi mambengi ka baya, 3 iba mumbanzu gatugu bemoti aka luga kunu kogwonitogu bapo ka yigyogyiso yi niyo. A beyo, makaiba binza ibunu bamombukwana-donu be okwononi be tigyogyisi beyo. 4 Ngbingo yi nino ta ndi mino ku kunu, tamubikya ndi kambwa aka be batigyogyisatu ndeke. Makaiba binza ambe yigyogyiso yi kuwa niyo atisilya ndi yo. 5 Kinili, kaina be kegwa ndi binza kaiko kaibubandya, namatikilya ndi Timotio kye indi kaiba beyo baya kunu a kuwa mino. Na ndi kabanga ambe yagogo Mumuyoniso amuboboni, kika ndi ni a beyo, ligubo kusu inda ndi payaya.

6 Luki limoti, mbiya-mbiya wanu, Timotio iginiku, atipaga mongoni manza kugu wa baya na sipananso kunu. Atibikiyi be matitamanaga masye masi, na be ma bata na musasa katimina begeyo ibusu ta goni mino na imu kugu kunu. 7 Kinili, bomikamama, gatugu ta ndi ka yigyogyiso na bukpeki-kpeki, baya kunu yo atitumisaga ndi mambengi. 8 Mbiya-mbiya wanu, mambengi atisyini kye mabumatikana na Mombukwono-dosu aka. 9 Nakibigu ikani takwanana kamigisya Kunzi ibiba bu ko bulya kunu. A beyo, tabutumo na magyagya bidfe kambwa kaki ko bulya kunu. 10 Talumbaga Kunzi na kekele biti na lisyenilo kye atihukwilyi pisi kainanana bata na ibunu na kamamatilya nilo amubwi ka baya.

11 Kunzi bikpe, Obosu, pa imoti na Mombukwono-dosu Yeso, batihukwilyi pisi kaında ku kunu. 12 Mombukwono-dosu amamatilyi sipananso sidingi luga kunu na bambanzu bagogo basi, mudongoni beyo ibusu tamupaga mino. 13 Amungotisi mambengi kye miki batu botu ni kegwa wa bamuyoyiso mino kambwa ka Kunzi Obosu, ka lisyenilo Mombukwono-dosu Yeso odoku ndeke mino pa imoti na batu kaki basi.

4

Yigya niyo Kunzi apaga

1 Ka mulibo, bamamaki, tamuwonisilyoni ndi yigya niyo okwononi kabosilo Kunzi. A beyo, obili kunu a kuwa kakpakyana beyo aka yo. Mbiya-mbiya wanu, takamukungu na kaitatanaga na ibunu ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso ambe widukulogoni kuwa asi kagya aka bunza. 2 Makaiba beyo tamupa ndi mino mutuu nimo otukyoku ka Mombukwono-dosu Yeso. 3 Kunzi apaga be wikoni batu botu na ni makegu kagya bilya. 4 Mutu yikaka-yikaka iki na mukaki kye biki na obili nino okwononi na ibiba, nino mubosila Kunzi, 5 kani kisigu kogwa ka musasa manye, mudongoni abe batu bagogo nibo bakamibigu Kunzi. 6 Kabyenene na munzina mi nimo, mumbanzu gatugu bemoti aka kagyilyonitogu bengeni bunye ikani kabo. Tamubikyoni ndi, ta bata kaigyilya kamubikya ambe Mombukwono-dosu ugyogyisatu ndeke batu bi nibo bakagya inguo ya makpamuka mi nimo. 7 A beyo, Kunzi katimakagu kye tiki kagya likpamuka lanye, luki limoti, kye tiki botu. 8 Kinili, mutu wasi nino okyi mutuu mi nima, kakyigu mumbanzu, luki limoti, akyi Kunzi nino amupaga Limbengi-Lotu kaki.

⁹ Kεγυ na izangiya βε tamukpikilyi ka nilo ondi sipananiso luga kunu, kye Kunzi amuwonisiloni ndi βeyo makwanana mino kaiko na sipananiso luga kunu. ¹⁰ A nilo mugyilyaga bomomonu basi ka iwili yasi ya Makedonia. Luki limoti, bamamaki, takamukunga ambe widukulogoni kuwa asi kagya aka bunza. ¹¹ Gyoni kekele kaika na maziyo. Mutu yikaka-yikaka andi mbeyi likpumuka kaki bikpe, agya ligubo na maboku, mufongoni βeyo tamupa ndi mino mutuu. ¹² Makagya βeyo, minisanatu na ibiba ko misa ka batu nibo bakege bakilisito. Makikigu bakiguma ka mumbanzu.

Yigoku ka Mombukwono-dosu

¹³ Bamamaki, takapa ambe wiboni likpumuka ko bulya ka batu nibo bokwogo, kye makikonitogu kalya kumbu mufongoni abe batu bagogo nibo bakege na mutamanagi. ¹⁴ Ta na baya ambe Yeso okwatu ndi, opupo ka mbuku. Kinili, ta goni na baya ambe Kunzi upupisatu ndeke ka mbuku pa imoti na Yeso batu nibo bokwaga ndi ni babinikonini.

¹⁵ Kabyenene na mutuu ka Mombukwono-dosu, tamubikiyi βe: Ibusu bi nibo ta mbeyi na obili aka kadwe ku kwa ku Mombukwono-dosu igoku ndeke mino, takukitagigu ndeke nibo bokwaga ndi. ¹⁶ Tukana ndeke mungbi, liyu ka ngama ka bamalaika, se kuwa nilo la siba ko Kunzi. Kumbuso yi, Mombukwono-dosu bikpe osyoku kotukyoku kugu wa lisyε. Kuwa wa, batu nibo bokwaga ndi kuso ka Yeso, bika ndeke batu ba mambwa kopupoku ka mbuku. ¹⁷ Kumbuso yi, ibusu bi nibo tika ndeke na obili aka ko ngbingo yi ninu, batibinika ndeke pa imoti na ibu kugu wa lisyε, kobongonoku na Mombukwono-dosu ku. Tika kuwa ndeke bongbinga basi pa imoti na Bamombukwono-dosu ku. ¹⁸ Tumisononi neki mambengi na manza mi nima.

5

Kabundaga lisyε nilo Mombukwono-dosu odoku ndeke mino

¹ Bamamaki, kegy na izangiya βe namukpilyi likpumuka ko bulya lisyε ikani ko bulya ngbingo yi ninu makpumuka mi ninu igyonosa ndeke mino. ² Makaiba ibunu bamombukwana-donu βe lisyε ka Mombukwono-dosu odoku ndeke bigbututu mufongoni βeyo mutu wo kubaku odogoku mino no biti. ³ Ngbingo yi ninu, bambanzu bika ndeke mino kabikya βe: «Ta ka maziyo na pa mbeyi biwo», ko ngbingo yi ninu goni nu, bunye usilya ndeke bigbututu, mufongoni abe mazuzula ninu asilyaga muko wa mama ka libukuti. Gutugu mumbanzu bemoti aka kahukagigu ndeke mino. ⁴ Bamamaki, luki limoti, ibunu makege ko biti, βekye lisyε li nilo amusilyi ndeke bigbututu abe mutu wo kubaku. ⁵ A βeyo, ibunu basi ma batu ba bungbanganya na ba lisyε lisyε. Takege ibusu batu bo biti ikani nibo bakapagigu bungbanganya. ⁶ Kinili, takololonitogu abe batu bagogo, luki limoti, tikini bubisi, tika bakiminya. ⁷ Batu nibo balalaga, balalaga no biti, na nibo bikaga na libuma, bomwaga no biti. ⁸ Luki limoti, ibusu ta batu ba lisyε lisyε, tokwononi kaiko bakiminya. Timokisyini baya na sipananiso abe kutuko kwa ngweyi kaibuulyo mbanzi, timokisyo mutamanagi ma muhukuso abe sikpakpasu sa ngweyi katibuulyogo yi. ⁹ Kunzi katipunagagu ndi βe tigyogyisi ko bulya ngbuta kaki. Luki limoti, βe tinisoni na muhukuso ko pisi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ¹⁰ Iyi, atikwilyaga ndi ibusu, kye takika gutugu bubisi ikani bukwo, tiki ndeke na obili pa imoti na ibu ka lisyε nilo igoku ndeke mino. ¹¹ Kinili, tumisononi mambengi, midukulogo kongotiso baya kunu, mufongoni βeyo mikago mino kagya.

Mutu na yuuso ya mulibo

¹² Bamamaki, takamubikya ambe hudondisyoni batu nibo bakagya ligubo luga kunu, bakamukpoyoniso ko pisi ka Mombukwono-dosu na kamupa mutu.

¹³ Hubibisogoni kugbe, miko na sipananiṣo na ifu ko bulya ligubo kaḅu. Wikoni na maziyo luga kunu.

¹⁴ Bamamaki, takamukunga ambe hubikyoni batu niḅo ḅakapagigu ligubo ambe ḅiminyito, hutumisoni mambengi niḅo ḅa na ḅuti, husingyoni batu niḅo ḅakeḅu no ngu, wikoni na limbengi linda ka batu ḅasi. ¹⁵ Wiḅuulyonito, mambanzu gutugu ḅemoti aka kamigisilyonitogu daki ḅunye ka ḅunye, luki limoti, kisoni ḅongbinga ḅasi kagya ḅunza aka luga kunu na ka ḅambanzu ḅasi.

¹⁶ Gwoni magyagya masye masi. ¹⁷ Lumbogoni masye masi. ¹⁸ Mumigisilyogoni Kunzi ibiba ka makpumuḅa masi kye niḅo a sipananiṣo kaki pisi ka Yeso-Kilisito.

¹⁹ Makokpingbonitogu ligubo la Limbengi-Lotu. ²⁰ Makinonitogu mutuu ka ḅogyalandu ko Kunzi payaya. ²¹ Luki limoti, kpimoni makpumuḅa masi, mobingisyo niḅo manzanza. ²² Nyikoni mobi ma ḅunye masi.

²³ Kunzi ḅikpe niḅo mombukwana maziyo amuitisi batu ḅotu ka ḅopisi ḅayasi, obuulyogi tamanaga, limbengi na nzayi kunu yasi, kye kikonitogu na ḅunye gutugu ḅumuti aka ngbingo yi niḅo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito igoku ndeke mino.

²⁴ Mutu yi niḅo amumakaga ndi, a mutu walingunu, iyi, otulyosatuu likpumuḅa li nili.

²⁵ Bamamaki, tilumbilyonito goni ibusu.

²⁶ Tilyononi, mopututonogo abe ḅomika-muko.

²⁷ Nakamukunga ko lino ka Mombukwono-dosu ambe mutongulogoni balawa yi niḅu ka batuu ḅasi niḅo ḅabaya Yeso-Kilisito.

²⁸ Izio ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu.

Balūwa wa yiba nino Pōlo ukpikilya ndi Batesalonika Likpūmuka la mambwa

Balūwa wa yiba nino Pōlo ukpikilya ndi bakilisito ba Tesalonika nimu. Akautumbulya bata beyo Kilisito igoku ndeke mino, na beyo mulibo ma obili ka batu bi nibo babinikyana Yeso ika ndeke goni mino. Batu bemoti-bemoti ka gudu yi nino babikyaga be Kilisito igoniku ndi, batu bagogo be kegū beyo, luki limoti, lisyē li a kawa buwobi.

Nibo babikyaga be lisyē li a kawa buwobi, bakapagigu bata kagya ligubo, banabikya be ligubo kegū na izangiya. Luki limoti, bagaga kalyalya ka batū nibo bagyaga ligubo. Kinili, Pōlo ukpikilya ndi be mutū yikaka-yikaka okwononi kaiko bungu kye alyalyi. Ubikya goni be bigwinonogi na baya aka, ko ngbingo wa bukpeki-kpeki bika kagya bunza aka.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Yigoku ka Yeso obungusya ndeke makpūmuka masi 1:3-12

Mombukwono-dosu kanigikugu mbeyi 2:1-12

Kaigwinonogo yapu ka baya 2:13-17

Malamba na ligubo 3:1-15

Yuuso ya mulibo 3:16-18

Yuuso

¹ Imi Pōlo pa imoti na Silivano ibu na Timotio, tamumuusogito ibunu bomomosu ba Kanisa ya Tesalonika. Tamukpikilyi ibunu balūwa yi nimu, Kanisa niyo ko Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ² Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo.

Kunzi akotu ndeke ngbanga ka bambanzu

³ Bomika-mama, tokwononi kamigisya Kunzi ibiba bongbinga basi ko bulya kunu. Okwononi tagyi beyo kye baya kunu akopingo, na sipananiso niso ma nosu luga kunu akaidukulogo begeyo. ⁴ Kinili, ta na bugindo ko bulya kunu kambwa wa Makanisa ko Kunzi, ko bulya limbengi kunu linda na baya kunu gutugu makaigyogyiso na kalya kumbu. ⁵ Masi nimo akowonisilo be Kunzi opungini kako ngbanga ka bongbingbili, kye yigyogyiso amuitiso ndeke bukwanana kaingyo ka Būngama kaki. ⁶ A beyo, Kunzi a wongbingbili. Ugyogyisa ndeke batū basi nibo bakamugyogyiso begeyo, ⁷ ibunu bi nibo makaigyogyiso, amuyukumisatu pa imoti na ibusu. Agya ndeke beyo wa Mombukwono-dosu Yeso ipupisa ndeke mino kugu wa lisyē pa imoti na bamalaika kaki bo ngu, ⁸ odoku ndeke luga wa lidada lo buku, ugyogyisa ndeke batū nibo bakyaga kamiba Kunzi na nibo bakabailyagu Mongoni Manza ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁹ Yigyogyisa kabu ika ndeke putikana ya benze na benze, bakinigu ndeke miso ka Mombukwono-dosu, ubisa ndeke byi no ngu kaki ya ibiba. ¹⁰ Ka lisyē li nilo odoku ndeke mino, batū basi nibo ba ka mutili kaki, babibisatu ndeke na nibo babinikyana ndi, noku udika bide. Ibunu goni mika ndeke pa imoti na ibu kye mobinikyononi ndi mongoni nimo tamubikyaga ndi.

¹¹ Kinili, tikaga bongbinga basi kamukungulya. Takakunga Kunzi ambe amuitisi batū nibo bokwononi ka obili nino amumakaga mino. Pisi ko ngu kaki, amusingyi kotulyoso masasa kunu manza na ligubo kunu ka baya. ¹² Kika beyo, lino ka

Mombukwono-dosu Yeso avatũ ibiba, na iyi amupátũ goni ibiba. Niyo yasi a iziyo ko Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

2

Kambwa wa yigoku ka Mombukwono-dosu

¹ Bamamaki, ka nilo ondi yigoku ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, na mũmũkana kusu ka kpolo kaki, takamũkũnga ambe: ² mũmbanzũ kamũbikya ße lisyẽ la kigoku ka Mombukwono-dosu itulyonini, wikoni mambengi ßidũũũ, makobongonitogũ. Gũtũgũ ßakika kanzina pisi ka ßugyalandũ ikani pisi ka ßomongoni ikani pisi ka balũwa ße apũnya ku kusu, makobinikyononitogũ. ³ Mũmbanzũ kamũbonitogũ gũtũgũ ko pisi imoti aka. A ßeyo, kambwa lisyẽ li nilo kaitulyana, ßatũ ßudingi ßakya ndeke likpũmũka ko Kunzi, kumbuso yi, Mũgya-manye ninũ apũtikana ndeke ka mulibo, ipupisoku se kũwa. ⁴ Amũya ndeke makpũmũka masi nimũ bobibisaga abe kika nimũ ko Kunzi. Ìnda ndeke kaisopisogo ka Ndaũ ko Kunzi, abikya ße iyi ni Kunzi.

⁵ Makegũ ßata katamana ße namũtũmbũlyatũ ndi likpũmũka li nili, ngbingo yi ninũ na ndi mino ku kunu? ⁶ Makaiba luki tino lo akakpingba Mũgya-manye yi ninũ mbiya wanũ. Iyi odoku ndeke ko ngbingo ninũ aka no Kunzi abisilya ndi. ⁷ Gũtũgũ ßeyo, iyi Mũgya-manye yi ninũ opungoni ndi ligubo kaki ßipele. Luki limoti, opuponoku ndeke iba mũtũ yi ninũ akakpingba mbiya-mbiya yi nimũ kegũ ßata. ⁸ Niyo Mũgya-manye yi ninũ ipupisa ndeke, Mombukwono-dosu Yeso amwo ndeke na oũũ wa mũnokũ aka, alumwisogo no ngu niyo ipupisoku ndeke noyu. ⁹ Mũgya-manye odoku ndeke no ngu ka Abili, agya makpũmũka mũmbanga-mbanga dididi, mokingyosi na makpũmũka ma ßongũ. ¹⁰ Agya ndeke makpũmũka manyenye ka ßopisibi ßayasi kaũbo ßatũ niũo ßokwononi kobungogo. ßobunganga ndeke kye ßakabailyagũ ndi na kapa likpũmũka la lingũnũ nilo akwanana ndi kauhukuso. ¹¹ Kinili, Kunzi utikilyoni kũwa ngu ya kũoũokũ kaubungusogo ßekye ßabinikyani likpũmũka la ßongũ. ¹² Kinili, ßumakyatũ ndeke ka mũngimbo ßatũ ßasi niũo ßakya ndi kabinikyana likpũmũka la lingũnũ, ßanogwa magyagya ka likpũmũka lanye.

Kunzi amupunogoni ndi kainiso na muhukuso

¹³ Bamamaki, ibusu, tokwononi kamigisya Kunzi ibiba ßongbinga ßasi ko bulya kunu yi niũo Kunzi amũpa. A ßeyo, Kunzi amupunogoni ndi ibunu katũkya ka mũpũnganagi ma oũbili kye minisoni na muhukuso. Limbengi-Lotu amũũbisatũ kye baya kunu a ya kigũmya ka likpũmũka la lingũnũ. ¹⁴ Kunzi amũmakaga ndi kaika ßeyo pisi ko Mongoni Manza ninũ tamũbikyaga ndi. Iyi apa ndi ße winisononi na ibiba ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

¹⁵ Kinili ßamamaki, wigwinonogoni na wikoni ßakitulya ka mũtũũ nimũ tamũpá ndi, iki pisi ka mũnzina ikani ka balũwa kusu.

¹⁶ Kunzi Obosu ninũ atipa ndi, na pisi ka iziyo kaki, atitumisaga mambengi ßongbinga ßasi, atipá mũtamanagi manza. Takaukũnga pa imoti na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ßikpe ambe, ¹⁷ ßamutumisi mambengi, ßamũpá ngu kagya masye masi likpũmũka lanza pisi ka yigya yanza na mũnzina.

3

Polo akakũnga ße ßulũmbilyi

¹ Bamamaki, ka mulibo, tilumbilyoni kye likpũmũka ka Mombukwono-dosu itulyani ßigala-gala ka ßapa ßayasi na avi ibiba, mũdũngoni ßeyo o mino kaigyonoso

ku kunu. ² Tilumbilyoni gɔni Kunzi kye atikulagi ka mabɔku ka batɔ banye na buɔɔya. A beɔ, keɔ batɔ basi bo ba na baya.

³ Luki limoti, Mombukwono-dosu a mutɔ walingunɔ, amutumisatɔ ndeke no ngu, amubuulyogo ka Mɔgya-manyɔ. ⁴ Tabakigumya ku kunu pisi ka Mombukwono-dosu. Ta na baya ambe makagya nɔ tamubikiyi na midukulogo kagya yi. ⁵ Mombukwono-dosu okpokyonisi mambengi kunu, mika na sipananiso no Kunzi, mika na adala munda mɔɔngɔni abe Kilisito.

Okwononi mutɔ wasi agyi ligubo

⁶ Bamamaki, takamubikya ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ambe makosyonitɔɔ ka mɔɔngɔ ka batɔ basi nɔ bakapagigɔ ligubo na nɔ bakeɔ kabye mutɔ nɔ tamupá ndi. ⁷ Ibunu bamombukwono-donu makaiba binza beɔ makwanano mino kabye yigya kusu. A beɔ, ibusu takeɔ ndi bavivo ngbingo yi nɔ tikaga ndi mino pa imoti na ibunu. ⁸ Takeɔ ndi batɔ bakikukungya luga kunu. Luki limoti, tikɔɔ ndi bungu bikya, tupo bidapada. Tigugubyaga ndi biti na lisyɔ kye mumbanzɔ gutɔɔ bemoti aka kobinikonitɔɔ buti kusu. ⁹ Takwananatɔ ndi kamukungɔ be tisingyoniku, luki limoti, takagyagigɔ ndi beɔ, kye ta ndi na musasa be tamupá likingyosi be gyogoni abe ibusu. ¹⁰ Kinili, ngbingo yi nɔ tikaga ndi mino ku kunu, tamupága ndi mutɔ be: «Mumbanzɔ kakya kagya ligubo, kolyolyonitɔɔ beɔ.»

¹¹ Luki limoti, takaukana mbiya yi nimɔ be luga kunu batɔ bagɔɔ bikaga payaya, bakapagigɔ ligubo, ligubo kabɔ kuwa asi ni banvenve aka. ¹² Takaukpamya inguo ya batɔ bi nɔ na kaupá mutɔ ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ambe bagyi ligubo bongbinga basi, ko bulya yibinika buti kabɔ ka bamombukwana-dabɔ.

¹³ Ibunu, bamamaki, makuponitɔɔ kagya bunza. ¹⁴ Mumbanzɔ koboilyi kabye mutɔ mi nima tamupá ka balɔwa yi nimɔ, mumiboni binza, makasyonitɔɔ ka mɔɔngɔ kye imukani suni. ¹⁵ Makavonitɔɔ se abe mumuyoniso, luki limoti, mupóni mutɔ mɔɔngɔni abe momonu.

Bɔbunga na yuuso

¹⁶ Mombukwono-dosu nɔ a mombukwana maziɔ, amufukilyi maziɔ bongbinga basi na ka bopisi bayasi. Mombukwono-dosu iki pa imoti na ibunu basi.

¹⁷ Imi Polo bikpe nɔ namukpikilyi likpumaka li nili ambe namumuusogito. Nobisaga mabɔku ka babalɔwa kami basi beɔ, mabɔku kami nɔ.

¹⁸ Izɔ ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu basi.

Balūwa wa mambwa nino Pōlo akpikilya ndi Timotio Likp̄m̄uka la mambwa

Balūwa wa mambwa nino Pōlo akpikilya ndi Timotio nimu. Pōlo aga ndi ka gud̄u wa Lisitilo kabikyaga Mongoni Manza ku Timotio ikaga ndi mino. Niyo Timotio ukana ndi munzina ka Pōlo, arunga ndi kabibya Kilisito. Bakpakyana ndi na iyi bongbinga basi, na bagyaga ndi goni na iyi ligubo. Niyo Pōlo ukana ndi be bakilisito ba gud̄u yimoti bene bakapilya Kilisito mugongu, ikani likp̄m̄uka limoti akakitanaga ku beyo, atikaga ndi Timotio kaina kapá mutiwi. Atika kuwa ndi ka Efeso kaina kautumiso bakilisito bi nibo ku beyo mambengi.

Balūwa yi nimu atakanya ndi ku beyo. Atomosya ndi goni be ubikyiku bakilisito be bibuulyito na batu bi nibo bakapá bambanzu mutuu di no Mongoni Manza, utumbulya goni beyo bakilisito bokwononi mino kaiko na yigya ka makanisa, na beyo okwononi mino bupunagi batu bakamalya makanisa.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Beyo obili ka Bakilisito okwononi mino kaiko 1:3-3:13

Niyo a ndi yakisuma ko pisi yi niyo tapuna ndi 3:14-4:5

Pōlo akapá Timotio mutuu 4:6-6:21

Yuuso

¹ Imi Pōlo, na atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ko ngu ko Kunzi Muhukuso kusu na Yeso-Kilisito nino tobisogo mino mutamanagi. ² Nakaukpikilyo iwe Timotio, mikami walinganu pisi ka baya. Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito buwonisili iziyo, buminyilya kumbu, bupá maziyo.

Okwononi kaiminya na bowonisilo ba kuboboku

³ Wika ka Efeso aka mudongoni beyo nubikya nduku mino wa na nduku mino kaaga ka Makedonia. Ku beyo, a na batu bi nibo bakapá mutiwi ma kuboboku, nubikya ambe basi. ⁴ Hubikya ambe basi kaukana babibu baya bongu, pa imoti na babibu bayo puponogo ka batitabu nibayo kegu na mulibo. Nilo lasi opupisaga bodongoso, ni kegu na izangiya kodukula ligubo ko Kunzi nino apága muhukuso pisi ka baya. ⁵ Isi ya mutuu mi nimo a be widukulogoni na sipananso niso opupaga ka limbengi lanza, mika na tamanaga yanza na baya ya lingunu. ⁶ Batu bagogo bosoni pisi, bobungogoni kuwa ibu ka bodongoso baya payaya aka. ⁷ Bapaga kaiko bowonisilo ba Mutuu ka Musa, luki limoti bakotombisyogigu nilo bikaga kabikya ikani bakibogigu makp̄m̄uka mi nimo bikaga kaamalya mo.

⁸ A beyo, tibaga ambe Mutuu a manza iba bakagya na imu ligubo beyo okwononi mino. ⁹ Tokwononi bata goni kaiba ambe bakobisogigu mutuu ko bulya ka batu bongbingbili. Luki limoti, bobisogo ko bulya ka bagya-manye, ka batu nibo bakukanagigu, ka batu budiya na batu banye, ko bulya ka batu nibo bakabangagigu Kunzi ikani kabanga makp̄m̄uka motu, nibo bumwogo bababu ikani bamabu, ko bulya ka nibo bumwogo bengeni, ¹⁰ ka batu ba bilya, ka baluku nibo basyenenege luga kabu, ka batu nibo bugabaga bengeni ka busunzu, ka batu ba kuboboku, ka batu nibo bakogo silika na bongu, na ka batu basi nibo bamuyaga mutuu ma lingunu. ¹¹ Mutiwi mi a ka Mongoni Manza nimo Kunzi epá ndi. Mongoni Manza mi nimo otukyoku ko Kunzi nino wa likpakpa la bunza.

Pɔlo akamigisya Kunzi ibiba

¹² Nakamigisya Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ibiba, iyi nino epága ngu ka ligubo kami. Nakamigisya ibiba kye emina ndi be nokwononito kagya ligubo kaki, ¹³ gutugu beyo nanzinaga ndi mino yanyenyé ko bulya kaki, nanatumbwa, nanugyogyiso batu kaki. Luki limoti, Kunzi ekwilyoni kumbu, kye masi nimo nagyaga ndi, nagyaga ndi ka bungingi kye nakegu ndi mubaya. ¹⁴ Mombukwono-dosu ewonisiloni ndi iziyo yidingi, niniso na baya na sipananiso niso otukyoku pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. ¹⁵ Likpamuka la lingunu nilo okwononi be bambanzu basi babinikyani nili: Yeso-Kilisito odoku ndi ka abili kauhukusogo batu ba bunye. Imi na mutu wa bunye kamaga batu basi luga kabu, ¹⁶ luki limoti Kunzi eminyilya ndi kumbu. Kuwa wa gu wa, Yeso-Kilisito owonisila ndi limbengi linda ko bulya kami, imi mutu wa bunye kugbe. A likingyosi ka batu basi nibo babailya ndeke, binisa na abili wa benze na benze. ¹⁷ Tapini Ngama wa benze na benze ibiba, tabibiso bongbinga basi, iyi Kunzi nino a mukaka, nino kokwogigu na nino takaminagigu! A asi beyo aka yo.

¹⁸ Timotio mikami, nakaupa mutuu mi nima mudongoni beyo munzina ma bugyalandu a ndi mino ko bulya kaku. Likpamuka li nilo lo upa ngu ya kulanana langa lanza. ¹⁹ Buulyaga baya kaku na tamanaga yanza. Batu bagogo bosoni tamanaga yanza kadwe ku kwa ku baya kabu obungogoni mino. ²⁰ Imeneo ibu na Alesandulia ba luga ka batu bi nibo. Nusa kuwa ka mafuku ka * kye bakibononito bata katumbwa lino ko Kunzi.

2

Mutuu ko bulya malumba

¹ Kambwa wa likpamuka lasi, nakamubikya ambe windoni ko Kunzi na mokungoni, na malumba, na yitatanaga na mamigisya ibiba ko bulya ka batu basi. ² Okwononi kaulumbilya bangama na batu basi nibo ba ka bapa bayakpukpu iba tiki binza, bipisiii, tika na yigya yanza, bakigwinonogo binza no Kunzi. ³ Likpamuka nilo a lanza na libosilo Kunzi, Muhukuso kusu, ⁴ nino apaga be bambanzu basi binisoni na muhukuso, fibo likpamuka la lingunu. ⁵ A beyo, Kunzi a bemoti aka, nino obiso yukanana lugo ko Kunzi na bambanzu a bemoti. Mutu yi, ni Yeso-Kilisito. ⁶ Ipa ndi ni iyi mombukwana-daki yi abe mukalya kaukulaga batu basi. Agya ndi beyo wa ngbingo itulyana ndi mino kowonisila be Kunzi apaga be batu basi binisoni na muhukuso. ⁷ Kinili bebisa ndi mino mukukwa na atutumbwa kauwonisilo batu bi nibo bakegu Bayuda likpamuka la baya na la lingunu. Nakegu kabikya bongo, nakabikya lingunu aka.

Yigya ka baluku na boko

⁸ Nakapa neki ambe ka bapa bayasi, baluku balumbagi kani bononini mafuku motu kugu, ni bakegu na diya ni bakegu kasaana. ⁹ Na goni, nakapa ambe boko bimokisyogi beyo okwononi mino, kani kegu na yiwonisilo ikani kagya kuwa kugbe. Bakilukisonitogu tukatu timbanga, bakimokisyonitogu makpamuka ma olo ikani kaibongiso makpamuka ko singasu, ikani kaimokisyo botu baya ligabu lapu kugbe, ¹⁰ luki limoti, biki na yigyilya yanza beyo okwononi mino ko boko nibo babikyaga be babangaga Kunzi. ¹¹ Boko bokwononi kaukana mutiwi kani babudakyaana biwo, na limbengi la kisiso. ¹² Nakakpomyigu imi muko kapá mutiwi, ikani kaiko kugu ka muluku, luki limoti, iki iyi mudaka biwo. ¹³ A beyo, bapunga mbeyi ndi kagya Adamu, kuwa wa Eva. ¹⁴ Kegu Adamu no babo ndi, luki limoti muko no babo ndi, obuna mutuu ko Kunzi. ¹⁵ Luki limoti, muko inisa ndeke na muhukuso pisi kabukutaga, kiko se kani igwinogini ka baya, ka sipananiso, ka yibubiso na kaika bitombiii.

* **1:20** 1:20 nusa kuwa ka mafuku ka Abili: wanda mutumbulagi ka 1 Bakol. 5:5.

3

Batū niḅo bokwononi kaamalya kanisa

¹ Likpamuka li nili, a la lingunū: mumbanzu kapa kaamalya ligubo la kanisa, iba opo ligubo lanza. ² Okwononi neki be mutū wa kamalya kanisa iki mutū yi ninḅo keḡu na iḅo gutugū imoti aka. Okwononi be iki na muko bemoti aka, iki mutū wa kiginyilyo, iki mutū mutombisya likpamuka na mutū ninḅo okwononi, iki mutū wa kutilya bobiko na mutū wakiba kapá mutū. ³ Kikonito adangbala wa makana, ikani mutū wa bonduyi, luki limoti iki mutū wo tombii, na wa maziyo. Kikonito mutū wa musasa mo buyi. ⁴ Okwononi kaiko mutū wa kamalya ndabū kaki binza, anutiwa bomikaki, iba biki bomiki bakukana na niḅo ba ibiba. ⁵ A beyo, mutū kibi kaamalya ndabū kaki ka mombukwana-daki, obuulyaga kuwa kanisa ko Kunzi liki? ⁶ Kokwononigū kaika mutū wambiya ka baya, kye limbengi la bugindo kamingyoni, ogulya ka mungimbo beyo mumuyoniso ogulya ndi mino. ⁷ Okwononi gonḅi be iki mutū ninḅo batū ba kunzi bika kanzina yanzanza ko bulya kaki iba bakaminonito bidē, igwinono ka kpaka ka mumuyoniso.

Beyo badiakelē bokwononi mino kaiko

⁸ Badiakelē bokwononi gonḅi kaiko batū ba ibiba na niḅo balingunū. Bokokwononigū kaiko badangbala ba makana ikani kakisa buyi ko pisi yanye. ⁹ Okwononi biki bakigwinonogo ka baya ya lingunū nilo inisa pa imoti na tamanaga yanza. ¹⁰ Okwononi kaundilya, kika kani bakinisigū na iḅo, bakwanana kagya ligubo la budiakelē. ¹¹ Boko kabū bokwononi kaiko batū ba ibiba, bakikonito batū bakudwonoso bambanzu ko pisi ya balūmi, luki limoti biki batū ba kiginyilyo na batū ba bungbingbili ka bopisi bayasi. ¹² Okwononi be diakelē iki na muko bemoti aka, ika mutū wa kumamalya bomikaki binza na ndabū kaki yasi. ¹³ Badiakelē niḅo bagyaga ligubo kabū binza, ba na ibiba, bakwanana kabikyaga limbengi bidēē mongoni ma baya nimḅo tamatikana mino na Yeso-Kilisito.

Dikidi niyo Kunzi atiwonisilo

¹⁴ Nukpikilyi mobiso mi nima kani na na mutamanagi kainda bikwa kaunda. ¹⁵ Luki limoti, nakolipyo kodoku, balūwa yi nimū kuwa no owonisila beyo wokwononi mino kaiko luga wa liwananza ko Kunzi, isi yi be kanisa ko Kunzi ninḅo a na obili. Iyu yo a lidulū na mubumbe ma lingunū. ¹⁶ A beyo, dikidi ya baya kusu a yidingi: Iupupisoku ndi abe mikya-bambanzu. Limbengi-Lotu abikya ndi ko bulya kaki be a mutū wongbingbili. Bamalaika bamina ndi. Babikyaga ndi likpamuka kaki ka bevananza bayasi. Babinikyana ndi ka bapa bayasi ka obili. Badokisa kuwa ndi kugu wa lisyē ka ibiba.

4

Mutū ma kuboboku

¹ Limbengi-Lotu akabikya bingbanganya be ko ngbingo wa mupipilo, batū bagogo basaga ndeke baya kabye likpamuka la kuboboku na mutiwi ma libili. ² Batū ba bokoli na ba kuboboku bubobogotu ndeke. Mambengi ka batū bi niḅo okwoni abe bakabusya ndi na ngweyi niyo angbamyaga no buku bingbu. ³ Batū bi niḅo batiwaga be kokwononigū kavanana ikani kalya malili magogo. Luki limoti, Kunzi agya ndi malili nimḅo be kye batū niḅo babailya, bibo lingunū, balyagi kani bamigisilyini ibiba. ⁴ Wina se, masi nimḅo Kunzi agya ndi a manza, keḡu na nilo okwononi kakya, luki limoti okwononi kamigisilya Kunzi ibiba kambwa kalya. ⁵ A beyo, likpamuka ko Kunzi na malumba oitisaga luki lasi lanza kambwa ko Kunzi.

Mugya-ligubo wanza ka Yeso-Kilisito

⁶ Wakuzukilyogo bomomosu likpamuka nilo bingbanganya, wika mugya-ligubo wanza ka Yeso-Kilisito. Ko pisi yi niyo, wowonisila be wakokwiso limbengi kaku na likpamuka la baya na mutiwi ma linguna nimo ukana ndi. ⁷ Luki limoti, kyatu babibu bayagbali nibayo kegu kabyenene na baya. Gya yapu kaika wakigwinonogo no Kunzi. ⁸ Bazuna bayapupu a na izangiya yikede. Wina se, kaigwinonogo no Kunzi a na izangiya ka bopisi bayasi kye apaga mutamanagi ka obili wambiya wanu, atiwanyaga nino akodoku. ⁹ Likpamuka li nilo a la linguna, nilo okwononi be batu basi babinikyani. ¹⁰ A beyo, takiko kaigyogyiso na kaulanana, a asi kye tobisoni mutamanagi kusu ko Kunzi nino a na obili, nino a Muhukuso ka batu basi, kugbe ka nibo babailya.

¹¹ Bikiyaga, wapa mutiwi ka likpamuka li nilo. ¹² Mumbanzu kundungulyogonito be kye wa miki. Luki limoti, wika likingyosi lanza ka batu nibo ba baya, iki ko pisi ya manzina, iki ko pisi ya yigya, iki ko pisi ya sipananiso, iki ko pisi ya baya ikani ko pisi ya obili wanza. ¹³ Hutangulyaga bambanzu Mobiso, hutiwa, huwonisilo, kadwe ku kwaku nodoku banu mino. ¹⁴ Wakobusolonitogu aperse wa Limbengi-Lotu nino a kuso kaku. Winisana ndi na iyi wa bogyalandu banzina ndi mino na wa bamboku bubisilya ndi mino maboku. ¹⁵ Bisatu limbengi ka likpamuka nilo, wipa mino, iba batu basi bini beyo wo mino kaidukulogo. ¹⁶ Wiminyatu iwe mombukwana-daki yi, wiminya goni ka mutiwi kaku. Wigwinanagatu na imu binza. Wakagya beyo, iwe mombukwana-daki yi winisa na muhukuso, uhukuso goni nibo bika kamukana.

5

Mutiwi ka nibo babaya

¹ Wakayoyisonitogu mboku-mboku no bou, luki limoti mutiwa biwesee abe abaku. Hutiwa bomikya-bawanza abe bamamaku, ² boko bi nibo bamboku-mboku abe bamaku, bomikya-basika abe basali kaku, pisi ka obili wanza.

³ Hubibiso bowoko boko bi nibo ba kegu na mumbanzu. ⁴ Luki limoti, woko kika na bomiki ikani bomiko-mikaki, okwononi mbeyi be bowonisili baya kabu ka livananza kabu bikpe. Bumigisya babukuta-kabu na batitabu bunza nibo bugyilya ndi kye Kunzi apaga beyo. ⁵ Woko walinguna nino kegu na mumbanzu, obisaga tamanaga kaki ko Kunzi. Biti na lisyekikaga kalumba, anobiso yangya kaki ko Kunzi. ⁶ Luki limoti, woko nino wa musasa manye bikpo, ikaga ni okwoni ndi iyi gutugu kani a mbeyi mubisi aka. ⁷ Likpamuka nilo wokwononi kauzukilyogo bowoko nilo, iba bakikonito na bebo. ⁸ Mumbanzu kumumuli bava-kakaki, na kugbe nibo ba livananza kaki bikpe, iba osini baya kaki. Mutu nino a wanye kugbe kakitaga nino kanoboilyu.

⁹ Wakapa kava mumbanzu abe woko, okwononi iki na byanga batekebe madia (60). Okwononi goni iki mutu yi nino avanana ndi na muluku bemoti aka. ¹⁰ Okwononi be bamibito goni ko pisi ya yigyilya kaki yanza. Okwononi be iki mutu nino ukwisa ndi bomikaki binza, nino utilyaga ndi bobiko, nino usukusaga ndi batu ko Kunzi magu*, nino usingyaga ndi batu ba kigyogyiso, na nino agyaga ndi bunza ka bopisi dididi.

¹¹ Luki limoti, wakukpikonito bowoko nibo ba mbeyi basika aka kye musasa mavanana kugya, bapa Kilisito mugonga, ¹² bimakya ka mungimbo kye ika kani babunini agume nino bagyilya ndi ka mambwa. ¹³ Yeki bakikogigu na tumatu tigy, ligubo kabu kuwa asi kaamama aka bigbagba gba ko bomiso baya bandabu. Na bata, bikaga batu ba balumi, banogulyo ka makpamuka gbali na kanzina nilo

* **5:10** 5:10 usukusaga ndi batu ko Kunzi magu: Wanda goni Luka 7:44batilyaga ndi mubiko beyo.

kokwononigu. ¹⁴ Kinili, nakapa ambe bowoko niɓo ɓa mbeyi ɓasika ɓavanani, ɓaɓakuti, ɓamumula ɓandabu kabu, iba ɓomuyoniso ɓakinonito no pisi niyo ɓatigwi mino na iɓo. ¹⁵ A ɓeyo, bowoko ɓagogo ɓogwini bi, ɓaga kabibya Abili. ¹⁶ Luki limoti, mutɔ ko Kunzi muko yi kika na bowoko ka livananza kaki, okwononi abiniki buti kabu. Kuwa wa go wa, kanisa akwanana kaubinika bowoko niɓo aka ɓo ɓa kegu na bambanzu, kani kigigu kuwa na buti kugbe.

¹⁷ Bamboku-mboku ɓa kanisa niɓo ɓagyaga ligubo kabu ɓinza, bokwononi kaiko na mukalya nganga yiɓa, kugbe ka niɓo ɓabikyaga Mongoni Manza, ɓanatiwa. ¹⁸ A ɓeyo, Mobiso Motu akabikya ɓe: «Wakakondilonitogu ngombe munoku kani anatikila nganu†.» Abikya goni ɓe: «Mugya-ligubo okwononi na mukalya kaki.» ¹⁹ Bakasungulya mboku-mboku wa kanisa, wakoboilyonitogu mbeyi kiki asi ka munoku ka ɓademɔ ɓaba aka ikani ɓasaa. ²⁰ Huyoyiso niɓo ɓakagya ɓunye ko misa ka bambanzu iba ɓatu ɓagogo ɓabangito goni. ²¹ Nakaubikya kambwa ko Kunzi, kambwa ka Yeso-Kilisito na ɓamalaika botu, ambe gwi mutuu nimo kani wakakugu mumbanzu gutugu ɓemoti aka na mulili. ²² Wakikonitogu ɓigala-gala kabisilya mumbanzu maɓoku kapa ligubo ka kanisa. Wakomotikononito goni na bambanzu ka ɓunye kabu. Wibuulya kugbe iwe mombukwana-daki yi.

²³ Ko bulya yigomisaga kaku ya muma, na ko bulya ɓepo ɓa nzayi kaku, wakomwogonitogu asi liɓo aka, luki limoti mwagatu goni mino ikya vinya. ²⁴ Bunye ka ɓatu ɓagogo inisaga ɓingbanganya kani ɓakanakugu ngbanga. Luki limoti, niɓo ka ɓatu ɓagogo ipupisaga kumbuso. ²⁵ A ɓegeyo, yigya yanza inisogo ɓingbanganya, gutugu niyo kinisogigu bikwa kakwananigu kaiko yakisuma.

6

¹ Batu ɓasi niɓo ɓa ɓosunzu bokwononi kaubanga ɓamombukwana-dabu kugbe iba ɓakosikogonitogu lino ko Kunzi na kaina mutiwi kusu ɓide. ² Niɓo ɓamombukwana-dabu ɓa kuso wa baya, ɓakuminonito ɓide kye ɓa ɓamamaɓu ka baya. Luki limoti, bokwononi kaugugubya ɓinza kugbe kye ɓamombukwana-dabu bi niɓo ɓinisanaga na izangiya kabu ɓo, ɓa ɓatu ɓa baya niɓo Kunzi upaga.

Nilo wokwononi kaɓiwa na kaubikya bambanzu ilu nilo.

Mutiwi ma kuboboku na izangiya ya lingunu

³ Mumbanzu kapá mutuu modi, kani kegu kabinikyana likpamuka la lingunu ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, ikani mutuu nimo akabyenene na baya kusu, ⁴ mutɔ yi nino a na limbengi lidingi na kibigu luki. Musasa ma ɓodongoso na mosooni ko bulya isi yo mino, a kuso kaki abe kolobu. Likpamuka nilo apaga kuwa imi, mosooni, mosikoni, tamanaga yanye, ⁵ na ɓodongoso kani kegu na mulibo na ɓatu niɓo yimibo kabu adangbikana, ɓabɓsala likpamuka la lingunu. Basimaga ɓe kabaya Kunzi a pisi ya kinisono na lingama.

⁶ A lingunu ɓe kabaya Kunzi a izangiya yidingi kika kani wa na igyagya na nilo wa nolu. ⁷ A ɓeyo, takodokugu ndi no luki kunu ka ɓili, takigigu ndeke nolu ɓegeyo. ⁸ Kinili, takika na malili na botu, a ɓinza. ⁹ Luki limoti, niɓo ɓapaga kaiko na lingama bogulyaga ka kuboboku, ɓigwinono ka kpaka pisi ka musasa dididi ma ɓungingi na manyenye nimo ubungusogo bambanzu, upata. ¹⁰ A ɓeyo, musasa mo buyi a litino la mugbe ɓa bunye dididi. Batu ɓagogo niɓo ɓa ndi na inguo ya musasa mi nimo ɓogwoni ndi ka baya, bogulya ka yigyogyiso yakpu.

Mutuu ma mulibo

† 5:18 5:18 anatikila nganu: Wanda ka 1 Bakolito 9:9na mutumbulagi mi. 5:18 5:18 Wanda ka Yigilya 25:4; 1 Bakolito 9:9; Matayo 10:10; Luka 10:7.

¹¹ Luki limoti, iwe mutũ ko Kunzi, nyikatũ makpũmũka nimũ. Kisa bungbingbili, wigwinonogo no Kunzi, na baya, na sipananisũ, na limbengi linda na bũwesee. ¹² Hũlanana lũnga lanza ko bulya ya baya, wigwinonogo na ōbili wa benze na benze kye Kunzi umaka ndi ko bulya yi, ngbingo yi ninũ wozukaga ndi mino likpũmũka la baya kakũ ko misa ka batũ budingi. ¹³ Nakaũbũkya likpũmũka li nĩli ko misa ko Kunzi ninũ apága ōbili ka makpũmũka masi, na kambwa ka Yeso-Kilisito ninũ ozukaga ndi likpũmũka la lingũũ kambwa ka Pũso Pilatũ be: ¹⁴ Buulyaga mutũũ nimũ bupá ndi, wika bitu kani wa kegũ na bebo kadwe ka lisyẽ nĩlũ Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito opuponoku ndeke mino. ¹⁵ Opuponoku ndeke ko ngbingo yi ninũ Kunzi obungusyaga ndi. A Kunzi ninũ Mombukwana ngu, a bemoti aka, a likpakpa la bũnza, a Ngama ka Bangama, a Mbũkwono ka bamombukwono-dosu. ¹⁶ Kokwogigũ iyi, ikaga ka bungbanganya nĩbũ mambanzũ kakwananigũ kakpũda. Kegũ na mutũ bemoti ninũ aminoni, kegũ gũni na mutũ ninũ akwanana kamina. Ibũba kũ kaki no ngu ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

Mutũũ ka batũ ba lingama

¹⁷ Hũbũkya nĩbũ ba na lingama ka ōbili wa mbiya-mbiya wanũ ambe kupónitũgũ bugindo. Bakobisonito mutamanagi kabũ ka mukumbo nimana mũpũtikana ma. Luki limoti, bũgũmyi ko Kunzi ninũ atipága makpũmũka masi mudingi be kye togwi nomu magyagya. ¹⁸ Hũbũkya ambe biki kagya bũnza, biki batũ ba lingama pisi ka yigyigyĩlya yanzanza, banatũngbulana na limbengi lanza, banupápa gũni batũ bagogũ. ¹⁹ Bakagya beyo, bibisilyo ndeke alongo wanza na ninũ kapũtikanigũ ko bulya lisyẽ nĩlũ akodoku iba binisi ndeke na ōbili walingũũ.

Likpũmũka la mulĩbo

²⁰ Iwe Timotio, buulyogo likpũmũka nĩlũ winisa nolu bũnza. Wasa bodongoso baya payaya nĩbayo kegũ na izangiya ko pisi ya baya. Batũ bagogũ basimaga be a yimibo ambe kani a kũbũbũkũ. ²¹ Ko bulya yimibo yi niyo aka yo, baya ka batũ bagogũ bi nĩbũ odongbikononi.

Iziyo ko Kunzi iki pa imoti na ibunu.

Balūwa wa yiba nino Pōlo akpikilya ndi Timotio Likpūmuka la mambwa

Balūwa wa yiba nino Pōlo akpikilya ndi Timotio nimu. Akpika ndi kani a ka bōloko ka Luma. Bawai-daki basi bapikita ndi, basa biyatulu. Luka nino munganga aka no kasagu ndi. Pōlo iba ndi be ngingo kaki itulyonini, otigoli kuwa kukwaku aka. Kinili, akpikilya kuwa ndi Timotio kapá mātīwi, kye ava ndi abe mikaki bikpe.

Balūwa yi nino Pōlo akpikilya ndi wa mulibo nimu. Akpikilya ndi kuso yi be igwinonogi yapu ka baya abe iyi, iki na limbengi linda kabikyaga Likpūmuka ka Yeso, gutugu bakiko kagyagya. Iki goni kaiminya na batu bi nibo bakegu kabye beyo Mongoni Manza abikyaga mino. Pōlo omotiloku be ulananatu ndi iyi mombukwana-daki lunga, lunga lanza, a kuwa buwobi kaında ka Mombukwono-dosu. Opipiloku be Mukilisito wasi okwononi kagya beyo.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Pōlo akapá Timotio mutuu 1:3-18

Beyo mumbanzu okwononi mino kaiko suda wanza ka Kilisito 2:1-26

Bambanzu bika ndeke buni ka masye ma mulibo 3:1-9

Kaigwinonogo yapu ka baya 3:10-4:8

Yitangula, na yuuso ya mulibo 4:9-22

¹ Imi Pōlo, na atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananiso ko Kunzi. Etika kabikyaga mongoni ma agume wo obili nino ta na iyi pisi ka matikana na Yeso-Kilisito.

² Nakaukpikilyo iwe Timotio, mikami mapaka. Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito budukilyi iziyo, buminyilya kumbu, bupá maziyo.

Pōlo akamigisya Kunzi ibiba

³ Namigisyaga Kunzi nino nakagugubyo ibiba na limbengi lanza beyo batite bagyaga ndi mino. Biti na lisyε, namigisyaga Kunzi ibiba beyo nutamanaga mino bongbinga basi ka malumba kami. ⁴ Niyo natamanaga beyo ufukusaga ndi mino bamomiso-miso, nogwa musasa ambe namini iba limbengi kami otumi na magyagya.

⁵ Natamanagatu goni baya kaku niyo ya linganu, baya niyo ka titaku mukoyi beyo ka Loisi, na niyo ka amaku beyo ka Euniki. Nakaiba binza ambe a goni kuso kaku.

⁶ Kinili, nakautomosya ambe wakozunonito na aperse nino Kunzi upá ndi ka lisyε nilo nubisilya ndi mino maboku. ⁷ A beyo, Kunzi katipagu limbengi la kubangaku. Luki limoti, Limbengi nilo atipaga ngu, sipananiso na limbengi lo tombiii. ⁸ Wakikonito neki no suni kabikyaga likpūmuka ko bulya ka Mombukwono-dosu. Wakikonito goni no suni ko bulya kami nino na ka bōloko ko bulya kaki. Luki limoti, baya kayigyogyiso pa imoti na imi ko bulya Mongoni Manza kabyenene no ngu niyo Kunzi upá. ⁹ Iyi no atipá muhukuso, atimaka kaika batu kaki. Kegu ko bulya yigya yanza kusu, luki limoti, a ko bulya niyo osisilya ndi mino beyo na katiwonisilo iziyo kaki. Atipá ndi iziyo yi niyo ko pisi ka Yeso-Kilisito kambwa kagya obili. ¹⁰ Luki limoti, iziyo yi niyo inisa kuwa mbiya wanu wa Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito oduko mino. Iyi nino aditaga ngu ya kukwaku na katiwonisilo obili wa benze na benze ko pisi ya Mongoni Manza.

¹¹ Kunzi etwa kabikyaga Mongoni Manza abe atutumbwa na muwonisilo.

¹² Nakayigyogyiso ko bulya yi niyo. Luki limoti, na kegu mino no suni kye nakaiba

ambe nigumya ka wani. Nakaiba binza ambe a no ngu kobuulyogo nilo epá ndi kadwe ka lisyé la mupipilo. ¹³ Wiko kabye likingyosi la manzina ma lingunú nimo nuwonisilo. Wigwinonogo na baya na sipananiso niso tamatikana mino na Yeso-Kilisito. ¹⁴ Buulyogo binza ko pisi yo ngu ya Limbengi-Lotu nilo a kuso kakú, mutú manza nimo búpá ndi.

¹⁵ Begeryo wo mino kaiba, batú basi ba iwili ya Azia besini bi. Figelo na Elimogene ba luga ka batú bi nibo goni bo. ¹⁶ Mombukwono-dosu okwilyi livananza ka Onesifolo kumbu. A beyo, odogoku bi bongbinga basi ketumiso limbengi, kani kegú no suni kodoku kenda kunú ka boloko. ¹⁷ Niyo osiloku ka Luma, ekisa na kekele kadwe kú kwa kú emina ndi mino. ¹⁸ Mombukwono-dosu Yeso aminisito ndeke bunza ko Kunzi ka lisyé la mupipilo. Iyo, wakaiba binza masi nimo egyilya ndi ka Efeso.

2

Súda wanza ka Yeso-Kilisito

¹ Iwe mikami, kisa kaiko no ngu niyo okotukyoku pisi ka iziyo ka Yeso-Kilisito. ² Nilo ukana ndi kani nakabikyaga kambwa ka bademu budingi, habikyaga goni iwe batú ba lingunú nibo bakwanana goni kaukitisilyogo bengení.

³ Bailya goni ka yigyogyiso abe suda walingunú ka Yeso-Kilisito. ⁴ Suda nino ulananaga, kogulyogigú ka makpumuka binzenge-nzenge ka bambanzú, kapa be mombukwana-daki ogwi magyagya na iyi. ⁵ Mutú nino agyaga masindani ma mbangú, kakwananigú kopupo tutungyo kani akapikita gbali. ⁶ Na bata, mutú yi nino ikogo bungu kadima tiko no akwanana kaiko mutú wa mambwa kalya malili mi. ⁷ Bisatú limbengi ka likpumuka nilo nakabikya lo, Mombukwono-dosu upátú ngu kotombisyo masi.

⁸ Mutamana Yeso-Kilisito nino a ndi ka livananza ka ngama Daudi. Opupa ndi ka mbuku mudongoni beyo Mongoni Manza mi nimo nakabikyaga o mino kowonisilo. ⁹ Nakaigyogyiso ko bulya ya Mongoni Manza mi nimo, na mukandila na selegeni abe mugya-manye. Luki limoti, likpumuka ko Kunzi kegú ilu la kikipikila. ¹⁰ Kinili, nakapilya masi ko bulya ka nibo Kunzi ipunilyaga. Nakagya beyo iba ibu binisonito goni na muhukuso ko pisi ka Yeso-Kilisito pa imoti na ibiba niyo ya benze na benze. ¹¹ Likpumuka li nili a la lingunú:

Takokwo pa imoti na Kilisito, tika ndeke na obili pa imoti na ibu goni.

¹² Takokibyó, talya ndeke na ibu goni bungama.

Takamanganya, atimanganya ndeke iyi begeryo.

¹³ Takiki bongbingbili, ika iyi wongbingbili aka,

kye kakwananigú kaimanganyilya iyi mombukwana-daki yi.

Mugya-ligubo wongbingbili

¹⁴ Hutomosyo bambanzú likpumuka nilo lasi, ubikya bingbanganya kambwa ko Kunzi ambe bakikonitogu kobiso bodongoso na bambanzú ko bulya mino. Bodongoso kegú na izangiya kye uputaga nibo bikaga kaukana. ¹⁵ Gya ngu kainisono ko misa ko Kunzi abe mutú wanza. Wiko abe mugya-ligubo nino kikogigú no suni ko pisi ya ligubo kaki, nino abikyaga ka bungbingbili Likpumuka la lingunú. ¹⁶ Wasa manzina ma payaya, nimo a di na baya. Nibo bakpakpikanaga na imu bidukulaga kúwa kobungaga byi no Kunzi. ¹⁷ Manzina kabú a kúwa abe kambudú. Imeneo ibu na Fileto ba luga ka batú bi nibo. ¹⁸ Batú bi nibo bobungogoni byi na likpumuka la lingunú. Bonzingimosogo baya ka bambanzú, banubikya be lipupupo kusu ka bambuku igyonosoni ndi. ¹⁹ Luki limoti, mubumbe mapú nimo Kunzi obisa ndi a imu wa aka wa. Manzina mi nimo ikpikaga kugú yi nima: «Mombukwono-dosu

umibatw batw kaki», na goni: «Mumbanzu kabikya be a mutw ka Mombukwono-dosu, asi banye.» ²⁰ Kusw wa ndabu yidingi, kikogigu asi na makpamuka ma olw aka ikani nimo ma fiza. Luki limoti, ikagatu goni na nimo ma mabau na nimo ma tukuto. Bigugubyogo na makpamuka magogo ka bongbingo, magogo ka bongbinga basi. ²¹ Kinili, mumbanzu kasa muwonisilo ma kuboboku mi nimo, ika kuwa abe luki nilo bigugubyaga na ilu ka bongbingo. Ika kuwa iyi kamukana mombukwana-daki aka, ika na izangiya ku kaki. Ika goni wakitulya kagya makpamuka manzanza masi.

²² Pikita musasa manye ma liwanza, wakisa bungbingibili, baya, sipananiso, maziyo, pa imoti na batw nibo babibisaga Mombukwono-dosu na limbengi limoti. ²³ Luki limoti, wasa bodongoso baya bungingi na nibayo kegw na izangiya. Wakaiba binza ambe niyo yasi opupisaga asi mosooni aka. ²⁴ Wina se, mugya-ligubo ko Kunzi kokwononigu kasaana. Okwononi kaika na maziyo na batw basi. Iki mutw wakibo kapá mutw na wa limbengi linda. ²⁵ Okwononi kaupá batw nibo bolutonogo na iyi mutw na limbengi lawese, opuso Kunzi anuikasa mambengi kaiba likpamuka la lingunu. ²⁶ Kuwa wa, bakwanana bata kainiso na tamanaga yanza, bahukaga ka kpaka ka mumuyoniso niyo a ndi mino ni ugwini na kaubisa kagya sipananiso kaki.

3

Nilo odoku ndeke ka masye ma mulibo

¹ Wibatu binza ambe ka masye ma mulibo, ika ndeke ngbingo wa bukpeki-kpeki. ² A beyo, bambanzu bika kuwa ndeke kaipa asi ibu aka, batw ba musasa mo buyi, batw ba kibiba na ba kibinika. Bika ndeke batw butumbwa Kunzi, batw subuno mutw ka babukuta kabu, batw subudiso likpamuka na ni bakegw kabanga makpamuka ko Kunzi. ³ Bika ndeke bapu, kani bakegw no kumbu. Bika ndeke batw bubukulyaga bengeri makpamuka, batw bo bou, batw bufiya kani bakegw kapa bunza. ⁴ Bika ndeke batw bugyagyana, batw ba mu mapu na bakibinika. Bapaga ndeke magyagya ma obili kakitaga Kunzi. ⁵ Binisanaga ndeke abe batw ko Kunzi, luki limoti banina ngu kaki payaya. Wakikonito ka mudongo ka inguo ya batw bi nibo. ⁶ Batw bagogo luga kabu bogulyaga ka bandabu, banubobo boko nibo babailyaga makpamuka masi. Boko bi nibo, banye ukukumilyaga bikokoko ni bakegw bakamaga ka baya. Bogulyaga kuwa ka bopisi baya musasa dididi. ⁷ Bapaga bongbinga basi be biki kaupá mutw. Luki limoti bakibagu likpamuka la lingunu. ⁸ Mudongoni begoyo Yani ibu na Yambule * bobisa ndi mino dongoso na Musa, a mudongoni begoyo batw bi nibo bo mino kobiso dongoso na likpamuka la lingunu. Yimibo ka batw bi nibo oputikononi, baya kabu a kuwa payaya. ⁹ Luki limoti, bakidukuligu ndeke kye bungingi kabu inisono ko misa ka batw basi beyo igyonosa ndi mino na Yani ibu na Yambule.

Mutiwi ma mulibo

¹⁰ Luki limoti, iwe webye pima ka mutiwi, ka yigya, ka tamanaga, ka baya, ka limbengi linda, ka sipananiso na ka bungbingibili. ¹¹ Watu kaiba beyo begyogyisa ndi mino na beyo nalya ndi mino kumbu ka Atiokia, Ikonio, na ku ka Lusetula. Nigyogyisa ndi kugbe, luki limoti, Mombukwono-dosu ekulaga ka yigyogyiso yi niyo yasi. ¹² A beyo, bakwanana kaugyogyiso batw basi nibo bapa kabye Kunzi ka bungbingibili ko pisi yimatikana na Yeso-Kilisito. ¹³ Luki limoti, batw banye na batw ba kuboboku bidukulaga ndeke ka banye. Bika kaubobo batw bagogo, kumbuso yi, nubobo ibu begoyo. ¹⁴ Luki limoti, iwe wigwinonogo ka likpamuka nilo buwonisila ndi, wabinikyana na limbengi limoti. Wakaumba binza batw bi nibo buwonisila ndi.

2:19 2:19 Wanda ka Litatanga 16:5. * **3:8** 3:8 Yani ibu na Yambule: A ndi mino ma liyuda nimo bulukaga ndi bamazi ba Misili nibo bokpiko likpamuka kabu ka kitabu yo Pupo 7:11, 22.

¹⁵ A beyo, wibaga Mofiso Motu katukya ka limiki aka. Akwanana kaupá yimibo kye winisono na muhukuso pisi kabailya Yeso-Kilisito. ¹⁶ Mofiso Motu masi ikpikaga pisi ka yimibo ko Kunzi. A na izangiya kowonisila likpamuka la lingunú, katiwa, koyoyiso na kaunanaga bambanzu kakpakyana ka bungbingbili. ¹⁷ Kúwa wa go wa, mutú ko Kunzi ika wakifungusyo binza, iko wakitulya kagya makpamuka manzanza masi.

4

¹ Nakaugbityaga kambwa ko Kunzi na kambwa ka Yeso-Kilisito ninó ako ndeke ngbanga ka nibo ba fubisi na nibo bokwaga ndi, na ninó odoku ndeke abe ngama be: ² bikyaga likpamuka ko Kunzi na kekele, iki ko ngbingo wanza ikani ko ngbingo wanye. Yoyiso, wanutumiso bambanzu mambengi pisi ka mutiwi na limbengi linda kugbe. ³ A beyo, ngbingo wagogo odokuto ninó bambanzu bakapagu ndeke bata mino kaukana muwonisilo ma lingunú. Luki limoti bika kúwa ndeke kabibya musasa kabu aka. Bikungulaga ndeke bikululu na ambaza ka bowonisili, banubikya nilo bapaga kaukana. ⁴ Bidulaga ndeke motili ka likpamuka la lingunú, banukana asi babibu baya kuboboku aka. ⁵ Luki limoti, iwe, wibuulyatu ka makpamuka masi, pilya yigyogyiso, gya ligubo kaku lo Mongoni Manza, wika mugya-ligubo walingunú ko Kunzi.

⁶ A beyo, ka nilo endi imi, na kúwa imi wakitulya be bepi abe apee. Ngbingo kami wa kukwaku itulyonini. ⁷ Nulononini bi lunga lanza, nadwe ka mulibo ma mbangu kami, nobuulyaga baya. ⁸ Mbiya wanu, mukalya ma bututungyo a kúwa kebundaga. A begbegbe baya bungbingbili nibayo Mombukwono-dosu, ninó zozu walingunú epa ndeke ka lisyé nilo igoku ndeke mino. Kepigu ndeke asi imi aka, luki limoti, epa ndeke batú basi nibo bapa kamina wa opuponoku ndeke mino.

Mutiwi dididi

⁹ Gya ngu kekpuofoku bigala-gala. ¹⁰ A beyo Dima esoni, a wakipa ka likpamuka la obili wa masye mi nima, ogoni ndi ka Tesalonika. Kelesike aga ka Galatia, Tito aga iyi ka Dalamatia. ¹¹ Luka mukaka aka no ta na iyi. Muvatú banu Maliko kye etungbula banu ka ligubo. ¹² Natiki bi Tikiko ka Efeso. ¹³ Wakika banu kodoku, wevilya koti ninó nasa ndi ka Tolowasi ku ka Kalapo. Idulyokuto goni na lukutu ya bakitabu, kugbe niyo yo bokuto.

¹⁴ Mutwo-mabisya beyo ka Alesandulia egyogyisa ndi kugbe. Mombukwono-dosu akalyatu ndeke ka yigya yi niyo. ¹⁵ Wiminyatu goni iwe na iyi kye obisaga nduku bodongoso kugbe ka mutuu kusu.

¹⁶ Wa napunga ndi mino kasamba ka mambwa, kegu ndi na mambanzu gutugu bemoti aka ninó a ndi ka mutili kami. Besa ndi basi bigbu, Kunzi upilyito! ¹⁷ Luki limoti, Mombukwono-dosu esingyatu ndi, epa ngu kabikyaga Mongoni Manza kadwe ka mulibo be kye batú nibo bakegu Bayuda bukanito. Ehukusaga ndi ka manzu ko sukopi. ¹⁸ Mombukwono-dosu ekulaga ndeke ka makpamuka manyenyé masi, ehukusogo, emingyiso ka Bungama kaki kugu wa lisyé. Mombukwono-dosu avi ibiba ka benze na benze. A asi beyo aka yo.

Yuuso ya mulibo

¹⁹ Namuusito Pelesila ibu na Akila pa imoti na livananza ka Onesifolo. ²⁰ Hasito otigoli bi ka Kolito. Nasi bi Tolofimo ka Miletu kye o bi na nzayi. ²¹ Gya yapu kodoku kambwa wa syangasu.

Eyubulo, Pudi, Linusi, Kolodiya se kúwa bomomосу bagogo basi ka baya bumumuusogito goni.

²² Mombukwono-dosu ubuulyogito.

Iziyo ko Kunzi iki pa imoti na ibunu.

Balūwa ninɔ Pɔlo akpikilya ndi Tito Likpɔmuka la mambwa

Balūwa ninɔ Pɔlo akpikilya ndi Tito nimɔ. Tito kegɔ ndi iyi Muyuda abe Pɔlo, luki limoti, apuna ndi iyi kabibya Yeso, na bakpakyana ndi na Pɔlo bongbinga basi kagya ligubo lo Mongoni Manza. Balūwa yi nimɔ atakanya ndi Tito ko uzu wa Keleti. Pɔlo asa ndi kɛ beyo kye upunagi bambanzu niɔ bɔmamalya batɔ bi niɔ babinikyana Yeso. Akwanana ndi goni kauwonisilo batɔ bi niɔ beyo bokwononi mino kaiko luga kabɔ, na beyo bokwononi mino kɔkpokyoniso obili kabɔ. Utambulyaga ndi goni beyo bokwononi mino kaupá bambokɔ-mbokɔ, ikani bomiki, ikani bosunzu mutuu, na beyo obili ka batɔ niɔ bokwononi kaumamalya batɔ niɔ bailya okwononi mino kaiko.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso, na malamba 1:1-4

Beyo bokwononi mino kaupá bangama ka batɔ niɔ babailya mutuu 1:5-16

Beyo bokwononi mino kaupá batɔ niɔ babailya mutuu 2:1-3:11

Yuuso ya mulibo 3:12-15

Yuuso

¹ Imi Pɔlo ninɔ na mugya-ligubo ko Kunzi na atutumbwa ka Yeso-Kilisito no nakpiki balūwa yi nimɔ. Kunzi etika ndi ka batɔ niɔ upunaga ndi be babinikyani na kye numibisi lingunɔ iba biki batɔ bongbingbili ko misa kaki. ² Kɔwa wa gɔwa, biko na mutamanagi ma obili wa benze na benze. Kunzi ninɔ kabikyagigɔ bongɔ, atiwonyogoni ndi obili yi ninɔ kambwa kagya makpɔmuka masi. ³ Niyo ngbinga itulyana kɔwa, Kunzi Muhukuso kusu umibisa ndi bambanzu likpɔmuka kaki. Epoku ndi mongoni mi nimɔ, ekpama kɔwa be nabikyagi.

⁴ Nukpikilyi iwe Tito balūwa yi nimɔ, mikami walingunɔ ninɔ ta na iwe luki limoti ka baya. Izayo na maziyo ko Kunzi Baba na Yeso-Kilisito Muhukuso kusu iki pa imoti na iwe.

Tito akaumomosa bambokɔ-mbokɔ ba kanisa ka Kilete

⁵ Nusi bi ko uzu wa Kilete komosisyo bopisi baya mogubo nibayo osikoni bi, kaumomoso bambokɔ-mbokɔ ba makanisa ka bagudɔ basi, mudɔngoni beyo imi mombukwana-daki nupɔ bi mino mutuu. ⁶ Mbokɔ-mbokɔ wa kanisa kokwononigɔ kaiko na bebo. Okwononi kaiko na muko bemoti aka. Bomikaki bokwononi kaiko bakilisito, ni bakegɔ na yigya yanye ikani mu mapu. ⁷ A beyo, mutɔ wa kamalya kanisa kokwononigɔ kaiko na bebo, kye a zamɔ ninɔ andaga makpɔmuka ko Kunzi. Kokwononigɔ kaiko mutɔ wa limbengi lidingi, ikani wa limbengi likudɔ, ikani wa libama, ikani ninɔ musaana na bambanzu, ikani mutɔ yi ninɔ akakisa kangamikana ko pisi yanye. ⁸ Luki limoti, okwononi iki mutɔ yi ninɔ a wakitulya kautilya bobiko na ninɔ apaga bunza. Okwononi iki mutɔ wa yimibo, wongbingbili, wotu na ninɔ kegɔ limbengi bikpo. ⁹ Okwononi igwinonogo bingbufu ka Likpɔmuka ko Kunzi nilo la lingunɔ, kabyenene na mutuu nimɔ bawonisila ndi. Kɔwa wa, akwanana kautiwa bambanzu ko pisi ya lingunɔ, na kaukitaga niɔ biko kakisa koyikoso likpɔmuka kaki.

¹⁰ A beyo, a na batɔ ba mu mapu budingi, bipuuu luga ka Bayuda niɔ bobinikyononi. Liguba kabɔ ni yinzinzinya aka na kaubobo bengeni. ¹¹ Okwononi kaudokisa batɔ bi niɔ kye bapanzaga bandabu bayasi na mutuu manye, banakisa ibu kangamikana no pisi yanye. ¹² Bemoti ka bogyalandu kabɔ ninɔ a goni Mukelate,

abikya ndi be: «Bakete ba masye masi batu ba bongo, banyama bufiya, bakapagigu ligubo na mambengi usomikononi no nzoyi ya malili bikpo.» ¹³ Mutumbulagi mi nima a ma lingunu. Kinili, okwononi kauyoyiso yaru, iba biki na baya yo ngbingbili. ¹⁴ Kwa wa gu wa, basa kabye bomongoni baya kuboboku ka Bayuda, na mutuu ka batu bi nibo bosonononi ndi na likpumuka la lingunu. ¹⁵ Makpumuka masi a manzanza ka batu nibo ba banza ko misa ko Kunzi. Luki limoti, kegu no luki gutugu limoti aka nilo ikaga lanza ka batu nibo banye ko misa ko Kunzi, na nibo bakanabinikyonigu. A beyo, yimibo na mambengi kabu ikaga ka banye aka. ¹⁶ Bibibaga be bamibatun Kunzi, luki limoti, yigya kabu a di. Ba batu nibo bakupagigu, ba na mu mapu na bakakwananagigu kagya ligubo lanza gutugu limoti aka.

2

Mutuu ma lingunu

¹ Luki limoti, iwe, nakaubikya ambe utiwa bambanzu kabyenene na mutuu ma lingunu. ² Hubikya bamboku-mboku baluku bi be biki batu ba kiginilyo, biki batu nibo yigya kabu akapa ibiba ni bakegu mambengi bikpo, biki bakisulyo ka baya, batu ba sipananiso na nibo ba limbengi linda. ³ Hubikya goni bamboku-mboku boko bi be biki na yigya niyo okwononi ko misa ko Kunzi, bakikonitogu batu ba banvenve ikani badangbala ba makana. Luki limoti, biki batu bupa mutwi manza, ⁴ buwonisi basika bi nibo ba ka bovononi kaika na sipananiso na bambunyaabu na bomikabu, ⁵ biki botombiii, biki na obili wanza, boko bakigugubyo ka bandabu kabu, batu ba yigya yanza, banubanga bambunyaabu. A beyo, iba mutuu gutugu bemoti aka kotumbwonitogu likpumuka ko Kunzi.

⁶ Okwononi goni kautumisa bawanza mambengi be biki na tamanaga yanza. ⁷ Iwe mombukwana-daki yi, wokwononi kaika likingyosi pisi ka yigya yanza. Mutuu kaku iki ma lingunu, na nimo okwononi. ⁸ Munzina kaku iki mongbingbili nimo mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kobudiso. Kika beyo, bomuyoniso kaku bogwa suni ni bakegu na likpumuka lanye gutugu limoti aka nilo bakwanana kabikya ko bulya kusu.

⁹ Okwononi be bosunzu bubangi bamombukwana-dabu ka bopisi bayasi. Banagya mudongoni beyo biko mino kapa kani bakegu kagya na ibu bodongoso, ¹⁰ ikani kaibo mukumbo kabu. Luki limoti, okwononi biki bongbinga basi batu banza, batu bakukana iba bapi ibiba ka mutuu masi ko Kunzi, Muhukuso kusu.

¹¹ A beyo, Kunzi owonisila ndi iziyo kaki ka batu basi, kye binisoni na muhukuso. ¹² Iziyo yi niyo atiwonisilogo kaasa yigya yanye na musasa ma obili. Kwa wa gu wa, takwanana kaiko ka obili yi nima batu botombii, bongbingbili, na bakigwinonogo na Kunzi. ¹³ Kinili, takwanana kabundilaga lisyee lanza nilo tobiso mino mutamanagi. Ka lisyee nilo, ibiba ko Kunzi mudingi na Yeso-Kilisito, Muhukuso kusu inisana ndeke. ¹⁴ Iyi mombukwana-daki aponi ndi obili kaki ko bulya kusu. Agya ndi, be kye atikulagi ka banye basi, atingumoso ko misa ko Kunzi. Tiita kwa batu kaki bikpe, nibo biko bongbinga basi bakitulya kagya likpumuka lanza.

¹⁵ A beyo, nilo a likpumuka nilo wokwononi kaamalya no ngu. Hutumiso bambanzu mambengi, wanuyoyiso. Mutuu gutugu bemoti aka kundungulyogonitogu.

3

Yigya ka bakilisito

¹ Hutomosyo batu basi ambe biki bakisiso kambwa ka bangama basi. Okwononi bubangi, biko bakitulya kagya bunza. ² Bakikonitogu kautumbwa bambanzu, kasaana. Luki limoti, biki na yigya yanza, bonowonisilo bongbinga basi butombiii

na batũ basi. ³ A beyo, kambwa, ifusu ta ndi goni bongingi, batũ fubuno mutũ ko Kunzi na nibo fubungogo. Ta ndi bosunzu ba musasa manye na yigya dididi. Obili kusu a ndi wanye, mutumo na musasa. Bakatipagigu ndi na takapananagigu ndi begyo. ⁴ Luki limoti, Kunzi Muhukuso kusu uwonisila ndi bambanzũ bũza na sipananiso kaki, ⁵ atihukusa ndi. Kagyagu ndi beyo kye ta ndi na yigya ya bungbingbili, luki limoti a ndi pisi ka limbengi kaki lo kumbu. Atihukusa ndi goni pisi ka yisakusaga ya yibukuta yambiya, pisi ka Limbengi-Lotu nilo atipá obili wambiya. ⁶ A beyo, pisi ka Muhukuso kusu Yeso-Kilisito, Kunzi atidukilyoni ndi Limbengi-Lotu bigbiya-gbiya. ⁷ Kũwa wa go wa, pisi ka iziyó kaki, atiitisa bongbingbili ko misa ko Kunzi katipá obili wa benze na benze nino tikaga na mutamanagi mi. ⁸ Likpũmũka li nili a la lingũũ.

Nakapa ambe wamalya yapũ katiwa likpũmũka li nili, iba batũ bi nibo babinikyana Kunzi bidukulogi kagya bũza aka. Likpũmũka li nilo a lanza na la izangiya ko bulya ka bambanzũ. ⁹ Luki limoti, nyika bodongoso baya bungingi, babibũ baya puponogo ka botitonu, mosooni na bodongoso ko bulya mutũ. Makpũmũka mi nimo masi a payaya, kegũ na izangiya. ¹⁰ Mũmbazũ kiko kaugbonoso bambanzũ, muyoyiso nganga yiba. Kumukoni, wate ka kpolo. ¹¹ A beyo, inguo ya mutũ yi nino amubungogo. Ko pisi yakidukulogo na likpũmũka lanye, akaimakya ni iyi mumbukwana-daki yi bikpe ka mungimbo.

Mũnzina ma mulibo

¹² Nutikilyatũ banũ Alitemisi ikani Tikiko. Bakadwe kũ, wagya kekele kodoku iba tabangani banũ ka Nikopoli. A beyo, nosisilyi bi kaika kũ beyo ko ngbingo wa syangasũ. ¹³ Mubungusilyogo zosi nino ina be Zenasi ibũ na Apolo ligũndũ binza, iba bakozongonitogũ tũmatũ. ¹⁴ Okwononi goni be batũ kusu fibononi kagya bũza, iba bikito goni kausingyo nibo biko ka yangya ya lingũũ. Bakagya beyo, ligubo kabũ abũkatatũ masolo.

¹⁵ Batũ basi nibo ta pa imoti na ibũ, fũmuusogito. Tũmuusogito goni bomomosu ka baya.

Iziyó ko Kunzi iki na ifunu basi.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ akpikilya ndi Filimono Likpɔmuka la mambwa

Balūwa yi ninɔ Pɔlɔ akpikilya ndi wai-daki beyɔ ka Filimono nimɔ. Filimono a ndi iyi Mɔkolosi, a ndi gɔni mutɔ mudingi ka gɔɔ yi ninɔ. Amukana ndi Pɔlɔ ni anabikyaga Mongoni Manza. Kolipyaga, abinikyana ndi, ingyo ka mɔɔngɔ ka bakilisito.

Luga ka bosunzu ka Filimono, a ndi na alaku bemoti ninɔ ina ndi be Onesimo. Onesimo akyaga ndi, aga ndi ku Pɔlɔ a ndi mino ka boloko. Pɔlɔ abikyaga ndi Mongoni Manza ninɔ akanzina ko bulya ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Onesimo osya kuwa ndi ko pisi yi niyo gɔni yo.

Pɔlɔ akpikilya kuwa ndi Filimono balūwa yi nimɔ kabikya be apilyi Onesimo, kye bakpakayana ndeke na iyi ka ligubo lo Mongoni Manza. Ko ngbingo yi ninɔ, Filimono akwanana ndi kagya na Onesimo ninɔ a ndi musunzu kaki, beyɔ aka yo opo mino, ikani gatugu kamwo aka. Pɔlɔ itatanaga ndi na iyi ka balūwa yi nimɔ be kavonitogu Onesimo bata abe musunzu ninɔ akyaga ndi. Abikya ndi be okwononi atilyi binza, kye ba kuwa bumatikana ka Yeso-Kilisito.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1-3

Pɔlɔ akamigisya Kunzi ibiba ko bulya ka Filimono 4-7

Pɔlɔ akaitatanaga na Filimono ko bulya ka Onesimo 8-22

Yuuso ya mulibo 23-25

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ ninɔ na ka boloko ko bulya ka Yeso-Kilisito, takakpiko balūwa yi nimɔ pa imoti na mika-mama beyɔ ka Timotio.

Takaukpikilyo iwe Filimono, momosu wa sipananiso na ninɔ tagyaga na ibunu ligubo pa imoti, ² na musali kusu beyɔ ka Apiya pa imoti na momosu beyɔ ka Alikipo ninɔ ta na ibu kaulanana ko bulya baya na batɔ ba Kanisa niɔ bamumukanaga ku kaku. ³ Izio na Maziyo kotukyoku ko Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki na ibunu.

Pɔlɔ akabibisa Kunzi ko bulya ka Filimono

⁴ Filimono, namigisyaga Kunzi kami ibiba bongbinga basi ni nanutamana ka malamba. ⁵ A beyɔ, nukagatɔ mongoni ma sipananiso kaku ko bulya ka bakilisito basi na ninɔ ma baya kaku ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁶ Nakakunga Kunzi be baya niyo atimatano mino na ibunu abukuti masolo makpa. Huwonisila neki bambanzu bunza basi niɔ ta na ibu ka obili kusu pisi ka yimatanaga na Kilisito. ⁷ Mamaki, a beyɔ, nogwa ndi magyaga kugbe na limbengi kami a litumo ko bulya sipananiso kaku, kye utumisatɔ bakilisito mambengi.

Pɔlɔ akaitatanaga ko bulya ka Onesimo

⁸ Gatugu beyɔ Kilisito epa mino bungama kaukpamya likpɔmuka li nilo wokwononi kagya, ⁹ no bi kapa kaukunga luki limoti ko lino la sipananiso. Imi Pɔlɔ, mbokumokum beyɔ no mino iyi, na mbiya wanu ka boloko ko bulya ka Yeso-Kilisito. ¹⁰ Nakaitatanaga na iwe wa no mino ka boloko ko bulya ko mikami beyɔ ka Onesimo, ninɔ a kuwa mikami pisi ka baya. ¹¹ Kambwa, a ndi mutɔ wa payaya ku kaku, luki limoti, mbiya yi nimɔ a kuwa mutɔ wa izangiya ku kaku na ku kami.

¹² Mbiya yi nimu, nakaumigisilyo ya kaki, a kuwa abe mutabi ma nzuyi kami. ¹³ Imi, no bi kapa ambe iki buwobi na imi kunu. Ngbingo yi ninu no mino ka boloko wanu ko bulya Mongoni Manza, iki bi kegugubyo ka pa kaku. ¹⁴ Luki limoti, nakakwananigu bi kagya beyo ni nakumuusigu. Nakegu goni kapa be gya bunza pisi ko bou, luki limoti, nakapa be gya na limbengi lanza.

¹⁵ A beyo, nakaina abe Onesimo usa ndi ko ngbinga mukede aka, luki limoti mika kuwa banu na ibu bongbinga basi. ¹⁶ Mbiya wanu, kegu bata asi musunzu aka, luki limoti, a kuwa na izangiya kugbe kakitaga musunzu, a kuwa momosu mapaka. Begeyo napaga mino imi kugbe, okwononi kuwa iwe kapa bata kugbe kakitaga, abe musunzu, na kuwa bata abe momosu kuso ka Mombukwono-dosu.

¹⁷ Kika ni wevaga abe wai-daku, mutilya iyi mudongoni abe kiko bi imi aka. ¹⁸ Kugya ndi bunye ikani a ndi na lubu kaku, imuuso kuwa imi. ¹⁹ Imi Polo bikpe no nokpikogi likpamaka li nili: Imi no nakalya banu lubu kaki ni wokobusoligu se ambe imi no nudulyoku ndi no mongoni ma muhukuso. ²⁰ A beyo mamaki, igyilya beyo ko lino ka Mombukwono-dosu, wetumisa limbengi abe mamaku kuso ka Kilisito.

²¹ Wa no mino kaukpikilyo wanu, na na baya ambe wagyatu beyo nukpikilyi mino, nakaiba ambe wagyatu gutugu kakitaga wa. ²² Pa imoti na niyo, ibungusilyagatu goni pa ya busisini, kye na na baya ambe pisi ka likungoni kunu, tinananatu bata.

Yuuso ya mulibo

²³ Epafalasi, ninu ta na iyi kunu ka boloko ko bulya ka Yeso-Kilisito, umuusogito. ²⁴ Maliko, Alisitaliko, Dima pa imoti na Luka, bomika-mama nibo tagyaga na ibu ligubo, bumuusogito goni.

²⁵ Izayo ko Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki na ibunu.

Mobiso bεyɔ bukpikilya ndi mino Bebelenia Likpɔmɔka la mambwa

Balɔwa yi nimɔ bukpikilya ndi Bayuda bi niɔɔ ɔapɔnaga ndi kaɔiɔya Kilisito. Bakamibiɔɔ mɔtɔ yi ninɔ akpika ndi. Luki limoti, likpɔmɔka la izangiya a ɔe kye akatɔkya ko Mobiso yɔ ava mino likingyosi kauwonisilo lingɔnɔ. Bugyogyisa ndi ɔakilisito bi niɔɔ ɔa ndi ɔa mambwa kadwe kɔ kwa kɔ ɔakisa ndi mino kaisɔma. Kinili, bukpikilya ndi balɔwa yi nimɔ ɔe ɔigwinonogi yapɔ ka baya, na ɔakosonitɔɔ pisi yi niyɔ.

Ka ɔɔndeli, Kunzi ɔkananatɔ ko ngbinga ɔemoti na Bayuda. Ƴɔikya ndi ɔe mɔmbanzɔ kagya ɔɔnyɛ, okwononi amwi nyama ko bulya aɔɔɔɔ. Kunzi aɔilyatɔ mɔtɔ yi ninɔ. Balɔwa yi nimɔ akatɔmbɔlaga ɔe yɔkanana yambiya yi niyɔ Kunzi obiso a ka ɔatɔ bi niɔɔ ɔaɔinikyana Mikaki okitogito niyɔ ya mambwa.

A ɔeyɔ, niyɔ Yeso-Kilisito ɔgyilya ɔomikya-ɔambanzɔ okitogito niyɔ ɔamalaka, ikani Musa, ikani Aluni ikani Yɔsɔa ɔagya ndi. Yeso nɔ a Mikya-kɔndɔɔ ko Kunzi ninɔ okwa ndi ko bulya ɔɔnyɛ ka ɔatɔ ɔasi. Mɔtɔ yi ninɔ aɔinikyana Yeso, kɔɔɔ ɔata na mɔsasa kapɔ nyama ka aɔɔɔɔ ko bulya ɔɔnyɛ kaki. Luki limoti, Kunzi aɔilyatɔ ndeke ɔɔnyɛ kaki.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Miko Kunzi a mɔtɔ mudingi 1:1-3

Yeso a mɔtɔ mudingi kaɔkitaga ɔamalaka 1:4-2:18

Yeso a mɔtɔ mudingi kakitaga Musa iɔɔ na Yɔsɔa 3:1-4:13

Yeso a kumu-kumu 4:14-7:28

Yeso odoku ndi na yɔkanana ya kɔɔɔ kakitaga niyɔ ya mambwa 8:1-9:22

Aɔɔɔ ka Yeso a ɔemoti aka na a ninɔ wa muliɔ 9:23-10:31

Batɔ ɔemoti-ɔemoti luga ka ɔatɔ ɔa baya yidingi ɔa ɔɔndeli 11:1-40

Tɔɔyini yigya ka Yeso 12:1-13:19

Malɔmba, na yuuso ya muliɔ 13:20-25

Kunzi ɔnziniya ndi ɔambanzɔ pisi ko Mikaki

¹ Ka ɔɔndeli, Kunzi ɔnziniya ndi ɔotitosu nganga ɔikyɔ, na ka ɔopisi dididi pisi ka bogyalandɔ. ² Luki limoti, mɔiya-mɔiya yi nimɔ, ka masyɛ ma muliɔ mi nimana to mino ma, akatɔnziniya pisi ko Mikaki. Agya ndi ɔɔili pisi ko Mikaki, abiso ɔe iyi nɔ ika ndeke mombukwana makpɔmɔka masi. ³ Miki yi ninɔ a ɔungbanganya ɔa iɔiba ko Kunzi, a likingyosi la lingɔnɔ ko Kunzi ɔikpɔ. Akpokyonisogo ɔɔili ɔeyɔ okwononi mino pisi ka mɔnzina kaki mo ngu. Niyɔ aɔkɔsaga ɔɔnyɛ ka ɔambanzɔ, ika kɔwa ka kɔmbanzikanikɔ ko Kunzi ninɔ wo Ngu.

Miko Kunzi ukitogito Bamalaka

⁴ Miki a mɔtɔ mudingi kaɔkitaga ɔamalaka, kinili, Kunzi aɔni lino lidingi kɔɔɔ kakitaga niɔ kaɔɔ. ⁵ A ɔeyɔ, Kunzi kaɔikyagɔ ndi malaika gɔtɔgɔ ɔemoti aka ɔe:

«Ƴwe, wa mikami,

na lisyɛ li nili, imi kɔwa ni abakɔ.»

Kanabikyigɔ ndeke malaika gɔtɔgɔ ɔemoti aka ɔe:

«Ƴmi, nika ndeke abaki,

iyi Mikami.»

⁶ Luki limoti, wa Kunzi a ndi mino katikoku Mikaki wa mambwa ka obili, abikya ndi be:

«Bamalaika basi ko Kunzi bokwononi kabibiso.»

⁷ Abikya kawa ndi ko bulya ka bamalaika be:

«Kunzi ugyaga bamalaika kaki kaiko abe muvivi* bagya-ligubo kaki abe lidafa lo buku.»

⁸ Luki limoti, abikya ndi goni ko bulya ko Mikaki be:

«Kunziooo, buliki kaku ba bungama, a ba benze na benze.

Wokpkyonisa bungama kaku ka bungbingbili.

⁹ Wapa likpumuka longbingbili, wakya nilo lanye.

Kinili, Kunzi,

Kunzi kaku, umomosa ndi,

ugbodya molingo,

upunaga iwe aka luga ka bawai-daku.»

¹⁰ Abikya ndi goni be:

«Katukya ka mupunganagi, iwe, Mombukwono-dosu no wagya ndi obili, kugu wa lisyε a ligubo la maboku kaku.

¹¹ Masi nimo olimikatu ndeke, luki limoti, iwe wika ka benze na benze.

Litombu na lisyε obufa ndeke bitu abe inanza ya kutuko.

¹² Odukufaga ndeke abe botu,

a beyo, bigomosyana ndeke abe botu.

Luki limoti, iwe wika ndeke mufongoni aka, obili kaku kikigu ndeke na mulifo.»

¹³ «Kunzi kabikyagu ndi malaika gutugu bemoti aka be:

Wika ka kumbanzikaniko kami,

kadwe ku kwa ku nubisa ndeke mino bomuyoniso kaku kusili wa bakagba kaku.»

¹⁴ Ambε, bamalaika bakegu mbeyi asi mambengi nimo aka mo agugubyaga Kunzi? Utikaga kausingya batu nibo bokwononi kainisono na muhukuso.

2

Muhukuso ma izangiya yidingi

¹ Kinili, okwononi tidukulogi kugbe kaigwinono lingunu ka mongoni mi nimo takana ndi, kye takobungogonitogu. ² A beyo, munzina nimo bamalaika babikyaga ndi, a ndi ma lingunu. Mutu wasi nino akya ndi kagya, obuna mutuu mi nimo, inisanatu ndi na yigyogyiso niyo okwononi na iyi. ³ Takwanana kawa kanyika yigyogyiso liki kika ni takaina payaya muhukuso ma izangiya yidingi abe nimo? Mombukwono-dosu no apunga ndi kabikyaga mongoni ma muhukuso mi nimo, kumbuso yi, batu nibo bukana ndi, batimibisa ndi be a ma lingunu. ⁴ Kunzi owonisila ndi be munzina kabu a ndi ma lingunu pisi ka mokingyosi na makpumuka mumbanga-mbanga. Agya ndi beyo pisi kawupyaga bapere ba Limbengi-Lotu mufongoni beyo a ndi mino kapa.

Yeso okwa ndi ko bulya ka batu basi

⁵ A beyo, Kunzi kupagu bamalaika ngu kugu wa obili nino a ndeke kodoku. ⁶ Luki limoti, Mobiso ko Kunzi abikya ka pa imoti be:

«Kunziooo! Mumbanzu ni wani, kye wasyi limbengi ku kaki?

Mikya-bambanzu ni wani, kye wabuulyogi?

⁷ Wabisa ndi kusili ka bamalaika ko ngbinga mukede,

* **1:7** 1:7 muvivi ka Ligiliki a limbengiWanda ka Mambu104:4 **1:9** 1:8-9 Wanda ka Mambu 45:7-8. **1:13** 1:13 Wanda ka Mambu 110:1.

wakungula ndi na ibiba na bŭngama,

⁸ wobisa ndi makp̄m̄ka masi kusili wa b̄akagba kaki.»

Kunzi obisa ndi makp̄m̄ka masi kusili kaki. A b̄eyo, kasagu ndi luki gut̄ugu limoti aka b̄e kikonit̄ogu kusili wa b̄ungama kaki. Wina s̄e, mbiya yi nim̄a, takaina b̄inza ambe makp̄m̄ka masi keḡu mbeyi kusili wa b̄ungama kaki. ⁹ Luki limoti, nilo tibaga a b̄e bosisa ndi ko ngbinga mukede b̄ungama ka Yeso kusili ka bamalaika, mbiya-mbiya yi nim̄a a k̄wa mukungulo na ibiba na b̄ungama. Pisi ka iziyo ko Kunzi, igyogyisa ndi, okwo ko bulya ka bat̄u basi. ¹⁰ A b̄eyo, abosila ndi Kunzi nin̄o agya ndi ɔb̄ili na obuulyaga makp̄m̄ka masi nim̄o a k̄so yi, ad̄okisa Yeso pisi ka yigyogyiso kye bat̄u b̄udingi bogulyi ka ibiba kaki. A b̄eyo, Yeso n̄o owonisa pisi ya muhukuso.

¹¹ Wina s̄e, Yeso nin̄o asuk̄saga b̄anye ka bambanz̄u na bat̄u basi nib̄o usuk̄saga ba bat̄u bemoti. Kinili, Yeso kikogigu no suni kamaka b̄e bomika-mama. ¹² A b̄eyo, abikya ndi Kunzi b̄e:

«N̄ubikyaga ndeke bomika-mama likp̄m̄ka kaka,
nubibisaga ndeke ka b̄apa bayasi k̄u b̄iko mino kosilyonogo.»

¹³ Iyi aka bata ndi b̄e:

«Nasyege ndeke limbengi kami ko Kunzi.»

Omotiloku b̄e:

«Imi nim̄a pa imoti na bomiki nib̄o Kunzi ep̄a ndi.»

¹⁴ Kaina b̄e bomiki bi nib̄o basi ba bomikya-bambanz̄u nib̄o ba na nz̄uyi na b̄angu, Yeso igya ndi m̄d̄onḡoni abe ib̄u. Agya ndi b̄eyo kye pisi ka kukwaku kaki, ad̄iti mumuyoniso nin̄o a ndi no ngu ya kukwaku, ¹⁵ uk̄ulaga ḡoni bat̄u basi nib̄o ba ndi abe busunzu ka ɔb̄ili kab̄u wasi kye ba ndi na kub̄angaku kwa kukwaku. ¹⁶ A b̄eyo, kodokugu ndi kausingyo bamalaika, luki limoti bat̄u bi nib̄o ba livanza ka Abalahamu. ¹⁷ Kinili, okwononi ndi igyi m̄d̄onḡoni abe bamamaki, kye iiti kumu-kumu nin̄o wak̄uminya bambanz̄u kumbu na nin̄o wongbingbili ka ligubo ko Kunzi kye olimogi b̄anye ka bambanz̄u. ¹⁸ A b̄eyo, Yeso igyogyisatu ndi ngbingo yi nin̄o mumuyoniso akingila ndi mino. Akwanana neki iyi kausingyo bat̄u bi nib̄o mumuyoniso uk̄ingilaga.

3

Yeso akitogito Musa

¹ Kinili, bomika-mama, ibunu nib̄o Kunzi am̄makaga, wigumyoni ka Yeso. Iyi ni at̄ut̄umbwa no kumu-kumu wa baya niyo takabikyaga mongoni mi. ² Agya ndi ligubo ngbingbili ko misa ko Kunzi nin̄o ap̄unaga ndi, m̄d̄onḡoni b̄eyo Musa agyaga ndi mino ka Nda b̄u ko Kunzi. ³ Mut̄u yi nin̄o opikaga nda b̄u a na ibiba kakitaga nda b̄u bikp̄e. A m̄d̄onḡoni b̄egeyo Yeso inisana ndi mino na ibiba k̄ugbe kakitaga niyo ka Musa. ⁴ A b̄eyo, b̄anda b̄u bayasi ipikaga na m̄ambanz̄u, luki limoti Kunzi n̄o agya makp̄m̄ka masi. ⁵ Musa a ndi mut̄u wongbingbili ka Nda b̄u ko Kunzi yasi, m̄ugya-ligubo nin̄o abikyaga ndi kambwa aka likp̄m̄ka nilo Kunzi akwanana ndi kabikyaga yi. ⁶ Luki limoti, Kilisito a wongbingbili, iyi abe miki nin̄o bamomosa ndi ka m̄u ma Nda b̄u ko Kunzi. Takobuulyogo b̄ungbingbili na mat̄amanagi ka likp̄m̄ka li nilo odoku ndeke lo, tiko nda b̄u yi niyo.

Kunzi akobungusyogo pa ka bat̄u nib̄o babailya

⁷ Kinili, m̄d̄onḡoni b̄eyo Limbengi-Lotu abikya ndi mino b̄e:

«Na lisȳe li nili, makukana liyu ko Kunzi,

⁸ makikonit̄ogu mambengi bidisili,

mudɔngɔni abe ka lisyɛ nilo mavikimanaga ndi mino no Kunzi,
abe ka lisyɛ nilo malikaga ndi mino ka isa.»

⁹ Kunzi obikyoku be:

«Botitonu belikaga ndi,
kakisa kaiba limbengi kami,

gutugu beyo bina ndi mino masi nimo nagya ndi, ¹⁰ ka byanga batekebe
bakwanganya.

Kinili, limbengi etula ndi na livananza li nilo,
nabikya be: «Bobungogo bongbinga basi,
bakonotombisyigu mutamanagi kami ko bulya kabu.»

¹¹ Kinili, nako ndi silika yi nimo na limbengi litula be:

Bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo nubungusilyaga ndi!»

¹² Wiminyonito, bomika-mama, mutu gutugu bemoti aka luga kunu kikonitogu na
limbengi lanye na nilo lapu. Limbengi li nilo, atika kaasanana Kunzi nino a na obili.

¹³ Luki limoti, tumisononi mambengi masye masi ni ta mbeyi ko ngbingo yi nino
Mobiso akaalikya be «Lisyɛ li nili», iba bunye kabonitogu gutugu mutu bemoti aka
luga kunu wa akya mino kotombisyo. ¹⁴ A beyo, takofuulyogo baya niyo tinisana ndi
na iyu kadwe ka mulibo, tika kawa luki limoti na Kilisito. ¹⁵ Mobiso Motu akabikya
be:

«Na lisyɛ li nili, makukana liyu ko Kunzi

makikonitogu limbengi bidisili,

mudɔngɔni abe ka lisyɛ li nilo mavikimanaga ndi mino na iyi.»

¹⁶ Ba wani bo bukana ndi liyu ko Kunzi, bavikimanaga na iyi? Kegu mbeyi ndi
batu basi nibo Musa unyoku ndi ka Misili? ¹⁷ Ba wani mbeyi bo batulisa ndi Kunzi
limbengi ka byanga batekebe bakwanganya? Kegu mbeyi batu bi nibo bagya ndi
bunye, bolumwaga ndi ka isa? ¹⁸ Ba wani bo Kunzi ukulya ndi silika be bakingyigu
ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo ubungusilyaga ndi? Kegu ndi batu nibo
bavikimanaga ndi? ¹⁹ A beyo, tinaga be batu bi nibo bakogulyagu ndi ku beyo kye
bakegu ndi na baya.

4

¹ Kunzi atisilya ndi agume be togulyatu ndeke ka pa ya kimumbiso niyo
atibungusilyogo. Timinyini neki, mambanza gutugu bemoti aka luga kunu kozongo-
nito kogulya ku. ² A beyo, tukana ndi Mongoni Manza mudɔngɔni abe botitosu. Luki
limoti, kupagu ndi izangiya kye bakatilyagu ndi na baya ngbingo yi nino bukana ndi
mino. ³ Ifusu nibo tabailya, togulyatu ndeke ka pa ya kimumbiso yi niyo. Kunzi
abikya ndi be:

«Nako ndi silika na limbengi litula be:

Bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo nubungusilyaga ndi!»

Kunzi abikya ndi munzina mi nima ni omoni ligubo kaki katukya wa agya ndi mino
obili. ⁴ A beyo, ka pa imoti ka Mobiso, ibikyatū ko bulya lisyɛ la madiya-na-ika be:
«Ka lisyɛ la madiya-na-ika, Kunzi imumbisa ndi kumbuso kama mogubo kaki masi.»

⁵ Ayakibikya goni ka Mobiso mi nimo kugu kuu be: «Bakingyigu ndeke bata ka pa
ya kimumbiso niyo nubungusilyaga ndi.» ⁶ Batu nibo bukana ndi Mongoni Manza
ka mambwa, bakingyagu ndi ka pa yi niyo kye bobuna ndi mutuu. Wina se, batu
bagogo bakwanana kogulya yi. ⁷ Kinili, Kunzi obiso lisyɛ lagogo nilo balikyaga be
«Lisyɛ li nili». Obikyoni ndi likpumuka la lisyɛ li nilo ndeli aka pisi ka ngama Daudi,
ka mugel-gele nimo totwi ku be:

3:11 3:11 Wanda ka Mambu 95:7-11.

3:15 3:15 Wanda ka Mambu 95:7-8.

4:3 4:3 Wanda ka Mambu 95:11.

4:4 4:4 Wanda ka Mupunganagi 2:2.

4:5 4:5 Wanda ka Mambu 95:11.

«Na lisyε li nili, makukana liyε ko Kunzi,
makikonitogε mambengi bidisili.»

⁸ A beyo, kika ndi ni Yosua udwisatu ndi bambanzu ka pa ya kimumbiso yi niyo, Kunzi kakwananigu ndi bata kanzina kumbuso yi ko bulya lisyε lagogo. ⁹ Kinili, Kunzi ubungusilyogoni bata batε kaki pa ya kimumbiso mufongoni abe Lisyε la kimumbiso. ¹⁰ A beyo, mutε yi ninε ogulyogo ka pa ya kimumbiso yi niyo Kunzi obungusyaga ndi, imumbisaga ka mogubo kaki masi mufongoni beyo Kunzi imumbisa ndi mino. ¹¹ Togyini neki kekele kogulya ka pa yi niyo kye mutε gutugε bemoti aka kogwonitogε mufongoni abe botitosu nibo bakya ndi kaukana.

¹² A beyo, munzina ko Kunzi a na obili, no ngu, a mupye kakitaga mupanga nimo apyεge mutili masi. Ingyogo kadwe kagbanana limbengi na mutamanagi, moziko no nunu niyo ikaga ko kuwo. Andungagatu musasa na tamanaga ka mumbanzu. ¹³ Kεgε no luki gutugε limoti aka nilo a lakisuma ko misa ko Kunzi, luki limoti, masi a bikpo na bingbanganya kambwa ka ninε tozukaga ndeke mino likpumuka kusu.

Yeso a Kumu-kumu

¹⁴ A beyo, ta no Kumu-kumu, Yeso Miko-Kunzi ninε inda ndi kugε wa lisyε ku ka Abaki. Tigwinonogini neki lingunε ka baya niyo tikaga kanzina ko bulya yi. ¹⁵ Ta no Kumu-kumu ninε akwanana kaigyogyiso pa imoti na ifusu ka bεpo kusu. Iyi no balikaga ndi ka bopisi dididi mufongoni abe ifusu, luki limoti kagyagε ndi bunye. ¹⁶ Tisisilini neki na limbengi limoti ko kiti wa bangama ko Kunzi, ku iziyo o mino. Tinisanatu na mupilya na iziyo, atisingyo ko ngbingo yi ninε okwononi.

5

¹ Bapunaga kumu-kumu wasi luga ka bambanzu, bamomoso kagyilya Kunzi ligubo ko bulya ka batε bi nibo. Ligubo kaki ni kapε mukumbo na bapεpe ko bulya bunye. ² Iyi mombukwana-daki a na bεpo, kinili, akwanana kaiko no kumbu ka batε nibo bakibigu likpumuka na nibo bobungaga ndi. ³ Kaina be a na bεpo, okwononi mbeyi kapε apεpe ko bulya bunye kaki se kuwa ninε ka batε bagogo. ⁴ Mumbanzu gutugε bemoti aka kakwananigu kaibinika be a kumu-kumu. Kunzi aka no apunaga, mufongoni beyo apunaga ndi mino Aluni.

⁵ A mufongoni begeyo, Kilisito kitwagε ndi ni iyi mombukwana-daki yi kaiko kumu-kumu. Kunzi no atwa ndi, abikya be:

«Iwe ni mikami,
na lisyε li nili, na kuwa abaku.»

⁶ Abikyatu ndi goni ka pa yagogo be:

«Wa kumu ka benze na benze,
mufongoni abe Melekisedeki.»

⁷ Ngbingo yi ninε Yeso a ndi mino ka obili, alumbaga ndi, anitanaga no Kunzi pisi ka mukugwa na kaugwonoso bomomiso-miso. Alumbaga ndi Kunzi ninε akwanana ndi kahukuso ka kukwaku. Kunzi amukanatu ndi kye abangagatu ndi. ⁸ Gutugε beyo a ndi mino miko Kunzi yo, ibanana ndi na kubangaku pisi ka yigyogyiso yi niyo inisana ndi noyu. ⁹ Kunzi adokisa kuwa ndi kugbe, ita ndi muhukuso ma benze na benze ka batε basi nibo babangaga. ¹⁰ A beyo, Kunzi atwa ndi kaiko kumu-kumu mufongoni abe Melekisedeki.

Wiminyonito kaasanana na baya

¹¹ Ta na makpumuka makpu kabikya ko bulya likpumuka li nilo, luki limoti, a yapupu kamutumbulyaga, kye ma buti kotombisyo. ¹² Makwanano bi kuwa kaika bowonisilo aka katukya ka bundeli, luki limoti, ma bata na musasa be bamuwonisili

makpamuka ma mambwa ma likpamuka ko Kunzi. Ma mbeyi bata na musasa ma molungo aka ni kegū malili mutokwo. ¹³ Wina se, mutū yi ninō olungogo a mbeyi bata miki aka, kakwananigū kaiba likpamuka longbingbili. ¹⁴ Luki limoti, malili mutokwo a ka beti baya bambanzū, pisi ka yigyigilya kabū, fibononogo kagbanana banza na bunye.

6

¹ Kinili, tosini mutū ma mambwa nimō tukana ndi kugū ka Kilisito ko bulya kidukulogo kūwa na mutū ko bulya ka batū bungata. Takigilyonitogū bata kopika likpamuka li nilō la mambwa abe: kaasanana na likpamuka li nilō atikaga ka kukwakū, kabailya Kunzi, ² kaukana mutū ko bulya ibatiso dididi, kaubisilyo bambanzū mafokū, kopupa ka mbukū na kako mungimbo ma benze na benze. ³ Tidukulogini kambwa! Kunzi kapa, makpamuka nimō tokwononi kagya nimō.

⁴ A beyo, batū niō binisononi ndi na mangbamū ma lingunū ko Kunzi, badyo aɛɛɛ ninō wa kugū wa lisyē, binisono na Limbengi-Lotu, ⁵ siba ka lingunū bē likpamuka ko Kunzi a lanza, siba gōni ngu ya obili ninō akodoku ndeke, ⁶ wina se, bakogwa bata, a kūwa yapupū kaumigiso bata kayikoso obili. Niyo a kūwa abe bakabangilaga bata Miko-Kunzi ka musalaba nganga ya yiā, na ba bata kapā suni ko misa ka bambanzū.

⁷ A beyo, litombū nilō mbwayi alukilyaga bongbinga basi, anupā bakukuna malili, Kunzi ofukogo mino buba. ⁸ Luki limoti, litombū li nilō kapā kpokiki na tonito tagogo tanye, kegū na izangiya. Kunzi a buwobi kagbango yi, bopipila kabūsa.

⁹ Bomika-mama bupakaaa, gutugū takanzina beyo, takegū na botumo ko bulya kunu, takaiba bē ma ko pisi yanza niyo ya muhukuso. ¹⁰ A beyo, Kunzi a wongbingbili. Kabusaligū mogubo kunu, gutugū sipananiso niso mawonisila ndi ka mogubo nimō magya ndi. Mogubo mi nimō makaidukologo aka kaugyilya bakilisito bagogo. ¹¹ Luki limoti, takamubikya ambe mutū yikaka-yikaka igwinonogi na kekele ka yigya yi niyo aka yo kye mutamanagi kunu itulyosi kadwe ka mulibo. ¹² Bupō kamuminyonitogū, luki limoti, byoni yigya ya limbengi linda ka niō babailya. Batū bi niō binisanatū na banza niō Kunzi uwanyaga ndi.

Agume ko Kunzi kakwananigū kaigomosyo

¹³ Ngbingo yi ninō Kunzi apā ndi mino Abalahamū agume, akotū ndi gōni silika ko lino kaki ka mombukwana-daki. Kegū na mutū wagogo ninō akitogi Kunzi ninō Kunzi akwanana kako silika ko lino kaki. ¹⁴ Abikya ndi bē: «A beyo, nudukilyatu ndeke buba kugbe, notundiso livananza kaku.» ¹⁵ Abalahamū abanda ndi na limbengi linda, inisana ndi na nilō Kunzi awanyaga ndi. ¹⁶ Ngbingo yi ninō bambanzū bakogo mino silika, bakogo ko lino ka mutū yi ninō ukitogi. Silika apāga mūnzina ngu, omosisyo bodongoso. ¹⁷ Kunzi apa ndi kauwonisilo bingbanganya batū bi niō bakwanana ndi kainiso no luki li nilō uwanyaga ndi bē kakwananigū kogomosyo mutamanagi kaki gutugū iki yi aka. Kinili, amatila ndi silika kugū wa agume yi ninō. ¹⁸ Kūwa wa go wa, makpamuka maba mi nimō kakwananigū kaigomosyo. Kunzi kakwananigū ndeke gōni mino kabikya bongo. Makpamuka mi nimō atitumisaga mambengi kugbe, ibusu niō tasa ndi masi kye tigwinonogi bingbufu ka mutamanagi nimō Kunzi atiwayaga ndi. ¹⁹ Mubundagi mi nimō ka obili kusu a abe litalū liti nilō bakpikilaga ka bato, badikita ko libo kafuma no iyu. Litalū li nilō ikaga liti na lapū, akitanaga bigye kutuko nikwō bobongisogo kagbanana pa Yotu na pa Yotu-Kugbe. ²⁰ Yeso ingya ndi kē beyo kambwa kusu na ko bulya kusu. Ita ndi kumu-kumu ka benze na benze abe Melekisedeki.

7

Melekisedeki a Ngama, a gɔni Kumu

¹ Melekisedeki yi nimu a ndi ngama wa Salemu na kumu ko Kunzi ninu Kugu wa lisyε Kugbe. Ngbingo yi ninu Abalahamu a ndi mino kaigoku ka lunga ni ubumini bangama, Melekisedeki inda ndi kabangana na iyi, adukilyo bubunga. ² Abalahamu apa ndi zaka wa makpumuaka masi nimo akupya ndi ku. Isi yo lino la Melekisedeki ni «Ngama wa bungbingbili», na goni bata, a ndi ngama wa Salemu isi yi be «Ngama wa maziyo.» ³ Mobiso katumbulagu likpumuaka gutugu limoti aka kugu wa obili ka abaki, amaki ikani puponogo kaki. Katumbulagu ndi goni likpumuaka ko bulya lisyε la kibukuta ikani la ku kwa ku kaki. A mudongoni abε Miko-Kunzi, a kumu ka benze na benze.

⁴ Winoni mbeyi ifunu bamombukwana-donu bi beyo o mino mudingi yo! Gutugu titosu aka beyo ka Abalahamu apatu ndi zaka ka makpumuaka masi nimo akupya ndi ka lunga. ⁵ Batu bi nibo bopupa ka livananza ka Lawi, biita bokumu, ba na mutuu. Mutuu mi akabikya be okwononi kaukunga batu basi Bezaleli zaka wa makpumuaka masi nimo binisonogo na imu, na bamamabu nibo ba ka livananza ka Abalahamu. ⁶ Wina se, Melekisedeki kegū ndi iyi ka livananza ka Lawi. Luki limoti, avatu ndi zaka ka maboku ka Abalahamu, adukilya ndi goni bubunga, gutugu beyo Kunzi a ndi mino ni api agume yo. ⁷ Okwononi kaiba ni makegu na botumo be mutū yi ninu udukilyogo bengeni bubunga a mutū mudingi kakitaga ninu inisonogo na bubunga. ⁸ Bokumu nibo bavaga zaka, ba batu bukwo. Luki limoti, Melikisedeki avatu ndi zaka, a na obili aka, mudongoni beyo Mobiso o mino katumbulaga. ⁹ Takwanana kabikya ka mulibo be: Ngbingo yi ninu Abalahamu apa ndi mino zaka ya makpumuaka kaki, Lawi apatu ndi goni iyi pisi ka Abalahamu. ¹⁰ A beyo, Abalahamu a titaki Lawi. Gutugu beyo iyi Lawi kegū ndi mino wakibukuta yo, a kuwa ndi na obili aka kye a ka bangu ka Abalahamu, ngbingo yi ninu Melekisedeki inda ndi mino kabangana na iyi.

¹¹ Bukumu bo a ndi litino la mutuu nimo Kunzi apa ndi Bezaleli. Luki limoti, ligubo la bukumu ka livananza ka Lawi kakwananigu ndi kotulyoso bopisi bayasi. Kinili, okwononi ndi bata kumu wagogo abε Melekisedeki ninu kegū ndi iyi ka livananza ka Aluni. ¹² A beyo, bukumu kigomosyono, mutuu igomosyono goni. ¹³ Munzina mi nima akainzina ko bulya ka Mombukwono-dosu ninu a iyi ka lidu lagogo. Ka lidu li nilo, mutū gutugu bemoti aka konogyigu ndeke ligubo la bukumu ka gbogbo. ¹⁴ A beyo, a bingbanganya be Mombukwono-dosu a ka lidu ka Yuda nilo Musa katwagu ndi, ngbingo yi ninu a ndi mino kanzina ko bulya bokumu.

Yeso a kumu abε Melekisedeki

¹⁵ Niyo akowonisilo likpumuaka li nili bingbanganya a be: kumu wagogo odoniku, a mudongoni abε Melekisedeki. ¹⁶ Bakatwagu ndi kaiko kumu kabyenene na mutuu ka bomikya-bambanza. Luki limoti, iita ndi beyo ko ngu ya obili wa benze na benze. ¹⁷ A beyo, Mobiso atumbulaga be: «Wa kumu ka benze na benze mudongoni abε Melikisedeki.»

¹⁸ Kinili, Kunzi olimogoni ndi mutuu mi nimo ma mambwa, kye a ndi bipoli ni kegū na izangiya. ¹⁹ Mutuu ka Musa kapagu ndi masolo manza. Luki limoti, batiponi mutamanagi manza kugbe nimo atikpudiso ko Kunzi.

²⁰ Na bata, Kunzi akotu ndi silika. Batu bagogo biita ndi bokumu ni bakakugu silika. ²¹ Luki limoti, Yeso iita ndi kumu pisi ka silika, ngbingo yi ninu Kunzi abikya ndi mino be: «Mombukwono-dosu akuni silika, kigomosyonigu bata:

«Wa kumu ka benze na benze.»»

²² Kinili, Yeso nɔ a matu yi ninɔ atimibisa linguɔ la agume ninɔ a wanza kugbe.

²³ Budididi bagogo bata nifa: bokumu bagogo ba ndi budingi kugbe kye kukwaku kwɔ ukpingba ndi kaidukulogo na ligubo kabu. ²⁴ Luki limoti, Yeso a na obili wa benze na benze, ligubo kaki la bukumu kegɔ ndeke na mulibo. ²⁵ Kinili, akwanana kauhukuso ka linguɔ batɔ nibo bakpuɔfoni Kunzi pisi ka kaki, kye iyi a na obili masye masi kaulumbilya.

²⁶ Yeso kɔwa ni Kumu-kumu ninɔ okwononi ndi ko bulya kusu. A wotu, kegɔ na likpɔmaka lanye ikani bunye. Kunzi ateni ndi di na batɔ ba bunye, adokiso kugɔ wa lisyɛ kugbe. ²⁷ Kegɔ iyi abe bokumu-kumu bagogo. Kegɔ na musasa kapá aɔɔɔ masye masi ko bulya bunye kaki mbeyi, kumbuso yi ko bulya bunye ka bambanzu. Apá ndi iyi aɔɔɔ nganga yimoti aka wa ipá ndi mino iyi mombukwana-daki yi. ²⁸ A beyɔ, matuu ka Musa umomosagatu bokumu-kumu batɔ ba bɔɔɔ. Luki limoti, silika ninɔ Kunzi akɔ ndi kumbusa wa matuu mi nimɔ, amomosa ndi Miki ninɔ mukwanana kaika kumu-kumu ka benze na benze.

8

Yeso ni kumu-kumu kusu

¹ Likpɔmaka la izangiya kugbe nilɔ takapa kabikya nili: ta na kumu-kumu bemoti, a kugɔ wa lisyɛ, wakiko ka kumbanzikaniko kwa buliki ba bungama ko Kunzi ninɔ wo ngu kugbe. ² Akagya ligubo la bukumu-kumu ka pa Yotu-Kugbe, isi be ka ngbangba niyo ipika ndi na Mombukwono-dosu ni kegɔ mambanzu.

³ Bamomosogo kumu-kumu wasi kye iki kapá mukumbo na bapɔɔɔ. Kinili, okwononi neki be kumu-kumu kusu beyɔ ka Kilisito ikito goni no luki lipá. ⁴ Kika ndi ni a kunu ka obili, kikigɔ ndi kumu, kye atu kɔwa na bagogo nibo bapága bapɔɔɔ kabɔɔɔɔ na matuu ka Musa. ⁵ Ligubo li nilɔ bokumu bi nibo bagyaga a gu likingyosi aka, a mulundu ma makpɔmaka mi nimɔ a kugɔ wa lisyɛ mɔɔngoni abe nilɔ Kunzi awonisa ndi Musa. Ngbingo yi ninɔ Musa a kɔwa ndi mino buwobi kopika ngbangba, Kunzi abikya ndi be: «Ange, gya ligubo lasi beyɔ nuwonisila ndi mino ka ngɔpa.»

⁶ Luki limoti, mbiya yi nimu Yeso a kɔwa na ligubo lidingi kugbe kaukitaga bokumu bi nibo. A luga wa agume wanza kugbe ninɔ batiwanyaga ndi.

⁷ A beyɔ, kika ndi ni agume wa mambwa a ndi wanza, kikigɔ ndi bata na izangiya kainisono na ninɔ wa maba. ⁸ Luki limoti, Kunzi a ndi kauyoyiso batɔ kaki wa abikya mino be:

«Mombukwono-dosu abikya ndi be: ka masye mi nimɔ akodoku,
nagyatɔ agume wambiya na Bezaleli
na bomikya-Bayuda.

⁹ Kikigɔ mɔɔngoni abe ninɔ nɔgyilya ndi batitabu
lisyɛ nilɔ nugwi ndi mino kubokuko,
nunyoku ka Misili.

Iyi aka ndi bata be:
Yeki bakabyegɔ ndi agume yi ninɔ,
kinili, imi, nusa ndi.

¹⁰ Omotiloku ndi be Agume yi ninɔ nɔgyilya ndeke Bezaleli nimu:
Kumbusa wa masye mi nimɔ:
nopika ndeke matuu kami ka yimibo kabu,
nokpikaga ka mambengi kabu,
nika ndeke Kunzi kabu,
ibu, bika kɔwa ndeke bava-kukami.

11 Kegu ndeke bata na mutū yi ninō awonisila ndeke mutū wagogo ikani mamaki be emibi,

kye bemiba ndeke basi,
ibu basi, iki bomiki ikani bamboku.

12 A beyo, napilyatu ndeke bunye kabu,
nakatamanigu ndeke bata bunye kabu.»

13 Ngbingo yi ninō Kunzi anzina ndi mino ko bulya agume wambiya, munzina mi ninō oyitisa kuwa ndi ninō wa mambwa luki landeli. Wina se, luki kiita landeli, ambukamana iba a kuwa buwobi kolimiko.

9

Malumba ma obili na nimō ma kugu wa lisyε

1 Agume wandeli a ndi na bopisi nibayo okwononi kabye ko bulya likungoni, ndabu ya malumba mi a ndi kunu ka litombu. 2 A beyo, bopika ndi ngbangba niyo, bagbanana ndi ka bapa bayiba. Balikya ndi pa ya mambwa be pa yotu. Ku beyo, a ndi na pa yibiso tala, se kuwa miza ninō babisaga ndi mino mukati nimō bapaga ndi Kunzi. 3 Kumbusa wa kutuko nikwo kwa yiba, a ndi na pa yagogo niyo balikyaga ndi be Pa Yotu Kugbe. 4 Kambwa kadwe ku, a ndi na gbogbo niyo bagya ndi na olo ko bulya yibusya adudu, andananaga ndi na sanduku wa agume ninō bagbodya ndi wasi na olo. Kusō wa sanduku yi ninō, mana a ndi ka mbike yimoti niyo bagya ndi na olo, mudanga ka Aluni nimō abaka ndi mauwa ka mu mi, se kuwa bomikya-bamiza ba litalu nibo bokpika ndi mino Mutuu ma agume. 5 Kugu wa sanduku yi ninō, a ndi na bamalaika nibo bumakaga be bamakelubi nibo bowonisogo ibiba ko Kunzi. Bepapi kabu otikyaga ndi pa yi niyo bakpazyaga ndi mino bangu ko bulya mupilya ma bunye. Luki limoti, mbiya yi nimu, kegu mbeyi ngbingo katambulaga likpumuka limoti-limoti kugu yi.

6 Niyo bobungusyaga ndi yasi beyo, bokumu bogulyaga ndi masye masi ka pa ya mambwa kaga ligubo kabu. 7 Luki limoti, kumu-kumu aka no ogulyaga ndi nganga yimoti aka ka nze ka pa yi niyo ya yiba. Ogulyaga ndi ku beyo na bangu ka nyama kapaga Kunzi ko bulya bunye kaki bikpe, na nibo ka bambanzu. 8 Limbengi-Lotu akowoniso be pisi yigulyo ka Pa Yotu-Kugbe kanoukwikonigu mbeyi, kye pa ya mambwa a mbeyi bata wa aka wa. 9 Niyo a kuwa likingyosi ko ngbingo yi nimu. Niyo akowoniso be iki mukumbo ikani bapere nibo bapaga Kunzi, kakwananigu koitiso limbengi ka mutū yi ninō abibisaga Kunzi lanza. 10 Makpumuka mi nimō a yigya ka bambanzu aka. Yigya yi niyo igumya ndi ka niyo bakwanana ndi kalya ikani komwo ikani ko pisi ya mutuu dididi ma kibubiso. Likpumuka li nilo ibungusyaga ndi kadwe ka lisyε li nilo Kunzi oitiso mino makpumuka masi mambiya.

Kilisito apa ndi obili kaki abe aperse

11 Luki limoti, Kilisito odoku ndi abe kumu-kumu katipaga makpumuka manzanza nimō a kuwa wa. Iyi ogulya ndi ka ngbangba niyo a ndi ya izangiya na yanza kugbe. Kipikagu ndi na bomikya bambanzu, akaibikya be kegu luki la litombu li nili. 12 Ingya ndi ka Pa Yotu-Kugbe nganga yimoti aka. Ku beyo, kapagu ndi aperse wa bangu ya bamemi na bomikya-bangombe, luki limoti, apa ndi bangu kaki bikpe, atikulaga lungunu. 13 A beyo, kika ni bububisaga ndi batu bi nibo ba ndi na bunye kabyenene na yigya ka batitabu, pisi kaukpazy na bangu ka bamemi ikani niyo ka bomikya-bangombe ikani kaumbwoso na libu ka bangombe nibo bubusyaga ndi, 14 kika ni a beyo, iko se kuwa liki ka bangu ka Kilisito? Pisi ka Limbengi la benze na benze, ipa ndi iyi mombukwana-daki ko Kunzi abe aperse ninō kegu na ida. Bangu kaki

oyikosatu mutamanagi kusu kaasa yigya yanye, kye tiki kagugubyo Kunzi nino a na obili.

¹⁵ Kinili, Kilisito a lizabu la agume wambiya, kye batu nibo Kunzi umakaga ndi binisoni na bunza ba benze na benze nibo wanyaga ndi. Pisi ka kukwaku kaki, ukulaga ndi bambanzu kopupo ka bunye nibo ba ndi mino ka agume wandeli.

¹⁶ Mumbanzu kokwo, asa agume, okwononi kowonisilo be mutuu yi nino asi agume yi nino okwoni ndi. ¹⁷ A beyo, agume a na izangiya kumbusa wa kukwaku aka. Luki limoti, mombukwana-daki yi kiko mbeyi bata na obili aka kegu na izangiya.

¹⁸ Kinili, agume wandeli kapungagu ndi ligubo aka ni bangu kanodukogigu. ¹⁹ A beyo, Musa apanga mbeyi ndi kautangulyaga batu basi mutuu masi mi nimo ikpikaga ndi. Ava kuwa ndi bangu ka bomikya-bangombe na bamemi pa imoti no libo. Kumbuso yi, mumbuzu ma isopo pa imoti na panga ya kutuko kwangbu, amakya kuso yi, akpazya kugu wa kitabu ya mutuu na kugu ka batu basi. ²⁰ Anabikya be: «Niyi a bangu katulyoso agume niyo Kunzi amubikya ndi mino be mubongogonito.»

²¹ Musa akpazya goni ndi bangu kugu wa ngbangba na kugu wa makpamuka masi nimo bagyaga ndi na imu ligubo. ²² Kabyenene na mutuu, budingi ba makpamuka ingumosaga na bangu aka. Bangu kodukogi, mupilya ma bunye kikigu.

Kilisito ni aperse nino atumbaga bunye

²³ Okwononi neki be mokingyosi ma makpamuka masi mi nimo kugu wa lisyé ingumosi madongoni beyo. Luki limoti, okwononi bongumosi makpamuka ma kugu wa lisyé bikpe pisi ka bapere nibo banza kugbe. ²⁴ A beyo, Kilisito kingyagu ndi ka Pa Yotu-Kugbe niyo ipika ndi na bambanzu, a gu ndi likingyosi la Pa Yotu-Kugbe aka. Luki limoti, ingya ndi iyi kugu wa lisyé, ku o mino mbiya yi nimu kambwa ko Kunzi ko bulya kusu. ²⁵ Byanga basi, kumu-kumu ka Bayuda ogulyogo ka pa Yotu-Kugbe na bangu ka nyama. Luki limoti, Kilisito kingyagu ndi iyi ku beyo kye igilyagi kaipa ka aperse. ²⁶ Kagya ndi abe ibu, iba igyogiyisoni bikyo katukya wa aka wa bagya ndi mino obili. Luki limoti, mbiya yi nimu, masye ma mulibo a kuwa buwobi, Kilisito iwonisa ndi iyi nganga yimoti aka, kolimogo bunye na kaipa iyi mombukwana-daki ka aperse. ²⁷ Mutu wasi okwaga nganga yimoti aka. Kumbuso yi, Kunzi ako likpamuka kaki. ²⁸ A begoyo Kilisito ipa ndi mino nganga yimoti aka ka aperse ko bulya yilimogo bunye ka batu budingi. Igokuto ndeke bata, kikigu ko bulya yilimogo bunye, luki limoti, kaipa batu nibo bakabundaga muhukuso.

10

¹ Mutuu ka Musa kegu kowonisilo ka lingunu makpamuka mi nimo atu, luki limoti a mulundu ma makpamuka nimo odoku ndeke. Mutuu mi nimo akungaga be bapagi mugbe ma bapere mumoti aka byanga basi. Kakwananigu kauditiso banza batu nibo bakpada ko Kunzi. ² Kika ndi ni batu bi nibo babibisaga Kunzi beyo bupilyagatu bunye ka nganga yimoti aka, bakiminigu bata ndi abe bakika na bunye, bakapigu ndi bata aperse. ³ Luki limoti, pisi ka bapere bi nibo, bambanzu batamanaga bunye kabu byanga basi. ⁴ A beyo, bangu ka bomumu ba bangombe na bogbungulu kakwananigu gutugu kasukusaga bunye.

⁵ Kinili, ngbingo yi nino Kilisito a ndi mino kogulya ku ka obili, abikya ndi Kunzi be:

«Wakapagu ndi aperse ikani mukumbo

Luki limoti, wegyilya ndi nzuyi.

⁶ Wokogwagu ndi magyagya na banyama bubusya ka gbogbo ikani bapere bupilya bunye.

⁷ Nabikya kuwa ndi be: «Kunziooo, imi nimu,

noduku kagya sipananiso kaku,

mudongoni beyo bokpikaga ndi mino likpamuka kami ka kitabu ya Mutu.»

⁸ Kilisito abikya mbeyi ndi be: «Wakaraga ndi apee, mukumbo, banyama babusa kugu wa gbogbo gutugu apee mupilya bunye kubosilyaga ndi begayo.» Wina se, bupaga bapere basi bi nibo kabyenene beyo mutu o mino kabikya.

⁹ Kumbuso yi, iyi aka ndi be: «Imi nima, noduku kagya sipananiso kaku.» Ko pisi yi niyo, ulimaga bapere bandeli, ubisa kuwa nibo kaki. ¹⁰ Yeso-Kilisito agyatu ndi sipananiso ko Kunzi, ipa iyi mombukwana-daki nganga yimoti aka. Kinili, atibubisa kuwa.

¹¹ Masye masi, kumu wasi amagaga kagya ligubo kaki, upaga bongbinga basi bapere mudongoni aka. Luki limoti, bapere bi nibo bakakwananigu ndeke katumba bunye. ¹² Wina se, Kilisito apa ndi ka bongbinga basi apee bemoti aka ko bulya yipilya bunye. Kumbuso yi, ikoku ndi ka kumbanzikaniko ko Kunzi. ¹³ Ku beyo, akabandaga mbiya yi nima be Kunzi ubisi bomuyoniso kaki kusili wa bakagba kaki. ¹⁴ Pisi ka apee bemoti yi nino aka no, uitisoni batu ba lingunu ka bongbinga basi batu bi nibo ububiso.

¹⁵ Limbengi-Lotu a goni katitambulyaga likpamuka li nilo. Anabikya mbeyi be:

¹⁶ «Mombukwono-dosu akabikya be:

Nomosa ndeke na ibu agume yi nima,
kumbusa wa masye mi nino.

Nobisa ndeke mutu kami ka mambengi kabu,

Nokpika ka tamanaga kabu.»

¹⁷ Kumbuso yi, omotiloku be:

«Nakatamanigu ndeke bata bunye ikani yigya yanye kabu.»

¹⁸ Wina se, kika ni bopilyini bunye, kegu bata na izangiya kapa apee ko bulya bunye bi nibo.

Takpudini Kunzi

¹⁹ Bomika-mama, pisi a kuwa na ibusu bikpo kogulya ka Pa Yotu-Kugbe ko ngungu ya bangu ka Yeso. ²⁰ Atihukwilyoni ndi pisi, pisi yi niyo a yambiya na niyo atikaga ka obili kakitanaga ka kutuko nikwo agbananaga Pa Yotu na Pa Yotu-Kugbe, isi be pisi ka nzayi kaki mombukwana-daki. ²¹ Ta no kumu-kumu bemoti nino Kunzi amomoso ka mu ma Naba ko Kunzi. ²² Takpudini neki na limbengi la lingunu, butumo na baya, na limbengi nilo bingu ni kegu na mutamanagi manye, na nzayi niyo bosokusogi no libo lanza. ²³ Tigwinonogini bigugugu ka mutamanagi nimo tikaga kanzina ko bulya yi, kye Kunzi kakwananigu kagomosyo agume nino atiwanyaga ndi. ²⁴ Tofuulyonogini mabobo, tanakpamyana kapa na kagya likpamuka lanza. ²⁵ Takosonitogu kamumukana ka musilyoni kusu beyo batu bagogo bagyaga mino. Luki limoti, totumisonini mambengi, mudongoni beyo mo mino kaina be masye ka Mombukwono-dosu a kuwa buwobi.

²⁶ A beyo, takiko kagya bunye ka yakolyi ni takaiba bingbanganya lingunu, kegu bata na apee nino akwanana kasukusa bunye. ²⁷ Luki limoti, atitigolyi kuwa kabandaga ka kubangaku ngbingo nino Kunzi ako mino mungimbo, na beyo lidada lo buku ugbunda ndeke mino bomuyoniso kaki. ²⁸ Mutu wasi nino obuno mutu ka Musa, bamwi ni bakegu no nzonzi, kika ni bademu binisonini baba ikani basaa kabikya be ogyi bi bunye. ²⁹ Ika kuwa liki ka mutu yi nino akamina Miko Kunzi payaya? Ina bangu ya agume nino babubisa ndi na iyu payaya, anatambwa Limbengi la iziyo ko Kunzi? ³⁰ A beyo, takamibo mutu yi nino abikya ndi be: «Imi no nigisaga ndeke bunye, imi no nakalyaga ndeke.» Omotiloku goni be: «Mombukwono-dosu

akotũ ndeke mũngimbo ka batũ kaki.» ³¹ A likpũmũka la kũbangaku kũgbe kogwa ka mabokũ ko Kunzi ninũ a na obili.

³² Tomononi mbeyi nilo amusilya ndi ka masye mi nimo akitaga ndi. Ka masye mi nimo, niyo minisana ndi na bũngbanganya ko Kunzi, mokibya ndi yigyogyiso ya lũaga lapũ. ³³ Butũmbwatu ndi batũ bagogo luga kunu, bugyogyiso ka pa yangba. Bongbingo bagogo mikagatu ndi goni bakitũlya kausingyo batũ bi nibo bugyogyisaga ndi beyo. ³⁴ A beyo, bamugyogyisatu ndi pa imoti na batũ nibo ba ndi ka boloko. Mabailya goni na magyagya be bamũkũpyi mukumbo kunu, kye ma ndi kaiba be ma na lingama lũaza kũgbe, nilo la benze na benze. ³⁵ Makodikogonitogũ, kye minisana na mukalya mudingi ko bulya yi niyo. ³⁶ Mokwononi kokibyo, kye motulyosi sipananiso ko Kunzi, minisono na nilo amũwanyaga ndi. ³⁷ A beyo, ikpikaga be:

«Osikoni ngbinga mũkede, mũkede kũgbe,
mũtu yi ninũ okwononi kodoku, odoku ndeke,
kolyipyigũ bata.

³⁸ Kunzi obikyoku be:

Mũtu wongbingbili ko misa kami,
ika na obili pisi ka baya.

Luki limoti, kiga kumbuso, nakogwigũ magyagya na iyi.»

³⁹ Takegũ abe batũ bakiga kumbuso, bobungogo. Luki limoti, ta batũ ba baya na nibo ko pisi ya muhukuso.

11

Baya

¹ Kaiko na baya ko Kunzi, a kaiko wakitambiya ka likpũmũka nilo wanamũtamanagi mi, na kabailya be a lingũũ likpũmũka nilo wakaninigũ. ² Kunzi ubailya ndi botitosu pisi ka baya kabũ.

³ Pisi ka baya, takaiba be Kunzi agya ndi obili na mũnzina aka kinili makpũmũka nimo inisogo agya ndi katũkya ka nimo kinisonogigũ.

⁴ Pisi ka baya, Abeli apá ndi Kunzi apepe wa izangĩya kũgbe kakitaga ninũ ka Kaina. Pisi ka baya Abeli goni, Kunzi atwa ndi mũtu wongbingbili, kye iyi mombukwana-daki abailyatũ ndi apepe kaki. Pisi ka baya kaki, mongoni ka Abeli ikaga bata kaidukulogo aka gũtũgũ beyo okwa ndi mino yo.

⁵ Pisi ka baya, Inũka kokwagũ ndi, Kunzi adokisa ndi mũbisi kũgũ wa lisyẽ. Mũtu gũtũgũ bemoti kaminagũ ndi bata, kye Kunzi adokisatu ndi be iki buwobi na iyi. Mubiso ko Kunzi akatũmbũlaga be kambwa kadokiso kũgũ wa lisyẽ, Inũka agyatũ ndi likpũmũka lũaza nilo abosila ndi Kunzi. ⁶ Wina se, mũtu gũtũgũ bemoti aka kakwaninigũ kabosilyo Kunzi ni kegũ na baya. A beyo, mũtu ninũ akapa kakpũda Kunzi, okwononi kabailya mbeyi be Kunzi atu na ukalyagatu batũ nibo babibyaga.

⁷ Pisi ka baya, Nũa amũkanatu ndi Kunzi ka makpũmũka nimo a ndi kaigyonoso kani bakaninigũ mbeyi. Ogwi ka limbengi likpũmũka nilo Kunzi abũkya ndi, agya ingboko ninũ iyi mombukwana-daki na livananza kaki bahũka ndi mino. Amakyatũ kũwa ndi obili ka mũngimbo. Pisi ka baya kaki, Kunzi atwa ndi mũtu wongbingbili.

⁸ Pisi ka baya, Abalahamũ amũkanatu ndi Kunzi ngbingo yi ninũ amaka ndi mino. Aga ndi ka mugi nimo Kunzi awanyaga ndi kaiko lisimo kaki. Asa ndi kũ-kabũ ni kegũ kaiba be akomolyoku yani. ⁹ Pisi ka baya, ika ndi ka mugi nimo bawanyaga ndi abe mũbiko. Ikaga ndi ka bũngbangba, pa imoti na Isaka ibũ na Yakobo nibo

Kunzi upá ndi góni agume mufongoni abe Abalahamu. ¹⁰ A beyo, Abalahamu a ndi kabundaga gudu nino wa mubumbe mapu, nino Kunzi apimaga ndi, apiko.

¹¹ Pisi ka baya, gutugu beyo Sala a ndi mino nduya na mboku-mboku kugbe yo, abukuta ndi kye a ndi na baya be Kunzi atulyosatu agume nino awanyaga ndi. ¹² Kinili, pisi ka mutu bemoti nino a kuwa se ndi iyi kabundaga kukwaku, ibukuta bevananza bayakpu kugbe abe mangutu, abe mbumi ya mutuli mo libo lidingi niyo bakakwananigu katanga.

¹³ Batu basi bi niba bokwa ndi ka baya ni bakinisonigu na makpumuka nimo Kunzi uwanyaga ndi. Luki limoti, binatu ndi, batilya ka bubyi aka. Babailya goni be ba ndi bobiko aka na batu ba ligundu kunu ka litombu. ¹⁴ A beyo, batu bi nibo banzinaga beyo, bowonisilogo bingbanganya be bakaikisilya mugi kabu. ¹⁵ Bakika ndi bata limbengi ka mugi nimo botukyoku ndi mino, bakwananatu ndi kakisa pisi kaiga bata ku beyo. ¹⁶ A beyo, ba na musasa ma mugi manza kugbe, mugi mi ni nimo a kugu wa lisyé. Kinili, Kunzi kegu no suni be bamaki be Kunzi kabu, kye ubungusilyogoni ndi gudu.

¹⁷ Pisi ka baya, Abalahamu upá ndi Isaka ka apere ngbingo yi nino Kunzi akingila ndi mino baya kaki. A ndi wakitulya kapá mukpekpe mo mikaki, gutugu beyo Kunzi a ndi mino ni apini agume yo. ¹⁸ Kunzi a ndi ni abikyini be: «Wambuwa ndeke pisi ka Isaka.» ¹⁹ Luki limoti, Abalahamu a ndi na mutamanagi be Kunzi a no ngu kabililiso Isaka. Kinili, Kunzi amigisilya ndi mikaki, mufongoni abe mutu yi nino opupiku ka mbuku luga wa bamanda.

²⁰ Pisi ka baya, Isaka ufukilya ndi Yakobo ibu na Esau bubunga ka makpumuka nimo igyonosa ndeke.

²¹ Pisi ka baya, Yakobo a kuwa ndi buwobi kokwo, ufukulyo bomika Yezefu basi baba bubunga. Itungbula ka mudakpo kaki, abibiso Kunzi.

²² Pisi ka baya, Yezefu a kuwa ndi buwobi kokwo, atambulaga be Bezaleli bopupokuto ndeke ka Misili, na beyo okwononi mino be bagyi ndeke mino no kuwo kaki.

²³ Pisi ka baya, abaki na amaki Musa basuma ndi ka batimba basaa kumbuso kabukuta yi. Yeki bina ndi be miki a wanza, bakabangagu ndi kobuno mutuu ka ngama.

²⁴ Pisi ka baya, Musa ni a kuwa iti ya mumbanzu aka, akya ndi be bambanzu biki kabikya be a miko-mika Falao nino ibukuta ndi no mikaki muko yi. ²⁵ Apa ndi kaigyogyiso pa imoti na livananza ko Kunzi ni kogwigu magyagya kaiko ka bunye ko ngbingo. ²⁶ Ina ndi be kaigyogyiso abe Kilisito a ndi na izangiya kugbe kakitaga lingama la Misili. A beyo, bazwa kaki ba ndi byi kugbe kugu wa mukalya nimo oduko ndeke.

²⁷ Pisi ka baya, Musa atukya ndi ka Misili ni kegu kabanga diya ka ngama. Igwinanaga ndi ka baya abe kiko kamina Kunzi yi nino bakaminagigu. ²⁸ Pisi ka baya aka, alisisa ndi yinga wa Pasika, akpamyá ndi be bakpazyi bangu ko pumi bekye malaika nino akpakyana na kukwaku kulumwisogonito baputa ka Bomikya-bezaleli.

²⁹ Pisi ka baya, Bomikya-bezaleli bazaba ndi libo lidingi Langbu mufongoni abe bakiko kakpakyana ka litombu. Luki limoti, niyo Bamisili bikpunda kazaba begyo, bolumwaga ndi.

³⁰ Pisi ka baya, gudu wa Yeliko ofukana ndi wa Bomikya-bezaleli balingikyana ndi mino ka masye madiya na ika.

³¹ Pisi ka baya, Laaba ninɔ a ndi adanda, kokwagu ndi pa imoti na batu niɔ bobuna ndi matu ko Kunzi, kye utilyatu ndi binza batu niɔ bogulya ndi bipela ka gadu.

³² Nakwanana bata kabikya iki? Nakegu bata no ngbingo kanzina ko bulya ka Gidioni, Balaki, Samusoni, Yefuta, Daudi, Samueli na bogyalandu. ³³ Pisi ka baya, bakupyatɔ ndi giyo ka bangama, bagyatɔ ndi makpɔmuka mo ngbingbili, binisana na makpɔmuka niɔ Kunzi uwanyaga ndi. Budalagatu ndi bokpwingi nɔku, ³⁴ bolimagatu ndi madada mo buku, bahukaga kukwaku kwa badukpa. Ba ndi bapɔ, luki limoti biita botutungyo. Bakegu ndi na bitya liso ka lɔnga, bumisyaga ndi basuda niɔ bodogoku ndi kaubumoniso bingbwi. ³⁵ Pisi ka baya, boko buminatu ndi batu kabu niɔ bokwaga ndi kopupo ka bambuku, bumigisyo ya kabu.

Pisi ka baya, batu bagogo bakya ndi kakulikanaga kumbusa wa yigyogyiso kuge kye bopupi ka bambuku na binisono na obili ninɔ wanza kuge. ³⁶ Bagogo bata bokibya ndi mosikoni na buma, bukandaga ndi bagogo, bumakya ka boloko. ³⁷ Bumwogo ndi bagogo na matamu, busikisa bagogo na siyi, bumwogo bagogo na badukpa. Bagogo banamama bigbagbagba, bimokisyogini bokuto ka bakondolo ikani niɔ ka bamemi. Ba ndi batu ba yangya, bugyogyisaga ndi binye, banugya yaruru-puru. ³⁸ Obili kakwananagu ndi na inguo ya batu bi niɔ. Bamamaga ndi bigbagbagba ka besa na ka bangura, bikaga ndi ka matamu na ka mabye niɔ ka litombu.

³⁹ Kunzi ubailya ndi batu bi niɔ basi ko bulya baya kabu. Luki limoti, bakinisanagu ndi no luki li niɔ Kunzi awanyaga ndi. ⁴⁰ A beyo, Kunzi atibungusilyogoni ndi likpɔmuka lanza kuge, kinili kapagu ndi be biiti banza ni takegu pa imoti na ibu.

12

Kunzi ni Obosu

¹ Ibusu goni, ta na bademu budingi niɔ ba na ibusu bukungulo. Yeki a beyo, tosini likumbogi lasi na bunye niɔ akwanana kotiwoso likpakyani kusu, tidufulo na mbangu kadwe ka mulibo ma likpɔmuka niɔ batiwanyaga ndi. ² Topyini miso ka Yeso ninɔ a mupunganagi na mulibo ma baya kusu. Apatu ndi kokwo ka musalaba, ni kinigu suni ka inguo ya kukwaku kwi nikwo. Atu ndi kaiba magyaga niɔ a ndi kodoku, mbiya yi nimu a wakiko ka kambanzikaniko kwa buliki ba bungama ko Kunzi.

³ Mutomononi mutɔ yi ninɔ okibya ndi yigyogyiso ka mafuku ka batu banye. Kinili, takuponitogu, takodikogonitogu, ⁴ kye ka lɔnga li niɔ mo mino na bunye, makanobumonigu mbeyi kadwe ka kukwaku. ⁵ Mabusoloni mutiwi niɔ Kunzi amutiwaga mudongoni abe kika kautiwa bomikaki?

«Mikami, wakinonitogu payaya yoyiso ka Mombukwono-dosu, wakodikogonitogu ngbingo yi ninɔ o mino kauyoyiso.

⁶ Kye Mombukwono-dosu ayoyisogo mutɔ yi ninɔ apaga, ayipogo mutɔ wasi ninɔ avaga abe mikaki.»

⁷ Yeki a beyo, kibyoni yigyogyiso niɔ Kunzi o mino kamuyoyiso. Amugyaga mudongoni abe bomikaki. Ambe, miki tino no abaki kayoyisogigu? ⁸ Kika ni Kunzi kegu kamuyoyiso abe bomikaki basi, isi yi be makegu bomikaki, ma bomiki ba bubala. ⁹ Kika ni bobosu banatiyoyisaga ndi, tanumukana, igyonoso kuwa liki be takamukononitogu Obosu ninɔ wa limbengi kye tiki na obili? ¹⁰ Bobosu batiyoyisaga ndi ka masye makede beyo bapaga ndi mino. Luki limoti, Kunzi atiyoyisogo ko bulya bunza kusu, kye atibubisi abe iyi. ¹¹ Niɔ batiyoyisogo, inisogo ko ngbingo yi ninɔ abe bakiko katigya binye ni kegu abe kiko likpɔmuka la igyaga. Luki limoti, kumbuso,

batu bi nibo bũgyaga ndi beyo, binisonogo kũwa ndeke na obili wongbingbili na nino wa maziyo.

Yoyiso na mutiwi

¹² Nononi neki mabokũ nimo a mukapaga, na moli nimo a mudikaga. ¹³ Kpokyononi ka bopisi nibayo ba yongbingbili, kye mutũ wa mudili kosokogonito, luki limoti, akpakyani beyo okwononi mino.

¹⁴ Kisoni maziyo na batu basi na yibufiso ko misa ko Kunzi. Kiki beyo, mutũ gutũgu bemoti aka kaminigu ndeke. ¹⁵ Wiminyonito, mutũ gutũgu bemoti aka kosononoitogu na iziyo ko Kunzi. Mutũ gutũgu bemoti aka kiitonitogu abe sibukaso sozyo niso abakaga, amakya likpũmũka lanye luga ka bambanzũ budingi, upũta. ¹⁶ Wiminyonito, mutũ gutũgu bemoti aka luga kunu kikonitogu mutũ wa bilya, ikani mutũ wa kina makpũmũka ko Kunzi payaya mufũngoni abe Esau nino agaba ndi bupũta kaki ko bulya mikya malili aka. ¹⁷ Beyo mibaga mino, akisa kũwa ndi kumbuso yi be abaki adukilyi bũbũnga, luki limoti, kinisanagu ndi na ibu. Kinagu ndi bata pisi kogomosyo likpũmũka li nilo, gutũgu beyo a ndi mino kaugwonoso bomomiso-miso yo.

¹⁸ Ibunu makanosiligu ko luki nilo okwononi ndi be bavili mufũngoni beyo Bezaleli bosila ndi mino ka ngũpa ya Sinai. Ngũpa yi niyo a ndi no buku bongido-ngido, opiyoni no biti bipi, no mbumbo, ¹⁹ liyu la siba a ndi kogwonono kũ beyo na mũnzina. Niyo Bezaleli bukana ndi liyu li nilo beyo, babikya ndi be Kunzi kubikyonitogu bata luki gutũgu limoti aka. ²⁰ A beyo, bakakwananigu ndi bata kapilya mutũ mi nino Kunzi upũ ndi be: «Mutũ wasi, gutũgu nyama aka kavila ngũpa okwononi bamwi na matamũ.»

²¹ Likpũmũka li nilo a ndi libongiso, Musa aka ndi be: «Nakabanga, nzũyi aketwa bikyakyakya!»

²² Luki limoti, ibunu, mosiloni buwobi na ngũpa ya Siona, ka mugi ko Kunzi nino a na obili. A Yelusalema nino wa kũgu wa lisyẽ kũ belofũ na belofũ ka bamalaika bo mino kogwa magyagya. ²³ Ibunu, mokpũdoni musilyoni ma magyagya nimo ka bapũta ko Kunzi, nibo bukũpikaga mino kũgu wa lisyẽ. Makpũdoni goni Kunzi, nino a zozĩ ka batu basi, na ka mambengi ka batu bo ngbingbili nibo bolumwaga ndi, biitoni banza. ²⁴ Makpũdoni Yeso nino obisa yũkanana pisi ka agũme wambiya na bangu kaki niyo adukaga ndi. Bangu yi niyo atibikyaga makpũmũka manzanza kũge kakitaga niyo ka Abeli.

²⁵ Wiminyonito, makakyonitogu kamũkana mutũ yi nino akamũnzĩnilya. A beyo, batu bi nibo bakya ndi kamũkana mutũ yi nino a ndi kaupũ mutũ kunũ ka litombũ, bakanyikagu ndi ka yigyogyiso. A bingbanganya be, takapilya Kunzi mugũngũ nino akatipũ mutũ kotukyoku kũgu wa lisyẽ, takanyikigu yigyogyiso. ²⁶ Ko ngbingo yi nino, liyu kaki ogugumisatũ ndi litombũ, luki limoti, mbiya yi nimũ atipũ kũwa agũme yi nimũ: «Nogugumisa kũwa ndeke bata litombũ nganga yimoti, kikigu litombũ aka, luki limoti na kũgu wa lisyẽ goni.» ²⁷ Mũnzina mi nima «nganga yimoti» akowonisilo be makpũmũka mi nimo Kunzi agya ndi agũmatũ ndeke, olimikogo, nimo kagũmigu ndeke mo otigolo.

²⁸ Tikini neki na magyagya, kye tinisononi na bũngama nibo bakakwananigu kogomosyo. Townisilini magyagya mi pisi kagugubyo Kunzi beyo abosilo mino, tanabibiso, tanabanga. ²⁹ A beyo, Kunzi kusu a buku nibo olumwisogo.

12:13 12:13 Wanda ka Mogbitoku 4:26. **12:19** 12:19 Wanda ko Pupo 19:16-22. **12:20** 12:20 Wanda ko Pupo 19:12. **12:21** 12:21 Wanda ka Yigilya 9:19. **12:24** 12:24 Wanda ka Mũpũnganagi 4:10. **12:26** 12:26 Wanda ka Agai 2:6. **12:29** 12:29 Wanda ka Yigilya 4:24.

13

Kagya likpɔmuka nilɔ okwononi kabosila Kunzi

¹ Widukulogoni kapanana mɔɔngɔni abe bomika-muko. ² Makobusolonitɔgɔ kaɔtilya bobiko. Ko pisi yi niyɔ, batɔ bagɔgɔ butilyatɔ ndi bamalaika ni bakɛgɔ kaibo. ³ Hutomononi batɔ bi nibɔ ba ka bɔlɔkɔ abe makika pa imoti na ibɔ. Hutomononi gɔni nibɔ bakaigyogyiso, mɔɔngɔni abe bakiko bi kamugyogyiso ibunu.

⁴ Okwononi batɔ basi bobibisi vanana. Muko na mɔlɔkɔ bakimokyonitɔgɔ ka bɔɔfanda. Kunzi usombisatɔ ndeke batɔ ba bilya na nibɔ basyɛgɛ na boko ikani bambɔnya bɛngeni.

⁵ Makosyogonitɔgɔ limbengi ko bulya buyi aka, gwoni magyagya na makpɔmuka mi nimɔ ma na imu, kye Kunzi mombukwana-daki abikya ndi bɛ: «Nakɔsigɔ ndeke, nakatɔkyigɔ ndeke buwobi na iwɛ.» ⁶ Kinili, takwanana kabikya na limbengi limoti bɛ:

«Mombukwono-dosu a matɔ yi ninɔ esingyogoku, nakikigɔ na kabangakɔ.

Mambanzɔ ɛgya piye iki?»

⁷ Hutomononi bapɔta kunu, nibɔ bamubikyaga ndi mongoni ko Kunzi. Mutomononi ɔbili kabɔ na bɛyɔ bokwa ndi mino, mabyɛ pisi ya baya kabɔ. ⁸ Yeso-Kilisito a mɔɔngɔni iki isyeikubi, na lisyɛ-li-nili na ka benze na benze. ⁹ Makisonitɔgɔ kobungogo na mobi ma matɔ dididi. A bɛyɔ, a binza bɛ limbengi kunu iki litumo na iziyɔ ko Kunzi ni kɛgɔ ka bopisi dididi nibayɔ igɔmyaga ka likpɔmuka la malili. Likpɔmuka la malili kikogigɔ na izangiya gɔtɔgɔ imoti aka ka nibɔ babyɛgɛ.

¹⁰ Ibusu, ta na gbɔgbɔ kusu, bokumu ka Bayuda nibɔ bagyaga ligubo ka Pa Yotukugbe bakakwananigɔ kalya luki nilɔ bopɔ ka gbɔgbɔ kusu. ¹¹ Kumu-kumu ka Bayuda indaga na bangɔ ka banyama ka Pa Yotukugbe kapɔ ka aɛɛɛ ko bulya yilimogo bɔnyɛ. Luki limoti, bɔbɔsyaga banyama bi nibɔ kunzi wa gɔɔɔ. ¹² Kinili, Yeso okwa ndi gɔni kunzi wa gɔɔɔ wa Yelusalema kye ungumosi bambanzɔ na bangɔ kaki mombukwana-daki. ¹³ Togoni nekɔ kɔ o mino kunzi wa gɔɔɔ, tabailya yigyogyiso mɔɔngɔni abe iyi. ¹⁴ A bɛyɔ, takegɔ na gɔɔɔ wa benze na benze kɔnɔ ka litɔmbɔ. Luki limoti, takakisa gɔɔɔ yi ninɔ akodoku. ¹⁵ Pisi ka Yeso, tapini Kunzi aɛɛɛ ninɔ mubibiso masyɛ masi, isi yi bɛ aɛɛɛ yi iki ninɔ wa mambɔ kobibiso lino kaki. ¹⁶ Makobusolonitɔgɔ kagya bɔnza, na kosingyono, kye inguo ya bapɛɛɛ bi nibɔ babosilogo Kunzi nibɔ.

¹⁷ Humukononi bapɔta kunu, mɔbanga. A bɛyɔ, bamubuulyogo bongbinga basi, kye batɔmbɔlagatɔ ndeke ligubo nilɔ bagya ndi ko misa ko Kunzi. Makɔmukana, bagya ligubo kabɔ na magyagya ni bakɛgɔ kaitangula. Bakiko kaitangula, ligubo kabɔ kikigɔ na izangiya ku kunu.

¹⁸ Widukulogoni katilɔmbilya aka. Ta na baya ambe ta mambengi bidɛɛɛ. A bɛyɔ, ta na mɔsasa kaiko na yigyaga yanza ka bopisi bayasi. ¹⁹ Nakamukɔngɔ na kɛkɛɛ ambe lumboni kye Kunzi eukwilyi bata pisi kaiga bigala-gala ku kunu.

Malɔmba

²⁰ Kunzi, litino la maziyɔ, ninɔ apupisoku Mombukwono-dosu Yeso luga ka bamanda, ita mububulyo mudingi ka bakɔndɔlɔ, pisi kodukusaga bangɔ kaki, niyɔ apiko agɔmɛ wa benze na benze. ²¹ Kunzi amɔpi ngu kagya bɔnza ka bopisi dididi, kye motulyosi sipananiso kaki. Pisi ka Yeso-Kilisito, atigyilyi nilɔ a lanza. Avi ibiba ka benze na benze! Iyo a bɛyɔ!

13:2 13:2 Wanda ka Mɔpɔnganagi 18:1-8; 19:1-3. **13:5** 13:5 Wanda ka Yigilya 31:6, 8; Yɔsɔa 1:5. **13:6** 13:6 Wanda ka Mambɔ 118:6. **13:11** 13:11 Wanda ka Balawi 16:27. **13:12** 13:12 Wanda ka Yuani 19:17, 20.

Bomongoni baya mulibo na yuuso

²² Bomika-mama, nakamubikya ambe hukononi bitombiii mutuu mutumiso mambengi mi nima. A beyo, nakamukpikilyigu balawa manda. ²³ No bi kapa kamubikya goni ambe basisini bi momosu beyo ka Timotio ka boloko. Kosiloku bikwa, tindatu pa imoti na iyi kamundoku.

²⁴ Humuusogoni baputa kunu ba makanisa basi na batu basi nibo bipá ko Kunzi. Bomomonu nibo ba ka mugi ma Italia, bamumuusogito goni.

²⁵ Izayo ko Kunzi iki pa imoti no ibunu basi!

Balwa ka Yakobo Likpamuka la mambwa

Yakobo no ukpikilya batu basi ko Kunzi nibo bomisikono ka obili balwa yi nimu. Wina se, Yakobo a ndi mutu wa ibiba luga ka bakilisito ka Yelusalema. Bopupa ndi na Yeso mama mumoti. Luga ka batu bi nibo ukpilya ndi balwa yi nimu, bemoti-bemoti babikyaga ndi be bobinikyononi, luki limoti yigya kabu kegu ndi kowonisilo yi. Kinili, akabikyaga be baya akpakyana na yigya yanza.

Yakobo ukana ndi be ku ka batu bi nibo babinikyana ndi bo, batu ba yangya bikaga ndi kaigyogiso kye batu ba mukumbo bikaga ndi kayibiba. Kinili, ukikyaga ndi batu ba mukumbo be bakikonitogu ka yigya abe batu ba litombu li nili, busingyogito batu ba yangya. Ubikyaga bata be banyiki mosooni, bakikonitogu na lisasu lapu. Batu nibo babinikyana bokwononi kagya bongbinga basi bunza aka mudongoni beyo mobiso abikyaga mino.

Makpamuka mi nimo balwa yi nimu obungusyogo ko bulya ka bakilisito ka mulifo nima: kosingyono, kalumbyana na kaumigiso batu nibo bobungaga ndi ko pisi ya lingunu.

Yigbanaga ya kitabi ka Yakobo niyi:

Yuuso 1:1

Baya na yimibo 1:2-18

Kaukana likpamuka ko Kunzi na kagya beyo likpamuka li nilo abikyaga mino 1:19-27

Takukonitogu bambanzu na mulili 2:1-13

Baya, na yigya yanza 2:14-26

Yimibo, na manza 3:1-18

Sipananiso sa obili kegu yanza 4:1-5:6

Kaiko na limbengi linda, na malumba 5:7-20

¹ Ima Yakobo, musunzu ko Kunzi na ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, numuu-sogito livananza ko Kunzi nilo a limisikono ka obili wasi.

Baya na yimibo

² Bamamaki, gwoni magyagya ngbingo yi nino mo mino kabangana na bukpeki-kpeki dididi, ³ kye makaiba ambe baya kunu kiko yakamaga ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, amupa kuwa limbengi linda. ⁴ Luki limoti, okwononi be limbengi linda kunu agyi ligubo kadwe ka mulifo iba wikoni batu bakamaga ka lingunu, kani likpamuka gutugu limoti aka kamubwigu. ⁵ Mumbanzu kiki na yimibo luga kunu, akungi Kunzi, apatu. A beyo, Kunzi upaga batu basi na limbengi limoti, na sipananiso. ⁶ Luki limoti, okwononi be akungi na baya ni kegu na botumo. A beyo, muti nino akungaga na botumo ka limbengi ikaga abe limbengi lo libo lidingi nilo mbumbo oyongogo. ⁷ Ipigo ya muti yi nino kotomononitogu be Mombukwono-dosu akwanana kapu luki, ⁸ kye a na mambengi maba, muti muikonogo ka bopisi bayasi.

Yangya na lingama

⁹ Momosu wa yangya ogwi magyagya beyo Kunzi a mino kabinika kugu, ¹⁰ nino wa lingama beyo Kunzi asiso mino wasi. A beyo, muti wa lingama ofukana ndeke abe mauwa mo tutu. ¹¹ Moni opupogo, buzu bi umiliso tonito, mauwa apada, obuukono. A mudongoni begeyo muti wa lingama akitanaga ndeke mino, asa mogubo kaki.

Kapilya yigyogiso na kaboboku

¹² Igyagya ka mutū nino amagaga no ngu ko ngbingo wa kũbũbũkũ. A ðeyo kisulyo ka baya, ðamokisya kũwa ðegbẽgẽ baya ðututungyo. Ika na ɔbili wa ðenze na ðenze nino Kunzi ũwanyaga ndi ðatũ niũo ðapaga. ¹³ Mũmbanzũ kapa kagya ðũnye, kobikyonitogũ ðe: «Kunzi no akẽkĩpamya.» A ðeyo, mũmbanzũ kakwananigũ kakĩpamya Kunzi kagya ðũnye na Kunzi ðikĩpe kakwananigũ kakĩpamya mũmbanzũ kagya ðũnye ðegũyo. ¹⁴ Luki limoti, mũsasa manye ka mũmbanzũ aka mo alutogo, agwilisa ka ðũnye. ¹⁵ Kumbuso yi mũsasa mi nimo kabedulo, atika kũwa ka ðũnye. ðũnye ði niũo kangata goni, abũkũta kũwa kukwakũ.

¹⁶ Wiminyonito ðamamaki ðũpaka, ðakamũbonitogũ. ¹⁷ Makĩpũmũka manzanza masi, ðapere ðanzanza ðasi ðotukyogoku kũgũ wa lisyẽ, ðotukyogoku ko Kunzi nino agya ðũngbanganya ða kũgũ wa lisyẽ. Kigomosyonogigũ, koyikonogigũ, kegũ na kululukũ ðegũyo. ¹⁸ Apa ndi katipá ɔbili pisi ka mũnzina ma lingũũ, ðekye tiki ðatũ ða mambwa ka masi nimo agya ndi.

Kaũkana likĩpũmũka ko Kunzi na kagya

¹⁹ Ibunu ðamamaki niũo namũpa kũgẽ, wiboni ðinza ambe mutũ yikaka-yikaka luga kunu okwononi kaiko ðipoli-poli kaũkana likĩpũmũka, luki limoti ika ðiti kanzina, ni kegũ na limbengi likudũ. ²⁰ A ðeyo, mutũ wa limbengi likudũ kagyagigũ likĩpũmũka lo ngbingbili ko misa ko Kunzi. ²¹ Kinili, mokwononi kasa likĩpũmũka lanye lasi na likĩpũmũka lasi la ðiya. Gwini na limbengi la kisiso, mũnzina nimo Kunzi akũna ka mambengi kunu kye imu mo akwanana kamuhukuso.

²² Makogwonitogũ magyagya asi kaũkana aka likĩpũmũka ko Kunzi, luki limoti okwononi mika kagya likĩpũmũka li niũo. Makogyi ðeyo, a payaya. ²³ A ðeyo, mũmbanzũ kika ni anũkanaga likĩpũmũka ko Kunzi kani kegũ kagya yi, ika mũɔngoni abe mũmbanzũ kibimya ka nelaga, imina ðeyo o mino. ²⁴ Kumbuso iyi kaimina, aga, abũsala ðigala ðeyo ikani o ði mino. ²⁵ Luki limoti, mutũ nino akĩpĩmaga mutũũ manza masi nimo atipága kulikanaga ka ðusunzu, igwinonogo na imu ka lingũũ. Kogwogigũ magyagya asi kaũkanaka aka, kumbuso yi abũsala, luki limoti agyigyilyagatũ. A ðeyo, mutũ yi nino ika na ðũbũnga ka masi nimo ika kagya.

²⁶ Mũmbanzũ kika kasima ðe a mutũ ko Kunzi walingũũ, kani kokondiligũ lisasũ kaki, akaitambya payaya. Baya kaki ika ya payaya. ²⁷ Baya yanza na ya lingũũ niyo Kunzi apaga niyi: Kabinika ðuti ka ðokwino na ðowoko ka igyogyisa kabũ, na kanyika yigya yanye ya ɔbili.

2

Makakonitogũ mũmbanzũ na mũlilĩ

¹ Ibunu ðamamaki niũo mobisa baya kunu ka Mombukwono-dosu wa ibiba ðeyo ka Yeso-Kilisito, makakonitogũ mũmbanzũ na mũlilĩ. ² Mutũ ðemoti wa mukumbo nino wakimokisyogo ðotu ðayanzanza na pete ya ɔlo kogulya kũ mo mino ðũmũmũkana ka malũmba, kumbuso yi mutũ wagogo nino wakimokisyo ðenzanza ogulya goni, ³ makabibiso nino a wakimokisyaga ðinza, mabikya ðe: «Ba, dawiki ka pa yanza wanũ,» mabikya nino wa yangya ðe: «Wamaga kũũ», ikani «Wika wasi ðuwobi na magũ kami,» ⁴ kika kani makagya ðeyo, makegũ kaũmina ðambanzũ mũɔngoni. Makako likĩpũmũka na tamanaga yanye.

⁵ Hukononi, ðamamaki ðũpaka, Kunzi no ũpũnaga ðatũ ða yangya ða ɔbili yi nimũ kaiko ðatũ ða lingama ka baya, iba ðinisi na ðũngama niũo ũwanyaga ndi ðatũ niũo ðapaga. ⁶ Luki limoti, ma ibunu kaũmina ðatũ ða yangya payaya! Kegũ mbeyi ðatũ ða mukumbo ðo ðamugyogyisogo, ðanamugwisiso? ⁷ Iũũ ðo ðanzinaga yanyenyẽ no lino lanza niũo Kunzi amũpá.

⁸ A beyo, kika kani makagya mutuu ma Bungama ko Kunzi beyo Mobiso abikya mino be: «Mupa bengenì beyo aka yo wipaga mino iwe mombukwana-daki yi», makagya binza. ⁹ Luki limoti, makiko kaukogo bambanzu na mulili, makagya bunye. A beyo, mutuu amubisatu na mungimbo kye makegu kagyigilya yi. ¹⁰ Kye mumbanzu kagya mutuu masi, luki limoti obuna mumoti, iba obunini mogogo masi. ¹¹ A beyo, Kunzi yi nino goni no abikya be: «Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengenì», abikyatu goni be: «Wakamwonitogu mumbanzu.» Kinili wakosyi gutugu na muko ikani mbunya bengenì, luki limoti wamwo mumbanzu, wobunini asi mutuu aka. ¹² Nzinogoni, manigyigilya abe batu bi nibo mutuu usombisa ndeke. Mutuu mi nimo mo apaga kulikanaga. ¹³ A beyo, Kunzi kigugu ndeke no kumbu wa ika ndeke mino kako mungimbo ka nino kuminilyagigu bengenì kumbu. Luki limoti, nino ikaga no kumbu, Kunzi kamakyigu ndeke ka mungimbo.

Baya kiki na yigyigilya iba a yikwo

¹⁴ Ibunu bamamaki, a na izangia tino mumbanzu kabikya be: «Na na baya» kani kegu kowonisilo pisi ka yigyigilya? Baya yi akwananatu kahukusogo? Haaa! ¹⁵ Kika kani momonu mukilisito a wakangya ka botu ikani ka malili, ¹⁶ ika na izangia tino kabikya be: «Winda binza, wimokisyaga binza, wikuto» kani wakapigu tumatu nito o mino wakangya? ¹⁷ Baya a mudongoni begoyo: kiko asi iyu aka kani kegu na igyigilyo yi, iba a ikwo.

¹⁸ Luki limoti mutuu wagogo kabikya be: «Iwe wa na baya, imi na na yigyigilya yanza», nasikisya ambe: «Iwoniso beyo baya kaku akwanana mino kaiko kani kegu na yigyigilyo yi. Imi nuwonisa kuwa baya kami pisi ka yigyigilya.» ¹⁹ Woboilyoni be Kunzi a bemoti? A binza! Babili babailya bu begoyo, banaguguma bikpwukpwukpu na kubangaku. ²⁰ Ngingi muna! Wakapa kaina asi likingyosi aka bingbanyanya be baya kiki na yigyigilya, iba a yikwo? ²¹ Kunzi ava mbeyi ndi titosu beyo ka Abalahamu abe mutuu wongbingbili ko pisi tino? Ko bulyo ya yigyigilya kaki kye apa ndi mikaki beyo ka Isaka abe apee ka gbogo. ²² Winini ku baya kaki amatikana ndi mino na yigyigilya? Abalahamu inisana ndi be a na baya yapu pisi ka yigyigilya kaki. ²³ Kinili Mobiso itulyana be: «Abalahamu abailya ndi Kunzi. Ko pisi ya baya yi niyo, Kunzi ava ndi mutuu wongbingbili, amaka ndi be wai.» ²⁴ Minini, mumbanzu ikaga mutuu wongbingbili ko misa ko Kunzi ko bulya yigyigilya kaki, kegu asi ko bulya baya aka.

²⁵ A mudongoni goni abe adanda nino ina ndi be Laaba. Kunzi amina ndi mutuu wongbingbili pisi ka yigyigilya kaki kye utilya ndi bomikya-bezaleli bi nibo butika ndi, umigisa ndi ko pisi yagogo. ²⁶ A beyo, mudongoni begoyo, nzuyi kiki na limbengi, iba a ikwo. Na baya kiki na yigyigilya, iba a ikwo goni.

3

Tobuulyini lisasu

¹ Bamamaki, batuu budingi luga kunu bakikonitogu na musasa kaiko bowonisilo. A beyo, makaiba binza be ngbanga kusu ka bowonisilo ika ndeke mutula kugbe kaukitaga batuu bagogo. ² Tagyaga bunye na bopisi dididi. Mumbanzu kogwogi pisi ka manza kaki, iba a mutuu walingunu, nino akwanana kobuulyogo nzuyi kaki yasi. ³ Tukandilagatu banyama nibo bina be bafalasi noku na basinga kye biki katimukana, tanuluto ku tiko mino kapa. ⁴ Tovini mbeyi likingyosi la babato. Ba bakpukpu, ovivi wapuu anutundulo. Luki limoti bunanaga na mikyo luki mukede aka abe ambu,

banaga ku kwa ku sufele ika mino kapa. ⁵ A begeyo, lisanu a luki likede kuge ka nzuyi, luki limoti opupisaga makpamuka makpakpa.

Winoni mbeyi beyo mikya-likala lo buku agbandaga mino tutu yidingi! ⁶ A beyo, lisanu a abe buku, otuma banye. A libaba la nzuyi nilo aputaga obili kusu wasi. Agbandaga obili kusu katukya ka yibukuta adwe ka kukwaku na buku nibo otukyogoku ka libye lo buku. ⁷ Mumbanzu akwanana kausiso banyama bo tutu, bombu, banyama nibo bolutikonogo ikani bosu, banamakana. Mutu yi nino usisogo busiso. ⁸ Luki limoti, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kakandila lisanu. A luki litula, kapiligu, otumini na lingangi nilo amwogo. ⁹ Tabibisaga Mombukwono-dosu, Obosu na lisanu, luki limoti tugbangaga bata nolu goni bambanzu nibo Kunzi uya ndi ka likingyosi kaki. ¹⁰ Munzina mu bibiso na nimo ma mogbongoni opupaga ka munoku mimoti aka. Kokwononigu be iki beyo bamamaki. ¹¹ Kegu na likpakpa gutugu limoti aka nilo opupisaga libo lade na nilo lozyo ka liko limoti. ¹² Bamamaki, bugo kabukutagigu manga, buvaka kabukutagigu ndimo. Likpakpa lo libo la liniko kakwananigu kopupiso libo lade.

Yimibo niyo otukyoku kugu wa lisyu

¹³ Mutu wa yimibo ikani mutu wa bugegele a tu luga kunu? Owonisi neki pisi ka yigyigilya yanza, niyo akagya na limbengi la kisiso na yimibo. ¹⁴ Luki limoti makika na imi, na musasa ma kukitaga bengeni, makibibonitogu. Makoitisonito kuboboku abe linganu. ¹⁵ Inguo ya yimibo yi niyo kotukyogikugu kugu wa lisyu, a yimibo ya obili yi nima, yimibo ya nzuyi, yimibo yi otukyogoku ka Mumuyoniso. ¹⁶ A beyo, bambanzu bakika na imi na musasa kakitaga bengeni, yigya yanye na banye dididi ikaga wa. ¹⁷ Yimibo ya kugu wa lisyu a mbeyi iyu bitu, kumbuso yi a na maziyo, yawese na iziyo, yitumo no kumbu, anabukuta yigyigilya yanzanza. Kukogigu iyu bambanzu na mulili, kegu na kuboboku begeyo. ¹⁸ Batu nibo bapaga maziyo, bakunaga maziyo luga ka bambanzu, na masolo mi nimo bobuulyogo ni yigya yogbingili.

4

Kapa obili, wika mumuyoniso ko Kunzi

¹ Langa, ipambu akopupoku luga kunu no pisi tino? Akopupoku pisi ka musasa manye nimo akaulanana kuso kunu. ² Ma na musasa ma tumatu, luki limoti makegu no pisi kainiso notu, mikaga kuwa bakitulya kamwo bambanzu. Ma na musasa mo luki, luki limoti makakwananigu kainiso nolu. Mapungaga kuwa wa ipambu na ulanana luga kunu. Makakwananigu kainiso na nilo makapa kye ma kegu kakunga Kunzi. ³ Makakunga gutugu, makinisigu no luki li nilo kye tamanaga kunu ikaga yanye. Makungaga ko bulya yimosisyo musasa manye kunu. ⁴ Ibunu batu banye bana! Makibogigu se ambe wakapa obili, wika mumuyoniso ko Kunzi? Nino apa kako limbida na obili, ika kuwa mumuyoniso ko Kunzi. ⁵ Makinonitogu abe Mofiso ko Kunzi abikya payaya be: «Kunzi ikaga na imi ko bulya limbengi nilo obiso kuso kusu!» ⁶ Luki limoti, Kunzi atidukilyoni bubanga budingi kye Mofiso akabikya be: «Kunzi ulananaga na batu ba kibinika, luki limoti udukilyaga batu ba kisiso bubanga.» ⁷ Gyoni neki mutuu ko Kunzi. Gyoni dongoso na mumuyoniso, amupikitatu byi. ⁸ Mukpudoniku Kunzi, amukpudokuto goni ibunu. Wisukusoni mafoku, ibunu batu banye, subisoni mabengi, ibunu batu ba kuboboku. ⁹ Lyoni kumbu, magama, migama! Butoto kunu iti mugamu, igyagya kunu ita kumbu. ¹⁰ Wisisoni kambwa ko Mombukwono-dosu, amubinikatu.

Wakikonitogu zozu ka mumbanzu

¹¹ Bamamaki, makonzinyonogonitogũ yanyenyẽ luga kunu. Mutu nino anzinyaga mamaki yanyenyẽ, ikani kasombiso, anzinaga yanyẽ ka mutuu ko Kunzi, anosombiso mutuu mi nimo. Wakosombiso mutuu, wakegũ bata mutu yi nino agyaga mutuu, wa kũwa abe zozĩ. ¹² Kunzi mukaka no obisa ndi mutuu, iyi goni no a zozĩ, iyi mukaka no akwanana kohukuso ikani kamwo. Wakaiva abe wani, iwe nino wa zozĩ ka mutu wagogo?

Wakikonitogũ mutu wa kibinika

¹³ Imukononi mbiya wanũ, ibunu nibo mabikyaga be: «Na lisyẽ nili ikani na bugala, taga banũ ka gũũ sipakala, tagya kũ syangasũ simoti, tagaba magabũ, tiniso no buyi.» ¹⁴ Makibigũ ikani obili kunu ika na bugala buni! A beyo, ma abe muki payaya, nimo inisogo ko ngbinga mukede, kumbuso yi olimiko. ¹⁵ Okwononi yipepe kabikyaga be: «Mombukwono-dosu kapa, tikatũ bapũũ, tagya banũ makpũmũka dididi.» ¹⁶ Luki limoti, mbiya wanũ, ma bakibinika, manibiba. Inguo ya yibinika yi niyo kegũ yanza. ¹⁷ A beyo, nino ibaga kagya likpũmũka lanza ni kegũ kagya, imakyaga ka bunyẽ.

5

Kumbu ka batũ ba lingama

¹ Imukononi mbiya wanũ, ibunu batũ ba lingama! Gomononi, mapamikanaga ko bulya kumbu niyo ametakanya ndeke! ² Lingama kunu opuni, batũ bolyini botu kunu. ³ Olo na fiza kunu ogwini nzũma. Nzũma yi niyo yo amũsungũlya ndeke, amũlya nzũyi abe buku kamusumbo ni ibũ. Mimumulyoni lingama la lisyẽ la mupipilo. ⁴ Makukalyagigũ batũ nibo bikaga kagya mogubo ka botiko kunu. Hukononi kũ bo mino kayigama. Yigama kabũ odwini ka motili ko Kunzi, Mombukwana ngu yasi. ⁵ Obili kunu kũũ ka litombũ ikoni asi ko bulya kaidya nzũyi aka na magyagya. Molingogoni abe banyama nibo bukwisogo ko bulya kũmwũ. ⁶ Mubisoni batũ nibo bakegũ na likpũmũka ka mukombũ, mumwisiso ni bakegũ na ibunu na mũ mapũ.

Kaiko na limbengi linda ni manalũmba

⁷ Bamamaki, wikoni na limbengi linda kadwe kũ kwa kũ Mombukwono-dosu igoku ndeke mino. Winoni mbeyi beyo mũdĩma botiko ikaga mino na limbengi linda kabũndaga lisyẽ nilo masolo angata mino. Abũndilaga mbwayi ya mambwa na niyo ya mulibo na limbengi linda. ⁸ Ibunu, wikoni na limbengi linda goni. Wisulyoni kye yigoku ka Mombukwono-dosu a kũwa buwobi.

⁹ Bamamaki, makonzinyonogonito yanyenyẽ, iba Kunzi kamubisonito na mũngimbo. Zozĩ a kũwa wa kamaga ka mupumi, a buwobi kogulyo! ¹⁰ Bamamaki, hutomononi bogyalandũ nibo banzinaga ndi ko lino ko Kunzi. Wikoni na limbengi linda ka yigyogyiso abe ibũ. ¹¹ Tũmakaga ambũ batũ ba magyagya kye bokibyatũ ndi. Mũkanagatũ goni bibũ ya limbengi linda ka Yobũ beyo igyogyisa ndi mino na mibatũ bũbũnga nibo Mombukwono-dosu adukilya ndi ka mulibo. A beyo, Mombukwono-dosu a mutumo na kumbu na bũnza.

¹² Kũgbe wa niyo, bamamaki, makokogonitogũ silika ko lino la kũgũ wa lisyẽ, ikani ka nilo la obili, gũtũgũ ko lino lo luki lagogo aka. Makabailyaga be «Iyo» ika «Iyo» aka, makanganyaga be «Haaa» ika «Haaa» aka goni, iba Kunzi kamubisonito na mũngimbo.

¹³ Mũmbanzũ kika ka yigyogyiso luga kunu, alũmbi. Kika na magyagya, imbili. ¹⁴ Mũmbanzũ kika no kolobũ, mũmaki bazee ba kanisa, balũmbilya, bagbodyo molingo ko lina ka Mombukwono-dosu. ¹⁵ Malũmba nimo ma baya mo, akwanana kahukuso mutu wo kolobũ. Mombukwono-dosu amigisya ngu. Kagyo bi bunyẽ, Kunzi apilya.

¹⁶ Twogoni banyε luga kunu, manalumbilyana iba minisi na muhukuso. Malumba ka mutε wongbingbili ikaga no ngu kugbe. ¹⁷ Iliya a ndi mumbanzε mufongoni abε ibusu goni. Alumba ndi na kekele be mwayi kolukonitogε. Igyonosa ndi beyo aka yo ka byanga bisaa na batimba mafiya. ¹⁸ Kumbuso yi, igilya ndi bata kalumba, mwayi aluka ndi kotukyoku kugu wa lisyε, litombε apá masolo.

¹⁹ Bamamaki, mutε bemoti luga kunu, kasa pisi ya lingana, mutε wagogo amigisoku bata ko pisi yi niyo, ²⁰ wiboni ambε mutε ninε anyogo mutε wa banyε ko pisi ya banyε, ohukusogo limbengi ka mutε yi ninε ka kukwaka. Kunzi apilya banyε budingi.

Baluwa wa mambwa ninu Petele akpika ndi Likpumuuka la mambwa

Baluwa wa mambwa ninu Polo ukpikilya ndi bakilisito ba bagudu kubukumuti ba Azia nima. Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino ka obili yi nima, bakpakyana ndi na Petele. Niyu Yeso asa obili yi nima, Petele a ndi atutumbwa ka Bayuda. Bugyogyisa ndi bakilisito bi nibo ukpikilya ndi bo kugbe kye babinikyaana ndi Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

Kinili, Petele ukpikilya ndi kaubikya be bigwinonogi yaru ka baya kye bagegu batu ba mambwa kaigyogyiso. Ubikya ndi goni be Yeso ninu babinikyaana ndi iyi ninu, bagyogyisatu ndi mbeyi kadwe ku kwa ku bamwo ndi mino. Niyu akabikya be bakiko kaigyogyiso, okwononi biki na limbengi linda abe iyi. Utumbulyaga ndi goni beyo obili kabu okwononi mino kaiko luga ka batu nibo bakapagigu Kunzi.

Yigbananaga ya kitabun ka 1 Petele niyi:

Yuuso 1:1-2

Baya yaru 1:3-12

Obili wotu 1:13-2:17

Kilisito inatu yigyogyiso 2:18-25

Bakilisito na yigyogyiso 3:1-4:19

Beyo yigya ka bangama ka batu nibo babinikyaana okwononi mino kaiko 5:1-11

Yuuso ya mulibo 5:12-14

Yuuso

¹ Inu Petele atutumbwa ka Yeso-Kilisito no nukpikilyi batu nibo Kunzi upunaga ndi. Batu bi nibo bomisikono kuwa abe bobiko ka bewili baya Poto, Galatia, Kapadokia, Azia na Bitinia. ² Obosu Kunzi amupunogoni ndi kambwa aka beyo abikya ndi mino. Limbengi-Lotu amuteni ndi di kaiko batu kaki, kaiko kagya mutuu ka Yeso-Kilisito na kaiko bitu pisi ka bangun kaki.

Kunzi amufukilyi iziyu, amupa maziyu mudingi.

Mutamanagi nimo apaga obili

³ Tabibisini Kunzi, abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito! Pisi ko kumbu kaki yu atipa mino obili wambiya, kye apupisa ndi Yeso-Kilisito ka mbuku. Kinili ta mino na mutamanagi nimo apaga obili, ⁴ takwanana kainisa na makpumuuka nimo Kunzi obuulyaga ndi ko bulya ka batu kaki kugu wa lisyu. Makpumuuka mi nimo kakwananigu kapo ikani kaputikana ikani kolimiko yi. ⁵ Mudongoni beyo mo mino kabailya yu, a no ngu kamubuulyogo ko bulya muhukuso. Muhukuso mi nimo imibisikoso ndeke ka lisyu la mupipilo.

⁶ Kinili mabutumo na magyagya gutugu beyo mo mino kaigyogyisa ko ngbinga mukede na bopisi dididi. ⁷ Yigyogyiso yi niyu a ko bulya ya kibisikoso izangiya ya baya kunu. Kika kani bakongogo olo ninu a luki liputikana ko buku kaiba be a wanza, a abe baya kunu niyu a na izangia kugbe a mino kakitanaga ka buzu mudongoni abe olo. Kinili Kunzi abibisa ndeke, adondisyu na abisa kugu, mutu wa baya ya lingunu wa Yeso-Kilisito odoku ndeke mino. ⁸ Mapagatu Yeso, gutugu beyo makanaminigu mino yu. Mabinikyononi gutugu beyo aka yu ma kegu mbeyi mino kamina mbiya wanu. Kinili mokogwa magyagya mudingi nimo mumbanzu kakwananigu kozukogo.

⁹ Mokogwa magyagya kye minisoni na muhukuso, nimo a mukalya ma baya kunu.

¹⁰ Bogyalandu bakisa ndi, bakpima buwobi-buwobi bulyo muhukuso mi nimo. Babikyaga ndi kambwa mongoni ko bulya aɛɛɛ nino Kunzi amwanyaga ndi. ¹¹ Bakisa ndi yapu kandunga ngbingo na pisi tino yo likpamuka nilo Limbengi ka Kilisito abikya ndi, akwanana mino kaigyonoso. A beyo, Limbengi li nilo a ndi kaso kabu, abikyaga ndi kambwa aka beyo Kilisito igyogiyisa ndeke mino, na beyo ibiba kaki akwanana ndeke mino kodoku kumbuso yi. ¹² Kunzi umibisa ndi bogyalandu be Mongoni Manza mi nimo upa ndi, kegɛ ndi ko bulya kabu bikpe, luki limoti a ndi ko bulya kunu. Mbiya wanu, babibikya ba Mongoni Manza bamabikyaga ndi likpamuka li nilo pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu kotukyoku kugu wa lisyɛ. Gutugu bamalaika aka bikpe, ba goni na musasa kaibo yi.

Wikoni bitu pisi ka yigya kunu

¹³ Kinili, okwononi kaiko baktulya ka ligubo, wikoni bubisi. Bisoni mutamanagi kunu ko bulya aɛɛɛ nino minisono ndeke na iyi wa Yeso-Kilisito odoku mino. ¹⁴ Mubongoni Kunzi, makikonitogu bata na musasa manye nimo mikaga ndi na imu ka bundeli, wa mikaga ndi mino ko bitu. ¹⁵ Luki limoti, wikoni bitu pisi ka yigya kunu yasi, mudongoni begyo Kunzi nino amamakaga a mino bitu. ¹⁶ A beyo, Mobiso ko Kunzi abikya be: «Wikoni botu kye imi na wotu.»

¹⁷ Ka malumba kunu, mamakaga Kunzi be Baba, mutu yi nino usombisaga batu basi ka bungbingbili kabyenene na lasi nilo mutu yikaka-yikaka ogyi. Kinili, ka masye mi nimo amutigyolyi ka obili wanu, wonisiloni pisi ka yigya kunu be mabangagatu Kunzi. ¹⁸ Makaiba beyo Kunzi amuluwa ndi mino, kamunyogo ka yigya yanyenyɛ niyo botitonu samuwonisila ndi. Kegɛ ndi pisi ka makpamuka nimo akwanana kaputikana abe falanga ikani olo. ¹⁹ Luki limoti, makulikanaga ndi pisi ka bangu ya ligabu lapu niyo ka Kilisito. Iyi nino samwo ndi abe mikya-kondolo nino wanza ni kegɛ na mudili ikani na ipukulu. ²⁰ Kunzi apunaga ndi Kilisito kani kanogyigu obili. Awonisa ndi ko bulya banza kunu ka bongbingo bi nibana ba mupipilo ba. ²¹ Pisi ku kaki, mabailya Kunzi nino apupisa ndi ka mbuku, apa ibiba. Kinili mobisaga baya kunu na mutamanagi kunu ko Kunzi.

²² Ibunu, mibubisoni pisi kagya likpamuka la lingunu, kapanana ka lingunu abe samamaki. Ponononi kugbe luga kunu, na limbengi limoti. ²³ A beyo, mibukutoni nganga ya yiba. Kegɛ na bababa nibo ba nzuyi ya litombu, luki limoti pisi ka busolo nibo kokwogigu. Busolo bi nibo ni munzina mo ngu na ma benze na benze ko Kunzi.

²⁴ Kye ikpikaga be:

«Batu basi ba abe tonito
ibiba kabu yasi a abe maɛwa,
Tonito kumilaga, maɛwa mi obuukono.

²⁵ Luki limoti, likpamuka ka Mombukwono-dosu
Ikogo ka benze na benze.»

Likpamuka li nilo ni Mongoni Manza nimo bamabikyaga ndi.

2

Litalu lo ngu na livanza lotu

¹ Wosoni neki likpamuka lanyɛ lasi, bokoli, kuboboku, gutugu imi aka na unzinzinya bengeni. ² Wikoni abe bomiki nibo bibukuti mbiya, na musasa ma molungo ma lingunu nimo ma likpamuka ko Kunzi bongbinga basi. Makika komwo, makwanana kopingo na kainisono na muhukuso. ³ Kinili, Mobiso ko Kunzi abikya be: «Miboni banza ka Mombukwono-dosu Kunzi.»

⁴ Mukpudfoniku Mombukwono-dosu, litalu lo ngu nilo bambanzu bombimba ndi. Luki limoti Kunzi opunogoni ndi kye ina be a luki la izangiya kugebe. ⁵ Ibunu widukuloniku abe matamu mongu, iba bopiki na ibunu ndabu ya malumba niyo ya limbengi. Keso yi miko ligbata ka bokumu botu nibo ba na ligubo kapá Kunzi aperse wa Limbengi nino abosilo pisi ka Yeso-Kilisito. ⁶ A beyo, Mofiso ko Kunzi abikya be: «Napunaga ndi litalu la ligabu lapu nilo osulyogo mubumbe ma ndabu, nobiso ka Siona, mutu nino abailya litalu li nilo kokwigu ndeke suni.»

⁷ Litalu nilo a na ligabu lapu kugebe kunu ka batu nibo mabaya, luki limoti ka nibo bakabailiyagu:

«Litalu nilo bopipiko bombimba ndi odonuku kawa litalu lidingi kosulyo mubumbe ma ndabu.»

⁸ Mofiso ko Kunzi abikyatu goni ka pa yagogo be:

«A litalu lisokisogo a goni nilo ligwisisa bambanzu.»

Batu nibo basakaga ndi kye bakapagu ndi kabailya likpumuka ko Kunzi. Kunzi upunaga ndi ibu ka niyo. ⁹ Luki limoti, ma ibunu batu nibo Kunzi upunaga ndi, bokumu ka Ngama, livananza lotu, livananzako Kunzi. Iyi amupunaga ndi kabikyaga makpumuka manzanza nimo agya ndi. Iyi nino amumakaga kopupo ko biti na kogulya ka bungbanganya kaki nibo banza. ¹⁰ Ma kegu ndi kambwa livananza ko Kunzi, luki limoti ma kawa mbiya wanu livananza kaki. Kunzi kegu ndi kamuminyilya kumbu kambwa, luki limoti a kawa mbiya wanu kamuminyilya kumbu.

Okwononi kaika na yigya yanza luga ka bengeni

¹¹ Bomika-mama bupakaaa, ma bobiko, mugi kunu kegu kunu ka obili. Wibuulyoni na musasa ma nzayi nimo akaulanana na limbengi. ¹² Wikoni na yigya yanza luga ka nibo bakamibigu Kunzi, iba bakamakulyaga gutugu likpumuka lanye aka, biki kaina yigya kunu yanza aka. Kawa wa gowa, babibisa ndeke Kunzi wa igoku mino.

¹³ Hubongoni batu bakpukpu basi ko bulya ka Mombukwono-dosu. Mubongoni ngama mudingi nino a na bungama kegu ka batu basi, ¹⁴ mabanga bangama ba bewili. Utikoku ndi bangama bi nibo kaugyogyiso batu banye basi, na kaubibiso batu nibo bagyaga likpumuka lanza. ¹⁵ A beyo, Kunzi akapa be wikoni kagya binza iba batu nibo bakibigu luki na nibo ba bungingiki bakikonitogu na nilo babikya. ¹⁶ Obili kunu iki abe batu nibo bokulikonogoni ka busunzu. Luki limoti, kulikanaga kunu kikonitogu abe kutuko kasama banye, wikoni na igya abe bosunzu ko Kunzi. ¹⁷ Hubongoni batu basi, mupa bomomonu ba baya, mabanga Kunzi, mabanga ngama mudingi.

Yigyogyiso niyo Kilisito alya ndi

¹⁸ Ibunu bosunzu, hubongoni bombukwono-donu ka bopisi bayasi. Makubongonitogu asi nibo aka bo banza na botombii, luki limoti hubongonito goni nibo budiya. ¹⁹ A izangiya kapilya yigyogyiso ka likpumuka nilo wakogyigu ko bulya yibanga Kunzi. ²⁰ A beyo, makika kalya buma ko bulya banye nibo mogyi, ika na izangiya tino? Luki limoti, bakamugyogyiso ko bulya yigya yanza kunu, kika kani mopilyini buzui bi, niyo a na izangiya yidingi kambwa ko Kunzi. ²¹ Kunzi amumaka ko bulya yi niyo kye Kilisito bikpe alya ndi igyogyiso ko bulya kunu. Amusilya kawa

2:6 2:6 Wanda ka Isaya 28:16. **2:7** 2:7 Wanda ka Mambu 118:22. **2:8** 2:8 Wanda ka Isaya 28:16. **2:9** 2:9 Wanda ko Pupo 19:5-6; Isaya 43:20; Pupo 19:5; Yigilya 4:20; 7:6; Isaya 43:21; 9:1. **2:10** 2:10 Wanda ka Jseya 1:6, 9; 2:1, 23, 25.

likingyosi be kye kpokyononi ka masoku kaki. ²² Kagyagu ndi bunye, likpamuka la kuboboku gutugu limoti aka kopupagu ndi ka munoku kaki. ²³ Niyo ba ndi katumbwa, kigisyagu ndi, wa a ndi mino kaigyogyiso, kulananagu ndi na batu bi begayo. Luki limoti isa ndi ka maboku ko Kunzi nino akogo likpamuka ka bungbingbili. ²⁴ Kilisito bikpe abinika ndi bunye kusu ka nzayi kaki ka musalaba. Agya ndi beyo kye ibusu tiki abe bamanda ko bulya bunye, tiniso na obili wongbingbili. Minisono na muhukuso ko pisi ya bevidi kaki. ²⁵ A beyo, ma ndi abe bakondolo bubungogo. Luki limoti, mbiya wanu migoniku ka nino a mububulyo kunu na nino akamubuulyo.

3

Vononi ka bakilisito

¹ Ibbunu boko aaa, hubongoni bombunyonu begayo. Kuwa wa gu wa, batu bagogo luga kabu nibo biko kani bakanoboilyigu likpamuka ko Kunzi, bakwanana koyikono pisi ka igya kunu, gutugu makonzini. ² A beyo, okwononi bini asi igya yanza kunu aka pa imoti na kubangaku. ³ Makokisonitogu kainiso banza asi ka nzayi aka, abe ka liluluka lo tukatu, kaimokisyo makpamuka ma olo ikani kaimokisyo botu bayanzanza. ⁴ Luki limoti, kisoni yipepe bunza ba muta wa kuso, bunza ba limbengi lawese na la maziyo nibo kakwananigu kapada. Bunza bi nibo a na izangiya yidingi ko Kunzi. ⁵ Kinili ka bundeli boko ba baya nibo bobisa ndi mutamanagi ko Kunzi, bibungusyaga ndi begayo kani banubanga bambunya. ⁶ A abe Sala nino abangaga ndi Abalahamu, anamaka be «Mombukwana-dami.» Makiko kagya bunza beyo, kani makegu kabanga luki, miko bomikaki boko bi.

⁷ Ibbunu baluku aaa, wikoni mudongoni begayo na boko kunu kani manibo ambe ba kegu no ngu abe ibunu. Wikoni na ibu kani manudondisyo kye ibunu na ibu makwanana ndeke kainiso na mukalya ma obili walingunu ka maboku ko Kunzi. Gyoni beyo kye kikonitogu no luki nilo akpingba malumba kunu.

Kaigyogyiso ka bungbingbili

⁸ Ka mulibo, ibunu basi wikoni na tamanaga imoti na limbengi limoti. Ponononi abe bomika-muko, wikoni na yigya yanza na yisiso luga kunu. ⁹ Makigisyonitogu bunye ka bunye, gutugu mosikoni aka. Luki limoti, wikoni na munzina ma bubunga kye Kunzi amumaka ndi ko bulya yi, iba amudukilyi bubunga. ¹⁰ Begayo Mobiso ko Kunzi abikyaga mino be:

«Mumbanzu yi nino apa kaiko na obili wanza, na kaiko na magyaga asi munoku manye, asa likpamuka la kuboboku.

¹¹ Asi likpamuka lanye, agya likpamuka lanza, akisi maziyo, igwinonogo nomu.

¹² A beyo, misa ko Mombukwono-dosu ikaga ka batu bongbingbili, ukanagatu malumba kabu, luki limoti, upilyaga batu banye mugongu.»

¹³ Wani no amugya bunye kika kani ma na kekele kagya likpamuka lanza? ¹⁴ Luki limoti, kika gutugu kani makaigyogyiso ni managya bunza, gwoni asi magyaga aka. Makubongonitogu bambanzu gutugu ikii aka, makombomboyonitogu. ¹⁵ Luki limoti, mubibisoni Kilisito ka mambengi kunu, iyi abe Mombukwono-dosu. Wikogoni bongbinga basi bakitulya kausikisyo nibo biko kamumuuso isi ya mutamanagi nimo ma na imu. ¹⁶ Luki limoti, gyoni beyo na limbengi lawese na la kubangaku. Wikoni na mambengi bingoo. Makiko beyo, nibo biko kamunzinzinya yanye ko bulya yigya kunu abe babifya ka Kilisito, bogwa suni. ¹⁷ Kika kani Kunzi oponi be wigyogyiso kani wakagya bunza, a binza, kani kegu ko pisi yigya bunye. ¹⁸ A beyo, Kilisito

igyogyisa ndi nganga yimoti aka ko bulya banyε ka bambanzu. Okwa ndi iyi payaya aka ko bulya ka batu banyε, kamuluto ko Kunzi. Bamwo ndi ka nzayi, luki limoti opupo kuwa ndi ka mbuku pisi ka Limbengi-Lotu. ¹⁹ Pisi ko ngu ya Limbengi li nilo, aga ndi kakwa ku ka mambengi ka batu nibo bokwaga ndi. Mambengi mi nimo a ndi ka boloko. ²⁰ Isi yi be mambengi ka bambanzu bi nibo bakya ndi kamukana Kunzi wa a ndi mino kaubundila na limbengi linda. A ndi ko ngbingo yi nino Nua a ndi mino kabaka ingbolo. Batu bacede aka bo bahukaga ndi ko tumo. Batu bugina aka bogulya ndi ka ingbolo. ²¹ Libo li nilo a ndi likingyosi la ibatiso niyo akamuhukuso mbiya wanu. Kegu yi ko bulya yisukusa mokoku ma nzayi, luki limoti, ko bulya kakanga Kunzi limbengi lango. Ibatiso akamuhukuso kye Yeso-Kilisito opuponi ka mbuku. ²² Iyi nino aga ndi kugu wa lisyε, a ka kambanzikaniko ko Kunzi. Ku beyo, a ngama ka bamalaika, ngama ka batu bakpukpu na ngama wa makpumuka masi mo ngu nimo a kugu wa lisyε.

4

Obili wambiya

¹ A beyo, Kilisito igyogyisoni ndi ka nzayi, wikoni goni ibunu bakitulya kaigyogyiso mudongoni abe iyi. Mutu nino igyogyiso ka nzayi, kidukulogigu bata kagya banyε. ² Ka masye mi nimo motigoli na imu kunu ka obili, wikoni kuwa kagya beyo Kunzi iko mino kapa ka obili kunu. Makikonitogu bata kagya musasa manye ma nzayi. ³ A beyo, molyoni ndi ngbingo mudingi kagya likpumuka nilo batu nibo bakamibigu Kunzi bapaga. Mikaga ndi kakpakyana gbali, musasa manye mutumo bidε, libuma, manubino bodumo banyε nibo bamumakanaga mino komwo na kagya likpumuka lanyε, na kobibiso gbilito. Niyo a likpumuka lo suni. ⁴ Mbiya wanu likpumuka umbongini batu bi nibo bakamibigu Kunzi kye bakegu bata kamumina pa imoti na ibu ka likpumuka lanyε. Kinili bikaga kamubinikilya makpumuka bitititi. ⁵ Luki limoti, basambatū ndeke kambwa ko Kunzi ka masi nimo bagya ndi. A beyo, a wakitulya kausombiso batu nibo bubisi na nibo bokwogoni ndi. ⁶ Kinili Kilisito abikyaga ndi goni mino Mongoni Manza ka batu nibo bokwoni ndi. Busombisa ndi ko bulya makpumuka nimo bagya ndi wa ba ndi mino ka obili. Luki limoti, mbiya wanu, ko pisi ya Limbengi-Lotu, bakwananatu kuwa kaiko na yigya niyo Kunzi apaga.

Obili ka batu ko Kunzi

⁷ Mulibo ma makpumuka masi a kuwa buwobi. Wikoni neki na tamanaga yanza, mika kaiminya iba wikonito bakitulya kalamba. ⁸ Kambwa wa likpumuka lasi, ponononi luga kunu kugbe kye sipananiso otikyogo banyε bakpu. ⁹ Tilyononi luga kunu binza kani makegu no miso mundindilo. ¹⁰ Mutu yikaka-yikaka abisi aperse nino Kunzi apa ndi kausingyo bengeni. Mika kuwa bagya-ligubo banza nibo bobuulyaga bapere dididi nibo Kunzi amulupyaga. ¹¹ Mutu nino a na aperse kabikyaga Likpumuka ko Kunzi, abikyagi. Nino a na aperse mugugubyo bengeni ugugubyi no ngu niyo Kunzi apa ndi. Kuwa wa, Kunzi avi ibiba ka bopisi baya makpumuka masi, pisi ka Yeso-Kilisito nino a na ibiba no ngu ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

A binza kaigyogyisa abe mukilisito

¹² Ibunu bomika-mama bupakaaa, likpumuka kamumbongonito ko bulya yigyogyiso yapu niyo makalya. Makinonitogu abe kiko likpumuka limbanga lo akamugya. ¹³ Luki limoti, gwoni magyagya kye makaigyogyiso mudongoni abe Kilisito. Kinili mogwa ndeke magyagya mudingi wa inisono ndeke mino ka ibiba kaki. ¹⁴ Igyagya

kunu, kika kani bakamutumbwa ko bulya ka Kilisito. A beyo, Limbengi la ibiba nilo a Limbengi ko Kunzi a kuso kunu. ¹⁵ Gutugu mutu bemoti luga kunu kigyogyisonito abe mumwo bambanza, ikani abe mutu wo kubaku, ikani abe mugya-manye ikani abe mutu wa kidailya likpumuka ka batu bagogo. ¹⁶ Luki limoti, mumbanza kika kaigyogyiso kye a mukilisito, kinonito suni, abibisi Kunzi nino apa lino li nilo.

¹⁷ Ngbingo musombiso odunuku, livananza ko Kunzi lo apunga kaika ko ngbongu. Luki limoti, kipanga na ibusu, opipilo kawa buni ka nibo bakapaga bakabailya Mongoni Manza? ¹⁸ A beyo Mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Kika kani mutu wongbingbili oukogini pisi ka bukpeki-kpeki, ika kawa buni ka nibo bamuya Kunzi na batu ba bunye?»

¹⁹ Kinili, okwononi be batu nibo bakaigyogyiso kye bakagya nilo Kunzi apaga, bidukulogi kagya banza aka. Bobisi obili kabu ka maboku ko Kunzi nino ugya kye utulyosogo bagame kaki basi.

5

Mutu ko bulya ka baze ba kanisa

¹ Na kawa kamukya baze ba kanisa nibo ba luga kunu mbiya wanu. Imi mombukwana-daki yi na mure abe ibunu goni. Ninatu ndi no miso igyogyiso ka Kilisito. Kinili nikatu ndeke na pa wa ibiba kaki ipupiso ndeke mino. Nakapa kamukya be: ² Muuulyogoni ambaza nino Kunzi amupa mudongoni beyo bobubulyo ba banyama bagyaga mino. Makogyonito ligubo be kye bamukpomyi kayanu, luki limoti, gyoni na limbengi lanza beyo Kunzi apaga mino. Makogyonitogu ligubo kye minisoni no bui, luki limoti gyoni pisi kapa. ³ Makokisonitogu kaiva abe bangama kugu ka batu bi nibo Kunzi amupa. Luki limoti, wikoni likingyosi lanza ka ambaza. ⁴ Ko ngbingo yi nino Ngama ka bobubulyo odoku ndeke mino, mibanga kawa ndeke begbegbe baya ibiba nibayo kaputikanigu ndeke.

⁵ A mudongoni begayo, ibunu bawanza, hubongoni bamboku. Ibunu basi miko na limbengi la kisiso luga kunu kye Mobiso abikya be: «Kunzi ulananaga na batu ba kibinika, luki limoti, ufukulyogo batu ba kisiso bubunga.» ⁶ Wisisoni neki kambwa ko Kunzi nino wo ngu, iba amubiniki ndeke ka lise nilo awanyaga ndi lo. ⁷ Bisoni buti ba mambengi kunu ka maboku kaki kye asyeye limbengi ku kunu.

⁸ Wiminyonito, makololonitogu! Kye mumuyoniso kunu beyo ka Abili akaamama bigbagbagba kani analungikyana abe kpwingi, kakisa mutu yi nino alya. ⁹ Bisoni na iyi dongoso, mitikilyaga ka baya. Wiboni ambe bomomonu bakaigyogyiso ka obili wasi begayo. ¹⁰ Migyogyisatu mbeyi bata ko ngbinga mukede. Luki limoti Kunzi wa iziyo amumaka kogulya ka ibiba ya benze na benze pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. Kawa wa gu wa, amudwisatu ka mulibo, amungotiso, amupa ngu, amumomosa kani makegu kapika bipেকে-পেকে. ¹¹ Iyi no a no ngu ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

Yuuso ya mulibo

¹² Sila nino a mika-mama wa limbengi no etungbuli bi kamukpikilya igbutu ya baluwa yi nima. Nopo kamutumisa mambengi na kamukya ambe niyo a iziyo ya lingunu ko Kunzi, wigwinonogoni na iyu aka. ¹³ Kanisa ya Babiloni, niyo Kunzi apunaga abe ibunu, amumuusogito. Gutugu mikami aka beyo ka Maliko, amumuusogito goni. ¹⁴ Tilyononi, mopututonogo luga kunu abe bomika-muko.

Maziyo iki pa imoti na ibunu batu ka Kilisito basi.

Balūwa wa yiba nino Petele akpika ndi Likpamuka la mambwa

Kitabu ya yiba niyo atutumbwa Petele okpika ndi niyi. A beyo, ukpikilya ndi bakilisito ba gudɔ yimoti bεε. Gutugu mutɔ bεmoti aka kabikyagu bε balūwa yi nimu a nino ukpikilya ndi batɔ bi nibo bukpikilya ndi balūwa wa mambwa, kye mumbanzu gutugu bεmoti aka kibigu bε Petele ukpika ndi babalūwa baba bi nibo aka bo. Abikya ndi iyi asi bε balūwa yi nimu a balūwa wa yiba nino akpika ndi (Wanda 2 Petele 3:1).

Petele abikya ndi bε batɔ bεmoti-bεmoti bindaga ka bakilisito, banutiwa makpamuka di no Mongoni Manza nimo utiwa ndi. Bagyaga ndi niyo boro, banabikya bε Yeso kigikugu ndeke bata. Petele abikya goni ndi bε obili ka mukilisito okwononi kabosilo Kunzi. Mutuu mi nimo Yeso upa ndi batɔ bi nibo ba ndi na ibu wa a ndi mino ka obili mo a ma linganu. Likpamuka li nilo bokwononi kogwi ka limbengi kabu nilo.

Yigbananaga ya kitabu ka 2 Petele niyi:

Yuuso 1:1-2

Beyo obili ka mukilisito okwononi mino kaiko 1:3-15

Wigwinonogoni bingbufu ka mutuu nimo mukana ndi 1:16-21

Batɔ bi nibo buwonisilogo bεngeni likpamuka nilo kegɔ lo ngbingbili 2:1-22

A beyo, Yeso igokuto ndeke 3:1-18

Yuuso

¹ Imi Simoni-Petele nino na mugya-ligubo na atutumbwa ka Yeso-Kilisito no nakaukpikilyo batɔ nibo ba na baya yidingi mudɔngoni abe niyo kusu, pisi ka bungbingbili ko Kunzi na Muhukuso kusu Yeso-Kilisito.

² Kunzi na Yeso Mombukwono-dosu nino mamibaga bamudukilyi iziyo na maziyo makpa.

Kunzi amamakaga na amupnaga

³ A beyo, pisi ko ngu kaki, Kunzi atipa ndi masi nimo okwononi ka obili kusu. Igyonosa ndi beyo kye tiki bakigwinonogo na kabibiso nino atimakaga ndi kaiko pa imoti ka ibiba na bunza kaki bikpe. ⁴ Kabyenene na ibiba no ngu yi niyo, Kunzi atipa ndi agume wanza na mudingi kegbe. Agya ndi beyo kye makulikanagi ka musasa manye ma obili yi nimu, mabye kawa yigya kaki mombukwana-daki yi. ⁵ Kinili, gyoni kekele kamatila bunza kugu wa baya kunu, yimibo ka bunza. ⁶ Mamatila yigwi mambengi ka yimibo, miko na limbengi linda kaigwi mambengi na mamatila limbengi linda kaigwinonogo ko Kunzi. ⁷ Kugu wa limbengi la kigwinonogo ko Kunzi wikoni na libukutana, kugu wa libukutana mamatila sipananiso. ⁸ A beyo, makika na yigya niyo yasi, mobuulyogo, amupatu ngu kagya ligubo na kabukuta bumo na makwanana kamibo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito binza. ⁹ Luki limoti, mutɔ yi nino kegɔ na yigya yi niyo, azwa kaki a mukudu, a abe mutɔ wo kolobu ya mamomo. Obusoloni bε Kunzi asukusoni ndi bunye kaki bandeli.

¹⁰ Kinili, bomika-mama, gyoni kekele kegbe kabailya molikoni nimo Kunzi amamakaga ndi mino, na beyo amupnaga mino. Makagya nilo lasi, makogwigu ndeke ka bunye gutugu iki yi aka. ¹¹ Makagya beyo, Kunzi amuukulya mupumi bikpo

kogulya ka Bungama ba benze na benze ka Mombukwono-dosu na Muhukuso kusu Yeso-Kilisito.

¹² Kinili, niko asi kamutomosyo aka masye masi makpamuka mi nimo, gutugu beyo miboni ndi mino yo na beyo migwinonogo mino ka lingunū niyo bamupá ndi. ¹³ Nakaina binza kamuzuzukiso na kamutomosyo ngbingo yi nino na mbeyi bata mino kakutaga aka. ¹⁴ A beyo, nakaiba ambe nika banū kaasa nzuyi ya litombū yi niyi, mufongoni beyo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito emibisa ndi mino. ¹⁵ Luki limoti, naga ndeke lasi ambe nakokwo gutugu, wikoni katamanaga masye masi makpamuka mi nimo.

Batū niḅo bina ndi ibiba ka Kilisito

¹⁶ A beyo, takamuzukilyagagu ndi likpamuka lo ngu ya kigoku ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito abe babibu baya bongō na baya bokoli. Luki limoti, tina ndi badingi kaki no miso. ¹⁷ A beyo, Kunzi Baba alingisaga ndi bokū. Apá ibiba ngbingo yi nino liyu la ibiba yidingi ko Kunzi otukyoku ndi mino kugu wa lisyē, anabikya be: «Nimuna a mikami mupaka, nogwaga magyagya na iyi kugbe.» ¹⁸ Ibusu bamombukwono-dosu bi bo tukana ndi liyu li nilo kotukyoku kugu wa lisyē, ngbingo yi nino ta ndi mino na ba Yeso ka ngupa yotu.

¹⁹ Ta goni kabailya munzina nimo bogyalandu babikyaga ndi. Mogyi binza kaigwinonogo nomu. A mufongoni abe tala nino akanze ko biti, kadwe ko ngbingo yi nino lisyē atinikaga mino na ko ngbingo nino lingutu lo mbolugo anze banū mino ka mambengi kunu. ²⁰ Kambwa wa yasi, wiboni ambe mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu katambulaga iyi mukaka bugyalandu ba Mobiso Motu. ²¹ A beyo, mumbanzu gutugu bemoti aka kanonzinigu ndi na bugyalandu ka sipananiso kaki bikpe. Luki limoti, babikyaga ndi likpamuka ko Kunzi ko pisi ya Limbengi-Lotu.

2

Kunzi ugyogyisatu ndeke bowonisilo ba bongō

¹ Ka bundeli, bogyalandu ba kuboboku batū ndi luga ka bomikya Bezaleli. Bowonisilo ba kuboboku bopuponokuto ndeke luga kunu begayo. Bamakya ndeke mutiwi manye na ma bongō bipela, bamanganya ndeke Muwonisilo nino uhukusa ndi, bimakyilya kuwa ibu bamombukwana-dabu bi bunye niḅo ulumwisogo ndeke bigbatata. ² Bambanzu bakpu babibyaga ndeke bingboo ka likpamuka lanye. Binaga ndeke pisi ya lingunū payaya ko bulya kabū. ³ Kakisa kainisoniso na mukumbo, bowonisilo ba kuboboku bi niḅo balyalyaga ndeke ka gongu kunu pisi ka babibu baya bongō-bongō. Luki limoti, Kunzi umokyonni ndi ka mukombu ndeli, bakolipyigu no lumwogo.

⁴ A beyo, Kunzi kukwilyagu ndi bamalaika niḅo bagya ndi bunye kumbu, luki limoti, ufikita ndi ka pa ya kigyogyiso. Na ku beyo, bukandaga na baselegeni kabundaga lisyē liko ngbanga. ⁵ Kunzi kakwilyagu ndi goni obili wandeli kumbu, luki limoti, ulumwisaga ndi batū bunye ba obili no tumo. Ahukusa ndi Nua aka mukaka nino abikyaga ndi likpamuka la lingunū, pa imoti na batū bagogo madīya na ika. ⁶ Kunzi umakyatū ndi goni bagufu ba Sodomū na Gomolo ka mungimbo, ulumwisogo no buku. Ko pisi yi niyo, uwonisila ndi batū ba bunye likingyosi la nilo usilya ndeke. ⁷ Ahukusa ndi mutū wongbingbili beyo ka Loti, nino limbengi akandikanaga ndi na yigya ya bafanda ka batū bunye. ⁸ A beyo, iyi yi nino mutū wongbingbili ikaga ndi luga ka batū bunye, anina, anakana masye masi nimo aputaga ndi limbengi la bungbingbili kaki. ⁹ Kinili, Mombukwono-dosu ibagatu beyo okwononi mino

kaukulaga ka bukpeki-kpeki batu nibo bigwinono na iyi. Luki limoti, a mbeyi kaubuulyogo batu banye wa aka wa, anabanda kaugyogyiso ka lisyε liko mukombu. ¹⁰ Kugbe, ugyogyiso ndeke batu nibo bikaga kabye tamanaga yanye ya nzuyi kabu, banina bungama ka Mombukwono-dosu payaya.

Bowonisilo ba bongɔ bi nibo buminaga batu bagɔɔ payaya, ba bakibinika, bakegu na kubangaku na batu ba ibiba ba kugu wa lisyε. Luki limoti bikaga kautumbwa. ¹¹ Gutugu bamalaika aka, nibo bukitogi se bowonisilo ba bongɔ bi nibo no ngu na bututungyo, bakakogigu ngbanga ka batu ba ibiba bi nibo ikani kautumbwa ko misa ka Mombukwono-dosu. ¹² Bowonisilo ba bongɔ bi nibo ba mudongoni abe banyama nibo bakegu na yimibo, bubukuta ndi ko bulya kaugwigo ka bakpaka aka na kamwogo. Batumbwaga makpumuka masi, gutugu nimo bakibigu. Bolumwogo ndeke mudongoni abe banyama bi nibo. ¹³ Bugyogyiso ndeke mudongoni begeyo ibu bugyogyisaga ndi mino batu bagɔɔ. Bogwaga magyagya kotulyoso bingbanganya tamanaga kabu yanye na musikatu. Bogwaga magyagya kamabobo kani ma na ibu kalyalya, buliki kabu luga kunu apaga suni. ¹⁴ Miso kabu amutumo na tamanaga ya budanda aka bidε, bakupogigu ibu kagya banye. Bubulisyogo batu nibo ba na mambengi bipoli. Ba goni na mambengi ma ligbugbu ko bulya mukumbo. Ligbongoni ko Kunzi a kugu kabu! ¹⁵ Bosoni ndi pisi yo ngbingbili, bobungogo na babye niyo ka Balama, mika Beoli. Iyi Balama apaga ndi buyi nibo bapaga ndi ko bulya likpumuka lanyε. ¹⁶ Luki limoti, bayoyisa ndi ko bulya banye kaki. A beyo, punda muko yi nino kanzinagigu, apunga ndi kanzina na liyu abe mumbanzu. Kuwa wa gu wa, punda yi nino apakya ndi yigya ya bungingi ka mugyalandu yi nino.

¹⁷ Bowonisilo ba bongɔ bi nibo ba mudongoni abe makpakpa nimo mufaga. Ba goni abe bekuba nibayo akawiwila na mbumbo. Kunzi ubungusyilogoni ndi pa ko biti niyo bindengbu-ndengbu. ¹⁸ Munzina kabu ikaga nimo makibinika na nimo kegu na izangiya. Pisi ka munzina mi nimo, bugwisisogo batu nibo bupupogi batu banye ka mudongɔ mbiya be biki kagya budanda. ¹⁹ Bubikyaga be bakulikanagatu ndeke. Luki limoti, ibu bamombukwana-dabu bi ba bosunzu ba budanda nibo akaulumwisogo. A beyo, mumbanzu yikaka-yikaka a musunzu wo luki lasi nilo ikaga na iyi lidita. ²⁰ A beyo, bambanzu boukogoni ndi ka yigya yanyenye ya obili, pisi kamibo Mombukwono-dosu na Muhukuso kusu beyo ka Yeso-Kilisito. Luki limoti, bakiga bata kumbuso ka yigya yanye yi niyo a ndi ni uditini yo, obili yi nino bopipilo na iyi ika kuwa wanye kugbe kakitaga nino wa mambwa. ²¹ A gutugu ndi binza kaiko kani bakibigu pisi ya bungbingbili. Kegu ndi na izangiya be bibi, kumbuso yi, basa bata mutuu motu nimo bupa ndi. ²² Likpumuka nilo bagya ndi, akowonisila lingunu la ligbitoku nilo abikyaga be: «Inva igilyini kalya mozoyo kaki» na: «Ngaya nino apunya kaisukasaga, igilya bata kaituluba ka butulu.»

3

Mombukwono-dosu igokuto ndeke

¹ Ifunu bawai, balawa kami wa yiba kamukpikilyo nimu. Kuso wa babalawa nibana basi baba, no bi kapa kozuzukiso kuso kunu tamanaga yanza ka mutuu mi nimo mukana ndi. ² Nakapa ambe tomononi makpumuka nimo bogyalandu botu bamabikya ndi ka bundeli. Tomononi goni mutuu ka Mombukwono-dosu na Muhukuso, nimo batutumbwa kunu bamupa ndi. ³ Kambwa wa yasi, wiboni ambe ka masye ma mulibo bambanzu bopuponokuto ndeke. Batu bi nibo biko kabye masasa kabu aka bamombukwana-dabu bi. Bamutibaga ndeke bikyaaa, ⁴ banabikya be: «Si Yeso abikya ndi be odokuto ndeke! A kuwa yani? A beyo, katukya wa aka wa botitosu

bolumwaga ndi mino, makpamuka masi a mufongoni beyo aka yo a ndi mino wa Kunzi agya ndi mino obili.» ⁵ Bakabusala ka yakolyi be: katukya ka bundeli, Kunzi agya ndi lisyε na litombu pisi ka m unzina kaki aka. Agbanana ndi litombu no libo, amumula kuwa ndi litombu lugo wo libo. ⁶ Kunzi olumwisaga ndi obili wandeli no libo li nilo goni lo, pisi ko tumo yidingi. ⁷ Pisi ka m unzina mi nimo goni mo, Kunzi obisoni lisyε na obili wa lisyε li nili alongo ka lisyε li nilo ako ndeke mino ngbanga ka batu ba bunye. Ka lisyε li nilo, lisyε na obili agbundikana ndeke no buku.

⁸ Luki limoti, ibunu bawai, makobusolonitogu be: ka Mombukwono-dosu, lisyε limoti a mufongoni abe byanga elofu yimoti na byanga elofu yimoti a mufongoni abe lisyε limoti. ⁹ Mombukwono-dosu kegū kolipyo katulyoso agume kaki beyo batu bagogo basimaga mino. Luki limoti, a na limbengi linda na ibunu kye kegū kapa be mumbanzu gutugu bemoti aka obungogito. Apaga be batu basi bopupi ka bunye.

¹⁰ Lisyε ka Mombukwono-dosu odoku ndeke mufongoni beyo mutu wo kubaku odogoku mino. Ka lisyε li nilo, lisyε olimika ndeke na mungbi, makpamuka masi nimo anzege ku, agbundikana no buku bingbiii, obili na masi nimo a kuso yi olumwogo.

¹¹ Yeki masi igyonosa ndeke beyo, okwononi be yigya kunu iki se kuwa buni? Okwononi be yigya kunu iki yotu na yakiguma ko Kunzi, ¹² manabundaga lisyε ko Kunzi na kagya yasi ambe oduku bikwa. Ka lisyε li nilo, buku agbunda ndeke kugu wa lisyε wasi, na makpamuka masi nimo anzege kugu wa lisyε apye bigbatata. ¹³ Luki limoti, kabyenene na agume ko Kunzi, takabundaga lisyε na obili wambiya, ku bungbingbili ika ndeke mino.

¹⁴ Kinili, ibunu bawai, yeki makabundaga lisyε li nilo, gyoni ngu kunu yasi kaiko banza ni makegu na ida ko misa ko Kunzi, miko ka maziyo na iyi. ¹⁵ Wiboni se ambe limbengi linda ko Mombukwono-dosu ni pisi ya muhukuso kunu. A mufongoni beyo momosu mupaka beyo ka Polo amukpikilya ndi goni mino kabyenene na yimibo yi niyo Kunzi apa ndi. ¹⁶ Okpikaga ndi beyo ka babalawa basi nibo a ndi kanzina mino ko bulya yi niyo. Kuso wa babalawa bi nibo, atu na bapa bayago nibayo a bayarupu kotombisyo. Batu nibo bakegu na yimibo na nibo bakegu bakigwinonogo binza ka baya boyikosogo isi yi mufongoni beyo boyikosogo goni mino bapa bayago baya Mobiso Motu. Niyo bagyaga beyo, biputaga ibu bamombukwana-dabu bi.

¹⁷ Ibunu bawai, mbiya wanu, mibini ibunu likpamuka li nili. Wiminyonito neki, kye bunye ka batu bunye kamubungusogonitogu. Wikoni kuwa bingbufu ka baya. ¹⁸ Widukulogoni kopingo aka ka iziyo na kamibo Mombukwono-dosu na Muhukuso kusu Yeso-Kilisito. Ibiba ku kaki, katukya mbiya wanu na kadwe ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

Balūwa wa mambwa ka ninɔ Yuani akpika ndi Likpɔmuka la mambwa

Balūwa wa mambwa ninɔ Yuani akpika ndi nimɔ. Yuani okpikatɔ ndi mbeyi kitabu yagɔɔ, kɔ anzina ndi mino ko bulya ɔbili ka Yeso ka litɔmbɔ. Kitabu yi ni: «Mongoni Manza beyɔ Yuani okpika ndi mino.» Kumbusa wa niyɔ, ukpika ndi gɔni babalūwa bagɔɔ baba.

Ka bongbingo bemoti-bemoti, batɔ bagɔɔ bɔbɔɔ ndi bambanzɔ bɛ Yeso-Kilisito ninɔ odoku ndi kɔnɔ ka litɔmbɔ kaiko mikya bambanzɔ kegɔ Miko-Kunzi. Babikyangatɔ ndi gɔni bɛ mutɔ yikaka-yikaka akwanana kagya beyɔ aka yɔ opo mino, Kunzi kinigɔ abɛ kagya bɔnyɛ.

Kinili, Yuani ukpikilya ndi Bakilisito kautumbulyaga bɛ Yeso ni wani. Ubikya gɔni bɛ a lingunɔ bɛ ɔbili wa benze na benze atɔ, uwonisa ndi gɔni pisi tino yɔ mambanzɔ akwanana mino kainiso na ɔbili yi ninɔ. Pisi yi ni mutɔ wasi ninɔ abinikyana Yeso, inisanatɔ na ɔbili yi ninɔ. Omotiloku kaubikya bambanzɔ bɛ okwononi kamatikana no Kunzi pa imoti no Mikaki beyɔ ka Yeso. Okwononi gɔni kapa Kunzi na kaupɔ bakilisito bagɔɔ basi. Bakagya beyɔ, biko limbengi bidɛɛ bɛ binisanatɔ na ɔbili wa benze na benze.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Likpɔmuka ko Kunzi apága ɔbili 1:1-4

Tokpkyonini ka bɔngbanganya 1:5-2:6

Mutɔ mambiya 2:7-17

Bomuyoniso ka Kilisito, na bomiko Kunzi 2:18-3:10

Sipananiso luga kunu 3:11-4:21

Kopupo tutungyo ka makpɔmuka ma litɔmbɔ 5:1-21

Munzina ko Kunzi apága ɔbili

¹ Takamupikilyo balūwa yi nimɔ ko bulya Munzina nimɔ apága ɔbili, nimɔ a ndi katukya ka mɔpunganagi. Tukanatɔ ndi Munzina mi nimɔ, tina, tanda bizumuuu, tavilaga na mabokɔ. ² Ngbingo ninɔ ɔbili yi ninɔ ipupisa ndi mino, taminatɔ ndi. Kinili, takaamalya budemɔ bi, kamubikyaga mongoni mi nimɔ ma ɔbili wa benze na benze. ɔbili yi ninɔ a ndi pa imoti na Baba, ninɔ ipupisa ndi kusu. ³ Nilɔ tina ndi, tukana, ilu kɔwa lo takamubikyaga iba wikoni gɔni na yukana na ibusu. Wina sɛ, yukana kusu a niyɔ ta mino pa imoti na Bababa no Mikaki beyɔ ka Yeso-Kilisito. ⁴ Ibusu, takamupikilyo likpɔmuka li nili kyɛ magyagya kusu ogwononi bigbiya-gbiya.

Kunzi ni bɔngbanganya

⁵ Mongoni mi nimɔ tukana ndi na Yeso-Kilisito nima, imu mɔ tamubikyaga bɛ Kunzi ni bɔngbanganya, kɔso kaki, kegɔ gutugɔ no mikyo biti aka. ⁶ Takodongyo ambe ta na yukana na ibɔ, luki limoti kani takakpakyana ko biti, takabikya bɔngɔ na yigya kusu kegɔ ya lingunɔ. ⁷ Luki limoti, takiko kakpakyana ka bɔngbanganya, mɔdɔngɔni beyɔ Kunzi mombukwana-daki yi o mino ka bɔngbanganya, tiko na yukana luga kusu, bangɔ ko Mikaki Yeso asukusa bɔnyɛ kusu basi.

⁸ Takabikya ambe takagyagigɔ bɔnyɛ, iba takaiɔ ni ibusu aka, lingunɔ kegɔ kɔso kusu. ⁹ Luki limoti, takatwilyaga Kunzi bɔnyɛ kusu bɔngbanganya, atipilyatɔ, atisukusa bɔnyɛ kusu basi, kyɛ a wongbingbili na walingunɔ. ¹⁰ Takabikya

ambe takagyagigu banyε, iba takaitiso Kunzi mutū wabongo, niyo akowonisilo be likpamuka kaki kegū kuso kusu.

2

Kilisito no atimamalyaga

¹ Bomikami, nakamukpikilyo likpamuka li nili, kye makogwonitogu ka banyε. Luki limoti, mumbanzu kogwo, tatu na mutū yi ninu atimamalyaga kambwa ka Baba. Iyi ni Yeso-Kilisito, mutū wongbingbili. ² A beyo, ipa ndi abe aperse ko bulya mupilya ma banyε kusu. Kegū asi banyε kusu aka, luki limoti ko bulya nibo ka batū basi.

³ Kika ni tagyagatu mutū ko Kunzi, takwanana kabikya bingbanganya ambe tamibagatu. ⁴ Mumbanzu kabikya be amibatū Kunzi, luki limoti ni kegū kanya mutū kaki, a mutū wabongo, lingunū kegū kuso kaki. ⁵ Luki limoti, ninu obuulyogo likpamuka ko Kunzi, sipananso ko Kunzi a sakipiko kuso kaki. Takwanana kaiba yakanana kusu no Kunzi ko pisi yi niyo. ⁶ Mutū wasi ninu abikya be ta na yakanana no Kunzi, obili kaki okwononi kaika mudongoni abe ninu ka Yeso ndi.

Mutū mambiya

⁷ Ibunu bawaiaaa, kegū mutū mambiya mo nakamukpikilyo, luki limoti, a ninu mandeli katukya ka mupunganagi aka ndi. Mutū mandeli mi ninu ni likpamuka nilo mukana ndi. ⁸ Luki limoti, nakamukpikilyo mutū mambiya, ninu lingunū li akainisono kuso ka Kilisito na kuso kunu gonu. A beyo, biti akakitaga, bingbanganya ba lingunū a kuwa kanze ka obili kunu.

⁹ Mutū yi ninu odongyogo kabikya be a ka bingbanganya, luki limoti, anamuya mamaki, a mbeyi asi ko biti aka. ¹⁰ Ninu apaga mamaki, a ka bingbanganya, kegū no luki kuso kaki nilo akwanana mino kamakya mumbanzu ka banyε. ¹¹ Luki limoti, ninu aminaga mamaki no miso mopi, a ko biti. Akpakyana ko biti ni kegū kaiba be akainda yani, kye biti apiyosoni miso bipi.

¹² Nakamukpikilyo ibunu bomikami, kye Kunzi amupilyoni ndi banyε kunu ko lino ka Yeso. ¹³ Nakamukpikilyo ibunu bababa, kye mamibatū mutū yi ninu a ndi katukya ka mupunganagi. Nakamukpikilyo ibunu bawanza, kye mandungulyogoni Mumuyoniso.

¹⁴ Namukpikilya ndi ibunu bomiki, kye mamibatū Baba. Namukpikilya ndi ibunu bababa, kye mamibatū mutū yi ninu a ndi katukya ka mupunganagi. Namukpikilya ndi ibunu bawanza, kye ma no ngu: likpamuka ko Kunzi a kuso kunu, mandungulyogoni gonu Mumuyoniso.

¹⁵ Makaponitogu obili, gutugu makpamuka ninu a kuso yi. Mumbanzu kapa obili, kakwananigu bata kapa Obosu. ¹⁶ A beyo, makpamuka masi mi nima a ma obili: musasa manye, musasa ma makpamuka ninu tinaga no miso na yibiba ko bulya mukumbo. Masi mi nima kotukyokugu ka Baba, luki limoti, otukyoku ka obili. ¹⁷ Obili na musasa kaki akitagatu, luki limoti, mutū yi ninu agyaga sipananso ko Kunzi a na obili wa benze na benze.

Mumuyoniso ka Kilisito

¹⁸ Bomikami, ngbingo wa mulibo kuwa nima. Mukanatu ndi banabikya be mumuyoniso ka Kilisito akodoku. Luki limoti, mbiya wanu, bomuyoniso ka Kilisito bakpa bopuponini bi. Ta kuwa kaiba ambe ngbingo wa mulibo a kuwa buwobi. ¹⁹ Batū bi nibo bopupa ndi luga kusu, luki limoti, bakegu ndi pa imoti na ibusu. Bakika ndi pa imoti na ibusu, iba bakatisagu ndi. Luki limoti, batisa ndi kye inisoni bingbanganya be bakegu ndi pa imoti no ibusu.

²⁰ Luki limoti, ibunu, ma butumo na Limbengi-Lotu nilo Kilisito amupá ndi. Kinili, ibunu basi mibagatu lingunú. ²¹ Kika neki ni namukpikilyi, kegú ðekye makibogigú lingunú, luki limoti, a kye mibagatu. Mibagatu goní ðe ðongó kopupogigú ka lingunú.

²² Wani se kúwa nó a mutú wabongó? A mutú yi ninó anganyaga ðe Yeso kegú Kilisito. Mutú yi ninó a mumuyoniso ka Kilisito, amanganyaga Baba no Miki.

²³ Mutú wasi ninó amanganyaga Miki, amanganyaga goní Baba. Ninó abailyaga Miki, abailyaga goní Baba.

²⁴ Kinili, ðuulyogoni ka mambengi kunu mutúú nimó mukana ndi katúkyá ka mupunganagi. Makóbuulyo mutúú mi nimó, mika ndeke goní ibunu kúso ko Miki na kúso ka Baba. ²⁵ Luki niló Kilisito atiwanyaga ndi ni óbílí wa ðenze na ðenze.

²⁶ Namukpikilya ndi niló ko bulya ka batú níbo ðakisaga kamúbo. ²⁷ Luki limoti, Kilisito amupátú ndi ibunu Limbengi kaki, Limbengi li niló a kúso kunu, makegú ðata na musasa ðe mumbanzú amuwonisilo. A ðeyó, Limbengi owonisilaga masi: owonisilaga lingunú, kegú ðongó. Kinili, múðongóni ðeyó amuwonisila ndi mino, wikoni kúso ka Kilisito.

²⁸ Mbiya wanú, bomikami, wikoni kúso kaki iba takikonitó na kubangakú ngbingo yi ninó opuponoku ndeke mino. Ka lisyé li niló, takimukanigú ndeke suni kambwa kaki. ²⁹ Mibagatu ðe Kilisito a wongbingbili, yeki a ðeyó, makwanana goní kaiba ðe mutú wasi ninó agyaga bungbingbili a miko Kunzi.

3

Ta bomiko Kunzi

¹ Winoni ðeyó Baba atipa ndi mino! Sipananiso kaki a sidingi kugbe, kinili batimakaga ðe bomiko Kunzi. A ðeyó, ta bomikaki aka ðikpe. Kika ni batú ða óbílí ðakatimibigú, a kye ðakamibagú ndi Kunzi. ² Ibunu ðawaiáaa, mbiya wanú, ta bomiko Kunzi, ðeyó tika ndeke mino kanibisikonigú mbeyi ðingbanganya. Luki limoti, takaiba ambe ngbingo yi ninó Kilisito opuponoku ndeke mino, títa kúwa ndeke múðongóni abe iyi, kye tamina ndeke ðeyó aka yó o mino. ³ Mutú wasi ninó a na mutamanagi mi nima kúso ka Kilisito, íbubísaga iyi mombukwana-daki yi bitu múðongóni ðeyó Kilisito o mino.

⁴ Mutú wasi ninó agyaga ðanyé, obunogo mutúú ko Kunzi, kye kagya ðanyé ni kobuno mutúú. ⁵ Miba ðinza ðe Kilisito odoku ndi katúmba ðanyé, wina se ðanyé kegú kúso kaki. ⁶ Mutú wasi ninó úkananaga na iyi, kagyagigú ðata ðanyé. Luki limoti, ninó akpakpikanaga na ðanyé, owonisaga ðe kaminagú ndi, kamibagú ðegeyó.

⁷ Bomikami, mumbanzú gútagú ðemoti aka kamubonitogú! Mutú yi ninó agyaga líkrámúka longbingbili, iyi mombukwana-daki yi a wongbingbili múðongóni abe Kilisito. ⁸ Ninó agyaga ðanyé a mika-mumuyoniso, kye mumuyoniso apunga ndi kagya ðanyé katúkyá ka mupunganagi aka. Kinili, Miko-Kunzi odoku ndi kúwa iyi kapáta ligubo ka mumuyoniso.

⁹ Mutú wasi ninó iitoni miko-Kunzi, kakpakpikanagigú ðata na ðanyé, kye ngu ko Kunzi niyó apága óbílí akagya ligubo kúso kaki. Kakwananigú ðata kagya ðanyé kye a kúwa miko Kunzi. ¹⁰ Bomiko Kunzi ða di na bomiko mumuyoniso ko pisi yi niyi: Mutú wasi ninó kagyagigú líkrámúka longbingbili, ikani ninó kapagigú mamaki, kegú iyi miko Kunzi.

Mutúú ko bulya sipananiso

¹¹ A ðeyó, mutúú nimó mukana ndi katúkyá ka mupunganagi nima: topononini. ¹² Takikonitogú abe Kaina ninó amwó ndi mamaki, a ndi iyi mika-mumuyoniso. Amwó ndi ko bulya iki? Kye yigya kaki a ndi yanyé, niyó ka mamaki yo ngbingbili.

¹³ Bomika-mamaaa, obili kiko kamumaya, kamumbongonitogu. ¹⁴ Takaiba ambe topupogoni ka kukwaku, togulya ka obili. A bingbanganya kye tūpagatu bomomosu. Mumbanzu kiki na sipananiso, a mbei iyi ka kukwaku aka. ¹⁵ Mutu wasi nino andaga mamaki na miso mopi, a mawomwo. Wina se, mibagatu binza be gutugu mawomwo bemoti aka kegu na obili wa benze na benze. ¹⁶ Tiba ndi be sipananiso ni iki ko pisi yi niyi: Kilisito apa ndi obili kaki ko bulya kusu. Takwanana neki goni ibusu kaiko bakitulya kapá obili kusu ko bulya ka bomomosu. ¹⁷ Kika ni mutu bemoti a na lingama, anamina mamaki ka yangya luki limoti ni limbengi kegu kadwa, mutu yi nino akwananatu kabikya be apatu Kunzi? ¹⁸ Bomikami, sipananiso kusu kikonitogu ka manza manzana aka. Luki limoti, okwononi be iki sa linganu, aninisono ka yigya.

Kakruda Kunzi ni takegu na kubangaku

¹⁹ Takagya beyo, tinisono be ta batu ba linganu. Mambengi kusu ika na maziyo kambwa ko Kunzi. ²⁰ Gutugu limbengi kusu katisungulya, takaiba ambe Kunzi a mudingi kakitaga nilo limbengi o mino katisungulya, ibaga makpuma masi. ²¹ Ibunu bawaaaa, limbengi katisungulyi, takruda Kunzi ni takegu na kubangaku. ²² Kuwa wa, atipatu masi nimo tiko kakunga kye takagya mutuu kaki, tanagya nilo abosilogo. ²³ Mutuu mi nimo a be tabinikyani lino ko mikaki beyo ka Yeso-Kilisito, tapanana beyo Kilisito abikya ndi mino. ²⁴ Mutu yi nino agyaga mutuu ko Kunzi ikaga kuso ko Kunzi, Kunzi kuso kaki. Tibaga ambe Kunzi ikaga kuso kusu, pisi ka Limbengi-Lotu nilo atipa ndi.

4

Takwanana kaibo Limbengi ko Kunzi liki?

¹ Ibunu bawaaaa, makubinikyononitogu batu basi nibo babikyaga be ba na Limbengi ko Kunzi. Luki limoti, kpimonito mbei manzana kabu binza, kaiba ikani limbengi li nilo ba nolu apunya ko Kunzi. A beyo, bogyalandu ba bongo bakpu bomisikononi ka obili bingbwi. ² Makwanana kaiba Limbengi ko Kunzi ko pisi yi niyi: mutu wasi nino abikyaga be Yeso-Kilisito ita ndi mumbanzu abe ibusu, mutu yi nino a na Limbengi ko Kunzi. ³ Luki limoti, nino kegu kabailya Yeso-Kilisito beyo, kegu na Limbengi ko Kunzi, luki limoti, a na nilo ka mumuyoniso ka Kilisito. Mukanatu ndi be mumuyoniso ka Kilisito odokuto. Mbiya wanu, a kuwa ka obili.

⁴ Luki limoti, ibunu bomikami, ma bomiko-Kunzi, mundungulyogoni bogyalandu ba bongo: A beyo, Limbengi nilo a kuso kusu, a no ngu kugbe kakitaga nilo a kuso ka batu ba obili. ⁵ Bogyalandu ba bongo ba batu ba obili, kinili, manzana kabu a nimo ma obili. Batu ba obili bo bumukanaga. ⁶ Luki limoti, ibusu ta bomiko-Kunzi. Mutu yi nino amibaga Kunzi atimukanagatu. Nino kamibogigu, katimukanagigu. Tibaga Limbengi la linganu na nilo la kuboboku ko pisi yi niyo.

Kunzi ni sipananiso

⁷ Ibunu bawaaaa, topononini, kye sipananiso otukyoku ko Kunzi. Mutu wasi nino a na sipananiso a miko Kunzi, amibagatu goni Kunzi. ⁸ Nino kegu na sipananiso kamibigu Kunzi, kye Kunzi ni sipananiso. ⁹ Wina beyo Kunzi atiwonisila ndi mino sipananiso kaki: atikoku ndi Mikaki wa bemoti ka obili, be kye tinisoni na obili wa benze na benze ko pisi kaki. ¹⁰ Sipananiso si niso, kegu be ibusu bo tapa ndi Kunzi, luki limoti, iyi no atipa ndi, atikoku ndi Mikaki abe apee ko bulya mupilya ma bunye kusu.

¹¹ Ibunu bawaaaa, kika ni Kunzi atipa ndi beyo, takwanana goni ibusu kapanana. ¹² Mutu gutugu bemoti aka kanaminigu Kunzi. Kika ni takapanana luga kusu, Kunzi a kuso kusu, sipananiso kaki a goni sakipiko kuso kusu.

¹³ Tibaga ambe ta kuso ko Kunzi, iyi kuso kusu ko pisi yi niyi: Atiponi ndi Limbengi kaki. ¹⁴ Ibusu, tinatu ndi, ta bademu ambe Baba atikoku ndi Mikaki be iki Muhukuso wa obili. ¹⁵ Mutu yi nino abikyaga be Yeso ni Miko-Kunzi, Kunzi a kuso kaki, iyi kuso ko Kunzi. ¹⁶ Ibusu, tiboni, tabailya ambe Kunzi atipatu.

Kunzi ni sipananiso. Mutu yi nino a ka sipananiso, a kuso ko Kunzi, Kunzi kuso kaki. ¹⁷ Kika ni sipananiso a sakipiko kuso kusu, takigigu ndeke na kubangaku ka lisyela mungimbo. A beyo, kye obili kusu kunu kusili wa moni, akabyenene na nino ka Yeso-Kilisito. ¹⁸ Kubangaku kikogigu ka sipananiso, luki limoti, sipananiso sa lingunu okpomyogo kubangaku. Mumbanzu ikaga na kubangaku ni akabunda yigyogyiso. Nino ikaga na kubangaku, kegu wa kipiko ka sipananiso sa lingunu.

¹⁹ Ibusu ta na sipananiso, kye Kunzi no atipa ndi ka mambwa. ²⁰ Mumbanzu kabikya be apagatu Kunzi, amuya se mamaki, mutu yi nino a na bongo. A beyo, mumbanzu kamuya mamaki nino akamina, kakwananigu kapa Kunzi nino kaminagigu. ²¹ Mutuu nimo Kilisito atipa ndi nima: mutu yi nino apaga Kunzi okwononi goni kapa mamaki.

5

Baya apaga ibiba ka obili

¹ Mutu wasi nino abailyaga be Yeso ni Kilisito, mutu yi nino a miko-Kunzi, mutu wasi nino apaga baba, upagatu goni bomikaki. ² Takwanana kaiba ambe tupagatu bomiko-Kunzi ko pisi niyi: Takiko kapa Kunzi na kagya mutuu kaki. ³ A beyo, takiko kapa Kunzi isi be takagya mutuu kaki. Mutuu kaki kegu mapu, ⁴ kye bomiko Kunzi basi bandungulyogoni obili. Tandungulyaga obili pisi ka baya kusu. ⁵ Wani se no akwanana kandungulyaga obili? A mutu yi nino aka no abinikyana be Yeso ni Miko-Kunzi.

Bademu ka Yeso-Kilisito

⁶ Yeso-Kilisito odoku ndi pisi ko libo na bangu. Kodokugu ndi asi pisi ko libo aka, luki limoti, odoku ndi goni pisi ka bangu. Limbengi-Lotu a demu wa likpamuka li nilo, kye Limbengi li nilo ni lingunu. ⁷ A beyo, bademu ba basaa: ⁸ Limbengi, libo na bangu*. Iba basi basaa ba bakukanana. ⁹ Kika kani tabailagatu budemu ka bambanzu, a beyo, tabailagatu goni budemu ko Kunzi nibo a na izangiya kakitaga. A budemu nibo Kunzi apupilya ndi Mikaki. ¹⁰ Mumbanzu kabinikyana Miko-Kunzi kikigu bata na botumo ka budemu bi nibo. Luki limoti, nino kabinikyana Kunzi, akaitiso iyi Kunzi mutu wabongo, kye kabailyagu ndi budemu nibo Kunzi apupilya ndi Mikaki. ¹¹ Budemu bi a be: Kunzi atiponi ndi obili wa benze na benze. Mikaki no a pisi kadwe ka obili yi nino. ¹² Mutu yi nino a no Miki, a na obili yi nino, nino kegu no Miko-Kunzi, kegu na obili.

Obili wa benze na benze

¹³ Namukpikilyo ibunu nibo mabinikyana lino ko Miko-Kunzi likpamuka li nili, iba kye wiboni be ma na obili wa benze na benze. ¹⁴ Ibusu takwanana kaiguma ko Kunzi ni takegu na kubangaku: tibagatu ambe takakunga luki, kabyenene na sipananiso kaki, atimukanatu. ¹⁵ Tibatu ambe ukanagatu likungoni kusu. Kinili, takwanana goni kaiba ambe atipatu masi nimo takungaga.

¹⁶ Kika ni mumbanzu aminini mamaki ni anagya bunye nibo kakwananigu kamakya ka kukwaku, okwononi be alumbilyi mamaki yi nino. Kunzi ahukusatatu, kika ni a lingunu be bunye kaki kakwananigu kamakya ka kukwaku. A beyo, atu na bunye nibo amakya ka kukwaku, luki limoti, nakobikyigu ambe balumbilyi mutu

* 5:8 5:8 libo na bangu: Batu bagogo babikyaga be libo na bangu ni ifatiso na kukwaku ka Yeso.

yi nino agyaga inguo ya bunye bi nibo. ¹⁷ Yigya yanye yasi a bunye, luki limoti, atu na bunye nibo kamakyagigu mumbanzu ka kukwaku.

¹⁸ Tibagatu ambe bomiko-Kunzi bakakpakanagigu bata na bunye, kye Miko-Kunzi akaubuulyogo, Mumuyoniso kakwananigu goni kaugya luki.

¹⁹ Tibagatu ambe ta bomiko-Kunzi kika gutugu ni obili wasi a kusili ka Mumuyoniso.

²⁰ Tibagatu goni ambe Miko-Kunzi odoniku ndi, atipa yimibo iba tamibi Kunzi walingunu. Ta bakakanana na Kunzi yi nino walingunu ko pisi ko Mikaki Yeso-Kilisito. Iyi ni Kunzi walingunu, iyi ni obili wa benze na benze.

²¹ Bomikami, wiminyonito na bokunzi ba payaya.

Balūwa wa yība nīno Yuani akpika ndi Likpūmūka la mambwa

Balūwa wa yība nīno Yuani akpika ndi nīmū. Akpikilya ndi «Muko yi nīno Kunzi apūnaga ndi pa imoti na bomikaki». Muko yi ni Kanisa, bomikaki ni bakilisito. Utambulyagatu ndi beyo bakilisito bokwononi mino kaiko na sipananiso luga kabu. Ubikya goni be okwononi kaigwinonogo yaru ka baya, na kaibuulyo na batu bi nibo bakaurpa bambanzu mutuu di no Mongoni Manza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1-3

Tikini ka lingunu na sipananiso 4-11

Yuuso ya mulibo 12-13

Yuuso

¹ Imi muzee no nakpiki balūwa yi nīmū. Nukpikilyi iwe Mama nīno Kunzi apūnaga ndi na bomikaku nibo nupaga limbengi limoti. Kegū asi imi aka no namupaga, luki limoti, batū basi nibo fibaga lingunu, bamupagatu goni. ² Tamupaga kye lingunu a kuso kusu, na ika ndeke kadwe ka benze na benze.

³ Kunzi Baba pa imoti na Yeso-Kilisito, Miki yi nīno ka Baba, batipi iziyo, mupilya ma bunye na maziyo kye tiki ka lingunu na sipananiso.

Tikini ka lingunu na ka sipananiso

⁴ Nogwa ndi magyaga kugbe kaina be bomikaku bagogo ba ka lingunu kabyenene na mutuu nimo Baba atipa ndi. ⁵ Mbiya yi nīmū, ye Ma, nakaubikya ambe: topononini. Kegū mutuu mambiya mo nukpikilyi mo, luki limoti, a nimo aka mo tikaga na imu katukya ndi ka mupunganagi. ⁶ Kapanana ni kakpakyana ka mutuu ko Kunzi. Mutuu mi nimo mukana ndi katukya ka mupunganagi, akabikya be ponononi.

⁷ A beyo, batū ba bongō bakpu bomisikononi bingwi ka obili. Batū bi nibo bakabinikyanagigu be Yeso-Kilisito ita ndi mumbanzu abe ibusu. Mutu yi nino amuyaga kabinikyana beyo, a mutū wabongō na a goni mumuyoniso ka Kilisito. ⁸ Eee, wiminyonito neki, kye makobungusonitogu masolo ma ligubo kusu. Luki limoti, mokwononi kainisono na mukalya kunu masi.

⁹ Mutū wasi nino kobuulyogigu mutiwi ka Kilisito, nino agyaga di, kegū na yukanana no Kunzi. Luki limoti, nino obuulyogo a na yukanana na Baba no Miki goni.

¹⁰ Mumbanzu kodoku katiwa ku kunu ni kopigu mutiwi mi nima, makatilyonitogu, makamuusonitogu begeyo. ¹¹ Mumbanzu kamuuso, iba bukananaga na iyi ko pisi ya yigya yanye kaki.

Yuuso ya mulibo

¹² Natu bata na makpūmūka makpu kamuzukilyogo, luki limoti, nakegū bi kapa kamupikilyo ka balūwa aka. Kinili, na na tamanaga kadwe ku mo mino, tikpūkūmūkya kuwa banu miso ko miso, iba tiki butumo na magyaga bidē.

¹³ Bomika Musali* kakū nīno Kunzi apūnaga ndi, bumuusogito goni.

* **1:13** 13 Bomika Musali: Ba batū ba Kanisa yi niyo Yuani alumbaga ndi mino.

Balūwa wa yisaa ninɔ Yuani akpika ndi Likpɔmuka la mambwa

Yuani nɔ akpika ndi balūwa wa yisaa yi nimɔ. Akpikilya ndi Mukilisito bemoti ninɔ ina be Gayɔ. Yuani utika ndi bambanzu ka bewili yimoti-yimoti kye bɛndi kaubikyaga bakilisito Mongoni Manza. Luki limoti, niyɔ bosilo ka gɔɔ ka Gayɔ, aluku bemoti ka beyɔ ninɔ ina be Diotelefe akya ndi be bokosyonitɔgu ka kaki. Bakilisito niɔ butilya ndi batɔ bi niɔ be basyi ka kabu, Diotelefe ukpumya ndi ka kanisa.

Kinili, Yuani akpikilya kuwa ndi Gayɔ kabikya be igwinonogi yaru ka baya, biki kautilya binza batɔ bi niɔ bika kodoku kabikyaga Mongoni Manza.

Yigbananaga ya kitabɔ yi niyi:

Yuuso 1-4

Mukilisito okwononi kasingyo wai-daki 5-12

Yuuso ya mulibo 13-15

Yuuso

¹ Imi mɔzɛɛ nɔ nukpikilyi iwe Gayɔ balūwa yi nimɔ, wai mɔpaka ninɔ nɔpaga limbengi limoti.

² Wai-dami mɔpakaana, nakaɔlumbilya ambe wika binza ka bopisi bayasi, wika waruru ka nzayi, begeyo limbengi kaku o mino.

³ Nogwi bi magyagya kugbe ngbingo yi ninɔ bomomosu bɔduku bi mino, bepaɔ bi bomongoni ko bulya lingunu nilo a kuso kaku, na beyɔ wo mino kakpakyana ka lingunu. ⁴ Kegu no luki nilo epaga magyagya abe mongoni nimo nakanaga be bomikami bakakpakyana ka lingunu.

Gayɔ mutɔ wongbingbili

⁵ Wai-dami mɔpakaana, wakaugyilya bomomosu makpɔmuka masi ka bungbingbili, gutugu niɔ aka bo bobiko bi. ⁶ Bupupilyi bi bɔdemu ko bulya sipananiso kaku kambwa wa kanisa. Kikiliki, binika buti kabu kye bidukulogi na ligundu kabu beyɔ akwanana mino kabosilo Kunzi. ⁷ A beyɔ, basya kuwa ndi ndaki ko bulya ligubo ka Kilisito, ni bakukungigu bapaganu luki gutugu limoti aka. ⁸ Kinili, takwanana kausingyo inguo ya batɔ bi niɔ, iba tamatikani na ibu kabikyaga mongoni ko bulya lingunu.

Diotelefe ibu na Demetilio

⁹ Nukpikilya ndi batɔ ba kanisa kunu mikya balūwa, luki limoti, Diotelefe ninɔ apaga be bamukanagi asi iyi aka, akya ndi kaukana nilo na ndi kabikya. ¹⁰ Kinili, ngbingo yi ninɔ nodoku banu mino, nanyo banu mugongu kunzi, iyi ninɔ atibikyilyaga makpɔmuka manyenye, anatibukulyaga magogo. Luki limoti, nilo lasi katunganagigu: kapagigu kautilya bomomosu niɔ bikitaga ka kanisa, upakyaga, anukpumyo ka kanisa batɔ bi niɔ bapaga kautilya.

¹¹ Wai-dami mɔpakaana, wakobibilyogonitɔgu likpɔmuka lanye, luki limoti, bibilyaga nilo lanza. Mutɔ yi ninɔ agyaga banza, a miko-Kunzi, ninɔ agyaga banye kamibigu Kunzi.

¹² Batɔ basi bakanzina asi yanzanza aka ko bulya ka Demetilio, lingunu nilo a kuso kaki akowonisilo bɔdemu bi niɔ. Ibusu goni, takapupilyo bɔdemu banza, na iwe wakaiba ambe bɔdemu kusu a ba lingunu.

Yuuso ya mulibo

¹³ Natu na makpamaka makpu kaubikya, luki limoti, nakegu bi kapa kokpiko kugu wa balawa. ¹⁴ Nakatamanaga ambe naminatu banu kumbusa wa masye makede, tikpukpukya kuwa banu miso ko miso. ¹⁵ Maziyo iki na iwe!

Bawai-daku bumuusogito. Umuusagatu goni bawai-dosu, mambanzu yikaka-yikaka.

Balūwa ninɔ Yuda akpika ndi Likpɔmuka la mambwa

Yuda nɔ akpika ndi balūwa yi nimɔ. Yeso nɔ a ndi pɔta kabɔ ibɔ na Yakɔbɔ. Balūwa yi nimɔ abyenɛnɛtɔ na balūwa wa yiba ninɔ Petɛle akpika ndi. Yuda ukpikilya ndi batɔ bi niɔ Kunzi ɔpɔnaga ndi, ɔbikya bɛ biɔuulyitɔ na batɔ bi niɔ bakapá bambanzɔ mutɔ di no Mongoni Manza. Yigya kabɔ akowonisilo bɛ bakegɔ batɔ ka Yeso, kye kegɔ yigya yanza. Yuda ɔtɔmbulyagatɔ ndi gɔni bɛyɔ Kunzi ɔgyaga mino batɔ bi niɔ bakegɔ na yigya yanza.

Yigbananaga ya kitabɔ yi niyi:

Yuuso 1-2

Mulibo ka batɔ bi niɔ bapága mutɔ ma bɔngɔ 3-23

Malamba ma mulibo 24-25

Yuuso

¹ Imi, Yuda, mɔgya-ligubo ka Yeso-Kilisito, mamaki Yakɔbɔ.

Nakakpiko balūwa yi nimɔ ka batɔ niɔ Baba Kunzi ɔmakaga. Huponi ndi, ɔuulyogo pisi ka Yeso-Kilisito.

² Kunzi amukwilyi kumbu, amudfukulyo maziyo na sipananiso bigbiya-gbiya.

Bowonisilo ba bɔngɔ

³ Iɔunu bawaiaaa, no bi na mɔsasa mudingi kamukpikilyo ko bulya muhukuso ninɔ Kunzi atimatanaga mino. Luki limoti, nini bi amɛ okwononi namukpikilyi aka, kye amutumisi mambengi kaɔlanana ko bulya baya niyo Kunzi apá lingunɔ ka batɔ kaki. ⁴ A bɛyɔ, batɔ banye bagegɔ bimokyoni ndi bipele luga kunu. Batɔ bi niɔ bakoyikoso isi ya iziyo ko Kunzi kusu kye biki kagya bɔdanda. Kɔwa wa-gɔ-wa, bamanganyaga Yeso-Kilisito, ninɔ a Ngama na Mombukwono-dosu yikaka. Katukya ka bɔndeli, Mɔbiso Motu obikyoni ndi bɛ mɔngimbo ko Kunzi a kegɔ ka batɔ bi niɔ.

⁵ Makaiba binza likpɔmuka lasi niɔ nakapa kamɔbikya. Luki limoti, nakapa kamutomosyo bɛyɔ Mombukwono-dosu unyoku ndi mino Bezaleli ka Misili, kumbuso yi, ulumwisogo niɔ bakya ndi kabiniyana. ⁶ Hutomononi gɔni bamalaika niɔ bakɔbuulyagɔ ndi bɔngama niɔ bɔpá ndi, basa bapa kabɔ: Kunzi umokyoni ndi ka pa yo pi, ɔkandaga na selegeni lingunɔ kabundaga lisyɛ lidingi likɔ mɔngimbo.

⁷ Hutomononi gɔni batɔ ba Sɔdɔmɔ na Gɔmɔlɔ, na batɔ ba bageɔɔ bi niɔ ba ndi ka kpɔlɔ-kpɔlɔ yi: ɔbili kabɔ a ndi mɔdɔngɔni abɛ bamalaika bi niɔ. Ba ndi bakimakya ka bɔdanda bikɔkpɔ, banasyenɛnɛ bɛyɔ kigyonosogigɔ mino. Batɔ bi niɔ bakaiyyogyiso ko buku ba benze na benze, a likingyosi lapɔ ka batɔ basi.

⁸ A mɔdɔngɔni bɛgeyo, ɔbili ka batɔ bi niɔ a abɛ ninɔ ka batɔ ba bageɔɔ bi niɔ: tamanaga kabɔ asyɛge asi ka bɔdanda aka, banina bɔngama ko Kunzi payaya, banɔtumbwa batɔ ba ibiba ba kegɔ wa lisyɛ. ⁹ Wina se, gutugɔ malaika mudingi aka bɛyɔ ka Mikaeli kagyagɔ ndi bɛyɔ. Wa ba ndi mino kasaana, banoduso na mumuyoniso manda ka Musa, kikipɔndagɔ ndi kasikaga. Luki limoti, abikya ndi baka bɛ: «Mombukwono-dosu ugyogyisi.» ¹⁰ Luki limoti, batɔ bi niɔ bakatumbwa niɔ bakibogigɔ gutugɔ. Yimibo kabɔ a mɔdɔngɔni abɛ niyo banyama bibukɔtaga na iyu, iyu yo umwisisogo. ¹¹ Kumbu kabɔ! Bagya ndi mɔdɔngɔni abɛ Kaina. Bogwa ndi gɔni ko bulya buyi bɛyɔ Balama ogwa ndi mino. Na bata, bolumwogo kye,

bavikimanaga ndi mufongoni beyo Kola* avikimanaga ndi mino. ¹² Batu bi nibo buputaga bodumo kunu ba magyagya. Balyalyaga, bikutogo bikpekede-kpekede ni bakegu no suni, banitamana asi ni ibu aka. Ba abe beku ba nibayo apikitaga na muvivi ni kegu kolukusa mbwayi. Ba goni abe bukuto nito kabukutagigu gutugu kika ngbingo yi aka. A bukuto nito bakomukaga aka, okwa linguna. ¹³ Bomisyaga yigya kabu yo suni beyo libo lidingi otindikaga mino ofu kaki kubi. Ba mufongoni abe mangutu nimo amamaga bigbagbagba, Kunzi ubungusilyoni ndi pa ko biti niyo yopi ka benze na benze.

¹⁴ Inuka nino mutu wa madya na ika kumbuso ka Adamu, abikya ndi ka bundeli aka pisi ka bugyalandu ko bulya kabu be: «Mombukwono-dosu odoku ndeke na belofu na belofu ba bamalaika kaki botu, ¹⁵ kako mukombu ka batu basi. Umakya ndeke batu banye basi ka mungimbo ko bulya yigya yanye kabu na ko bulya munzina mutula-tula masi nimo batu banye na ba banye bagyilyaga ndi.» ¹⁶ Masye masi, batu bi nibo bikikogigu na magyagya, banigama bifififi. Bagyaga ibu asi musasa kabu aka, bananzina na yibinika, banubulisyo bambanzu kye biki kalyalya ka mugongu kabu.

Mutiwi ko bulya ka bakilisito

¹⁷ Luki limoti, ibunu bawaiiiaa, tomononi likpumuka nilo batutumbwa ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamubikya ndi ka bundeli. ¹⁸ Bamubikya ndi be: «Bambanzu bodokuto ndeke ko ngbingo wa mulifo, bamutibaga ndeke, obili kabu ika ndeke kabyenene na musasa kabu manye.» ¹⁹ Ibu bo bopupiso yigbananaga. Bakegu na Limbengi ko Kunzi, luki limoti, bikaga bakiguma ka tamanaga ya limbanzu. ²⁰ Luki limoti, ibunu bawaiiiaa, wigwinonogoni yapu ka baya kunu yotu kugbe, manalumba ko ngu ya Limbengi-Lotu. ²¹ Wikoni ka sipananiso ko Kunzi, manabandaga Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, amupa ndeke obili wa benze na benze ko bulya banza kaki.

²² Wikoni na limbengi lo kumbu ka batu nibo ba na botumo, ²³ huhukusogoni, mupupiso ko buku ba mukombu. Wikoni no kumbu na batu bagogo, luki limoti, kumbu yi iki yimatikanaga na kubangaku. Makudundonitogu, gutugu botu kabu aka nibayo apatikana na yigya kabu yanye.

Ibiba ko Kunzi

²⁴⁻²⁵ Tamigisilyini Kunzi mukaka aka ibiba, nino atihukuso pisi ka Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu. Iyi no amubuulyogo be makogwonitogu ka banye, amupupiso bingbanganya kambwa kaki ni makegu na ibo, miko butumo na igyagya ka ibiba kaki. Ibiba, budingi, ngu na bungama amigilyi iyi, katukya ka bundeli, mbiya wanu na ka benze na benze! A beyo.

* **1:11** 1:11 Kaina: Wanda ka Mupunganagi 4:3-8; Balama: Wanda ka Litatanga 22:1-35; Kola: Wanda ka Litatanga 16:1-35.

Bonziki ka Yuani Likpamuka la mambwa

Yuani ninɔ a ndi atutumbwa ka Yeso nɔ akpika ndi balɔwa yi nimɔ. Atumbulaga masi nimɔ okpika ndi, masi nimɔ ina ndi, na masi nimɔ ukana ndi iyi mombukwana-daki yi. Abikya be a limbengi ko Kunzi lo asilya ndi kye ibi masi mi nimɔ.

Bagwi ndi Yuani, baga na iyi ko uzu wa Patimosi ninɔ a ka Azia. Kinili, akpika ndi balɔwa yi nimɔ kautumiso bakilisito mambengi, kye bikaga ndi kaugyagya kugbe. Kɔwa wa go wa, ubikya ndi be bigwi mambengi aka kadwe ka lisyɛ la mulibo, na kaiko na mutamanagi kye Yeso abikya ndi be: «Mutu yi ninɔ opupa ndeke tutungyo, nasilya ndeke kalya bumo ya sibukaso niso apaga obili, a ko tika ko Kunzi.» (Wanda Bonziki 2:7.) A beyo, Yeso akodoku kaditaga bunye.

Kitabu yi niyi a na makpamuka ma izangiya: Likpamuka la mambwa a be mambengi ma bunye akagya ligubo ka obili yi nimɔ, bakilisito bigyogyisatu ndeke, kadwe ku kwa ku bagogo luga kabu bokwaga ndeke mino.

Likpamuka ya yiba a be Yeso ninɔ a Mombukwono-dosu, ika ndeke tutungyo kugu ka batu nibo bakapagigu Kunzi, gutugu kugu wa mambengi ma bunye aka.

Likpamuka la yisaa a be Kunzi ubisilyoni batu nibo babinikyana mukalya, kugbe yi, nibo bumwogo ndi ko bulya kaki. Munzina mi nimɔ a no ngu, a goni na mutamanagi ka batu bi nibo binisono na yigyogyiso yaru.

Munzina mi nimɔ owonisilatu goni be gutugu batu ba Lama bugyogyisatu ndi, Mikya kondolo ko Kunzi ukulagatu ndeke kye iyi no a tutungyo. Iyu yo utumisa ndeke mambengi kugbe.

Niyɔ a bonziki nibo Yuani ina ndi, mudongoni beyo obili yi nimɔ ika ndeke mino na mulibo, a mongoni mi nimɔ Kunzi omosa ndeke, na beyo uhukusa ndeke mino batu basi nibo bamukana ndi.

Kunzi abikya ndi be iki Mumuyoniso ikani batu kaki ikani bamalaika kaki, Yeso opupa ndeke tutungyo kugu kabu, ufikita ndeke ka libye lodu kugbe. Obili wambiya na gudɔ wambiya ikatu ndeke kugu wa lisyɛ lambiya. Kɔwa wa go wa, Kunzi ibu na Mombukwono-dosu Yeso pa imoti na batu bi nibo bamukana ndi, bikatu ndeke mino.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-8

Yeso iwonisilini ka Yuani 1:9-20

Balɔwa ka bakilisito wa bagudɔ madɔya na ika 2:1-3:22

Bibiso ya kugu wa lisyɛ 4:1-11

Kitabu niyɔ bodika ndi nganga madɔya na ika 5:1-6:17

Bibiso kambwa ko kiti ko Kunzi ninɔ wa bungama 7:1-17

Basiba madɔya na ika 8:1-11:19

Gbita, na banyama baba 12:1-13:18

Ngbanga ka batu bi nibo bakanokwogigu, na nibo bakulikanaga 14:1-15:8

Bakopo nibayo a ndi na ngbuta ko Kunzi 16:1-21

Buditagatu ndeke bomuyoniso ko Kunzi 17:1-20:10

Ngbanga wa mulibo 20:11-15

Kugu wa lisyɛ lambiya, na obili wambiya 21:1-8

Yelusalema wambiya 21:9-22:5

Yigoku ka Kilisito 22:6-21

Likpamuka la mambwa

¹ Kitabũ yi niyi a na bodikidi nibayo Kunzi awonisila ndi Yeso-Kilisito. Agya ndi beyo kye Yeso-Kilisito umibisi bagya-ligubo kaki bingbanganya makpamuka nimo akwanana kaigyonoso kumbusa wo ngbinga mukedɛ. Kilisito amibisa ndi mugya-ligubo kaki beyo ka Yuani bodikidi bi nibayo pisi ka malaika kaki. ² Yuani abikya ndi bingbanganya be masi nimo ina ndi, a likpamuka ko Kunzi na likpamuka la linganu nilo Yeso-Kilisito abikya ndi. ³ Igyagya ka mutũ nino atangulaga kambwa ka bambanzu mobiso ma bugyalandu mi nima. Igyagya ka nibo bukanaga mongoni mi nimo, banobuulyo nimo ikpikaga kuso yi, kye ngbingo wa makpamuka mi nimo a kuwa buwobi kaitulyana.

Yuuso ka makanisa madɔya na ika

⁴ Imi Yuani, nakamukpikilyo ibunu makanisa madɔya na ika, ka iwili ya Azia: Kunzi nino atu, nino a ndi na nino akodoku amupi Izayo na maziyo. Makpamuka mi nimo akotukyoku goni ka mambengi madɔya na ika nimo a kambwa wo kiti kaki wa bungama, ⁵ akotukyoku ka Yeso-Kilisito, demu wongbingbili. Iyi no a mutũ wa mambwa kopupa ka mbuku, ngama ka bungama bakpukpu basi ba obili.

Atipa, atikulaga ka bunye kusu pisi ka bangu kaki. ⁶ Atipá bungama ko bokumu bekye tiki kagugubyo Kunzi nino Abaki. Ibiba no ngu ka benze na benze iki ya kaki! A beyo.

⁷ Wikweni, akodoku ka bekuɓa,

batu basi baminatu,

gutugu nibo batuma ndi no syogbu,

na bevananza bayasi baya obili bagamanatu ndeke ko bulya kaki.

Iyo, a beyo!

⁸ Mombukwono-dosu Kunzi akabikya be: «Imi ni Alufa na Omega,* nino atu, nino a ndi na nino akodoku, nino wo Ngu-Kugbe.»

Yuani akatumbulaga ibiba ka Yeso

⁹ Imi momonu beyo ka Yuani, namumatikana na ibunu pisi ka kaigyogyiso, pisi ka bungama na ko pisi ya limbengi linda kuso ka Yeso. Begwi ndi, бага na imi ko uzu niyo balikyaga be Patimosi kye na ndi kabikyaga likpamuka ko Kunzi, na na ndi demu ka Yeso. ¹⁰ Ka lisyɛ ka Mombukwono-dosu, Limbengi ko Kunzi esilya ndi, nukana ndi liyu lapu kumbusa kami abe liyu la siba. ¹¹ Liyu li nilo abikya ndi be: «Kpikaga makpamuka nimo wakaina ka kitabũ, watika ka makanisa madɔya na ika mi nima: Efeso, Simuluna, Peligamu, Tuatela, Salidi, Filadelifia na Laodikia.»

¹² Kuwa wa, noyikana ndi kye namini mutũ yi nino a ndi kenzinilya no. Niyo noyikono, namina kuwa batala madɔya na ika nibo ba olo. ¹³ Luga wa batala bi nibo, nina ndi luki limoti abe mika-mambanzu. Mutũ yi nino a ndi wakimokisyo kanzu munda, ikpikilini mukaɓa ma olo ka mbanzi. ¹⁴ Mu no tukatu kaki a ndi bitu abe pamba, iyo abe libu. Miso kaki ananze abe lifada lo buku. ¹⁵ Magu kaki a ndi kanginga abe bakagya ndi na ngwei ya ligabu lapu kugbe kumbuso kabasya ko buku, na liyu kaki a ndi kaungwa abe dungo yo libo lidingi. ¹⁶ A ndi na mangutu madɔya na ika mugwi ka kubokuko kaki kwa kumbanzikaniko. Dukpa niyo yipyɛ ka mutuli masi miba a ndi kopupoku ka munoku kaki. Miso kaki ananze abe moni wa musikatu. ¹⁷ Niyo namina, nogwa bingomu ka magu kaki abe nakokwo mukwo. Kuwa wa, ebisa ndi na kubokuko kaki kwa kumbanzikaniko, abikya be: «Wakobongonitogu, imi ni mutũ wa mambwa na wa mulibo, ¹⁸ imi na na obili. Nokwatu ndi, luki limoti, mbiya wanu na na obili ka benze na benze. Na na lifungula la kukwaku na

^{1:7} 1:7 Wanda ka Zakalia 12:10; Yuani 19:37. * ^{1:8} 1:8 Alufa na Omega: a libiso la mambwa na la mulibo ka ligiliki.

nilo la mugi ka babili. ¹⁹ Kpikaga neki nilo wini, nilo atu na nilo igyonosa banu kumbuso yi. ²⁰ Dikidi ya mangutu madia na ika nimo wini ka kubokuko kami kwa kumbanzikaniko na batala madia na ika nibo bugya ndi na olo niyi: Mangutu madia na ika ni bamalaika† ba makanisa madia na ika na batala madia na ika ni makanisa madia na ika.»

2

Balwa ka Kanisa ya Efeso

¹ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Efeso be:

«Mutu yi nino a na mangutu madia na ika mugwi ka kubokuko kaki kwa kumbanzikaniko, anakpakyana luga wa batala madia na ika ba olo, akabikya be: ² Nibagatu yigya kaku, kekele kaku na adalu munda kaku. Nibagatu binza ambe wakakwananigu kako limbida na batu banye. Hundunga ndi nibo bimakaga be batutumbwa ni bakegu se batutumbwa, humiba ndi be ba batu ba kubokoku. ³ Iwe, wa na adalu munda, wigyogya ndi ko bulya kami, gutugu beyo, wakigagu ndi kumbuso. ⁴ Luki limoti, nakauyoyiso ko bulya likpumuka limoti: wakegu bata na imi na sipanano beyo wa ndi mino nosu ka mambwa. ⁵ Tamana beyo wogwa ndi mino! Wibimya kuwa, wanya beyo wagyaga ndi mino ka mambwa. Wakibimyi, nodokuto ku kaku, natumba tala kaku ka po yi. ⁶ Luki limoti, binza nibo nakaina kuso kaku a kye wamuyaga yigya ka Banikolai* mudongoni begyo imi namuyaga mino.

⁷ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikya ka Makanisa!

Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, nasilya ndeke kalya bumo ya sibakuso niso apaga obili a ko tika ko Kunzi.»

Balwa ka Kanisa ya Simuluna

⁸ Mukpikilya malaika wa Kanisa ya Simuluna be:

«Mutu wa mambwa na wa mulibo, nino okwa ndi, inisono bata na obili, akabikya be: ⁹ Nibagatu yigyogya kaku na yangya kaku, wina se iwe, wa mutu wa mukumbo! Nibagatu goni beyo bambanzu bikaga mino kautumbwa, banibikya be ibu ni Bayuda ni bakegu se Bayuda, ba ambaza ka Abili. ¹⁰ Wakobongonitogu yigyogya niyo akodoku. Ukana, mumuyoniso umakya banu batu bemoti-bemoti luga kunu ka boloko kakingila baya kunu, migyogya banu ka masye tekebe. Wigwinonogo ka bungbigbili aka kadwe ka kukwaku, numokisya ndeke begbegbe baya bututungyo, ukalya na obili wa benze na benze.

¹¹ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!

Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, kokwigu ndeke ka limbengi kukwaku kwa yiba.»

Balwa ka Kanisa ya Peligamu

¹² Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Peligamu be:

«Mutu yi nino a na dukpa yipy mutili masi miba, akabikya be: ¹³ Nibagatu ku wikago mino, ku beyo a kiti wa bungama ka Abili. Luki limoti, wa wakigwinonogo ko lino kami, wakasananagu na baya niyo wikaga noyu ka likpumuka kami, gutugu ko ngbingo yi nino bamwo ndi mino demu kami walingunu beyo ka Atipasi, ku ku kunu ku, ka mugi ka Abili. ¹⁴ Luki limoti, na na likpumuka likede ka uyoyiso yi: Luga ka batu kaku, atu na batu bagogo nibo babakiguma ka mutuu ka Balama. Iyi nino awonisila ndi Balaka kaubulisyo bomikya Bezaleli, kaukpama be biki kalya

† 1:20 1:20 bamalaika: A bamboku ba makanisa mi nimo * 2:6 2:6 Banikolai: Kita bu yi niyi aka yi ya Bonziki ka Yuani yo akanzina kugu wa lidu ka batu bi niba. Bapaga ndi mutuu ma bongu. Mutuu mi kibisikonogigu binza. Wanda ka Bonziki ka Yuani 2:15. 2:7 2:7 Wanda ka Mupanganagi 2:8-9; Bonziki ka Yuani 22:2.

banyama niḅo ḅupága ndi ka aḗeḗe ka bokunzi na kagya ḅilya. ¹⁵ Na ḅata, luga ka ḅatu kakú, atu na ḅatu ḅagogo niḅo ḅa goni ḅakigumya ka mutuu ka Banikolai. ¹⁶ Yikono neki. Wakogyi ḅeyo, nodokuto ḅanu ḅikwa ku kakú, nataya lunga na ḅatu niḅo na dukpa niyo akopupo ka munoku kami.

¹⁷ Mutu yi ninḅ a na motili ukanito ḅinza niḅo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!

Mutu yi ninḅ opupa ndeke tutungyo, napá ndeke mana† ninḅ a wa kisuma na linyengye lotu. Kugu wa linyengye li niḅo, lino lambiya o mino likpiko. Mutu gutugu ḅemoti aka kibigu, kiki asi ninḅ aka no ika ni ḅapini.»

Balwa ka Kanisa ya Tuatela

¹⁸ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Tuatela ḅe:

«Miko Kunzi ninḅ misa kaki akanze abe lidada lo buku, magu ananginga abe ngweyi ya ligabu lapu, akabikya ḅe: ¹⁹ Nibagatu yigya kakú, sipananiso kakú, bungbingbili kakú, ligubo kakú na adalu munda kakú. Nakaiba ḅinza ambe wa kuwa kegugubya mbiya wanu kakitaga ḅeyo wegugubyaga ndi mino kambwa. ²⁰ Luki limoti, na na likpumuka limoti kauyoyiso: Wasilyoni muko yi ninḅ ina ḅe Yezebeli pisi kaubungusogo bagya-ligubo kami, pisi kauwonisilo kagya ḅudanda na kauya banyama niḅo ḅupága ka aḗeḗe ka bokunzi. Wina se, ibikyaga ḅe iyi ni mugyalandu ko Kunzi. ²¹ Nasilyoni ngbingo ambe oyikoni, luki limoti, kapagigu kaasanana na ḅudanda kaki. ²² Kinili, nabumya ḅanu na yigyogya kugebe kugu wa kanga. Nuga ḅanu ḅatu basi niḅo basyeye na iyi ḅeyo, bakopo kaasa yigya yi niyo. ²³ Nulumwisagatu ḅanu ḅabibya kaki. Kuwa wa go wa, Makanisa masi iba ḅanu ḅe imi no nakpimaga mambengi na tamanaga ka bambanzu. Nakalyaga ḅanu mutuu yikaka-yikaka luga kunu kabyenene na yigya kaki.

²⁴ Luki limoti, ibunu ḅatu ḅagogo basi ḅa Kanisa ya Tuatela, niḅo makabyegigu mutuu mi ninḅ na makibigu niyo balikyaga ḅe: <Bodikidi ka Abili>, nakamubikya ambe nakamubinikisigu likumbogi lagogo. ²⁵ Luki limoti, nakamubikya ambe wigwinonogoni na niḅo aka lo ma nolu, kadwe ku kwaku nodoku ndeke mino. ²⁶ Mutu yi ninḅ opupa ndeke tutungyo, isisilogo kagya sipananiso kami kadwe ka mulibo, napá ndeke bungama kugu wa ḅevananza bayasi. ²⁷ Ika ndeke kaukpkyoniso na mufimbo ma ngweyi, anumala bipupu pu abe bambike. ²⁸ Ika ndeke goni no ngu mudongoni abe niyo kami katukya ka Baba, napá ndeke lingutu la busobi.

²⁹ Mutu yi ninḅ a na motili ukanito ḅinza niḅo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!»

3

Balwa ka Kanisa ya Salidi

¹ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Salidi ḅe:

«Mutu yi ninḅ a na mambengi ko Kunzi madia na ika na mangutu madia na ika akabikya ḅe: Nibagatu yigya kakú, bambanzu basimaga ḅe wamubisi, ambegeye kani wokwoni ndi. ² Zuzuko, wobungusyogo ḅinza ninḅ osikoni ḅe okwi kambwa yi ninḅ olumwogo kuwa mino masi, kye nakinigu imi yigya kakú gutugu imoti aka yikwanana ko misa ko Kunzi kami. ³ Tamana neki mutuu ninḅ ḅupá ndi na ninḅ ukana ndi, wobuulyogo, woyikono. Wakibimy, nodoku ḅanu abe mutu wo kubaku, wakibigu ngbingo yi ninḅ nodoku ḅanu mino kaungyoso. ⁴ A ḅeyo, watu mino na bambanzu ku ka Salidi ku, niḅo ḅakonokpodigu botu kabu. Ibu ḅo takpkyana ndeke ibusu na ibu, bobubini na botu kabu bitu, kye ḅabukwanana. ⁵ Mutu yi ninḅ opupa ndeke tutungyo, bamokisya ndeke kutuko kwotu, nakolimigu ndeke lino kaki ka kitabi ya obili. Namupupilya ndeke ḅudemu kambwa ka Baba na kambwa ka bamalaika kaki.

† 2:17 2:17 mana: Mukati ninḅ otukyogoku ndi kugu wa lisy. Wanda ko Pupo 16:1-4.

⁶ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!»

Balwa ka Kanisa ya Filadelfia

⁷ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Filadelfia be:

«Mutu yi nino a wotu na nino a na likpamuka la lingunu, nino a na lifungula la bungama ka Daudi, nino koukwo, mumbanzu kaduligu, kadula, mumbanzu koukwigu. Akabikya be: ⁸ Nibagatu yigya kaku. Niba buru kaku, luki limoti, wobuulyagatu likpamuka kami na wakanemongonyigu ndeke. A beyo, noukwoni mupumi bikpo kambwa kaku, mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kadula. ⁹ Nupa ndeke iwe bambanzu nibo ba ka ambaza ka Abili. Bimakaga be Bayuda ni bakegu se Bayuda, ba batu ba kuboboku. Nubunisa ndeke moli kambwa kaku, biba lingunu be imi nupagatu. ¹⁰ Yeki wobuulyaga ndi likpamuka kami na limbengi linda, imi nubuulyogo ndeke begeyo ka yigyogyiso niyo a ndeke kodoku kaukingilaga batu basi ba obili. ¹¹ Na buwobi kodoku. Buulyogo binza nilo wa nolu, kye mumbanzu kukupyonitogu begbegbe baya bungama. ¹² Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, nayitisa ndeke lidulu ka Ndabu ko Kunzi kami na kopupigu ndeke bata ku beyo. Nokpika ndeke kugu kaki lino ko Kunzi kami na lino la gudu ko Kunzi kami. Gudu yi ni Yelusalema wambiya nino osyoku ndeke kugu wa lisyu, ku ko Kunzi kami. Nokpikatu ndeke goni kugu kaki lino kami lambiya.

¹³ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!»

Balwa ka Kanisa ya Laodikia

¹⁴ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Laodikia be:

«Mutu yi nino ina be <A Beyo>, demu wongbingbili na walingunu, litino la masi nino Kunzi agya, akabikya be: ¹⁵ Nibagatu yigya kaku. Nibagatu ambe wa abe libo nilo kegu lade ikani laz. Wikino gutugu bi abe libo nilo lade ikani nilo laz. ¹⁶ Luki limoti, kye wa abe libo la yapa-yapa, isi yi be wakegu abe libo lade ikani abe nilo laz, nuzoyatu. ¹⁷ Iwe wiyipaga ikubasu be: <Na na lingama, niitoni mutu wa lingama, nakegu na yangya yo luki gutugu limoti aka.> Luki limoti, wakibogigu be wa mutu wa kigyogyiso, mutu wo kumbu, mutu wa yangya, mutu nino kinagigu na mutu nino ikaga ndumbu. ¹⁸ Kinili, nakaukikya ambe, doku kaluwo olo nino mukongo bingu kunu ku kami, kye wiiti kuwa lingunu mutu wa lingama. Woluwo goni kutuko kwotu, kaitikyo noku ndumbu kye wakikonitogu bata no suni. Luwatu goni ibukaso so miso, iba pangatu kuwa goni kaina. ¹⁹ Nuyoyisagatu, nupa goni azabu batu basi nibo nupaga. Gya neki kekele, woyikono. ²⁰ Hukana, na wakamaga ka mupumi, nanoyipa holi. Mumbanzu kukana liyu kami, eukwilya mupumi, ningya ku kaki, talyalya na iyi pa yimoti. ²¹ Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, nalikisa ndeke ko kiti kami wa bungama, mudongoni begeyo imi nopupa ndi mino tutungyo, tikoku na Baba ko kiti kaki wa bungama.

²² Mutu yi nino a na motili, ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!»

4

Beyo babibisogo mino Kunzi kugu wa lisyu

¹ Kumbuso yi, nina bata ndi likpamuka lagogo ko nziki. Nina ndi mupumi mumoti kugu wa lisyu, oukwikonini bigbongomu. Nukana bata ndi liyu nilo nukana ndi ka mambwa. Liyu li nilo a ndi abe nilo la sifa, anebikya be: «Dokoku kanu, nakauwonisilo makpamuka nino okwononi be igyonosa banu.»

² Ko ngbingo yi nino aka no, Limbengi ko Kunzi esilya ndi. Namina ndi kiti bemoti wa bungama kugu wa lisyu ku kani mutu bemoti ikini kugu yi. ³ Mutu yi nino a ndi kanginga abe matamu ma ligabu lapu nino balikyaga be yasipi na saladio. Isibe a ndi ni okungulini kiti wa bungama yi nino bikululu, ananze abe litalu la ligabu

lapu nilo balikyaga be zumalidi. ⁴ Bokiti ba bungama bagogo batekebe baba na bakwanganya ba ndi no kiti yi nino mukungulo kani bamboku-mboku batekebe baba na bakwanganya bikogini kugu yi. Bamboku-mboku bi nibo ba ndi bakimokisyogo botu ba yotu na begbege baya olo ka bamu. ⁵ Nginanaga ya ngbangbata, mungbi na pamikanaga ya ngbangbata, a ndi kotukyoku ko kiti wa bungama ku. Batala madia na ika nibo ba mabengi madia na ika ko Kunzi, ba ndi kapye kambwa wo kiti yi nino. ⁶ Kambwa wo kiti wa, a ndi kainisono abe libo lidingi bingele-ngele abe velu, ananganaga abe nelaga.

Lugo na ka bakpolo-kpolo basi bo kiti, a ndi na makpamuka mambanga-mbanga makwanganya, nzuyi yi yasi asi miso bigwo iki kambwa ikani kumbuso. ⁷ Luki ya mambwa a ndi kainisono abe kwingi, nilo ya yiba a ndi kainisono abe linzidogu la ngombe. Nilo ya yisaa a ndi miso abe mambanzu, nilo ya yikwanganya abe windi ni a ka mangu. ⁸ Luki limoti-limoti ka makpamuka mambanga-mbanga mi nimo, a ndi na bepari madia asi miso aka iki kugu wa bapandulu ikani kusili yi. Biti abe lisyu, ni bagegu kaupo kaimbila be:

«Mutu Wotu, Mutu Wotu, Mutu Wotu ni Mombukwono-dosu Kunzi, nino Wongu-Kuge,

nino a ndi, nino a mbiya wanu na nino akodoku!»

⁹ Makpamuka mambanga-mbanga makwanganya mi nimo, imbilaga kabibiso, kapu ibiba na kamigisilyo ibiba nino a wakiko ko kiti wa bungama. Mutu yi nino a na obili ka benze na benze. ¹⁰ Bongbingo basi wa makpamuka mambanga-mbanga makwanganya mi nimo imbilaga ndi mino, bamboku-mboku batekebe baba na bakwanganya bi nibo bodidikaga ndi kadwe ka litombu, kambwa ka mutu yi nino a wakiko ko kiti wa bungama. Banabibiso nino a na obili ka benze na benze. Bodogoku ndi, kobiso begbege kabu kambwa wo kiti kaki, banabikya be:

¹¹ «Mombukwono-dosu no Kunzi kusu, wokwononi kaiko na ibiba, bibiso no ngu, kye iwe no wagya makpamuka masi, masi igyonosa ndi ka sipananiso kaku.»

5

Mikya-Kondolo aka no okwononi koukwo kitabu

¹ Kuwa wa, nina ndi mulukutu ma kitabu yimoti ka kubokuko kwa kumbanzikaniko ka mutu nino a ndi wakiko ko kiti wa bungama. Kitabu yi niyo a ndi na mobiso kuso na kunzi, yidula bingbufu, ikpokposogo na ndiko nganga madia na ika. ² Namina ndi goni malaika nino wongu, anabikya na liyu lapu be: «Wanino okwononi kapwaga ndiko yi niyo na koukwo kitabu yi niyi?»

³ Luki limoti, iki kugu wa lisyu ikani kunu ka litombu gutugu kusili wa litombu aka, kegu ndi na mambanzu gutugu bemoti aka nino akwanana ndi koukwo kitabu yi niyo ikani kaanda kuso yi. ⁴ Imi aka ndi libulu bipu, kye mambanzu kinisanagu ndi, nino akwanana ndi koukwo kitabu ikani kaanda kuso yi. ⁵ Luki limoti, mboku-mboku bemoti ka bamboku-mboku batekebe baba na bakwanganya bi nibo, ebikya ndi be: «Wasa kagama. Mamina kwingi wa livanza ka Yuda, wa libukuti ka ngama Daudi, opupa ndi tutungyo. Iyi no akwanana kapwaga ndiko madia na ika yi niyo, oukwo kitabu!»

⁶ Kuwa wa, namina ndi Mikya-Kondolo wakamaga lugo wo kiti wa bungama nino a ndi mukungulo na makpamuka mambanga-mbanga makwanganya na bamboku-mboku. Mikya kondolo yi nino a ndi kainisono abe bakako singasu. A ndi na mapakala madia na ika no miso madia na ika goni, nimo a mabengi madia na ika ko Kunzi nimo otikoku ka obili wasi. ⁷ Mikya kondolo yi nino, isisila ndi, ava kitabu niyo a ndi ka kubokuko kwa kumbanzikaniko ka mutu yi nino a ndi

wakiko ko kiti wa b̄ungama. ⁸ Niyō ava kitaβ̄u β̄eyō, makp̄um̄uka m̄umbanga-mbanga makwanganya mi nimō pa imoti na b̄ambok̄u-mbok̄u b̄atekeβ̄e b̄aba na b̄akwanganya, bobuna ndi moli kambwa ko Mikya-K̄ondolo wa. Mutu yikaka-yikaka a ndi na dom̄u pa imoti na b̄akorō ba olo, botumini b̄id̄ed̄ed̄e na adudu. Nimō masi mō a malumba ka bat̄u botu. ⁹ Ba ndi kaimbila limb̄u lambiya, banabikya β̄e:

«fwe no wokwononi kava kitaβ̄u,
wapwaga ndiko yi.

A β̄eyō, iwe, b̄umwot̄u ndi. Na pisi ka b̄angu kak̄u,
waluulya ndi Kunzi b̄ambanz̄u b̄akp̄u,
ba bopigo bayasi, ba masasu masi, ba β̄evananza bayasi na ba bogiyo bayasi.

¹⁰ Uitisa ndi bava-ngama na bokumu kye bagugubyi Kunzi kusu,
na ib̄u bika ndeke bangama ka obili.»

¹¹ K̄wa wa, nikwe bata ndi, nukana mayu ka bamalaika budingi kani bakungulini kiti wa b̄ungama bikululu. Nina makp̄um̄uka m̄umbanga-mbanga na b̄ambok̄u-mbok̄u. Isabu kabu a ndi belofu na belofu na bamilio na bamilio. ¹² Ba ndi kaimbila na liyu lapu β̄e:

«Mikya-K̄ondolo nin̄o bamwō ndi
okwononi kava ngu,
lingama, yimibo no bou,
ibiba, bibiso na mambu.»

¹³ Nukana ndi gon̄i ni makp̄um̄uka masi nimō kugu wa lisyε, nimō a ka litombu, kusili wa litombu, ko libo, masi nimō a ka obili, ni banambimbimbya β̄e:

«Mambu, ibiba, bibiso, ngu, ka β̄enze na β̄enze,
iki ka nin̄o a wakiko ko kiti wa b̄ungama ikani ko Mikya-K̄ondolo.»

¹⁴ Makp̄um̄uka m̄umbanga-mbanga makwanganya mi nimō, a ndi imu kosikisya β̄e: «A β̄eyo!» Bambok̄u-mbok̄u bobunaga ndi ib̄u moli, banabibiso.

6

Bondiko mad̄iya opukogini

¹ K̄wa wa, namina ndi Mikya-K̄ondolo anapwa ndiko ya mambwa luga wa bondiko mad̄iya na ika. Nukana ndi luki limoti luga wa makp̄um̄uka m̄umbanga-mbanga makwanganya ni anapamikana na liyu lapu abe ngbangbata β̄e: «Doku!» ² Kumbuso yi, namina ndi falasi bemoti nin̄o wotu. Mutu yi nin̄o a ndi kugu yi a ndi na mud̄otom̄u mugwi, bap̄a ndi β̄egβ̄egβ̄e. A k̄wa ndi tutungyo aka na a k̄wa bata kainda kopupo tutungyo gon̄i.

³ Niyō Mikya-K̄ondolo apwa ndiko ya yiβ̄a, nukana ndi luki limbanga ya yiβ̄a ni anapamikana β̄e: «Doku!» ⁴ Kumbuso yi, falasi nin̄o wangbu yi opuponoku ndi. Mutu yi nin̄o a ndi kugu yi, bap̄a ndi dukpa niyo yakpu, bap̄a ngu β̄e indi katumba maziyo ka obili, bambanzu bap̄unga kamw̄on̄on̄o luga kabu.

⁵ Niyō Mikya-K̄ondolo apwa ndiko ya yisaa, nukana ndi luki limbanga ya yisaa ni anapamikana β̄e: «Doku!» Niyō nikwe, namina falasi nin̄o wopi. Mutu yi nin̄o a ndi kugu yi a ndi na kilo yigwi. ⁶ Nukana ndi luki limoti abe liyu luga wa makp̄um̄uka m̄umbanga-mbanga makwanganya anabikya β̄e: «Kilo yimoti ya nganu a makalya ma ligubo la lisyε limoti, kilo yisaa ya saili * a makalya ma ligubo la lisyε limoti. Luki limoti, wakoputonitogu molingo ikani vinya.»

⁷ Niyō Mikya-K̄ondolo apwa ndiko ya yikwanganya, nukana ndi liyu lo luki limbanga la yikwanganya ni anapamikana β̄e: «Doku!» ⁸ K̄wa wa, nikwe ndi, namina falasi nin̄o wo bosubo. Mutu yi nin̄o a ndi kugu yi a ndi lino β̄e Kukwaku, a

* 6:6 6:6 saili: A bumo niyō inisogo abe gbagala. Wanda gon̄i Yuani 6:9

ndi kakpakyana pa imoti na Mugi ka babili. Bupá ndi íbú ngu ka panga yimoti luga wa bapanga bayikwanganya baya obili, kaulumwisogo bambanzu na badakpa, pisi ka ayundi, pisi ka bokolobu bayaruru na pisi ka banyama budíya bo tutu.

⁹ Niyó Mikya-Kondolo apwa ndiko ya kubukumuti, nina ndi kusili wa gbogbo, mambengi ka batú nibo bumwogo ndi ko bulya yibikyaga likpamuka ko Kunzi na kye bapupilya ndi budemu. ¹⁰ Batú bi nibo, bapamikana ndi be: «Mombukwonodosu wotu na walinganu, wa kuwa kabunde iki kako ngbanga ka batú ba obili na kaigiso likosi wa bodukosaga ndi mino bangu kusu?» ¹¹ Kuwa wa, bupá ndi mutú yikaka-yikaka luga kabu kanzu wotu. Bubikeya ndi be bimumbisi mbeyi bata mino ko ngbinga mukede, kadwe ku kwaku isabu ka bagya-ligubo badabu na bamamabu nibo bakabundaga goni kolumwonogo abe íbú, itulyana mino.

¹² Kumbuso yi, namina bata ndi Mikya-Kondolo, apwa ndiko ya madíya. Ko ngbingo yi nino, azigizo wapú ayonga ndi obili. Moni opiya ndi bipi abe kutuko kwa lilebu, timba wasi angbanya bingbu abe bangu. ¹³ Mangutu ma lisyé obuukana ndi ka litombu mudongoni beyo kou yo bumo ya sibukaso niso balikyaga be butini, obuukonogo mino no mbumbo yapu. ¹⁴ Lisyé olimika ndi mudongoni beyo kulugbu idukufaga mino. Bangupa bayasi na bouzu bayasi atukyaga ndi ka bapa boyi.

¹⁵ Bangama ba litombu, batú bakpukpu, bangama ka basuda, batú ba mukumbo, batú bongu na batú bagogo basi, bosunzu ikani nibo bukulkanaga, bisumaga ndi ka mabye na ka bangala baya matamu ma bangupa. ¹⁶ Kuwa wa, babikyaga ndi bangupa na matamu be: «Tigbigbiloni, takinisonito ko misa ka mutú yi nino a wakiko ko kiti wa bangama na tiki byi na ngbuta ko Mikya-Kondolo. ¹⁷ A beyo, lisyé lidingi la ngbuta kabu odunuku, wani no akwanana kahakaga mino?»

7

Batú ko Kunzi ba na bakase ka tundukuto

¹ Kumbusa wa nibo, namina ndi bamalaika bakwanganya bakamanana ka mondu makwanganya ma obili. Ba ndi na ovivi wa mondu makwanganya mugwi be kye gutugu ovivi wa lindu limoti aka kovivonitogu, iki ka litombu, ko libo lidingi ikani ka bukuto. ² Kuwa wa, namina ndi malaika wagogo, kotukyoku miso ya ingenge. A ndi na kase ko Kunzi yi nino a na obili. Upamya ndi bamalaika bakwanganya nibo bupá ndi ngu yiputa litombu no libo lidingi be: ³ «Makoputonitogu litombu gutugu libo lidingi aka ikani bukuto kadwe ku kwaku tomosisyo mino kawduga bosunzu ko Kunzi kusu bakase ka tundukuto.» ⁴ Kuwa wa, betulya ndi isabu ka bambanzu nibo budwaga ndi na bakase. Ba ndi belofu miya imoti batekebe bakwanganya na bakwanganya, ka bopigo bayasi ka Bezaleli. ⁵ Ko pigo ka Yuda, ba ndi bambanzu belofu tekebe na baba nibo budwaga ndi na kase, ko pigo ka Lubeni, bambanzu belofu tekebe na baba, ko pigo ka Gadi, belofu tekebe na baba, ⁶ ko pigo ka Aseli, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Nafutali, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Manasi, belofu tekebe na baba, ⁷ ko pigo ka Simioni, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Lawi, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Isakali, belofu tekebe na baba, ⁸ ko pigo ka Zabuloni, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Yezefu, belofu tekebe na baba, na ko pigo ka Benyamini, belofu tekebe na baba goni.

Musilyoni mudingi

⁹ Kɔwɔ wɔ, naminɔ nɔɔ ambaza mudingi ka bɔmbanzu. Mɔmbanzu gutugu bɔmoti aka kakwananigu nɔɔ kantanga. A nɔɔ bɔmbanzu bɔ giyo yasi, bɔ bɔpigo bayasi, bɔ bɔevananza bayasi na bɔ masasu masi. Ba nɔɔ bakamanana kambwa wo kiti wa bɔngama na kambwa ko Mikya-Kɔndɔlɔ, bɔmokisyogini bakanzu bɔtutu kani bɔgwini mangɔ ma masisi. ¹⁰ Ba nɔɔ kapamikanaga bɛ: «Muhukuso akotukyoku ko Kunzi kusu, ninɔ a wakiko ko kiti wa bɔngama, na otukyoku gɔni ko Mikya-Kɔndɔlɔ!»

¹¹ Kɔwɔ wɔ, bɔmalaika basi nibɔ bɔ nɔɔ nɔɔ kiti wa bɔngama mukungulo, bɔmbɔku-mbɔku na makpɔmɔka mɔmbanga-mbanga makwanganya, bɔdidika nɔɔ kadwe ka litɔmbu, kambwa wo kiti wa bɔngama, bɔnabibiso Kunzi. ¹² Ba nɔɔ kabikya bɛ: «A bɛyɔ! Bibiso, ibiba, yimibo, kamigisya Kunzi ibiba, bɔkpa, bɔu no ngu, a ko Kunzi kusu, ka bɛnze na bɛnze! Asi bɛyɔ aka yɔ!»

¹³ Kɔwɔ wɔ, mbɔku-mbɔku bɔmoti luga kabu emuusa nɔɔ bɛ: «Batɔ tino piye bɔ bɔmokisyogi bakanzu bɔtutu bɔ? Bapɔnya yani?» ¹⁴ Nasikisya nɔɔ bɛ: «Mombukwana-dami, iwe nɔ wakaiba!» Eɔbikya kɔwɔ nɔɔ bɛ: «Nibana, a batɔ bi nibɔ bɔpupogi ka yigyogyiso yidingi.

Busukusoni bakanzu kabu, bɔbubiso bitu na bɔngu ko Mikya-Kɔndɔlɔ.

¹⁵ Kinili, bɔbakamanana kambwa wo kiti wa bɔngama ko Kunzi, bɔkaga kabibiso, bitu na lisyɛ, ka ndabu kaki.

Mutu yi ninɔ a wakiko ko kiti wa bɔngama, ubuulyagatu ndeke.

¹⁶ Bakimukanigu ndeke bɔta nza, ikani musasa, gutugu mɔni aka kusumbigu ndeke bɔta, ikani buzu.

¹⁷ A bɛyɔ, Mikya-Kɔndɔlɔ ninɔ a lugo wo kiti wa bɔngama, ubuulyagatu ndeke, ukpokyono ka likpakpa lo libo la ɔbili walingunu, Kunzi ukpaga ndeke bɔmomiso-misa kabu basi.»

8

Bɔpwini ndiko ya madɔya na ika

¹ Niyo Mikya-Kɔndɔlɔ apwa kɔwɔ nɔɔ ndiko ya madɔya na ika, pa adakyaana nɔɔ kugu wa lisyɛ biwo ka bɔdakika abɛ bɔtekebe basaa. ² Kumbuso yi, naminɔ nɔɔ bɔmalaika madɔya na ika bakamanana kambwa ko Kunzi, bɔpɔ nɔɔ basiba madɔya na ika.

³ Kɔwɔ wɔ, malaika wagɔgɔ odoku nɔɔ kaamaga ka kpɔlɔ-kpɔlɔ wa gbɔgbɔ. A nɔɔ na sani wa ɔlɔ ninɔ bɔabusyaga mino adudu. Bɔpɔ kɔwɔ nɔɔ adudu wakpa kye apɔ ka apɛpɛ pa imoti na malumba ka batɔ ko Kunzi basu kugu wa gbɔgbɔ wa ɔlɔ ninɔ a nɔɔ kambwa wo kiti wa bɔngama nɔ. ⁴ Muki ma adudu yi ninɔ, pa imoti na malumba ka batɔ ko Kunzi, apunga nɔɔ katukya ka mɔbɔku ka malaika, anafaka ko Kunzi. ⁵ Kumbuso yi, malaika awa nɔɔ sani wa adudu yi ninɔ, atumisa nɔɔ na makamɔ mo buku bɔ gbɔgbɔ bidɛ, ambimboku nɔɔ kunu ka litɔmbu. Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, a kɔwɔ nɔɔ mɔpamu ma ngbangbata, gbungbu, nginanaga yi sɛ kɔwɔ azigizo.

Bɔmalaika bakofya basiba

⁶ Kɔwɔ wɔ, bɔmalaika madɔya na ika nibɔ bɔ nɔɔ na basiba madɔya na ika bayigwigo, bibungusyaga nɔɔ bɔpunga kofyo.

⁷ Malaika wa mambwa ofya nɔɔ siba. Kɔwɔ wɔ, mɔwayi ya mambunga no buku yimatikana na bɔngu aluka nɔɔ. Mutili mimoti ma litɔmbu ka misaa osilaga nɔɔ. Mutili mimoti ka misaa ma bukuto pa imoti na tonito osilaga nɔɔ gɔni.

⁸ Kumbuso yi, malaika wa yiba ofya nɔɔ siba. Bɔfikita kɔwɔ nɔɔ ko libo lidingi, luki limoti nilɔ a nɔɔ abɛ ngupa yidingi kika kagbɔndikana. Mutili mimoti ka misaa

mo libo li nilo, iita ndi bangu. ⁹ Ligbuta limoti la yisaa la banyama nibo bikaga ko libo na ligbuta limoti la yisaa la babato, baputikana ndi.

¹⁰ Kumbuso yi, malaika wa yisaa ofya ndi siba. Lingutu lidingi nilo a ndi kagbandikana abe lidada lo buku, opukoku ndi kugu wa lisyε, ogwoku kugu wa mutuli mimoti ma misaa mo mobo na makpakpa. ¹¹ Lino la lingutu li nilo ni Buzyo. Kawa wa, mutuli mimoti ma misaa mo mobo oziwa ndi bizyo. Bata budingi bi nibo bomwa ndi, bolumwaga ndi kye libo li nilo a kawa ndi bizyo.

¹² Kawa wa, malaika wa yikwanganya ofya ndi siba. Mutuli mimoti ma misaa mo ma moni apatikana ndi pa yimoti na nimo ma timba na nimo ma mangutu. Kinili, bungbanganya kegε ndi bata ka mutuli mimoti ma misaa mo ngbingo wa lisyε na nimo mo biti goni.

¹³ Kumbuso yi, nikwe ndi bata, namakana kawa ndi windi bemoti nino a ndi ni itundulini kugu kugbe, anigomiso na liya lapε be: «Hebe! Hebe! Kumbu yidingi ka bata ba litombu ka basiba nibayo bamalaika basaa bayagogo bakabunda kofyo!»

9

¹ Kumbuso yi, malaika wa kubukumuti ofya ndi siba. Nina ndi lingutu limoti nilo ogwoku ndi kotukyoku kugu wa lisyε. Bapa ndi lingutu li nilo lifungula la libye lodu la mugε ka babili. ² Lingutu li nilo, oukwa kawa ndi libye lodu la mugε ka babili. Muki ondindikana ndi bindengbu-ndengbu, anopupoku ka libye ku abe bakabasya fulu. Muki mi nimo atikya ndi moni na lisyε biwadi. ³ Banokilingbo bapanga ndi kopupoku ko muki ku, bomisikono wasi bingwi. Bapa ndi ngu mufongoni abe niyo ka nakwaa-ghani. ⁴ Bubikya ndi be bakoputonitogu mapaku, gutugu tonito aka, ikani bukuto, luki limoti, be bugyogyisi bata nibo bakegu na bakase ko Kunzi ka tundukuto kabu. ⁵ Bakupagu ndi banokilingbo bi nibo mutuu kaumwogo bata bi nibo, luki limoti, be bugyogyisi ka batimba kubukumuti. Muzuzula kabu ikaga ndi mufongoni abe nimo ka nakwaa-ghani. ⁶ Ka masyε mi nimo, bambanzu bakisatu ndeke kukwaku, luki limoti, bakinigu ndeke. Batatanilyatu ndeke kukwaku, luki limoti, kukwaku upikita.

⁷ Banokilingbo bi nibo, ba ndi kainisono mufongoni abe bafalasi ni bubungusyogini kaina ka lunga. Ba ndi no luki limoti abe begbegbe ka bamu kabu abe nibayo baya olo, misa kabu abe nimo ka bambanzu. ⁸ Tukatu kabu a ndi mufongoni abe nito ka boko, manzu abe nimo ko kpwingi. ⁹ Kubatu kabu a ndi kainisono abe bakimokisyo botu baya ngweyi. Bepari kabu a ndi kobuko abe mayu ma bamasuwa ba lunga beyo obukogo mino kani bafalasi budingi bakauluto kaina ka lunga. ¹⁰ Kundu kabu a ndi mufongoni abe niyo ka banakwaa-ghani, no mowo bibakaka. Ngu yigyogyiso bambanzu ka batimba kubukumuti a ndi ka kundu kabu. ¹¹ Ngama kabu ni malaika wa libye lodu la mugε ka babili, nino ina ka Libelena be «Abadoni», ka Ligiliki be «Apolioni» isi yi be «Mupuputa».

¹² Yigyogyiso ya mambwa okitogini. Kumbusa wa niyo, yigyogyiso yagogo yiba, opuponokuto bata.

¹³ Malaika wa madiya ofya ndi siba. Nakana kawa ndi liya limoti kotukyoku ka mondu makwanganya ma gbogbo wa olo nino a ndi kambwa ko Kunzi. ¹⁴ Liya li nilo, abikya ndi malaika wa madiya nino a ndi na siba no be: «Ukulaga bamalaika bakwanganya nibo babukpikila ko libo lidingi Efulati.» ¹⁵ Bukulaga kawa ndi. Ba ndi bakitulya kolumusogo ko ngbingo yi nino, ka lisyε li nilo, ka timba yi nino na ka syangasu si niso mutuli mimoti ma misaa ka bambanzu. ¹⁶ Betulya ndi isabu ka basuda nibo budakilya ndi bafalasi kaina ka lunga, ba ndi bamilio bamiya baba. ¹⁷ Kawa wa, numina ndi bafalasi bi nibo ko nziki pa imoti na basuda nibo ba ndi kugu yi. Basuda bi nibo ba ndi bakimokisyo bata baya ngweyi ka bambanzi

bingbungbu abe buku, bayagogo bipipi abe bekuba na bayagogo aninisa abe modifi ma selengunde. Bamu ka bafalasi a ndi mudongoni abe nibayo ka bokpwingi. Buku, muki na libu lazua a ndi kopupo ka noku kabu bivulu-vulu. ¹⁸ Mutili mimoti ma misaa ka bambanzu, bolumwanaga ndi ka muzuzula misaa mi nimo, ko buku, ko muki na ka libu lazua nilo a ndi kopupo ka noku ka bafalasi bi nibo. ¹⁹ A beyo, ngu ka bafalasi bi nibo a ndi ka noku kabu na ka kundua kabu. Kundua kabu niyo bugyagyaga ndi na iyu bambanzu, a ndi na bamu abe banzuka.

²⁰ Batu bi nibo basikana ndi ni bakokwogigu ka muzuzula mi nimo, bakasananagu ndi na bokunzi nibo bigyilya ndi na maboku kabu. Bisisilaga ndi kobibiso mambengi ma bunye, basanamu baya olo, fiza, bangweyi, matamu na bengbingili. Makpamuka mi nimo masi kakwananigu ndi kaina, ikani kaukana, ikani kakpakyana. ²¹ Batu bi nibo, bakasananagu ndi na yigya kabu yanye, yimwo bambanzu, ya luga, ya bilya na yo kubaku.

10

Malaika no mikya kitabua

¹ Kuwa wa, namina bata ndi malaika wagogo ninu wongu kotukyoku kugu wa lisyee. Ikuba a ndi na iyi yitikyo biwadi, isibe akungulini ka mu bikululu, miso ananze abe moni, magu abe madada mo buku. ² A ndi no mikya kitabua mugwi. Kitabua yi niyo a ndi yihukwikono. Kuguko kaki kwa kumbanzikaniko a ndi ko libo lidingi na nikwo kwa kulekuke kubi. ³ Apamikana ndi na liyu lapu abe kpwingi kiko kalungukyana. Niyo apamikana beyo, bangbangbata madia na ika bapamikana ndi. ⁴ Niyo bangbangbata madia na ika bapamikana beyo, na kuwa ndi wakitulya kokpikogo, luki limoti, nukana ndi liyu kotukyoku kugu wa lisyee, be: «Wakokpikonitogu likpamuka li nilo bangbangbata madia na ika bobikiyi, buulya ka limbengi kakua aka.» ⁵ Kuwa wa, malaika ninu namina ndi wakamaga kuguko kumoti ko libo lidingi, kwagogo kubi, anana ndi kubokuko kwa kumbanzikaniko kugu wa lisyee. ⁶ Ako kuwa ndi silika ko lino ko Kunzi ninu a na obili ka benze na benze, ninu agya ndi lisyee na masi nimo a mino, litombu na masi nimo a mino, libo lidingi na masi nimo a kuso yi. Malaika yi ninu abikya kuwa ndi be: «Ngbingo a kuwa mukudu! ⁷ Luki limoti, ko ngbingo yi ninu malaika wa madia na ika ofya ndeke mino siba, Kunzi otulyasa ndeke bodikidi kaki mudongoni beyo abikyaga ndi mino pisi ka bogyalandu nibo bagugubya ndi.»

⁸ Kumbuso yi, liyu nilo nukana ndi kotukyoku kugu wa lisyee ebikya bata be: «Winda kava mikya kitabua ninu muhukwikono ka maboku ka malaika ninu a wakamaga kuguko kumoti ko libo lidingi kwagogo kubi.»

⁹ Kuwa wa, nakpuda ndi malaika, nakunga ndi mikya kitabua yi ninu. Ebikya ndi be: «Vano, walya. Ika bindenge-ndenge abe nzuki ka munoku, luki limoti, ika bizyo ka muma kakua.» ¹⁰ Nava ndi mikya kitabua yi ninu ka maboku ka malaika, nalya. A ndi bindenge-ndenge ka munoku abe nzuki. Luki limoti, niyo nomyo, muma arunga ndi ketula.

¹¹ Kumbuso yi, bebikya kuwa ndi be: «Wisisilaga bata kanzina na bogyalandu ka bopigo, ka bevananza, ka masasu dididi na ka bangama.»

11

Bademu baba

¹ Kuwa wa, bepa ndi ligugu limoti nilo lipima nolu bunda, bebikya ndi be: «Wamaga, winda kopimo bunda ba Ndabu ko Kunzi na gbogbo, utanga gonu bambanzu nibo babibisogo Kunzi kuso yi. ² Luki limoti, wakopimonitogu pa yangba ya Ndabu ko Kunzi kye busilya ndi batu nibo bakamibigu. Baditaga ndeke gudfu

wotu ka batimba batekebe bakwanganya na baba. ³ Nutika ndeke bademu kami baba, bakimokisyogo botu baya lilebu. Banzina ndeke na bugyalandu ka masye elfu yimoti bamiya baba na batekebe madia.» ⁴ Bademu baba bi nibo ni bukuto tifa ta mizeituni na batala baba nibo ba bakamaga kambwa ka Mombukwana wa litombu. ⁵ Mumbanzu kakisa kaudwa, buku opupoku ka noku kabu, ulumwisogo batu bi nibo. A beyo, mumbanzu kikipunda kaudwa, okwo inguo ya kukwaku kwi nikwo. ⁶ Bademu bi nibo ba no ngu yikpingba lisyε be kye mbwayi kolukonitogu ka masye mi nimε biko mino ibu kanzina na bugyalandu. Ba goni no ngu yikosa libo kaiita bangu. Ba bata goni no ngu yipa yigyogyiso dididi ka obili bongbinga basi mudongoni beyo bopo mino. ⁷ Ngbingo yi ninε bama ndeke mino kanzina na bugyalandu beyo, nyama ninε opupoku ndeke ka libye lodu la mugu ka babili, ulanana ndeke na ibu, ukitaga no ngu, ulumwisogo. ⁸ Bamanda kabu ika ndeke ka pa yangba ya gudfu mudingi ku babangilaga ndi mino Mombukwono-dosu ka musalaba. Bakingyosogo gudfu yi ninε na Sodomu* ikani Misili. ⁹ Batu ba bevananza bayasi, bopigo bayasi, masasu masi na giyo yasi, bika ndeke kaanda bamanda kabu no miso aka ka masye masaa na nusu ni bakegu kapa be bolumbi. ¹⁰ Batu ba litombu basi bika ndeke ka magyagya ko bulya kukwaku ka bogyalandu baba bi nibo. Balyisa kuwa ndeke dumo, bapanana mukumbo bizazaza kye bogyalandu bi nibo bulyisa ndi kumbu kugbe. ¹¹ Luki limoti, kumbusa wa masye masaa na nusu mi nimε, chu ninε apaga obili usilya ndi kotukyoku ko Kunzi, ingya ka bamanda ka bogyalandu bi nibo abilila ndi. Kuwa wa, batu bi nibo ba ndi wa, botuma ndi na ombombo bidε. ¹² Bogyalandu baba bi nibo bukana ndi liyu limoti lapu kotukyoku kugu wa lisyε, ubikya be: «Dokoniku!» Badaka kuwa ndi kugu wa lisyε ko miso ka bomuyoniso kabu, bekuaba utikya ndi. ¹³ Ko ngbingo yi ninε aka nε, azigizo wapu oyunga ndi obili. Mutili mimoti ko tili tekebe ya gudfu apanzikana ndi. Bambanzu belofu madia na ika (7.000) bolumwaga ndi na azigizo yi ninε. Kuwa wa, batu bi nibo basikana ndi botuma ndi na ombombo bidε, babibiso Kunzi ninε kugu wa lisyε.

¹⁴ Yigyogyiso ya yiba okitogini, luki limoti, niyo ya yisaa a ko pisi.

Siba ya madia na ika

¹⁵ Kuwa wa, malaika wa madia na ika ofya ndi siba. Mayu mapu ibukusa ndi kotukyoku kugu wa lisyε, be: «Mbiya wanu, bungama kugu wa obili a kuwa ka maboku ka Mombukwono-dosu ibu na Masiya kaki. Ika ndeke ngama ka benze na benze.» ¹⁶ Bamaboku-mboku batekebe baba na bakwanganya (24) nibo bikaga ka bokiti kabu ba bungama kambwa ko Kunzi, bodidika ndi kadwe ka litombu, banabibiso Kunzi, ¹⁷ ni banabikya be:

«Takaumigisilyo ibiba, iwe Mombukwono-dosu Kunzi, Wongu-Kugbe, iwe yi ninε wambiya wanu na wa ndi,

kye womosa ndi bungama kaku pisi ko ngu yidingi kaku.

¹⁸ Mambengi ukandikakanaga ndi batu ba bevananza bayagogo bikpeki-kpeki, luki limoti, lingangi kaku inisononi.

Ngbingo muko mungimbo ka batu nibo bokwaga ndi, itulyonini,

a ngbingo kaulalya bagya-ligubo kaku, bogyalandu kaku,

na batu kaku basi na nibo bubangaga,

batu ba payaya na batu ba ibiba.

A ngbingo kaulumwisogo batu bi nibo baputaga obili!»

11:4 11:4 Wanda ka Zakalia 4:3, 11-14. **11:6** 11:6 Wanda ka 1 Bangama 17:1; Pupo 7:17-19; 1 Samueli 4:8.

11:7 11:7 Wanda ka Danyele 7:3, 7, 21. * **11:8** 11:8 Sodomu: A likingyosi la bunye. Misili a likingyosi ka batu bi nibo bakamibogigu Kunzi, bomuyoniso ka bomikya Bezaleli. Batu bi nibo bakamibogigu Kunzi bobibisaga gbilito **11:11** 11:11 Wanda ka Ezekieli 37:5-10. **11:18** 11:18 Wanda ka Mambu 2:1, 5; 110:5; 115:12-13.

¹⁹ Kūwa wa, Ndabū ko Kunzi niyo ikaga kūgū wa lisyē oukwikana ndi, kpokoyo wa agūmē inisono. Kumbuso yi, a kūwa ndi nginanaga ya ngbangbata, gbūngbū, pamikanaga ya ngbangbata, azigizo pa imoti no mbwayi yidingi ya mambūnga.

12

Muko na gbita

¹ Kumbuso yi, likingyosi lidingi opupana ndi kūgū wa lisyē, muka bēmoti a ndi wakimokisya mōni, timba a ndi kusili wa magū kaki. Kūgū wa mū kaki, a ndi na bēgbēgbē baya mangutū tekēbē na maḡa. ² Muko yi ninō a ndi na mūma, a ndi kakūgwaga ko bulya mūzūzūla ma libukuti.

³ Likingyosi lagōgō opupana ndi kūgū wa lisyē, a ndi gbita bēmoti ninō mudingi ongbomyini bīngbū. Gbita yi ninō a ndi na bāmū maḡiya na ika na mapakala tekēbē. Bāmū bayasi a ndi na bēgbēgbē aka. ⁴ Mūkūndū kaki oluta ndi mutili mimoti ma misaa ma mangutū, oḡukoku ndi bīgbwuuu kūnū ka litōmbū. Amaga ndi kambwa ka muko yi ninō a ndi buwobi kabūkūta bēkye alyi miki ngbingo yi ninō opupoku mino. ⁵ Kūwa wa, muko yi ninō abūkūta ndi miki mūlūkū yi ninō alyā ndēkē būngama kūgū ka bēvananza bayasi pisi ka mufimbo ma ngweyi. Luki limoti, bādokisa ndi mikaki bīkwa buwobi no Kunzi, ko kiti kaki wa būngama. ⁶ Muko yi ninō apikita kūwa ndi ka isa, ka pa yi niyo Kunzi a ndi ni abungusilyogini bēkye biki kakwisa kū ka masye elōfū yimoti bamiya bāḡa na bātekebē maḡiya (1.260).

⁷ Kūwa wa, lūnga atinika ndi kūgū wa lisyē. Mikaeli pa imoti na bāmalaika kaki, bataya ndi lūnga na bāgbita. Bāmalaika ka gbita bogulyo kūwa ndi gōni ibū ka lūnga. ⁸ Luki limoti, bābūma ndi gbita. Iki iyi ikani bāmalaika kaki bākakwananigū ndi bata ibū kaiko kūgū wa lisyē. ⁹ Kūwa wa, bādikitoku ndi gbita kūnū wasi. Gbita mudingi yi ninō ni nzūka wandeli ninō ina bē «Mumuyoniso» ikani «Abili», ninō ikaga kaubōbō batū bāsi bā litōmbū. Bāmbimba ndi kūnū ka litōmbū pa imoti na bāmalaika kaki.

¹⁰ Kumbuso yi, nūkana ndi liyū lapū kotukyoku kūgū wa lisyē, anabikya bē: «Mbiya wanū, muhukuso odunuku. Mbiya wanū, Kunzi kusu owonisilini ngu na būngama kaki. Mbiya wanū, ngu ka Masiya kaki inisonini. A bēyo, batindikini ka litōmbū, mutū yi ninō ikaga ndi kausungulya bōmomosu biti na lisyē kambwa ko Kunzi.

¹¹ Bōmomosu bāndūngilyaga ndi pisi ko ngu ya bāngū ko Mikya-Kōndōlō na pisi ka mūnzina ma lingūnū nimō bōpupilya ndi mino būdēmū. Bā ndi bākitūlya kapā ōbili kabū kadwē ka kukwakū. ¹² Kinili, gwoni magyagya, iwe lisyē na ifunu bāsi nibō mikaga kūgū wa lisyē! Luki limoti, kumbu kunu, batū bi nibō ma ka litōmbū na ko libo lidingi kye mumuyoniso osyini ku kunu, a mutumo na lingangi bidē kye akaiba bē a no ngbingo mukudū.»

¹³ Niyo gbita iba bē batindikini kūnū ka litōmbū, apūnga ndi kakpūmya muko ninō abūkūta ndi miki mūlūkū yi nō. ¹⁴ Luki limoti, bāpa ndi muko yi ninō bēpapi bayibā abē nibayo ko windi mudingi bē kye awiwi, aga ka isa ka pa yi niyo bābungusilyaga ndi, byi na nzūka yi ninō. Na kū bēyo, bīkaga ndi kakwiso ka byanga bisaa na nusu. ¹⁵ Kūwa wa, nzūka yi ninō ozoya ndi libo akika bēyo libo lidingi akika mino kumbusa ka muko, bē kye libo li nilō akikisi. ¹⁶ Luki limoti, litōmbū asingya ndi muko yi ninō, litōmbū oukwa ndi mūnōkū, omya libo nilō opupa ndi ka mūnōkū ka gbita. ¹⁷ Limbengi atūla ndi gbita na muko yi ninō. Gbita aga kūwa ndi kataya lūnga na bōmiki bāgōgō nibō ka muko yi ninō. Isi yi bē na batū bi nibō bōbuulyogo mutū ko Kunzi, bānopupo būdēmū ko bulya ka Yeso. ¹⁸ Kumbuso yi, gbita yi ninō amaga ndi kubi wo libo lidingi.

13

Nyama wa mambwa

¹ Kūwa wa, namina ndi nyama bemoti anopupoku ko libo lidingi. A ndi na bamu madiya na ika na mapakala tekebe. Kugu wa lipakala limoti-limoti a ndi na begbegbe. Na kugu wa bamu, bokpika ndi mino mutumbwa Kunzi. ² Nyama yi ninu namina ndi nu, a ndi kainiso abe sukopi. Magu kaki a ndi abe nimo ka imbubu, munoku abe nimo ka kpwingi. Gbita yi ninu apa ndi bututungyo kaki, kiti wa bungama kaki no ngu yidingi. ³ Mu mumoti luga wa bamu ka nyama yi ninu, a ndi kainiso abe kika ni bagbitini binye buwobi kokwo, luki limoti, pwayi yi a kuwa ndi ni obyini. Batu basi ba litombu bombombaya ndi kamina nyama yi ninu, bapunga ndi kabibya bingbooo. ⁴ Batu basi bapunga ndi kobuna moli kambwa ka gbita, kye apa ndi nyama yi ninu bungama kaki. Bapunga ndi goni kobuna moli kambwa ka nyama yi ninu, banabikya be: «Wani nu a mufongoni na nyama yi nimu? Wani nu akwanana katayana na iyi ndumbi?»

⁵ Bapa ndi nyama yi ninu ngu yinzina, bugindo na niyo itumbwa Kunzi. Basilya ndi bungama ka batimba batekebe bakwanganya na baba (42). ⁶ Kūwa wa, apunga ndi katumbwa Kunzi, anatumbwa lino kaki, pa kaki ya buliki na batu basi nibo bikaga kugu wa lisyε. ⁷ Bahukwilya ndi mupumi kabumana na batu ko Kunzi, anubuma. Bapa ndi goni bungama kugu ka batu basi, bopigo bayasi, bevananza bayasi, masasu masi na giyo yasi. ⁸ Batu basi ba litombu babibisatu ndeke, basi nibo mino kabu kegu ndi makikipiko katukya ka mupunganagi ma obili ikani ka kitabu ya obili niyo ko Mikya-Kondolo ninu bamwo ndi.

⁹ «Mutu yi ninu a na motili, ukanito. ¹⁰ Mutu yi ninu batwa ndi kaında ka boloko, bamakytu ndeke ka boloko, mutu yi ninu batwa ndi be okwa ndeke dukpa, bamwo ndeke na dukpa aka. Kūwa wa go wa, batu ko Kunzi bokwononi kaiko na adala munda pa imoti na baya.»

Nyama wa yiba

¹¹ Kumbuso yi, namina ndi nyama wagogo anopupoku ka litombu. A ndi na mapakala maba mufongoni abe nimo ko mikya-kondolo, a ndi kanzina abe gbita. ¹² Agyaga ndi mutu masi nimo nyama wa mambwa obisaga ndi kambwa kaki. Akpamyaga ndi litombu pa imoti na batu basi nibo ba kuso yi be bobuni moli kambwa ka nyama wa mambwa ninu a ndi na ipukulu ya pwayi yidingi niyo bagbita ndi. ¹³ Nyama yi ninu wa yiba nu, a ndi kagya mokingyosi mumbanga-mbanga. Osisogoku ndi gutugu buku aka kotukyoku kugu wa lisyε, kadwe kunu ka litombu ko misa ka batu basi. ¹⁴ Ubofogo ndi batu ba litombu pisi ka mokingyosi nimo bakpamya ndi be iki kagya kambwa ka nyama wa mambwa. Ubikya ndi batu ba litombu be bagyi sanamu ka nyama ninu bagbita ndi na mupanga, luki limoti, isisilaga ndi kaika na obili aka. ¹⁵ Kumbuso yi, nyama wa yiba inisana ndi no ngu, ahusyo na chu wa obili sanamu ka nyama wa mambwa, kye sanamu yi niyo, akwanani kanzina na kaulumwisogo batu bi nibo bakikigu kabibiso. ¹⁶ Nyama wa yiba yi ninu apa ndi mutu ka batu basi: batu ba payaya na batu ba ibiba iki batu ba mukumbo na nibo ba yangya iki batu bukulkanaga na bosunzu, be bubisi ida ka kubokuko kwa kumbanzikaniko ikani ka itundukuso. ¹⁷ Mumbanzu gutugu bemoti aka, kakwananigu ndi koluwo ikani kagaba luki ni kegu na kele yi niyo, isi yi be lino ka nyama yi ninu ikani isabu yi niyo akowonisilo lino kaki.

¹⁸ Wanu, okwononi kuwa kaiko na yimibo. Mutu yi ninu a na yimibo, akwanana kotombisyo isabu yo lino ka nyama, kye a isabu yo lino ka mumbanzu bemoti bene. Isabu yi a miya madiya, batekebe madiya na madiya (666).

14

Limbū ka batū niḅo binisana ndi na muhukuso

¹ Kumbuso yi, nikwe ndi, namina ndi Mikya-Kondolo wakamaga ka ngupa ya Siona. A ndi pa imoti na bambanzu belofu miya yimoti batekebe bakwanganya na bakwanganya (144.000). Ba ndi no lino kaki na nilo ka Abaki ka tundukuto kabu. ² Kuwa wa, nukana ndi liyu limoti kotukyoku kugu wa lisyε, anaungwa abe bodungo bayakpukpu na goni abe mupamu mapu ma ngbangbata. Liyu li nilo nukana ndi lo a ndi abe bakiko kaungbata badomu. ³ Bambanzu belofu miya yimoti batekebe bakwanganya na bakwanganya bi niḅo (144.000), ba ndi kaimbila limbū lambiya kambwa wo kiti wa bungama, kambwa ka makpumuka makwanganya na kambwa ka bamboku-mboku. Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana ndi kakingilaga limbū li nilo, kiki asi bambanzu belofu miya yimoti batekebe bakwanganya na bakwanganya (144.000) aka niḅo Mikya-Kondolo ulua ndi na bangū kaki ka obili.

⁴ Batū bi niḅo bakaputagu ndi nzuyi kabu kasye na boko, bibuulyatu ndi. Babibyaga Mikya-Kondolo pa yasi ku iko mino kaina. Buluwa ndi luga ka batū bagogo kye biki batū ba mambwa, kaupá ka aperse ko Kunzi na ko Mikya-Kondolo. ⁵ Bakabikyagu ndi ibu bongog gutugu lisyε limoti aka. Bakegu na ibu gutugu yimoti aka.

Bamalaika basaa

⁶ Kumbuso yi, namina ndi malaika wagogo nino a ndi kawīwa kugu kugbe. A ndi no Mongoni Manza ma benze na benze nimo akwanana ndi kabikyaga batū ba litombu: bogiyo bayasi, bopigo bayasi, masasu masi na bevananza bayasi. ⁷ Kuwa wa, abikya ndi na liyu lapu be: «Mubongoni Kunzi, mabibiso, kye ngbingo kaki kako mungimbo ka bambanzu itulyonini. Bunoni moli kambwa ka mutū yi nino agya ndi lisyε na litombu, libo lidingi na makpakpa.»

⁸ Malaika wa yiba, abyeku ndi nino wa mambwa, anabikya be: «Mugi mudingi ma Babiloni oponzikonini, oponzikonini lingunu. Iyi nino umusaga ndi batū basi vinya wa ngbuta ya bilya kaki.»

⁹ Malaika wa yisaa, ubyeku ndi niḅo baba ba mambwa, anabikya na liyu lapu be: «Mumbanzu kobuna moli kambwa ka nyama yi nino na kambwa wa sanamu kaki, babiso ida ka itundukuso ikani ka kubokuko kaki, ¹⁰ iyi goni, amwatu vinya wa ngbuta ko Kunzi. Vinya yi nino babungusyaga ndi ni bakamotonigu no libo, babungwa ka kopu kaki wa ngbuta. Mutū yi nino igyogyisa ndeke ko buku na libu lazū kambwa ka bamalaika botu na kambwa ko Mikya-Kondolo. ¹¹ Muki mo buku ba yigyogyiso kabu ika ndeke kadaka kugu ka benze na benze. Yukumo kigungu ndeke biti na lisyε, ka batū bi niḅo bobunaga ndi moli kambwa ka nyama na sanamu kaki, na ka basi niḅo subisa ndi ida yo lino kaki.»

¹² Kinili, okwononi be batū ko Kunzi niḅo bagyaga mutūu kaki, babailya Yeso, biki na adalu munda.

¹³ Kumbuso yi, nukana ndi liyu kotukyoku kugu wa lisyε anabikya be: «Kpiko likpumuka li nili: «Katukya mbiya wanu, igyagya a ka batū niḅo bakokwo kani ba kusu ka Mombukwono-dosu!» Limbengi akabikya be: «A beyo, bimumbisatu kumbusa wa yigyogyiso, kye yigyigyilya kabu yanza iko pa imoti na ibu.»

Kobuulyo masolo ma obili

¹⁴ Niyo nikwe bata, nina ndi ikuba yimoti bitu. Mutū bemoti a ndi wakiko kugu yi, aninisa abe mika-mumbanzu. A ndi na begbegbe baya olo ka mu, na dukpa yipyε yiko masolo. ¹⁵ Malaika wagogo opupoku ndi ka Ndabu ko Kunzi, apamya ndi mutū yi nino a ndi wakiko kugu wa likuba be: «Va kuwa dukpa kaku, wapunga kobuulyo masolo!

Ngbingo mubuulyo itulyonini kye masolo ma obili a kuwa mungata.» ¹⁶ Kuwa wa, mutu yi nino a ndi wakiko kugu wa ikuba, ava ndi dukpa kaki, obuulya ndi masolo ma obili.

¹⁷ Malaika wagogo opupoku ndi ka Ndaβu ko Kunzi niyo kugu wa lisyε. A ndi goni iyi na dukpa yipyε.

¹⁸ Kumbuso yi, malaika wagogo nino a ndi no ngu kugu wo buku, opupoku ndi ka gbogbo, apamya ndi mutu yi nino a ndi na dukpa yipyε no, abikya βε: «Va dukpa kaku, wakogo dangulu ya muzabibu niyo a ka obili, kye a kuwa yingata.» ¹⁹ Malaika yi nino, ava ndi dukpa kaki ka obili, akogo dangulu ya muzabibu niyo a ka obili, adikita ndi ka pa yi niyo bautaga ndi mino vinya wa ngbata ko Kunzi. ²⁰ Pa yi niyo bautaga ndi mino dangulu ya muzabibu yo ikaga ndi kunzi wa gudfu. Bangu yidingi akika ndi ka pa yi niyo, ka bunda ba bakilometele miya yisaa (300). Budu bi a ndi metele yimoti no dongbu.

15

Bamalaika madīya na ika na yigyogyiso ya mulibo

¹ Kumbuso yi, nina bata ndi likingyosi lagogo lidingi na limbanga kugbe kugu wa lisyε. A ndi bamalaika madīya na ika niβo ba ndi na yigyogyiso madīya na ika yigwi. Yigyogyiso yi niyo, akowonisilo mulibo ma ngbata ko Kunzi.

² Nina bata ndi luki abε libo lidingi anisono βingala-ngala abε velu, otumini na lidafa lo buku. Numina ndi goni batu bi niβo bopupa ndi botutungyo ka nyama, ka sanamu kaki na isabu niyo akowonisilo lino kaki. Batu bi niβo, ba ndi bakamaga kugu wo libo lidingi li nilo la ngala-ngala lo, bugwigogini badomu niβo Kunzi upa ndi. ³ Ba ndi kaimbila limbu ka Musa, musunzu ko Kunzi, na nilo ko Mikya-Kondolo, banabikya βε:

«Mombukwono-dosu Kunzi, nino Wongu-Kugbe,

yigya kaku a yidingi na yimbanga!

Ngama ka bambanzu basi ba obili,

tamanaga ya mogubo kaku a yo ngbingbili na ya lingunu!

⁴ Mombukwono-dosu, kegū na mumbanzu nino kubangagigu.

Kegu goni na mumbanzu nino kubibisogigu,

a βeyo, iwe mukaka aka no wa wotu.

Bambanzu basi ba obili, bodoku ndeke kobuna moli kambwa kaku,

yigya kaku ya bungbingbili inisononi βingbanganya.»

⁵ Kumbuso yi, nina ndi Ndaβu ko Kunzi ni oukwikonini kugu wa lisyε, niyo a ndi na ngbangba ya agume ko Kunzi. ⁶ Bamalaika madīya na ika niβo ba ndi na yigyogyiso madīya na ika yigwi, bopupoku ndi ka Ndaβu ko Kunzi yi niyo. Ba ndi bakimokisyogo botu baya pamba bitutu, bikondini kaba ya olo ka dukufito kaba. ⁷ Luki limoti luga wa makpumuka makwanganya mi nimo, upa ndi bamalaika madīya na ika bi niβo bakopo ba olo madīya na ika. Bakopo bi niβo ba ndi butumo bidε na ngbata ko Kunzi nino a na obili ka benze na benze. ⁸ Ndaβu ko Kunzi otuma ndi muki bindengbu-ndengbu na ibiba no ngu ko Kunzi. Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu ndi kaingyo ka ndaβu yi niyo, kadwe ku kwaku yigyogyiso niyo bamalaika madīya na ika bodoku ndi na iyu itulyana ndi mino.

16

Bakopo madīya na ika ba ngbata ko Kunzi

¹ Kumbuso yi, nukana ndi liyu lapu kotukyoku ka Ndaβu ko Kunzi anabikya bamalaika madīya na ika βε: «Windoni kauduko bakopo madīya na ika ba ngbata ko Kunzi ka obili!»

² Kūwa wa, malaika wa mambwa aga ndi, aduka ndi kōpō kaki kugū wa ɔbili. Bakumbufu itwaga ndi ka nzūyi ka batū nibo ba ndi na ifa ka nyama na banobibiso goni sanamu ka nyama yi ninō.

³ Ninō wa yiba, aduka ndi kōpō kaki ko libo lidingi. Libo li nilo iita ndi bangu, mufongoni abe niyo ya manda. Masi nimo a ndi na ɔbili ko libo lidingi ku, olumwogo.

⁴ Ninō wa yisaa, aduka ndi kōpō kaki ko mobo na ka makpakpa. Mobo mi nimo iita ndi bangu goni. ⁵ Kūwa wa, namukana ndi malaika ninō a no ngu kugū wo mobo ni anabikya be: «A beyo, wa Wotu, iwe ninō watu na wa ndi, wakogo ngbanga ka bungbingbili. ⁶ A beyo, batū bi niba bodukusaga ndi bangu ka batū kaku na niyo ka bogyalandu kaku. Mbiya wanu, wa kūwa kaumusa bangu, ba kūwa kobuulyogo masolo ma diya kabu!»

⁷ Kumbuso yi, nukana ndi liyu kotukyoku ka gbogbo, anabikya be: «A beyo, Mombukwono-dosu Kunzi, ninō Wongu-Kugbe, iwe wakogo ngbanga ka lingunu na ka bungbingbili!»

⁸ Malaika wa yikwanganya aduka ndi kōpō kaki kugū wa moni. Bakpamyā ndi moni kaubuya bambanzu na buzu kaki. ⁹ Bambanzu bosilaga ndi na buzu bapu bi nibo, bapunga ndi katumbwa Kunzi ninō akwanana kapā mutuu ka inguo ya yigyogyiso yi niyo. Luki limoti, bakya ndi kaasanana na bunye kabu na kabibiso Kunzi.

¹⁰ Malaika wa kubukumuti, aduka ndi kōpō kaki kugū wo kiti wa bungama ka nyama, biti ohuma ndi bungama ka nyama yi ninō. Bambanzu bilya ndi manzu bikyalu-kyalu na muzuzula. ¹¹ Batumbwa ndi Kunzi wa kugū wa lisyē ko bulya muzuzula na bapwayi kabu, luki limoti bidukulaga ndi na yiga yanye aka.

¹² Malaika wa madīya, aduka ndi kōpō kaki ko libo lidingi Efulati. Libo li nilo afa ndi bigbutu, kye pisi inisoni ko bulya ka bangama nibo ba ndi kodoku misa ya ingenge. ¹³ Kūwa wa, nina ndi mambengi ma bunye masaa, mufongoni abe banasangaba, ni anopupoku ka manku ka gbata, ka nimo ka nyama na ka nimo ka mugyalandu wa kuboboku. ¹⁴ Mambengi ma bunye mi nimo, a nimo ka abili, agyaga mokingyosi mumbanga-mbanga. Imu mo indaga ka bangama basi ba ɔbili, umumula ko bulya yibumoniso lunga ka lisyē lidingi ko Kunzi ninō wongu.

¹⁵ Mombukwono-dosu aka be: «Nodoku bigbututu abe mutū wo kubaku. Igyagya ka mutū yi ninō kigigū ka toto, anobuulyo botu kaki binza, kye kokpokyononitogu ndumbu, inisono payaya ko misa ka bambanzu.»

¹⁶ Mambengi ma bunye mi nimo, umumula ndi bangama ka pa niyo balikyaga na Libelena be: «Alumagedoni.»

¹⁷ Malaika wa madīya na ika, aduka ndi kōpō kaki ka ovivi. Kūwa wa, liyu lapu ibukusa ndi, kotukyoku ka Ndabu ko Kunzi ko kiti wa bungama, abikya be: «Omolyini bubwa!» ¹⁸ Nginanaga ya ngbangbata apunga ndi, gbungbu, mupamu ma ngbangbata se kūwa azigizo wapu, ninō kanigyonosigu ndi katukya wa aka wa bambanzu biko mino ka ɔbili. ¹⁹ Gudū mudingi alikanaga ndi ka bapanga bayisaa, bagudu bo giyo yasi bodukanaga ndi. Kūwa wa, Kunzi atamana ndi gudū mudingi Babiloni, amusa kōpō wa vinya wa ngbata kaki. ²⁰ Bouzu bayasi olimikaga ndi, bangu pa asa kainisono. ²¹ Kumbuso yi, mbwayi yakpu na mambunga nimo buti bi a ndi banda bakilo batekebe bakwanganya (40), ulukya ndi bambanzu. Bambanzu batumbwa ndi Kunzi ko bulya yigyogyiso yo mbwayi ya mambunga. A beyo, yigyogyiso yi niyo a ndi yapu kugbe.

¹ Kūwa wa, malaika bemoti luga ka bamalaika maḍiḍya na ika niḅo ba ndi na bakopo maḍiḍya na ika isisiloku ndi, εβikya βε: «Doku, nakauwonisilo βeyo bako banu mino ngbanga ka adanda mudingi. Adanda yi ninu ni gudu mudingi ninu bapika ndi ka mutili mo moḅo makpukpu. ² Bangama bakpukpu ba obili bagya ndi buḍanda pa imoti na iḅu, batu ba litombu badamwa ndi vinya wa buḍanda kaki.»

³ Limbengi ko Kunzi esilya ndi, malaika aga ndi na imi ka isa. Ku βeyo, namina ndi muko bemoti wakiko kugu wa nyama bemoti wangbu. Nyama yi ninu a ndi na bamu maḍiḍya na ika, mapakala tekebe no mino mutumbwa Kunzi ka nzuyi kaki yasi. ⁴ Muko yi ninu a ndi wakimokisyo botu bayobusukuu na bayangbu kugbe. A ndi wakibungusyogo bi gbo, imokisयोगini makpumuka ma olo, ma matamu ma ligabu lapu na sanga. A ndi na kopo wa olo mugwi. Kopo yi ninu a ndi mutumo na musugu ma buḍanda kaki bidε. ⁵ Ka itundukuso kaki, bokpika ndi dikidi imoti, isi yi βε: «Gudu mudingi Babiloni, amaki badanda na musugu ma obili.» ⁶ Kūwa wa, namina ndi muko yi ninu ni odomwini bangu ka batu ko Kunzi na batu bi niḅo bumwogo ndi kye ba ndi bademu ka Yeso.

Niyu namina βeyo, munoku edika ndi bidε. ⁷ Kūwa wa, malaika emuusa ndi βε: «Munoku udikilyi iki? Nutumbulyagatu isi yo dikidi ka muko yi ninu na niyu ka nyama yi ninu a na iyi mubinika, ninu a na bamu maḍiḍya na ika na mapakala tekebe. ⁸ Nyama yi ninu wamini, atu ndi, luki limoti kegu bata. Opupoku kūwa ndeke ka mugi ma libye lodu ka babilu, binda kūwa kamosisyo lingunu. Batu bi niḅo mino kabu kikipikagagu ndi ka kitabu ya obili walingunu katukya ka mupunganagi ma litombu, botumo ndeke na ombombo bidε kamina nyama yi ninu. A βeyo, nyama yi ninu atu ndi. Mbiya wanu, kegu bata, luki limoti, ipupisatu ndeke bata!

⁹ Wanu, okwononi kūwa kaiko na yimibo na bugegele. Bamu maḍiḍya na ika ni bangupa maḍiḍya na ika niḅayo muko yi ninu o mino wakiko. Bamu bi niḅa yo a gonu bangama bakpukpu maḍiḍya na ika. ¹⁰ Bangama kubukumuti luga kabu bogwoni. Bemoti akagya ligubo, wagogo kegu mudoku. Ngingo yi ninu odoku ndeke mino, agya ndeke ligubo ko nginga mukede aka. ¹¹ Nyama yi ninu a ndi, luki limoti, mbiya wanu kegu bata, iyi no a ngama wa bugina. A gonu bemoti ka bangama maḍiḍya na ika, ninu binda kūwa kamosisyo lingunu.

¹² Mapakala tekebe (10) mi ninu wini bi ni bangama tekebe. Bangama bi niḅo, bakanopungigu mbeyi ligubo. Luki limoti, balya ndeke bungama pa imoti na nyama yi ninu ka saa yimoti. ¹³ Iḅu basi tekebe ba na tamanaga yimoti, kapu nyama yi ninu ngu na bungama kabu. ¹⁴ Bulanana ndeke na Bomikya-Kondolo, luki limoti, Mikya-Kondolo opupa ndeke tutungyo, kye a iyi Mombukwono-dosu ka ba mombukwono-dosu, Ngama wakpu ka bangama bakpukpu basi. Batu bi niḅo babinikyana, niḅo umakaga, ipunilyaga, bopupa ndeke botutungyo gonu pa imoti na iyi.»

¹⁵ Malaika yi ninu εβikya bata ndi βε: «Libo li nilo wini, wa adanda o mino wakiko wa, a bambanzu ba bevananza bayasi, bambaza basi, giyo yasi, na masasu masi. ¹⁶ Mapakala tekebe ninu wini, pa imoti na nyama yi ninu, bamuyatu ndeke adanda yi ninu. Bakupyatatu ndeke masi ninu a nomu, basa ndumbu biyatulu. Balya ndeke makolo kaki, badikita benzeke-nzeke niḅayo asikana bayasi ko buku. ¹⁷ A βeyo, Kunzi obisa ndi kuso kabu tamanaga yimoti, kotulyoso sipananiso kaki na kapu nyama yi ninu bungama kabu, kadwe ku kwa ku munzina ko Kunzi itulyana ndeke mino. ¹⁸ Muko yi ninu wamini no ni gudu mudingi ninu undaga bangama ba obili.»

18

Gudu wa Babiloni ogwini

¹ Kumbuso yi, namina ndi malaika wagogo kosyoku kugu wa lisyε. Malaika yi ninu a ndi no ngu kugbe, ibiba kaki ofubisa ndi obili wasi bitu. ² Kūwa wa, apamikana ndi

be: «Babiloni, gũdũ mudingi ogwini, oputikonini lingũnũ! Mbiya wanũ, a kũwa mugi ka babilũ na mobi ma mambengi ma bunye masi. A pa ya kigbũka ka mobi ma bombu masi na banyama ba musũgũ na banyenyẽ. ³ A beyo, batũ bo giyo yasi badamũwa ndi vinya wa bũdanda banyẽ. Bangama bakpũkpũ ba litombũ bamatikana ndi na ibũ ka bũdanda. Bambula ba litombũ binisana ndi na lingama lidingi pisi ka mukumbo kaki.»

⁴ Kumbuso yi, nukana ndi liyũ lagogũ kotukyoku kũgũ wa lisyẽ, anabikya be: «Ibunu batũ kami, puponi ka Babiloni kye makomotikononito na iyi ka bunye kaki, mingya ka yigyogyiso niyo a banũ mino iyi kaingyo. ⁵ A beyo, bunye kaki obeduloni adwe kũgũ wa lisyẽ, Kunzi akatamana aka yigya yanyẽ yi niyo kaki yo. ⁶ Mugyoni begeyo ugyaga ndi mino bengeni. Mugyilyoni nganga yiba kakitaga niyo agya ndi iyi. Mutumisilyoni nganga yiba vinya wapũ ka kopũ ninũ umusaga ndi mino bengeni. ⁷ Apaga ndi ibiba na mukumbo kũgbe. Mumokyoni ka yigomisogo no kumbu. Abikyaga ndi be: «Na wakiko ko kiti wa bungama, nakẽgũ woko, nakalyigũ ndeke imi kumbu gutũgũ iki yi aka.» ⁸ Kinili, bokolobu baya kukwakũ, lilẽbũ na nza asilya ndeke lisyẽ limoti, buku alumwisogo. A beyo, Mombukwono-dosu Kunzi wo ngu no akogũ ngbanga ka adanda yi ninũ.»

⁹ Bangama bakpũkpũ ba litombũ bagyaga ndi na ibũ bũdanda, baningomikoso pa imoti na ibũ. Bagamanatũ kũwa ndeke, bitangũla ko bulya kaki wa bina ndeke mino muki mo buku nibũ ika ndeke ni abusyini, anodungwo bindengbu-ndengbu. ¹⁰ Bamagaga ndeke byi, kye bika ndeke kabanga yigyogyiso yidingi kaki, banabikya be: «Hebeee! Kumbu! Kumbu yidingi kũ kakũ, Babiloni, gũdũ mudingi na wongu! Yigyogyiso kakũ osiliku ko ngbinga bemoti aka!»

¹¹ Bambũla ba obili bagamana ndeke, bitangũlaga begeyo ko bulya kaki, kye kegũ bata na mumbanzũ ninũ akoluwo mukumbo kabũ abe: ¹² olo ikani fiza, matamũ ma ligabũ lapũ, sanga, botu nibayo bagya ndi no wizi yanza, botu bayanzanza bibusukuu na bingbũ kũgbe, botu abe matambala, mobi ma mabau nimũ kinisonogigũ, mukumbo masi nimũ botwa na siba, nimũ botwa na mabau ma ligabũ lapũ ikani ka ngweyi na ka matamũ, ¹³ ipaka ya ibũkũso na mapakũ magogũ nimũ olumbaga manza, malazi, adũdũ, vinya, molingo, fufu, nganũ, bangombẽ, bakondolo, bafalasi, bamasuwa nibũ banyama bulutogo, bosunzu gutũgũ batũ ba boloko aka. ¹⁴ Bambũla bi nibũ, babikya gũdũ yi ninũ be: «Mukumbo masi nimũ wapaga ndi kaiko nomũ, upikitini. Mukumbo masi ma ligabũ lapũ na nimũ manzana, ubungini, wakinigũ ndeke bata gutũgũ limoti aka.» ¹⁵ Bambũla bi nibũ binisana ndi na lingama lidingi ko bulya gũdũ yi ninũ. Bamagaga ndeke byi kabanga kaina yigyogyiso niyo ika ndeke ni asilyini. Bagamanaga ndeke, bitangũla, ¹⁶ banabikya be: «Hebeee! Kumbu! Kumbu yidingi ka gũdũ mudingi. Gũdũ ninũ ikaga ndi wakimokisyo botu nibayo bagya ndi no wizi yanza pa imoti na botu bayanza bibusukuu na bayangbũ kũgbe. Ikaga ndi wakibungusyogo bibwemũ, imokisyogini makpũmũka ma olo, ma matamũ ma ligabũ lapũ na sanga! ¹⁷ Lingama lidingi li nilũ, oputikonini ko ngbinga bemoti aka.»

Iki basufele basi ba babato na batũ bi nibũ ba kũso yi, iki batũ basi nibũ bigagabyaga ka bato na bogwi bosĩ bamagaga ndi byi. ¹⁸ Niyo bina muki mo buku nibũ abũsya ndi bindengbu-ndengbu, ibũ aka ndi be: «Kegũ na gũdũ ninũ akwanana ndi kaiko mũdũngoni na gũdũ mudingi abe nimũ!» ¹⁹ Bimisya kũwa ndi libungu ka bamũ, banagama, banitangũla. Ba ndi kapamikanaga be: «Hebeee! Kumbu! Kumbu yidingi ka gũdũ mudingi yi nimũ! Batũ basi nibũ bagyaga ndi bumbula na babato, bangamikana ndi na lingama kaki. Luki limoti, ko ngbinga bemoti aka, lingama li nilũ oputikonini.»

²⁰ Iwe lisyε gwano magyagya kye gudu oputikonini! Gwoni magyagya, ibunu batu ko Kunzi, batatambwa na bogyalandu kye Kunzi akuni ngbanga kaki ka bunye nibo ikaga ndi kamugyilya.

²¹ Kumbuso yi, malaika bemoti ninu wongu, ava ndi litalu nilo a ndi mudongoni abe litalu nilo bagugaga mino makpamuka, adikita ndi ko libo lidingi bikudumu, abikya be: «Badikita ndeke Babiloni no bou beyo, bakaminigu ndeke bata gutugu iki yi aka. ²² Bakukanigu ndeke bata ku kaku mayu ka batu nibo bungbataga badomu na bimbilaga. Bakukanigu ndeke goni liyu la mbaa ikani basiba. Bakaminigu ndeke bata mugegele gutugu bemoti aka ku kaku ikani kaukana liyu la litalu nilo bagugaga mino mukumbo begyo. ²³ Bakaminigu ndeke bata tala mutuna ku kaku ikani kaukana be bambanzu bovononi. A beyo, bambula kaku ba ndi batu ba ibiba kugbe ka obili. Ubungusaga ndi batu basi pisi ka makoko ma luga kaku.»

²⁴ Banga ka batu basi nibo bulumwisaga ndi ka obili, adukaga ndi ka Babiloni iki niyo ka bogyalandu ikani niyo ka batu ko Kunzi.

19

Bakimbila limbū la ibiba kugu wa lisyε

¹ Kumbuso yi, nukana ndi gbungbu kotukyoku kugu wa lisyε, mudongoni abe ambaza ka bambanzu budingi bakiko kanzina, anabikya be: «Aleluya! Muhukuso, ibiba no ngu a ko Kunzi kusu! ² Ngbanga kaki ikaga ka lingunu na ka bungbingbili. Akuni ngbanga ka adanda mudingi, ninu a ndi kaputa litombu na bufanda kaki. Kunzi amigisilyini bunye ka bunye ko bulya banga ka bosunzu kaki!» ³ Babikya bata ndi be: «Aleluya! A beyo, muki mo buku nibo asilisogi gudu yi ninu, ofunguwa ndeke ka benze na benze!» ⁴ Bamboku-mboku batekebe baba na bakwanganya (24) na makpamuka makwanganya, bodidika ndi, babibiso Kunzi ninu a wakiko ko kiti wa bungama, banabikya be: «A beyo! Aleluya!»

Dumo mavanana ko Mikya-Kondolo

⁵ Kumbuso yi, liyu limoti ibukusa ndi kotukyoku ko kiti wa bungama ku be: «Mubibisoni Kunzi kusu, ibunu bagya-ligubo kaki basi, ibunu basi nibo mabangaga iki batu ba payaya ikani batu ba ibiba!» ⁶ Kuwa wa, nukana ndi liyu limoti mudongoni abe gbungbu ya ambaza mudingi ka bambanzu, anaungwa abe bodungo bayakpuku na bata goni abe mapamu mapu ma ngbangbata, anobuko be: «Aleluya! A beyo, mbiya wanu, Mombukwono-dosu, Kunzi kusu, Mombukwono Ngu-Kugbe ovini bungama. ⁷ Togwini magyagya, tikoni ka maziyo, tabibiso kye ngbingo mavanana ko Mikya-Kondolo itulyonini. Muko yi ninu bakavanana na iyi, ibungusyogini kuwa goni bibwemu. ⁸ Bapa ndi muko yi ninu kutuko nikwo bagya ndi no wizi yanza ya gbinye-gbinye be imokisi.» (Kutuko kwi nikwo ni likingyosi la yigyilya ya bungbingbili ka batu ko Kunzi.)

⁹ Kuwa wa, malaika ebikya ndi be: «Kpikaga ambe: Magyagya ka nibo butikisiyi ko dumo wo vononi ko Mikya-Kondolo.»

Kumbuso yi, omotiloku be: «Ninu a manzina ma lingunu ko Kunzi.»

¹⁰ Nogwa ndi ka magu kaki kabibiso, luki limoti, ebikya ndi be: «Mbaaa, wakogyonitogu beyo! Na magya-ligubo mudongoni abe iwe, abe bamamaku nibo bobuulyaga lingunu nilo Yeso owonisila ndi. Kunzi nu, wokwononi kabibiso! A beyo, lingunu li nilo Yeso owonisila ndi, ni limbengi nilo ikaga kuso ka bogyalandu ko Kunzi.»

Mutu yi ninu a kugu wa falasi wotu

¹¹ Kumbuso yi, nina ndi lisyε ni oukwikonini, falasi wotu opuponoku ndi. Mutu yi ninu a kugu yi, ina be Mutu wongbingbili na wa Lingunu. Akogo ngbanga ka

bungbingbili, anabumana ka bungbingbili. ¹² Miso kaki a ndi kanze abe lidada lo buku. A ndi ni imokisyini begbegbe bayakpa. Bokpika ndi lino limoti kugu kaki, nilo ibaga ndi asi ni iyi aka. ¹³ A ndi wakimokisyo kutuko nikwo bogbodya ndi na bangu. Mutu yi ina be: «Likpamuka ko Kunzi.» ¹⁴ Basuda ba kugu wa lisyε bapunga ndi kabibya bingbooo. Ba ndi budakaga ka bafalasi botutu, bimokisyogini botu bayanzanza bayo wizi yahudu-hudu bitutu. ¹⁵ Opupa ndi tutungyo ka bogiyo na dukpa yipyε niyo opupa ndi ka manoku kaki. Ika ndeke kaukpkyoniso na mufimbo ma ngweyi, aata bumo ya muzabibu ka pa niyo bautaga mino vinya wa ngbuta ko Kunzi, Mombukwono Ngu-Kuge. ¹⁶ Kugu wa kutuko kaki na kugu wa sibesa kaki, bokpika ndi lino li nili: «Ngama ka bangama, Mombukwono-dosu ka ba mombukwono-dosu.»

¹⁷ Kumbuso yi, namina ndi malaika bemoti wakamaga ka moni. A ndi kaupamyaga bombu basi nibo ba ndi kawawa kugu wa lisyε, anubikya be: «Doniku, mumukononi pa imoti ka yinga mudingi ko Kunzi! ¹⁸ Doniku kalya makolo ka bangama, ka bangama ka basuda, ka batu bo ngu, ka bafalasi pa imoti na nimo ka batu nibo ba kugu kabu, makolo ka batu nibo babukulikanaga na nimo ka bosunzu, iki batu ba payaya ikani batu ba ibiba.»

¹⁹ Kuwa wa, namina ndi nyama, se kuwa bangama ba litombu pa imoti na basuda kabu, ni bomumukonini kaata ndumbi na mutu yi nino a ndi kugu wa falasi pa imoti na basuda kaki. ²⁰ Bagwi ndi nyama yi nino pa imoti na mugyalandu wa kuboboku nino ikaga ndi kagya mokingyosi ko misa kaki. Ubungusaga ndi batu bi nibo bulya ndi na ida ka nyama yi nino na nibo bobibisaga ndi sanamu kaki, pisi ka mokingyosi mi nimo. Badikita ndi nyama yi nino pa imoti na mugyalandu wa kuboboku ka lidada lo buku ka libu lazε ni ba mbeyi bubisi aka. ²¹ Bulumwisaga ndi nibo basikana ndi na dukpa niyo opupa ndi ka manoku ka mutu nino a ndi kugu wa falasi. Kuwa wa, bombu basi bikutaga ndi bikpekede-kpekede na makolo ka batu bi nibo.

20

Abili a ka boloko ka byanga elofu yimoti (1.000)

¹ Kuwa wa, namina ndi malaika bemoti ni anosyoku kugu wa lisyε. A ndi ni ogwini lifungula la libye lodu la mugu ka babili na selegeni niyo yakpa. ² Agwi ndi gbata, nzaka wandeli nino ina be: «Mumuyoniso» ikani «Abili», akpikila ndi ka byanga elofu yimoti. ³ Adikita ndi ka libye lodu, ofunga ndi na lifungula bikpe, ofiko no ndiko, bekyε bakoukwonitogu kye gbata yi nino kubungusogonitogu bata bambanzu kadwe ku kwaku byanga elofu yimoti (1.000) itulyana mino. Kumbuso yi, basisatu ko ngbinga mukede.

⁴ Kumbuso yi, namina ndi bokiti ba bungama. Bupa ndi batu bi nibo ba ndi mino bakikogo ngu yiko ngbanga. Nina ndi goni mambengi ka batu bi nibo bumwogo ndi ko bulya bungbingbili ba linguna nibo Yeso owonisila ndi, na ko bulya likpamuka ko Kunzi. Batu bi nibo, bakabibisogigu ndi nyama, ikani sanamu kaki. Bakubisagu ndi ida kaki ka tundukuto ikani ka maboku. Binisana bata ndi na obili, bapunga kuwa ndi kalya bungama pa imoti na ba Kilisito ka byanga elofu yimoti (1.000). ⁵ Batu bagogo bakinisanagu ndi bata na obili kadwe ku kwaku byanga elofu yimoti (1.000) itulyana ndi mino. Niyo a pupo ya mambwa ka mbuku. ⁶ Igyagya ka batu nibo bopupa ndeke ka mbuku ka mambwa! Ba batu ko Kunzi. Kukwaku kwa yiba kigigu ndeke no ngu kugu kabu, bika ndeke bokumu ko Kunzi na nibo ka Kilisito. Balya ndeke bungama pa imoti na iyi ka byanga elofu yimoti (1.000).

⁷ Niyo byanga elofu yimoti (1.000) itulyana ndeke, bapupisa abili ka boloko, ⁸ aga kaubobo bevananza ka mondu makwanganya masi ma obili, isi be Gogi na Magogi. Abili umumula ndeke ka mutuli kaki bekyε baga ka lunga, bika budingi abe mbumi

yo libo lidingi. ⁹ Baga ndi ka obili wasi, bokungula ndi mukobo ka batu ko Kunzi bikululu pa imoti na gudu kaki mupaka. Luki limoti, buku otukyoku ndi kugu wa lisyε, ulumusaga ndi batu bi nibo. ¹⁰ Kumbuso yi, badikita ndi mumuyoniso nino ikaga ndi kaubobo ka libye lo buku na ka libu lazε, ku go ku nyama na mugyalandu wa kuboboku ba ndi mino. Bika ndeke biti na lisyε ka muzuzula mapu ka benze na benze.

Ngbanga wa mulibo

¹¹ Kumbuso yi, namina ndi kiti wa bungama bemoti mudingi, obubini bitu pa imoti na mutε yi nino a ndi mino wakiko. Obili na lisyε apikita ndi byi, ni bakominigu bata. ¹² Namina ndi batu bi nibo bokwaga ndi, iki batu ba payaya ikani batu ba ibiba bakamaga kambwa wo kiti wa bungama yi nino. Bakitabu a ndi bayihukwikono. Kitabu yagogo a ndi yihukwo, kitabu yi a ndi niyo ya obili. Barunga ndi kako ngbanga ka batu nibo bokwaga ndi, kabyenene na yigyigilya kabu, mudocongoni beyo a ndi mino ya kikipiko ka bakitabu. ¹³ Libo lidingi opupisa ndi bamanda nibayo a ndi kuso yi. Kukwaku na mugi ka babili opupisa ndi bamanda nibayo a ndi kuso kabu. Bako kuwa ndi ngbanga ka mutε yikaka-yikaka, kabyenene na yigyigilya kaki. ¹⁴ Kumbuso yi, badikita ndi kukwaku pa imoti na mugi ka babili ka libye lo buku. Libye lo buku li nilo ni kukwaku kwa yiba. ¹⁵ Badikita ndi goni batu basi nibo mino kabu kugu ndi ka kitabu ya obili, ka libye lo buku.

21

Kugu wa lisyε lambiya na obili wambiya

¹ Kuwa wa, namina ndi kugu wa lisyε lambiya na obili wambiya. A beyo, kugu wa lisyε wa mambwa na obili wa mambwa ba ndi ni bolimikogini, libo lidingi kugu ndi bata begayo. ² Namina kuwa ndi gudu wotu, Yelusalema wambiya, anosyoku kotukyoku kugu wa lisyε ku ko Kunzi. A ndi mubungusyaga bizede abe muka wa ibisoku nino ikaga kabunda kaında kosilyono na mbunyaki. ³ Nakana ndi liyu lapu kotukyoku ko kiti wa bungama be: «Mbiya wanu, Ndanu ko Kunzi a kuwa luga ka bambanzu! Ika kuwa pa imoti na ibu na ibu bika kuwa batu kaki. Iyi Kunzi mombukwana-daki yi, ika ndeke pa imoti na ibu, ika kuwa ndeke Kunzi kabu. ⁴ Ukupaga ndeke bamomiso-misa kabu basi. Kukwaku kikigu ndeke bata, iki lilebu, yigama, gutugu muzuzula aka. A beyo, obili wandeli olimikini.» ⁵ Kuwa wa, mutε yi nino a ndi wakiko ko kiti wa bungama abikya ndi be: «Wikwe, nakoyitisa makpamuka masi mambiya.» Ebikya bata ndi be: «Kpikaga likpamuka li nili, kye a la lingunu na longbingbili.» ⁶ Omotiloku bata ndi be: «Igyonosini! Imi ni Alfa na Omega isi yi be mupunganagi na mulibo. Mutε yi nino a na musasa, namusa ndeke ka iziyo libo nilo opupaga ka likpakpa la obili. ⁷ Mukalya ka mutε yi nino opupa ndeke tutungyo, imu nimo. Nika ndeke Kunzi kaki, iyi ika mikami. ⁸ Luki limoti, batu ba ombombo, nibo bakanobinikyonigu, nibo banye, bamwomwo, batu ba bilya, balimba, batu bi nibo bobibisaga gbilito na batu ba bongu basi, pa kabu ni libye lo buku na libu lazε. Kukwaku kwa yiba nikwo.»

Yelusalema wambiya

⁹ Kuwa wa, bemoti luga ka bamalaika madiya na ika nibo ba ndi na bakopo madiya na ika, otumini yigyogyiso madiya na ika kuso yi, isisiloku ndi buwobi na imi, ebikya be: «Doku, nakawanya musika nino bakavanana na Mikya-Kondolo.» ¹⁰ Limbengi esilya ndi, malaika edokisa ndi ka libebelε la ngupa yikungu kugbe. Ewanyu kuwa ndi gudu wotu, Yelusalema ni anosyoku kotukyoku kugu wa lisyε, ku ko Kunzi,

¹¹ ananginga na ibiba ko Kunzi. A ndi bingele-ngele abe litalu la ligabu lapu nilo balikyaga be yasipi, nilo angingaga abe nelaga. ¹² A ndi ka luba yikungu. Luba yi niyo a ndi na pumi tekebe na miba nimo bamalaika tekebe na baba bobuulyaga ndi. Bokpika ndi kugu wo pumi yi niyo, mino ma mababa tekebe na maba ma Izaleli. ¹³ Akpangbala bemoti-bemoti a ndi na mupumi misaa. Akpangbala wa ingenge mupumi misaa, nino wa zibo mupumi misaa, nino wa zebu mupumi misaa na nino wa dumbe mupumi misaa goni. ¹⁴ Bopika ndi luba wa gudu yi niyo kugu wa mubumbe ma matamu tekebe na maba. Mina ka batutumbwa tekebe na baba nibo ko Mikya-Kondolo a ndi mukpikaga kugu wa matamu mi nimo.

¹⁵ Malaika nino ta ndi kanzina na iyi, a ndi na ligugu ligwi nilo bodinga ndi na olo. Ligugu li nilo bapimaga ndi nolu gudu, pumi yi na kubatu ti. ¹⁶ Gudu yi nino a ndi na bakpangbala bakwanganya mudongoni. Bunda na buhu bi a ndi asi mudongoni aka. Malaika apimogo kuwa ndi na ligugu li nilo. Bunda a ndi bakilometele belofa baba na bamiya bakwanganya (2.400 km), buhu na bukungu a ndi mudongoni goni. ¹⁷ Malaika opima ndi bukungu ba luba na kipimo yi niyo bopimaga ndi na iyu makpumuka. Bukungu bi a ndi banda bametele batekebe madiya (60). ¹⁸ Bopika ndi luba yi niyo na matamu ma ligabu lapu, nimo balikyaga be yasipi. Gudu a ndi iyi mupika na olo nino wanza, ananginga abe nelaga. ¹⁹ Mubumbe ma luba ya gudu a ndi mubungusyogo na mobi ma matamu ma ligabu dididi. Matamu ma mubumbe ma mambwa a ndi nimo ma yasipi, nimo ma miba a ndi nimo ma safilo, nimo ma misaa a ndi nimo ma kalidoni, nimo ma mikwanganya a ndi nimo ma zumalidi, ²⁰ nimo ma kubukumuti a ndi nimo ma sadoniki, nimo ma madiya a ndi nimo ma akiki, nimo ma madiya na ika a ndi nimo ma kilisoliti, nimo ma bugina a ndi nimo ma belulo, nimo ma kubomu a ndi nimo ma topazo, nimo ma tekebe a ndi nimo ma kilisopalazo, nimo ma tekebe na mimoti a ndi nimo ma ayikito na nimo ma tekebe na miba a ndi nimo ma amazito. ²¹ Ko pumi tekebe na miba, mupumi mimoti-mimoti ikaga ndi na libumo la musanga limoti. Bagya ndi mupumi mimoti-mimoti na libumo la musanga limoti. Bobungusyaga ndi pa yangba ya gudu na olo nino wanza, ananginga abe nelaga.

²² Kusɔ wa gudu yi nino, nakinagu ndi Ndabu ko Kunzi kye Mombukwono-dosu Kunzi nino wo Ngu pa imoti no Mikya-Kondolo bo ba Ndabu ko Kunzi ku beyo. ²³ Gudu yi nino kegu na nza ya mangbamu ma moni, ikani niyo ya timba, kye ibiba ko Kunzi ikaga kanze kugu yi, tala kaki ni Mikya-Kondolo. ²⁴ Bevananza bakpakyanaga ndeke ka bungbanganya kaki na bangama ba obili boduka ndeke lingama kabu ku beyo. ²⁵ Pumi ya gudu yi nino olipyaga ndeke bikpo, anasye begeyo kye biti kikigu ndeke bata ku begeyo. ²⁶ Boduka ndeke ibiba na lingama ka bevananza ka gudu yi nino. ²⁷ Luki lanye gutugu limoti aka kingyigu ndeke ku, gutugu munzikabu aka ikani mutu wabongo. A beyo, batu bi nibo bingya ndeke ku, a nibo aka bo mino kabu ikpikaga ka kitabu ya obili niyo ko Mikya-Kondolo.

22

¹ Kumbuso yi, malaika yi nino ewanya ndi libo lidingi nilo apaga obili, ananginga abe nelaga. Libo li nilo a ndi kopupoku ko kiti wa bungama ko Kunzi na ko Mikya-Kondolo. ² Libo li nilo a ndi kakika luga wa ndaki wa gudu. Ka mutuli masi miba mo libo, a ndi na sibukuso niso apaga obili, niso abukutaga ndi nganga tekebe na yiba ka syangasu simoti, isi yi be nganga yimoti ka timba. Mapaku mi a ibukuso sihukusa bambanzu. ³ Kikigu ndeke bata no luki gutugu limoti aka nilo Kunzi agbanga.

Kiti wa bungama ko Kunzi na ko Mikya-Kondolo ika ndeke ka gudu yi nino, bagya-ligubo kaki bika ndeke kabibisa ku beyo. ⁴ Baminatu ndeke bengba bayo miso, lino

kaki ika ndeke likpiko ka tũndũkũto kabũ. ⁵ Biti kikigũ ndeke bata. Bakikigũ ndeke bata na mũsasa ma bũngbanganya ba tala, ikani mũni, kye Mombukwono-dosu Kunzi uziga ndeke na bũngbanganya kaki, ibũ balya bũngama ka benze na benze.

Yigoku ka Yeso

⁶ Kumbuso yi, malaika yi nĩno ebikya ndi be: «Mũnzina mi nĩmo a malingũũ na mongbingbili. Mombukwono-dosu Kunzi, nĩno upága bogyalandũ limbengi kaki, atikiku malaika kaki, kauwonisilo bagya-ligubo kaki likpũmũka li nĩlo okwononi be igyonosi bikwa.»

⁷ Yeso akabikya be: «Hũkana, na kodoku bikwa! Magyagya ka mũtu yi nĩno obuulyogo likpũmũka la bugyalandũ nĩlo ikpikaga ka kitabũ yi niyi!»

⁸ ĩmi Yuani nũ nukana ndi, nina likpũmũka nĩli. Ngbingo yi nĩno nukana ndi mino, nina, nobuna ndi moli kambwa ka malaika yi nĩno a ndi kewonisilo likpũmũka nĩlo, kabibiso yi. ⁹ Luki limoti, ebikya ndi be: «Mbaaa, wakogyonitogũ beyo! Na mugya-ligubo mũdũngũni abe iwe gũni, pa imoti na bava-kũkũka bogyalandũ na batũ nĩbo bobuulyogo likpũmũka nĩlo ikpikaga ka kitabũ yi niyi. Kunzi nũ, wokwononi kabibiso!»

¹⁰ Kumbuso yi, ebikya bata ndi be: «Wakosumonitogũ mũnzina ma bugyalandũ ma kitabũ yi niyi. A beyo, likpũmũka li nĩlo a kũwa buwobi kaitũlyana. ¹¹ Mũtu wa yigya yanye, isisilogi na yigya yanye kaki, mũtu wa mũsũgũ, isisilogi kagya likpũmũka la mũsũgũ, mũtu wo ngbingbili, isisilogo kagya bũngbingbili, mũtu wotu, isisilogo kaĩbũbũso.»

¹² Yeso akabikya be: «Ukana, na kodoku bikwa! Nakodoku na mũkalya kapá mũtu yĩkaka-yĩkaka, kabũenene na ligubo nĩlo agya ndi. ¹³ ĩmi ni Alũfa na Omega, mũpũnganagi na mũlĩbo.»

¹⁴ Igyagya ka nĩbo bakasũkũsa botu kabũ. Kũwa wa gũ wa, bakwanana kalya bumo ya sibũkũso nĩso apága obĩli na kaingya ka gũdũ yi nĩno pisi ko pumi yi. ¹⁵ Luki limoti, kunzi wa gũdũ, atũ na batũ banye, balimba, badanda, bamwo-bambanzũ, batũ bi nĩbo bobibisaga gbĩlĩto na batũ nĩbo bapaga bũngũ na ba kũbũbũkũ.

¹⁶ «ĩmi Yeso, natiki malaika kami kamuwonisilo bũdemũ ba makpũmũka mi nima masi ka makanisa. Nopupa ko pigo ka ngama Daudi, na lĩngũtu lĩnze la bũsobĩ.»

¹⁷ Limbengi ko Kunzi ibũ na Muko wo vononi bakabikya be: «Doku!»

Mũtu yi nĩno akaukana likpũmũka li nĩlo, abikiyi gũni iyi be: «Doku!»

Mũtu yi nĩno akaimũkana mũsasa oduku, nĩno akapa lĩbo nĩlo apaga obĩli, oduku kava ka iziyo.

Likpũmũka la mũlĩbo

¹⁸ ĩmi Yuani, nakapá mũtũũ mi nima ka mũtu wasi nĩno akaukana mũnzina ma bugyalandũ nĩmo ikpikaga ka kitabũ yi niyi: Mũmbanzũ kamatĩla luki lagogo kũgũ wa mũnzina mi nĩmo, Kunzi amatĩlya ndeke yigyogyiso yi niyo ikpikaga mino.

¹⁹ Mũmbanzũ kanyo likpũmũka limoti ka mũnzina ma bugyalandũ nĩmo ikpikaga ka kitabũ yi niyi, Kunzi atũmba ndeke lidũku kaki lo bumo ya sibũkũso nĩso apága obĩli, kogulyigũ ndeke ka gũdũ wotu mũdũngũni beyo ikpikaga mino ka kitabũ yi niyi.

²⁰ Demũ wa mũnzina mi nĩmo, akabikya be: «Iyo, na kodoku bikwa!»

A beyo! Dokũno, Mombukwono-dosu Yeso!

²¹ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso iki na ibunu basi.